OCTAVVS TOMVS

IN QVO INSVNT LIBRI GALENO ASCRIPTI: ARTIS TOTIVS FARRAGO VARIA.

Eorum catalogum uersa pagina ostendet.

FRO BEN

M D XLIX

SPVRII LIBRI GALENO ADSCRIPTI.

Omnia per Ianum Cornarium medicum recognita ac emendata.

Aduertas Lector, etiam hos libros, qui ex antiquis tantum traductionibus habentur, quanta fieri potuit diligentia caſtigatos, huc appoſitos eſſe. Siquid autem absupereſſe uidebitur in antiquis translationibus, quod in hiſce nouis non reperiatur, id titulorum diuerſitate contingere ſcias; non quia prætermiſſum aliquid ſit. nihil eſt enim in uetuſtis illis codicibus, quod in hiſce nouis non cõtineatur. Nam aut idem ſunt, uerum alio nomine inſigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum ſubijciam. Opus quod illic Myamir appellatur, idem eſt cum eo, quod hic De compoſitione medicamentorum ſecundum loca inſcribitur. Libri item De iuuamentis membrorum, compendium ſunt librorum De uſu partium. Libellus De præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medicinæ. Et qui De commoditatibus theriacæ inſcriptionem habet, fragmentum eſt libri De theriaca ad Piſonem.

CL. GALENI LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA IVL. MARTIANO ROTA INTERPRETE.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

PROOEMIVM.

CVM illi qui se primũ ad philosophiam cõtulerunt, de rerũ natura solummodo disceptarẽt, atq; in ea finem studiorum suorũ posuissent, multis pòst seculis natus Socrates illorũ sententiã improbauit, fieri non posse dicens, ut ab hominibus ea perciperẽtur, quæ tam remota à nostro sensu forent. existimabat enim summæ difficultatis esse tam abditarum rerũ certam notitiam consequi, plusq; utilitatis homines habituros, si scrutarentur, quomodo quis feliciter uitam traduceret, & se quamplurimis bonis fruens, à malis omnibus tueretur. hoc itaq; cum utilius fore Socrates iudicasset, dissertationes de natura rerũ, quòd D parum humanæ uitæ conducere uiderentur, omisit: & eam disciplinam excogitauit, quæ quid bonum, quid malũ, quid turpe, quid honestũ, quidq; honore aut uituperatione dignũ sit, inuestigat, arbitratus illos qui hæc antea secũ meditati fuissent, ab omnibus uitæ incommodis se facile explicaturos. atq; philosophiæ pars altera hinc addita est, quæ de moribus agit, & illos instruit, qui uitam optime degere uelint. His autem ita mente pręsumptis, idem quoq; cũ animaduerteret, opus sibi fore, ut quos inuentorum suorũ participes esse uellet, eos etiam assentire faceret, idq; solũ fieri posse, si quibuscum sermonem instituisset, uere quæ diceret affirmare uideretur, rerum omniũ magistram disserendi facultatem adinuenit, cuius argumentationibus ducti, & à malis discedimus, & ea amplectimur, quę prodesse semper, obesse nunquã, suapte natura queunt. Sic itaq; Socratis ope-

ra, philosophia quæ ad ipsum usq; naturalium rerum cognitionem non excesserat, tres partes obtinuit. Hæc præfari nos oportebat, ut calle quodam ad philosophicā historiam ueniremus, de qua nobis recensere hoc in libro propositū est, non quia noui aliquid ipsi apportemus, uerum ut quæ ab antiquis de primo eius genere sparsim & fuse dicta sunt, in unum colligeremus, breuiterq; & dilucide ea explicaremus: ne si prius hæc nostra legerint qui discendi studio tenentur, expositoribus egeant, néue per seipsos unaquaq; in re, quid ab antiquis philosophis pronunciatū sit, aperte non intelligant. cōmodius autem, quod dicimus, efficiemus, si & enunciatorum comprobationes, & uerborum phaleras omittemus. nam neq; ostentationis gratia scribere hæc aggressi sumus, sed ut his commodi essemus, qui sibi utile quippiam ex philosophia sumere decreuerint: quiq; non solum abolla & pallio indutos, philosophos arbitrātur, sed etiam eadem qua cæteri ueste utentes, modo animū philosopho dignum habere studeant. perspicue uero nunc omnia quæ à doctoribus meis accepi, quæq; ipse legendo consecutus sum, in unū redigere curabimus: ut ex his intelligat unusquisq;, unde primum philosophia ad Grecos peruenerit, quibusq; auctoribus in Græciam transierit: ac demum qui ipsi animum adijcientes cæteris præstare uisi sint.

De successione philosophorum. Cap. 1

Constat igitur inter quamplurimos Thaletem Milesium philosophiā primum apud Iones inuexisse. unde & eius ætatis sapientiam, omnes Ionicam appellarunt. huius familiaris Anaximander extitit: qui & ipse eodē pacto philosophatus est, Anaximenemq; doctrinæ suæ successorem, & æmulum reliquit. Anaximenes Anaxagoram docuit, qui Mileto relicta migrauit Athenas, ubi Atheniensem Archelaū ad studia philosophiæ concitauit. Archelaum Socrates audiuit, is qui & ætatis suæ, & post se genitis hominibus in causa fuit, ut sincero animo philosophiæ incumberent. omnes enim fermè quotquot ipsum accedebant, philosophiæ desiderio inflammatos dimittebat. quamuis autē multi fuerint appellati Socratici, in præsentia tamen eorū tantū mentionē faciam, qui disciplinę successores ab eo relicti sunt. horū unus Plato fuit, qui cęteris omnibus plurimū excelluit, &, ut aliquis diceret, solus inuidia superata, Socratici nomē obtinuit: clarus itaq; apud omnes cum esset, ueteris academiæ princeps extitit. hūc Speusippus secutus est, qui in eisdē quidē inuentis mansit, sed in articularem morbum incidens, non multo post naturæ concessit, Xenocrate relicto, qui Platonis auunculi dogmata explicaret. Xenocrati Polemo succesśit, qui & ipse à Platonis disciplina non deuiauit, Cratemq; instituit, in quo uetus academia finē habuit. nam Archesilaus qui Cratē audiuit, mediā academiam inuexit, & ἐποχὴν, hoc est sentētię suę reticentiā excogitauit. hūc secutus Carneades, academiæ nouæ fundamēta iecit, Clitomachumq; dogmatis sui sectatorē reliquit. fuerūt pręterea duę aliæ academię, quarū priori Philo: posteriori Antiochus præfuit. ex reliquis autē Socraticis, quos plures admodum fuisse constat, multis parem, inferiorem nemini Antisthenē arbitror: is enim austerā uitam agēs, philosophiam primus in opus deduxit. Antisthenem Diogenes sectatus est, & illi similis uitæ instituto fuit. hunc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam sectam inuenit, & Cleanthem docuit. Chrysippi magister Cleanthes fuit, amboq; Zenonis doctrinā & uitæ institutum tenuere. Chrysippus Diogenē Babylonium discipulū habuit, Diogenes Antipatrum instruxit, Antipater Posidonium docuit: rursus quoq; Aristippus unus ex Socratis auditoribus fuit, à quo Cyrenaicus cū esset, Cyrenaicā sectam accepimus. sed nec Megarensium dialecticā (hoc ēm nomen ea secta habuit) iure quispiā despiciet. huius autor Euclides Megarensis fuit, qui Stilponem docuit, & ingenij subtilitate nemini eorum qui Socratē audierunt inferior fuit. Stilponē Menedemus Eretriensis audiuit, à quo eretriaca philosophia cognomen accepit. Phædonē Eliensem nemo nō nouit, ut inter Socraticos è primis unus habitus sit. hunc Anaxarchus Abderita sectatus est, qui Pyrrhonē docuit, scepticæ philosophię autorem. Aristoteles autem diu quidem Platonicis inuentis adhæsit, sed tandē seipsum nouo dogmati addixit, & Theophrastum scholæ & disciplinæ hæredem sibi elegit. Theophrastus Stratonem docuit, qui suo quodam iure, de rerum natura disputauit: nam Epicurus philosophiæ, ut quidam opinantur, eruditione contempta, disciplinæ genus quoddam inuexit, quod ab accuratis philosophis nō est approbatum. Epicurum uero Metrodotus audiuit, & Hermachus qui Epicuro successit.

De generibus philosophorum. Cap. 2

Porrò philosophorū genera duo suprema fuerūt, Ionicū & Italicū: sed de Ionico multa satis iam diximus. Italici uero, eius quidem quod Crotone & Tarento uiguit, princeps extitit Pythagoras: eius autem quod Elææ floruit, Xenophanes Colophonius, quem pleriq; dubitando, potiusquam aliquid statuendo philosophatū ferunt. Xenophanis placitis delectati sunt Melissus & Parmenides, quem abditarum rerū notitiam adeptum sic tradunt, ut Zenonem Elæatem, cōtentiosam philosophiā. Zenonis auditor Leucippus Abderita fuit, qui primus atomos excogitauit: quod dogma susceptum à Democrito, & stabilitū est. Democriti Protagoras discipulus fuit, qui primus oratoriam facultatem philosophiæ coniunxit.

De cognominibus philosophiæ. Cap. 3

Philosophia uero cognomen adepta est, partim ab autoribus, ut pythagorica & epicurea: partim ab eorum patria, ut eretrica, megarica: partim à fine, ut eudemoniaca: siquidē Anaxarchus philosophiæ quæ suo tempore uiguit, finem esse felicitatē dicebat: partim ab actionibus, ut peripatetica. Aristoteles nanq; cum deambulando sermonem ad discipulos haberet, hoc cognomine philosophiam suam appellandā censuit: partim ab aduersando

uersando, ut cynica: partim ab aliqua eius portione cui præ cæteris operam dederint, ut dialectica: partim à locis in quibus diuersabantur, ut academica & stoica: partim ab affectu quo docentes utebātur, ut sceptica: partim ab auctoribus, fine, & patria simul, ut quam Aristippus introduxit, quæ ab ipso Aristippica dicta est: ab eius patria, Cyrenaica: à fine, uoluptuaria: uoluptatem enim philosophiæ dicebat finem esse. uoluptatē autē illū plerīq; significasse affirmant, non illam sensuum motione excitatam dulcedinē, sed eum animi statū, qui molestia careat, nec illecebris ullis mulceaē.

De ordine & diffinitione philosophiæ. *Cap.* 4

Eam philosophiæ partem quæ nobis disserendi artem tradit, duabus reliquis eius partibus anteponendā censuere qui posterioribus seculis extitere philosophi, arbitrantes eos qui accurate uelint philosophiæ operā dare, non prius alias partes attingere debere, quàm disceptandi peritiam adepti sint, & quid sit unumquodq; cognoscendi. philosophiam nanq; cognoscendi facultatem esse quidam dicebant, & artem uitā optime traducendi. optimā autem uitam esse secundū uirtutem uiuere. quidā uero ipsam diffiniebāt, exercitationē artis ad uitā optime degendā necessariæ. ac exercitationē quidem philosophiā esse, omnes existimant, artem uero sapientiā quæ humanarū diuinarumq; rerum cōprensio est. quidam uero ipsam esse potius arbitrati sunt facultatē spectandi quæ eligenda fugiendaq; sint: per eligenda, bona: per fugienda, mala significantes. bona enim esse quæ propter se sequenda sunt, et adepta possidentibus utilitatem apportant. mala uero, quæ uitanda, & obtenta damnum habentibus inferunt.

De partibus philosophiæ. *Cap.* 5

Philosophiæ partes ex sententia plurium & eorum qui diligentissimi fuisse creduntur, tres esse in superioribus iam diximus. harum prima rationalis dicitur, qua scimus uniuscuiusq; rei substantiam ab accidentibus discernere, & quo quicque ab alio differat: secūda naturalis uocaē, per quam intelligere ualemus, quid in causa sit, ut cœlū tanto ordine circumuoluatur, & quæ partiū eius tarditatis ac uelocitatis ratio sit, ac id genus alia: tertia, quæ alijs duabus magis est necessaria, & ad opus uitæ longe utilior, moralis nuncupatur: qua cōmode colloqui, & pacate conuersari scimus: ac imperiosos quidem & elatos, nō odio prosequendo, sed partim eludendo, partim miserando, contemnere: mansuetos autem & officiosos econtrario diligere. horum autem uitā agere, melius atq; facilius est, cum expositi omnium cōmodis sint: illorum autē, & malum, & difficile, quia nec adiri uolunt, & adeuntibus molesti sunt.

De sectis. *Cap.* 6

Sectam aliqui tribus modis dici affirmant, cōmuniter, proprie, & proprijssime. ac communiter quidem consensum esse aliqua in re, quę ad uitam degendā pertinet: proprie uero cōsensum in artis alicuius exercitatione: proprijssime autē, consensum rerum ad philosophiā spectantiū. Hāc sic ex

A notione diffiniunt. Secta est collectio multorum dogmatū sibijpsis concordantiū, & ad unū finem tendentiū. sectæ uero quas maxime generales existimant ij, quibus ista curæ fuerunt, quatuor enumerantur. dogmatica quæ in multis constituta & stabilis est. sceptica quæ de singulis dubitat. contentiosa quæ cauillis superior esse in concertationibus studet: sunt aūt cauilli sicut si dixeris, quod ego sum, tu non es: homo sum, ergo tu non es homo: & id genus aliæ pueriles & litigiosę deductiones. mista quæ licet multa decreta habeat, de multis tamen adhuc dubitat, nec ita de singulis disputat, ut ea constituat. dogmaticos fuisse tradunt Pythagoram Samium & Epicurum Atheniensem. Scepticos Zenonem Eleatem, Anaxarchū Abderitam, & Pyrrhonem, quem exactissimum in

B hoc genere fuisse dicunt: contentiosos autem appellarunt Euclidem, Menedemū, & Clitomachū: mistos uero Xenophanē qui de rebus omnibus dubitauit, illudq; solum asseruit, cuncta unū esse, deumq; & finitum & immutabilē & ratione præditum. item Democritum, qui nulla alia de re sententiam suam protulit, sed tantū atomos uacuum & infinitum asseuerauit.

De exortu philosophiæ. *Cap.* 7

Principium philosophiæ tribus modis dicitur, inuestigandi, constituendi, demonstrandi. principium inuestigandi est quod primos homines in opinionē philosophiæ induxit. constituendi, pars ea philosophiæ quæ prior in artē redacta fuit. de-

C monstrandi, illud unde probare incipimus ea quę apud nos inuenta & constituta fuerunt. Xenocrates ideo repertam philosophiam asserit, quia cum turbulenta sit actiua uita, se ad contemplationis studium prudentes homines contulerunt.

De signo. *Cap.* 8

Signum à dialecticis diffinitur proloquiū mentis coniunctum. item antecedens cui consequens aliquod adnexum sit. signorū autē quædam ostendere, quędam admonere dicuntur. ostendunt quę sic adnexa significatis sunt, ut cū primū apparent, nos in cognitionem rei significatæ ducant: ut fumus, quē simulatq; cōspeximus, ignē subesse statim intelligimus. admonent quæ nō nisi prius obseruata in notitiam rei significatæ nos abducunt,

D ut lac in papillis: id enim ubi prius adesse cognouerimus, antea peperisse mulierem intelligimus.

De syllogismo. *Cap.* 9

Syllogismus est oratio, quæ ex concessis ab eo cum quo disputamus, inexpectatum aliud quippiam colligit: ueluti in primo De republica Thrasymacho cōcedente, iustum id esse quod urbium magistratibus est utile, magistratusq; interdum aberrare: colligit Socrates, iustum quoq; id esse quod magistratibus inutile sit.

De diffinitione. *Cap.* 10

Diffinitio est cōcisa oratio quæ nos ducit in cognitionem uniuscuiusq; rei: uel diffinitio est oratio quæ breui quadam commonefactione nobis propositas res detegit. diffinitionum aliæ à substantia, aliæ à notione sumuntur.

De diuisione. Cap. 11

Diuisionem existimãt separationẽ esse eorum quæ in unũ conuenerint. diuidi autẽ nomen, in significationes. totum, in partes. genus, in species & differẽtias. species in singularia. & hæc in accidentia, accidentia tum in seipsa, tum in subiecta.

De iudicio. Cap. 12

Iudiciũ est rem discernẽs consideratio. duplex autẽ iudiciũ habemus, unũ quo uiuimus, alterum quo res esse uel nõ esse dijudicamus. tribus modis uero dicitur iudiciũ, cõmuniter, proprie, & maxime proprie.

De uero. Cap. 13

Verũ est quod alicui oppositũ cum re cõuenit. differt autẽ uerũ à ueritate, substãtia, cõstitutione, potẽtia. substãtia, quoniã uerũ incorporeũ est, cũ dignitas sit quæ ab omnibus proloqui solet. ueritas aũt corpus. nam omniũ rerũ uerarũ sciẽtia est. sciẽtia uero quodã modo principalis animi facultas, principalis facultas spiritus esse uidet̃, qui merito corpus existimatur. cõstitutione, quia uerum euidens est, ut ego disputo. ueritas aũt à nobis inquiratur oportet, cũ bona uniuersa cõprendat. potentia, quoniam uerum malis & ineruditis hominibus, nam uera interdũ & ipsi dicunt: ueritas autem non nisi probis & eruditis uiris inesse potest.

De demonstrationum generibus. Cap. 14

Quoniã ad eam philosophiæ partem quam logicã uocant pertinere uidetur de demonstrationibus docere, consentaneum est ut de his quoq; aliquid dicamus. demõstrationes uoco syllogismos qui euidentibus propositione et assumptione cõclusionẽ ostendunt, uel qui nulla alia egeant comprobatione. sunt autẽ bifariã distincti. nam alij cathegorici, id est, prædicatiui, alij hypothetici, hoc est cõditionales appellant̃. Horũ alij modum habent, alij modo carent, alij misti sunt: aliiq; secundum, alij tertiũ adiacens prædicãt. cõditionalium species sunt septẽ. prima est in qua duobus positis quorũ unum præcedat, alterũ sequat̃, præcedens assumitur & sequens infertur. ut, si dies est, lux est. sed dies est, ergo lux est. secunda est, quæ ex antecedente & opposito cõsequentis, oppositũ præcedentis colligit. ut, si dies est, lux est, sed lux nõ est, ergo dies non est. tertia est, quę ex adnexo negato & opposito unius partis, alterius partis oppositũ deducit. ut, non si dies est lux nõ est. atqui dies est, igitur lux est. quarta est in qua ex disiuncto & partis unius opposito, alterum probatur. ut uel dies uel nox est, sed dies non est, igitur nox est. quinta est in qua ex disiuncto & una eius parte, altera nõ esse arguitur. ut uel dies uel nox est, atqui dies est, igitur nox non est. sexta est quæ ex coniuncto negato & una eius parte, reliquam non esse concludit. ut, nõ & dies & nox est, sed dies est, igitur nox non est. septima est in qua ex coniuncto & parte una negata, alterã colligimus. ut aut dies aut nox est, sed dies non est, ergo nox est.

De naturali philosophiæ genere. Cap. 15

Quantũ igitur par fuit de his agere, quæ ad rationalem philosophię partem attinent, à nobis est alio in opere fuse cõscriptum. hic aũt pauca quæ-

A dam solummodo perstringẽtes, ad ea recensenda properamus quæ de natura rerum antiqui tradidere. nemo uero mihi succensere debet, si quæ ab alijs inuolute & perplexe scripta sunt, ea nos facile & explicate referre cõfidimus. nam & hoc fieri posse non dubitamus, & rudibus satis fore censemus hinc philosophiæ dogmatibus, tanquã sacris quibusdã initiari. exordium autem faciemus à primis rerum naturalium principijs, tam efficientibus, quàm materialibus. quibus cum animũ adiecissemus, iure omnibus anteponendum duximus causas efficientes, inter quas deus principem locum obtinet, quẽ omnium quæ sunt, quæq; indies fiunt, auctorẽ, & artificem, ut ita dixerim, ueteres asserunt. Plato siquidẽ & Stoicus Zeno quid esset

B deus explicãtes, nõ mundũ, ipsum esse dixerunt, sed pręter hæc omnia, quiddã aliud, incorporeum quidem, ut Plato sentit, corporeũ uero, sicut Zeno asseuerat. neuter tamẽ quæ dei forma sit exponere est ausus, sed Epicurus humanã ipsum habere figurã credidit. Stoici propriã quidẽ eum semper nõ retinere, sed igneus spiritus cũ sit, omnium quibus affluxerit formã facile suscipere, illisq; similem effici. locum illi determinatũ Epicurus inter mundos assignat, ubi deum incedere, & ambulare dicit. Stoici, rebus omnibus eum connasci, illisq; similẽ effectũ, cum eisdẽ & moueri & locum mutare dicunt, ac ex ingenita sibi uirtute, cuicũq; rei sibi coniunctæ prospicere. ijdem quoq; deum quidem cuncta gubernare dixerunt: sed nullius

C rei curã peculiariter habere. Stoicis Epicurus hac in parte consentit, affirmans beatam incorruptibilemq; naturam, neq; ipsam in se molestias ullas habere, neq; alicui alteri negocium facessere, uniuersis tamẽ hominibus bona deum elargiri. Plato autem opinatus est deum & omniũ simul, & uniuscuiusq; priuatim, curã habere in his solummodo, quæ ad uitã spectãt. Quicunq; mundum genitum putant, deum inquiunt ipsius extructorem fuisse. non tamen omnes qui genitum mundum concedunt, eandem quoq; de ipsius fine sententiam habent. uerum Plato ex eius qui ipsum cõstruxit admirabili artificio, neq; dissolui, neq; aboleri posse mundum existimat. Stoici contra absumi mundum putant, idq; ignis opera fieri, qui in causa est,

D ut exustus in infinitum commutetur: sub quo certo quodam tempore materia quiescit, totq; cõmutationum uacationẽ accipit, donec rursus in contrarium statum uergentibus rebus, alia quoq; elementa denuo prodire incipiant, & rursus diuino iussu segregata, atq; in unum corpus redacta, nouum mundum constituant. Ac cæteri quidẽ omnes, qui deum cunctarum rerum auctorem crediderunt, ipsum quoq; unum horum omniũ causam statuũt. solus Plato ideas introduxit, quarũ exemplum deus in conficiendis rebus sequeretur. item materiã omni qualitate carentem, ex qua singula quæq; cõponeret, & dissimiles inter se res distinctasq; faceret: neq; enim ex his unum aliquid sufficere, sed tria simul hæc requiri censet, si quid absolui debeat. uerũ quoniam de efficiente princi-

pio satis multa attulimus, tempus est ut de materia quoque aliquid dicamus. Omnes qui de rerum natura aliquid locuti sunt, concordes materiã esse concedunt. quæ nam uero sit, non omnes consentiunt: sed Pherecydes Syrius terram eam esse credidit, Thales autem aquam, Anaximander infinitum, Anaximenes & Diogenes Apolloniata, aerem, Heraclitus & Hippias Metapontinus ignẽ, Xenophanes Colophonius aquam & terrã, Hippo Rheginus ignem & aquã, Oenopides Chius ignem & aerem, Empedocles quatuor elementa, terram, aquam, ignem & aerem. His amicitiam & litem adiungit, quarum altera coniungit & unit, altera segregat & distinguit. Democritus & eum secutus Epicurus, atomos, omnium rerum materiam opinantur. Heraclides Ponticus & Asclepiades Bithynus rerum principia faciũt moles quasdam omni actione carentes. Anaxagoras minimas quasdã & similes rerum particulas. Diodorus qui Cronus appellatus est, indiuidua minimaque corpuscula. Pythagoras numeros, mathematici corporum fines. Strato physicus cognomento, quas uocant qualitates. Plato, Aristoteles & Stoici naturam quandam informem, ex qua primum quatuor elementa, tum reliqua fiant, sed Aristoteles elementis quintũ corpus addit, quod circumuoluitur & est immutabile.

De principiĳ & causæ differentia. Cap. 16

Principium & causam aliqui nihil inter se differre putant. aliqui principium quidem, rerum omnium originem præcedere uolunt, non tamen ipsum euentus huiusce causam esse dicunt. sed id, quo secundum unumquenque modum res fiunt. causarum genera quatuor ĳdem statuunt. præcedens, quod ab euentu separari potest, idque quod iam effecit permanet. continens, quod rem quam facit nõ deserit. nam eo præsente, res gignitur: absente, desinit: urgente, crescit: desistente, minuitur. perfectũ, quod per se solum rem peragit. concausans, quod cæteris pares uires in euentum confert, ut in arando uidemus, in quo uel plurimũ affert qui minimum etiam adiumenti confert, ut bobus quidem duobus arator indigeat, sed multo facilius opus absoluat si tertium iumentum adiunctum aliorum laborem leuet.

De principiĳ & elementi differentia. Cap. 17

Cum Iones elementum à principio nihil differre arbitrarentur, plurimum Plato interesse iudicauit, atque ita utrunque distinxit, ut elementum id sit quod compositum & effectum est, quomodo terram, aquam, aerem, & ignem elementa uocamus. principium uero dicatur quod se prius quicquam non habet, ex quo gigni potuerit: alioqui principium non fore elementis. nanque priora sunt, tum materia informis & perenis, tum forma species & ἐντελέχεια, hoc est perfectio nuncupata, demũ priuatio, quã absentiã diffiniunt rei quæ tamẽ adesse debeat. merito igitur Plato reperta differentia, uetere Ionicorum sententiam improbauit.

De natura. Cap. 18

Naturam aliqui diffiniunt arte præditum spiritum, atque motu in generationem tendentem igneum spiritum. alĳ nihil aliud quàm minutorum corporum congressum & discessum. Aristoteles principiũ motus & quietis eius in quo est primo & non secundum accidens. naturalia uocat, cum elementa quatuor, tum cætera quæ ex eis fiunt, animalia, stirpes, metalla, & quæ in aere generãtur, imbres, niues, fulmina, grandines, uenti.

De motu. Cap. 19

Motum omnes penè concedunt quicunque paulo diligentius philosophati sunt, locorum cõmutationem. ut cum quis Alexãdria Romam uenit, uel Alexandriam Roma discedit. qualitatum uariationem, ut siquis ex frigido calidus fiat, uel ex calido frigidus euadat. naturæ uicissitudinem, ut siquis antea non existens homo, nunc esse incipiat: uel contra existens, homo esse desinat. staturæ mutationẽ, ut siquis è paruo magnus crescat, aut è magno in paruum decrescat.

De corpore. Cap. 20

Reliquis corpus esse dicentibus quodcunque siue agat siue patiatur, mathematici corpus esse diffiniunt, quod trifariam extentum est, in longum, in latum, & profundum. punctum nanque esse qui partes nõ habeat, lineam uero longitudinem tantum, superficiem, latitudinem longitudini cõiunctam. hanc si profunditas accedat corpus appellari. quidam etiam corporum fines corpus crediderunt. Plato molem esse corpus asseruit, quæ & locũ occupat, & intra se molẽ aliã nõ admittit. neque enim duo corpora unũ locũ obtinere simul posse.

De figura. Cap. 21

Figura, corporis superficies, circunscriptio, & finis est. figurarum uero, aliæ rotundę sunt, aliæ angulares, quarum infinita penè uariatio est.

De forma. Cap. 22

Forma substantia est incorporea, quæ quidem ex se non subsistit, sed formis carentem materiam informans, omnia quæ uidemus extare facit. Socrates & Plato formas arbitrantur naturas esse à materia separatas in intellectu cogitationeque dei, hoc est in mẽte diuina sitas. Aristoteles autem formas quidem & species non abstulit, sed eas materiæ coniunctas esse uoluit. Stoici nostras intellectiones formas appellarunt.

De mundo. Cap. 23

Stoici mundum unum esse dixerunt, quem & totum esse, & corporeum arbitrati sunt. Empedocles mundum quidem unum esse cõcedit, totum tamen ipsum negat, sed exiguã quandã totius particulã, reliquũ uero ociosam materiã. Plato mundum unum esse & totũ tribus argumentis coniectat, quia perfectus non esset, si omnia non contineret: nec exemplari similis, si unicus nõ esset: nec æternus, si quid extra se haberet. Metrodorus tam absurdum esse putat unum mundũ in infinito natum dicere, quàm in agro magno, unam spicam. nam cum infinitæ causæ sint, mundos quoque infinitos esse necessum est. sunt autem infinitæ causæ, id est, atomi, quare et infinitos effectus esse oportet, hoc est mundos, cum eorum quisque finitus sit.

De conſtitutione mundi. Cap. 24

Mundus rotunda figura hoc pacto conſtitit. in diuidua corpuſcula quæ tum fortuito motu ferebantur, cum unum in locũ plurima conueniſſent, magnitudine, & figuris differebant. quæcunq; igitur anguloſa, magna, & grauia fuerunt, ſubſtitere: quæ uero parua, leuia, & rotunda, in ſuperiorem locum ab illis extruſa ſunt, nec prius aſcendere deſierunt, quàm impulſionis uiolentia ceſſauit. tunc enim retro acta, cum inferius deſcendere nõ poſſent, in loca ſibi congrua deuenere. ea autem ſunt quæ circumpoſita. ut igitur inter ſe ſatis coagmentata ſunt, quæ circum undiq; erant, extimum cœlum genuerũt. quæ uero illis & loco & natura proxima extiterunt planetas effecerunt. nam aerem exhalatorum corporũ multitudo compoſuit, qui concitatus in uentũ, cœlum agitare cœpit, & id in orbem actum circunuerſare, quem motus ordinem ſtellas adhuc ſeruare uidemus. ut autem ex corporibus in ſublime eiaculatis, cœlum, ignis, & aer, ortus eſt, ita ex ſubſidentibus nata eſt terra: quam multa materia nimium adhuc corpulẽtam, cum uentorum impetus, tum ſtellarum ſplendor compingendo attenuarunt, & ad eam quam ſpectamus paruitatẽ, redegerunt, aqua expreſſa: quæ fluida cum ſit per decliuia labi cœpit in loca concaua, uel ipſa per ſe aqua huc illuc diſcurrens alueos ſibi & latos ſinus excauauit. ſic itaq; præcipuæ mundi partes in lucem prodierunt.

De deo. Cap. 25

Quæ de deo inter initia omiſimus, ea nunc explicare nobis in animo eſt. nam ex antiquis philoſophis quoſdã inuenimus qui deos non eſſe dixerunt, nõ tamen id palàm fateri auſi ſunt, ſed an dij eſſent ignorare ſe dicebant. fuerunt autem Diagoras Melius, Theodorus Cyrenaicus, Euemerus Tegeata, & Euripides Atheniẽſis, quanq; id ipſe non dicit, ſed Siſyphum id dicentem introducit ob metum Areopagitarum. ſed iſtos miſſos faciamus, & Anaxagoram potius audiamus, qui diuinam mentem aſſerit, res omnes à primordijs mundi inter ſe confuſas diſtinxiſſe, atq; ita res omnes procreaſſe. uel Anaximandrũ, qui ſtellas cœleſtes deos arbitrabatur. aut Democritum, qui mentem igneo circulariq; corpore utentem, hoc eſt mũdi animã deum eſſe affirmabat. nam Pythagoras ex hiſce quæ ipſe inter principia collocauit, unitatẽ, hoc eſt unius naturã, & mentem ipſam deum atq; bonum exiſtimauit: dualitatem uero, dæmonem, & malum, quam corporea moles circunſtat, id eſt quem aſpicimus mundũ. Socrates autem & eum ſecutus Plato deum id inquiunt eſſe, quod unum, quod ſolum, quod bonũ, & ex ſeſe eſt. quæ omnia illuc tendunt, ut deum mentẽ eſſe ſignificent nulli materiæ cõmiſtam, nulliq; affectui obnoxiam. Ariſtoteles uero ſupremũ deum formã eſſe diffinit, ſeparabilem quidem, ethereo tantum corpori quod quintum appellat, inhærentẽ. id autem cum in plures ſphæras natura quidem coniunctas, ratione uero diſtinctas, ſeparet, quamq; ſphærã animal eſſe cenſet, ex anima & orbe compoſitũ. quo-

A rum hic æthereum corpus eſt, in circuitum uolubile. illa, ratio, quæ ipſa quidẽ motũ nõ admittit, ſed tamen motus eſt cauſa. Stoici deum eſſe pronunciant, ignem arte prędità, rationeq; & uia ad mundi generationẽ procedentem, atq; omnes rerum omnium rationes continentem, quibus uniuerſa fato eueniũt. item aliter: ſpiritum toti mundo infuſum, qui uarias appellationes ſortitur pro diuerſitate materiæ, in quam diffuſus eſt. deos autẽ exiſtimant cum ſtellas, & cœlum, tum pręcipue mentem. Epicurus deos omnes humanam ſpeciem habere credidit. uideri tamen à nobis non poſſe, ob ſummam tenuitatem atomorum, quæ ipſos componunt: quatuor etiam alia rerum genera ſempiterna ſtatuit, atomos, infinitum, uacuum, & ſimili-
B tudines, quæ ab eo eiuſdem rationis partes & aliorum elementa cenſentur.

Unde in cognitionem dei uenimus. Cap. 26

Dei uero cognitionem habuimus ex pulchritudine, quam cœlo ineſſe ſpectamus. nihil enim temere, aut caſu, pulchrum oritur, ſed artificis alicuius opera. quamobrẽ & Euripides ſtellas inquit ornatus gratia ab opifice ſapienti cœlo inditas fuiſſe. deuenimus autem in huiuſcemodi cognitionem, cum ex alijs ſtellis, tum præcipue ex ſole & luna, quæ ſubterraneum iter emenſa, eodem colore, eadem figura, eadem magnitudine naſcuntur, eademq; & tempora & loca ſeruant.

De Heroibus & dæmonibus. Cap. 27

Thales, Pythagoras, Plato, & cum his Stoici,
C unanimes aſſerũt, dæmones naturales ſubſtantias eſſe, Heroas autẽ, animas à corporibus ſeparatas: & harum bonas eſſe, quæ hominũ fuerint ſancte uitam traducentium, malas aũt, male uiuentium. Epicurus tam dæmones q̃ Heroas non concedit.

De anima. Cap. 28

Cum multa de anima ab antiquis inter ſe controuerſa dicta ſint, nemo me à propoſito introductionis modo diſcedere arbitretur, ſi paulo fuſius ea cõmemorauero, quæ ab illuſtriſsimis quibuſq; dicta ſunt. animam igitur exiſtimant aliqui ſpiritum eſſe toto corpori adnexum, non tamen æquabiliter, ſed uni membro magis, alteri minus. hoc Aſclepiadis ſectatores dicunt. eandem alij facultatem qua uiuimus arbitrantur. quidam princi-
D pium motus omnium, quæ fiunt & ſunt. Epicurus autem aerem illum quem reſpirando attraximus, animam eſſe credidit, cuius ſubſtantiam alij incorpoream dixerunt, ut Plato, alij corpoream, ut Zeno, & ipſum ſecuti Stoici. nam ſpiritum ipſam eſſe opinati ſunt. item mortalem alij, ut Epicurus & Diocles: alij immortalẽ, ut Plato & Stoici, ipſam exiſtimarunt. quanquam Plato ſuo ſe motu ſemper mouentem, nec unquam interituram ipſam aſſeueret. Stoici contra, tam diu animam durare, quoad mundus diſſoluatur. tunc enim ipſam quoque corrumpi. rurſus alij ſic adnexas corporibus animas aiunt, ut ex eis ipſas ſponte natas dicant. hócque in cauſa eſſe, ut corporeis uoluptatibus tantopere delectentur. alij uero animam uolunt dei particulam quandã eſſe, nec ullum extare ele-

men

mentum quod otiosum sit, quodq; in compositarum rerum rationem nō ueniat. peccare uero animas inquiunt, alij quia liberæ cum sint, suopte arbitrio ad malum ferantur. nam cum uoluptates appetant, ut eas assequantur, uitia persequi, flagitiosum esse non iudicant. alij, cuncta fato euenire putantes, animā quoq; nulla electione habita delinquere posse concedūt. pœnas dare sceleratorum animas, ubi à corporibus solutæ fuerint, existimat Plato: bonorum autem, ad deum post mortem reuerti, & in astris habitare. Stoici nihil istorum admittūt, sed postq;, aiūt, seiunctæ à corporibus fuerint, quæ intemperanter uixerunt, & uoluptatum adhuc auidæ sunt, corpus aliud iterū subeunt, desiderio uoluptatum illectę, quas corporis ministerio assequūtur. id autem eas tamdiu facere quoad uirtutem edoctæ, in cognitionem ueri boni deueniant, ac meliorem uitam traducant, à qua statim ubi solutæ etiam ab impedimētis corporis liberæ fuerint, ipsis per sesemet interlucentibus honesti ac decoris ideis uniunt, à quibus nunq; sic affectę postea diuelluntur. partes animæ Plato tres fecit, rationē, iracundiā, & concupiscentiā. Aristoteles quartā addidit naturalē, quæ corpus uegetat. Stoici et ipsi partes animę quatuor enumerant, ratiocinandi, sentiendi, loquendi & gignēdi facultatem. alij simplicem & partibus carere animā arbitrantur. nihil enim aliud ipsam esse q̃ prudētiā, quam tū mentē, tum intellectū appellant. Menemachus unus ex sectatoribus stoicæ disciplinæ, ubi suspicionem addidit, loquendi & gignēdi potestatem ademit, eas sentiēdi facultatibus attribuēs. nōnulli demū in sensum & rationem animā diuiserunt, quibus aliquis merito potius assentiri poterit.

De minimo. Cap. 29

Ante quatuor elementa nonnulli fragmenta quædam eiusdem rationis paruissima & rotunda ceu elementorum elementa extitisse dicunt. Heraclitus quoq; frustula quędā cum minima, tū indiuidua, cogitatiōe tantū apprehēsibilia cōcedit.

De colore. Cap. 30

Color est qualitas corporis uisibilis. Pythagorici colorem appellant superficiem corporis. Empedocles quod meatibus oculorū quadraret. Plato flammam è corporibus prodeuntem cuius partes apte oculis incidunt. Zeno is qui Stoicorum princeps fuit, colores esse diffinit, primos materię habitus. qui Pythagoræ successerunt philosophi, colorum genera quatuor fecerunt, album, nigrū, rubrum, & pallidum: reliquas autem colorum uarietates ex diuersa elementorum commistione oriri: animalium uero etiam ex aeris & locorum diuersitate consurgere.

De mistione. Cap. 31

Prisci mistionem elementorum fieri dixerunt, ex mutua inter sese per primas qualitates actione. Anaxagoras & Democritus ex eorum solūmodo cōgressu. Empedocles è paruissimis micis elementa cōponit, quas minima quædam frustula, & ueluti elementorū elementa esse dicit. Plato tria tantum corpora ex se mutuo fieri credidit, ignis, aer, & aqua, terram nanq; solam immutabilem esse.

De uacuo. Cap. 32

Qui à Thalete manarunt philosophi ad Platonem usq;, uacuum omnes abnegarunt. Empedocles intra mundū, inquit, uacuū res nulla, nec extra est. Leucippus, Democritus, Epicurus et Metrodorus atomos quidem multitudine, uacuū autem magnitudine infinitū dicūt. Stoici intra mundum uacui quidem nihil esse, extra uero infinitū. alij tantum uacui solūmodo extra mundum esse, quantum ad respirationem mundi faciat. mundū enim igneus cum sit, euentatione indigere.

De loco & receptaculo. Cap. 33

Stoici & Epicurei locum à receptaculo differre censent, ac locum quidem esse quod corpus totum tangit, ut superficies: receptaculum autem quod parte solum, ut in uasis uinarijs contingit.

De tempore. Cap. 34

Pythagoras tempus esse arbitratur, cōtinentis nos cœli machinā. Plato mobilem ęternitatis imaginem, uel interuallum motus cœli. Eratosthenes solis circunuolutionem, temporis aūt essentiam. Plato cœli motū existimat. Stoici ferè omnes motum ipsum. ac cæteri quidem ingenitū tempus arbitrant̃. Plato genitū ex sensus nostri cogitatione.

De ortu & interitu. Cap. 35

Parmenides Melissus et Zeno Eleata ideo nec generari nec corrumpi quicquam asseruerunt, q̃ uniuersum immobile ponunt. Epicurus & cæteri quotquot è minutis corpusculis mundum extruunt, ex atomorū cōuentu gigni, & eorum discessu aboleri cuncta affirmant. hi autē neq; oriri quicquam neq; interire proprie dicunt. nam cū ex congerie non ex alteratione gigni res uelint, non qualitatis sed quantitatis motū, ortus & interitus momentū præcedere faciunt. Pythagoras & alij quicunq; materiam pati supponunt, ortum & interitum proprie astruunt, cum uelint elementorum qualitatibus immutatis nasci res & dissolui.

De necessitate. Cap. 36

Thales ualidissimā esse necessitatem dixit, cum uniuerso dominetur. Pythagoras mundo eam incubare credidit. Parmenides & Democritus omnia necessariò euenire dicūt, eandemq; ipsam esse cum fato, cum iudicio, cū prouidentia. Plato quędam in prouidentiam, quædam in necessitatem refert. necessitatis autem essentiam Empedocles arbitratur causam principijs & elementis utentē. Democritus resistentiam, motum & impetū materiæ. Plato nōnunquam materiam, interdum habitum eius qui circa materiam operetur.

De fato. Cap. 37

Heraclitus omnia fato euenire dicit, ipsumq; idem esse quod necessitas. Plato quamuis in hominum animis & uita fatum constituat, ei tamen & libertatem nostrā adiungit. Stoici Platonem hac in parte sequuntur, ac necessitatem quidem diffiniunt, insuperabilem & uiolentam causam. fatum uero causarum seriem, in qua tamē illa quoq; causa cōtinetur, quæ in nobis est, ut quædā fato fiant, quædam non fiant. fati uero essentiam Heraclitus

esse

esse diffinit rationem, substantiam uniuersi permeantem. fatum autem corpus æthereũ quo tanquam semine uniuersum gignitur. Plato perennẽ rationem & legem naturæ totius uniuersi. Chrysippus uim ordine cuncta gubernantem. item in diffinitionibus, Fatum, inquit, est ratio seu lex cuius prouidentia reguntur omnia quæ sunt in mundo: uel ratio per quam orta nata sunt, nascentia oriuntur, oritura nascentur: reliqui uero Stoici fatum describunt causarum seriem, hoc est ordinem & nexum intransgressibilem. Posidonius tertium ipsum à Ioue facit, ut primus sit Iupiter, secunda natura, tertium fatum.

De fortuna. 38

Plato fortunam diffinit causam quę sectetur & incidat rebus quas facere eligimus. Aristoteles causam quæ hisce rebus interuenit quas alicuius gratia & uolentes facimus, obscuram tamẽ & instabilem. differre uero fortunam à casu, ex eo quia quæ fortuna fiũt, casu quoq; fiant, cum fortuna solum in nostris actionibus uersetur. quæ uero casu fiunt, non omnia fortuna. in his enim casus etiam consistit quæ ad actiones nostras non attinent. insuper fortunam ad homines tantum spectare, casum autem non ad homines solum, sed ad bruta, & ad reliqua quoq; uita carentia. Epicurus inconstantem & ipse causam, modis, temporibus, personis, fortunam dicit. Anaxagoras & Stoici causam quæ humano discursu assequi non possit, atq; alia quidem, necessitate: alia, fato: alia, electione: alia, fortuna: alia, casu fieri.

De finitate & infinitate mundi. Cap. 39

Pythagoras primus hanc rerum omnium congeriem Mundum appellauit, exactam eius dispositionem contemplatus. Thales & qui ab eo deriuarunt, unum mundũ asseruit. Democritus & Epicurus, & utriusq; magister Leucippus, infinitos in infinita uacui amplitudine sitos. Empedocles cum in suprema parte mundi solem circũuolui faciat, mundum finitum statuit, Seleucus autem infinitum. Diogenes uniuersum quidem infinitum dicit, mundum autem finitum. Stoici multum inter uniuersum & totum interesse dicũt: ac uniuersum quidem infinitum esse, cum uacuum quod infinitum est comprendat: totũ autem quia uacuum excludit, finitum esse. quare cum totum & mundus idem sint, mundum finitum esse.

De figura mundi. Cap. 40

Aristoteles & Stoici rotunda figura mundum constare dicunt. alij partim cono, partim ouo similem malunt. Epicurus & his & id genus reliquis mundum constare posse concedit.

De anima mundi. Cap. 41

Reliqui omnes animam habere prouidentiaq; regi mundum arbitrantur. Democritus & Epicurus, & quotquot atomos ac casum introducunt, neq; animam habere, neq; prouidẽtia regi ipsum inquiunt, sed bruta quadam natura. Aristoteles non anima, non ratione, non mente, nõ prouidentia præditum mundum omnibus suis partibus existimat: sed cœlum tantũmodo. cœlestes enim or-

A bes singulos & animam & uitam habere. reliqua uero infra cœlũ posita, omnibus his carere. quòd si ordine aliquo frui uideantur, nõ ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus reguntur.

De æternitate mundi. Cap. 42

Pythagoras & Plato factum à deo mundum arbitrantur, ac quantũ in ipso est, interire posse. nam cum sensibus percipiatur, corporeum est & dissolubile. non intercidet tamen dei prouidẽtia & custodia præuentus. Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt, ortus cum sit, id quod & reliquis accidere uidemus & animalibus & stirpibus. Xenophanes ingenitum, sempiternum, indelebilẽ, defendit. Aristoteles quæ infra lunam sunt,

B mortalia: quæ uero supra, immortalia statuit.

An mundus alatur. Cap. 43

Aristoteles, qui mũdum sempiternum tuetur, nullo ipsum alimẽto indigere concedit. nam si nutrimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex ijs quæ hic corrumpuntur ipsum sibi mundum im mutatione quadam nutrimentum subministrare putat. Philolaus ex Pythagoricis unus corruptiones duas esse dixit. interdum nanq; ignem è cœlo descendere, interdum uero lunaris aquæ circumuersatione aerem effundi. horum itaq; exhalationibus cœlum nutriri.

A quo elemento mundus exordium ceperit. Cap. 44

Physici mundum à terra exordium sumpsisse dicunt, tanquam à centro, quod rotundis omni-

C bus esse principiũ solet. Pythagoras ab igne. Empedocles ętherem primo extitisse dicit, tum ignẽ, postea terram, de qua circumuoluentis se cœli impetu uehementer astricta, exilijt aqua, quæ in uaporem conuersa, aerem peperit. cœlum autem æthere, solem igne solo constare credit. reliqua uero quę hic apud nos sunt, ex alijs. Plato cum uisibilem hunc mundum ad imitationem mundi intelligibilis factum existimet, animum primũ extitisse dicit, tum corpus, quod ex igne & terra primo, ex aere & aqua secundo constat. Pythagoras cum quinq; tantum figuras solidas esse cerneret, quas etiam mathematicas appellant, è cubo terram natam credidit, è pyramide ignem, ex octaedra aerem, ex icosiedra, aquam, è dodecaedra cœlũ. atq;

D Plato hac quoq; in parte Pythagorã sectatus est.

De ordine partium mundi. Cap. 45

Mundi partes ita inter sese complicatas Parmenides asseruit, ut una ab alia cõtineatur. ac quamuis omnes ex raro & denso constent, eas tamen quæ in medio sunt, ex opaco & lucido mistas, quę uero cæteras continet, instar muri solidã esse. Leucippus & Democritus tunicam & membranam quandam mundo circumponunt. Epicurus partim raro, partim denso mundos operimẽto inuoluit, quorum alios circumagi putat, alios autem minime. Plato supremo loco ætherem collocat, tum ignem, postea aerem, deinde aquam, ultimo terram, interdum tamen ætherem igni coniungit. Aristoteles ætherem primo collocat, quem incommutabilem, & quintum corpus facit. ab eo com-

muta-

mutabilia diſponit, ignem, aerem, aquam, & infimo loco terram. his autem ita motum attribuit, ut quintum corpus, hoc eſt cœleſtes orbes, circumuoluantur. alia uero quæ infra cœlum ſunt, recto motu ferantur, ac leuia quidem, aſcendant, ignis, & aer. grauia uero, deſcendant, aqua, & terra. Empedocles nec definita, nec eadem loca ſemper habere ſenſit elementa, ſed in alterius locum omnia ſuccedere.

De mundi inclinatione. Cap. 46

Diogenes & Anaxagoras poſt mundi conſtitutionem, & animalia genita ex terra, ſponte mundum, unam ſui partem ad auſtrum inclinaſſe, alteram ad ſeptentrionem extuliſſe. fortaſſe uero diuina prouidentia, ut quædam mundi partes habitari poſſent, quędam non habitari, pro caloris, frigoris, & temperiei conditione. Empedocles aerem, inquit, ſolis impetu adactum, boreales plagas extuliſſe auſtrales autem depreſsiſſe, atq; ita totum mundum inclinatum eſſe.

An extra mundum aliquid ſit. Cap. 47

Qui duce Pythagora philoſophati ſunt, extra mundum uacuum eſſe dixerunt. uacuum namq; reſpirando mundus attrahit, expirando remittit. Stoici quoq; ideo uacuum foris eſſe uolũt, ut cum mundus conflagrabit, in ipſum diffundi queat. id autem uacuum infinitum eſſe, quanquam Poſidonius infinitum ipſum non facit, ſed tantum ſolummodo, quantũ ad diſſolutionem mundi ſufficiat, libro primo de uacuo. Diogenes uacuum & ipſe aſtruit. Plato & Ariſtoteles nec intra mundum, nec extra uacuum ponunt.

De dextra & ſiniſtra mundi parte. Cap. 48

Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, dextram mundi partem orientalem faciũt, unde motus incipit: occidentalẽ uero ſiniſtrã. Empedocles quæ ad ſolſtitium, dextram: quæ ad brumam, ſiniſtrã diffinit.

De cœli eſſentia. Cap. 49

Anaximenes extimam mundi circunferentiã, terream eſſe credidit. Empedocles cœlũ ſolidum eſſe putat, cõſtareq; ex aere in morem cryſtalli ab igne durato, & utroq; hemiſphærio tam ignem q̃ aerem continere. Ariſtoteles è quinto corpore, ipſum facit, reliqui ex igne, ipſumq; ex calidi frigidiq; commiſtione compactum.

De cœli ſegmentis. Cap. 50

Thales, Pythagoras & qui ab eis manarunt, cœlum in quinque circulos diuidunt, quos zonas appellant. horum is qui nobis ſemper apparet, arcticus uocatur: ſequens, ſolſtitialis: tertius, æquinoctialis: quartus, brumalis: ultimus, antarcticus: qui noſtris oculis hic aſpici non poteſt. obliquus autem circulus quem Zodiacũ nominant, tres medios coniungit, ductos autem à ſeptentrione ad auſtrum, æquinoctialis rectis angulis diuidit. Pythagoram uero ferunt Zodiaci obliquitatem primum animo cõcepiſſe, quod ſibi tamen Oenopides Chius arrogare, tanquam à ſe inuentum, non dubitauit.

De ſtellis. Cap. 51

Thales è terra quidem conſtare ſtellas opina- A tur, uerum ignitas eſſe. Empedocles ignem tantũ, quem æther compreſſus quo tempore dirimebantur elemẽta, illuc ſubmiſit. Anaxagoras ætherem igneum eſſe ex ſui natura putat, ipſumq; circumuolutionis ſuæ uehementia, lapides è terra ſurripere, quos ſurſum euectos & inflammatos, ſtellas aſſerit. idem rurſus alio in loco ſtellas appellat ſaxa latentia, quæ crebro in terram decidentia extinguntur: ſicuti contigit cum in Aegos fluuium candens ſaxum in morem ſtellæ cecidit. Diogenes ſtellas opinatur perinde atq; pumices, & raros lapides, ac per eos mundum reſpirare. Empedocles fixas cryſtallo (ſic enim ipſe cœlum appellat) adnexas. errantes autem, ſolutas aſſeuerat. Plato quãuis ſtellas maiori ex parte igneas eſſe credat, B tamen aliorum elementorum expertes eas non iudicat, ſed elementis glutinis uice contineri. Xenophanes è nubibus accenſis conſtare ſtellas arbitratur, eaſq; interdiu extingui, noctu accẽdi, non aliter atq; carbones ſolent, ortumq; & occaſum nihil aliud eſſe, quàm nubium accenſionem et extinctionẽ. Heraclides & Pythagorei ſingulã quanq; ſtellam, unum mundũ eſſe, terram, aquam, aerẽ, & ætherẽ comprehendentẽ, ferriq; per aerem infinitum. hæc opinio in ſacris Orphei contineri perhibetur, quibus initiati quanq; ſtellã unum mũdum arbitrantur. Epicurus nihil iſtorum non admittit, cum id genus omnia contingere poſſe concedat.

De ſtellarum figura. Cap. 52

Stoici ſtellas rotundas exiſtimant, ut & mundũ, C & ſolem, & lunam. Cleanthes, coni figura. Anaximenes, tanquã clauos cœlo adactos. alij tanquam folia candentia, & picturas.

De ordine ſtellarum. Cap. 53

Xenophanes una ſuperficie ſtellas omnes moueri credit Stoici quaſdam altius, quaſdã ſummiſſius ferri. Democritus ſtellas ita diſponit ut fixæ ſummum locum teneant, uagæ ſuccedentem, inter quas ſolem & lunam reponit. Plato poſt fixas Saturnũ collocat, deinde Iouem, poſtea Martem, deinde Venerem, poſtea Mercurium, deinde ſolem, ultimo lunam. mathematicorũ alij Platonẽ ſequuntur, alij ſolẽ in medio ſtatuũt. Anaximander & Metrodorus Chius, atq; Crates, ſupremũ locũ ſoli dãt, ſuccedẽtẽ lunæ, tertiũ ſtellis fixis & uagis.

D *De motu ſtellarum.* Cap. 54

Anaxagoras, Democritus, & Cleanthes, ab ortu in occaſum ferri ſtellas omnes exiſtimat. Alcmæon & mathematici uagas ex aduerſo fixis incedere dicunt. hoc eſt ab occaſu in orientem. Anaximander uehi ſtellas exiſtimat, ab eo orbe cui inſunt. Anaximenes eodem pacto ſub terra, quo ſupra moueri. Plato & cum eo mathematici Solem, Venerem, & Mercuriũ eodem tempore curſum ſuum abſoluere dicunt.

De ſtellarum lumine. Cap. 55

Metrodorus omnes ſtellas tam fixas q̃ uagas lucem à ſole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriri ſtellas putant è uaporibus ſurſum eleuatis. Ariſtoteles non indigere nutrimento cœleſtia dicit æterna cum ſint, & corrumpi nequeant. Plato

ut mundum, sic stellas è seipsis nutriri sentit.

De stellis quas Castoris & Pollucis uocant. Cap. 56

Xenophanes stellas quæ in nauigiorum malis & antennis quandoq; uidentur, nubeculas quasdam esse credit, quæ certo quodam motu agitatæ resplendent. Metrodorus nautis timore consternatis oculos interlucere putat.

De stellarum significatione. Cap. 57

Plato, solem, lunam, & alias stellas, tam uagas, quàm stabiles, occasu & exortu suo tempestates, quæ æstate & bruma contingunt, significare non dubitat. Anaximenes nõ ex alijs, sed ex sole solo, hæc intelligi uult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De sole. Cap. 58

Anaximander orbem esse putat octies uigesies terra maiorem, similemq; rotæ plaustri canthum habentem, concauum, igne plenum, quem nobis ore quodam paruo, tanquã per modioli foramen ostẽdit, hocq; solem esse. Xenophanes è siccis uaporibus igniculos quosdam conuenire dicit, qui in unum corpus redacti, solem constituant, uel solem accensam nubem esse. Stoici solem inquiunt ignitum fluentum esse, è mari illuc euectum. Plato ipsum maiori ex parte, igne constare credit. Aristoteles globum è quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus uitro simile, quod ab igne qui in mundo est, lucem suscipit, & eam ad nos remittit. quamobrem tria requiri ad solis constitutionẽ, ignis, qui in cœlo est: corpus, quod ab ipso perinde atq; speculũ quoddam igniri & illustrari possit: & tertio, lux quæ ab eo speculo repercussa ad nos usq; diffundatur. nam & hanc lucem solem appellare solemus, tanquã simulachrum simulachri. Empedocles duos soles existimauit, unum præcipuum atq; primum, hoc est ignem qui est in opposita & dimidia cœli parte, quam replet, quiq; semper ex aduerso suæ imaginis, hoc est solis nostri, incedit. alterũ, eum quem spectamus solem, qui repercussio est lucis eius quam ex præfata cœli parte aere cõcalefacto plena antedictus ignis suffundit, ac in corpus solare quod est crystallo persimile mittit, ubi refracta ad nos descendit, & ad primi solis motum circunfertur. atq;, ut tam multa duobus uerbis explicem, sol est repercussio ignis qui circa terram mouetur. Epicurus collectionem terræ pumicis spongiæúe persimilem putat, quam ignis eius foramina permeans accendit. Heraclitus collectum uaporem qui in oriente accẽditur, in occidente extinguitur.

De magnitudine solis. Cap. 59

Anaximander solem quidem æqualem terræ credidit, orbem uero quo fertur, & è quo respirat, septies uigesies terrã excedere. Anaxagoras multoties Peloponneso maiorem. Heraclitus quantum est humani pedis longitudo. Epicurus omnia quæ hactenus attulimus, aliâs contingere posse. talem tamen hunc esse qualem ipsum spectamus, parumq; uel maiorem uel minorem esse.

De figura solis. Cap. 60

Anaximenes solem, ut folium extentum iudi- **A** cauit. Heraclitus peluis instar intus concauum foris conuexum. Stoici rotundum, ut cœlum est, & stellæ. Epicurus ipsum posse hisce omnibus esse figuris admittit.

De conuersione solis. Cap. 61

Anaximenes ideo solem conuerti putat, quod ab aere densato & obnitenti retro pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere qui septentrioni subest, censet, quemq; sol ipse compingens ualentiorem iam densitate reddidit. Empedocles cum ab orbe quæ ipsum defert, tum à brumæ & solstitij circulis, solem prohiberi credit, ne rectà ad polos descendat. Diogenes quia sol extingueretur, frigore calorem oppugnante. Stoici eatenus solem progredi uolunt, quoad alimentum inueniat. **B** oceanũ autem & reliqua maria soli nutrimentum subministrare uapores submissos, cum quibus terræ quoq; exhalationem admisceri uolunt. Plato, Pythagoras, Aristoteles, ob signiferi obliquitatẽ, qua sol oblique meare cogitur, & secundum brumæ solstitijq; circulos progredi. Hæc autem omnia ænea sphæra docet.

Do solis defectu. Cap. 62

Thales interuentu lunæ quæ suapte natura opaca est solem deficere primus dixit, idq; ex supposito soli speculo facile discerni. Anaximander clauso foramine per quod ignis euaporat. Heraclitus conuersione partis eius quæ concaua est ad superiora, eius uero quæ conuexa est, ad nostros oculos. Xenophanes deficientem solem extingui **C** putat, rursusq; renascentẽ alium accendi, narratq; solem aliquando integro mense defecisse, rursus alio tempore sic ex toto defecisse, ut interdiu nox esse uideretur. sunt qui putent densam nubem nostris oculis incompertam solem occupare. Aristarchus solẽ in errãtibus stellis annumerat, terramq; circa solis circulum mouet, qua inclinante solis orbem adumbrari credit.

De luna. Cap. 63

Anaximander orbem lunę decies nouies terra maiorem existimat, ac queadmodum de sole diximus, rotæ plaustri similem canthum habere, concauum, igne plenum, uno foramine uaporantem. Xenophanes accensam nubem. Stoici corpus ex igne & terra compactum. Plato ignem maiori ex **D** parte. Anaxagoras & Democritus corpus solidũ, ignitum, campos, montes, & ualles habens. Heraclitus terram nebula inclusam, Pythagoras & ipse ignem esse lunare corpus existimat.

De magnitudine lunæ. Cap. 64

Stoici maiorem terra lunam computant, quemadmodum & solem. Parmenides æqualem soli, à quo lunam quoq; illustrari dicit.

De figura lunæ. Cap. 65

Stoici rotundam lunam dicunt, sicut & solem. Empedocles, disco similem. Heraclitus, pelui hoc est orbicularem & concauam. nonnulli oblongã. figuram uero luna septem modis assumit. nam ab interlunio discedens cum primum apparere incipit, cornuta spectatur, tum dimidia, post semiplena, demum rotunda, rursus à plenilunio reuertens

semiple

semiplena euadit, hinc dimidia, postea cornuta, uideri postremo desinit, donec iterum nouetur. multa uero hac de re ultro citroq; dicuntur. quidam id umbra terræ contingere credunt, quæ modo totam, modo partem aliquam eius occupet.

De lumine lunæ. Cap. 66

Anaximander ipsam peculiarem lucem habere censuit, rariorem tamen. Antipho proprio lunam splẽdore fulgere docet, quod si paulatim abscondatur, id illi contingere solis propinquitate. sic enim à natura institutum esse, ut minor lux maioris accessu sopiatur. id quod & reliquis stellis euenit. Thales & qui ab eo deriuarunt philosophi, lunam à sole illustrari dixerunt. Heraclitus idem lunæ quod soli contingere defendit. stellas enim quoniam concauæ sunt, & uapores excipiunt, lucere uideri, ac solem quidem splendidius cum in puriori aere feratur: lunam uero languidius, quia turbulento magis incedat.

De lunæ defectu. Cap. 67

Anaximãder ideo lunam deficere putat, quod os rotæ obstruatur. Berossus quia ad nos conuertat partem quæ minus lucet. Heraclitus quia auertat partem quæ caua est. Pythagoreorum quidam lunam asseuerant reflectere, et intercipere lucem, illudq; nostra, hoc antipodum terra fieri. Plato, Aristoteles, Stoici, & mathematici, concordes asserunt lunam congressu solis occultari, digressu illustrari. deficere autẽ terrenæ occursu umbræ, quæ tum tẽporis ex diametro plus minus inter utrunque sidus porrigitur.

De maculis lunæ. Cap. 68

Pythagorici lunam idcirco maculis interpunctam arbitrantur, quia maiora animalia & proceriores arbores habeat, quàm hic apud nos reperiantur. esse uero decies quinquies animalia illa nostris grandiora robustioraq;, nec usitatum ullum excrementi genus emittentia. diem quoq; quantum diximus, longiorem nostro. Anaxagoras in diuersitatem partium hoc refert. lunam enim ex attenuatis & corpulentis partibus cõponi, quam obrem opacam lucidis interiectã uideri, stellamq; lucis ementitæ lunam ideo nuncupari. Stoici quoque non integre compactam lunam fatẽtur, quia dissimiles partes habeat.

De distantia lunæ. Cap. 69

Empedocles plus duplo lunam distare censet à sole quàm à terra. mathematici decies octies plus. Eratosthenes solem à terra distare computauit stadiorũ millib. centũ triginta, lunã aũt uiginti octo.

De annis. Cap. 70

Annus is qui Saturno attribuitur, annorum est triginta: qui Ioui, duodecim: qui Marti, duorum: qui Soli, mensium duodecim. Veneri totidem & Mercurio deputantur. eodem enim tempore quo sol cursum suũ peragunt. lunæ uero annus dierum est triginta. tot enim dies mensis comprendit, si quis à congressu ad egressum numeret. annum uero quem magnum appellãt, quidam octauo quoque anno compleri dicunt. alij decimonono. quidam sexagesimo primo. Heraclitus decẽ & octo A millibus annorum solarium. Diogenes è trecentis sexaginta quinq; annis tam longis quàm eos Heraclitus facit. nonnulli septem millibus septingentis octuaginta septem.

De circulo lacteo. Cap. 71

Circulus lacteus è nubibus constat. is noctu in aere semper apparet, lacteusq; est de suo colore nuncupatus. Pythagoreorum aliqui crediderunt ipsum esse uestigium incendij stellæ cuiusdã quæ Phaethõtis tempore suis sedibus excidit, & loca per quæ circumuoluta est exussit. alij solem antiquo tempore illac iter suum peregisse dicunt. qui dam nihil istorum uolunt, sed id modo sic nobis apparere ex multitudine luminis cœlestis ignis, quod illis in locis à cœlo tanquam à speculo quo- B dam fractus ad nostros oculos reijcitur. id quod etiam cœlestis arcus nubes facere consueuerunt. Metrodorus, hunc solis circulum esse putat, qui solis discessu conspici potest. Parmenides rarum denso commistum, lacteum colorem procreare asseuerat. Anaxagoras umbram terræ lacteum circulum existimat, quem ideo cœlum ita occupare uult, quia sol cum terræ subest, omnia illustrare nõ possit. Democritus splendorem multarum, paruarum, & cohærentium stellarum, quæ crebrę cum sint, coniunctam lucem fundere uidentur. Aristoteles exhalationis siccæ incendium, quæ iugiter & abunde succedit, non aliter atq; in crinitis fit, quas infra planetas esse non dubitamus, & ab igne accẽdi. Stoici ignis ætherei raritatẽ, ipsumq; C superiorem planetis. Posidonius & ipse ignis aceruum lacteum circulum credidit, qui licet stellis clarius luceat, splendorem tamen continuum habet.

De crinitis & discurrentibus stellis ac trabibus Cap. 72

Pythagoreorum aliqui crinitas inquiunt stellas esse de numero illarum quæ non semper apparent, sed certis quibusdam temporum spatijs oriuntur. aliqui repercusionẽ uisus nostri ad solem, non aliter atque in speculis fieri solet. Anaxagoras & Democritus conuentum duarum pluriumue stellarum sese illustrantium. Aristoteles siccæ exhalationis accensam congeriem. Strato sideris alicuius lucem densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Heraclides Ponticus nubem præ- D altam illic à superna luce illustratam. eandem hic barbatis, areis, trabibus, columnis, & id genus alijs, causam assignat, ut omnes peripatetici faciũt qui ex inflammatis uaporibus species hasce fieri dicunt. Epigenes uaporem terræ commistum, in altum eleuatum, ibiq; accensum. Boethus ardentis aeris id speciem esse credit. Diogenes, stellas quidem crinitas putat, sed quæ impendens alicuius periculum significent. Anaxagoras quas discurrentes stellas uocant, perinde atq; scintillas ex æthereo igne cadere putat, quamobrem statim quoq; extingui. Metrodorus ex solis radijs uiolenter nubem, ut sagitta solet, irruentibus, discurrentis stellæ speciem excitari. Xenophanes id genus omnia, nubium accensarum constitutiones incursionésue existimat.

De tonitruo, coruscatione, fulmine, turbine, & conuolutione. Ca. 73

Anaximander hæc omnia spiritu contingere existimat. is enim densæ nubi inclusus erumpere nititur qua parte tenuior & leuior ea fuerit. nubis disruptio, tonitru: spiritus expansio, secus nubem atram, coruscationem facit. Metrodorus cum in nubem, inquit, densitate compactam spiritus irruit, frangendo & discindendo tonat, percutiendo & diuellendo micat. quod si inter motus festinationem à sole quoq; calorem spiritus is acceperit, fulminat. fulmen autem cum impotens fuerit, in turbinem degenerat. Anaxagoras cum calor, inquit, frigus impetit, hoc est cũ ætheris pars spissum aerem inuadit, crepitu, tonitruum facit, colore quem ex uicinitate nubis atræ promit, coruscationem: luce uero cum multa, tum magna, fulmen procreat: corpore paulo plus densato, cõuolutionem gignit: nubilosiore, turbinem absoluit. Stoici nubium concursionem, tonitruũ diffiniunt, coruscationem earundem accensionẽ attritu excitatã: fulmen, uiolenter actæ nubis incensionẽ: turbinẽ tardius motæ nubis progressum. Aristoteles omnia ista è siccis uaporibus cõponit, qui cum in humidos inciderint, erumpere conantur. dum igitur sicci humidos impellunt & discindũt, strepitus excitatur. id tonitru est. dũ protrudunt & erumpunt, inflãmantur. hæc quoq; coruscatio est. cũ uehemẽtiori impetu tãq; è catapulta exilierint, multo magis accensi ruunt: fulmen hoc appellat. nã turbo à cõuolutione hoc differt ꝙ ille calidiori, hæc densiori materia constat, utrunq; tamẽ multam habet.

De nubibus, pluuia, niue, & grandine. Cap. 74

Anaximenes ex aere plurimũ densato consistere nubes arbitrat. idẽ ex eodẽ adhuc plus inspissato, pluuiam exprimi putat. quod si dum cadit, pluuia gelascat, niuem procreare, & grandinẽ si à uento aliquo frigido comprendatur. Metrodorus è uaporibus aquosis in sublime delatis nubes cõponi censet. Epicurus ex atomis. rotũdari uero grandinem, & pluuiam longo per aerem descensu.

De arcu cœlesti. Cap. 75

Eorum quæ in sublimi fiunt, quædã re uera corpus aliquod sunt, ut imber & grando: quædam autem quamuis solidi nihil in se habeant, inanem tamen quandam sui speciem oculis nostris obijcũt. quod genus est arcus cœlestis, de quo tum deniq; aliquid dicemus, si prius quo pacto cernamus explicauerimus. Quicquid uidemus uel recta, uel curua, uel fracta linea uidemus. nemo uero existimet lineas oculis aspici posse. nam cum incorporeæ sint, mente tantũ spectari queunt. rectis lineis uidemus omnia quæ in aere sunt, quæq; cornu, uitro, speculariq; lapide interposito, spectamus. rara enim hæc sunt, & rectis meatibus uidenda transmittũt. curuis lineis aspicimus, quæ aquis subsunt. quapropter et remi si quis eos è longinquo spectauerit, curui apparent. curuatur enim uisus necessario, cum sit aquæ natura densior aere. fractis lineis intuemur quas in speculis uidemus imagines, ad quas arcum quoq; cœlestem referri dicimus oportere. prius tamen humidam exhalationem in nu-

A bem mutatam concipiendum est, tum roris instar ex ipsa minutas guttas manare. cum igitur sol in occasu uel ortu fuerit (nam arcus soli contrarius sit oportet) tum oculi guttas quas diximus spectãtes, solis lucem in eis refractã uident, id est arcum ipsum cœlestem. guttæ uero non figuræ sed coloris causa sunt. tres enim colores arcus habet. phœniceum, uiridem, & purpureum. phœniceũ, quia solis radij sinceri penè remittuntur: uiridem, quia plus aquæ commisti, minus puri redduntur: purpureũ, quia magis adhuc turbidi sunt & inter guttas dispersi. exemplum sibi quisq; conficere potest, si quis aquam ore sumat, & eam aduerso soli cõpressis labijs ita propellat, ut nubis rorem imitetur. nam si se lux ad guttas refranget, arcum B protinus formari uidebis. sed & qui lippientibus oculis sunt, si ad lucernã respiciant, iridem illic uidẽt. uerum hæc Platonis & Aristotelis mens est. Anaximenes uero cœlestem arcum fieri credit quoties sol in aduersam nubem radios mittit, quos densa crassa et nigra cum sit, euadere non sinit, sed eos in se detinet. Anaxagoras lucem solis ab opposita densaq; nube repercussam, arcum appellat, quem semper è regione solis consistere dicit. eandem quoq; causam affert cur duo soles, ut frequẽter in Ponto contingit, uerum solem hinc inde astare uideantur. Metrodorus, cum solis radij nubem intrarint, tunc nubem uiridem, radios purpureos apparere dicit.

De uirgis & gemino sole. Cap. 76

C Virgæ quas in cœlo uidemus, & soles gemini, partim corpus aliquod habent, partim nõ habent. habent quia è nube quam conspicimus, constant. non habent, quia colorem quem spectamus, proprius ipsis non est, sed aduenticius, ut qui ex ijs rebus sit quæ non sunt, sed apparent. hi autem omnes affectus tam qui per naturam sunt ꝙ qui per adumbrationem fiunt, similes inter se sunt.

De uentis. Cap. 77

Anaximander uentum existimat fluxum aeris esse, cuius subtilissimas maximeq; humidas partes sol iam absumpserit. Stoici uentũ omnem fluentis aeris impetum arbitrantur, qui uarias appellationes pro locorum diuersitate sortiatur: nam ab occasu spirans, Fauonius appellatur: ab oriente ueniens, Subsolanus uocatur: ab Vrsa flans, D Aquilo dicitur: ab Africa prorumpens, Africus nominatur. Metrodorus uentos alios tum commoueri dicit, cum so aquosæ exhalationis humorem exsufferit. Etesias autem, aere iam ad septentrionem inspissato, recedentem solem peracto solstitio subsequi.

De hyeme & æstate. Cap. 78

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt, aere preualente sursumq; sua se densitate protrudente, æstatem autem contra igne inualescente, ac se deorsum ad nos agente.

De terra. Cap. 79

Thales & qui ab eo deriuarunt philosophi, unam tantum terram esse dixerunt. Pythagoreorũ aliqui duas, hanc, & huic aduersam aliam. Stoici

unam

unam & finitam. Xenophanes infinitam ex ea parte qua deorsum tēdit, atq; ex aere & igne compositā esse. Metrodorus terram aeris, solem ignis sedimentum existimat.

De figura terræ. *Cap.* 80

Thales & eum secuti, terram rotundam arbitrantur. Anaximander columnæ similem, quæ tamen planam non rotundam superficiem habeat. Anaximenes mensæ, Leucippus, tympani figuram habere credit. Democritus disco quidem similem, uerum magnitudine concauam putat.

De situ terræ. *Cap.* 81

Qui Thaletem secuti sunt, terram in medio positam arbitrantur. Xenophanes primam, ut quæ in infinitum radices suas porrigat. Philolaus Pythagoricus ignem in medio statuit, quē totius naturæ meditulliū censet. supra quē terram huic nostræ contrariā, & inde nostram collocat, quam ex opposito sitam illi dicit & circa eam ferri. quamobrem eos, qui illic sunt, à nobis uideri non posse. Parmenides omniū primus terram extra duos circulos habitabilem dixit, solstitialem & brumalē.

De inclinatione terræ. *Cap.* 82

Leucippus terram in austrum propendere credit, ob exilitatē quæ adest illi parti, eo quod septētrionalis plaga quæ summis algoribus infestatur, cōpacta sit, australis autem è cōtrario, combusta. Democritus demisisse sese ad meridiem terrā putat, quia satis ea quæ illic nascuntur sustinere non possit. namq; septentrionē cum intemperie laboret pauca gignere, meridiem bene temperatus cū sit, multa proferre, quæ aucta terram deprimunt.

De stabilitate terræ. *Cap.* 83

Cæteri quiescere, Philolaus, moueri terram asseuerat circa ignem per obliquum circulum, eo more, quo solem & lunam uidemus. Heraclides Ponticus & Ecphantus Pythagoricus quamuis moueri terram dicunt, non tamen eam locū suum exire concedunt, sed instar rotæ circa proprium centrū, ab occasu in ortum ferri. Democritus initio terram leuior & rarior cum esset, uagasse fatetur, uerum procedente tempore grauiorē & densiorem factam, constitisse.

De diuisione terræ. *Cap.* 84

Pythagoras ad imitationem cœli terrā quinq; cingulis distinxit, septentrionali, solstitiali, æquinoctiali, brumali, & australi. horū medius & duo proximi mediam terram cingunt, atq; pars hæc combusta nūcupatur, utrinq; quod succedit, usq; ad australem & septentrionalem cingulum bene temperatum cum sit, habitabilis regio dicitur, inde quod superest, nimio gelu torpescit.

De concussione terræ. *Cap.* 85

Thales & Democritus terræmotus causam in aquam referunt. Stoici cōcussionem terræ sic diffiniunt. terræ concussio est exitus uaporis humidi è subterraneis locis in aerem prodeuntis. Anaximenes terræ siccitatem & humiditatem commotionis causam assignat, quarum illam æstus, hanc pluuia gignit. Anaxagoras terram tremere putat ob inclusum aerem, qui cum in superficiem terræ

A incidat, nec eam præ densitate penetrare ualeat, ambientem locum succutit. Aristoteles ob frigiditatem undiq; ambientem, & in abeuntis locū succedere uolentē. nam exhalatio leuis & calida cū sit in superiorem locum euadere nititur, sed cum uiarū angustijs & obliquitate impediatur, ac succedenti quoq; locum dare cogatur, conatus, & altercatio oboritur, ex qua cōmoueri terram oportet. Metrodorus rem nullam asseuerat, modò proprium locum obtineat, moueri, nisi uiolenter inde propellatur uel abstrahatur. quamobrem terram quoq; sua in sede morantem cōmoueri non posse, partes tamen eius interdum loca inter sese commutare. Parmenides, Democritus terram æqualiter undiq; recessisse, æqualiter quocūq; propendere

B dicūt, nec habere causam ob quam plus huc q̄ illuc uergat. hincq; fieri, ut uibrare se possit, mouere tamen non possit. Anaximenes ideo terram succuti putat, quia terrā, lata cum sit, aeri tanquā uehiculo insidere credit. alij, quia perinde atque crusta, seu tabula mari incumbat. Plato sex genera recti motus enumerat, sursum, deorsum, in dextrā, in læuam, ante, retro, horum nullo terram moueri concedit. nam cum non habeat quo plus inclinet immota remanet, quędam tamen eius loca concaua inclusis flatibus agitari. Epicurus fieri posse dicit, ut ab incluso crassoq; aere, ut qui aquæ naturam adhuc sapiat, terra concutiatur, & ueluti subter pulsata quatiatur. fieri quoq; posse cōcedit ut cauernosa cum sit, ab interfuso spiritu huc illuc

C per cauernas discurrente commoueatur.

De salsedine maris. *Cap.* 86

Anaximander humoris primi reliquias mare existimat: maiori nāq; parte, quæ dulcis erat, igni cōsumpta, reliquum quod extenuari non potuit, amarum substitisse. Anaxagoras cum, inquit, inter initia stagnaret aqua, continua solis obambulatione uri cœpit, atq; ita factum est ut pingui in uapores ablato reliquum & amarum & salsum remanserit. Empedocles terrā putat solis caloribus æstuantem sudorem fundere eumq; maris fluctibus elutum salsedinis causam esse. Antipho quoq; sudorem corporum æstuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per colum à terra transmitti, atq; ita crassitiem & salsedinem ab ea

D mutuari, nō aliter atq; transmissa per cineres aqua solet. Platonici aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem esse: quæ uero caloris opē resudat, aut euaporat, salsam.

De accessu & recessu maris. *Cap.* 87

Aristoteles & Heraclitus solem dicunt uentos complures excitare, & circunducere. flantibus igitur uentis, Atlanticum mare pelli, pulsum intumescere, tumens littora inundare. rursus cessantibus uentis aquas retrahi, hocq; recessum, illud accessum esse. Euthymenes Massiliensis ad incrementum & decrementum lunæ, mare crescere & decrescere iudicat. Plato mare attolli credit, aquis insurgentibus, subsidere, descendentibus. ostium enim quoddam esse per quod aquæ ultro citroq; reciprocant, indeq; maris accursum & recursum fieri

ri. Timæus complures fluuios è Celtarum montibus in Atlanticũ pelagus labi putat. horũ incursu protrudi & inundare mare credit, defectu reuocari & subsidere. Seleucus cum & ipse moueri terrã opinetur, existimat eam sua cõuolutione in lunæ obuolutionem incidere, sicq; afflatum inter duo corpora repercussum, in Atlanticũ pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile est. A

De incremento Nili. Cap. 88

Thales etesias uẽtos aduersus Aegyptum flantes Nilum attollere credidit. nam cum aduenientis pelagi tumor ipsum erumpere non sinat, increscat oportet, & alueum exeat. Euthymenes Massiliensis externis oceani maris aquis, quas ipse dulces existimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus, quæ per hyemem densatæ, æstiuo tempore liquescant. B Democritus et ipse niuibus, sed quæ in septentrione sint. peracto nãq; solstitio resolui niues illic iudicat, & eas in uapores primũ ac nubes mutari, tum ab etesiis in meridiẽ & Aegyptum expelli. repetinos itaq; illic imbres effundi, quibus Nili paludes restagnent, & Nilus ipse abundet. Herodotus is qui conscripsit historiam, æqualem dicit æstate & hyeme Nilum è fontibus manare, per hyemem tamen minorem eum uideri, ob solem, qui tum uicinus Aegypto discurrens, eius aquas extenuat. Ephorus historiarũ scriptor & ipse, narrat æstiuo tempore Aegyptũ uniuersam laxari, atq; ita magnam aquarũ uim erumpere: Arabiam quoq; & Libyã, rarã arenosaq; terra cum sint, ad id plurimum cõtribuere. C Eudoxus ab Aegyptijs sacerdotibus se accepisse memorat permutationem æstatis in hyemem causam esse, ut Nilus quotannis exundet. nam quando nobis qui sub Cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub Capricorno hyems adest. quo fit ut inde aduectus Nilus, cõtinuis pluuijs auctus increscat, & ruptis alueis latissime spatietur.

De sensu. Cap. 89

Sensum ita Stoici diffiniunt, sensus est rei sensilis comprensio. multis autẽ modis sensus dicitur. nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio, ea quæ per instrumentum aliquod res comprendit, & id postremo quod ipsi octauo loco numerant animæ principatum, à quo sensus omnis manat. D rursus instrumentum sensus appellatur, spiritus intelligens à principatu animæ in membra sensuum missus. Plato sensum enunciat corporis & animæ societatem, ad ea quæ foris sunt cognoscenda. uim namq; quæ id facit, animæ, instrumentum quo facit, corporis esse. conueniunt autem utraq; ad ea percipienda, quæ extrinsecus posita sunt. Leucippus & Democritus sentire & intelligere nos putant è simulachris rerum nobis obuiantiũ: neminẽ enim intelligere aut sentire posse, cui simulachrum eius rei non occurrat.

De ueritate sensuum & imaginationum. Cap. 90

Stoici sensus omnes ueros arbitrantur, imaginationum uero quasdam ueras, alias falsas. ac sensum quidem uno tantum modo falli in ijs quæ ad intellectum pertinent, imaginationem uero tam in ijs quæ ad sensum quàm ijs quæ ad intellectum spectãt aberrare. Epicurus tam sensum quàm imaginationem ueram putat, sed opinionum alias falsas, alias ueras esse.

De numero sensuum. Cap. 91

Stoici quinq; particulares sensus enumerãt, uisum, auditũ, olfactum, gustatũ, & tactum. Aristoteles sextũ quidẽ non addit, sed cõmunem quendam sensum omnium iudicem cõstituit, ad quem singuli sensus sua uisa renunciant. is enim singula discernit, & quo modo ab una re ad aliam uẽtum sit docet, ueluti figura uel motu. Democritus plures sensus bruta quàm deos habere credidit.

De notionibus anticipatione & ratione. Cap. 92

Cum, inquiũt Stoici, homo nascitur, præcipuã animæ partem habet, perinde atq; membranam scribendis literis aptam. siquidem in ea notiones quasq; notat. primus adnotãdi modus est, qui per sensus fit, ut siquis tunicam albam uideat, is ea remota tunicę memoriã habet. ac si multoties ipsam uideat, multas memorias habebit. memoriæ multæ, experientia nuncupantur. experientia namq; nihil aliud est q̃ eiusdem rei specie plures memoriæ. notionũ autem aliæ natura fiunt quo diximus pacto, aliæ disciplina & arte comparantur, atq; hę tantum notiones appellantur, illæ anticipationes etiam nominãtur. Ratio uero qua rationales dicimur anticipationibus intra primum ætatis septenarium completur. est autem discursus de re imaginabili. res autem imaginabilis simulatq; in rationali anima suscepta est, ratiocinatio dicitur, nomine à ratione ducto. quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res non cadit, uerum in nobis tantum, & in dijs. sed quæ in nobis cadũt, ea genere imaginabilia sunt, specie uero discursus.

De imagine, imaginario, imaginatione, & imaginabili. Cap. 93

Chrysippus inter se differre quatuor hæc existimat, imaginem, imaginarium, imaginationem, & imaginabile. ut imago sit animę affectio, quæ tam se q̃ autorem ostẽdat. ueluti cum quis albedinem intuetur, ex aspectu affectio quædam in illius animo nascitur, eiq; res ipsa quæ alba est respondet. quod de uisu diximus, id quoq; de reliquis sensibus censeatur. imaginarium autem id est, quod in animo sui imaginẽ causare potest. cuiusmodi sunt alba, frigida, & omnia quę exteriores sensus mouere possunt. imaginatio affectio est animi nullo quinq; sensuũ obiecto, sed potius quadam animi propensione excitata. sic tyronibus cõtingit, qui se ad pręliũ exercentes, speciem hostis concipiũt, & aduersus eam ictus suos dirigunt, nihil tamen ipsis adest, quod ense diuerberent. nihil igitur extra imaginationi quemadmodũ imagini respondet. imaginabile autẽ est illud in quod inani quadam imaginatione ferimur, atq; crebro hoc euenit in ijs qui atrabile & furore laborãt, quales Orestem & Theoclymum legimus.

De modo uidendi. Cap. 94

Democritus & Epicurus è re uisa simulachrum quoddam attolli putant, idq; in oculos aspiciẽtis incidere. nõnulli radios ab oculis ad res egredi & inde-

inde ad oculos reuerti concedũt. Empedocles radios simulachris cõmiscet, compositumq; istud radios simulachri nominat. Hipparchus radios inquit utroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earum superficiem tanq; manum, attrectare, & sic rem foris uisam intus renũciare. Plato uidere nos censet duorum luminum conuentu. uno quod ab oculis emissum ad certam distantiã prodit, altero quod è rebus consurgens obuiam procedit. aerem uero qui medius interuenit, affinis luci cum sit, facilem utriq; congressum præbere, præsertim cum ignea uis oculorum ad id plurimum conducat. atq; hæc est, quæ Platonis collustratio nuncupatur.

De speculorum imaginibus. Cap. 95

Empedocles à rebus uisis quos simulachri radios appellat, effluere dicit. hos in superficie speculi collectos ab ignea ui, quę de speculo prodit, & secum trahit aerem in quẽ radij feruntur, ostendi. Democritus & Epicurus in speculis simulachrum illud uidere nos credunt, quod assidue manat è nobis. nam simul atq; in speculum incidit, cum ulterius tendere nõ possit, cõuertitur, atq; ita se nobis inspiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri censent ex cõfractis uisus nostri radijs. feruntur enim ceu ferrum intenti. sed speculi densitate & leuore retusi, in sese redeunt. non aliter atq; manus solet, quæ si quid offendat, ad hominem se retorquet. hoc ad superius caput potius attinere uidebitur: sed illuc & alia quoq; referri possunt.

De tenebris. Cap. 96

Stoici tenebras uideri dicunt. ex oculis enim in ipsas lucem quandam prodire, nec reuera falli uisum, sed tenebras comprendere. nam tenebræ uisum colligunt, intercipiunt, ac retundunt. lux aũt eundẽ dispergit, extendit, & ad res usq; uidendas producit. quamobrẽ aer lucidus, medij uicem nobis præbet: tenebrosus, obiecti. Chrysippus ita nos uidere inquit: à principali facultate animi spiritus, nõ ater aut obscurus, sed igneus & splendẽs ad oculorũ pupulas mittitur. inde si propinquus aer similis, hoc est lucidus, fuerit, in conimorem ad res usq; se profundit. sin dissimilis, id est opacus extiterit, tenebris obuiat, atq; sic eas aspicit.

De auditu. Cap. 97

Empedocles audire nos censet aere partem intimam aurium impellẽte: ea siquidem in modum cochleæ obuoluta, ac tanquam tintinnabulum edito in loco suspensa, irruentis aeris pulsus omnes agnoscit. Alcmæon autem istud idem fieri dicit, q aures intus uacuę sint. uacua namq; omnia resonare, quoties in ipsa uox aliqua feratur. Diogenes aerem quem in capite habemus percuti uocibus & commoueri credit. Plato & qui ipsum secuti sunt philosophi pulsari uolunt aerem, qui auribus insidet, pulsum in principalem animæ sedem ferri, sensumq; sic auditus illic committi.

De olfactu. Cap. 98

Alcmæon in cerebro præcipuã animæ partem constituit, atq; ipsam odores inter respirandũ atractos percipere censet. Diogenes autem qui ipsam in cordis arterijs ponit, una cum spiritu qui ad pulmonem descendit, odores quoq; cordis sinus ingredi putat. atq; ideo cum quis grauiter spirat, ut qui destillationibus laborant, exasperatis & inuiscatis blena meatibus odores non percipere.

De gustu. Cap. 99

Alcmæon cum humiditate & temperato calore, tum mollitie sapores internoscere linguam arbitratur. Diogenes autem, quod instar spongiæ rara & tenera sit, sapores combibere, & eos per uenas quæ plurimę ad ipsam perueniũt, in cor transmittere censuit.

De uoce. Cap. 100

Plato uocem ita diffiniuit. uox est imperio cogitationis emissus ore spiritus, & aer impulsus qui per aures & cerebri neruos in animum usq; peruenit. proprie uero hominũ locutio, improprie aliorum quoq; animantiũ sonitus & mutarũ etiam rerum crepitus, uox appellatur. Epicurus uocẽ asseuerat atomorũ fluxum, qui è loquentibus, sonantibus, aut aliter strepẽtibus prodit. has aũt atomos ad sibi similes primum effluere. sibi similes appellat, quæ sunt eiusdem generis, ut rotundæ rotundis, triangulæ triquetris. demum auribus impingentes, uocum sensum istic committere. colligi uero quod dicit, tum ex utribus, cũ musto pleni efflant, tum ex infectoribus, qui uestibus insufflare consueuerunt. Democritus aerem quoq; dicit in similes atomos scissum, unà cum uocis atomis ad aures usq; conuolui. nam ut in prouerbio est, graculo graculus astat, & similia deus semper coniungit. Stoici non ex atomis compositum, sed per totum continuum aerem esse nec interspersum uacuum habere contendunt. pulsus igitur aer à spiritu, fluctuat in gyrum, non aliter atq; stagnum solet, iniecto lapillo. illud tantũ interest, quòd aquæ superficies subinde maiores circulos committit, aer autem undiq; totus in orbes exundat. Anaximander uocem oriri putat, cum aer spiritũ repercutit, & eum ad aures usq; retorquet, quo modo conficitur & quam nominamus echo.

De uoce corpúsne sit nécne. Cap. 101

Pythagoras, Plato, et Aristoteles incorpoream uocem arbitrantur. neq; enim aerem ipsam esse, sed aeris superficiem certo quodam oris impulsu figuratam. Stoici corpus defendunt. nam omne quod agit, aut etiam facit, corpus est. uox autem & agit, cũ in auribus nostris resonet, & facit cum in sensu quod percipiamus relinquat. insuper omne quod mouetur, corpus est, uox mouetur. nam si in loca polita incidat, ut pilã à pariete, sic uocem ad nos inde reuerti uidemus, id quod in Aegypto comprendi facile potest. si quis enim intra Pyramides semel inclamet, quater aut quinquies subinde uox eadem remittetur.

De præcipua animæ parte & quomodo singula cõprendat. Ca. 102

Stoici supremam quandam animæ partem statuunt, quam principalem facultatem, & rationem appellant: ab hac septem alias deriuari uolunt. uisum quem diffiniunt spiritum à principali facultate in oculos usq; protensum. auditum quem similiter describunt spiritum à principali facultate in aures

aures extentum. olfactũ, quem eodem modo spiritum à principali facultate ad nares usq; productũ. gustatũ, quem itidem inquiunt spiritũ à principe facultate in linguã transmissum. tactum quem & ipsum quoq; spiritũ aiunt à principali facultate delegatũ in uniuersam corporis superficiẽ, quo illic omnia cõprenderet quæcunq; adhærẽdo uel prodesse, uel obesse nobis possent. supersunt duo, quorũ unum seminis procreatrix facultas nominat, quã itẽ diffiniunt, spiritũ à principali facultate missum in membra semini cõficiendo deputata. alterũ uocis artifex facultas nuncupatur, quam similiter & ipsam inquiunt spiritũ à principali facultate missum in membra formandæ uoci accommodata.

De sede principatus animæ. Cap. 103

Democritus & Plato sedẽ præcipuæ partis animæ in toto capite statuunt. Strato in ea capitis parte quæ superciliis respõdet. Erasistratus in mẽbrana quæ inuoluit cerebrũ. Herophilus in cõcauitatibus cerebri. Parmenides & Epicurus in toto pectore. Stoici cuncti in toto corde, uel in spiritu cordis. Diogenes in arteriis cordis solũ quæ spiritum continent. Empedocles in sanguine. quidam in ceruice cordis, alij in membrana uestiẽte cor. nonnulli in septo transuerso. iuniores quidẽ in ea corporis parte quæ à capite ad septum transuersum peruenit. Pythagoras uitalem facultatem in corde, mentem autem & rationem in capite, tanquã in arce, habitare credidit.

De respiratione. Cap. 104

Empedocles initio respirationem fieri sic arbitratur: cum primum fœtus humor incipit minui, nam plurimus in eius ortu fuit, tum primũ aer ad uacuum replendum patentibus meatibus succedit. postea calor innatus erumpere cũ uelit, aerem foras eiicit. & eo reuertente rursus aer subsequit: hoc inspiratio, illud expiratio cognominat. nunc autem sanguine procursu suo per nares aerem pellente, & recursu eundem attrahente, respirationẽ confici iudicat. id nos in clepsydris spectare monet. Asclepiades pulmonem infundibuli uicem præstare dixit, causamq; respirationis esse, attenuatum aerem in concauitate pectoris. illuc enim externus aer quòd crassior sit, fert, & inde reiicitur cum pectus tale sit, ut neq; multum aeris continere, neq; prorsus eo carere possit. is igitur qui in pectore subsistit aer tenuior paulatim efficit, & quia totus simul nequit excerni ingredientis ponderi cedens, foras egreditur, non aliter ac in cucurbitulis euenit. idem uoluntariam respirationẽ esse credidit collectis quibusdã angustissimis meatibus qui pulmoni insunt & uoluntati nostræ obtemperant. Herophilus motricem facultatem relinquit in neruis, in arteriis, & musculis, pulmonemq; censet motus quatuor habere, unum quo extra positum aerem attrahit, alterum quo attractum in pectus exprimit, tertium quo expressum denuo recipit, quartum, quo receptum foras demum eiicit. sed hi motus partim quatuor, partim duo sunt. nã primum & tertiũ pulmonis extensio facit, secundum & quartum eiusdem uisceris contractio peragit.

A pectus autem bis tantũ mouetur, semel cum se dilatat & aerem à pulmone adducit. iterũ cum se colligit, & acceptum anhelitũ eidem restituit.

De affectibus. Cap. 105

Stoici sensus in principali facultate animi collocant; affectus in membris quos afficiunt. Epicurus utrosq; in mẽbris affectus reponit. Strato tam sensus quam affectus in principe animi facultate statuit. in ipsa siquidẽ tolerantiã sitam esse, quemadmodum ex doloribus & cruciatibus colligi potest, quos fortes intrepide subeũt, meticulosi plus æquo formidant.

De diuinatione. Cap. 106

Plato & cum eo Stoici diuinationẽ admittunt, quæ uel numinis alicuius præsentia, uel propriæ
B mentis diuinitate, uel soluto per somnum animo celebratur. uerũ hi plura diuinationis genera probant. omnia Xenophanes & Epicurus tollunt. Pythagoras haruspicinam tantum non improbat. Aristoteles & eum secutus Dicæarchus duas relinquunt, somnium, & furorem. nam licet animas immortales esse non concedant, eas tamen diuinum in se quiddam habere fatentur.

De insomniis. Cap. 107

Democritus insomnia fieri putat simulachrorum obseruatione. Strato cogitationẽ, aliã quandam naturam in somnis habere. tunc enim melius ipsam sentire credit, atq; ideo magis etiam cognoscere. Herophilus partim à deo submitti somnia dicit, quæ necessario contingere iudicat. partim
C à natura confingi, cum animus rerum sibi utilium uel futurarum etiam formas effingit. partim casũ fieri. confusa hæc sunt, & imaginum occursu procreata. tunc enim ea spectantur quę desideramus, id quod amantibus euenit, qui sibi per somnium amicas tenere uidentur.

De semine. Cap. 108

Aristoteles excrementum ultimi alimenti semen diffiniuit, quod in se uim conficiendi tale aliquid continet, quale est id à quo proiectum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam semen asserit, uel nutrimenti partem quandam superabundantem, qualis & medulla & sanguis est. Alcmæon cerebri particulã. Plato spinalis medullæ profluuium. Epicurus corporis & animæ modicum
D quiddam auulsum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus semen deriuari credit, ut ossibus, carne, uenis.

An semen corpus sit. Cap. 109

Leucippus & Zeno corpus, ipsum dicunt. semen enim pars est animæ, anima uero secundum eos corporea. Pythagoras, Plato, Aristoteles, uim seminis quæ ipsum ceu mens disponit, incorpoream; affusum autem humorem, corpus asseuerant. Democritus & Straton uim quoq; corpus esse cõtendunt, spiritus cum sit.

An fœmina semen afferat. Cap. 110

Pythagoras Epicurus et Democritus fœminas quoq; semen effundere censent, seminales alueos cum habeant qui in uterum ex aduerso profluũt, atq; istud causam esse ut etiam mulieres seminis

usum

uſum appetant. Ariſtoteles & Zeno humorē quidem eas emittere concedunt, non tamen concoctum id ſemen eſſe dicunt, uerū ex congreſſus fatigatione, quendam ueluti ſudorem. Hippo. fœminas non minus maribus ſemen effundere opinaẗ, quicquam tamen ipſum ad conformationem fœtus non conducere, cum extra uterū incidat. hinc mulieres aliquot, uiduas præſertim, abſque uirili concubitu ſemen interdum emiſiſſe.

De conceptu. Cap. 111

Ariſtoteles concipere fœminas arbitratur utero menſtruis expurgato. cum menſibus nanq; puri ſanguinis quoq; portionem quandam deſcendere, quæ uirili ſemini congrediens fœtum exorditur. impediri uero conceptum iudicat, uteri immundicia, animi conſternatione, mulierum ſterilitate, uirorum impotentia.

Vnde mares fœminæue naſcantur. Cap. 112

Empedocles pro caloris frigoriſue conditionibus mares fœminaſue gigni pronūciat. hincq; illud quod fertur manaſſe, primos maſculos in oriente & meridie natos è terra, fœminas autem ſub ſeptentrione & occidente. Parmenides oppoſitū ſentit: mares, ob denſitatē in ſeptentrione, fœminas, ob raritatem in meridie genitas. Anaxagoras tum maſculos procreari dicit, cum dextræ partis ſemen, in dextram uteri ceciderit, & ſiniſtræ in ſiniſtram. fœminas autem cum locorum permutatio facta fuerit. Cleophanes cuius mentionem fecit Ariſtoteles, mares, è dextro, fœminas, è læuo teſticulo prodire credidit. Hipponax in naturam ſeminis cauſam refert. nam ſi ualidum & compactum extiterit, mares: ſin imbecillum et diffluens, fœminas procreat.

De monſtris. Cap. 113

Empedocles monſtra naſci dicit, ſi multū fuerit ſemen, ſi paucū, ſi diuulſum, ſi euanidum, ſi inordinato motu immiſſum. Strato uel quia additū, uel quia detractum, uel quia tranſpoſitū, uel quia tumidum aliquid ſit. nonnulli medici, quia tunc uterus ſpiritu diſtortus fuerit.

Cur mulieres quamuis frequenter concumbant, raro tamen concipiant. Cap. 114

Diocles medicus ſæpe concumbentes fœminas raro concipere iudicat, uel quia ſemen non emittant, uel quia minus quàm conueniat, uel quia tale, ut in eo uis prolifica non ſit, uel quia caloris, frigoris, humiditatis, ſiccitatiſq; plus minuſue ꝙ par ſit, habeat, uel deniq; quia reſolutus uterus, ſemen non contineat. Stoici uirilis membri obliquitatem culpant, ut quod recte ſemen eiaculari non poſſit. item genitalia ſi inter ſeſe parum conueniant, ueluti cum uterus introrſum abſiſtit, penis autem illuc non attingit. Eraſiſtratus uterum tantū accuſat, qui modo latior eſt quàm deceat, modo anguſtior, aut callos habeat quibus uteri meatus obſtruantur.

De geminis & trigeminis. Cap. 115

Empedocles abundantia ſeminis & diſtinctione duos treſue ſimul infantes concipi dicit. Aſclepiades id ipſum naturæ ſeminis aſcribit. nā ut hor- A deum reperitur quod duarum & trium ordinum ſpicas gignit, ita fertiliſſimum ſemen extat quod duos pluresúe fœtus procreat. Eraſiſtratus in apprenſionem matricis cauſam refert, ut in brutis quoq; contingit. nam earū uterus cum bene purgatus fuerit, tunc ad corripiendum ſemen deſcendit. Stoici uuluas dicunt habere loculos. cum igitur in duos ſemen inciderit, geminos: cum in tres abierit, trigeminos fœtus edi.

Vnde ſimiles parentibus filij gignantur. Cap. 116

Empedocles fœtum illi ſimilem fore dicit, cuius ſemen ſuperarit: diſſimilem, ſi calor qui ſemen inſequebaẗ euaporarit. Parmenides è dextra parte uteri patri ſimilem prodire infantem arbitraẗ, è ſiniſtra matri. Stoici è toto corpore & anima ſemē B deſcendere cenſent, eiuſq; unamquanq; particulam ad ſimilitudinem membri illius à quo deſcendit componi. perinde ac ſi pictor aſtaret, qui ex alicuius inſpectione uultū ſimilibus coloribus effingeret. atq; hoc pacto generis forma figuraq; retinetur. cum uero tam mater quàm pater ſemen effundat, ſi matris ſemen uincat, matri ſimilem filium naſci: ſin uincatur, patri.

Cur diſsimiles parentibus filij naſcantur. Cap. 117

Complures medici caſu & fortuna id euenire putant. nam ſimul atq; tam maris quàm fœminæ ſemen refrixit, diſſimiles parentibus nati redduntur. Empedocles ad mulierum cogitationē quam inter concipiendum habuerunt, infantes formari credit. ſiquidē illas ꝙ pictam imaginē ſtatuamúe C aliquam eo tempore adamabant, imaginibus ſtatuiſq; ſimiles fœtus plerunq; genuiſſe. Stoici tacita quadam diſcordia radiorum & ſimulachrorum mentis quo tempore ſemen effluebat, parentibus filios diſſimiles reddi arbitrantur.

Vnde mares infœcundi fœminæ ſteriles fiant. Cap. 118

Medici fœminas ſteriles inquiunt uteri denſitate, raritate, duritie, obſtructione, quam uel caro, uel callus faciat. item animi languore, corporis tabe, & eiuſdē malo habitu, uel demū quia diſtortus conuulſuſúe ſit uterus. Diocles uiros infœcundos arbitratur, uel quia ſemen prorſus non emittunt, uel quia minus quàm conueniat, uel quia infœcundum, uel quia uieto pene ſint, aut ita diſtorto ut iaculari ſemen in uterum non ualeat, aut ita D puſillo, ut in uuluam non aſcendat. Stoici diſcordes coeuntium uires qualitateſq; culpant, quas ſi quis diuellat, & ſui generis alteri coniungat, euincet natura, & fœtum procreabit.

De mulorum ſterilitate. Cap. 119

Alcmæon mulos ideo nō generare credit ꝙ genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit. mulas autē non cōcipere, quia ipſarum uulua nō hiſcat, id eſt, os nō pandat. Empedocles in eius paruitatē & anguſtiam cauſam refert, ut quam præ exiguitate cum etiam uentri retorte cohæreat, nec iactus ſeminis attingat, nec, ſi attingeret, ipſum excipere poſſet. Diocles Empedocli cōſentit, ſe plerūq; in diſſectionibus uidiſſe ſcribens mularū uuluas oblique collocatas, eueniréq; ut ea de cauſa mulieres quoq; non cōcipiant.

An fœtus in utero sit animal. Cap. 120

Plato fœtum in utero adhuc existentẽ, animal idcirco arbitratur, quòd se moueat, quòd alimentum capiat, quòd demum increscat. Stoici contra, partem ipsum uentris defendunt: non aliter enim infantes, atq; fructus, quos arborũ partes esse constat, cum maturuerint, decidere. Empedocles & ipse respirare quidem, non tamen animal esse fœtum in utero putat. Diogenes sine anima partus effundi sentit, magno tamen calore præditos, qui statim ut in lucem editus est infans, in pulmonem conuenit, & ex eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus infantib. relinquit, spirationem adimit. motionum autem instrumenta neruos esse, sed partum tum deniq; animal euadere, cum primum editus aerem attrahere cœpit. B

Quomodo fœtus in utero nutriatur. Cap. 121

Democritus Epicurus infantes dicunt in utero cõmorantes nutrimentum ore suscipere, hinc fieri ut in lucem editi partus mammillas quamprimum ore conquirant. nam & intra uuluam papillas quasdam esse, è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per umbilicũ fœtibus transmitti nutrimentum asserunt, & hac de causa obstetrices ipsum statim ut quis editus est, ligare consueuisse, orisq; rictum digitis aperire, quo cibus alium de iam conquiri incipiat. Alcmæon perinde atq; spongias undiq; toto corpore alimentum fœtus assumere credidit.

Quid primum in utero absoluatur. Cap. 122

Stoici membra pariter omnia cõpleri dicunt. C Empedocles spinam primo, quæ carinæ speciem inter corporis membra præ se fert. Alcmæon caput, in quo princeps animi facultas consistit. Aristoteles cor, à quo uenæ pulsantes & quietæ originem ducunt. aliqui magnum pedis digitum, quidam umbilicum malunt.

Cur septimestres infantes uiuant. Cap. 123

Aristoteles & Hippocrates ita hac de re sentiunt: si intra septem menses uterus impleatur, deorsum inclinat, & id quod editur uiuit: sin impleatur quidem, sursum autem repat, fœtus quidem in octauum mensem ortum differt: sed cum extensione debilitatus umbilicus alimentum uix adducere queat, infans ubertim, ut solebat, non nutritur, atq; ideo semienectus fame nascitur. quòd si D nonum mensem expectet, utero iam descendente, tum quoq; integer egreditur. Polybus dies centum octuagintaduos et dimidium sufficere putat, ut ortus aliquis uiuat. quod spatiũ quamuis sex menses comprehendat, septem tamen computatur, quia dies ultimi septimum mensem incurrũt. tot autem diebus à bruma ad solstitium sol peruenit, ac redit. octo uero mensium non uiuere, quia sursum rediens uterus umbilicũ distendat, distentus non facile nutrimentum transmittat, atq; ideo fœtum imbecillem reddat. mathematici octauum mensem ideo nascentibus inimicũ pronunciant, quia nulla societate octauum zodiaci signũ cum primo teneatur. septimum amicũ, quoniam opposita radiatione iungatur. ꝙ si quis octauo mense A nascatur & uiuat, infelicem & breuem omnino uitam tracturum. sunt autem à se inuicem disiuncta Aries & Scorpius, Taurus & Sagittarius, Gemini & Capricornus, Cancer & Aquarius, Leo & Pisces, Virgo & Aries, Libra & Taurus. Diocles & empirici scire se dicunt octauo mense natos uiuere, infirmos tamẽ eos, atq; ideo frequenter mori. Timæus duodecim mensibus partũ gestari credidit, nouem tamen eos interdum existimari, interdum & septem, quia non semper statim à conceptione menstrua supprimantur.

De ortu animalium. Cap. 124

Qui mundum genitum dicunt, animalia quoq; genita concedunt & interitura: qui ingenitũ asserunt, ea sibi uolunt semper succedere. partes enim mundi sunt animalia: quamobrem Anaxagoras & Euripides, nihil, inquiunt, interit eorum quæ sunt, sed in aliud commutatum, diuersam speciem suscipit. Anaximander in aqua putat animalia primum orta, spinosisq; corticibus inuoluta fuisse: uerum postea cum ætatis processu in siccum exiuissent, obtrito cortice modicum tempus superuixisse. Empedocles animalia primũ edita quemadmodum & stirpes etiam, nequaquã inter se recte cõmissa credidit: sed parum conuenientibus partibus composita, secundo nata, sic inter se partibus iuncta fuisse dicit, ut quales nũc statuæ sunt, tales uiderentur. tertio postmodũ orta membris ex sese prodeuntibus extitisse. quarto demum genita non amplius ex uno aliquo simili ut terra, uel aqua constitisse, uerum è sese iam fœminarum pulchritudine ad procreandum uiros incitante. cuncta uero animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus esse distincta. sponte nanq; alia aquas petunt, tanquam naturę suæ plus accommodas, alia aerem adeunt, quòd eius in se plurimum contineant. alia terram incolunt, ex eo quia suapte grauitate illuc trahantur. alia toto pectore uocem effundunt, quòd æquali temperatura constituta sint.

De generibus animalium, & an omnia sensu prædita rationis usum habent. Cap. 125

Extat liber Aristotelis in quo quatuor generibus animalia facit, terrestria, uolantia, aquatica, cœlestia: stellas nanq; ac cœlum ipsum arbitratur animal immortale rationeq; præditum. Democritus, & eum secutus Epicurus cœlestia non enumerat. Anaxagoras animalia cuncta rationẽ agendi quamuis continere non dubitet, omnibus tamen quam passibilem & mentis interpretem appellamus, non concedit. Pythagoras & Plato bruta quoq; rationẽ habere fatentur, corporis autem intemperie rationis usu carere, præsertim cum loquendi facultatem nõ habeant, ut canes & simiæ, quæ licet aliquid ganniant, non tamen illud quicquid id est eloqui ualent. Diogenes & ipse nõ expertia quidem bruta rationis asserit et intellectus, uerum partim corporis crassitie, partim humore nimio, nec discurrere, nec aduertere, sed affici perinde atq; furentes solent, in quibus præcipua animi facultas delinquit.

Quanto tempore fœtus in utero formetur. Cap. 126

Empedocles in hominibus à trigeſimo ſexto die fœtum articulari incipere dixit, undequinquageſimo partibus omnibus abſolui. Aſclepiades in maſculis quòd calidiſſimi ſint, uigeſimo ſexto die membra diſtingui, quinquageſimo conſummari credidit, quoſdam tamen etiam intra hoc tempus formari: fœminas autem intra duos menſes incipere, quarto compleri, frigidiores cum ſint: alias autem animantes ex elementorũ facili congreſſu pariter totas & inchoari & abſolui.

Ex quibus elementis membra ſingula conſtent. Cap. 127

Empedocles carnẽ ex æquali quatuor elementorũ portione conſtare uoluit. neruos ex igne terra & aquæ partibus duabus. ungues ex neruis, aeris contactu refrigeratis. oſſa ex aquæ & terræ partibus æqualibus compoſita quidẽ uideri, conſtare tamen è quatuor elementis in quibus ignis & terra dominantur. ſudores & lachrymas attenuato & eliquato ſanguine manare.

Quo tempore homo perfectus ſit. Cap. 128

Heraclitus & Stoici homines inquiũt perfectos eſſe, tranſacto ſecundo ſeptennio, quo tẽpore ſemen adoleſcentes excernere incipiunt. nam & arbores tum perfectas haberi, cum fructum gignere cœperint: imperfectas, quoad fructum effundere non ualuerint. Ariſtoteles poſt ſeptẽ annos hominẽ perfectũ exiſtimat: ab eo ſiquidem tempore boni maliq; notionẽ pueris ineſſe diſciplinæq; tũ eos capaces haberi. alij tertio ſeptenario perfici nos arbitrantur, quòd iuuenes facti tunc pubeſcimus & plurimum corporis uiribus præſtemus.

De ſomno & morte. Cap. 129

Alcmæon ſanguinis receſſu in uenas ipſius cõfluxui deputatas ſomnum fieri cenſet: mortem uero, ſi prorſus omnis illuc abſcedat, quia frigidum corpus ita nimium redditur: expergiſci uero nos idem ſanguinis eiuſdẽ reditu putat. Empedocles calore ſanguinis parumper frigefacto, ſomnum: prorſus refrigerato, mortẽ oboriri credidit. Diogenes, ſi, inquit, ſanguis qui per uniuerſa membra diffuſus eſt, uenas impleat, & aerem qui in uenis continetur, non tamen totum in pectus & uentrẽ pellat, ſomnũ pariet, & ea membra ſolito plus incaleſcent: ſin totum protrudat, mortẽ inferet. Plato & Stoici dormire putant animalia quieſcente ſpiritu illo, qui ſenſibus uigilantibus miniſtrat: nõ quia uelut in terram concidat, ſed quòd ad principem animi facultatem feratur, quæ intra ſupercilia ſedem habet. occidere uero ſi ſpiritus ille prorſus omnem motum amittat.

Somnus & mors animi ſint an corporis. Cap. 130

Ariſtoteles tam ad animũ q̃ ad corpus ſomnũ quidẽ ſpectare iudicauit, ſomni uero cauſam eſſe uaporem quem uenter in caput ſummittit, & calorem qui in corde uiget, crudo alimento refrigeratum: mortẽ uero ſolius corporis eſſe. mori nanq; animã non poſſe. Anaxagoras ex longa corporis fatigatione ſomnũ excitari credidit, corpusq; non animum ipſum affici, cæterũ animas quoq; mori cum à corpore ſeparantur. Empedocles mortem

A opinatur diſceſſum eorum ex quibus homo conſtitit, propterea q; tam animas quàm corpora occidere, ſomnum uero caloris ſeceſſu aduenire.

An ſtirpes animalia ſint. Cap. 131

Empedocles non ſolum animatas ſed animalia quoq; ſtirpes arbitratur. id autem conijci, quod ſe cõmoueant, quòd ramos intentos teneant, quod adductos uix ſequi permittant, quod remiſſi celeriter adeo redeant ut pondus etiam ſecum auferant. Ariſtoteles animam quidem eas habere, non tamen animalia eſſe concedit: animalia nanq; ſentiunt, appetunt, & ex eis aliqua etiam intelligunt. Stoici & Epicurei ſtirpes ne animam quidem habere uolunt. animalia nanq; ſolum animam habere, ac eorum alia concupiſcere & proſequi, alia ra-

B tionem quoq; poſſidere. ſtirpes autem nõ animæ, ſed caſus inſtinctu pullulare.

Quo pacto ſtirpes augeantur. Cap. 132

Empedocles inter animalia ſtirpes primũ è terra natas aſſerit anteq; ſol circumageretur, dies q; à nocte diſcretus eſſet. eas quoq; maris & fœminæ rationẽ coniunctas habere ex temperamẽti conuenientia, creſcere uero ob calorem qui terræ ſub eſt: quamobrem ipſas ſic terræ partes eſſe, ut fœtus uteri, fructus autẽ ignis & aquæ, illius quæ ſtirpibus inſunt excrementa cenſeri. frondes amittere, quibus æſtatis calor humorẽ abſumpſerit: ſemper frondere, quæ maiorem ſucci copiam habent, ut laurum, oleam, palmam. ſaporum uarietates, cum ex alimenti diuerſitate, tum ex ſtirpium diffe-

C rentia naſci, quæ è terra id quod ſibi ſimile eſt attrahunt: neq; enim tam uitium differẽtiam quàm ſoli diuerſitatem, diſſimilia uina procreare.

De nutrimento & incremento. Cap. 133

Empedocles animalia cenſet alimenti conuenientis acceſſu nutriri. creſcere, multi caloris præſentia. minui, caliditate diminuta. tabeſcere demũ & extingui utroq; ablato. huius autem ætatis homines, ſi primogenitis hominibus comparentur infantium inſtar eſſe.

De febre. Cap. 134

Eraſiſtratus ita febrem diffiniuit. febris eſt motus ſanguinis, conceptacula ſpiritus ſubintrantis, nullo febrientis aſſenſu factus. nam ut mare cum nullis uentis infeſtatur, quieſcit, cum aliquo uento præter modum impellitur, undiq; fluctuat: ſic

D in corpore cum ſanguis excitatur, ſpiritus conceptacula ſubit, ibiq; excalefactus totum corpus incendit: placet quoq; ipſi febrem etiam unũ ex hiſce accidentibus eſſe, quæ alicui morbo ſuperueniunt. Diocles ex ijs quæ uidemus nos ea quæ latent intueri monet, & cũ uideamus, inquit, inflammationibus, abſceſsibus, uulneribusq; febrẽ ſubſequi: oborta febre, licet aliquid iſtorũ fieri non cernamus, intus tamen aliquid eiuſmodi factum eſſe credendum eſt. Herophilus etiã nullo præcedente morbo febrem quandoq; concitari dixit.

De morbis. Cap. 135

Alcmæon ſanitatem cõſtare credidit ex æqualitate caloris, & ſiccitatis, frigoris & humiditatis: item dulcedinis, amaritudinis, & id genus alijs.

morbos autem excitari, quoties istorum unũ aliquod cæteris dominetur. singulorũ nanq; excessus societatẽ dissoluit, atq; ita morbum parit. Diocles cùm ex inæqualitate elementorũ quibus corpus compositũ est, tum ex aeris cõstitutione morbos oboriri existimat. Erasistratus ægrotare nos arbitratur ob alimentum uel nimium, uel inconcoctum, uel corruptum: sanos uiuere, si ciborum quantum sufficiat assumpserimus, & dum eos assumimus, ordinem quendam seruemus.

De senectute. Cap. 136

Stoici & medici pariter omnes consentiunt senectam inopia caloris aduenire, ac qui plus caloris habuerint tardius senescere. Asclepiades Aethiopas arbitratur celerius alijs in senium deuenire: sexagesimo siquidem ætatis anno, quoniam eorum corpora sol plus quàm par sit excalfaciat: Britannos contra annis centum uiginti perdurare. nanq; cum frigidam regionem incolant, calorem ingenitum diutius conseruant. Aethiopes enim quos iugiter sol relaxat, rarum: Britãnos, cùm sub ursis degant, spissum corpus habere, atq; ideo longiorem uitam ipsos traducere.

FINIS.

GALENO ADSCRIPTVS LIBER, CVI TITVLVS, MATHEMATICES SCIENTIAE PROGNOSTICA DE DECVBITV infirmorum, ad Aphrodisium, Iosepho Struthio interprete.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Procœmium, Laus mathematicæ siue astrologiæ, & quòd medicis necessaria sit, ex Hippocratis & Dioclis autoritate. Caput 1. Motus & loci lunæ secundum lumen uel numeros augescentis, in morbis quid quando significent, in genere: deq; aspectuum eius ad diuersos planetas diuersa significatione. 2. Quid præsagiẽdum sit decumbente aliquo dum luna est in Ariete: & sic deinceps usq; ad ultimum caput De schematibus lunæ in singulis zodiaci signis ordine, quid præsagiri possit decumbente ægro dum luna in eis moueretur. 14. Tradita hucusq; præcepta non solum circa decubitus, sed etiam circa illata uulnera, circa partus mulierum, chirurgiam & curationes alias quæ ex delectu & arbitrio fiunt, & alia quæ hominibus accidũt obseruari debere.

PROOEMIVM.

CONSTAT quidem uel ex Stoicorum philosophorum sententia, qui nõ minus in loquendo quàm in bene uiuendo fuere semper exquisitissimi, qualis & quàm exactæ ueritatis sit mathematica scientia: nihilominus cũ præsens sermo de ijs est institutus quæ ars medica perhibet, necessarium uisum est nobis, medicorum præstantissimorum assertiones adferre, tum ut mathematica cognoscatur ab omnibus, tum ut ipsi medici, quamuis non omnes, plurimi tamen eam partem suæ artis qua ipsi ad præuidẽdas res plurimas utuntur, mathematicæ scientiæ se debere intelligant. Hippocrates igitur uir præcipuus, ac in rerũ scientia admiratione dignus, inquit: Quicunq; in medicina se exercent, eius autem philosophiæ ignari sunt, quæ docet dare iudicia de rebus à natura earum desumpta (physiognomoniam uocant) horum animus in tenebris perpetuo oberrans fatigatus consenescit: non solũ non recte agere huiusmodi homines, sed etiam plurimum decipi dicit: ait enim eorum animum errore confici ac defatigari qui usum physiognomoniæ ignorant. Cũ autem maxima pars astrologiæ ad eam quam diximus physiognomoniam seu philosophiam iudicatoriam pertineat, liquet illum si partẽ laudauit, multo magis totam laudauisse. Diocles autem Caristius medicus & orator, non solum hoc idem dicit, ut & tu ipse scis, sed etiam asserit, ueteres medicos ex diuersitate luminis & cursus lunæ, præcognitiones quæ in morbis fiunt, conficere solitos fuisse. Cum uero dignitate & eruditione præstantissimi uiri, qui medicinæ partem præcognitoriam non solum diligenter persecuti sunt, sed etiam scriptis suis adauxerunt, idq; nõ solum ex sua arte, sed aliunde etiam sumpto auxilio, aliqua de ijs rebus memoriæ prodiderunt, inde & tu charissime Aphrodisi, si decubitum infirmi diligenter exploraueris, atq; ueterum illorum quos diximus principijs institeris, uberrimam tuæ artis frugem es accepturus, præcognoscendo ac prædicendo ea quæ infirmis sunt euentura. Rem autẽ hinc ordiamur.

Caput 1

Ante omnia considerare oportet progredientem lunam, sit ne in augmento an decremento sui cursus, non luminis, in quo multi decepti sunt. Si igitur eo tẽpore quo quispiã primo decũbit, luna in aliquo signorum duodecim, suo motu moueri incipiat, accedens ad oppositã signi partem (pars autẽ signi opposita est quæ maxime & ex diametro distat) præsertim uero si tum etiã coniunctionẽ cũ sole faciat, unde tandem à cõgressu facto in XVI partẽ egressa, soluta iam cõiunctione in maiorem sui cursus magnitudinẽ tendat, occidet infirmũ sub aduentum in CLXXX partem. Si uero primũ decumbente infirmo, luna cursu suo diminuta incedat, morbũ ad oppositam usq; signi partem protractum, ubi diametrũ exierit, in salubriorem ægritudinẽ transmutabit. Aduerte autem & motus seu testimonia stellarũ reliquarum: si enim tempore incipiẽtis decubitus, luna in cursum maiorẽ tendat, interim aũt & in schemate solis (aspectus alij uocant) extiterit, augebit morbũ, & periculosiorem faciet. Si aũt & lumine & motu aucta sit, ineuitabile infirmo periculũ dabit, ubi diametrum attinget. Quòd si in adurentẽ solem Iupiter

forte

forte inciderit, ipsa una cum Ioue soli schema offerente, morbum quoad fieri poterit securiorem faciet: siue etiam in schemate tetragoni Iouis (quadratum nostri uocant) existat, infirmis sanitatem restituet aduentante diametro. Si uero Saturni adusti schema acceperit, cursum autem suum eo tempore diminuit, in summo discrimine ac periculo infirmum reponet, aduentãte incepti cursus parte CC. Si uero & posteaquam à coniunctione se redemerit, in minorem cursum feratur, mortem ineuitabilem inferet, circa partem incepti cursus CLXXX. Si autẽ tempore cœpti decubitus sol lunę schema diametrum dederit, ipsa uero tum cursum siue etiã lumen minuat, minuetur & morbus, ubi uentũ fuerit ad partẽ incepti cursus CC. ac postea occurrente bono aliquo schemate, ad sanitatem suam infirmus redibit. Si autẽ & coniunctionem futurã etiã motu diminuto solutura est, sanitatẽ restituet circa partẽ incepti cursus CLXXX. Opus autẽ erit animaduertere in primis, quo modo stellæ in singulis signis sint repositæ, & quem situm habeant: ex progressu enim lunæ per signa duodecim, causę morborum cognoscuntur. Scito autem si quis calculos seu numeros negligenter disposuerit, nihil ueri posse succedere: falsitatis autem non res ipsa, sed qui negligenter se gerit, causa est. Disquirito tandem accurate & figuram geniturę, ex ea enim singula exacte cognoscuntur.

De schematibus lunæ in Ariete. Cap. 2

Decumbente igitur aliquo dum luna est in Ariete, existẽs in schemate solis, morbus accidet ex eo, ꝙ ægroto à radijs solis caput exustum est: dolor erit in membranis capitis, erunt febres continuæ, erunt uigiliæ, incensiones nimiæ, sitis, asperitas linguæ, ustio ac ueluti flamma in thorace, dolor in hepate, pulsus retracti ac inordinati. huic utilis est detractio sanguinis, ac mitigantium & refrigerantium adhibitio: alienatio enim mentis futura est & phrenitis. Quòd si interim nullus ex planetis beneuolis lunam protexerit, ac ipse etiã Saturnus una simul tetragonum lunæ addiderit, ultra septimam non uiuet, præsertim si tum luna motu aut lumine augetur. Si autẽ decumbat aliquis dum luna est in Ariete, affecta maleuoli schemate, tetragono scilicet aut diametro, uel si cum eo fuerit cõiuncta, oportebit eum ipsum planetã animaduertere: et siquidem fuerit Saturnus, causa est in capite, morbus est lethargus, ægroti sunt somnolenti, insensiles, frigidi, neqꝫ eandem seruant æqualitatẽ morbi, nunc enim augescit, nunc minuitur. Quòd si luna tum motu aut lumine aut utroqꝫ est diminuta, summã ac extremã (ut & antea diximus) morbi accessionẽ timeat, circa partẽ incepti cursus CC. Cõspicito autem eo tempore & stellas alias: si enim Iupiter aliquo schemate lunæ annuerit, magnum quidẽ infirmo periculum est subeundum: prætergressus tamen diametrum, sanus seruabit. Si autẽ Mercurius solus prædicto scopo (lunæ scilicet cum Saturno, ita ut diximus situatæ) schema suum addiderit, citra ullum dubiũ morietur. Si uero Mercurius una cum Marte ignito, hos

A tu redemptores magis ꝙ interemptores censeto: tua porrò intererit omnẽ prudentiã ac solertiã infirmo adhibere, cum te nõ lateat Saturnum efficere effectiones frigidas & rheumaticas. At uero si Mars dederit schema, pręsertim diametrum lunæ motu etiã & lumine augescenti, hos faciet capitis affectus, alienationes mentis, phrenitidas, iræ impetus, phlegmonas, accensiones, insultus sanguinis. Oportebit igitur in omnibus ijs adhibere ea quæ refrigerandi & remittendi potestatẽ habent, hisqꝫ utendum maxime circa tetragonum: à tetragono enim trium dierũ spatio incipiet uigere magnitudo morbi: futuri autem sunt usqꝫ ad incepti à luna cursus diametrum periculosissimi & acutissimi affectus. Si autem huic scopo (lunæ scilicet

B cum Marte in eo, ut diximus, situ repositæ) Mercurius etiã suum schema adiunxit, post exacta tanta pericula infirmus sanabit. Mercurius eñ Marti probe congruit, Saturno minime. Quòd si decumbat aliquis, luna aũt sit in schemate Iouis aut Mercurij & Veneris, etsi pro utriusqꝫ planetæ natura, inæquales est factura ægritudines, & in diuersos affectus infirmos translatura, proculdubio tamen sanantur. Operæprecium autẽ erit te animaduertere rationem uictus, horas, exercitia, balnea, potus uini: & si quidem ad Saturnum pertinent qui ęgritudine afflicti sunt, tenebuntur desiderio balneorum, sessionis quietæ, frequentis nutrimenti, calidæ potionis: qui autem Martem attinent, frigidæ potionis, motus, uini, inquietudinis. Vtile

C est igitur te iuxta singulos planetas, suo cuiqꝫ modo desiderio non aduersari: quælibet enim stella cuius rei desiderio tenetur, eadem reficitur recreaturqꝫ. Non arbitraberis autem Aphrodisi optime (ut ego opinor) curas eiusmodi contrarias esse rationibus medicorum: ego enim qui bene naturas stellarũ cognitas habeo, dixi quibus quæqꝫ rebus delectetur, ubi fuerit ab omni noxa ac uitio aliena. Si autem dum luna est in cõiunctione solis decumbat aliquis, Saturnus autem in tetragono sit aut diametro, aut etiam lunã præsens adeat, quæ lumẽ & motum suum diminuat, erit morbus quò ad originem, ex crapula, et diuersitate ciborum ac multitudine: futuræ autem sunt febres cum astrictione alui, inflammationes hypochondriorum,

D articulorum dolores, pulsus retracti, ac inordinate totius corporis supercalefactio, circa pulmonem autem & sinistrum latus, erit sensus grauitatis. huic auxilio erit subtractio sanguinis, ac usus eorum omnium quæ habitum corporis soluere possunt. Quòd si nemo ex beneuolis lunam protegit, omnino diametrum uiuus non supergredietur: imò si & Mars idem schema quod sol habuerit, aut ex diametro lunam aspexerit, supra primum incepti cursus tetragonum non uiuet. At si beneuoli adfuerint, & lunam inspexerint, periclitatus sanabitur.

De schematibus lunæ in Tauro. Cap. 3

Si quispiam decumbat luna existente in tauro, maxime hora diei, sol autem lunæ offerat diametrum, aut tetragonum, erit morbus ex multitudi-

ne

ne ſanguinis, aderit aſtrictio alui, aderunt accenſiones, dolores colli et circa oſſa, ſuperflua uigilia, deſiderium rerum frigidarum & uini. huic ſanguinis detractio plurimum conducet, atq; ea omnia utilia erunt quæ uim aperiendi habẽt. Saturno autem idem ſchema quod ſol habente, ſi nullus beneuolus protegit, diem XI non tranſiget: ſi autem beneuoli præſentes adſunt aut ſchemata porrigũt, poſt exacta pericula uigeſimo die ſanabitur. Si autem luna, ut diximus, poſita in tauro, decumbat aliquis, motus autem lunæ & lumẽ minuitur; ad hæc Saturnus quocunq; tandem in ſchemate reponatur, preſertim ſi & taurus pariter ſchemate contineatur, affectus ægritudinũ iuxta ſigni propriam naturam erunt tardi motu, difficiles cognitu, quos crederes abſentes eſſe: cum tamen ægrotum affligunt, aderit uiriũ proſtratio, ac totius corporis debilitas, ſtomachus appetitu priuatur, calor in profundo latet, articulorum dolores inceſſunt, totum corpus male habet. Hæc autẽ ego tibi in omni zodiaci ſigno indicia propono, ut dum aliquod horum ſe tibi obtulerit, circa infirmum dubius non hæreas. Signum autẽ hoc natura ſua tempeſtates ac uentos concitat, ac eorum quæ in mari et terra eueniunt indicia facit, idcirco oportebit te præcipuam capitis curam habere: hoc enim eſt quod primam morbi cauſam contraxit, quamuis hoc ita non appareat: totum neruoſum genus cõpatitur, præter cætera ſtomachus: pulſus profundi ac reptantis formicæ ſpeciẽ præ ſe ferentes, præſertim de die: propterea utiliſsimum quidem erit infirmum nutrire: non tamen tu puſillanimis ſubtractionẽ ſanguinis uereare (licet id nimiã ſubinde debilitatem inducat) neq; ſubductionem alui, nec alia quæ euacuant. A tetragono autẽ incepti curſus uſq; ad diametrum ęger diligentius eſt obſeruandus: & ſi quidem poſteaquam coniunctionem ſolis euaſerit meliora indicia luna oſtendit, ſoluetur morbus in diametro: ſi autẽ euadens coniunctionem peius indicat, maxime ſi tempore cœpti decubitus nullus ex beneuolis protexit, ultra diametrum non ſuperuiuet. Si autem decumbat aliquis exiſtẽte in tauro luna, cum ſchemate Martis (præſertim ubi luna eſt amphicyrta) augẽs motus ſuos, cauſa morbi erit circa collum & hypochondria, idq; ex ingurgitatione ac cibo nimio: febres aderũt urentes, alui aſtrictiones, aſperitas linguæ, amaritudo oris, ſitis nimia: ipſi autem ægroti oculis torui, truces aſpectu, ſermone audaciſsimi, qui aduerſus ſuos facile irritantur ac exiliunt. Oportet igitur ſummam diligentiam ſtrictæ aluo & eductioni ſanguinis adhibere, neq; deſiderio frigidæ potionis eorum multũ aduerſari: morbi ipſi a principio quinq; dierum ſpatio acutiores erunt: uigebunt uſq; ad ſeptimam. Hic autem ad alia te eſſe etiam attentum oportet: ſi enim conſpexeris Leonem in quarta, ſcias ægrum procliuem & aptum eſſe cardiacæ paſsioni: ideo fac ut omni hora totius ſeptimanæ accuratus ſis, ut citra incommodum uinum exhibeas, & frigida alia: ſi autẽ tranſacta ſeptimana æger in deterius labitur, ultimum

A illi uale dicito, proculdubio enim obibit. In huiuſmodi uero indicationibus oportebit te & horarũ aptitudinẽ inquirere, id quod fiet ſi repereris horas eas quibus ſchemata beneuolorum prodeũt: hæ tibi plurimũ cõferent tam in nutriendo quàm in lauando & exhibendo potu: ſi enim hora bonorum ſchematum cibus offeratur (licet hoc dictis medicorum nonnihil repugnare uideatur) plurimum conferet infirmo. Quòd ſi lunæ in illo quem diximus loco reſidẽti Iupiter aut Venus aut Mercurius ſchemata dederint, ſiue ipſa motũ augeat ſiue minuat, certum ſalutis in diametro affuturæ indicium tibi eſto: quare citra exhibitionem aliorum ſola attenuante diæta utere.

De ſchematibus Lunæ in Geminis. Cap. 4

B Si quis decumbit exiſtente in geminis luna, cui adſit preſens Saturnus uel ſchema diametrum aut tetragonum offerat, cauſa prima morbi erit ex nimijs laboribus, uigilijs, & maxime ex itineribus. Quòd ſi tum luna motum & lumen augeat, locus affectus erit manifeſtus, morbus breui ſeipſum declarat: augeri uero incipiet à die tertia uſq; ad XX. erunt enim leuiuſculæ febres, & macies quæ per nocturnos aſſiduosq; labores exinanito ſanguine contracta eſt: aderunt & ſplenis grauitates. Vbi autem ex beneuolis nullus protexerit, Mars autẽ idem quod Saturnus ſchema habuerit, poſt diem trigeſimã obibit. Si uero boni præſentes adfuerint, aut lunam inſpexerint, chronicis ac periodicis morbis detẽtus tandem ſanabitur. Si autem
C decumbat aliquis in geminis luna exiſtente, cui tetragonum uel diametrum Mars offerat, uel præſens apud eam ſit, augeſcente eius lumine & motu, morbus incurret periculoſus et moleſtiſſimus: erunt enim febres continuæ, adſtrictiones alui, uſtiones magnæ, pulſus retracti ac inordinati: huic igitur competet ſanguinis detractio: & ſi ex beneuolis nullus lunam protegit, Saturno idem quod Mars ſchema obtinente, morietur in diametro: ſi uero beneuolus aliquis lunam intueatur, poſt tanta pericula ſeruabitur. Si decumbat aliquis in geminis luna exiſtente, præincipientes cauſæ morbi erunt labores & balnea: morbus autem qualibet humiditate exaggeratur magis. Quòd ſi Saturnus unà cum Mercurio ſchemata adijciant, maxime
D luna diminutis gradibus abſcedente à ſole, erunt dolores circa opertas ſcoptulas & lumbos, totum corpus calet, & ad ſimilitudinem ambuſtorum in ſuperficie dolet: huic inutile fuerit ſi de uno loco ad alterum transferatur, id quod ipſe optabit: aduerſatur illi & frigida quæcunq; potio uſq; ad ſeptimam. Si autem luna incidens in ſolis coniunctionem, in minores motus progrediatur, ſine dubio morietur. Quòd ſi prædicto ſcopo lunæ ſcilicet cum Saturno & Mercurio, ita, ut dicimus, poſitæ, accedet tempore cœpti decubitus ſchema alicuius beneuoli, infirmi ipſi ab alijs ad alia mala transferentur, in iſchiaſes, & id genus alios articulorum dolores. Quantitas temporis morborum oſtendetur ex coniunctione lunæ, id eſt, acceſſione ad ſtellas beneuolas, quæ infirmos redimunt.

Hanc autem rationem & in aliјs omnibus signis obserues. Non ignores et illud, quòd in quodcunq; signum luna intrauerit, illic imperium habet. Scito & hoc, quòd planetæ quando sunt diametrum lunæ porrecturi, facile ipsimet hoc indicant. Si autem luna, ita ut in priore exemplo dictum est, in geminis existente, tẽpore cœpti decubitus Mars aut sol, aut uterque simul schemata sua porrigant (præsertim si luna sit amphicyrta) ipsa uero luna in maiorem motum fertur, æger ita omnino sibi persuadebit, ut credat se certo moriturum: proinde lamentabitur, flebit ac tristabitur, in loquendo erit promptus & audax, diuersas simulacrorũ seu phantasmatum species ante oculos cernet, quę omnia illi sunt ad morbum. augent enim illũ & deteriorem reddunt. de die autem & stomachi debilitas incurrit, & panniculorum capitis dolores inuadunt, ita ut infirmi dissoluantur, & pulsuum motu pene careant. Oportet igitur fomentandi resoluendiq; diligentem curam habere, sanguinẽ detrahere, ac cibos opportune exhibere. Ex coniunctione autem solis cognosces, sit ne futura morbi solutio: & si malum stomachi prosperius tibi apparebit, & panniculorum capitis dolores abscedent, sanabũtur sine dubio infirmi. At uero si à diametro morbus in maius augetur, & tabes uentriculo inuecta fuerit, citra ullum dubium perimũt: maioribus autẽ auxiliјs quæ apud medicos in usu sunt opus esset. Si autem ad signum hoc geminorum tempore decubitus incepti, beneuolæ stellæ schemata porrigunt, siue luna motum augeat siue minuat, medicatione opus non erit: diæta enim, aere bono, balneis, deambulationibus, exercitationibus, morbus abigetur: aliquãdo etiam in tetragono infirmi liberantur.

De schematibus lunæ in Cancro. Cap. 5

Si decumbat quispiam luna in cancro existente, cui Saturnus uel præsens iungatur, uel porrigat diametrum aut tetragonum, erit morbi prima causa balneũ & refrigeratio: aderit fluxus ad thoracem, aderunt tusses, aderunt constipationes, febres non uiolentæ, sed tamen malignæ, pulsus parui ac debiles, grauitas in lateribus. Huic cõgruunt omnia quæ calefaciendi uim habẽt. Si uero ex beneuolis nemo lunam intuetur, longiore ægritudine detentus post diem quadragesimam obibit: at si beneuolus aliquis lunam inspicit, plurima mala perpessus tandem sanabitur. Si autem decumbat aliquis luna in cancro existente, cui Mars aut præsens iungatur, aut tetragonum siue diametrũ obiјciat, erit prima morbi origo ex nimio uomitu, ac ea agitatione quam choleram uocant, aut uentriculi subuersione. Huic igitur congruunt ea quæ constringunt & refrigerant. Quòd si ex beneuolis nemo lunam inspicit ad primum tetragonum incepti cursus obibit: si uero beneuolus aliquis aspiciat, in primo incepti cursus tetragono sanabitur. Si autem decumbat aliquis luna existente in cancro, erit morbus ex repletione uini & ingurgitatione: inchoabitur autem à cõmotione distensioneq; membrorum affectorum: æger interrogatus bene morbum edisseret.

A Erit autem aliquando ex uomitu etiam citra repletionem: æger male de se sperabit afflictus dolore laterum, optabit aeri frigido semper exponi, quapropter & uestes dilacerat. Sæpius autẽ & coli dolores incurrunt, maxime transacta diametro: proin oportebit non solum à frigidis abstinere, sed etiam adhibere ea quę resoluant & confortent, præsertim in principio. Si autem luna non sit immunis, sed Martis aut solis, aut utriusq; aliquo schemate opprimatur, febres assurgunt augenturq;, pulsus sunt inęquales, nunc debiles, nunc firmi. Confert autem huic sanguinis detractio facta in tẽpore: à principio enim quinq; dierum spacio usq; ad incepti cursus partem CC. comitabuntur affectum laterum diuersa & praua accidentia.

B Quod si nemo beneuolorum protegit, futurum est ut à coniunctione solis neruosum genus male afficiatur, ita ut capti tandem mente uociferent & acclament: iuxta autem naturam signi huius mala de nocte magis affligunt. Si autem à cõiunctione solis luna motu diminuto se est redemptura, non priuata præsidio bonorum, æger in morbum periodicũ decidet ac sanabit. Quòd si luna bonorum præsidio priuetur, iuncta cõmunioni malorum, nihilominus & in periodico morbo obibit. Si uero prædicto scopo nemo medius obuenerit, luna uero à coniunctione solis motum diminuat, post diametrum sanabitur: at si à cõiunctione motũ augeat, medius uero intercessit maleuolus Saturnus, subibit tot pericula, post diametrum tamẽ sanabitur.

C Porrò natura huius signi est ut malignos & difficile solubiles morbos adferat, quibus ea remedia & curæ quas crederes multum profuturas, magis nocebunt. Vtilis autem est uini exhibitio, balneum, & cibus qui facile in corpus digeritur. Si uero Saturnus lunæ à coniunctione exeunti unà cum Mercurio schemata obiјciat, auferentur morbi quocunq; tandem modo, sed relinquuntur dolores articulorũ, & earum partium quæ circa aures sunt. Nonnullis autem circa pulmonem aut hepar aliquid mali remanet, eritq; diuturnum & longum. Aduerte autem si in his schematibus luna minuat motum: hoc pacto enim faciet id quod reliquum est mali non solum longo tempore duraturum, sed mortem etiam allaturũ.

D Si uero motum augeat & lumen, Iupiter aũt quocunq; modo illi adhæreat, malum relictum tantisper durabit quoad luna peruenerit in decimũ ab incepto cursu signum. Quando autẽ luna in Cancro existens bonorũ tantũ schemata habet, aut etiam ipsius Mercuriј, soluuntur morbi ad primũ incepti cursus tetragonum: oportebit uero abstinere à frequẽti balneo, exercitiјs autẽ uti & deambulationibus: ita enim morbis bene consuletur.

De schematibus lunæ in Leone. Cap. 6

Si quis decumbat luna existente in Leone, cui sol diametrum aut tetragonũ porrigit, prima morbi origo erit ex repletione & cruditate: aderunt grauitates thoracis & hypochondriorum, aderũt febres, quarũ calor maior erit in profundo quàm in superficie corporis, aderit adstricta aluus. Huic congru-

congruent omnia quæ calefaciunt modice & ape A riũt. Quòd si nullus ex beneuolis lunam inspicit, circa diametrum morietur: si uero boni lunam inspiciunt, plurima mala perpessus tandem sanabitur. Si autem decumbat aliquis, in Leone luna existente, cui Mars uel præsens iungitur, uel diametrum aut tetragonum porrigit, erit prima morbi origo ex nimia plenitudine sanguinis: febres aderunt cum fluxibus alui, pulsus debiles at submersi, defectus animi, lapsus appetitus, grauitas, somnolentia, & languor totius corporis, imo & cardiaca aliquando. huic congruent ea quæ constringunt ac modice refrigerant. Quòd si nullus ex beneuolis lunam aspicit, die nona morietur: si uero boni aspiciunt, plurimũ periclitatus, post diametrum sanabitur. Si autem decumbat aliquis luna B existente in quacunque parte Leonis (hoc autem quod dicam & citra alia signa certum, ac ueluti Themistos consilio proditum obserues.) Leone horoscopum occupante, morbus erit ex demacratione membrorum, per tristitiam, per negocia, solicitudines: thorax calefiet, extrema autem frigescent, adsunt & capitis dolores, oculi caui, nasus retortus, pulsus insensibiles: ægroti quasi longis detenti sint ægritudinibus ita apparent corpore deiecti: tenduntur autem quantum est ex eorum plenitudine. Quare oportet cõfestim sanguinem detrahere, & si fieri potest, luna in hoc eodem signo adhuc existente, præsertim si motum suum auget: sin minus, intra tertium diem. Fricare autem oportet extrema, & resoluere ea quæ thoraci in- C cumbunt. Si autem Mars simul et sol uterque aucto motu, schemata porrigant, tempore cœpti decubitus, lunæ, cardiacam nullo modo infirmus euadet, infra quintum diem. Si autem Saturnus schema porrigat lunæ, non est adeo timendum ut moriatur. Si uero Iupiter aut Venus schemata lunæ porrigunt tempore cœpti decubitus, spes est firmissima salutis circa tetragonũ incepti cursus affuturæ. Si autem ipsa luna sola, citra ullum schema, motu diminuta in Leone sit, etiam spes firma salutis. Proderit autem ęgroto exhibitio uini, balneum, deambulatio, præsertim post tertiam aut post quintam. Si autẽ luna in Leone, ut diximus, sit tempore cœpti decubitus, augeatque motum, Saturnus uero in medio cœli constitutus suum sche D ma illi porrigat, futurum est id quod diximus circa tetragonum: nihilominus tamen uentris dolores & inflationes remanebunt, etiã si præsens adsit aliquis ex beneuolis: sanantur tamẽ, idque tanto citius si luna a cõiunctione motu aucto currat. Si uero lunæ in Leone existenti tempore cœpti decubitus Saturnus & Mars, & alius quicunque schemata obijciat, ipsa uero Aquilonem uersus egreditur, soluẽtur morbi omnino adueniente cursus incepti diametro. Non oportebit uero calefacientibus uti, sed ægrũ in umbra decumbere: utile autem erit eius desiderio plurimum aduersari, frigida exhibere, cibos offerre qui nec inflent nec attollant. Si autem luna a nemine aspiciatur, auget uero motum, futurum est ut circa diametrum datis signis criseos morbus soluatur: at si motum minuit, auferet aliquid morbi circa coniunctionem solis: faciet tamen ut æger sæpius recidiuam perpessus longius affligatur, salubriter tamen.

De schematibus lunæ in Virgine. Cap. 7

Si quis decumbat existente in Virgine luna, cui Saturnus uel præsens iungatur, uel tetragonũ aut diametrum porrigat, erit prima morbi causa, desidia & cruditas, dolor erit in uentriculo & intestinis, phlegmone in hypochondrijs, aderit febris cum alui astrictione, quæ non seruabit ordinem remissionum & afflictionũ, pulsus erũt profundi, frequẽtes & debiles. huic cõgruent ea quæ modice calefaciendo aperiunt. Quòd si beneuoli lunam non aspiciant, circa diem quadragesimam in summo periculo reponetur: si uero boni aspiciunt, longam ægritudinem perpessus tandem sanabitur. Si autẽ decumbat aliquis existente in Virgine luna, cui Mars uel præsens adsit, uel tetragonũ aut diametrum porrigat, erit morbus qui à fluxu uentris incipiet, quem subsequetur dysenteria, ita ut sanguis fluat, & excoriẽtur intestina exulcerenturque: aderũt febres malignæ, pulsus debiles ac frequẽtes, casus appetitus, subuersio stomachi, huic congruent ea quæ adstringẽdi uim habent: & nisi lunam boni aspiciant, morietur die trigesima: si uero boni aspiciant, sanabitur. Si uero decumbat aliquis existente in Virgine luna, erit morbus quem cœliacam uocant passionẽ, aderunt dolores uentris & inflationes, quæ a læsa coctione originẽ sument: ea quæ uenter excernet fluida erunt: quę autem uesica, uiridia ac male olentia: aderunt punctiones in septo transuerso, & uentriculo iam debili, compatietur totum neruosum genus: oculi erunt aperti ac uigilantes, præsertim a principio. Si autem luna ex paruo motu in maiore prouehitur, Mars autẽ aut Mercurius & sol schemata illi porrigunt, timendum erit ne nimium exasperato malo infirmus in insaniam decidat: necesse uero erit adhibere ea quæ ingrossandi inspissandique uim habeant: uitanda erunt omnia fluida, frigida, uuida: tanto autem hæc uitanda magis, quanto in maiorem motum luna uehitur: circa diametrum enim suspicio erit cœliacę & dysenteriæ, quæ mala si semel corripiant hominẽ, longo tempore minutim abscedunt. Si autem lunæ in Virgine, ut diximus, existenti Saturnus cum Mercurio aut Venere aut Ioue schemata porrigat, nihil minus futura est longi tẽporis ægritudo splenitica aut nephritica: quæ mala abscedent quidem, sed longo tempore affligunt. Si autem luna tempore cœpti decubitus sola sit, à nemine inspiciatur, siue augeat motum siue minuat, futurę sunt hemorrhoidum fluxiones, quas luna circũactis usque aliquot reuolutionibus auferet: infirmi erunt liuidi, atri per longum tempus, sanantur tamen. Si autem tempore cœpti decubitus Iupiter aut Venus aut Mercurius, siue horum aliquis, siue omnes lunę schemata porrigant, non minus adsunt fluxus uentris, desinunt tamen circa diem quintam. Oportet autem uinum quidem exhibere, sed balneum subterfugere.

De

De ſchematibus lunæ in Libra. Cap. 8

Si decumbat aliquis in Libra exiſtēte luna, cui Saturnus uel præſens iungatur, uel tetragonū aut diametrum porrigat, erit prima morbi origo ex nimia uini potatione & crapula. Quòd ſi luna minuat motum ſuum, decubitus autem primum noctu incipiat, futuri ſunt affectus mali capitis et thoracis, rheumatiſmi, tuſſes, præſertim à principio, grauedo capitis, caſus appetitus, febres cōtinuæ, quæ nullum ordinem afflictionū ſeruabunt, pulſus erunt frequentes & debiles. huic igitur cōgruunt ea quæ calefaciant. Si tamen unà cum Marte Saturnus ſchemata porrigat, citra ullum dubium morietur, ueniente diametro. Si autem decumbat aliquis exiſtente in Libra luna, cui Mars uel præſens iungatur, uel diametrum aut tetragonū porrigat, erit morbus ex nimia ſanguinis copia, erunt febres continuò creſcentes, pulſus retracti, defectus animi, phrenitis, ſuperflua uigilia, totius corporis inflammatio. huic congruet ſanguinis detractio, & ea omnia quæ ſoluunt habitum corporis. Quòd ſi nullus ex beneuolis protegit, infra x dies morietur: ſi uero boni aſpiciunt, circa diametrum ſummū perpeſſus periculum ſanabitur. Si autem decumbat aliquis exiſtente in Libra luna, diffundetur materia morbi in membra extrema, quę inflammabuntur & dolebunt, calor tamē erit in profundo maior, æger oculos cōtinuo occludet, cum tamen non dormiat, deijcietur illi appetitus. Tales igitur ſunt iuxtā ſigni huius naturam affectus, in quibus cognoſcēdis multi errant: putant enim ea accidentia ex cibis, quos inſcijs medicis ægroti accipiunt, prouenîſſe. Si autem ipſi lunæ minuenti motus ſuos Saturnus & Venus, aut Mercurius aututerque accedit, omnino circa diametrum in phrenitim incidet: proinde fomentis utere, & ijs quæ reſoluunt: infirmum autem in ſecretiorem locum abſconde, & in ſolitudine diligenter obſerua, ne clanculum aquam bibat: futurum enim eſt ut circa diametrum excretione alui facta à morbo redimatur, uſus ijs quæ diximus remedijs: ſed tamen ad diuturnos inæquales & periodicos morbos reddetur procliuis, à quibus tamen redimitur: at uero ſi ſolus adeſt lunæ Saturnus, peribit, niſi luna motum augeat: ſic enim plurima in principio & augmento morbi perpeſſus circa diametrum ſanatur. Si uero exiſtenti in Libra lunæ Mars & Sol ſchemata obijciunt, erunt cauſæ morborum in capite, quæ facient cephalalgias, rheumatiſmos, hemicranias. Si uero Mercurius adfuerit, materia morbi erit in oculis, quæ faciet ſuffuſiones, dilatationes pupillæ, glaucoſes. Vtile eſt autem ut plurimum in ijs malis ſanguinem ſubtrahere: utiles ſunt & alui excretiones: ne tamen promittas cito ſalutē infirmis affuturam, longum enim tempus in ijs malis ſunt abſumpturi nō ſine magno diſcrimine. Si autem lunę in Libra exiſtenti, Iupiter aut Venus ſchemata porrigat, ſanantur infirmi aliquouſq; male detenti. Si autem nemo ſe lunę offerat, nec aliquis eam aſpiciat, ipſa uero motus ſuos minuit, futuri ſunt morbi maligni & diffi-
A ciles cognitu, pręſertim in oculis, ſed tamen ueniente luna ad diametrum ſoluuntur. Scito autē omnia ea ſigna quæ in tropicis & æquinoctiali ſita ſunt, malignos ſemper producere morbos.

De ſchematibus lunæ in Scorpione. Cap. 9

Si decumbat aliquis exiſtente in Scorpione luna, cui præſens iungatur Saturnus, uel tetragonū aut diametrum obijciat, erit origo morbi ab inflammatione inguinum & locorum profundorum, circa anum & pudenda. Quòd ſi luna motus ſuos augeat & lumen, beneuoliq; illam aſpiciant, reditus ad ſanitatem erit facilis. Si uero decumbat aliquis exiſtente in Scorpione luna, cui Mars præſens iungatur, uel tetragonum aut diametrū porrigat, ipſa uero motus ſuos minuit & lumen, ſche-
B mata beneuolorum retinens, redibit ad ſanitatē, ultra uel citra tetragonum aut diametrum: hoc enim in ſingulis ſignis beneuoli faciunt, ut iam noſti: reddunt enim morbos mitiores & ad curandū faciliores. Si uero decumbat aliquis exiſtente in Scorpione luna, origo prima morbi erit ira & contentio ſiue iurgia, inflammabuntur loca in abdomine circa ſedem aut ueſicā, febres à die tertia increſcent & augebuntur, infirmus aūt deſipiens factus exaſperabit mala ſua. Si aūt luna in hoc ſigno auget motus ſuos, præſertim ab diametro, Mars uero ipſi præſens adeſt, periculum eſt lęſionis per ferrum quoquo modo occulto. Si aūt & Sol præſens adeſt, aut ſchema porrigit lunæ ſuos motus augenti, (id quod fit quando ipſa ſecundum lon-
C gitudinē ſui curſus quindecim partes percurrit) periculum erit apoſtematis pleuritici, iudicantur autem & liberantur infirmi fluxu ſanguinis. Oportet autem in ſecretiore loco infirmum ſeruare, abſtinere uero ab omni frigidorum uſu, à lotionibus, malagmatibus frigidis, balneis, extractionibus ſanguinis per cucurbitulas: morbo autem ad diem undecimum protracto, itur tandem in diuturnum malum in quo non minus eſt periculum. Si autem decumbat aliquis in Scorpione luna exiſtente, cui Iupiter uel Venus adſit præſens, uel ſchema porrigat, erunt eadem mala quæ diximus, ſed ſalubriora, à quibus tamen non liberatur niſi longo tempore: longitudo autem temporis aut numerus dierum durationis morbi cogno-
D ſcetur ex connexione lunæ cum ſtellis beneuolis: donec enim uel ipſi planetæ præſentes boni, uel eorum ſchemata non acceſſerint, morbi uigent: ſuamq; uim obtinent: ſtatum tamen ac ueluti præfinitum tempus ægritudinis eſt ad diem diametri, ultra quam ſi morbus protrahatur, fit chronicus, & longus. Si autem decumbat aliquis luna in Scorpione exiſtente, uergenteq; ad ſolis coniunctionem motu diminuto, cui Saturnus uel præſens iungitur uel ſchema porrigit, defatigabitur plurimum infirmus & labefactabitur longitudine morbi, qui erit defluxus ad inferiora loca, anū ſcilicet aut pudēda: & niſi beneuolus aliquis protegat, ſic cōmorietur. At uero ſi luna motu aucto progreditur, Saturnus autem illi aut iungitur præſens, aut ſchema porrigit, futura ſunt eadem mala,

sed minus periculosa, tamen chronica & diuturna. Natura autem signi huius exigit, ut uitetur usus balneorum, ac eorum omnium quæ humores fundunt & defluere faciunt.

De schematibus lunæ in Sagittario. Cap. 10

Si decumbat aliquis existente in Sagittario luna, cui Saturnus præsens iungatur, aut tetragonũ uel diametrum obijciat, morbus incipiet à fluxu subtilium tenuiumq; rheumatum, aderunt dolores articulorum, aderũt adstrictiones alui, febres, quarum accessiones erunt cum rigore & frigiditate extremorum. Quando igitur luna suum lumen & motum maxime minuet, erunt tum accessiones febriũ duplices, erunt constipationes multæ, pulsus profundi: huic igitur congruent ea quæ calefaciendo aperiunt: nisi uero beneuoli aspiciant, futurum est ut magna pericula subeat, sanatur tamen transcursa diametro. Si uero decumbat aliquis existente in Sagittario luna, cui Mars præsens iungatur uel tetragonum aut diametrũ obijciat, luna uero auget lumen suum & motum, erit ægritudo summi periculi, cuius origo est repletio & crapula, futuræ sunt febres continuæ, quæ magis ac magis inualescunt, erunt cholericæ passiones, soluta aluus, pulsus debilis. Congruent huic ea quæ refrigerant & constringunt. Quòd si maleuoli lunam inspiciunt, septima morietur: si uero beneuolus aliquis inspicit, sanatur, transcursa diametro, sed non sine periculo. Si uero decumbat aliquis luna in Sagittario existente, morbus est qui ortum accepit à balneo & aere frigido, totum corpus fluxu rheumatum corripitur, adsunt dolores gingiuarum & dentium: præincipiens autẽ morbi causa in thorace est. Si autẽ lunę accedenti motu diminuto ad solem præsentes iunguntur, aut schemata obijciunt Saturnus & Mercurius, futuræ sunt inflammationes pulmonis & septi transuersi, totum corpus supercalefit: oportet autẽ adhibere ea maxime quæ resoluunt & exiccant: utilis erit præsertim à principio detractio sanguinis. Quòd si luna transgressa prius tredecim partes, nunc decimamquartam transgreditur, quinta die morietur. Si autem tempore decubitus lunæ existenti in Sagittario, Iupiter aut Venus iunguntur, uel schemata porrigunt, futura quidem sunt ea quæ diximus, mala, sed erunt salubriora. Si uero luna nemini iungatur, nec aspiciatur à quopiam, motum autem suum auget, salubriora quoq; mala accidunt. At uero si Mars & Sol lunæ augenti suos motus schemata obijciant, supra mala prædicta tusses uehementissimę superuenient. Natura autem signi huius est, ut ægrotis uigilias incutiat continuas, & noctu maiorem afflictionem quàm de die commoueat, unde adeo debilitantur infirmi, ut uix pulsus eorum percipere possis: necesse uero erit uti ijs quæ resoluuntur & modice calefaciunt: fugere autem balnea, lotiones, humectationem denicq; omnem: æger uero in obscuro sub umbra decumbat, qui spem salutis certam habeat si boni lunam aspiciunt. Quòd si unus tantũ ex beneuolis protegat inspiciendo lunam, plus quidem exasperantur mala, spes tamen est certa salutis post pericula.

De schematibus lunæ in Capricorno. Cap. 11

Si quis decumbat luna in Capricorno existente, & minuente suum motum, cui Saturnus præsens iungatur, uel tetragonum aut diametrũ obijciat, origo morbi est refrigeratio in balneis, adsunt tenuia rheumata, grauitas thoracis, & pulmonis, tussis præsertim à principio, febres quarũ accessiones ueniunt cum rigore, idq; magis noctu. huic congruent ea quæ calefaciant, & nisi bonus aliquis lunam aspiciat, die uigesimoprimo morietur: si uero boni aspiciunt, sanabitur, longam pulmonis ægritudinem perpessus. Si decumbat aliquis, in Capricorno luna existẽte, cui præsens iungatur Mars, aut diametrum uel tetragonum obijciat, morbus erit qui originem traxit à læsa coctione, quam subsequitur uomitus & cholera: morbus equidem periculosus & acutus: comitabuntur illum neruorum distẽsiones, inflammationes, bilis mordax in intestinis & ano. huic congruent ea quæ refrigerent & constringant: nisi uero bonus aliquis tum aspiciat, die quinta aut septima morietur: si uero beneuolus aliquis aspiciat, sanatur infra septimam. Si decumbat aliquis luna existente in Capricorno, causa præincipiens morbi erit labor & inanitio: erunt autem dolores potissimum in dorso, incurrent horrores sæpius, ita ut bis terq; breui spacio temporis accessiones suas faciant: eriguntur pili totius corporis, febres sunt cum aluo adstricta & dissoluta debiliq; uirtute. Hæc ego multa tibi ea de causa adduco, ut tu habitis ijs indicijs, morbos certioribus notis dignoscas. Tanto uero debiliores infirmi reddunt̃, quanto luna motus suos magis diminuit: uidebis ægrotum delirare in loquendo, oculos raro sursum attollere. Quod si circa incepti cursus diametrũ Saturnus lunæ iungatur uel schema obijciat, reponetur eò tẽpore in summo discrimine infirmus, idq; ob uiolentiam et afflictionẽ nimiam febris. Quòd si tum aliquis ex beneuolis protegat, liberatur, sed longo tempore afflictus. Si uero Mars, aut Sol una simul schemata porrigat, transmutabitur morbus, fietq; periodicus. At uero si luna motũ suum augeat, præsens uero illi circa incepti cursus diametrum adsit Saturnus aut Sol, ut diximus, futurus est morbus periculosior. Si autem lunæ in Capricorno existenti Iupiter aut Venus aut Mercurius siue horum aliquis, siue omnes præsentes iungantur, aut schemata porrigant, causa morbi eadẽ est quã diximus, sed morbus fit omnino salubris. Animaduerte autem naturam signi huius, cuius propriũ est periculosas inferre ægritudines. Oportebit uero abstinere à balneis, & ab omni frigidorum usu, decũbere uero in sublimi & alto loco. Expediet et exercitia, si fieri potest, infirmis iniũgere.

De schematibus lunæ in Aquario. Cap. 12

Si quis decumbat existente in Aquario luna, cui augmentanti lumen suum & motũ Saturnus presens iungatur, uel diametrum aut tetragonum obijciat, origo morbi est, labores, uigiliæ, aut itinera

A

nera: non ſeruabitur autem æqualitas morbi in augendo & diminuendo. Quòd ſi bonus quiſpiā lunam aſpicit, ſanitas redit circa incepti curſus diametrum. Si uero decumbat aliquis, in Aquario luna exiſtente cui minuenti motum ſuum & lumē, Mars præſens iungitur, aut diametrū uel tetragonum obijcit, cauſa pręincipiens morbi eſt in inguinibus, aut in cruribus, aut in pudendis: futurę ſunt febres urentes, continuæ, & creſcentes continuo, extrema tamen membra magis quàm cætera inflammantur, incurrit ſitis, inquietudo, ita ut ægroti in eodē loco non permaneant, ſed crebro exurgant: adeſt deſiderium frigidę potionis. Si uero lunæ augmentanti ſuos motus pręſens Mars iungitur, aut aliquod ſchema obijcit, futurum eſt ut infirmus circa incepti curſus tetragonū animo de-

B

linquat. Congruent uero huic ſubtractiones ſanguinis: nec oportebit nimium ſe opponere eorū deſiderio ad potionem frigidam, neq; in lucido loco decumbere. Quòd ſi circa tetragonum morbo nihil decedat, morietur in diametro. Si autem lunæ in Aquario exiſtenti Iupiter aut Venus, ſiue uterq; eorum, ſiue alter ex ijs ſchemata porrigat, luna uero ſuos motus minuit, ſanatur circa diametrum. Si autem lunæ minuenti ſuos motus Saturnus ſchemata obijciat, aut etiā Mercurius, ijdem ſunt futuri affectus quos ante diximus: ſupra illos tamen accedunt & rheumata, & fluxus diuerſi ad inferiora membra. Periculum etiam erit ne infirmus in hydropem decidat: certum autē eſt quod longo tempore affligetur. At uero ſi luna tempo-

C

re cœpti decubitus motum ſuum medium non excedit, ſanitas quidem eſt affutura, ſed tarde.

De ſchematibus lunæ in Piſcibus. Cap. 13

Si quis decumbat exiſtente in Piſcibus luna, cui minuenti ſuum lumen & motum Saturnus præſens iungatur, aut diametrum uel tetragonū obijciat, morbi prima origo erit refrigeratio ex balneis, quam ſubſequentur tenuia rheumata, ſtipabuntur extrema, febres accedent cum rigore, quarum acceſſiones erūt duplices: erit dolor capitis, punctiones ad thoracem, grauitates in hypochondrijs & articulis, pulſus profundi & debiles. huic igitur cōgruent ea quæ calefaciant, & ſtipata aperiant. Quòd ſi beneuolus aliquis lunam inſpicit, ſanatur circa diametrum, remanent tamen diuturni

D

articulorum dolores. Si decumbat aliquis luna in Piſcibus exiſtente, cui augmentanti ſuum lumen & motum Mars pręſens iungatur, aut diametrum uel tetragonum obijciat, origo morbi eſt à nimia uini potatione & cruditate, morbus autem à die tertia uigorem maiorē accipiet: afflictiones erunt noctu maiores, ſuccedent uſtiones nimiæ in thoracem, delirium, phrenitis, dolor capitis, ſitis, deſiderium uini, pulſus retrahentur. Huic congruent ea omnia quæ habitū corporis ſoluunt, præcipue tamē detractio ſanguinis: & niſi bonus aliquis lunam aſpiciat, circa primum incepti curſus tetragonum morietur: quod ſi boni aſpiciūt, ſanatur poſt diametrū, ſed magna prius expertus pericula, Si autem lunæ in Piſcibus exiſtenti, Iupiter aut Venus præſentes adſunt tempore cœpti decubitus, aut ſchemata porrigunt, ſanitas redit aut circa primum incepti curſus tetragonum aut diametrum. Magni autem momenti apud te eſſe debent & anguli cœli: ſi enim tempore cœpti decubitus beneuoli, aut in horoſcopo, aut in medio cœli ſint repoſiti, luna autem eſt in ſchemate tetragono aut diametro malorum, non leue eſt inde ad conſequendam ſalutem auxilium. Si contra maleuoli ſint in horoſcopo, luna autē eſt in ſchemate bonorū, magnum eſt ſalutis futurum impedimentum. Operæ precium eſt igitur optimum medicum meminiſſe ſemper præceptorū mathematices, diſquirere diligenter diem & horam decubitus: cōſpicere deinde ſitum cœli, ſine conſenſu cuius nihil uſquam fieri poteſt. Si decumbat aliquis exiſtente in Piſcibus luna, cauſa morbi procatarctica eſt, uel importuna lotio in balneo, uel nuda deambulatio, uel frigida potio. Statim autem compatitur neruoſum genus, præcipue ſtomachus: adeſt febris, adeſt ſpirandi difficultas, aſtrictio alui: calor tamen maior in profundo quàm in membris extremis: pulſus adeo fiunt parui ut uix eos percipias, immutantur tamen ſubito, ita ut infra horas duas diuerſitatem in illis agnoſcas: uenter autem fluida excernet, urinæ male olent. congruent huic uſus refrigerantium. Quod ſi luna in primo incepti curſus tetragono curſus ſuos augeat, icta Saturni aliquo ſchemate, ſanari quidem poterit, ſed cum magno periculo. Si aūt luna in Piſcibus exiſtens, Iouis & Mercurij ſchemata habeat, eædem morbi cauſæ erūt, quas ante diximus: in hoc tantum erit diuerſitas, quòd uentriculi dolores ſuperaddentur, quibus debilitantur, uarianturq; pulſus. Si autē luna motum ſuum medium excedit, Saturni icta ſchemate, ultra primū incepti curſus tetragonon non uiuet. Quod ſi Venus quoquo modo lunæ det ſua præſidia, morbus uſq; ad diametrum protrahitur, ex quo tandem dyſenteria ſubſequetur, pallores, tumores pedum, macies totius corporis, qua conſumpti tandem moriuntur infirmi. Si uero luna excedens motū ſuum medium, Martis & Solis ſchematibus feriatur, eædem erunt morbi cauſæ, quas diximus: febres tamē continuo magis aſſurgent, phlegmone hepati additur, extrema uruntur. Oportebit uero hora opportuna cibare infirmum, cibo qui magis nutriat. Natura uero huius ſigni interdum non admittit euacuationem ſanguinis per phlebotomiam. Niſi uero beneuolus aliquis aſpiciat, morietur in diametro infirmus. At ſi Iupiter aut Venus inſpiciat, luna uero motus ſuos minuat, periclitandū quidem infirmo eſt ex ijs, quas ante diximus, cauſis: circa diametrum tamen ſanatur, præſertim ſi in curando medicus non erret. Aduerte autem ad Iouem et Venerem: ſi enim horum ſchemata luna habeat, ipſa uero motum augeat, Martis & Solis ſchematibus oppreſſa, nihil inde eſt auxilij, moritur infirmus.

14 Vellem autem ut eorum quæ hucuſq; diximus præceptorum recorderis, non ſolum circa decubitus, ſed etiā circa illata uulnera, circa par-

tus mulierum, & alia quæ hominibus accidunt: inde enim scies quando opportune chirurgiam, aut curationes alias quæ ex delectu & arbitrio fiunt, ægrotis adhibere debeas: ueluti, exempli gratia, in dilatatione pupillæ oculorum, in glaucomate, in suffusione. Chirurgiam primũ incipies quando luna lumen & motum suum auget, beneuolorum schematibus exposita. Vtile est te scire & illud, periculum esse excalfacere corpora quando luna auget lumen suum & motum, cui Mars aut Sol iungatur, uel schemata obijciat. Periculũ item refrigerare corpora quando luna minuit motum suum & lumen, cui Saturnus aut Mercurius præsens iungatur, uel schemata obijciat. Quando uero uno die & eadem hora duo decubuerint, animaduerte ad ætates illorum, ac eas mutuo sibi cõ-

A feras, iunior enim citius sanatur & facilius (pro diuersitate morborum quos iam circa singula signa diligenter examinauimus) si luna minuat motum suum & lumen, Saturni uel Mercurij schemati exposita: senior autem aut transmutationem faciet morbi in alium morbum, aut longiori tempore sanabitur. E diuerso iuniori maius incumbit periculum circa incepti cursus tetragonum, aut (sicuti iam docuimus) diametrum, si luna augeat motum suum & lumen, Martis aut Solis schemati exposita. At uero si luna seiuncta à cõmercio malorum, solum schematibus bonorum exposita fuerit, iuniores & seniores sanantur pro diuersitate affectuum, quos circa singula signa exposuimus. Hec uero ego tibi nunc adiunxi, ut tu fretus consilio absolutissimo, in omnibus sis absolutissimus.

CL. GALENI DE PARTIBVS ARTIS MEDICATIVAE AD IVSTVM, NICOLAO CALABRO INTERPRETE.

CAPVT PRIMVM.

DE PARTIBVS medicatiuæ Iuste dilectissime cõuenienter mihi uideris dubitare: cum alij & alij aliter eas distinguãt. Audire nãq; est aliquos quidẽ in pharmaciã & chirurgiam & diætã totam artẽ incidentes, deinde rursus unãquanq; prædictarum partium diuidentes, non tamen simpliciter omnes. Et aliquos in curatiuã & uocatam sanatiuam: alios autem qui deposcunt & prẹseruatiuam his adijci mox in prima diuisione: sicut & alij resumptiuam. Alij autem utrasq; has: & cum istis euecticam. Sunt autem alij qui & gerocomicam siue senum educatiuam sicut propriam quandam partem artis adijciunt prædictis: quidam autem & pædotrophicam, id est infantium: sicut & alij decoratiuam, distinguentes eam à cõmotica. Quidam autem amplius adhuc diuidentes cum prædictis partibus aliam partem paruam mox in prima cõnumerant diuisione, uocis procuratiuã: alij quidem simpliciter & indeterminate. alij uero cum eo quòd determinant & ostendunt tum quidam eis qui ad idoneam: tum etiam eis qui secundum naturam se uolunt habere: ut sicut uolunt habere alios actus ita habeant & uocem. Sed hi quidem nunquam perueniunt ad unumquodq; eorum quæ secundum partem artis: & si quidem ita fecissent, haberet aliquam rationem diuisio eorum: sed quia omnes alios relinquunt, unius uero solius faciunt memoriam, manifeste redarguunt seipsos quòd immethodice & absq; ratione faciunt diuisionem: aut neq; per maximas partes pertransierunt: concordarent enim adinuicem de harum ipsarum diuisione ad minores partes. Alij autem quædam quidem prædictorum ponentes, ut partes, non pauca autem omittentes, superaddunt eis alias secundum primam mox diuisionem: sicut qui dixerunt physiologicam & patho-

B logicam. Alij autem dicunt & materialem simul cum istis: sicut et alij significatiuam: alij autem causarum æstimatiuam.

2 Empirici autem fere omnes concordantes adinuicem in faciendo partem artis duplicem primam & secundum genus differentiã: alias autem earũ finales: alias uero constitutiuas dicentes esse: non concordant adinuicem in harum ipsarũ connumeratione. Quidam enim eorum finales dixerunt esse signatiuam & curatiuam. Alij uero & uocatam sanatiuam: alij autẽ & decoratiuam: alij autem & uocis procuratiuam eis addiderunt: In constitutiuis uero per se inspectionem quidem & historiam uniuersi. Similiter uero transitionem non omnes enunciauerunt esse partem artis. At uero

C neq; incidendo singulam prædictarum adhuc in minores particulas concordant adinuicem, ut est dicere empirici & dogmatici. Quinetiã siquidem omnia talia nominauerit aliquis partes medicatiuæ, qualia in Roma maxime & ad multa & minora diuidere ea non cessant, dentales quosdã & auriculares & anales medicos nominantes, in difficultatẽ ueniet sermo maiorẽ: quamuis & his occasionem aliquam circa hoc præbuerit nomen ophthalmicorũ, id est oculariorum, nõ nuper impositũ, sed multo iam elapso tempore: si enim oculorum solorũ fuerit aliquis medicus, non irrationabiliter uidebitur & dentium aliquis alius esse:

D & aliarum uniuscuiusq; corporis partiũ proprius, ut sint tot medici quot particulæ. Ac etiã appunctores, & herniarum incisores. Alij quidam & lapidũ incisores: qui si sic nominentur, plures erunt quàm corporis particulẹ medici: secundum enim unamquamque passionem erit unus medicus. & non est mirabile si in tam multa diuidatur ars maxima existens, & in maxima ciuitate pro omnibus repente medicos reperiri. In parua enim ciuitate appungens aliquis oculos, aut incidens hernias nequaquam nutrietur. Roma uero & Alexandria propter multitudinem hominum sufficientes sunt nutrire & eum qui quamcunq; artem

opera-

operatur: sed in alijs gentibus coguntur ciuitates permutare hi tales freque͂ter, ingeniãtes, ut quod his qui sunt in Italia uel Roma sola, hoc illis fiat uerbi gratia Græcia tota.

3 Sed mihi uidetur bonum esse ut adhuc incipiam loqui de mente mea: quoniã minimæ particulæ artis quales sint secundum naturam iam dictum est prius, nunc apertius determinandũ quas oporteat uocare particulas minimas: exemplum in sermone ponentes non extra propositũ negocium: sed super quidem aliquid utilium debẽs esse. Sicut ergo corporis nostri particulas in anatomijs usq; ad minimas secundum speciem, quas & elementa sensibilia uocamus, conamur discere, ita oportet & artis minimas particulas, & elementa sensibilia persequi. Et organa quidem corporis ut caput, manus, pedes, & huiusmodi: horum autem ipsorũ rursus uniuscuiusq; sunt partes: uelut capitis quidẽ aures, & facies, & nasus, & collum. ipsius uero nominatæ propriẽ capitis partes, & cerebrum, & ambæ meninges, & cranium, & arteriæ, & uenæ, & membranæ, & nerui, & cutis: quæ omnes secundum primam incisionem inueniuntur. Harum uero rursus partium singula diuiditur in particulas: & dictum est de omnibus ipsis in libris de Anatomicis tractationibus: in præsenti uero sufficit proponendo quamcunque ostendere incisionem corporis usq; ad elementa. Arteria igitur bitunicalis est secundũ sui rationem monstratum enim est propter quid tritunicalis & quadritunicalis appareat: tunicarum autem eius altera quidem obliquas habet fibras, altera uero rectas. Ipsas autem fibras in aliam speciem non est incidere: sed est indiuisibilis, & minima iam hæc particula secundum speciem. Igitur & cõsuetudo est nobis eas quidem quibus attributus est aliquis unus actus necessarius aut utilis toti animali, partes corporis aut organa uocare: minimas uero eorum non particulas solum, sed etiam elementa sensibilia corporis: tales autem sunt fibræ quæ sunt secundum singulum organorum, sicut sunt arteriæ, & uenæ, & nerui, & intestina, & uenter, & matrix, & uesica: ex fibris enim habent tunicas consistentes. Adhuc autem cum fibris sunt membranæ, & colligationes, & caro tam simplex quàm quæ est secundum singulum uiscerum propria: quam quidam parenchyma, seu affusionem uocant: & cum his est os, & chartilago, & pinguedo, & quodcunq; tale. siquidem & illud sensibilia elementa corporis nostri iuste quis dixerit. Altera pars particularum organica erit: non est autem malum pertransire & hæc. Venæ sunt, & arteriæ, & nerui, & musculi, & tendones, & oculi, & matrix, & intestina, & renes, & uenter, & splen, & hepar, & pulmo, & cor: & quæcunq; alia talia.

4 Secundum igitur similitudinem exempli, appunctiuã quidem suffusionis artem, talem partem totius medicatiuæ oportet putare esse, qualis est corporis particula quam appellamus organũ: singula autem eius particularum proportionalis est sensibilibus corporis elementis. Sunt autem

A partes artis, notitiæ quæ fiunt in anima nostra: quas nominant quidam theoremata. prima namque est quæ est totius speciei organi quod appungitur: secunda uero particulæ illius quod est secundum organum ubi oportet appungere: & tertia quæ est secundum commensurationem dispositionis: & quarta quæ est circa conuersionem: & quinta quę est à solutione & à motione ipsius suffusionis de loco quem cõprehendit: & sexta quæ est ex abductione: & septima quæ est de incuneatione. ultimæ enim sunt hæ notitiæ & minimæ & simplices: & non habent incisionem ad alias notitias simpliciores eis. Notitias autem uel notiones uel scientias uel theoremata dicere nihil differt ad præsens: sicut neq; partes & particulas &

B portiones. Scientia igitur quę est de appunctione composita est ex his quæ secundum partem scientijs quas pertransiui: uniuersa autem cura suffusionum indiget aliquibus alijs notitijs duplicibus secundum genus: prima quidem ordine præparatiua: secunda autem nominata apotherapeutica. si enim plethoricum sufficie͂ter uel cacochymum uel cep: alalgicum aliquem accipiens quis ducat ad hanc chirurgiam, phlegmonas aliquas operabitur tunicarum quæ sunt appunctæ, & compassionem totius capitis: ut autem non fiat hoc præparatiuæ artis est opus: cuius intentio est absque superfluitatibus quidem et purum totum corpus, caput autem indolens ostendere. ex quibus autem rursus hoc fiat theorematibus elementa artis

C sunt: sicut rursus conuenienter, ex quibus post chirurgiam absque phlegmone quidem oculus sit, inoffensum autem totum caput: & in hoc theoremate elementa medicatiuæ artis sunt, id est minimæ & ultimæ particulæ. Hunc ergo sermonem uelut exemplum ad alias uniuersas passiones sciatis esse: & scientiam quæ est secundum singulam earum, talem esse partẽ artis qualis est in animali uocatum organum. Licet autem & hoc citra magnum laborem diligenter determinare totum: sicut enim suffusionis, ita aliquis putabit & phlegmones simpliciter esse artem curatiuam: & similiter ulceris, & fracturæ, & erysipelatis & aliarum passionum: non tamen est ita quod uerum: qualis enim est corporis pars quam uocamus organum,

D talis pars medicatiuæ est curatiua notitia phlegmones: & qualis est particula corporis oculus, talis pars est scientia curatiua ophthalmiæ: uoco autem ophthalmiam phlegmonen tunicæ exterioris de eis quæ sunt secundum oculum: talis etiam est ægritudo pulmonis quidem peripleumonia, succingentis uero costas tunicæ pleuritis. etenim & hæ passiones phlegmonæ quędam sunt harum particularum. Alia quidem ergo est curatiua ars phlegmones generaliter: & alia quæ determinatur cum patiente particula: sicut organũ quod generaliter intelligitur, aliud est à determinato organo. Quod autem alia quidẽ est quę phlegmones, alia uero eius quæ est in hac particula phlegmones ars curatiua, demonstratum est à nobis in therapeuticæ methodi scriptionibus.

5 Empiricus autem non ait esse aliquã phlegmones ipsius secundum seipsam generalem curam: sed non est necessariũ amplius in talibus subtilitate uerborum utendo immorari: sed ut in capitulo dicendo, cum ars medicatiua existat de curis ægritudinum, ad primas & principalissimas partes diuiduntur notitiæ curæ simplicium ægritudinum, deinde compositarum. quot autem sint simplices & quot compositæ ægritudines, ostensum est per unum librum qui de differentia ægritudinum intitulatur. si uero non solum ab ægritudinibus ad sanitatem recuperare, est medicatiuæ, sed etiam sanos in eodem custodire: sicut in alio à nobis ostensum est libro, pars alia huius partis erit quæ uocatur sanatiua: quæ contra diuiditur dictæ scilicet curatiuæ: huius autem rursus sunt aliæ particulæ: theoremata per quæ in sanitate custodiet̃ singula particularum corporis. Si uero & tertia aliqua alia est dispositio quam neutrum nominant: necessarium est & huius prouisiuam esse aliquam aliam partem artis. Videtur autem esse talis dispositio eorum qui mala temperie præditi quidẽ manifeste sunt, non tamen ęgrotant: sed adhuc agere possunt consuetas actiones: uel nullum habent in se sensibile malum, sed insensibile: sicut est in morsis à cane rabido: uel eis qui sumpserunt deleteriũ ab his quę post tempus interficiunt. In huiusmodi enim dispositionibus propria quædam pars artis uidetur esse præseruatiua: sicut rursus in his quidẽ qui liberati sunt nuper ab ægritudine, debiles aũt intantum existũt adhuc, ut neq; balneari possint, neq; cõsueta agere: & debilẽ habent dispositionẽ corporis, est alia particula artis quæ uocat̃ resumptiua. Gerocomica uero uocata pars in nulla uidetur debere poni dispositiõe: etenim senectus neq; certa est ægritudo, neq; integra sanitas. Quidam autem & pædotrophicã, id est infantium educatiuam nominatam hic locant dicentes: quod sicut se habet corpus, ita debet prouidere ars de uẽtris dispositionibus. Adhuc autem alij addunt aliam partem quæ est circa euexiam: quæ uocatur ab aliquibus quidem euectica: ab aliquibus autem exercitatoria & gymnastica: ut sint primæ & maximæ partes artis quæ est circa corpus, curatiua, resumptiua, præseruatiua, gerocomica, infantiũ educatiua, euectica & sanatiua: quibus rursus sic diuisis, sicut ante ostẽdimus diuidi, curatiua ad simplicissimas peruenit differentias theorematum: quæ uelut elementa quædã artis ostendimus existere.

6 Huiusmodi incisio uniuersa secundum dispositionem corporis facta est: alia uero est quæ secundum operationum differentias. quoniam chirurgiam & pharmaciam & diætam dicunt esse primas & maximas medicatiuæ particulas: fieri uidetur aliquibus huius incisio secũdum materiarum differentias: omnis enim particula corporis saluari uel iuuari nata est ex dięta uel pharmacia uel chirurgia: sed magis proprie dicet quis eas oblata & quæ fiunt & quæ euacuant̃ & extrorsum incidentia. In summa uero dicendo, quicunq; à dispositionibus quas ars illa curat & custodit fecerunt eam

A quæ ad partes diuisionem totius medicatiuæ, tot particulas dixerunt existere quot sunt differentiæ dispositionum. Quidam autem non ab his solum, sed etiam ab omni uniuersa materia, cuius medicus habet scientiam: qui & physiologicam & uocatam proprie materialẽ cum prædictis artis partibus connumerant. Quidam autem ab omnibus operationibus distinguentes partes artis, ultra diætam & chirurgiam & pharmaciam addiderunt signatiuam. Quidam autem diuidentes eam in pathognomonicam, id est passionum cognitiuam, & prognosticam, addiderunt eas cum prædictis partibus. Plurimi uero empiricorũ finales partes dicentes esse significatiuam & curatiuam & uocatam sanatiuã, in incisione curatiuæ posuerunt diæ- B tam & pharmaciam & chirurgiam ut partes: peccãtes quidẽ in nominationib. oportet eñ eos non operationũ sed scientiarum nomina dicere: nõ tamen in rebus falluntur: Melius aũt esset, sicut et dicunt quidam ex eis, aliquam quidem partem artis esse significatiuã: aliam uero curatiuã: aliam aũt sanatiuam. Signatiuæ uero esse partẽ pathognomonicam & prognosticã: sicut & curatiuæ hanc quidem pharmacalem, hanc aũt chirurgicã præciderunt. Igitur ut dicunt primã & generalissimã esse partibus medicatiuę differentiam in eo quod aliæ sint quidẽ finales, aliæ uero constitutiuæ, optime dictum est. Finales enim sunt quæ finem efficiũt: constitutiuę uero, quæ sunt cõstitutiones earum: & ut utiq; dicat quis existentię causa. putare tamẽ C signatiuam æquiparabilẽ esse sanatiuę & curatiuę parti artis, non recte dictum est: de necessitate uero pręcedit: eo quod non sit prouidentia alicuius neq; cura: nisi cognoscat̃ dispositio circa corpus qualis sit, non tamen ex ipsa significatione peruenitur ad finem artis. Neq; etiam similis transitio ęquiualens est particula per se inspectionis & historię. qua in re non instat sermo qui nunc est: sufficienter enim ostensum hoc est per totũ unum librũ per se inspectionis. Et neq; Serapio aliter cognoscebat: secundũ hoc quidem ille & cuicunq; cura est eorum quę assequuntur empiricam dictionem pertransierunt hunc librum. Ego aũt, quia tu eum qui est per indicationẽ & methodum ingressum ad talia nosti: principiũ sermoni simile empiricis D ponens ad continua sermonis transibo.

7 Dico igitur esse medicatiuę primas quidẽ & proprias & maxime partes illas per quas nobis aduenit finis artis: alię uero sunt & his superiores. Primę quidẽ igitur et proximę tot sunt numero, quot sunt differentię proprijssimę medicinę eius. proprijssima autem medicina medicatiuę est ut dispositiones noris corporis: siue duę sunt: sicut secundum genus: siue tres: siue plures. monstratum enim est per unum librum qui ad Thrasybulum inscribitur: quod duplex est prima differentia dispositionũ nominata proprijs nominibus utraque ab uniuersis hominibus: quarum quidem alteram sanitatem nominare est nobis consuetudo, alteram uero ęgritudinem. Vtriusque uero rursus earum species sunt duplices. una quidẽ est quę

est secundum habitū, id est hexin in utraq; dispositione: alia uero secundum habitudinē, id est schesin. de sanatiua igitur dispositione quae est secundum habitum, procurat illa pars quam uocamus sanatiuam: cuius partem praecipuam quidam ponunt uocatam euecticam, & resumptiuam, & gerocomicā. sed in aegritudinibus quidem quae sunt secundum habitum & habitudinem non sunt nomina ipsis partibus medicatiuae: harum ipsarum etiam aegritudinum aliae quidem chronicae, aliae uero acutae nuncupātur. Aliae quidem igitur sunt primae & propinquiores artis: aliae uero sine quibus non, sunt hae. Prima quidem igitur est significatiua: cuius sunt partes duae: haec quidem dignoscitiua praesentium: haec uero futurorum praecognitiua. neq; enim absq; quod dignoscatur passio, curā est eius possibile inuenire: neq; absq; quod praecognoscatur terminus criseos eius, curare conuenit: has autem rursus necessarium est praecedere illam partem artis quae est circa conditionem omnium particularum animalis, quę in anatomia mortuorum inuenitur: secundario uero ex superabundanti illā quae est de actibus: & tertio eā quae de utilitate earum est: ipsas autem rursus has eam quae de theoria quae est de elementis corporis: & secūdo eam quae de crisibus: & tertio eam quae de uirtutibus naturalibus, quae inueniuntur cum anatomia quae est in animalibus. ad tot enim principia resoluitur pars significatiua: quam praecedere curatiuam & sanatiuam penitus dicimus. ostensa sunt autem omnia illa in proprijs tractatibus. Est tamen alia pars artis quam adiungunt significatiuae praecedens curatiuam: quę pars est de notione omnium causarum aegrotatiuarum & sanatiuarum: quam materialem quidam nuncupant: existens cognitiua omnium causarum: maxime uero causarum in eis quae offeruntur & fiunt & euacuantur & extrorsum incidunt: considerando uidelicet uirtutem uniuscuiusq; praedictorum. quam autem utilitatem arti praebeant haec, per therapeuticam methodum ostensum est.

8 . Quae quidem igitur secundum proprijssimam materiam medicatiuae inuentio partiū eius, ex tali: quae uero est secundum secundam nō propriam: sic corpus hominis medicatiuę artis est materia secunda: & uti dicat quis secundum accidēs: eo quod huius dispositiones sunt sanitas & aegritudo: est enim & physicae sermo: tamen & secundum accidens corpus eo quod est generabile & corruptibile: naturalis uero philosophia de eis quae sunt in generatione & corruptione considerat: & propter hoc primo & huic scientiae est materia generatio: & propter hanc generabile corpus. iccirco enim & humanum corpus est materia naturalis: eo quod est generabile & corruptibile: medicatiuae uero non propter hoc, sed inquātum est passibile & sanabile. Quia igitur materia quodammodo est medicatiuae corpus hominis: tot ostendet incisiones haec ars secundū partem, quot & corpus: duae uero erunt earum differentiae secundum genus: altera quidem circa elementales

A particulas, altera uero circa organicas: pars autem rursus indiuisibilis numero, particulae animalis autem sunt tam elementales q̄ organicae: & harum rursus uniuscuiusq; unaquaeq; passio erit propria pars artis: quam ostendimus ad actum qui secundum partem diuiditur in sermone de appunctione. harum enim scientiae sunt elementales particulae totius artis. In eis uero quae sunt secundū pharmaciam, sunt illae quae sunt de simplicibus pharmacijs uniuscuiusq;: sicut in eis quę secundum diaetam illa quae sunt simplicium determinatum: nō solum autem ex huiusmodi materiae incisio usque ad ultimas & elemētales artis particulas accedit, sed etiam ex ea quae parum ante dicta est. Adhuc autem secundum alium modum fit diuisio: fer e-

B nim nos uelle deuidere usque ad particulas unum genus dispositionum quae secundum ęgritudines p oponētibus nobis. Erit igitur in hoc prima quidem incisio: quod hae quidem homoeomeris hae uero organicis accidunt: sicut in libro de differentia aegritudinum ostensum est: secūda uero quod aliae quidem ipsarū sunt simplices: aliae uero compositae: sicut & hoc in illo libro ostensum est. Necessarium igitur est curatiuam scientiam minimas & elementales habere particulas easdem his quae antea dictae sunt. fer enim si ita contingat cali[...]am aegritudinē uelle nos curare: maxime primo quidem curam eius cognoscere est necessariū: quod quidem contraria contrariorum sunt sanationes: hoc enim est ostensum esse cōmune & primū om-

C nium: deinde quoniā id quod est in primo gradu calidū, ei quod est secundū primū gradū frigidū: deinde consequenter gradus calidarū aegritudinū & pharmacorū infrigidantiū: sicut in libris qui de pharmacijs ostensum est: quo & manifestū, quod undecunq; inceperit quis incidere, si recte incidit usq; ad ultima & elementalia theoremata, peruenit ad scientiam eorum quae dicta sunt.

9 Vt autem clarius adhuc sciatis hic alicuius alterius incisionū faciam memoriam: & maxime eius qua multoties usus fui. Eorum enim quę sunt circa corpus hominis, alia quidem sunt secundum naturam, alia uero praeter naturam. & eorum quae praeter naturam, alia quidem secundum aegritudines, alia uero secundum symptomata: horum au-

D tem causae: Eorum quae sunt quidem secundū naturam, scientiam custodiae oportet habere medicū, eorū uero quae praeter naturā, interemptionis communis. quale autem esse conuenit utrunq;, ostensum est per alia: sed ad praesens id quod proponitur examinandum est. Singulum praedictorum oportet diuidere propria incisiōe. seorsum autem de unoquoq; scriptum est: de aegritudinibus quidem in libro de differentia aegritudinum: de causis uero seorsum in alio libro: sicut de symptomatibus in alio. & sanorum etiam differentias ostendimus per sanatiuam tractationem: in qua & quo modo oportet de unaquaq; earum prouidere scriptum est: facta resolutione aegritudinum & causarum & symptomatum in therapeutica. Et namque secundum huius incisionem ea quae sunt prima

ma & principalissima artis non alia à dictis superius inuenientur esse. Similiter autem & ea quæ secundario sunt propria: & tertio sicut antea dictū est: & quoniam hæc ipsa oportet incidere: & si recte incidātur necesse est incisionem desinere usq; ad elementalissimas sciētias. Quod autem multiformiter sit incidere singulum eorum quæ proposita sunt: dictum est nō solum simpliciter, sed à dialecticissimis philosophorū, ac etiam per exempla à Platone per duos libros, scilicet per sophisticū & politicum. Non igitur turbet te multitudo incisionum: neq; si secundum diuersos modos inciderunt medicatiuam anteriores: sed si nihil eorum quæ occurrunt omissum est considera. quicunq; enim hæc obseruat moderate diuidit. Optimum est autem sicut prius dictum est principium facere à propriissima materia: & deinde alia secūdum prius dictam methodum adijcere.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DINAMIDIIS.

Desideratur libri principium.

Verum hęc est uirtutis demonstratio omnium medicamentorum quæ ad artis medicinę scientiā pertinet: quam si plenissime intelligent hi qui artem medicinæ profitentur: semper his adiutorijs & curis homines adiuuabunt. Quod si non negligens assiduitatē, & plenus huius disciplinæ & doctrinæ aliquomodo fuerit, facile recipitur in crassiam. hi magis decipi possunt qui doctrinam ignorant: qui quanto negligentes fuerint, tanto magis periculum hominibus uicturis faciunt: permista & præposita & nō congruentia ualetudinibus & iam magis uulneribus medicamenta componūt. Ne igitur errore curantes frustrentur, experimento hanc doctrinam prius memoriæ commendare oportet. In principio ergo, omniū elementorum uel humorum atq; urinarū siue pulsuum atq; phlegmonarum ferè composui confectionē ad Glauconem conscriptam. In secundo tibi clarissime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem & defectum posui. Nunc uero dinamidiam eorum nominū exponere institui, quæ multis generibus & ex dissimilibus rationibus cōstat: sicut infra ostenditur. Sunt autem genera nominū & eorum effectuū hæc. Hypnotica sunt quæ somnum uel soporem faciunt. Peptica sunt quæ digestionem faciunt. Eustomacha apta stomacho. Styptica quæ stringūt partes elaxatas. Lea sunt lenia, quæ leniunt asperitatem. Orectica sunt quæ auferunt fastidium. Colletica sunt, quæ glutinatoria: quæ omnia soluta uel fluxa glutinant & alligant. Diuretica sunt quæ urinam prouocant. Cathartica sunt quæ uentrem & uulnera soluūt & purgāt. Picra sunt amara: quæ amaritudine sua morbos & humores expellunt. Drimea sunt acria, quę nequitiam humorum uel morborum extinguunt. Glycea sunt dulcia: quæ aliquando purgant: & interdum acres humores indulcant. Thermantica sunt

A excalfactoria, quæ calore suo omnem perfrictionem & stricturam calefaciunt. Psyctica sunt refrigeratoria, quæ omnem calorem & lassitudinem mitigant. Paregorica sunt quæ mitigāt ne malum crescat: nam non persanant. Trachea sunt aspera, quæ suffocata loca ulcerant & exasperant. Staltica sunt quæ carnes supercrescentes uulneribus æquant. Catulotica sunt quæ cicatrices grossas comedendo æquant & limpidāt. Anaplerotica sunt quæ cicatrices crassant: quæ alta uulnera cōplent & limpidant. Metasyncretica confirmatoria quæ persanant. Malactica sunt quæ omnem duritiem emolliunt & soluunt. Toxica sunt uenena quæ nocumentum inferunt mortis. Et hæc sunt ex quibus medicamina sunt prodeūtia. Sanationes con-
B stant ex animalibus marinis, uel terrenis, herbis, uel seminibus, lignis, uel lapidibus, aut floribus, succo, uel lachryma. Cætera omnia metallicis rebus constant. Omnium ergo qualitas & potentia quatuor modis probatur, uisu, tactu, odore, & sapore. Visus omnium similitudinem foliorum uel florum, & cuiuslibet materiam & colorem demonstrat. Tactus cuiuscunq; rei mollitiem uel duriciem, ponderis seu leuitatis æstimationem docet. Odore intelligūtur ea quæ odorata sunt, thermantica, styptica, austera, & putrida. Sapore intelliguntur ea quæ sunt amara, dulcia, salsa, acria, acida, styptica, & lenia. Iam nunc ipsam medicinam leuiter demonstro corporibus ex his omnibus contrarijs prodesse. Et ex contrarijs sibimet
C uinci, ut ignis ab aqua uincitur, & ipsa aqua calore siccatur. Interdum & calor nimio frigori adhibetur: ut contrarijs prodesse possit. Sic ergo & omnis causa contrarijs sibimet causis uincitur uel mitigatur. Consequens ergo est ratio ut prius causam curandi intelligas, deinde causæ rationem reddas, postremo de curis dicam. Febres ualidæ stypticis chalasticis & paregoricis rebus mitigantur: interdumq; & perfrictione, quando causa concepta fuerit. Similiter & omnis causa ualida curatur: stricta & dura causa malacticis & metasyncreticis rebus curatur. Aspera causa chalasticis & dulcibus & lenibus rebus curatur. Fastidia morborum orecticis rebus curantur. Humores acres & salsi amaris catarthicis rebus & dulcibus
D indulcantur. Cancrosa causa stalticis & catharticis & acerrimis rebus & igne curatur. Verucæ & extantia corporis, stypticis rebus curantur. Difficilia uulnera & cicatrices crassæ catuloticis & colleticis rebus curantur. Alta & caua uulnera & limpida anapleroticis & lenibus rebus curantur. Dolores omnes uetusti & insanabiles metasyncreticis & malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Hæc quidem doctrina complectens omnia experimenta non debet medicum latere. Quoniam si huic doctrinæ operam dederit, omnes ualetudines & uniuersas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinam salubri auxilio superare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum

mentum, ferrum, & ignem. Quod enim medicamento curari nō potest, ferro curare tentes. quódque ferro sanari non permittitur, igne curari conceditur. quod autem nec medicamēto, nec ferro, nec igne curari poterit: incurabile cogitabis quia nulla cura iam superari poterit.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER ALTER DE DINAMIDIIS, AD MECOENATEM.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

CAPVT I

LIBELLVM quem roganti tibi promisi, omni cura adhibita descriptum misi ordinatissimū tuæ salutis custodiæ, quē debebis ea diligentia intueri qua scriptus est. ad curationē tui corporis omnia explorata sunt, quæ cum rerum effectu comperi celeriter connexui. Nanq; diligenti cura licet summa breuitate comprehendi singula curationum genera, sicut proxime te interposito Cæsari nostro fecimus. quæ per te etiam æstimare poteris. Sapientis enim ratio consilium inuenire consueuit. Omne itaq; corpus hominum uel pecudum aliorumq; ex quatuor humoribus cōstat. Sed præcipue hominum, calido, frigido, sicco, & humido. Frigido continentur uiscera unde spiramus. Calido continetur anima qua uiuimus, inde est ꝙ sentimus. Sicca sunt ossa, quæ uires faciūt ad sustinendum laborem. Humidus est sanguis, quo alitur uita. Per ossa uero & uiscera uenæ currunt, quæ sanguinem regunt. Sanguis animam, anima uitā sustinet, spiritus autem aer est, ossa uerius munita uirtutem corpori præstant. Sanguis quando abundat ualetudinem uitiat: ex eo enim nascitur sanies quā in uulneribus uidemus. nascitur ex eo pituita quæ nauseam facit. nascit ex eo bilis etiam acida & amara: quæ dicitur mater morborum. bi-

lis

lis enim ubi est concitat calorem, pruritum, pruritus perfricationem. inde fiunt dolores intestinorum. oritur etiam inflatio qua corpus extenditur ut rumpi uideatur. Sanguis autem ex nimio cibo, nimiaꝗ potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando uagatur extra cursum naturæ infert uitia corpori: & in quacunꝗ parte corporis incubuerit, uitiat, fatigat, & lædit: idem etiã animum uitiat, & inde os hominis incendit, incipitꝗ exinde fœtere. at quãdo est integer sanguis, animam sine dubio confirmat, ut possit frigus caloremꝗ fortiter sustinere. quando abundat calor uel frigus, facit corporis languorem, uel malũ generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor constat humoribus, sanguine scilicet & phlegmate & utraꝗ cholera, quæ dominantur in suis locis. Sanguis uirtus est circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate quod iecur uocamus. Cholera uero nigra in sinistro latere est in liene qui græce splen dicitur. Phlegmatis autem alia pars in capite, alia in stomacho, alia in uesica est. Sanguis calidus est et humidus: cholera rubra, amara, uiridis est, & sicca: cholera nigra acida, frigida est, & sicca. phlegma frigidum & humidum. hæc omnia in suis temporibus crescunt: sanguis ueris tempore, cholera rubra in æstate, cholera nigra in autumno, phlegma in hyeme. Isti humores dominantur siue per diem, siue per noctẽ. sanguis dominatur ab hora noctis nona usꝗ in horam diei tertiam. cholera rubra ab hora diei tertia usꝗ in horam nonã: cholera nigra ab hora diei nona usꝗ in horam noctis tertiam. phlegma ab hora noctis tertia usꝗ in horam noctis nonã. Hi etiam habent respiratiões per singulas partes corporis, sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os & per nares. Hi quatuor humores per quatuor etiam dominantur ætates: phlegma cum parte sanguinis in pueris dominantur usꝗ in annum xiiij. & exinde cholera rubra cũ parte sanguinis dominatur usꝗ in annum xxxv. uel quadragesimum: deinde à xxxv. uel xl. anno magna pars sanguinis dominatur usꝗ in suam ætatem cum nigra cholera. Tales etiam faciũt mores in unoquoꝗ homine. Sanguis enim facit pueros moderatos, blandos, & formosos. cholera rubra facit acutos, ingeniosos, & leues, macilentos, comedentes multũ, & uentres solubiles. phlegma facit compositos corpore inuigilantes, & intra se cogitantes, & canos cito producentes. cholera nigra facit subdolos, auaros, perfidos, tristes, seditiosos & timentes. Qui habent uirtutem calidam dominantur in superiori parte, qui uero frigidam in inferiori. Hi quatuor humores pulsus suos habent. sanguis facit pulsum plenum & humidnm: cholera nigra tardum & segnem: cholera rubra tenuiorem asperum percutientem: phlegma honestum plenum & æqualem. Isti humores sine se esse non possunt, sed in omnibus habentur ætatibus: si unus ex his minuitur aut decrescit, lõgam facit ægritudinem. Simili modo si augmentari cœperit, & si imperitum medicum habuerit qui non

A intelligat ex quo humore fiat ægritudo. Scias autem charissime frater Mœcenas quia si fuerit culpa sanguinis ægritudo, da ei frigida & sicca & amara, quia sanguis calidus & humidus & dulcis est. Si uero cholera rubra, da ei frigida, humida, & dulcia, quia cholera rubra amara est, & ignea, & sicca. Si cholera nigra, da ei calida, & humida, & dulcia, quia cholera nigra acida est & frigida et sicca. Si ex phlegmate facta est ægritudo, da ei assidue dulce, calidum, & siccũ, quia flegma frigidũ, & humidum, & salsum est. Et quando hoc factum fuerit, perduces ad propriam sanitatem ægrotum. Igitur ut facilius cõmodis fruamur, & incommoda uitemus, percurrentia uitia signis naturalibus cognoscamus, cognitaꝗ mortifera emendemus.

B *Ex quibus signis quatuor præcipuarum corporis partium sanitas uel infirmitas perpendatur: & remedia.* Cap. 2

Quatuor corporis partibus origo infirmitatis uel sanitatis ostenditur, capite, thorace, uentre, & uesica, quæ ita oportet cognosci. Homines sani erunt si urinam mane albam, ante prandium candidam, item ante cœnam roseam emiserint. Candida ẽm urina debet esse, ubi cruditas nõ est. Quod si mane mutauerit colorem, ostenditur subesse uitium: quod aũt genus uitij, ita intelligemus. Quando à capite morbus oritur, solet capiti dolor accidere, uel temporibus, tunc supercilia grauantur, & tempora saliunt, & aures sonant, oculi lachrymantur, nares repletæ odorem non sentiunt. Ergo quando ex his aliquid acciderit, caput purgari C oportet hac ratione. hyssopi, aut origani fasciculum unum feruescere facias, inde aquam continebis ore, usꝗ dum caput calidum habueris, ut fluat pituita. quod siquis negligat eam, caueat epiphoras, aut dentium, aut aurium dolorem. Interdum etiam parotides nascuntur, & uitia circa aures & ceruicem oriri solent. Interdum destillatio uuulæ, aut grauitas. Interdum ulcera nascuntur in capite, aut capilli defluunt. Quãdo autem à thorace morbus oritur, incipit sudare caput, lingua fit grauior, aut os amarũ, aut maxillæ dolent, oscitatio sequitur sine somno & quiete: grauitas & prurigo corporis, aut dolor, brachia manusꝗ intumescunt, subitꝗ tussis arida. Ex his igitur quando aliquid acciderit, uitabis uitium si uomuerit, siue ieiunus, siD ue post cœnã, uel in balneo. plus enim prodest si ieiunus bilem proiecerit. eam enim dicimus esse matrem morborum. Sed qui uomere nolũt, & stomacho laborant, si decimo quoꝗ die abstineant, omne uitium euitabunt. Nanꝗ freqũter uomendo solet stomachus corrumpi. Quod si ex uentre morbus orit, hæc sunt signa. Venter & torquetur & turbatur, & sentit dolorem, ut cibus & potus amara uideantur, genua subsidunt, lumbi grauantur, inter scapulas cõtrahitur, totumꝗ corpus particulariter grauescit, tardantur pedes, grauia sunt crura, renes indolescunt, & incurrunt febriculam. His itaꝗ cognitis, prima est abstinentiæ utilitas. tunc etiam medicamẽtis satis est aluum purgare, ut graue corpus leuamentis adiuuetur. Quod si morbus maior premere uidetur, adijcies alterum

diem

diem in abstinentia, si uires tamen patiuntur: sin minus, quàm maxime leuissimum sumant cibum, sicut ouū sorbile, aut aliquid ouo simile. Hæc qui neglexerint, fiunt cœliaci, torminosi, dysenterici, & nascuntur tertianæ & quartanæ, fiunt podagrici, chiragrici: morbus etiam in articulis accidere solet, quidam etiam fiunt amentes, quibus etiam solet sanguis à naso erumpere: oportet autem custodire & emendare uitium. In uesica qui nascitur morbus, hæc habet signa. pleni uidentur, & cito saturi sentiuntur, frequenter sentiuntur inflationes uentris, & strepitus, uidentur oscitare nec oscitant, sed tantum os diducunt. sequitur totius corporis stupor, somnus grauis, quasi macri corporis sit. Vrina liuida & uix exit, tumescūt etiam uerenda, & inde calculosi fiunt. hæc uitia sic emendantur. fœniculū, apium uino austero madefactum, uel etiam radices eorum conteres cum uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ, uel dauci semen, & myrtę pusillum tritum cum uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ, uel cicer album madefactum cum uino ut supra scripsi bibe, uel radices asparagi, uel orobum erraticū, uel serpyllum decoque in aqua uino mista & bibe. quod si negligunt, fiunt hydropici, sequitur & iecoris, renum, & uesicæ dolor: fiunt quoq; calculosi, sequitur & stranguria, & uenter tumescit. Intueri autem oportet ægri uires, ut posit substinere medicinam, ita & febris cruditate careat. Sed etiam cataplasmata adhibēda sunt, quæ apta sint capiti, uesicæ, cruditati, frigori, calori, prout tempus erit. uti etiam oportet roseo aceto, oleo uiolato, & irino & linguam asperam melle fricabis, uel mentę folio. & reliqua diligenti medico permittenda sunt: quia morbus acutus est.

Prologus libri. *Cap. 3*

Quoniam petenti tibi corporis sani & imbecillis per urinam notas dedi, adieci etiam ad curationem rationis consilia, nunc autem medicamentorum compositiones adijciam, & unde nascantur corpori uitia: & si nata fuerint, quæ emendatio ad sanitatem perducat. Aduersus autem omnes impetus morborum duo sunt remedia certissima, primum est ut decimo quoq; die à cibo & potu abstineas, deinde postero die laueris, ciboq; firmo utaris. si sic feceris, oportet ut nihil uitij omnino accidat, perpetuaq; sanitate utaris. altera res salubris est potus qui lenitudinē confirmat. eius potionis cōpositiones habes per annos iam cōpletos amicissime Mœcenas, quādo me cum Cæsare nostro morari meministi. & hæc faciendo nunquam te in aliquo languore corporis decidisse: nec nostrum Augustū. Itaq; me tecum habebis, libellū meum legendo. adieci etiam quod plenius tibi cōsilium præstare poterit petenti, quod in ultimis leges dinamidijs. Sed expedit ut crescentibus numeris lunam obserues quando tollere & quando ponere uelis curationem. Si itaq; non feceris, & ad diminutionem lunæ sustuleris, minus ualere scire te oportet. & enim mare per lunā augetur & minuit. cerebrū etiam & corpora hominū augentur cre-

A scente luna. quando autē luna minuitur, ita quoq; unaquæq; earum rerum diminutionē sentit, quæ licet recognoscas ex his hostijs quæ quotidie immolantur, in quibus uides omnibus augeri & minui cerebrū per lunam, ita quoq; in herbis, & componendis medicamentis. Sanè etiam totius anni dies tibi scripsi, per quos scias quibus rebus uti debeas aut abstinere. Incipiamus ergo ab hyemis cōuersione, quæ fit solstitiali die, id est octauo cal. Ianuarij. Tūc incipit se diffundere humor increscēs usq; ad conuersionem ueris. Vtendum est ergo calidis, & aperitiuis rebus illo tempore, & uino aliquatenus indulgendum. Sunt autem dies in supra dicta conuersione nonaginta tres, nam incipit ueris cōuersio à duodecimo cal. Aprilis. ex eo phlegma crescit & sanguis. Vtimur ergo bene olētibus

B & acribus omnibus, corpus exercere & laborare debemus usq; ad ortum pleiadum, diebus scilicet xlvij, nam pleiades oriuntur sexto idus Maij. Ex supradicta igitur conuersione usq; in hanc diem fel crescit, & amaritudo eius augetur, ex quo febrib. subministratur alimonia usq; ad æstiuam conuersionē. Vtamur ergo dulcibus, uenere & uino parcius, labore nihilominus exercitabimur. Sunt autem dies isti à supradicta conuersione xxxiij. conuersio uero æstiua octauo cal. Iulij incipit, tunc nigrum fel, id est melancholia augmēta suscipit usq; ad conuersionem autumnalem. Vtamur ergo frigidioribus, & dulcibus, & bene olentibus, à labore tūc corpus abstinebimus, sed à uenereo usu cōtinere debemus maxime diebus xij, Cōuersio au-

C tem autumnalis incipit sexto cal. octobris, tunc etiā fel crescit, & pinguis humor, id est, pituita usq; ad occasum pleiadū. Vtamur ergo acidis, & acribus & parcius laboremus, & abstineamus à uenere. Sunt autem ad pleiadū occasum dies xlv. quod est quarto idus Nouembris. tunc crescit in corporibus hominū sanguis. Oportet ergo cibis leuioribus uti, et uinum suaue sumere, et à uenere non abstinere. inde ad cōuersionem hyemalem dies sunt xlv. His ergo utere, & sanus transibis omne ætatis tuæ tempus, nec medicinis indigebis.

De catharticis. *Cap. 4*

Quoniam quidem de naturalibus qualitatibus specierum & ciborum in superioribus satis diximus, nunc de catharticis dicendum est, quæ dimi-

D nuunt humores, quos auxerūt cibi incōgrue sumpti. Sana habentes corpora laboriosum est purgare, etenim tortionibus & strophis grauissime affliguntur, & grauiter eos consequitur purgatio, & deinde citius deficiunt purgati. Oportet igitur aliquem purgare uolentem, præextenuare & incidere pingues humores, et poros adaperire, per quos accipiuntur & extrahūtur humores à catharticis. & crudos quidem & tenues humores à principio morborū euacuare oportet. Expectare aūt oportet digestionem in pinguibus & glutinosis humoribus, sicut est phlegma & cholera nigra, & in omnibus prolixis passionibus semper digestionem expectare conuenit, In acutis autem quando mouentur humores & circa initia purgandū est cum

cautela multa. In motione etenim, & ductione, & cursu existentibus humoribus, timendum est nequod uiscerum debile existens natura, materiam motã recipiat, & maxime thorax. In quolibet autem membro infixos humores, sicut in phlegmonis uiscerum fit, purgare non oportet antequã maturentur. quicunq; enim phlegmonas habẽtes dicit Hippocrates in principijs soluere tentauerint, nihil extendentis & phlegmonem facientis auferet. Non enim cõcedit nouella passio, sed salubria & morbo repugnãtia deliquat, sicq; corpore debilitato præualebit morbus. Quando uero morbus prẹualet, honestum est humores educere. Vtimur autem catharticis in cephalæa & scotomia & hemicrania & epilepsia, asthmate & synanche & orthopnœa & in ischiadica & arthritica & podagrica & nephritica & in uesicæ & matricis passionibus si prolixæ fuerint. Similiter autẽ & quando rheuma frequẽter nocet auribus, uel naribus, uel oculis, uel stomacho, uel ori, uel omni superficiei, et neq; desiccatur ab alijs adiutorijs, neq; per se stare potest. solet enim uentris purgatio rheumatismos stringere. Hic quoq; ordinabo quomodo expurgetur melancholicus humor, post phlebotomiam, post retentionem hæmorrhoidarũ. Ad expurgandam uero & remouendam prolixam humorum dispositionem utimur cathartico in paralysi, & apoplexia, & atrophia, & in pessimo morbo qui caros dicitur, & in grauitate permanẽte in aliqua parte corporis. Ad restaurandum uero corporis habitudinem, utimur catharticis, & in prolixis febribus, uel quotidianis, uel quartanis, mania, melancholia, extasi, cachexia, atrophia de malis humoribus facta, in elephantiasi uel epilepsia quoq;, scabie, & lepra, exanthematibus, satyriasi, in ulceribus multis spontaneis, & uix cicatrizantibus, & rheumatizantibus, & ut abundantem & molestantem educamus humorem utimur catharticis in hydropico & icterico. hic quoq; ordinandum est de rheumatismis uẽtris, in quibus utimur catharticis. aliquando etenim acer & inutilis humor insidet pelliculis uẽtris aut intestinorũ. Similiter ut acria suppositoria, & acria clysteria cõmouent intestina, et ad desidendũ conatum excitant. Vbi enim est acredo, ibi attrahit humor de membris in circuitu, uel de toto corpore. in his uero dignum est uti catharticis, ut talis humor expellatur à toto corpore, & uenter, & intestina mundificentur. Vniuersaliter autem catharticis utendum in robustis uirtute, & promptis ad exercitia, stomachumq; robustum habentibus, & multã inutilem materiam in corpore congregantibus. Nimis uero pingues, nimisq; graciles ad purgandũ incongrui, multo abundãtes sanguine, & frequenter deficientes, & uix curabiles, & cito uomentes pro qualibet occasione, & pueri, & senes, & mulieres fortiter menstruosæ, & purũ ualde corpus habentes, & qui bene cauerint in diebus, & quibus ualde restringitur uenter secundum naturam. Sed & etiam in dysenteria, & qui leuiter apprehendunt colica. Omnes enim colica grauati ad purgationem sunt incongrui. Nunc igitur incipiendum est à pharmacijs choleram purgantibus.

A

B

C

D

De purgantibus choleram rubram. Cap. 5

Cholagoga dicuntur quæ cholerã rubram expurgant, quibus utendũ est, si opus est, omni tempore, absq; hyeme, in ætate quidẽ adolescentię, & iuuentutis, habitudine autem sicca, & gracili, et nigra, uel rufa, & in uiris magis quàm in mulieribus, & in ijs, qui frequenter cibum corrumpunt, & in habentibus uentrẽ constrictum, & amara cholera abundantibus: facileq; irascentibus, & urinas modice egerentibus, cibisq; utentibus calidis & siccis: in passionibus autem ictericis, hepaticis, spleniticis, pleuriticis, phreniticis, synanchicis, mania, cephalalgia, ophthalmia, erysipelate, lepra, febribus tertianis, & quibus cholera abundat. His ita dispositis, notandum quod cathartica non simplici aliqua qualitate euacuãt, ut per calorẽ (nam si hoc esset, omnia calida purgarẽt, ut piper, sinapis) sed potius purgant proprietate quadam, eo quidem modo quo magnes ferrum trahit. Sed catharticorum quædam quæ uentrem molliunt, tantum malactica dicũtur, de quibus superius diximus. Nũc uero de fortiter educentibus sermo imminet, quibus utimur aut ubi materiam per metathesim medicamur, aut induratum morbum cõmouemus, siue ut reficiamus corpus, & ad suam temperantiã conuertamus, aut humorem molestantem educamus. sunt autem alij quidam modi misti et compositi adinuicem, purgantibus uero tempus est aptũ uer magis, & maxime autumnus.

De aloe.

Aloe totum corpus non euacuat, sed choleram in stomacho, uentre, & intestinis existentem educit perfecte et suauiter, cum suppositis glandibus, quæ nimis educit. datur autẽ capite grauatis propter fumigationes à stomacho frequenter ascendentes. datur autẽ ophthalmicis propter eandem causam, & ijs qui propter choleræ abundantiam sitiunt, & quibus lingua & os facile desiccatur. Et quibus stomachi fit subuersio aut propter calorẽ, aut propter anxietatem, siue propter aliquam infirmitatem. detur quoq; citrinis extra rationem factis, & ubi necesse est educere superfluitates, & clystere pro aliqua occasione intromittatur. Dentur aloes drachmæ duę, cum melicrato, quod optimum fiet siquis acceperit eum quotidie uespere, siue quod melius est, mane, quia uespere post cibum, cibum corrumpit. quibus uero insuauis est propter amaritudinem, cum succo corticis citri, uel brassicæ, uel cum terebinthina & melle cocto orobicas confice pilulas, & da ex eis secundum quòd opus fuerit. est autem eustomachicum plus omnibus catharticis.

De scammonia.

Scammonia choleram rubram educit, stomacho maxime dolorem inferens, & insuauis, & grauiter olens, & ualde sitim faciẽs, & cum omnia cathartica cacostomacha prẹter aloem sint, scammonea est præ omnibus. abstinere igitur ab ea oportet debilem habentẽ stomachum. leuissima enim

exi

exiſtens,facile ad corpus attrahitur, & de eo purgat quod purgandum non eſt. ſed impeditur eius euacuatio frequenter à calore febriũ, ut de ſuperfluitatibus parum educat. Danda eſt igitur non febrientibus, & euſtomachis, & difficulter uomentibus, & non facile deficientibus. Doſis uero eius eſt ℈. ij. ſiue plus, ſiue minus, ſecundum uirtutem. cui admiſceatur ſal, aut thymi cimæ, aut pulegij, aut aloe magis, quibus forte abſentibus detur cũ melle,uel cum ſucco ptiſanæ.

De peplio.

Peplij ſemen aut cimæ in umbra ſiccatę dentur ℈.iiij.in melicrato modico aceto aſperſo. educit enim choleram rubram,& nigram, & phlegma, & uentoſitates,& ſecundum quod Iſaac dicit, maxime conuenit paſsionibus ex uentoſitate factis, & melancholiæ.in uitio ſplenis quoq; prodeſt,inflationibus prolixis & matricis & coli, & profundis tumoribus qui fiunt in uentre.

De elleboro nigro.

Elleborus niger purgat inferius choleram rubram,maxime et nigram de toto corpore ſine moleſtia aliqua.Ideo febricitãtibus,non grauiter, ſed in circuitu, & per lõgum tempus datur,& manentibus chronicis, & in cephalæa diuturna, utiliſsimus uiſceribus,& matricis paſsionibus. Maxima uero eius uirtus eſt ad educendum ex toto ſiquid corruptiuum ſanguinis eſt admiſtum. Vnde utilis eſt ictericis diuturnis, & exaſperationibus circa ſuperficiem,ut eſt lepra,& impetigines,& ſimilia, ad elephantiacos quoq; facit. Doſis autem eius eſt ℈. iij. ſiue plus, ſiue minus. Tenuibus autem radiculis prius aquæ infuſis, deinde earum ablato cortice, & in umbra deſiccato, diligenterq; trito datur cum ſapa, aut cum oxymelite, cui adiungitur cauſa boni odoris modicum petroſelini, uel dauci, uel pulegij, uel ſatureiæ.quod ſi fortius uolueris facere, ſcammoneæ modicum adiunge.

De purgantibus choleram nigram. Cap. 6.

Choleram nigram educentibus utimur in melancholicis, & ſcotomaticis, & furioſis, & ijs qui atrophia laborant, & qui ſe abſcondunt, & epilepticis.detur autumni tempore maxime.

De epithymo.

Epithymum igitur nigram choleram educit inferius.dandum ergo perfectis ℈. iiij. cum ſapa uel oximelite & ſale modico. Conuenit autem paſsionibus ex uentoſitate natis, hypochondriacis & quibus hepar grauaẽ, & dyſpnoicis. ſimiliter purgat illud ſuperfluum quod naſcitur ſuper ſatureiam, ſed debilius eſt.

De polypodio.

Polypodium choleram nigram maxime educit,& phlegma. dentur autem radicis mundatæ ℈. vij.elixas eas in melicrato aquoſo,uel ſole ſiccatas da comedendas ante cibum. purgat quoq; mediocriter in iuſcello gallinæ,uel ptiſana cocta.

De pulegio.

Pulegium quoq; educit choleram nigrã & tragoriganum & partheniũ, quod & leucanthemon dicitur.Item alyſſon,& alypon. Dentur autem de

A unoquoq; ℈. vi. Melius autem dantur cum aceto, & ſale modico,& aqua ſiccata & trita.

De lapide armenio.

Armenius lapis ni. purgat choleram, & omne pingue & uiſcoſum, ideoq; datur melãcholicis & elephãtioſis,& ſimilibus,& phreniticis & aſthmaticis.doſis aũt eius eſt ℈. iiij.ſiue plus,ſiue minus.

De centaurio minore.

Centaurium minus choleram pinguiſsimam purgat & mucilagines,et ideo prodeſt ſpleniticis, & iſchiadicis. bibitur autem elixatura eius.ſumantur quidem centaurij ℈.vi.aquæ cotyla una,& bulliat ad medietatem.

De purgantibus phlegma. Cap. 7

Phlegmagoga dicuntur quæ phlegma purgãt,
B quibus utendum eſt in frigidis habitudinibus, & ætatibus,& ægritudinibus,tempore quidem hyemis,ut in paralyticis, apoplecticis,tumentibus tumore frigido, & qui multũ & frequenter pinguia phlegmata mingunt. & quibus phlegmata abundant in uentre,& pectore, & ſtomacho, & mulieribus rheumatizantibus,& qui pinguia excreant, & faſtidioſis, & iſchiadicis de mucilagine articulorum factis,elephantioſis:maxime autem hydropicis anaſarcam patientibus.

De colocynthide.

Colocynthis phlegma purgat maxime,& choleram, & mucilagines. unde neruorum eorumq; paſsionũ eſt purgatiua. datur & utiliter omnibus capitis paſsionibus, & orthopnoicis, & iſchiadi-
C cis,& arthriticis, & rhenibus, & ueſicæ per longũ patientibus. eſt quoq; utilis alijs paſsionibus quæ ſunt ex materia uix extirpabili & dura.dantur autem ℈. ij. de interioribus in melicrati cyathis duobus,debilibus autem ℈.i.datur.eligenda eſt autem alba et mollis interioris colocynthidis pulpa:nam ſicca & denigrata inutilis eſt.terenda eſt autem & ſoluenda diligenter, & multoties cribellanda, & quando opus eſt cum melicrato diligenter ſoluatur.nam trita antequam infundatur,tenuiſsima uidetur:ſed quando in melicrato infuſa fuerit,tumeſcit ualde, ut non facile credatur quod cribellata fuerit. quæ ſi ſic bibitur, tumeſcunt eius partes recentes in uentre & ſtomacho, & maxime in inteſtinorum circulis & reuolutionibus propter mol-
D litiem, quæ acres exiſtentes natura & demordentes, inteſtina ulcerant quibus inſederint,& paſsiones neruorum inferunt, & ſtrophos, & fortes tortiones. Vnde cum multa cautela cum melicrato oportet eã ſoluere. quod ſi mitius purgare uolueris,colocynthidem deſuper aperi, & omne ſemen proijce, & ſolum pulpoſum abſq; ſemine in ea relinque,et reple eam elixatura,uel uino dulci & ueteri,& ſic infundatur per diem & noctem, deinde colabis uinum cum panno, & calefacies, & dabis bibendum. Optime quidem purgat ictericos, & habentes liuidas puſtulas in ſuperficie.

De tithymallo.

Tithymallum educit phlegma & coleram ni. Dantur autem cimæ uirides in uaſculo quodam ad ignem deſiccatæ,& ſic diligẽter ſolutæ.Miſce-

antur autem eorum ℈. iij. cum polenta & aqua, & sic bibātur, nam siccæ comæ eius debiliores sunt. Cum caricis autem tithymalli radix siccata in umbra reponatur, & quando opus fuerit, corticis ablati diligenter triti ℈. iiij. immitte in uino dulci ueteri, et sic infundi permitte die ac nocte, & per pānum colans calefacies modicum, dabisq; bibendum cum uino, & optime purgat. Succus autem tithymalli datur à quibusdā cum caricis, uel cum polēta stagones, id est guttæ iiij. aut v. sed multum ulcerat linguā & quæ circa eam sunt. & uentri calorem inferunt maximum. Sed si uis bene facere, in ficu matura & recēti, supradicti lactis iij. guttas immitte, & de lacte eiusdem ficulneæ secundū uires sumentis, & sic da comedendum, & si uolueris seruare toto anno, poteris. quacunq; hora dederis facile purgat. Sed tanquam de fortissimo cathartico obseruate, quoniam mirabiliter soluit.

De ysio.

Ysion phlegma purgat maxime, cuius corticis siccę & infusæ ut prædictum est in aliquo dulci uino da ℈. vi. bene purgat quantumcunq; uolueris, donec anū aqua non laueris. sed cum panno lineo illum absterge. et quando tibi uidetur sufficienter purgasse, laua anum frigida aqua, & extrema manuum & pedum in aqua mitte, & restabit fluxus.

De elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma et choleram. dabis autem obolos iij. cum lactis confestim mulcti cotyla una. sed eligendum est quod uiride sit in colore, & leue, & non uetus.

De cocco cnidio.

Coccum cnidiū phlegma purgat & choleram mediocriter, sed magis crudos & aquosos humores. Est enim ignitum & acutum. Dantur autem grana xxx. si uero leuius purgare uolueris, dentur grana xx. uel xv. dentur autem sic, quod interius est ex granis cum polenta teres & uino, & da ei bibendum, & postea modicum olei rosei uel melini sorbere facias, ne fauces exuras, ideoq; melius est ex eis cum melle cocto catapotia formare, quia aquosos humores magis purgat. inter aquosos purgantia est magis habendum.

De agarico.

Agaricum purgat phlegma & cholerā, sed mediocriter. Dabis ℥. ij. cum melicrato uel oxymelite, est autem cacostomachum, & quia leue est, superiora petit. sit autem albissimum, & facile, & nō ualde lignosum neq; robustum.

De cnico.

Cnicus, id est semen croci hortensis siue hortulani, purgat phlegma sed nō fortiter, tritum ℥. ij. & in iuscello gallinæ, uel ptisana mistum & colatū, & sic bibitur. quidam autem quod interius est cnici accipiunt & terunt cum amygdalis & aniso & melle, & catapotia formantes seruant, ictericis utiles quidem, sed leuiores.

De lacteride.

Lacterides, id est cataputia, purgant phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv. de minoribus xxx. & amplius purgari indigentibus diligen-

A ter ut mandāt præcipe: his uero qui multa euacuatione non indigent integra da bibenda, maxime si patientes fuerint cacostomachici.

De aristolochia.

Aristolochiæ rotun. semen siccum tritum ʒ. i. bibatur cum melicrato. phlegma purgat & choleram, est autem eustomacha.

De linozostide.

Linozostis, id est mercurialis, si elixetur, & sola folia comederis, sufficienter stercus expellit.

De cucumere agresti.

Cucumeris agrestis radix obolis duobus cum melicrato bibita, educit phlegma sufficienter, & stomachum non euertit.

De styrace.

B Styrax pinguis & rubicundus datur ʒ. i. cum terebinthina, mensura æquali in catapotijs, & phlegma satis educit.

De thymo.

Thymi cimas cum floribus teres cum oxycrato & sale modico ʒ. x. aut minus, & expurgat satis phlegma & choleram.

De cyclamino.

Cyclamini radices solutæ ʒ. iij. aut iiij. secūdum uirtutem, & cum hydromelite bibitæ, purgant phlegma & choleram, maxime autem per sudorem. ideoq; bibentem oportet iacere, & cooperire, & calefacere corpus, ut sudoris exitum adiuuet.

De allio.

C Allij. ʒ. iij. solutæ, & cum hydromelite bibitæ, phlegma educunt.

De chamæpitye.

Chamæpityos solutæ ʒ. ij. & cum ficubus uel cum melle cocto sumptæ in catapotijs, educunt phlegma.

De bdelio.

Bdelij arabici clari atq; rub. ʒ. iij. solutæ cum hydromelite bibantur, & phlegma purgabunt. proprium autem est oculis rheumatizantibus.

De radicibus oliuæ & pyrethri.

Oliuæ radi. corticū ʒ. i. cum uino uel aqua sumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicum oboli viij. cum aqua & ligdos semine ℈. iiij.

De galla.

D Gallæ quoq; grana xl. excoriata comeduntur, & similiter operantur.

De hydragogis. Cap. 8

Hydragoga dicuntur quæ aquosos expurgant humores, quibus utendum est in hydropicis, & mulieribus molestatis per longum tempus ab aliquo fluxu, & rheumatizantibus.

De squama æris.

Aeris squamæ ʒ. i. s. in melicrato data, non solū aquosos humores, sed etiam phlegmaticos educit, quædam uero prædictorum phlegma educūt aquosum, ut coccum cnidium, & croci semen, & linozostis, et agrestis cucumeris radix, quę hydropicis est utilissima.

De euphorbio.

Euphorbiū phlegma educit, sed maxime aquosum, est autem acutissimū, nimis ignitum, & cholericum

lericum, ideoq; cholicis datur, & uentres frigidos habentibus, alios uero fortiter turbat, sitimq; ualidam infert, sed admisce ei aliquod odoriferum semē. dabis ex eo iij. obolos cum melicrato, melius aūt est cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De chamælea.

Chamælea cocta in mulsa & bibita, aquosa magis expurgat, purgat quoq; phlegma & cholerā. mitte autem ex ea ʒ. v. in duabus cotylis aquæ, & coque ad quartam. in fine autem coctionis super mitte mel mediocriter, & parum coque, & colans da in potum. quidam uero terunt ualde chamęlęę ʒ. i. & cimarum absinthij duplum, & cum melle conficientes formant catapotia.

De ammoniaco.

Ammoniaci thymiamatis ʒ. iij. in melicrato bibe, aquam educunt. quidam spleniticis illud dant cum acetoso melicrato.

De sabuco.

Sabuci radicis corticum succus bibitus ʒ. ij. aquosum humorem educit.

De purgantibus sanguinem. Cap. 9

Sanguinem uero purgāt, porri capitati succus, id est eius quod dicitur aratillum, mercurialis quoque, albæ uiolæ, agrestis malua, & saluia.

De opio.

Opium sic fac. Mense Iulio papaueris uiridis folia teras per linteolum extorquens, semen ipsius papaueris uiridis teras, & in ipso iure miscens coque ut spissum sit, & ad solem siccabis, & serua, illud est opium.

De omphacomelite.

Omphacomeli sic fac. ℞. botros mundos non maturos, nec acerbos, & repone in umbra, ut possint suæ humiditatis aliquantulum deponere, deinde exucca, & mitte de ipso succo partes iij. & mellis despumati partem unam, & mitte in uase fictili & gypseo cum calamo perforato, & suspende ad solem per dies quadraginta. ualet ad crassas uentositates rheumatizantes, ad fastidium & debilitatem stomachi, flaccida corpora confirmat, & maxime quæ syncopim patiuntur.

Alia confectio eiusdem.

Omphacomeli sic fac. uuæ non maturæ succi partes ij. mellis partem i. in uase duplici coque, donec densior liquor ipse fiat, & utere.

De œsypi ceroto.

Oesypi cerotum sic fac. ceram, axungiam sine sale, colophoniam, ius lanæ, uetus oleum ana lib. i. ius fœnugræ ℥. vi. adipis anserini & pullini añ, ℥. i. coque oleum cum iure lanæ & fœnugreci diligentissime, donec ad mensurā olei ueniat. Iterum pone ad focum, additis suprascriptis speciebus.

De iure de lana.

Ius uero de lana sic fac. lanam succidam in aquā multam pone ut molliatur, diebus sex, septima uero die coque, et ipsam pinguedinem desuper collige suprascripto penso. et exinde confice cerotum.

De hydromelite.

Hydromeli sic fac. mellis optime despumati libras xx. succi cydoniorum libras v. aquæ fontis libras xl. misce diligenter in uase fictili tenui & picato, reconde, & claude, & mitte ad solem sub tecto diebus xlv. hoc est ex die calendarū iulij usq; in iiij. idus augusti, ita ut intra quinos dies uas conuertas, ut partes quæ quinq; diebus fuerunt superiores fiant infimę. hoc genus poculi uino uetusto melius redditur, ut nescientes quid bibant putent se optimum uinum bibisse.

De gariofilato.

Gariofilatum ad catarrum sic fac. gariofilos zinziber & piper tere, adde uinum, & paucū mellis, & pone ad focum ut bene ferueat. deinde pone in cuppa lignea radicem apij, petroselini, libystici, costi, fœniculi, & super istas herbas in ipsa cuppa mitte gariofilatum feruentem, & tamdiu ibi sit donec temperetur ut bibi posit, per dies tres mane & sero hoc facias.

De chalco cecaumeno.

Chalcos cecaumenos sic fac. limaturam de cupro in ollam rudem mitte, adde acetum in ipsa olla gypsea de argilla, & mitte in foco, ut intus & foris ipsa olla rubra sit quasi focus, tolle à foco, & mitte intus fusticulos paruos, & ipsam ollam ad solem mitte usq; dum refrigeretur, & illud est cechalceumenon.

De amylo.

Amylum sic fac. mitte frumentum mundum in aqua per noctes & dies tres, & per singulos dies aquam renoua, postea in pila macera, adde aquā, & per linteū extorque in concha, & dimittas residere, & tunc ipsam aquam diligenter expurga ut imum non moueas, quod remanet ad solem sicca. & hoc est amylum.

De cerusa.

Cerusam sic fac. de plumbo fac tenues laminas, & mitte iu uase operculato aceti modiū medium, & super acetum mitte ipsas laminas plumbeas, ita ut acetum non contingant. tunc ipsum uas gypsa ut nullum spiraculum habeat, ibi maneat diebus xv. postea tolle laminas, & rade puluerem quem ibi inueneris, & erit cerusa.

De ærugine campanæ.

Aeruginem campanæ sic fac. laminas de cupro tenues facias, & sicut de plumbo diximus ad faciēdam cerusam facias, habebis æruginē campanæ.

De medulla ceruina.

Medullam ceruinam albam sic fac, frange os cerui, & tolle medullam, & dimitte manere in uino horis quatuor. de ipso uino tolle, & in aqua mitte, & manibus macera, donec alba sit. fac tortellos inde, & repone, & utere.

De sapa.

Sapam sic fac. musti de peculo ʒ. xv. tolle, cydonia integra viij. caricas xv. dactilos iij. anethi ramorū. M. i. fœni. similiter. apij similiter. coque ad tertiam, & quando refrigeratum fuerit cola, & repone in uase fictili & picato.

De careno.

Carenū sic fac, musti dulcis modios xx. mellis ℥ x. cydonia partita xx. poma similiter, pulegij M. v. canabis rad. M. i. ciperi M. iij. apij radi. & seminis M. i. scariolæ ramorum & seminū, petroselini ramorum & se. costi hortulani, radicum fœni. ra-

dicum libystici an̄. M.i. hæc omnia coque ad medium,& refrigeratum repone in uase picato.

De hydromelite.

Hydromeli sic fac. musti dul. modios x. balsamitæ siccæ M.iij. ciperi radi. M.iij. petroselini radi. fœniculi rad. apij radi. libystici radi. an̄. M.iij. nuces pineas integras v. cydonia partita xij. coque ad medium, postea cola, & adde mellis cocti modium i. commisce bene, & quando refrigerauerit, repone in uase fictili picato.

De garo cathartico.

Garum catharticum sic fac. polypodij pul. lib.i. piperis al. gra. 50. diagridij ℥. i. gariofilorum cochlearium i. terens commisce cum melle, & repone in uase ui. deinde accipe ad quodcunq; uolueris cochlear i. uel ij. secundum uires, maxime humorem educit melancholicum.

De lycio.

Lycium sic fac. prunellas de caprifolio collige mense septembri, et tere, per linteumq; extorque, & succum eius ad solem in concha sicca, & erit lycium.

De acacia.

Acaciam sic fac. mense septembri prunellas ex nigra spina tere, per linteum extorque, succumq; eius in uase argenteo siccabis, & erit acacia.

De flora.

Florā sic fac. cerusam tritā cum oleo & cera modica coque in uase cupreo aut æreo, cataplasma ubi necesse est apponere, celeriter corium adducit.

De ptisana.

Ptisanam sic fac. mitte hordeū pinsitū in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteum extorque, condias de sale, butyro aut oleo cum pipere & cinnamomo modico, repone & utere.

De chalcidio.

Chalcidiū sic fac. æris florē in aceto uehemētissime subigito, sicca ad solem, fac puluerē & utere.

De opopanace.

Opopanacem sic fac. herbam uirgultam, & radicem panacis siue meu tere, extorque succum eius, in sole siccabis, & erit opopanax.

De omphaco.

Omphacum sic fac. acinos expressos accipias, carnes ipsas & nucleos in sole siccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum.

De diagridio.

Diagridiū sic fac. mēse augusti collige herbā tithymalli, & eius radices pinse, ius ipsius, id est lac in uase argenteo mittas ut coagulet̄ sic ad solē diebus xi. & pro necessitate quādo opus fuerit utere.

De aphronitro.

Aphronitrum sic fac. Nitri partes ij. & saponis i. distempera cum prima gutta saponarij, factisq; trochiscis ad solem pone.

De polenta.

Polentam sic fac. Hordeum quādo cœperit haberi quasi lac, mitte in furno, & quando desiccatū fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De elaterio.

Elaterium sic fac. Succum cucumerum agrestium non maturorum exprime, expressumq; super plenum uas aquæ infunde, & quod supernatauerit collige, & ad solem sicca.

De resina.

Resinam frixam sic fac. ℞. resinam pineam in ollam missam durissime coque, & sic proba si est frixa, Gutta posita in marmore si infrigidata pulerizetur, tolle ab igne.

De aqua ignita.

Aquā ignitam sic fac. ℞. salis lib. ij. sulfuris uiui, tartari ana ℥. ij. uinum forte, & fac ad disciplinam aquæ rosatæ.

De hydrelæo.

Hydrelæon sic fac. ℞. partes ij. aquæ & iij. olei.

De hydromelle.

Hydromel sic fac. ℞. partes ij. aquę et iij. mellis.

De posca.

Poscā sic fac. ℞. aquæ partes ij. uini iij. & coquat̄.

De cephalæa. Cap. 10

Si quis cephalæam patitur, & unū de brachijs tumuerit, uel caput, & ex utraq; parte, seu sinistro oculo signum apparuerit in modū lenticulæ, moriturus erit. Si uero ex nullo alio signo moriturus est, demus ei hæc antidota, esdram scilicet, uel philonium, hieram picram, blancam, & puluis fiat ex spica nardi, & squinanto, & ammoniaco, & succo tithymalli uirginalis & interioris, & opium, & semen papaueris, & flores centaurij addātur, ex nullo magis, sed æqualiter ex omnibus fiant, & diagridij unciam unam: his omnibus in puluerem redactis, dabis ℈.i. cum uino calido: & anethino ac rosaceo oleo perfunde caput. Item esdræ potio cū uino calido temperata & bibita, siue unctione facta, dolorem capitis sedat. Item theodoricon emperiston magnum, ad omne uitium capitis facit, hoc idem facit diaolibanum.

Ad dolorem capitis, & calorem. Cap. 11

Accipe cimas salicum, & in fortissimo aceto ad ij. partes decoque, & exinde caput & pedes foueas, & ex cimis caput fomenta. Item galbanū chartæ impone: & pone in parte illa qua caput dolet, & prodest. Item sauinam tere cum albumine oui, & cum aceto fortiter distempera, & emplastrum fac super caput eius, et ibi dimitte iij. diebus, & ambo crura eius usq; ad genua mitte in aquam frigidam, & da ei potum ad soluendum.

Ad febrem capitis quæ non permittit hominem dormire uel quiescere. Cap. 12

Tolle capita papaueris sicca uel uiridia, & semen lactucæ, uiolas, & folia myrtæ, & pone in cacabo aqua pleno, & coquatur usq; dū omnes herbæ dissoluantur, & decoctione ipsarum pedes & crura lauentur, & extergantur linteo fortiter, deinde ungantur oleo uiolato. & sic somnum præstabis, & dolorem & angustiā auferes. Potio ad capitis dolorem, fœniculum, rutam, libysticum, mel, piper, uinum totum commistum ieiunus bibat.

Item ad somnum. Cap. 13

Succus papaueris agrestis cum farina hordei iunctus dat somnum.

Item ad dolorem capitis. Cap. 14

Folia hederæ terrestris cum albumine oui in fronte ligata prosunt.

Ele

Electuarium ad capitis & stomachi dolorem. Cap. 15

℞. Mastiches, anisi, fœniculi, polypodij, thuris, myrobalanorũ indorum, croci, spodij, sandali albi & rubri, portulacæ seminis, diagridij, ana ʒ.iiij. zacaræ, amygdalæ, ana ℥.s. dragaganti ʒ.ij. camphoræ ℈.i. musci ℈.s. uiolæ quantum de alijs omnibus speciebus, tempera cum syrupo uiolaceo.

Vnguentum laxatiuum quod caput alleuiat, stomachum purgat, appetitum confortat, oculos clarificat. Cap. 16

℞. succi apij ℥.ij. foliorũ rubi succi ℥.iij. polypodij succi ℥.iiij. laureolæ succi ℥.i. fœniculi succi ℥.xiij. mercurialis succi ℥.xiiij. olei li.ij. adipis gallinæ & uerris ana lib.v. resinæ ℥.i. thuris, mastiches ana ℥.s. casiæ fistulæ medullæ ℥.ij.

Ad tineam. Cap. 17

Elleborum nigrum tritum cum uncto pone super totum caput. Ad idem. Ficatum porcinum crudum & calidum cataplasma diebus ix. postea laua de aqua frigida, & sanabitur.

Ad furfures. Cap. 18

Accipe semen urticarum, & trita parumper, & pone in aceto per diem & noctem, & postea laua caput de qua re uolueris, deinde uero de ipso aceto, ad ultimum autẽ de pura aqua, hoc fac bis uel ter. Ad idem. Coque cyclaminum in uino, & caput ablue, deinde coque saluiam in uino, & caput ablue, & super hoc puluerẽ nepitæ asperge super totum caput nocte, & mane iterũ laua cum saluia.

Ad capillos cadentes. Cap. 19

Apes quamplures in olla noua include, & ibi eas incende, & cum oleo tere, & exinde in caput mitte, & scarificatum perunge.

Ad diuturnam alopeciam, & renascentes capillos. Cap. 20

Pyrethrum tritum mistum cum felle uituli perunges. Stercus etiam felis idem prestat cum aceto illinitum: euforbium cum oleo frequenter impositum idem mirabiliter operatur. Ad idem. Caprarum stercus, & ungulas ipsarũ combustas, & cum aceto solutas adhibe. Ad idem. Testudinem uiuam super sarmenta incende, & cinerem eius in cacabo nouo cum aluminis ℥.iij. & medullæ ceruinæ totidem, cum uino coque, & alopeciam inde frica.

Item ad suriones in capillis. Cap. 21

Accipe fel terræ, & fel bouinum seu taurinum, & acetum, & pone in cucurbita de creta. facq; fortiter feruere, & refrigerato, & colato, laua semel uel bis, deinde laua cum aqua calida si uis. Ad idem, & ut capilli citius crescant. Olibanum cum stercore murium pari pondere tere cum aceto & perunge, sed ante loca nitro frica. Idem facit git ustum cum aqua tritum & illinitũ. Item lacterida trita, & cum oleo cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. Item fimum caprinũ combure in testa, & tempera cum oleo, & raso capite inunctum spissos capillos præstat. flos agrimoniæ tritus cum oleo & fricatus nigros capillos facit. Item ad capillos cadentes, agrimoniam tritã cum lacte caprino impone. Ad idem. Verbenã cum absinthio in lixiuio coque, & laua caput assidue. Vt capilli nascantur ubi uolueris. Panem hordeaceum [A] & chartam cum sale æqualiter combure, & tere cum adipe ursino, & unge locum. Vt capilli nascãtur ubi uis. Vnge caput oleo myrtino, quod sic fit. ℞. flores myrtæ, & coque cũ oleo cõmuni, & eo colato pone recentes alios flores myrtinos, & stet sub diuo xl. diebus: sic fit omne oleũ, ut rosatum &c. Item corticẽ mediam de ulmo in aqua coque, & de ipsa aqua caput laua, deinde puluerem rutæ superasperge. Item ad capillos & pilos ut nascantur. pellem de capite uulpis calybitidis, id est tugurialis, excoriatam combure, & lacertæ uiridis corpus eiecto capite uno die aut nocte suspende, & postea coque in oleo simul cum puluere, & unge ubi uolueris. Ad idem ex cortice capparis incenso cum melle inunge. Similiter ex pul- [B] uere ranarum, & muris fimi cum pice liquida, & ex cinere quercus nouellæ unge sæpius.

Ad auferendum pilos. Cap. 22

Ad pilos de facie uel alia parte corporis auferendos. Psilothri, calcis uiuæ lib.i. in uase fictili ad ignem, sine aqua per diem & noctem dimitte, in crastinum autem aquæ quantum sufficit infunde, & diu agita, postea adde lepnias pulueris, id est auripigmenti ℥.ij. Quando uero probare uolueris an perfecte coctum sit, penna immissa & abstracta si depilatur coctum est, tunc in balneo antequam laueris unge: post horam quando iam pili cadunt, de furfure absterge, & laua.

Vt pili ita ablati nunquam renascantur. Cap. 23

Cicutæ semen, uespertilionis sanguinem, uer- [C] benæ succum commisce ut multum spissentur, unge prius ablatis pilis.

De hemicrania. Cap. 24

Si quis hanc passionem habuerit, & nullum cibum sumere quærit, & dormire nequiuerit, nauseare iterum non ualuerit, & nullum suspirium fecerit, & potestatem in lingua non habuerit ut debet, sed hæsitauerit ut ictericus, ista signa mortem significant. Si uero nulla sint mortalia, dabis ei picram Gal. & sal catharticum. Vnguento thermantico uel calido unge caput eius. Item succo foliorum hederæ cum oleo & aceto unge nares. & statim dolor sedatur. Pilulæ ad hemicraniam. Recipe mirobalanorum citrinorum, kebulorum indorum ana ℥.s. croci orientalis, mastiches ana unc. [D] ij. & ℈. ij. scammoniæ ℥. i. s. Aloes hepatici quantum pensat totum, tempera cum succo fœniculi, & da eunti dormitum. Ad idem & ad quoslibet alios morbos. Baccarum lauri cum folijs ℥.i. bryoniæ ℥.i. mastiches ℥. i. aloes ℥. ij. tere & confice cum succo caulis, & fac inde pilulas, & da patienti post comestionem xi. uel xij. secundum uirtutem eunti dormitum. Ad idem. Herba quinqꝫfolia in uino, aut in aceto trita perunge.

De scotomia. Cap. 25

Qui uillam iugiter circuit per gyrum, uel contra solem respicit, seu in puteum, seu in quemlibet locum manum mittit ut inde aliquid attingat, & statim cadit & spumat, mortale est. si autem nullum mortale sit signum, abrotanũ da bibere, & in capite pone theodoricon emperiston, & hierã, &

anacardinum theodoricon. Item ad capitis uertiginem. Balsamitā cum oleo tritam & expressam, cerebro & fronti tepidam ungendo appone.

Ad caput fractum. Cap. 26

Aranea tela cum oleo & aceto, fracto capiti apposita, dolorem tollit & sanat.

De epilepsia. Cap. 27

Qui ceciderit in hanc passionem, & contraxerit omnia membra in unum, non tamen spumat, & postea libenter manet solus, & cū nemine propria uolūtate loquitur, signa mortalia sunt. Siquis lunaticus spumat, & oculos conuertit, & fremit, & mugit, & cadit, & membra contraxerit, & colorem similem croco habuerit, moriturus est: si autē hæc signa desunt, cum blanca, aut sancti Pauli antidoto, aut esdræ cum scammonia ei subueniatur. Itē epilepsia nascitur ex iij. humoribus, id est phlegmate, cholera ru. & melancholia, Siquis cadens fecerit spumam multam & albam, & stridet dentibus, erit de phlegmate: si uero quando ceciderit claudit oculos quasi dormiat, & non proijcit spumam, & cito resurgat, erit cholera. Si autē uultum nigrū habebit, & distorquebit os, & caput, & linguam, & manus strinxerit, & fecerit spumam paruam, & continebit se quasi ad mortem, de melancholia erit. Item per urinā potest cognosci, ex quo horum trium æger patiatur: quia si fuerit alba & crassa, erit de phlegmate: si citrina & parum nigredinis habuerit, de cholera rubra: si alba & nigra & crassa, erit de melancholia: hoc potest probari in sequenti nocte sui casus, uel præcedenti in urinis. Patientes autem melancholiæ causa uel phlegmatis, sic curari possunt: in primis talem diætam accipiant. xv. diebus uel xx. comedant carnē ouillam non pinguem, coquinatam, & agnos paruos. De uolatilibus, comedant gallinas, gallos, anseres, anates, pullos columbarū domesticos, phasianos. De oleribus, porros coctos cum oleo, buglossum coquinatum, pastinacas coquinatas, fœniculum, asparagos, ius cicerum cum oleo: De fructibus uero nullum, nec pisces, Bibant uinum subtile cum aqua. Potio ad idem. ℞. pæoniæ grana, saluiam, absinthium, urticam, marubiū, secundum æstimationem in aqua frigida temperabis. Itē ad idem. Lasar, id est assæ fœtidæ, maluæ, betonicæ, abrotoni, phu, cinnami, piperis albi, rhupontici, euphorbij, salis, ficuum, opoponacis, saluiæ, origani, diagridij, scyllæ, casiæfistulæ, ammoniaci, mastiches, hyoscyami, costi, rutæ, castorij ana ℥. i. s. sagapeni, mandragoræ, mercurialis, sampsuci, thuris ana ℥. iiij. da ei cum aqua calida in modum auellanæ.

Item puluis ad caducos, & qui spumant, & paralyticos. Cap. 28

℞. olibani, mastiches, myrrhæ, sanguinis draconis, aspalathi, antimonij æquali pondere, opoponacis ℥. i. oliuæ smaragdinæ, bdelij uarij, petræ de capite corui marini nigræ ana unc. iij. cristalli, sadib, id est folia nucellæ, iscam, id est fungum quercinum, carbones sabuci, petræ sancti sepulchri, iscam uitis, pannum blattæ byzantiæ, iscam myrtinam, crucem marinam, herbam occasionis, cicerellum, furfura, matrisyluam, herbam hircinam, betonicam, maiorem maluam, marcoram, id est marubium, baccaram, malum styracis, ungulam ursinam, corium uituli marini, fel & ficatum ursinum, fel & ficatum corui, sed & ficatum erinacei, cingulum de corio capreoli, os de corde cerui, sulphur, pallam maris, radicem de carduo albo ana ʒ ij. puluerem fac & da cum aqua frigida. Ad idem. Oua coruorum comesta prosunt, expertum est. Qui perdit loquelam culpa epilepsiæ, succum rutæ agrestis naribus inijciens, hoc sæpe facto eam recuperabit. Vnguentum ad idem: Centumneruiam, uiolam, brancam ursinam, allium, farfaram, apium risus, batrachion, linguam caninam, sisymbrium, fœniculum, libysticum, aquilegiam æqualiter, herbam fœtidam plusquam de alijs: his omnibus pinsitis cū axungia scrofæ recenti, & in axungia ualde coctis, exprime fortiter per pannum in aqua frigida, & quod super coagulauerit collige & repone, & utere. Infirmus autem secludatur diebus xxx. prius tamen accepta potione quę optime purgat, capite raso, & bene calefacto, mane totum caput hoc unguento, & totum collum in circuitu unge. & sero similiter eunti dormitū, & hoc xxx. diebus facto, ℞. castorium, & olibanum, & antimonium æquali pondere, & pulueriza, & distempera cum fœniculi succo, & da bibendū mane ieiuno, & sero eunti dormitū, & hoc per xxx. dies, & custodi à cibis contrarijs.

Item probatum unguentum epilepsiæ. Cap. 29

℞. linguam caninā, brancā lupinā, plantaginē de aqua sulphurea sisymbriū, fœniculū, lybisticū, centrum galli, uiolam, saluiam. hæc omnia æquali pondere cum recenti axungia scrofæ in aqua decoque, & cola fortiter, & quod supernatauerit infrigidatū collige. Et quando operari uolueris, cathartico patientē purga prout res postulare uidetur: deinde abraso capite abundanter inunge, habens idē supra caput, & circū amplam testam calefactam, ut affatim calorem ministrare possit. hoc per triduum, uel quantū opus fuerit fac. Et aquam aliquantulum mellitam & calidam bibat, antimonium, castorium, olibanum, linguæ caninæ radicē, fœniculi radicē æquali pondere, & puluerizatis utatur in supradicta aqua, uel eius succo expresso. Itē ad idem. Fac bullire centumneruiam, id est barbaram syluanam in ix. phialis uini, utredeat ad tertiam: da phialam. i. per dies nouem.

De apoplexia. Cap. 30

Qui ceciderit in apoplexia, & de multis rebus desiderat sibi cibum afferri & potū, & statim quando uidet hoc abominatur, siue masculus fuerit, siue fœmina, mortem sibi imminere significat. qui autem non habuerit hęc signa, curari poterit cum supradictis antidotis & unguentis.

De phrenitide. Cap. 31

Qui ex phrenitide multum alienatur, phlebotometur de media uena frontis, quantum oui testa capere potest. Si perdiderit loquelam, sternutamento utatur, quod conficitur ex condisi herba. Si autem præ nimia angustia dormire nequiuerit, crura & pedes lauentur ex decoctione uiolarum

sarum, & rosarum, & semine lactucæ, & myrtæ, & sic colatis linteo, ungatur oleo uiolato, & si non alienatur, & desiderat balneum, sine aliquo timore detur. Si autem hoc totum non profuerit, radatur totum caput, et ex calido pulmone pecoris obuoluatur totum caput, et maneat ibi per totam noctem, & super folijs cucurbitæ, & totus stomachus similiter obuoluat̃ de folijs, & matutina hora præ nimio fœtore auferantur. De cibis, utatur cucurbitis & portulacis conditis cum pauco oleo & aceto, & comedat far, ptisanam. de pomis autẽ, mala granata, & mala syria, & pyra. Item ad phrenitin, Succus hederæ in naribus infusus, & ruta mista cum aceto, cerebroq; superposita nimis adiuuat. Item ad somnum. Semẽ hyoscyami fortiter tere, & cum lacte mulieris, & oleo uiolato, uel rosato tempera, & tempora & frontem inunge.

De melancholia. Cap. 32

Qui melancholiam patitur, semper uomit, & fastidium patitur, & nihil de cibo & potu accipere potest, tamen hoc tantillum quod sumit non proficit ei, & solis uel ignis ardorem nequit sustinere, & dormire non potest: tamen quando dormit supinus iacet: & nunquam firmiter dormit, & post dormitionem pigritia ei sentitur, & ambo labia uiridia sunt, moriturus est. Item si multum sitit, & lateris patiatur dolorem ex utraq; parte, talis est ei curatio, calami, nardi, casięfistulæ, euphorbij, costi añ. ʒ. ij. esulæ. ʒ. iiij. hæc omnia in puluerem redige, & cum uino bibat ieiunus ualde diluculo, & tunc ieiunet ad horam nonam. Item ad idem potio. Ireos tunsum & cribratum missum in uino ieiunus bibat mane. Aliud catharticum. Tartarum, & farinam tritici mitte in uino in sero, alia die fac inde pilulas, & dabis ad manducandum ieiuno.

Item ad idem medicamentum purgatorium melancholiæ, quod tunc humorem proprie purgat & liberat corpus.

℞. anisi ℥. i. petroselini ℥. iiij. epithymi ʒ. iij. mel quod sufficit, dabis cum aqua, uel cum uino.

De lethargo. Cap. 33

Qui in lethargum ceciderit, & libenter est solitarius, & multum comederit, & eo quoq; amplius desiderauerit, & loquitur quod non decet, & iugiter saliuam suam foras mittit, moriturus est: maxime si sudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si uero talia signa defuerint, ita curabis. Ante diem tertium nihil est adhibendum. Iacere debet in loco luminoso, frequenter pulsando nomẽ eius uocetur: quòd si præualeat plurimum ei somnus, ungenda sunt ex oleo dulci & calido eius præcordia, & lana munda & calida fascianda. Cibo autem dato, fricentur illius manus & pedes. quòd si iterũ dormiuerit, mulsam accipiat, & clysteria inijciantur, & caput pressius tundatur, ferulæ incensæ fumus eius naribus apponendus est. Sicut etiam lucernę extinctæ odor olfaciendus est. Sic ruta in aceto trita eius naribus adhibenda est, sisymbrium in aceto tritum infundimus in capite, aut testudinis sanguinem in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare cõuenit, alij sanguisugam fronti & tem-

A poribus adhibent. Ex cornu ceruino & galbano fieri fumum eius naribus ualde approbamus.

Ad oculorum uitia. Caput 34

Super panẽ hordeaceũ calidum & per medium scissum puluerem carui asperges, & ante oculos patientis tenebis.

Ad sanguinem & uulnus oculorum. Cap. 35

Primum tere pinguedinem, & postea adde farinã milij, & distempera cum uino in modum unguenti, & linteolo superposito cui opus fuerit impone. Item tolle crocum orientalem, & lycium, & succum ocimi, & lac fœminæ marẽ nutrientis, & dactylorũ carnes, omnia tere fortiter, et cum aqua rosata uel cum succo ipso & lacte distempera in modum unguenti, & super oculos pone.

B *Item ad oculos sanguinolentos.* Cap. 36

Tolle pullum columbinum, & sub ala incide, & sanguinem qui inde exierit in oculos infunde, probatum est.

Ad lachrymas oculorum. Cap. 37

Tolle rapas syluestres, & tere fortiter, & cum aqua rosacea distempera, & super oculos pone, probatum est.

Ad lippitudinem oculorum. Cap. 38

Atramentum, mel, albumen oui æqualiter teres, & oculis superpone, & mane & sero lacte mulieris inunges.

Item ad lachrymas oculorum. Cap. 39

Rutæ succum, & mel commisce, & oculos unge, certum est.

C *Item ad sanguinem & dolorem oculorum.* Cap. 40

Aloe & opiũ tempera cum lacte mulieris quæ nutrit masculum.

Item ad tumorem, & caliginem, & sanguinem. Cap. 41

Verbenam cum oui albumine tere, & tritam impone, optimum est. Item cynoglossi succus in oculis immissus, & herba trita & superposita oculis, mire prodest.

Item ad caliginem oculorum. Cap. 42

Rorem qui cadit in matutino, & succum rutæ collige, & in oculis mitte.

Ad panum oculorum. Cap. 43

Puluis olibani cum melle, & aceto, ac stercore maiorũ murium mistus, atq; inunctus, caput denudatũ capillis uestit, & panum oculorũ diluit. dysenteriæ obsistit cũ aqua sumptus occasione frigoris, lumẽ amissũ puluerizatus et iniectus restaurat

D *Item ad panum & sanguinem oculorum.*

Membranam oliuæ fortiter tere, & misce cum albumine oui, & pone super oculos, multũ ualet.

Ad ungulam oculorum. Cap. 44

Tolle anguillam uiuam, & extrahe inde sanguinem, & mitte in oculum, multum ualet.

Item ad idem.

℞. nitrũ, & mitte per ix. dies in ignẽ, & postea fac tenuissimũ puluerẽ, & mitte in oculum, expertũ.

Item ad sanguinem oculorum. Cap. 45

℞. Succũ apij, & albumen oui, misce in simul, & mitte in oculum sero eunti dormitum. probatum est. Ad idem. ℞. salicem siccum, combure fortiter in ignem, postea fac tenuissimum puluerem,

mitte

mitte in oculum eunti dormitum, probatum est.

Aliud ad pruritum, & pinguem pituitam. Cap. 46

Succum uel folia apij misce cum bono uino, & dimitte per unum diem, postea unge oculos, uel laua, mire prodest.

Ad albuginem oculorum. Cap. 47

Succus agiolæ, fœniculi, instillatus eunti dormitum, multum ualet: stercus album tantum lacertæ cum uino temperatum idem facit. Item succus ederæ terraneæ in nare eiusdẽ partis oculi in quo fuerit albugo immissus, capite uehementer reflexo manente, albuginem eijcit.

Item ad clarificandum uisum. Cap. 48

Fel uulturis cum stercore humano mistum, & uino bene colatum, & oculis immissum mire facit. Fel arietinum immissum hoc idem facit. Pillulæ ad uisum expertæ. Recipe squinanti, spicæ, xylocasiæ, xylobalsami, carpobalsami, agarici, asari, rosæ, uiolæ, epithymi, absinthij, colocynthidis, terebinthinæ, cinnamomi, croci orientalis, stœchados, mastiches ana drach. i. diagridij drach. iiij. aloes hepatici unc. v. tempera cum succo absinthij, & fac pillulas.

Ad aurium uitia. Cap. 49

Ad aurem percussam, uel uulneratam, calidi panis interiora cum melle tere: & frequenter pone.

Item ad aurium dolorem. Cap. 50

Tolle cepas, & tere fortiter, & adde cyminum, & mitte in frixorio, & fac in modum cataplasmatis, & tepidum pone super aurem.

Item ad auditum. Cap. 51

Micam panis hordeacei impone calidam.

Ad aurium dolorem. Cap. 52

Succum mentæ tepidum infunde.

Item ad aurium dolorem. Cap. 53

Rutæ cymam & cyminum tempera cum lacte mulieris, misce & cola. & succus inde extractus tepidus auribus instillatus ualet.

Item ad aurium dolorem, uentositatem, & surditatem. Caput. 54

Cepulam albam, & allium simul tere, & exprime inde succum, & auribus instilla. Item tolle malum terraneum, & caua, & immisso oleo coque, & in auribus instilla: idem præstat.

Item ad diuturnos sonitus. Cap. 55

Euphorbium cum oleo cyprino tritũ & calefactum in aure missum, singulare præsidium est.

Item ad dolorem calidum & tumorem. Cap. 56

Succus cucurbitę cum oleo rosaceo calefactus & immissus sanat. Item lycium, & opium lacte mulieris admistum, & auribus immissum, nimios dolores mitigat: si tamen opiũ uetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & adde polygoni succum, et auribus infunde, uetustissimum emendat surdum. Si uulnus in auribus fuerit, aut auditus grauetur, urinã puerilem tepefactam infunde: humorem desiccat, & celeriter sanat. Item hederæ succum cum uino mistum infunde.

De fluxu sanguinis narium. Cap. 57

Ad narium sanguinis fluxum, testas ouorum, & maxillas cancri, & sanguinem draconis, & stercus bouinũ siccum, & parum de psilotro unguen-

A to sicco, quod remanet in uase in quo conficitur. hæc omnia tere, & in puluerẽ redige, & quantum tres digiti leuare possunt, uel quantumcunque potest cum nare unde sanguis fluit leuare attrahat, et liberabitur. hic puluis cum aqua frigida temperatus, in mane & sero potatus cum prædicta mensura scilicet trium digitorum curat fluxus mulierũ, dysentericos, & hæmoptoicos. Item ad idem. Gypsum cum aceto forti, aut argillam fronti, uel temporibus illine, & testiculos in aceto forti patiens teneat. Item lumbricos terrestres cum thure & tenui albumine oui contere, & fronti & naribus impone. Item bambacem aliquantulum ustum, & uino & oleo infusum in nare de qua sanguis exit mitte: eamque exinde oppila. Item herba sanguina-

B ria pinsita, & naribus imposita sanguinem sistit: puluis urticæ combustæ naribus insufflatus idem facit. Item uitellum oui assatum & durum naribus immissum sanguinem stringit.

De fœtore narium. Cap. 58

Ad nares male olẽtes, rutæ semẽ, absinthij semẽ, uel pyrethri accipe: fac puluerẽ, & in narib. pone.

Ad polypos naris.

Recipe aluminis scissi, myrrhæ, sandaracæ ana drach. iiij. æris usti, gallæ ana drach. i. diligenter tere: & calamo insuffla, prælotis tamen naribus bono uino, et bene ualebit. Emplastrum leneadi diapepereon, solutum cum succo mali granati acidi idem præstat.

Ad uitia oris. Cap. 59

C Si quis ulcerationem oris patitur intrinsecam, tolle oculum lucidum, id est lycium, & cum aqua rosea distempera, & in ore tenere facias, & sanabitur. Si ex rheumate tamen fuerit, abrotanum tritum, & cum melle mistum in ore clauso teneatur, & phlegma fluere sinatur. Singulare auxiliũ hoc est, & ad dolorem dentium ualet.

Ad fœtorem oris. Cap. 60

Folia fragi manduca pulegium & serpillum simul, et quando perrexeris dormitum, aceto bono laua. Si anhelitus olet quãdo perrexeris dormitũ. Aceti boni cyathum unum per partes bibe.

Vnguentum ad uitium oris, uel uulnus. Cap. 61

Ius de chelidonio pleno ouo, mel pleno ouo, piperis grana 51. coque ad medietatem, & utaris.

Ad linguæ uulnus. Cap. 62

D Arundinem in melle missam & coctam pone: mirifice sanat.

De dentium uitijs. Cap. 63

Nasturtij succus auribus infusus dentium dolorem mitigat. Sotira & acharistum potata dolorem dentium sedant & placant. Item tithymalli radicem coque in uino ad medietatẽ, et bis per mensem os lauetur, & dentes nunquam dolebunt. Item ad idem. Recipe radicem urticarum, & coque in aceto, acetum tene in ore, de radicibus uero emplastrum facias super maxillas dolentes. Ad idem. Tolle membranã radicis tapsiæ, & coque in aceto, & ablue dentes, prius tamen scarificatos, ut sanguis inde exeat, hoc etiam commotos dentes confirmat. Item rasuram corticum orni

tene

tene deforis, & cum aceto forti decoque, & tepidum in ore tene. Ad idem. Chamædryos cum aceto forti tene, & longe in ore tene, statim dolor deficiet. Item hederæ radicem in uino coque, & in ore tene radicem & uinum, multum prodest. Item quinquefolium cum radicibus in aceto aut uino coctum ieiunus in ore tene. Item uinũ cum pipere miscebis, & parum bullies ad focum, & tepidum in ore tenebis. Item succus alij cum pipere triti, in aure alterius partis missus prodest. Vel sal combustum super dentẽ positũ perfecte idẽ operatur. Item puluis olibani cum staphisagria tritus prodest dentibus, & linguã expeditã reddit. Item ℞. zz. grana piperis, & tere fortiter, cum forti uino bullias, & teneas in ore, & reijcias, & iterũ bis uel ter aut amplius sumas, donec dolor cesset. cortex pyrethri bene tritus, & super dentes positus prodest. puluis eius idem operatur: hoc idem facit uena incisa quæ retro est in media aure, uel alia ligata inter pollicem & indicem contrariæ partis.

Ad maxillas tumidas, & ad dolorem dentium. Cap. 63

Bulli tithymallum in aqua & cola, herbam fascia leuando, & ponendo in gingiua.

Ad dentes continendos. Cap. 64

Radicem pyrethri contunde, & bolum armenicum, & mastichen, misce, & facto puluere unge gingiuas. Item piper. zz. calx cum melle prius mista, & postea assata, & galla, & mastiche, & balaustia, omnia equaliter pulueriza, & unge gingiuas.

Ad uuulam destillantem, & fauces tumentes.

Succo absinthij sufficienti laua. Item sinapis in aceto gargarizatus cum melle multum iuuat.

Contra uitia faciei. Cap. 65

Ad impetiginosam faciẽ & rubram. ℞. succum carduncelli albi, & morgellinæ, tantundem de olibano, & melle, & absinthio, & cerusa, & his commistis unge: & laua faciẽ cum mica panis in aqua infusa, deinde teneras cymas rubi cum melle luna decrescente confice: postea inunge cerusam nouies ablutam, deinde commisce oleum, & psimythium, id est cerusam & olibanum.

Ad lentigines. Cap. 66

℞. ouum, & pone in aceto, donec testa maceretur: & accipe sinapi & pulueriza, & cum ouo confice, & unge faciem eunti dormitum: postea laua cum farina hordei. Ad idem. Succus bryoniæ & cucumeris agrestis ana ℥. i. gummi hederæ ℥. s. accipe, & faciem laua superiori modo, & si intumuerit facies, cum succo strychni, id est solani & albumine oui laua.

Item ad impetiginem. Cap. 67

℞. radicem plantaginis, sal & acetum fortissimum, tere fortiter, & de illo aceto distempera, & laua. Item radix minoris lapathij in aceto cocta, & super impetiginem fricata liberat. Item hiera logodion, & hiera Rufi, facit in initio impetiginem habentibus, & uarijs alphis.

Vnguentum ad impetiginem.

Lacertam uiuam, & uitem albam pone in oleo: & coque ad tertiam, & colato oleo, adhibeatur cera purissima. probatum est. Ad idem. Recipe

A olei libram unam, olibani, cozumbri, pegulæ, sulphuris, saponis, licij, auripigmenti, ceræ ana libram mediam.

De morpheæ curatione. Cap. 68

Trochisci ad morpheam albam uel nigram. ℞. ellebori albi, piperis longi, careos, id est carui, halcyonij, id est spumæ maris, sulphuris uiui: calami aromatici, andrachnes, id est portulacæ, sandaracæ: omnia æquali pondere, tere, & fac trochiscos cum aceto, & utere.

Ad maculas albas uel nigras. Cap. 69

Oua trita, & cretam, lithargyrum, & cerusam, ex æquo cum aceto & oleo rosato confice, & loca prius cum linteo perfricata usq; ad ruborem perunge, probatum est.

B *Ad maculas rubras.* Cap. 70

Cum melle & absinthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad rugas de facie tollendas, & omnem ægritudinem depellendam. Cap. 71

Cucumeris agrestis radices siccas tere, & secerne, & misce cum aqua, & faciẽ laua: hinc alia aqua frigida laua faciem. quod si per triduum feceris, mirum effectum uidebis.

Vnguentum ad morpheam. Cap. 72

℞. staphisagriæ, sulphuris, lithargyri, fac puluerem, & uade ad balneũ & laua te: & postquam lotus fueris, laua te cum aceto, & unge supradicto unguento, & post triduum iterum laua te.

Aliud ad morpheam albam & nigram, & serpiginem.

C Caput 73

Recipe succi mali terranei, id est cyclamini uel panis porcini, succi hyari, succi dracontee, uiticellæ succi, saponis, sanguinis drac. & aliquantulum capitelli: frica fortiter sicut unguento, & unge ubi opus fuerit.

Ad scrophulas. Cap. 74

Recipe radicis raphani agrestis rotulas ix. & tantum de eadem radice, ut tantum succi posit exprimi quod sit ad mensuram trium digitorum, in ampulla uitrea, & da ut bibat in die Martis luna crescente: & in die Iouis luna deficiente, & scrophas super scrophulas pone.

Vt tota facies sit candida. Cap. 75

De sanguine tauri faciem linias, maculas de facie tollit, & limpidam reddit. Item ad idem.

D Aphronitrum, lithargyrum, picem rufam, olibanum, cimoliam, raphanũ cum aqua pluuiali confice, & faciem linias.

Vt totum corpus hilaris fiat coloris. Cap. 76

Vini ueteris fæcem cum oleo tere, & totum corpus perunge.

Ad faciem clarificandam. Cap. 77

℞. crystalli, amenti dulcis & salsi, dentalis & antalis, coralli albi, & rubri, umbilici marini, nitri, salis gemmæ, sarcocollæ ana ℥. i. cerusam circa omnia supradicta contere: ubi ergo cutem laueris, distempera paululum de prædicto puluere in manu tua, & inde tange cutem. Item ad idem. Olibani, cerę uirginis, cornu ceruini, lithargyri cerusæ ana ʒ. iij. terebynthinæ ℈. iij. confice & utere.

Vt facies albescat & mollescat. Cap. 78

Cerusam, & ceram albam teras ualde cum roseo, & unge. Theodoricon emperiston male coloratis, Anacardinum pallidis ualde facit.

De passionibus gulæ. Cap. 79

Lotio ad scrophulas. ℞. ellebori nigri, mali terranei, herbæ mauræ, id est trifolij, matrissyluæ, caudæ lupinæ: has bene ablutas fortiter pinsito, & ad tertiam decoque, & patienti de tertio in tertiũ diem dabis. Item ad idem. Recipe radicem spatulæ, & radicem herbæ mauræ, & testiculos agni, & nouies ablue et tere: & in uase pleno aquę ad cœlum liberum suspende nocte una: & singulis diebus bibe, & frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia: & dimittatur tota nocte. Item ad idem. Recipe stercus porcinum, & fac puluerem ex eo, & laua prius ulcus de fortissimo aceto uel uino: & postea imple de puluere illo, donec sanetur, expertum est. Ad idem. Fabæ lupinæ radices uino nouies lauentur, & aqua in diuersa proijciatur loca: quarum radicum una pars teratur mediocriter: alia pars dimittatur integra: & ix. grana piperis integra, & cinnamomi integri ℈. ij. & mellis ℥. ij. imponantur in olla cum uini cyathis ix. quæ omnia bulliant ad tertiam: & sic tribus diebus detur infirmo bibendum luna deficiente. Ad idem. Recipe Brusci radices: asparagi radices, radices fœniculi, radices uiolæ, cymæ oliuæ, cortices fagi, paululum radicũ acori, cortices ulmi, flores stœchados, rosę agriæ, id est agrestis, uel rosæ caninæ, quæ omnia lauentur nouies in aqua: & concoquantur in uino usq; ad tertiam: & postea misceatur paululum mellis, & piperis, & ita bibat. Item uitis albæ radicem tritam cum axungia superpone frequenter. Ad idem. Succus capparis, & succus fumiterræ misti & bibiti ualde prosunt.

Ad glandulas. Cap. 80

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum sale tere, & superpone, mirifice prosunt. Sed si fuerint durę ipsæ glandulæ, fimum caprinum tere cum aceto, & in panno inuolue, & superpone.

Item ad scrophulas. Cap. 81

Tolle lacertam uiuam, & mitte in olla rudi, olei libram unam, & ibi se decoquant. penitus aquam non tangat: postea unge mane & sero, uel decies in die. Item potio ad idem.

Enulæ radices, gladioli, asphodeli, folia lauri: omnia coque in uini fortis phialis nouem quousq; ad tertiam redeat. dabis luna deficiente.

Contra uitia palati & gutturis. Cap. 82

Diamoron de rubis, quod facit ad omnes causas palati & gutturis: uuulam subleuat cadentem, & humorosam desiccat. ℞. succi mororum rubri libras duas, mellis libram unam, sapæ libram unam, quod conficitur sic, Succum cum melle & sapa in uase æneo stagnato ad lenes prunas decoque, & ad perfectam decoctionẽ feruefacere desine. Quando uero coctum fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit ut mel, A bene coctum est. tunc in uase stagnato recõde, & usui reserua, quando opus fuerit, ex eo palatum et uuulam unge, aut ad gargarizandum dabis.

Aliud ad idem, & ad uulnera faucium, alba uel nigra. Caput 83

Recipe balaustij, succi corticis granati sicci, amborum ana ʒ. iiij. aluminis scissi, mastiches an̄. ʒ. i. tere, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus unge.

Ad uocem clarificandam electuarium. Cap. 84

Recipe cymini assi unc. ij. seminis sinapis, piperis ana ʒ. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamomi ana ℥. i. mellis quod sufficit.

Ad tussim ueterem & nouam. Cap. 85

B Sotira magna cum uino detur eunti dormitũ. Simili modo acharistum datur cum sotira mistum tussientibus. Vtile etiam est diabutyru pectori & tussientibus. Idem facit diacalaminthes.

Item ad raucedinem. Cap. 86.

Apij semen, cymini syriaci, seminis fœniculi, seminis anethi, seminis pulegij ana cochleare unum in puluerem redige: & cum fœnigræci succo da bibendum per triduum, res est nimis salubris.

Pillulæ ad tussim probatæ. Cap. 87.

Recipe styracis ʒ. i. opij, galbani, sulphuris uiui, terebinthinæ ana ʒ. ij. piperis nigri ʒ. xv. tempera cum succo apij, & da eunti dormitum, aut tres aut quinque.

De præcordiorum passionibus. Cap. 88

C Quibus color rubens apparet in facie, aliquando post hoc in pallorem conuertitur: & tunc uadit dolor inter scapulas, uel tibias: & tussit: & qđ proijcit ab ore, saporem salis habet, & memoriam non habet, & uidentur esse aspera quæ uidet, hũc deuita quia moriturus est: sin minus, ita curabis: diaprasu utile est, diaireos, uitijs pectoris, sic diacalaminthes, aut climax, id est aristo. uel uitis alba, & diaolibanu catarrho, & tussi.

Electuarium expertum ad uitium pulmonis, & ad omne rheuma descendens à capite ad thoracem, & qui sanguinem expuunt, & ad raucedinem uocis, & qui male ructant ab ardore stomachi, & synanchen quæ in faucem rumpit: & stranguriam quæ ex phlegmate fit, curat. Cap. 89

D Recipe spicæ nardi, anisi, cinnamomi, tragaganthi, confitæ, id est styracis, hyssopi, petroselini, piperis albi, gariof. seminis fœni. dactyli, carui, rhupontici ana ℥. i. mellis quod sufficit, da mane & sero.

Item aliud probatum ad uitium pulmonis, & omnem tussim. Cap. 90

Recipe rapa, pyrethri, enulæ, elenij, iridis illyricæ, piperis ana ℥. i. dabis mane & sero.

Electuarium dianthu quod optime facit contra cardiacos, phthisicos, hepaticos, confortat illos qui sunt debiles natura, & ex longa infirmitate curat. Cap. 91

Absinthij florum libras duas, & frondis eius libram unam, sandali rubri & albi ana libram unam, gariof. spicæ, galangæ ana unc. sem. piperis longi

longi, zz. mastiches ana ʒ. ij. liquiritiæ libram unam, succi eius unc. i. sacchari libram unam, rosæ ℥. iiij. mel quod sufficit.

Diapenidion magnum, quod facit asthmaticis, arthriticis, sicca tussientibus, uocem perditam ex calore perfecte reparat, phthisicis, peripleumonicis & pleuriticis subuenit. Cap. 92

Recipe penidiarum ʒ. c. pinearum, amygdalarum purgatarum, seminis papaueris albi, omniũ trium ʒ. xxx. cinamomi, gariofili, zz. succi liquiritiæ, dragaganti. gummi arab. amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarũ purgatarum ana ℥. xi. camphoræ ℈. iiij. syrupi uiolati quod sufficit. Conficitur sic, penidiæ cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliant, & inde puluis terẽdorum temperetur. detur mane & sero cum tepida.

Diapenidion minus, faciens ad uulnera quæ intrinsecus sunt maturanda, omnes putredines expurgat, & constipata pectora mollit. Cap. 93

Recipe zz. dragagãti, pinearum purgatarũ, amygdalarum, anisi, seminis citruli, melonis, cucurbitæ, papaueris, omnium nouem ana ʒ. xij. spicæ, croci ana ʒ. vi. mellis rosacei quod sufficit. detur mane & sero cum tepida.

Epithema ad tumorem uel dolorem, uel inflammationem hepatis. Cap. 94

Recipe rosarum, trium sandalorũ, farinæ hordei æquale pondus, tempera cum succo solani & cum aqua frigida.

Trifera magna, quæ facit ad dolorem stomachi ex frigiditate, sic ut quando accepta fuerit statim patientem ad sudorem prouocet, phreniticis, & mulieribus quæ ex melancholia de matrice insomniam patiuntur, suauiter somnum præstat, rheumaticis, & qui faciunt uentrem cum sanguine utilissima est. ascarides & lumbricos educit, & menstrua prouocat cũ mulsa data Cap. 95

℞. opij. ℥. ij. cinnamomi, gariofilorum, galangæ, spicæ, zedoariæ, zinziberis, costi, styracis, calami aroma. cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ celticæ, rosæ, piperis, anisi, apij, petroselini, fœniculi macedonici, dauci, hyoscyami, ocymi seminis. omnium xxv. añ. unc. i. mellis quod sufficit.

Ad infusionem. Cap. 96

Recipe squamam ferri, & tere, & misce cum melle, & cum succo mentæ, sanicenæ, id est herbæ sanctæ mariæ, & succo abrotani, & pastillato, mitte in testa posita super caueam terræ, & sic coque, donec siccetur multum, & reserua: quando opus est accipe cochlearium unum puluerizatum usq; ad dies nouem, & bibe post acceptionem, uel misce in uase uini puluerem, & quassatum bibat. similiter probatum est.

Tria sandali expertum ad dolorem hepatis ex calore, ictericorum colorem emẽdat potenter, & omnem calorem interaneorum usitatũ extirpat, & sitim intolerabilẽ tẽperat. Cap. 97

Recipe diagridij in citonijs cocti. ʒ. xxvij. zacaræ, spodij, rosarum babylonicarum añ. ʒ. ix. sandali albi, rubri, & citrini, succi liquiritiæ, seminũ portulacæ omnium añ. ʒ. iiij. rhu barbari, croci orientalis. amborum añ. ʒ. iij. camphuræ ʒ. i. & ℈. i. Sirupi Galeni quod sufficit, dosis eius. ʒ. iij. cum tepida.

Ad ictericos. Cap. 98

Accipe uirgam quæ sit de ære, & intinctam in forti aceto pone in oculis. Itidem facies de succo pomorum granatorum amarorum. Ad idem. Rosmarinus coquatur in uino optimo, & decoctione eius infrigidata, nocte & die utatur.

Electuarium diaprasiu, siue sancti Petri, quod ualet ad causas pectoris, & ad febres ex his natas, & ad tussim maxime prodest. Cap. 99

Recipe hyssopi, serpylli, fœnigreci, anisi, ana. ʒ. ij. iridis illyricæ. ʒ. iiij. origani, pulegij, calaminthes, scyllæ, prasii syluestris, & domestici añ. ʒ. iij. herbæ uirides concoquantur in quindecim sextarijs aquæ ut ad tertiam redeãt, pinsantur, & exprimantur fortiter. Ius aquæ decoctionis misceatur cum melle. ℥. v. lente super carbones buliant, donec aqua consumatur: deinde mitte pinearum, dactylorum, caricarum pinguium mundatarum & pinsatarum ana ℥. iij. dragaganti: postremo his optime expressis, addantur pulueris liquiritiæ. ℥. iij. gallæ muscatæ. ℥. i. gariofilorum, galangæ, zedoariæ, spicæ, cinnamomi, rhu pontici ana ʒ. iij. confice, & usui reserua. Sotira asthmaticis auxiliatur. theodoricon anacardinũ, ictericis medetur. hiera fortissima idem facit.

Pillulæ probatæ ad tussim. Cap. 100

℞. myrrhæ, croci, castorij, styracis, galbani, piperis, opij añ. ℥. i. olei laurini ℥. xv. costi, casiæ fistulæ ana ℥. s. Aliæ ad idem. ℞. myrrhæ, castorij, galbani, dragagãti, opij, styracis añ. ℥. s. croci. ℈. iij.

Ad uocem meliorandam. Cap. 101

Accipe lardum recentẽ de porco multũ crasso, cũ aqua tepida depilato, & tantundẽ enulæ: facq; in olla bullire per totum diem, & carne cõsumpta fac iterum bene excoqui ius eius, quo excocto utatur quilibet sicut uoluerit. probatum est.

Antidotum ad splenem. Cap. 102

Recipe costi, spicę celticæ, pulegij, rhu pontici, aristolochiæ longę, casiæ fistulę, squinãti ana. ʒ. iij. dabis ʒ. ij. Item accipe uerbenam, & chelidonium, fac tortellos, & comede.

Item ad splenem res probata. Cap. 103

Cortices fraxini excoque in uino, & bibat quotidie donec sanetur. Si uis probare, da porcello per triduũ ut bibat, & in quarto occide ipsum, & non inuenies splenem. Item radix ebuli cum syluestri rapa decocta & superposita splenis duriciẽ ualde remollit. Itẽ ad idem. Tamarisci in uino decocti, & quadraginta diebus continuis bibendo eius decoctum, mirifice prodest. scypho etiam de eo facto, si cum eo assidue potetur, splenis duritia dissoluitur. Item potio esdræ cum diagridio mirifice prodest. Item acetum scylliticum splenem cito extenuat: conficitur autem sic. Scyllam sume, & eius durissima & tenerrima remoue, & medium per aliquot dies dimitte ut consenescat, & postea libram unam & ℥. sex sume, & in aceti lib. xij. pone ad solem per uiginti dies: quibus expletis per sacculum diu exfrica, & proiecta scylla in uase uitreo conde & utere. facit etiam hydropicis & stomachicis.

Contra uitia stomach. Cap. 104

Ad stomachi dolorẽ & rugitũ, siler, & cyminũ coque in uino falerno: & pone super stomachũ.

Item ad uentositatem & dolorem non solum stomachi: sed etiam uentris & ilium ex frigiditate nata: expertũ est. Cap. 105

Accipe baccarũ lauri partes duas, & tantundẽ rutæ, & cymini partem unam, & his tritis commisceatur: & mistis apponatur de melle quantũ sufficit, & ponatur in frixorio super ignem, donec fiat calidum satis, & dolenti loco superponatur.

Diatrionpipereon stomachis cibos non digerentibus, & postremo ad omnem imbecillitatem stomachi ualet. Idem facit diapepereon. Cap. 106

Ad idem zz. conditum, quod: ℞. radices eringij bene mundatas & purgatas atq; lauatas libras quinque, deinde immutata aqua bene coquãtur. Postea de aqua colando siccentur: sic puluerem illius libræ uni zz. in aqua rosata per noctem uel amplius mollificati cũ melle sufficienti bene despumato commisceas: ita tamẽ quod radices ipsæ in prædicto melle prius bene bulliant: & tunc demum omnibus bene iunctis aliquantulũ uel usq; ad mellis spissitudinem coque: & sic repone.

Item ad idem, confectio marmoridarum, id est penidiarum habentium duritiem marmoris. Cap. 107.

Recipe sachari libras duas, solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnami zz. añ. ʒ. iiij. gariofilorum, galangæ, spicæ, ana ʒ. ij. pone super ignem, & tandiu coqui dimitte semper agitando, usq; dum aqua consumpta fuerit: sed spatula nunquam recedat: deinde tres guttas olei super mundum marmor mitte, quod sit in modũ tabellæ, & incide, & utere. Sed si uis laxatiuum facere, mitte ibi ℥. ij. diagridij.

Ad uomitum superius & inferius, Cap. 108

Recipe tapsiæ lib. s. cataputiæ lib. s. agarici ℥. iij. atriplicis, rapę radicis ana ℥. ij. croci iij. mellis quod sufficit. Aliud. Recipe tapsiæ ℥. ix. cinnamomi ℥. ij. s. mellis quod sufficit.

Vomitus suauissimus, & sine angustia purgans choleram ustam. Cap. 109

Recipe tapsiæ libram mediam, castaneolę, condisi, cinnami crassi, lacteridarum mundatarum, croci ortulani ana ℥. iij. mel quod sufficit: dabis in modum nucis cum calida.

Alius uomitus. Cap. 110

Recipe tapsiæ libras duas, croci libram unam, condisi ℥. iij. cinnami ℥. iij. mel quod sufficit: datur ut supra.

Vomitus sine periculo. Cap. 111

Recipe succi ciclamini, attriplicis seminis, spermatis genestellæ ana ℥. iij. cinnami unc. s. mel quod sufficit.

Item alius qui sic fit. Cap. 112

Recipe mellis cyathum unum, aquæ cyathos duos, aceti cyathos tres, coque ad medietatem, deinde raphanum ibi intingas, & manduca: & bibe de ipso oxymelite.

Ad uomitum. Cap. 113

Mitte in uase fictili librã unã aceti, & tantũdem aquæ, & tandiu bulliat donec aqua consumatur.

Ad uomitum, & dolorem, & concussionem stomachi cum uentris dolore. Cap. 114

Recipe sumac, mastiches, carpobalsami ana ʒ. ij. seminis bauciæ, carui, cardamomi ana ʒ. ij. spicæ ʒ. i. trita in uino mitte cũ ʒ. s. de croco: post addes corticum citri uiridis, aut mentæ unciam unam, & succum mentæ, & succum turionis uitis, confice, durat per annum.

Ad uomitum stringendum. Cap. 115

Nympheam bibe cum uino distemperatam per tres dies. Ad idem. Nepitam coquas in lacte caprino, prodest si bibas per triduum. Item tolle olibanum, & succum mentæ & parum aceti, & simul cõfice: & facto emplastro pone in furcula gulæ & super stomachum.

Ad uomitum nimium, & uentris solutionem. Cap. 116

Recipe cyminum, & fac bullire in aceto, & da patienti bibendum & manducandum.

Electuarium ad uomitum prouocandum. Cap. 117

℞. ellebori albi lib. s. tritum sicca, cribella, fac tegulam calidam, & desuper pone puluerem modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis insimul bulliat in ipso melle, & repone: quandoq; opus fuerit, da cochleare unum, & facit uehementer uomere sine angustia.

Ad uenam ruptam interius restringendam. Cap. 118

Bibat parũ nasturtij seminis, aut adrianũ balsamatũ cum mulsa calida, aut athanasiam cũ succo plãtaginis, aut triferã magnã cum mulsa, quæ etiã uomitũ, & dysenteriã cum calida mire curat. Similiter oleum musellinũ uomitum stringit, & angustiam tollit. Ad idem. Boli armeni partem unam, gummi saracenici partem alteram, & dragaganti tertiam. hæc omnia temperabis cum uino ueteri, fac pilulas, & exinde dabis. iij. Ad idẽ. Lac caprinum coque simul cum dragaganto: & utere uno die in modum lactis.

De stringendo sanguine. Cap. 119

Ad stringendum omnem sanguinẽ folia enulæ tere & impone. hoc etiã cum sale & urtica imposita fistulam stringit. Aliud. Corticem mediũ caprifici rasum impone. probatũ est. Item cepam finde, & impone. satis probatum est.

Ad hæmoptoicos. Cap. 120

Sanguinem draconis, aloem, symphytum, alumen ex æquo trita, dabis cum aqua frigida. uel cum succo arnoglossi.

Electuarium ad stomachum, quod asthmaticis peculiariter prodest. Cap. 121

℞. galangæ, gariofilorũ. piperis, zz. costi añ. ʒ. ij. spicæ, mastiches añ. ʒ. iiij. xylobalsami ʒ. iiij. cõstæ, myrrhæ ana ʒ. s. cinnamomi ℥. i. liquiritiæ. ℥. ij. rosæ, unc. ij. s. croci unc. ij. s. mellis quod sufficit.

Item ad eos qui sanguinẽ fundunt ex ruptura uenæ. Cap. 122

℞. symphytũ, & bolum añ. ʒ. ij. fac puluerem, & bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De singultu. Cap. 123

Ad singultum tollendũ. Mitte manus & pedes in aqua calida: & postea apprehende spongiã, & intinge in aceto, & superpone stomacho. Item tere rutam uiridem, & cyminum in oleo frigido, & in stomacho fascia. Item aquam pluuialem, & zinziber bibant, & cyminum manducent. Item in aqua calida sedeant: & aquã decoctionis zz. & galangæ bibant. Ad idem. Sotira cum mulsa bibita mirifice prodest. Item accipe castorium, & tere,

& fac puluerem: & da patienti comedendum.

Oleum ad debilitatem stomachi, & uentositatem, facit etiam debilitati hepatis. Cap. 124

℞. olei rosati ℥.i. masstiches ℥.iij. uel ℥.i. ceræ albæ ℥.ij. hoc in æstate fiat. Si autem fuerit hyems: adde laurini ℥.ij. costi ʒ.i. hæc omnia concoquantur lento igne in testa: & bene liquefacto tepide totus stomachus ungatur, & tegatur stuppa.

De signis hepaticorum, & spleniticorum, uitæ & mortis. Ca. 125

Qui tussit nimium, & in latere dextro nequiuerit quiescere, & quod proijcit ex ore dulce est: hoc accidit ex iecore, & si nullam memoriam habet, & frequenter nares eius sanguinentur, & pes eius dexter tumuerit, & nihil sumere desiderauerit præter aquam, post uesperam & circa uesperam pigritiam uel lassitudinem passus fuerit, qui ista signa habuerit, morietur. quicunque uero apostema patitur, & ista signa non habuerit, hunc debes curare ita cum antidoto apij: quod ita conficitur. succum apij cyathos duos coque in similitudinem mellis, tunc cum pauco uino, & butyro, et terebynthina ana ℥.i. pyrethri. ℥.s. commisce, & lento igne decoque: & da mane & sero in modũ auellanæ. Super latus autem illud pone emplastrum oxyra croceum, & da sibi hieram Gal. & picram eiusdem, herbam artemisiam tritam cum uino, & cum ferro cãdente calefactam quotidie bibat, & sanabitur: sed & alia superius experimenta & potiones scriptas, si hæc non plene profuerint, ut cures dabis.

De splenitica passione. Cap. 126

Qui in illa iugiter die noctuque tristis apparet, & dolorem in sinistro latere patitur semper & in eodem loco ubi dolet tumescit, & pedes & tibiæ eius tumescunt, & dormire nequit, & nihil delectat edere, & urina sua croco similis fit, & fastidiũ habet, moriturus est. si autem hæc signa non habuerit, suprascriptis medicinis curetur.

Ad splenem probatum. Cap. 127

℞. splenẽ erinacei terreni recentem uel siccum, tere, cũ uino albo infirmo acum in manu sinistra tenenti in die Iouis luna deficiente dato.

De passionibus uentris Cap. 128

Qui in illa die multum nauseat, & si quid manducat aut bibit illi non proficit, & pedes eius semper calorem generant, & dolorem patitur, sicut de passione colica ista signa mortalia sunt. Sin minus, ita curetur, acharistum ei dabis.

Item cataplasma tale fac. Cap. 129

Incẽde fustem caprifici, & fac cinerem, & tempera cum pice liquida, & pone calidum ubi dolor sentitur. Item portulacas siccas tere, & cum calido oleo desuper pone.

Medicinæ ad laxandum. Cap. 130

Pilulæ ad laxandum multum. ℞. aloes, scammoniæ, cocci cnidij, lacteridum æquale pondus, masstiches quantum medietas scãmoniæ, confice cum lacte tithymalli, dabis tres in modum ciceris, & postea dabis mulsam calidam, & ieiunet usque ad horam nonam.

Pannus ad uentris solutionem. Cap. 131

Succum ellebori uiridis exprime, & ex eo to-

A tum umbilicum perunge: & pãnum de oleo illinitum superpone, & si de uiridi elleboro habere nõ poteris, siccum in puluerem redigas, ipsumque cum succo polypodij & mercurialis & cucumeris agrestis temperes, & ut supradictum est umbilicum perungas: & si uis ut uomat, stomacho superponas doctrina prædicta.

Item ad uentris solutionem. Cap. 132

Lac anabulæ in carica fac fluere, & ignorante patiẽte ad comedendum dato: uel cum prædicto lacte farinã tempera, & inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedẽdum dato. Item ad idem. ℞. cocci cnidij, euphorbij, croci orientalis æquale pondus, mellis quod sufficit, purgat per superius & inferius.

B *Electuarium bonum ad laxandum.* Cap. 133

℞. esulæ ℥.iij. gariofilorum, epithymi ana ℥.i. baccarę, elaterij, polypodij, masstiches, piperis ana unc.ij. mellis quod sufficit.

Item ad soluendum uentrem. Cap. 134

Fel taurinum inuolutum lana ad umbilicũ positum uentrẽ soluit, & infantib. lumbricos necat.

Ad idem catapotia Galeni. Cap. 135

Recipe diagridij ʒ.iij. colocynthidis, aloes ana ʒ.iiij. myrrhæ ʒ.ij. masstiches ʒ.i. fac pilulas in modum ciceris.

Ad uentrem laxandum. Cap. 136

Accipe sauinã, & mitte in cacabo, & bulliat fortiter: & postea extrahe, & pinse fortiter cum pinguedine porci, & iterum pone in caldario, & bulliat, & cola, & fac unguentum, & unge umbilicũ.

C Ad idem. Fel lupi pone ad umbilicum.

Aliud unguentum mirabile adeo secessum prouocans, ut stercora constipatissima in momento prouocet. Cap. 137

Fel taurinũ, aloen, sal gemmã & oleũ cõmisce, & orificiũ ad ignem fortiter unge. probatum est.

Clystere. Cap. 138

Recipe aloes libram unam, scammoniæ ℥.iij. succi ebuli, succi betæ atque maluæ palustris, & mercurialis semen, & oleum, & furfur coctum in aqua salsa, & sic super puluerem succi mittantur, & tepefactum inijce.

Clystere ad renum dolorem. Cap. 139

℞. ellebori nigri ℥.i. radicis cucumeris agrestis ℥.iiij. caricas numero ix. aquæ Alexandrinæ ℥.i. cucurbitæ mundæ ℥.ij. coque ad tertiam, & inijce.

D *Ad dolorem uentris.* Cap. 140

Stercoris porcini, baccarum lauri, seminis fœniculi, apij ana ℥.i. rutæ fasciculum unum, masstiches unc.ij. fac puluerẽ, bulliat cum olei libris duabus, & cum lana infunde, & in uentre ligabis.

Ad puncturam sub ubere. Cap. 141

Mitte mel in sartagine, & fac tepidum, & extende super stuppam, & desuper asperge puluerẽ cymini, & impone loco dolenti. probatum est.

Clystere quod facit ad nimiam solutionem uentris. Cap. 142

℞. cymas lẽtisci, cymas myrtę, nepitę, radices rubi, & cymas eius, coque omnia in uino, & inijce.

Antidotum ad uentrem stringendum de quacunque distemperantia, ualet iliacis, dysentericis, & ad omnem solutionẽ. Cap. 143

Recipe myrrhæ, opij, acaciæ, prunellæ, styracis ana ʒ.i. olibani, masstiches ana ʒ.ij. cicidos ℥.s. con-

fice cum ſucco cymarum rubi, aut arnogloſsi, fac catapotia, dabis quinque aut ſeptem, & eſt mirabilis effectus.

Pilulæ ad omnem ſolutionem uentris. Cap. 144

℞. Balauſti, corticũ maligranati, gallæ, acaciæ, tartari, ſumach, croci orietalis, gallæ, mirtyllæ æquale põdus, opij quantũ pẽſat medietas unius, et trita tẽpera cũ ſucco myrtę, & lẽtiſci, & fac pilulas in modũ ciceris, & da. v. uel vij. eunti dormitum.

Ad nauſeam uel fluxum ſtringendum. Cap. 145

Puluerem maſtiches tempera cum albumine oui, & fac uelut emplaſtrum in purpureo panno, & ſtomacho imponas, & prodeſt.

Item ad uomitum ſtringendum, & tenſionem ſtomachi, & defectionem. Cap. 146

Baccarũ lauri ℨ. iiij. cymini, roriſmarini, abſinthij ana ℨ. iij. pulegij. ℨ. ij. maſtiches ℨ. i. panis uſti ℨ. ix. perunge ſtomachũ de melle calido, & ſuperaſperge puluerem, & cooperi cum lana & faſcia.

Ad lumbricos necandos. Cap. 147

Recipe folia herbę maurę, coque in uino, & miſce parum mellis, expellet omnes mortuos. Item ℞. abſinthij uiridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medullæ cerui ana unc. i. ceræ unc. s.

Contra dyſenteriam. Cap. 148

Sotira tẽperata cũ ſucco ſponſæ ſolis, uel myrtæ utiliſsima eſt, uel athanaſia cũ ſucco plãtaginis, ſeu ſolus ſuccus ſemperuiuæ. Ad idẽ. Accipe cotonea, & munda interius & exterius, & gallas, & cyminũ, et coque. Coctis autẽ, accipe decoctionẽ, & miſce cũ ſacharo, & aqua, & bibe de tertia in tertiã diẽ, & liberabis à fluxu. Item ad idem. Trifera magna cum tepida potata omnem dyſenteriam omnino ſanat, & uomitum ſtringit.

Ad eos qui ſine uoluntate egerunt. Cap. 149

Accipe ſuccum ſymphyti & hypocyſtidos, & fæcem olei, & ceram, fac inde magdaliones, & poſtea mitte in anum.

Ad ſanguinem reprimendum, ſi alicui cum ſanguine anus exierit foras. Cap. 150

Puluerẽ aſpalathi & gallę ſuperaſperge, ſi ſolus anus exierit, aquã in qua cocti fuerint caules immitte. Itẽ unge ex aloe cũ uino ueteri diſtẽperato.

Ad dyſenteriam & lienteriam probatum. Cap. 151

Poma ſylueſtria in aqua coque, & calida ſuper umbilicũ, & ſuper renes pone, more emplaſtri inducta, ex illis refrigeratis, alia tepida aſsidue ſuper ponatur: in die una uel nocte etiã deſperatis cito ſubueniũt. ꝙ ſi hoc ſuppoſitoriũ adiũgas, citius reſtringit: quod ſic facies: Accipe porrũ cũ capillis ſuis de terra abſtractum, nõ lauatũ, ſed à terra excuſſum: tere, & exprime ſuccũ, remotis prius folijs, & miſce ſuccũ cũ reſina ſuper tegulã calidã: & exinde cũ lana ſuccida fac ſuppoſitoriũ, & quando frigidum fuerit calefacito: & quãdo ſiccatum fuerit renoua ter uel quater: certum eſt.

Ad eos quibus anus exit foras. Cap. 152

Aquã ubi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Itẽ unge ex aloe, et cũ uino ueteri diſtẽpera. Ad idẽ. Puluerẽ aſpalathi, & gallę ſuperaſperge.

Item ad dyſenteriam. Cap. 153

Calefac petram molendini, & frõdes porri pin-

A ſitas ſuperpone cum aceto forti: & homo in ſella perforata ſedeat circumquaꝗ inuolutus, & totũ fumum per anum recipiat bis uel ter.

Item ad pondus. Cap. 154

Vinum coctum, cyminum coctum cum nitro, & pice de romania fac bullire, & ſuperſedeat. Sic etiam ſaluia iuuat. tegula quando calida fuerit, ſuperſedeat patiens. multum iuuat.

Suffumigium ad lienteriam. Cap. 155

Spoliũ ſerpẽtis, aut carnẽ eius ſiccã ſuffumiga.

Pilulæ ad dyſenteriam probatæ. Cap. 156

℞. opij, ſtyracis, croci orietalis, galliæ, maceris, maſtiches, myrtilli, roſæ ſiccæ, gummi de Babylonia, myrrhæ, roris ſiraci, aluminis, gallæ, acaciæ, balauſtiæ, æquale pondus, tempera cum aceto, &

B fac catapotia, & da mane & ſero. iij.

Contra uitia renum, & ilium. Cap. 157

Ad dolorem renũ. Folia lauri pinſe fortiter, & coque in uino optimo quouſꝗ coaguletur, & ſuperpone renib. modo emplaſtri. Adrianũ balſamatũ utile eſt nephriticis, & turbulentã urinã facientibus, & in ueſica lapidẽ habẽtib. philanthropon ad idẽ ualet. Sic diapepereon, & achariſton.

Potio probata ad ilis dolorem, & ad frangendũ lapidẽ. Cap. 158

℞. dactyli mundati intus & foris, ſaxifragiæ, radicis capparis, petræ lyncurij, oſsis de corde cerui, petræ de corde ceruino, gariofilorũ, ſeminis citri, cucumerorum, ſeminis apij, alumẽ de Africa, eminis alexãdrini, & petroſelini ſeminis, radicis aſparagi ana. ℥. i. mel quod ſufficit, bibãt in balneo

C cum uino uel aqua calida in modũ auellanæ. Vrinam enim mouet, & lapidem frangit. Ad idem. Cardui radicem cum oratione dominica collige: & laua nouem uicibus, & pinſe fortiter, & mitte nouies nouena grana piperis, colabis, & ſuccum ad bibendum dabis. probatum eſt.

Emplaſtrum ad idem. Cap. 159

℞. ladani, adipis urſini, olibani, ſaxifragiæ, petræ lincurij, myrrhæ ſiccæ, opoponacis ana ℥. i. ceræ ℥. iiij. olei quod ſufficit.

Sorbitiuum ad idem. Cap. 160

℞. Galangæ ℥. i. zedoariæ, ſaxifragiæ, grana ſolis, ſeminis apij, aniſi, aſari, ſquinanti, omnium æquale põdus, pone in vi. lib. aquæ, bulliant ad medietatẽ, cola, & proijce ſpecies, & da ut bibat mediam phialam.

D *Ad ilis dolorem, & frangendos lapides, & ſtranguriam, & dyſenteriam.* Cap. 161

Dia ciſſu. ℞. ſeminis hederæ, gummi eius, ſaxifragiæ, petroſelini macedonici, apij, piperis, pyrethri ana ℥. i. dauci, grana ſolis, cardamomi, myrrhæ, aſparagi, agarici, cinnami, ſeminis citri, ſeminis carui, ana ℥. i. ſanguinis hirci de menſe auguſti, galangæ, diagridij ana ℥. ij. aloes, unc. iiij. ſpicæ nardi, unc. ij. mel quod ſufficit.

Eclegma faciens nephriticis, dyſentericis, ſanguinem uomentibus, ad dolorem ſtomachi, arthriticis & iſchiadicis. Cap. 162

℞. cinnamomi, ſtyracis, ſpicæ. zz. xylobalſami, caſtorij, coſti, pyrethri, ſmyrnidis. i. genus uernicis, terebynthinę, ſagapeni, opoponacis, galbani, dauci, hyoſcyami, piperis, petroſelini ana ℥. viij. gariofilorũ, opij aã. ℨ. iiij. balſami unc. s. mellis quod

ſuffi

sufficit: datur in modum auellanæ cum tepida.

Item ad ilis dolorem. Cap. 163

Tolle hederã terraneã, fac bullire ut fomẽtetur, & tolle grana caudæ uulpinæ, & laua ix. aquis, & tere, & da succum patienti: & tolle tres cymas rubi, & tres urticę pinse: & accipe lilij radices siccas, & tere ut puluis inde fiat: & accipe petram quam homo mingit, & fac puluerẽ, & misce cum puluere lilij: & accipe radicem pastinacæ, & laua ix. aquis, & cum aqua ipsius pastinacæ tempera omnia supradicta, & da patienti. probatum est.

Fomentum ad ilis dolorem, & ad lapides proijciendos, & urinam prouocandam. Cap. 164

Furfur calidum infusum in aceto, uel arenã marinam cum sale calido, uel asphodeli frixi in oleo calido: hæc omnia singillatim missa in sacculo, dolenti superponantur loco.

Dauitica potio iliacis efficaciter prodest. Antidotum ad lumborũ dolorẽ, & frangendos lapides, ut & lumbi languescãt. Cap. 165

℞. nucleorũ mundatorũ, amygdalarũ, auellanarũ, nucũ, fisticorũ añ. §. iiij. zz. ʒ. iij. cinnamomi, aliptæ añ. ʒ. ij. croci orientalis, galãgæ, gariofilorum añ. ʒ. i. anisi, mastiches, añ. ʒ. ij. mellis quod sufficit.

Potio probatissima ad ilis dolorem, ad petram rumpẽdam, & ad eos qui urinant cum tormento. Cap. 166

℞. gariofilorũ §. i. cinnamomi §. iiij. zz. §. iij. costi unc. i. thuris §. ij. seminis asparagi §. vi. & radicis eius §. iij. galangæ §. iij. pyrethri §. ij. spicæ §. viij. croci orientalis unc. iij. myrrhæ §. i. macedonici seminis §. iiij. peucedani §. ij. saxifragiæ §. iiij. grana solis tantundẽ, opij §. ij. seminis lapathij §. iij. hyoscyami §. iij. coriandri §. i. celticæ §. i. asari §. ij. petroselini §. xi. meu. §. x. phu. §. i. lithospermatis, libystici ana §. iiij. piperis nigri §. i. mel quod sufficit.

Potio ad petram frangendam probata mirabiliter. Cap. 167

℞. petroselini macedonici, asparagi semen, grana solis, seminis urticæ, saxifragiæ, petræ lincurij, serpylli, seseleos, chamedrios, xylobalsami, sisymbrij, ligni aloes, mannæ, rhu ponti, añ. ʒ. ij. amomi, seminis anethi, seminis apij, seminis basiliconis, cinnamomi, aliptæ, galangæ, gariofilorum. zz. zedoariæ, confitæ, carui, piperis ana ʒ. iiij. liquiritię, casiæfistulæ, mastiches, spicæ ana ʒ. ix. anisi. ʒ. ix. amygdalarum ʒ. xix. seminis citruli, melonis, cucurbitæ ana ʒ. ix. misce cum melle. Itẽ scarabæum nigrum siccum potui dato: mire prodest.

Ad lapidem frangendum. Cap. 168

℞. radices fœniculi, apij, petroselini macedonici, pinse, & succum cum uino in potu da.

De colica. Cap. 169

Ad colicam. ℞. radicẽ lapathij, chamedryos, eupatorij, id est saluiæ agrestis, plantaginis, trifolium, uerbenã, gariofilatam, uiolam, fœniculum, apiũ, hypericon, cyminũ, piper, fac potionẽ cum uino & melicrato. Ad idem. Succi foliorum rhani ʒ. ij. piperis grana, vij. aut ix. mellis cochlearia. ij. da ut bibat in sole, & miraberis. hoc etiã nephriticis ualet. Ad idem. Hydreleon cũ mulsa temperata bibita, et iniecta, mire ualet, maxime si est obstructio stercoris. Item farinã seminis lini & hordei æquali pondere, cum oleo chamæmelino coque, & calidum impone. Ad idem. Ce-

A ræ §. v. ouorum uitelli §. vi. farinę fabæ §. iiij. olei chamæmelini, & rosati añ. §. ij. succi seminis lini quantum sunt uitella ouorum, & farinã cum succo seminis lini bene commisce, & sic ceram & oleum adde, & bene infrigidari permitte, quãdoq; opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra uitia hæmorrhoidum. Cap. 170

A hæmorrhoidas. Tolle cymas pulicariæ minores, & pinse, & mitte in anum tribus uicibus, & postea puluerem de fungo, qui uesica lupina dicitur, superpone.

Ad hemorrhoidas quæ interius sunt in intestinis, unde æger facit sanguinem ad sellam die noctuq;. Cap. 171

Omne calidum comedat & bibat, quia de frigiditate sunt, & utatur balneo calidæ aquæ, in qua
B sit absinthiũ, sampsucũ, & pulegiũ, & cæteræ calidæ herbæ: & calefac latam tegulã, & fac eum sedere super sellam perforatã, & pone tegulã subtus, & asperge interdũ merũ desuper, ut fumus & calor sursum saliat: hoc fac quotidie, & postea accipe zz. & galangam, anisum, masti. & cortices maligra. & gallas & hypocysti. hæc omnia coque in libra una uini usq; ab unc. iiij. & bibat. hoc quoq; faciet ter, uel quater, uel pluries, & de hac decoctione pone in prædicto fumigio super tegulam. comedat gallinas, anseres, perdices, agnos non multum pingues, arietẽ infra annum, non pisces, non fructum, omnia prædicta assata comedat, & quando assaueris, asperge merum super carnem porcinam guttatim: accipiat omnia electuaria sty
C ptica, & bibat uinum albũ cum aqua. Ad idem. Piper, aloem, saponem spatarenticũ, puluerẽ gallæ, unum uitellum oui assatum, nepitæ frondes, cymas rutæ, stercus hominis recens incẽde & fac puluerem. hæc omnia simul tunde, & fac sicut cerotum, & confice cum uitello oui & succo saluiæ, & appone quousq; sanetur.

Emplastrum ad idem. 172

Sume symphytum, auripigmentum, coria maligranati, ammoniacum: fac pulucrem, & distempera cum castorio, calaminthe, terebinthina: induc in pãno & impone. Item ad idem. Gummi hederæ, saponem spatarenticum, panem siccum incisum æquali pondere, fac magdalionem longum v. digitis, & immitte.

D *Item ad hæmorrhoidas.* Cap. 173

Semen taxi subtiliter puluerizatũ, & super pinguissimam caricam seminatum si cum eadem carica est immissum, utilissimum est. Oleum etiam fraxini iniectum mire prodest. Ad idem. Atramentũ, alumen, carbonem, corticem arboris nucis, separatim pulueriza, quæ cribellata, in melle ad medietatem decoque, & calidũ distempera non minus spissum: postea induc in panno lineo, & loco patienti ter uel quater superpone. Itẽ gummi hederæ coctum in oleo lini superponatur hæmorrhoidibus, & intus mittatur, proculdubio liberabitur. & puluis radicis tassi combusti idem facit. & sanguisugæ prosunt positæ.

Vnguentum ad idem probatum. Cap. 174

Saluiam, rutam, olibanũ, ceram, oleũ, & lac ca-

prifici, liquefac, & cōmisce, & utere. Ad idem. Aristo. ro. fellis terræ: fac pulverē, & liga in iij. frustis panni, & olla plena aceto forti bulliat, & ista iij. frusta desuper stent cum suprascripto puluere, & calidum quātum durare poterit super ipsas pone, & leuando unā, aliam ponas. Ad idē. Lappam manducabis, & castaneæ cortex, & galla coquantur in aqua, & dolentia loca frequenter inde abluantur, & satis proficit.

Ad hæmorrhoidas intrinsecas & extrinsecas. Cap. 175

℞. cyperi, millefolij, marubij, mentastri, plantaginis, centumneruiæ, æquale pondus, sed minus ponatur de marrubio: hæc omnia tere, & cum forti uino distempera, & bibat æger octo diebus uel amplius, mane & sero.

Ad hæmorrhoidas. Cap. 176

Tolle corticē uirginis nucis, & quercus, & aristolochiæ rotunde, & marinā spongiā, & pone in testa noua calida calefacta ad ignē, induc in puluerē, & unge ipsas hæmorrhoidas de calido melle, & postea superpone puluerem istum.

Ad ficus. Cap. 177

℞. Aristolochiæ rotū. piperis nig. æquale pondus, fac pulverem, & sic utere. herba calendula trita & superposita multum iuuat.

Emplastrum ad ficum qui apparet. Cap. 178

Mel, stercus pullinum, saponem gallicum, cymas lauri, & baccas cōmisce & superpone, tertia uero die solue, & inuenies sanum.

Ad idem res probata. Cap. 179

Plantaginis M. iij. millefolij, mētastri aā. M. iiij. hæc omnia tere, & succum exprime, cui piperis gra. viij. mastiches grana vij. cōmisce, & ieiunus bibe per triduum, & renoua potionē diebus ix.

Ad ficum qui sanguinat. Cap. 180

Quinquefoliū in lacte caprino decoque, et bibe per triduū. Itē corallos, chelidoniā cū pipere & cerusa tere, et distēpera, ieiunus calicē unū bibat plenū, optimū est. Ad idē. Radicis raphani rotellas māduca ix. ieiunus infusas in melle diebus ix.

De arenalis mictus signis & cura. Cap. 181

Signa eorum qui lapidem patiuntur in uesica, natura eorum subtumida est, pruriginē patiuntur in ano, & mingere non possunt, nascitur hæc causa magis infantib. quàm iuuenibus, qui minores lapides mingūt. Cura. Petroselini semē, apij, semē betonicæ, saxifragiæ. zz. elenij radicē seseli, arteriacæ, scilicet confectionis baccarum lauri, urticæ maioris semen, asari radicem, spicæ, rorismarini, costi ortulani, radicē cardui, radicē agarici, marubij albi, anisi aā. ℈. i. mellis modicum: teres omnia, dabis quando non febricitat, mane & sero, cum uino. Item gallum anniculum occide, & in grosserio eius inuenies albos lapides, quos cū uino tere, & da febrienti cum tepida.

De mingentibus furfures. Cap. 182

Signa eorū qui furfures mingunt, quia per urinam in calice natant, signa hæc si uideris, scias lapides maiores ualde in uesica haberi. natura enim illorū si fuerit manib. fricata, intus redeunt lapilli, & ex confricatione in labijs uesicæ fit scabies, & emittūt per urinā uelut furfures. Cura. Dulcia comedāt, & lac caprinū mox mulctū bibāt si non febriunt, cancros fluuiales dabis comedendos.

Antidotum ad hoc. Cap. 183

℞. cymini, seminis apij, melanthij, seseleos, æquo pōdere cum lacte & melle, & cochlearia singula, omnia commisce, dabis in mane ieiuno cochlearium. Item olera manducent, maluas, pastinacas, asparagos. cibos uero, oua sorbilia, succum hordei cum dulcore & pipere comedant quotidie, & utantur balneis.

Antidotum ad uesicæ præclusionem probatissimū. Cap. 184

℞. saxifragiæ, spicæ, betonicæ, squināti, cinnamomi, carpobalsami, costi, absinthij, croci, suc. liquiri. acori, hyperici, rhu pon. chamæleōtis, petroselini, dauci, ireos, opopanacis, ana unc. unā, cōfice, & utere. Itē petroselini, saxifragię, apij succū simul bibat, & sanabitur. Itē saxifragiæ, asari, gummi, betonicæ, piperis, aā. unciā unā, mellis libram unam, uinum quod sufficit, hoc in balneo bibat.

Ad uesicæ dolorem cura talis est. Cap. 185

In initio oleum rutaceum per clystere ægro frequenter iniicias. Fœminæ uero matrix infundenda erit, & extrinsecus pectinem & inguinem ex oleo cyprino calido et cum lana succida fasciabis, aliquando miscebis castorium si forte plus calidum fieri oporteat. Item clystere ex decoctione fœnigræci, aut radicum maluæ cum oleo mista & calefacta: & si uesica stricta fuerit, subtili fomento relaxare, & urinam adducere oportet. Ad frangendum lapidem succus radicis ualet. Vesicæ uero patienti calculum, adrianum si dederis cum decocto radicum alexandriæ & semine ocymi, aut brusci siue asparagi, aut pleni pugilli ciceris rub. Similiter potio Iustini cum uino calido, si dederis facit: philanthropos calculos frangit: mulsa lapidem in uesica frangit.

Ad petram uesicæ. Cap. 186

℞. saxifragiā, grana solis, petroselinū, quinque folia, asparagum, bruscum, agrimoniā, & coquantur omnia in uino ut ad tertiā redeāt, & postea cola, & adhibe paululum mellis, gariofi. drachmam unā, petræ de lyncurio drachmā unā, da bibendū mane tepidum quasi phialam unam, & si potest bibat suc. erysimi & ipsam herbam comedat.

Diachryson ad petram. Cap. 187.

℞. saxifragiæ, radicis brusci, asparagi, petroselini, apij, piperis aā. ʒ. i. grana solis alexandri, libystici semen aā. solidum unum, mellis quod sufficit.

Ad eos qui mingere non possunt. Cap. 188

Oleastri radicem, cyminum, & cepulas teras, & in oleo coquas, & super pectinem ponas. Item parietariam tere, & calefactam super pectinem fascia, & miraberis. Item sanguis hirci triennalis aut uetustioris cum decocto nardi, & cymini, & siccarum cicadarū puluere datus, mirabiliter, & cum celeritate lapidem expellit.

De genitalium causis. Cap. 189

Vnguentum album pro mentula. Recipe olibani, mastiches, aloes, assæ fœtidæ, myrrhæ, ana unc. i. cerusæ unc. ij. temperentur cum melle, & sa-

& sabuco, & ponantur in membro.

Aliud fuscum.

Pix graeca, & aloe cum melle temperentur.

Ad uuluam stringendam quasi uirgo sit. Cap. 190

Recipe myrrhae, olibani, mastiches, colophoniae, picis nigrae, arsenici, boli, gallae, gypsi, cornu ceruini incensi, aristo. lo. & ro. omnia aequali pondere, fac puluerem, & in uuluam iniice.

Puluis ad idem. Cap. 191

Recipe symphyti, aluminis, balaustij, myrrhae, olibani, mastiches, colophoniae, picis nig. boli, gallae, gypsi, cornu ceruini incensi, arist. ro. gallae ana drach. v. fac puluerem, & in uuluam iniice, quae prius fomentetur aqua pluuiali, in qua cocta sint grana uuae, cortex castaneae, & pulegium.

Confectio ad idem. Cap. 192

Recipe symphiti, corticum mali gra. & mespilorum, & quercus foliorum, rosae caninae, hypocystidos, ana ℥. i. maceris, cinnamomi, gariofilorũ, nucis muscatae, anisi, antherae pulueris ana ℥. v. ista omnia trita & puluerizata collige cum aqua ros. uel pluuiali, in qua ro. decoctae fuerint, & inde trochis. formatis ad solem siccentur, & quando opus fuerit unum eorum in aqua ro. uel pluuiali resolue, & inde stricta uulua post balneum diutissime fomentetur. symphyti decoctio idem operat.

Ad idem. Tolle symphytum, & gallam, & gũmi pineae, & cinnamum, & amentum dulce, & fac puluerem, & misce cum pauca aqua, & laua locum, & miraberis.

Ad menstrua prouocanda Cap. 193

℞. ammoniaci albi, galbani, opopanacis, aloes hepatici, colocynthidis interioris, myrrhae, cicutae seminis ana ʒ. ij. tere, & cum suc. porrorũ confice, & fac pilulas ad modum pisi, & da. ʒ. ij. uel iij. in aqua tepida. Item ad idẽ. Ante dies iiij. uenam de tibijs incide, aut tibias scarifica, aut in ambobus talis uenã incide, ita ut in una die unam incidas & in alia aliam, & post hoc dabis tenues cibos & sic post vij. dies castoriũ cum pulegio bibendũ dabis, aut calamentho. educit enim menstrua pulegium, & calamentũ, coctum cum mulsa. Est aũt tempus dãdae decoctionis uel potionis utile post balneum in sabanis, quia sic data multũ operatur, & plus his dictamus, & sauina data similiter. utiliter etiã datur picra, quae est ℞. aloes drach. unam, quando aũt ex plenitudine, & pingui superfluitate retinentur menstrua, centauri maioris succo, & radicibus minoris excludantur.

Ad idem in duabus aquae partibus & una uini. Cap. 194

Artemisiae, & saluiae, blateos, calamenthae, matrissyluae ana M. i. allij quantũ de omnibus alijs, & lento igne ad tertiã decoque, de quo ter in die fomẽtatio fiat, mane, & meridie, & sero eunti dormitũ climax detur cũ decoctiõe cymini. quae est ℞. elenij ℥. iiij. foeniculi ℥. iij. piperis, sesami syriaci añ. ℥. ij. erucae, seminis sileris montani añ. ℥. i. mel quod suf. Itẽ ad idem. Artemisiae, rutae, dauci, dictami, phu, meu, nasturcij añ. trita in aqua, fac balneũ, & da bibendã triferã magnam cũ aqua tepi. Item ad idem. Vrticae maio. radicem, assari, hyperici, epithymi, polypodij añ. haec omnia coque in uino ad medietatẽ, da mane & sero. Ad idẽ. Baccas lauri xxxvij. tritas cum uino bibat. Item accipe artemisiam & rutam aequaliter, & adde oleum laurinum, et calefac parumper ad ignẽ, & facto ex panno pessario intinge, & in os uulue iniice.

Ad sanguinem stringendum Cap. 195

℞. myrrhae ℥. iij. cinnami, mastiches ana ℥. ij. facto puluere accipiatur cũ succo strychni, uel morellae. si qua mulier post partum se purgare nõ poterit, esdre potionem, aut acharistum accipiat, uel solum suffumigiũ de fungis siccis, aut de assa, aut phiala plena suc. caulium, sotira, et trifera, accepta menstrua educit.

Ad menstrua superflua. Cap. 196

Aluminis scisi, myrrhae, rubi, thuris ana ℥. unã tere, & cũ aceto confice, & pessariũ de lana mũda & intinctũ in eo suppone uuluae. Ad idẽ. ℞. sponsam solis, & tere, & succũ da bibẽdũ, pastillum uero in uulua suppone, & athanasiam dabis.

Ad menstrua prouocanda. Cap. 197

Ex sagapeno, opopanace, myrrha, & felle fac pessarium

Ad sanguinis profluuium. Cap. 198

Faecem quae ex quercu exit da bibendã mulieri cum aqua calida pluuiali. Ad idem. Accipe lignum syluatici libystici, & mediam corticẽ quercus, & testas marinas rubras quae inueniunt iuxta mare, & pone in uase aliquo, & fac bullire ad ignẽ cum aqua pluuiali, & fomenta. Item tolle polygonium, & coque cum aqua pluuiali, & da ut bibat.

Vt mulier concipiat Cap. 199

In nouem phialis optimi uini mitte nouẽ rotulas mãdragorę, & foeniculi radices tres, & ad tertiam bullire fac, & bene cola, & phiala mellis addita nouies nouem grana piperis sparge in puluerem, & iterũ aliquantulũ bullire permitte: quãdo aũt infrigidatũ fuerit, tẽpore menstruorũ per vij. dies bibat mane phialam unã, & in obscuro loco iaceat, remotis amicis pręter pedissequã quę eam custodiat, circa sextã uero horã pullus gallinaceus elixus cum pipere, aniso, & modico anetho cõditus simul cum iure suo offeratur ut manducet, & de iusculo ad satietatẽ bibat, uinum leue & modicum accipiat, & in nocte iaceat cum uiro, & uir eius uespere & mane diacameron, aut climacem, aut alexandrinam sumat.

Ad concipiendum eadem die sine periculo. Cap. 200

Myrrhae ʒ. i. piperis grana xl. staphisagriae. ℈. i. dabis in uino post balneum. Itẽ nepitam cum uino coque ad tertiam, & mitte ibi calamẽtum aromaticum, galangam, irimillyricam, spicam nardi aequo pondere, coque ad tertiam, & da bibat per tres dies ieiuno. Item centauream cum folijs tere, & misce cum aqua, & fac pilulas ad similitudinẽ ossis dactyli, & inuolue cum terebynthina, & desuper mitte lanam, ne terebinthina cadat, & iniice. Item uiscum qui est in arboribus tritum cum uino da bibere menstruo incipiente aut desinente. Item in phialis nouem optimi uini de radice herbae barbae syluanae libram i. coque ad me-

dietatem, & decolato succo, mellis adde phialas duas. & pulueris cymini ℥.i. & modicum fac bulli- re. tempore uero menstruali per quinque dies singulas phialas ieiunæ propina mane, & sero in decoctione illius herbæ sedeat, diuq; calefiat, & sic cum uiro suo coeat. Item coaguli leporis, corticum mandragoræ ana drach. iij. opij, drachmas duas, trita cum melle despumato confice, & mane ad modum auellanæ maioris cum tepido uino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui puluerizati, & in uino bibiti, & fel capreoli suppositum idẽ præstant.

Item ut mulier concipiat Cap. 201

Leporis uuluã assatam tere, & da cum uino in balneo in sabanis sedenti ut bibat, & in ipsa die aut nocte si tacta fuerit à uiro statim concipiet.

Potio ad eas quæ non concipiunt, & quibus menstrua non apparent. Cap. 202

℞. matrissyluæ, rutæ, artemisiæ, cicutæ, radicũ brancæ ursinæ, singularum fasciculos, quę pinsitę & mistæ cum uino albo usq; ad tertiam coquãtur, & eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de corde cerui adhibeantur prius quàm ad tertiam redeat decoctio, deinde coletur cum panno, et colaturæ adhibeantur tria cochlearia olei, & draganti drachmæ tres de constantinopoli, & simul omnia bulliant, & unaquaque die mane accipiat phialam unam illa cui necesse est. Si matrix descẽderit, cum bonis odoribus nares suffumigabis: sin minus, aspalathum sit inferius fumigatũ ita, ut in uuluam fumus ingrediatur, & pessarium de styrace, calamita cum lana succida imponatur: si uero uolueris ut concipiat, prius purgetur cum Theodorico anacardino, & post purgationem balneetur, & coagulum leporis in balneo bibat, & etiam uiro suo tribuat, & post cum ipso iaceat, etsi coagulum fuerit masculi, masculum, si fœminę, fœminam concipiet.

Vt mulier non abortiat & fœtũ contineat. Cap. 203

Cancrum fluuialem cõtere, & in uino ueteri da bibendum, aut leporem prægnantẽ uiuum accipe, & tolle ei catulos de uentre, & coagulum eius cum uino potui dato, & ultra non eijciet.

Vnguentum ad omnes dolores matricis post partum. Cap. 204

℞. adipis pullini, sampsuci ana ℥.vij. myrrhæ ℥.ij. butyri, ceræ ana ℥.vi. adipis anserini, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, casiæ, mellis ana ℥.vij. aloes ℥. ij. confice, & utere. Ad idem. Fac bullire oleum & anethum, & mitte unũ birrum de lana succida, & calidum pone ad matricem.

Ad apostema. Cap. 205

Succus frondium porrorũ, succus cichorij, uel heliotropij, succus petroselini, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleæ hordei, hęc omnia bulliant, et bibat. Si matrix foras exier[illegible], aut tumorem habuerit, folia cicutæ, abrotani, herbæ cansoratæ, pinse fortiter, & pone desuper.

Ad retinendum partum. Cap. 206

Spolium serpentis cum mica panis dabis comedendum nescienti, mire prodest.

A

Ad matricem reuocandam. Cap. 207

Testas ouorum gallinæ, ex quibus pulli excluduntur incende, deinde super asperge pice nigrã, & superextende, & reuocabitur ex toto.

Ad excitandam mulieris libidinem. Cap. 208

Sanguis uespertilionis in flocello lanæ collectus nescienti sub capite ponatur.

De passionibus genuum, & tibiarum. Cap. 209

Centri galli succus, genibus & cruribus ad ignem uel ad solem illinitus omnem dolorem extirpat, & neruorum contractionem penitus tollit: probatum est.

Ad ulcera tibiarum. Cap. 210

Fel caprinum cum resina & cerusa misce, & pone super ulcera.

Emplastrum ad inflationem quæ fit in cruribus & in coxis. Cap. 211

B

Stercus columbinum album cũ forti aceto mistum, & tritum, & in aluta inductum superpone.

Aliud probatum ad inflationem quæ fit cum rubore & calore. Cap. 212

Farinam hordei, et fabę tolle, & in aqua coque, & superpone.

Ad omnem ulcerationem, tibiarum, cicatricẽ, uel maculam nigram, uel albam. Cap. 213

Pulueris plumbi usti facti cum ligno auellanę, aut lẽtisci ℥. viij. olibani, myrrhæ, aloes, mastiches ana ℥. i. oleum uiride, & modicũ aceti exagita miscendo in corpus unum, & in folijs hederæ inductum superpone.

Ad tumorem genu. Cap. 214

C

Fac bullire radicem brusci bene, & postea pinse cum axungia, & pauco salis & infascia, omnem tumorem tollit.

Vnguentum ad tibias fractas de phlegmate salso. Cap. 215

Folia persici, hederæ terrestris, colophoniæ picis, oleum de spica, oleum cõmune, sepum, & ceram, & lithargyrum de auro.

Ad dolorem genuum. Cap. 216

Bibe succum rutæ.

Pro dolore podagræ. Cap. 217

Tere, & fac puluerẽ de gith, et unge ubi dolor est, & superpone stagnũ, & insuper stupam unge de ipso puluere, & statim dolor recedet.

Vnguentũ ad idem & ad qualẽcunq; dolorem. Cap. 218

℞. mastiches, olibani ana ʒ.i. adipẽ ursinũ, & album en ouorum insimul misce, & accipe cymulas uirides lentisci, & tolle ex eis succũ, & adiunge uetus oleum, & distẽpera, et fac unguentũ. theodori con emperiston, ischiadicis & podagricis subuenit, idẽ facit philanthropos. Ad idẽ. ℞. gariofilorum, zingiberis, cinnamomi ana ℥.ij. hermodactylorum ℥.v. costi, diagridij añ. ℥.ij. mel quod sufficit. Item ad calidam podagram, succus radicis filicis cum oleo roseo mistus, & inunctus prodest.

D

Ad hominem subtiliandum. Cap. 219

Puluis assyricus utilis ad pinguem hominẽ subtiliandum, & crassiciem superfluam deponendã, ita ut ad temperiem tenuitatis & siccitatis patientẽ deducat. curat etiã leprosos, & herniosos, pruriginosos & scabiosos, & si quis hoc usus fuerit, podagrico, uel arthritico, uel alio aliquo dolore

non molestabit. Quicunque hoc puluere fricari uoluerit, in balneo postquam sudare cœperit fricetur, & hoc tribus diebus uel amplius interpositis. dieb. aut quibus utit nullo alio unguento patiens fricet. a pipere, & salsamētis, & acrimonijs caueat. ℞. nitri assati, myrrhæ assatæ, sulfuris uiui, opocissi, id est succi hederæ, iridis illyricæ añ. ℥. iiij. baccarum lauri siccarū, sampsuci, ellebori albi, pumicis marini assati, chameleontis nigri, pyrethri, sinapis, gallæ alexādrinæ, peucedani, pollinis fœnigræci, cimoliæ, tartari, aristolochiæ lōgæ & rotūdæ, gith, orobi, piperis nigri, caulis agrestis, struthij, cardamomi, marubij, cantaridū, succi sicci elaterij, añ. ʒ. ij. confice sic; hæc omnia subtiliter tere, & in uase uitreo conde, & quando opus fuerit utere.

Electuarium ad idem. Cap. 220

℞. Gariofilorū, spicæ, galangæ, zingiberis añ. ʒ. s. sachari libras duas & semis, musci ℈. i. sacharū coque cum aqua rosata, & ipsa pigmenta pinse diligēter, & misce cum ipsa sacharum, super ignem semper agitando, & quando decoctum fuerit infunde super marmor.

Ad hominem nimis crassum. Cap. 221

Imple patellam floribus auellanæ, & superfuso uino agita fortiter, & bulliat die ac nocte, & semper quando siccat funde uinū, & cola, & bibat ieiunus ℥. iij. per dies quinque, & comedat ad prandium, hoc faciat in mense Febr. Ad idem. Tolle tartarū, & fac puluerem, & de omni cibo intincto in eo comede. desiccat enim pinguedinē. hiera rufina scabiosis & leprosis utilissima est.

Vnguentum ad mala nascentia Cap. 222

Aloes, olibani, mastiches, myrrhæ, arsenici, boli armeni, colophoniæ, sandarachæ, terebinthinę, æruginis campanæ, spumæ argenti, galbani, ammoniaci, sagapeni, resinæ, gūmi persici, picis naualis añ. lib. ij. dragagāti, aristolochiæ longę, confitæ, castorij, floris plumbi ana ℥. iij. ceræ lib. ij. sepi taurini uncias quatuor.

Oleum frumenti ad scabiem, & ad herpetas, quod ita conficitur. Cap. 223

Pone frumentū inter duo ferramēta calida, & exprime fortiter oleum.

Ad sacrum ignem. Cap. 224

Accipe picem, & uitellum oui crudi, & fac emplastrum, & pone desuper. Vnguentum etiā de oleo frumenti, probatum est.

Ad morfeam nigram. Cap. 225

Erysimon cum uino bibat, & sanabitur.

Ad sanguinem stringendum undecunque exeat. Cap. 226

Testiculos in aceto pone, pedes infrigida, & statim cessabit.

Ad carbunculos Cap. 227

In primis liga maluas coctas cum butyro uel sagimine, & appone, & mutet in die, deinde appone emplastrū istud quod carbunculum cito aperit. ℞. ficuum pinguium passarū, cepæ coctæ, galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarū coctarum, carbonum, uel cinerum uitis uineæ, testudinis uiuæ unius, pinguedinis porci recētis uel ueteris, æquale pondus, tere et appone, usque dum aperiat. Ad idem. Accipe cinerem pruni, & distempera cum uitellis ouorū, & pone super, & postea accipe ficus siccas, & parū olei, & arsenici, et tempera totum simul, & appone, deinde appone terebinthinam, & galbanū, quādo putredo exire cœperit: si multi carbūculi exierint, tolle sanguinem de brachijs, & da laxatiuum.

Ad pustulas quas habet infans in manibus & pedibus ultra modum. Cap. 228

Accipe scyllam, & hyoscyamū ipsam herbam, & sabuci frondes, æquo pondere, et pinsito, & coque in aceto inde multum, & appone.

Ad omnia apostemata exteriora, siue tumores. Cap. 229

Agrimoniam, uerbenam, quinquefoliū, æquis si teres, & impones, ponderibus, cū aceto coquas adiecta semperuiua sanabis.

Ad rumpendum apostema. Cap. 230

Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ.

Ad apostema subtiliandum. Cap. 231

Libysticum feruefaciat in aqua, pinsito cū pinguedine, & pone desuper.

Ad sacrum ignem, uel calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur. Cap. 232

℞. Sisymbrij, rutæ, rubi, solani. omniū quatuor cimarū, M. i. radicis lilij domestici ℥. i. aloes ʒ. ij. cymini ℥. i. albumen oui unū, aceti phialam unā, olei phialam unā. prædictas herbas tere fortiter, et succum earū cum prædictis cōmisce, fortiterque cola, & cū penna unge loca languētia, & miraberis.

Ad scabiem. Cap. 233

Radices lapathioli coque, & axungiam porcinam cum eis uehementer tere, & argentū uiuum cum cinere & sputo distempera, et cum eis misce, & uehementer confice, inunge, & miraberis.

Vnguentum ad pustulas, uel lepram, siue pruritū. Ca. 234

Florem tithymalli cum aceto coque fortiter, & oleum modicum misce, & inunge usque dum sanus fuerit.

De modo cognoscendi cancrū à carbunculo. Cap. 235

Sic poteris cognoscere cancrum à carbunculo, in principio carbunculus quippe durus est, & rubens nimis & ardens, & dolet quamplurimum in ossibus & neruis, et cito facit caput: sed cācer non tantum rubet, neque tantum dolet, sed durior est, & nō tam cito facit caput, & plus occupat, qui quando mollescere incipit, perfora cū ferro quasi carbunculum, & nepitā, apium, betonicam, agrimoniam, chamædryn, trifolium, satureiā, pimpinellam, subtusillam, carduum, fragifolium, millefolium, ana M. i. teras, & cum uino & pipere dabis in potum mane & sero.

Item alia optima, sed ualde grauior. Cap. 236

Aloes ʒ. ij. aristolochię longę ʒ. v. sanguinis draconis ʒ. iij. castorij ʒ. ij. pæoniæ ʒ. v. thuris, myrrhę ana ʒ. iiij. ammoniaci ʒ. ij. succi saluiæ uel foliorū ana ʒ. iij. decoque usque ad dimidium lento igne, ipsamque in uase picato mitte, & pigmenta in linteolo mundissimo ligata in medium liquorem pendere facias, & de populo arbore puluerem facias, de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quātum tribus digitis leuare poteris in uino cocto distēperato.

Ad

Ad idem. Accipe album secessum canis, prasium, plantaginē ana ℥. s. calcis uiuæ ʒ. ij. pulueriza totum, & supra malum pone, & postea pone unguentū marciatum, mane, & sero muta illud, & ablue in omni mutatione de uino calido. Si uero aliqua pars mortuę carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si aūt longi temporis fuerit malum, & per prædicta sanari non poterit, oportet incidere circūcirca, & postea apponere prædicta. Ad idem. Lenticulæ quæ in stagnis nascit̄, uel fontibus, uel alijs aquis succus supra cancrum positus eum occidit. Similiter facit doliachæ succus cum porcina pinguedine mistus, & ipsa herba pinsita & superposita cū succo & pinguedine dictis prodest ualde. Ad idem. Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, aut puluerem eius, & albumen oui fortiter cōmisce, sed non ut durum sit, sed molle, & taliter totum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus septemneruiæ illum cooperies, sed per singulos dies mane & sero mutabis, & quādo mutare uolueris, cū penna in uino infusa cancrū prius ablue, & unge doctrina supradicta.

Puluis ad cancrum Cap. 237

Calcis uiuæ non ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, & mellis, & farinæ hordei, fac focaciolam, & sub testa coque usque dum incendatur, & pinsito, & fac puluerem, & ubi opus fuerit, mitte.

Vnguentum ad serpiginem, & carnem mortuam manducandam. Cap. 238

℞. aristolochiæ rotundæ, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, lotiū hominis, hæc omnia simul coque fortiter, postea pinse, & confice cum axungia, & utere.

Ad cancrum. Cap. 239

Vlcus primum forti & calido aceto bene laua, deinde cum panno lineo detergendo exicca, quo facto, puluerem gallę subtilem superasperge, hoc fac bis uel ter in die, donec sanetur. Ad idem. Sume mētastrum, & eo siccato fortiter frica inter manus, cui mentastro tertiam partem salis misce, & simul omnia fortiter tere, quibus tritis super stipites ardentes pone, ut utrūq; bene comburatur. quod quando fuerit cōbustum, bene iterum teratur, quorum puluis ter in die aspergatur.

Pro carne sananda. Cap. 240

Linguæ bouis radicem tere, succum cuius ut pastillum superpone.

Res probata ad cancrosa uulnera quæ depascuntur in circuitu. Cap. 241

Accipe quotquot habere poteris felliculorū, & scinde, et extrahe succum, ut sit dimidia phiala, sed prius laua plagam de uino tepido, & tunc accipe tres peciolas de panno lineo, & in succo illo infunde, & ad ignem calefactæ una post aliam super uulnus apponātur, & postea de farina tenuissima panis hordeacei cū supradicto succo eidem plagę superponatur.

Ad cancrum res probata. Cap. 242

Caput gruis & uentriculum cum petris omnibus quę in eis sunt sicca in furno, et fac puluerem, & supersparge. hoc non solum cancrum, sed omnia uulnera sanat.

Item aliud probatum ad idem. Cap. 243

Mustelam uiuam mitte in ollam nouam, & bene cooperi de tegula & argilla, & mitte in furnū calidum, & ea combusta fac puluerem, & de ostreæ testa similiter, & asperge, & post diem tertium laua de uino.

Probatum ad fistulam Cap. 244

Accipe terram francigenam, & galetum, id est gallam rotundam, & pulueriza, & pone desuper, & sanabit̄. Cortice quercino siccetur fistula primo, postea sanatur, si mumia sæpe bibat̄, maiorū pulueris hominum rapta sepulchris.

Ad scabiem probatum. Cap. 245

B Accipe sigiam græcam, & olei communis partem unam, & duas aceti, & coque in modum unguenti, & unge in balneo.

Puluis ad cancrum. Cap. 246

℞. atramenti, sarcocollæ, amenti salsi & dulcis, salis gemmæ, olibani, masticbes, ana ℥. i. piperis ℥. vi. Ad idem. Brancam lupinam quæ inferius est rotunda tere cum sale & fuligine, & parum de sanguine, & pone. eo mortuo ad sanandum puluerem aloes pone.

Ad carnem malam, uel ad cancrum. Cap. 247

Pinse tartarum fortiter temperatum cum melle, & mitte in panno lineo, & liga cū licio, & mitte in foco ut ardeat, & fac puluerem, & superpone. Item testam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, et cum isto puluere misce puluerem C gallæ, & salis, laua prius de uino, & postea sparge de hoc in die bis uel ter.

De fistula. Cap. 248

Ad fistulam. Radicem lapathioli, qui rufum semē habet in fistula mitte, et donec purgata fuerit, per singulos dies singulas radices mutabis: et quādo purgata fuerit, cognosces, quia non ut aqua pus, sed quasi putredo fluit tantū: quando aūt hoc uideris, hoc unguēto sanabit̄. ℞. picem, galbanū, ammoniacū, aloen, sepum porcinū non multum, ceram, et parum olei. prædictas guttas, & gummi genera, et picē, et aloen æqualiter cōmista liqua ad ignē, & postea ceram, & sepum semotim lique facta desuper addas, & agita donec conficiatur.

Ad fistulam. Cap. 249

D Raphanum puluerizatū, & quolibet modo fistulis immissum, antea tamen ex aceto ipsa fistula ualde abluta, ualet. et modo quocūq; superpositū. & infra: uel intra eā liberat. Ad idē. Sume herbā excuminatā nomine, & tere. cuius succū infirmāti mane quādo ieiunus fuerit, da ad potandum, & de ipso succo per ipsum foramen pone donec sanus fiat ęger. Itē accipe costā folij raphani, et mitte usq; ad profundū plagę, ita ut sanguis egrediat̄, aliquāto aūt spatio intermisso accipiat̄ fel taurinū, & calefacito ita ut duriciē perdat, & ossa gallinarū cōbusta, & in subtilissimū puluerē redacta: ex his ellychniū componat̄, & ad fundū plagæ mittatur, & interdū ellychniū de combusto puluere sacharo aspergat̄, & ipsum interdum minuas donec

sanetur uulnus. Ad idem. Sepi arietis ℥.i. gummi ℥.s. colophoniæ ʒ.ij.s. opopanaci, aristolochiæ lõgæ, sarcocollæ, æris uiridis añ. ʒ.ij. ceræ citrinæ ʒ.ij. terenda tere, & de oleo parũ pone, ut possint ibi tẽperari, & super ignẽ pone, donec sepum & gũmi genera liquefiãt, et utere quãdo opus fuerit

Ad fistulas tollendas, & uermes occidendos. Cap. 250

Succũ plantaginis mitte sæpius. Itẽ ad idem. Potentillam bibat per dies xxx. probatum est.

Ad fistulam claudendam. Cap. 251

Thus masculum diligenter tere cum uino ucteri, & inde perunge. Ad idẽ. Accipe in primis de carne salsa lardonẽ, & mitte ibi per iij. dies, & postea emplastrum fac hoc modo. accipe frondes libystici syluatici, & tere fortiter, & misce ibi de sale cocto puluerizato tantũ quantũ sunt frondes, deinde adde axungiam ueterem sufficienter, & tere omnia hæc insimul, & fac emplastrum. Ad idem. Accipe tithymallum cum sua radice, & mitte in clibano ut exiccetur, & fac puluerem, & insuffla intus. Item accipe piper, aloe, galbanum, ceram, & oleum, & fac emplastrũ, & utere. Ad idẽ. Pone emplastrum de farina, et alburno, & sinape, & sale cocto, et de calce extincta, et de sapone spatulano, & de capitello per ix. dies, deinde teres tres cimas rubi, & tres urticæ per tres dies. Item piper, alium, ficus siccas, radicem petroselini misce, & tere simul, & fac emplastrũ, & super pone, & statim interficit. Itẽ accipe marmor quod uidetur esse sicut sal, & fac puluerem, & insuffla intus.

Ad idem. Accipe farinam lupini, raphani, sinapis, mel arsum, alburni carbonem, omnibus tritis distempera cum sapone spatulano, & admisto de capitello fac tentam de licio torto ad mensurã fistulæ, & ablue eam mane & sero de capitello.

De paralysi. Cap. 252

Hiera fortissima G. theodoricon emperiston, potio sancti Pauli, & opopyri, paralyticis, arthriticis, & alijs diuersis causis succurrit.

Potio ad paralysin Ioãnis filij Ligorij medici. ℞. mãdragoræ ℥.iiij. castorij ℥.iij. piperis grana ccc. nepitæ manu plena, uini optimi phialas xiiij. bulliat ad medietatem, & ieiunus bibat phialam i. & usq; ad nonam ieiunet. Ad idem. ℞. saluiæ, satureiæ, dictami, sauinæ, mentæ nigræ, cerfolij, foliorum teneræ lauri, quinquefoliæ, betonicæ, febrifugæ, peucedani, agrimoniẹ, pimpinellæ, artemisiẹ, chamædryos, hyperici, millefolij, balsamitæ, pulegij, trifolij, hypocystidos, hyssopi, prasii, origani. añ. M.i. dabis cum uino. probatum est.

Vnguentum ad paralysin. Cap. 253

℞. sauinæ pulueris, saluiæ, mentæ, ocimi, pulueris urticẹ, balsamitẹ pulueris añ. ℥.ij. olei lauri phialam i. ceræ lib. i. olei zz. ana. ℥.vi. omnia arbitrio tuo tere, & coque & unge. Ad idem. Herbam centumneruiam, id est barbam syluanã laua cum ix. aquis, & tere, & in succo adde duo cochlearia mellis, et sic unge digitos in phialis, da primo galli cantu, si laxat non euadet.

Item ad arthriticum dolorem. Cap. 254

Accipe micam panis madefactã aqua, & tere, deinde distempera cũ succo morgellinæ, uel solatri, uel portulacæ, uel semperuiuæ, uel alicuius refrigeratiuæ, deinde superpone loco dolenti, primum inuncto oleo roseo, postea uero ne nimis loca neruosa desiccentur, adde emplastrum hoc. ℞. radicem alteæ, atq; semen lini, & coque in aqua, atq; fomenta, ad ultimum. accipe farinam lentis, & coque in quatuor partib. mellis, & aqua quantum sufficit, & sic superpone. probatum est.

Vnguentum ad guttam. Cap. 255

℞. radicis bryoniæ, corticis medianæ sabuci, absinthij, rutæ, saluiæ, hederæ, chelidoniẹ, arnoglossi, saliuncæ, aloes, thuris, mellis, olei, ceræ quantũ tibi uidetur, & confice.

Emplastrum ad idem. Cap. 256

Absinthij, radicis ebuli, furfuris tritici, stercoris caprini, fac puluerem. acetum mitte in cacabo, & salis satis, fac buliat fortiter, & superpone.

Item unguentum ad guttam. Cap. 257

℞. rutæ, hederæ terrestris, absinthij, abrotani, barbæ Iouis, omniũ ana M.i. sauinæ M.ij. simul tere, & coque in oleo, & butyro, & adipe taurino, uel ueruecino æqualiter, cola, & ubicunq; fuerit gutta unge, et postea in albo pãno indue et pone.

De ratione medendi ad os fractum. Cap. 258

℞. betonicæ, uiolæ albæ panem mundũ ad cernẽdum, melangiæ, hederæ terrestris, pilosellæ, agrimoniæ, sinimphæ, saluiæ, ne intumescat. Item betonica sanat & tollit dolorem, saluia aufert dolorem, hedera terranea curat & mundat, uiola sanat, melangia iuuat ut non claudatur uulnus. ꝙ si ex omnibus his habere nõ poteris, accipe saluiã, betonicam, hederam terraneam, uiolam, agrimoniam, plantaginem, contere, & succum uino mistum, donec sanus sit ẹger, solum accipiat potum. folijs suprascriptorũ deficientibus, radices indifferenter, aut puluerem ad eundẽ accipies usum. Abstineat uero patiẽs ne comedat herbas, caseũ, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panẽ nisi azimum, pultes. Ad idem. ℞. farinam de germano, id est de silagine partes ij. absinthij partem unam, tere, & misce cum melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plagã pone bis mutando per diem.

De plaga. Cap. 259

Ad plagam. Pilosellæ succum da bibere, si reijcit, morietur, si non, uiuet: prima die plantaginẽ, & fragã in uino dabis, secũda die gariofilatam adiunge prædicto uino, tertia die pilosellam, quarto die pimpinellam, quinto die hederã terrestrem, septemneruiam sexto die, transactis uero diebus septem, subtrahere debes singillatim, econuerso incipiens ab hedera usq; ad primã quẹ est fraga.

Antidotum contra plagas. Cap. 260

Angelicam, betonicam, agrimoniam, pilosellam, hederam terrestrem, septemneruiam, uiolam minorem de angelica, coque in uino, & potet tribus uicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide urticam, & intinctam in forti aceto, pone in plaga: statimq; cessabit sanguinis fluxus.

Vnguen-

Vnguentum ad plagas. 261

Anguillas coque in aqua, & collige adipē qui supernatauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale, saluiæ succū, rutæ, absinthij, hederæ terrestris, linguæ canis, artemisiæ, matriculæ, cicutæ, herbæ citri, hyoscyami, strychniboli, olibani, aloes, myrrhę, ammoniaci de speciebus ana ℥.i. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli osium, croci orientalis, sandali, acaciæ, ceræ quantum sufficit, ut album fiat.

Tractum ad aperiendum, purgandum, sanandum dolorem, & carnem mortuam, & carbunculum auferendum. Cap. 262

Recipe succi ebuli, absinthij, cimarum rubi, urticæ carui, apij, omnium ęqualiter, mellis cochleare unum, & albumen unius oui gallinæ, farinæ siliginis, uel cuiuslibet eorum quę sunt ad tenuitatē. confice sic: succos, & cætera pone in uase, & commiscēdo exagita, donec spissum sit & tenax. si plaga profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si uero patula, id est plana, pone super pannum donec sanetur: si uero tractum nimium desiccatur, renoua cum succo solius apij.

Vnguentum ad plagam. Cap. 263

Recipe ceræ citrinæ ℥.s. picis colophonię an. ʒ.ij.s. sepi arietis ℥.ij. infunde cum oleo, & pone super ignem donec unguentum fiat.

Potio ad plagatos. Cap. 264

Betonicam, agrimoniam, fragifoliam, asari, uiolæ, linguæ bouis, ambrosiæ, plantaginis, memitæ, quincquefolij, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpinellæ ana M.i. tere, & adde aquæ libras iij. mellis cochlear unum. cola, & appone piperis grana c. & quanto frequentius biberit tanto celerius sanabitur: sed à uenere abstineat, & omnibus contrarijs. Ad idem. Fac sagimen de lardo, & accipe mel, & farinam de secali, & uinum, & coque simul, & mitte super plagam, mire curat & sanat. Item succus apij, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tantum de farina frumenti ut satis spissum sit.

Ad capitis plagam sic fit. Cap. 265

Diligenter inquire utrum longa sit an non. An os fractū sit an non. his præmissis si profunda fuerit, & testa rupta, primitus capillos tunde, & deinde panni ellychnium absque ullo medicamine, uel lardi frustum excoriatum, iuxta plagæ quantitatē incisum in ipso osis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extendat, uel aliquid morbi generet, pone, et post pone primo embrocham, quæ sic fit: uinum & oleum, & panem non ex toto arsum fac feruere in sartagine, uel aliquo uase, deinde unguentum fuscum unaquaque die in plagella pone. memento tamen ut prædictum ellychniū semper adsit donec caro crescat: quod si os ruptum non fuerit, sue cum acu in duobus uel tribus locis, hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tonsis capillis, embrochā prædictam ad prædictū terminū, & unguentū fuscū in plagella pone.

Ad plagam profundam cum lancea factam in qualibet parte corporis excepto capite. Cap. 266

Primum pone lardum quantum tibi uidetur,

A & unguēto fusco unge: & tunc pultes hoc modo cōpositas pone. Vinū, farinā, oleū cōmune, mel, rutā, saluiā, absinthium, trita cum axungia porcina omnia ęquali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cū pāno superpone quousque plaga desiccetur. memēto ut unaquaque die bis mutetur, nisi prima die, & lardū impone semper æqua quātitate usque ad vij. dies. deinde unaquaque die, prout caro solidescet, paulatim minue, quousque plaga clausa uideat: & tunc impone emplastrū aliquod. in capite autē non oportet imponere pultē hanc, sed embrochā prædictā: quia nō conuenit nisi pili nascantur, propter cōstrictionem pororum.

Vnguentum fuscum sic fit. Cap. 267

B ℞. olei lib.i. sepi, ceræ ana ℥.vi. picis ℥.iij. saluiæ, sisymbrij, lentisci, sauinæ, allij, cimarum rutæ ana M.i. cōfice sic. Herbas cū seuo diu cōtusas cum oleo coque, & cola, deinde cerā adde, ultimo picē, quādoque liquefactū fuerit remoue, et usui reserua.

Potio ad plagam sanandam. Cap. 268

℞. agrimoniam, betonicam, saluiam, plantaginem, folia hederæ terrestris, herbæ uenti, pinsitis his, cōfice cum uino, da bibere quousque sanus sit.

Emplastrum ad plagam sanandam. Cap. 269.

℞. farinam siliginis, absinthium, oleū de oliua, axungiam porcinam ueterem, mel quod sufficit.

Vnguentum album. Cap. 270

℞. cerusę ℥.iij. lithargyri ℥.ij. masticхes, cōdisi an. ℥.i.s. olibani ℥.i. olei rosei, & aceti, quod sufficit.

Ad ossa fracta. Cap. 271

C Ratio mededi ossa fracta hæc est: primum prouide ut leuissimis manibus aptes ad proprium locum male incisas fracturas, quo facto, sal, & mel in sartagine cōpone, & diutissime feruere dimitte, & prout pati poterit calidum superpone cum stupa, aut bombace, deinde lignula recta plana ad inuicem restibus cōcatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est: post triduum uero, reiectis his diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialtea, aut marciato circumlinies, & bombace, uel stupa circumuolue: & sic unguentum circumuoluere, & circumligare, & fomentare contemplata ætate bis in die mane & uespere oportet. usque ad xx. enim dies solidantur: habita tamen diligenti cura: iuuenis uero usque ad septemdecim dies. senum autem usque ad xxi. uel

D xxij. uel xxiiij. puerorum itaque expectatio usque ad xv. dies. in his ergo diebus constrictorium iuxta prædictam rationem facies ita. ℞. olibani, mastiches, cerę, boli armenij, ęquali pondere, ceram solue, & horum puluerem triconizatum superasperge: & ad modum ceroti coque, & tepidum superpone. memento tamē ut prius sapone, & aqua calida, uel aliquo tali optime lauetur: & sic cerotū superpone. nō enim adheret appositum, propter unguentum. oportet etiam scire si ulcus adfuerit. non enim debet apponi in ulcere: quod si aliquo casu accidente disiuncta fuerit, ex utraque parte trahatur manibus: ut ad pristinum locum redeat iunctura: quo facto, palma utrarunque manuū locus constringatur, & postea fomētetur aqua calida: dein-

da: deinde circumliniatur agrippa: & tabulæ superponantur: huius autem mutatio fiat de tertio in tertiũ diem semper cum fomentatione, & post, suprascriptum constrictorium appone. Siqua uero costarum hominis fracta fuerit & interius plicata, costam hoc modo reduces ad exteriora: fac constitui ignem longum ad longitudinem hominis, & nudus calefaciat uentrẽ & costam. tunc uero habens mel coctum, unge manus utrasque ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locum, & trahe suauiter: sic sæpe facies trahendo, donec æqualis sit alijs costis. deinde marciato, cæterisque unguentis foueatur, & emplastrum apostolicon, uel diachrysu, uel aliquod quodlibet, donec sanetur, exterius ponatur.

Emplastrum diachrysu, quod latine aureum dicitur: ossium fracturam sanat: parotidas, glandulas sanat: spleniticum, callum pedis, & hemicranium mire curat: apostemata, & nascentias, & carbunculos dispergit: emprosthotonum uel cui in capite, uel ceruice, uel scapulis nerui contrahuntur, & omnem indignationem, uel phrenitin infantium sanat. Cap. 272

℞. colophoniæ, resinæ ana ℥. ij. olei ℥. iij. picis lib. i. olibani, auripigmẽti, aluminis añ. ℥. ij. aceti quod sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas. cutem superincide ferro: deinde cum hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahe, & tamdiu abstrahe pelliculas circumcidendo cũ spathula, donec omnes uenulas earũ habeas: & sic embrochã de panno inceso superpone, uel aliquod idoneum, ut sanguis stringatur & sanies: embrocha tunc cauatura lauetur, deinde unguentum fuscum apponatur.

De osse fracto. Cap. 273

Ad os fractum. Cerebrum canis cum aceto calido distempera, & superpone in panno lineo. per tres dies dimitte.

Item ad os fractum uel scissum. Cap. 274

Insimul albumen oui cum stuppa induc, & circumduc, & desuper liga. Ad idem. Ceræ nouæ, ammoniaci, rosæ, myrrhæ, croci ana malagma facito: & linteolo apponito.

Tractum ad omnem plagam. Cap. 275

Aloes, myrrhæ olibanæ, mastiches, añ. ℥. i. picis, ceræ, colophoniæ, ana ℥. ij. sicca tere, liquida solue. cola per linteolum, fac magdalionem.

De febribus, & diebus timendis. Cap. 276

Rubra ad febrem tollendam. ℞. cimini, cozumbri, myrrhæ, anisi, croci, dauci cretici, hyoscyami, añ. ℥. i. opij ʒ. i. seminis apij ℥. i. mellis quod sufficit.

Hydropoton ad febrem quotidianam, tertianam, sed maxime quartanam, & ad omnes accessiones & angustias, somnum facit, fastidium tollit, sudorem prouocat. Cap. 277

℞. ameos, myrrhæ, anisi, croci, hyoscyami, opij ana ʒ. ij. chamedryos, apij, petroselini, spermatis mandragoræ, thuris ana ʒ. i. mel quod sufficit, dabis cum aqua calida.

Ad quotidianam. Cap. 278

Si cum typo fuerit, accipiat potionem rubram mistã cũ hydropoto ante horas accessionis. post bibat aquam frigidam. Si uero frigus fuerit, magnum uinum bibat, aut aquam calidam. si uero non profuerit istud, accipiat pancristi, post bibat mulsam. Si uero stomachus fuerit plenus humore, ut

A uomat bibat oxymeli. quod: ℞. aceti phialas ij. mellis lib. i. seminis radicis, & attriplicis ana ℥. i. quę coquantur usque ad medietatem, & ante accessionem bibat, & ieiunet una hora, postea si nõ uomuerit, accipiat aquam calidam, & bibat. De cibis, ius album manducet de gallina, confectũ cum oleo farina, porcellos, hœdos. de uolatilibus, fasianos, turdos, perdices, ficedulas. de piscibus, saxatiles, aut assos, aut elixos. de pomis, mala cydonia, & uuas, & mala granata. de uino, albũ & leue.

Potio probata ad frigiditatem, & febrem. Cap. 279

℞. seminis trifolij acuti, opopanacis, serpylli. ana ʒ. iij. anisi, fœniculi, amyli, apij ana ʒ. ij. farinæ orobi ℥. i. hęc simul tere, & pone in uino bono paululum, & post colligantur in modum uictorialis

B ponderis ℈. iij. dantur cum uino calido.

Electuarium quartanarijs, & quotidianarijs. Cap. 280

℞. siler, piper, amyli, marathri ana ℥. i. zz. pyrethri ana ʒ. iij. gariofilorum, galangæ, añ. ʒ. i. mellis quod sufficit.

Ad quotidianam, tertianam, & quartanam. Cap. 281

℞. rosarum ʒ. xx. sachari ʒ. xl. costi dulcis, rhu barbari, arsenici, cinnamomi, nardi, mastiches, spodij albi, sandali citrini, & albi, berberis, gariofili, croci ana ʒ. ij. tere, & confice cum sirupo uiolato, dosis eius ʒ. iij. ante accessionem & post.

Epithema ut sudor febris exeat. Cap. 282

Semen lini fac bulliat in aqua, induc in panno, & pone super stomachum.

Ad quotidianas acutas in æstate Cap. 283

C Si habuerint turbidam urinã, ex sanguine est. prima, uel secunda die, uel usque ad septimam phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit, hoc fac emplastrũ, uel epithema, quod ualet ad febrẽ acutã. Succum solani tempera cum farina hordei, & induc in panno, & pone super stomachum. Item panem assatum diu, ita ut fiat uelut carbo extinctus, postea tere, & cribra puluerẽ, & tẽpera cum uino, & fac epithema. Diæta utantur tali: succo ptisanæ expurgato hordeo. nam hordeũ positum in aqua una nocte, tundaẽ, & ad mensurã unius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, & coquatur lento igne usque ad tertiam partẽ, & coletur per linteolum, et utanẽ farre molli. & de pomis, malo serico, aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua, & de ele

D ctuario supradicto. Quod si in tempore autumni uenerit, & sine typo fuerit, similiter curabitur. Si cum typo, uomitum prouocabis cum aqua calida & oleo, aut cum oxymelite suprascripto, & si fuerit constrictus, oxymeli catharticum dabis, quod conficitur sic. Mitte acetum, & mel, & elaterij ℈. s. uel secundum uires ægroti. De cibis, superius dictum est, quod si fuerit solutus, cibos stypticos damus. potu utere uino græco. Si uero in suo tempore uenerit cum typo, aut sine typo, primũ cathartica cum dabis ad phlegma deponendum, id est diacalaminthes cum adriano, uel omnes potiones calidas, ut picra, musa, athanasia, hydrocopion cum aqua calida: cibos suprascriptos: pannis autẽ, aut ceroniũ, aut oxyrocroceũ cũ cerotis cataplasma. ℞. hæc, micam panis, fabæ, absinthij, farinæ fœni-

græci, omnia æquali pondere, confice cum ouo molli assato, & cum oleo laurino, aut cyprino, & induc in panno, & supra uiscera impone. expertũ est. Si autem in tempore ueris, curabitur cum potione rubra & esdræ. Cibos autem dabis, gallinas, carnes porcorum, & omnium uolatiliũ. De leguminibus, cicer, far. De oleribus, fœniculos, betas, coctana. De piscibus, saxatiles. Vinũ, albũ & leue.

De febribus tertianis cum typo. Cap. 284

Ad febres tertianas cum typo. Musam potionem ante accessionis horam accipiat, & post bibat aquam calidam.

Ad duplices tertianas. Cap. 285

Vtatur hydrocopio, & musa, & rubra quasi una potione.

Ad tertianam mistam quotidianæ. Cap. 286

Pancristi, & rubra hydrocopio, quasi una potione utantur.

Ad tertianas acutas. Cap. 287

Si uomitu egent, ponatur mel, & acetum, quibus adhibeantur atriplicis ʒ.iij. & utantur. Si constipati fuerint, accipias pulueris uiolæ ℥.s. & bibant interpolato die cum aqua frigida, & utantur epithemate. quod est: ℞. farinæ hordei ℥.iij. rosæ siccæ ℥.i. sandali albi ℥.s. spodij ʒ.ij. mastiches ʒ.i. canforæ ℈.i. tempera cum succo solani, & quasi unguento ungantur: & utantur desuper tegumento stuppæ: & bibant quotidie succũ mali granati mane, & post vij. dies, si urina fuerit turbida & rufa, & nil superiora profuerint, balneo utatur, & fomentetur ex aqua & oleo, & post fomentum phlebotometur de media uena dextri brachij.

Epithema ad omnes acutas febres. Cap. 288

℞. ro. seminis portulacę, sandali albi & rubri añ. ʒ.ij. draga. parũ, tempera cum aqua rosea, aut succo mali granati, uel uuæ lupinæ. Si uero uolueris ut dormiat, ungantur frons, & nares, & aures, ex oleo uiolato & lacte mulieris, & pedes loti in aqua, in qua papauer, & semẽ lactucæ, uel ipsæ herbæ decoctæ sunt, ungantur.

Antidotum ad idem. Cap. 289

℞. sandali albi, ci. & ru. añ. ℥.i. draga. ℥.s. rosſ. ℥.iij. sachari ℥.iij. sirupi quod sufficit. Cibos dabis succum oryzæ, aut alicæ, ius galli, pisces saxatiles, poma frigidissima. de oleribus lactucas cum aceto, portulacas, solanum, omnes cibos parum salitos, dabis aquam frigidam, & mulsam de hydromelite, & si fuerit solutus, dabis ei cydoniũ melle confectum ita: succi mali cydonij partem unam, mellis partes ij. coque ad lentum ignem, donec ueniat ad spissitudinem mellis, & dabis exinde mulsam.

Epithema ad idem. Cap. 290

℞. mastiches, thuris, fœnigræci, seminis lini, farinæ hordei, croci, omnia æquali pondere, trita distempera cum uitello ouorũ, & cum oleo rosſ. hoc modo confecto: tolle oleũ, & rosas cum rore suo, & mitte simul in puteũ, aut in aquam uiuã per xx. dies. postea tolle exinde, & pone ad solem undecim diebus: postea habeas ad umbrã: hoc oleũ frigidissimũ est, & si unxeris igneam febrem de hoc oleo, mitigat eam, & solet eam amputare. Hęc ea-

A dem febris si fuerit in autumno curabitur: si diatesseron temperabitẽ cum uino, cum rubra, cum mulsa. Cibãdi sunt talibus ut est far, simila, & granum bene coctum, carnes pecudum, & pedes porcini, & gallinæ, uinum album & leue. In tempore hyemis, si fuerit cum typo, curabitur cum mulsa, & hydrocopio, & rubra: & si sine typo fuerit, prolongabitur: lexopyreton dabis cum aqua calida: cibos, carnes porcellorum, cerebella eorum, phasianos, & agrestia uolatilia, Quod si fuerit in tempore ueris, curabitẽ potione rubra, & rosata simplici quod est. ℞. croci orientalis ℥.i. draga. ℥.i. succi liquiritiæ ℥.i. seminis citru. melo. ana ℥.i. rosæ ℥.iiij. tẽpera cum melle ro. & aqua rosea.

Rhodasachara ad idem. Cap. 291

B Accipe rosarum albarũ lib.i. minutatim incide rosas, & frica bene cum manibus ipsas cum sacharo, & pone in uase, & ligabis, ponasq; ad solem lx. diebus donec bene coquatur, & nocte auferes.

Diacydonion ad idem. Cap. 292

Coctana mundabis interius & exterius, & coques cum aqua bene, & in una libra pomorũ, pone ij. lib. sachari, & iterum coques ad spissitudinẽ, postea addes pulueris sandali rubri, & citrini ana ℥.s. spodij ʒ.vi. rosæ ʒ.x. seminis portulacæ ʒ.iiij. succi liquiritiæ, succi rhu. draga. seminis cucu. ana ʒ.ij. mannæ, casiæfistu. añ. ʒ.vi. croci ʒ.ij. masti ʒ.i. cãphoræ ʒ.i. adde siru. uiolati simplicis quod sufficit. Cibos dabis, succum oryzæ aut alicæ, ius gallinæ, &c. sicut superius notandum est.

C *De febre quartana cum typo.* Cap. 293

Ad febrem quartanam cum typo. Si fuerit in æstate, ante horam accessionis dabis potionem musam. Si fuerit in hyeme, utanẽ potione diasulphuris, & dialteæ unguento. de cibis, utanẽ rapis, porris coctis, & farre, & ciceribus. de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis, gallinis. de pomis, mala cydonia. de uino, neq; leui neq; forti.

Ad duplicem quartanam. Cap. 294

Ad duplicem quartanam. Adriano, & pancristo temperatis utantur cum balsamo: quartana si fuerit tempore ueris, curabitur potione esdræ, mista cũ potione sancti Pauli, & musa ænea, Vnctionem talem facimus: sinapi ungimus dorsum ante unam horam accessionis, cibos autem calidos &

D stypticos damus: ut lepores, phasianos, perdices, anates, anseres. de leguminibus, granum bene coctum, cicer, fabam fractam. de oleribus, fœniculũ, capita raparum, rutas agrestes coctas, uinum rubrum & forte. in æstate uero, ru. mista cũ theriaca mundissima cũ uino tẽperata damus: & unguẽto marciato ungimus totum corpus, ante unam horam accessionis prope ignem donec sudet, & præterea hora accessionis. cibos autem superius diximus. Si tẽpore autumni uenerit, curabiẽ potione adriani, & diacalaminthes. & trochiscis probatis ad quartanã: petroleũ dabis bibendũ. ungimus totum corpus ante & retro dialteas, & quotidie damus origanũ ad bibendum, cibos uero ut supra.

Vnguentum ad quartanam. Cap. 295

℞. cinnamo. ℥.ij. croci ℥.i. myrrhæ, styracis, sagapeni

peni,ana ℥.v.laseris ℥.iiij.gentianę ℥.ij.mellis quod sufficit,da in modum lupini, cum aqua calida. Ad idem. Oleo pulegino utere cũ nepita.purgat stomachũ & thoracẽ, cæteraq́ membra, ita ut prius utatur cõmistione sancti Pauli, & calidarũ potione,confricetur totum corpus cum uino austero.

De febribus ephemeris. Cap. 296

Ad ephemeras febres. Si nascantur ex calore,utantur tenui balneo, & fomententur ex aqua calida, & oleo:& bibant aquã frigidam, uel tenue uinum,& utantur frigida diæta,scilicet cucurbita, portulaca, malo matiano, uel syriaco, uel succo mali granati. de carnib. pipionibus, syluaticis uolucribus. Si autẽ ex frigore fuerit, ungatur stomachus oleo mastichino,qđ recipit olei ros. ℥. ij. mastiches ʒ.iij.costi ʒ.i.rutæ uiridis ʒ.ij.simul in oleo coquantur,& ex eo ungatur stomachus, & detur potio diatrionpepereon. diæta, accipiant pecorinam carnem unius anni & agninam, & pipiones domesticos, & bibant uinum rubrum & subtile, & ferantur ad balneum calidum.

De synocha febre. Cap. 297

Ad synocham. Si ex sanguine fit, uel ex cho. ru. phlebotoma in prima die, uel secunda, aut ad summum in iij.die. si masculus fuerit, in dextro: si fœmina,in sinistro:si uentrẽ habuerit cõstrictum, clysterizabis ita:accipe succũ cantabri, & maluas tunsas,coquantur cum oleo,deinde colato per linteum,& utere. Si autẽ desiderauerit balneũ, concede sibi,& utatur fomento ex calida,& oleo:diæta utatur tali.succo ptisanæ,& farre molli,& malis matianis,& syriacis:& pane in aqua.

De homotono. Cap. 298

Homotonus curabitur sic:potionẽ rosatam superius scriptam teneat sub lingua usq; dum liquescat,& saliuam eius glutiat. unctionem talem facimus.oleo roseo frequenter ungimus caput,& pręcordia. epithema tale facimus. ℞. croci orientalis ℥.s.mastiches,olibani ana ℥. i. ouorum assorum uitelli quantum tibi uidetur:cõfice cum oleo roseo, & pauco aceti,super præcordia ponas.

Item alia unctio. Cap. 299

Oleum roseũ, cum portulacæ suc. aut cum suc. uerbenæ,aut cum suc. cucur. super præcordia pone,diætam talem damus:suc.alicæ & suc.oryzæ:à uino abstineat.sed mulsam atticam damus. Ad idem. Si uentrem constrictum habuerit, clysterizabis cum suc. cantabri, aut bibat psyllium in tribus aquis lotam,& utatur mali grana.suc.& malis & pyris,& sorbis maturis,& ungať unctione quę recipit suc.semperuiuæ:suc.portulacæ,suc. rasuræ cucur.olei ros.ana ℥. i. & ungatur ex his totum caput, præter loca ubi cerebrum est: epithemate utantur ut supra.

De causo. Cap. 300

Causus nascitur ex cho. ru. nimiũ sic. circa subtiliores uenas hepatis,quæ his signis cognoscitur: sitis,& insomnietas est magna,& alienatio prosequitur,& surditas,aut muti fiunt:quãdo hęc signa ante triduũ habuerint, q́ febris fiat, dolor capitis sentitur,& buccinæ auriũ, ipse dolor cũ forti ictu

A & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis, & frigida potione,& frigida adiutoria necessaria sunt his quæ supra diximus. Euacuetur autẽ humor cholericus, extinguatur,& dissoluať per sudorem, aut per uomitũ, aut per uentris solutionem. Certissime autẽ extinguitur si biberit aquam multã & nimis frigidam: etiam hydromeli bibat, aut lauacrum intret ut sudet, sed non descendat in soliũ, nec diutius moretur. de escis uero nihil nisi ptisanam manducet.

De nephritica passione. Cap. 301

Ad nephriticam passionem.Si fuerit ex cho.ru. in dextro latere, detur ei musa, uel iustinũ minus, post elixaturam apij & fœniculi, quæ cõficitur ex corticibus eorũ in aqua coctis. si fuerit in sinistro

B latere,ex phlegmate uel cho.ni. detur ante adrianum,& iustinũ maius,cum decocto apij & petroselini macedonici. si fuerit sine febre, uinũ bibat, si fuerit cum febre,aquã: & utantur emplastro ceronio, & fomentẽtur cum aqua calida, & succum cressonis per se bibant. Diæta uero, omnia calida & leuia:& utantur crescionibus, & alexandris,& urticis:petroselinis,& apio,& asparagis.de carnibus,porcina,agnina,hœdina.de uolatilibus, phasianis, perdicibus, turdis, ficedulis. de leguminibus,cicere.de piscibus, nullatenus. de uino, claro & rubro utantur.

De pleuritide. Cap. 302

Ad pleuritin. Si fuerit ex sanguine, & spuerit sanguinem, phlebotoma de brachio eiusdem par

C tis.& cozumbrũ coctum in patella cum mel. plagellę imponatur ita,ut refrigerata altera calida imponatur.si fuerit ex cho. ru. utať electuario quod recipit amygdalarũ ℥.ij.pineæ mundatæ ℥.ij. gummi saracenici ℥.i.dragaganti albi uel rubri ℥.i.seminis citruli.melo.cucu.cucur. mundatorum ana ℥.i. tẽpera cum decoctione epithymi, amygdalę purgatæ terantur,& ex suc.aqua inficiať, & ita bibat: si ex phlegmate fuerit, accipiat pilulas ex sagapeno factas,& bibat decoctionẽ hyssopi cum aqua, uel puluerẽ facto de caprifico cocto in pice in modum emplastri utatur. Diæta uero sit, pultes, far molle,& amygdalæ,& bibat aquam eorum.

De Phrenitide. Cap. 303

Phrenitis si fuerit tempore ueris, curabitur sic.

D Venam quæ in media fronte est post vij. dies tangimus,& eos sternutare facimus cum elle.albo,& euphorbij puluere.quod si sternutauerit,bonum. Vnctionẽ facimus talem.oleo roseo,uel oleo uio. frontẽ,& præcordia inungimus. & sæpius faciem eius aqua frigida irrigamus,ut non dormiat.Si fuerit tempore æstatis, ungimus præcordia eius cum oleo ro.& succo semperuiuæ.

Antidotum Basilij,hemitritæis omnibus. Cap. 304

℞.Costi,carpobalsami,celticæ,gariofilorũ anã ʒ.i.croci ℈.i.nardostachyos,meliloti anã ℈.ij. casiæfist. foliorũ semperui. foliorum ana ℥.ij. mel lib.i.aquæ lib.i.& s.aut ij.tere, & infunde. cataplas. ad omnes febres.℞.lini semen, hordeũ, fœnũgræ. absinthiũ, anethũ,apiũ,petroseli.libysticũ,& lupinos, ex supradictis farina facta mittas oleum desuper, aut

axungiam uetere͂, & facto ita cataplasmate, induc in linteolo, & calidum super stomachu͂ impone: omnibus diebus mutando, & calefaciendo.

De diebus timendis. Cap. 305

Quisquis prima die cuiusq; mensis in infirmitatem ceciderit, sequens iij. dies est timenda, quam si transierit, usq; ad triginta dies euadet. Qui uero secu͂da die ceciderit xiiij. time͂da est. qua͂ si transierit, diu euadet, licet ægrotans. Qui aute͂ tertia die deciderit, sine molestia liberabit in proximo. Et qui in quarta die inciderit in infirmitate͂, grauiter usq; ad xviij. diem infirmus erit, sed euadet. Quinta die ægrota͂s, licet grauiter patiat, euadet. Sexta die decidens licet sanari uideat, quinta tamen die alterius mensis moriet. Qui septima die deciderit, absq; molestia liberabit. Octaua die ęgrota͂s, si non fuerit factus sanus usq; ad xv. diem, morietur. Nona die ægrotans, quamuis cum summa molestia, euadet. Decima die qui deciderit, proculdubio morietur. Vndecima die qui deciderit, in proximo liberabitur. Duodecima die qui deciderit, nisi liberatus fuerit, in xv. die, morietur. Tertiadecima die qui deciderit, infirmus erit usq; ad xviij. qua͂ si transierit, euadet. Quartadecima die si quis deciderit, manebit usq; ad xv. diem, & sic euadet. Quintadecima die si quis deciderit, nisi intra xviij dies co͂ualuerit, morietur. Sextadecima die si quis deciderit, licet per xxviij. dies molestetur, tame͂ liberabitur. Decimaseptima die decidens infirmus, usq; ad xviij. dies euadet. Decimaoctaua die decidens subito sanabitur. Decimanona die decidens euadet similiter. Vigesima die decidens v. diebus euadet, sed tamen sequenti mense morietur. Vigesimaprima die ægrotans, nisi periculu͂ mortis incurrerit, intra x. dies alterius mensis liberabit. Vigesimasecunda die decidens, licet x. diebus patiatur grauiter, liberabitur. Vigesimatertia die decidens, quamuis cum molestia, altero mense liberabit. Vigesimaquarta die decide͂s ægrotans xxvij. die quasi liberabitur: attamen mense sequenti morietur. Vigesimaquinta die decide͂s, licet aliquantulu͂ patiatur, euadet. Vigesimasexta die decidens non morietur. Vigesimaseptima die decidens, licet usq; ad exitum patiatur, tamen in altero mense liberabit. Vigesimaoctaua die decidenti mors minat. Vigesimanona die decide͂s ægrotans, paulatim altero me͂se liberabitur. Trigesima die, utru͂ infirmus euadat, dubiu͂ est. Similiter qui Trigesima prima die ægrotauerit: utru͂ euadet ignoratur.

De urina & pulsu. Cap. 306

Quoniam & causaru͂ omnium & nonnullarum dimensiones atq; imminentis spiritus præuidere difficile est, urinæ diuersitates, & uarios pulsus arguto stilo conscripsi: ne co͂fusa ratione medicinæ uel ordinata quære͂ti pernoscere fecissent errore͂.

De urina & pulsu in febribus ephemeris. Cap. 307

Ephemerę febris pulsus est simplex, non ualde inæqualis, aut sordidus, aut difficilis: quarum ex urina, si guttatim fuerit egressa, & patiens dolore͂ capitis senserit, hæmorrhoidas scias esse uenturas. si uero ex animi ægritudine, id est tristitia, aut cu-

A piditate febris nata fuerit, pulsus eius est lassus, tenuis in principio: ita ut putes eum multis temporibus ex longinqua infirmitate ægrotasse. Vrina in his rufior inuenitur, quàm in cęteris ephemeris febribus. Si autem ex iracundia ægritudo nata fuerit, et febris fuerit in magnitudine, et in nimietate, pulsus fit non minuens atq; desinens. Sicut in his qui ex tristitijs, & uigilijs, atq; cogitationibus laborant, urina cro cea est, & ignea, & extra consuetudinem cholerica euenit cum morsu ueretri exiens. Nam qui ex multo labore sudantes deficiunt, & frigescunt, pulsus eoru͂ mitior inuenitur & lassior. urina uiridis & turbulenta apparet. Quæ si subito asperitatem, & ru. uini colorem assumpserit, & calor defecerit: aut si fuerit uersa in albu͂ co. aut

B dolorem articulorum, aut aurium nunciat apostema, id est parotidas. quod si colore supra dicta urina abundans fuerit, & non supradictum dolorem habuerit, eius ægritudinis solutionem ostendit futuram. Vrina alba & spissa bonam significat sanitatem: si tamen capitis dolor non fuerit. Si autem talis coloris urina in initio ægritudinis uenerit, co͂tractionem corporis futuram denunciat. Illi uero qui nimia fatigatione fuerint lassi, pulsum habent maiorem & lassiore͂, in hisq; urina rubra est & candida. Quibus uero indigestio ciborum febre͂ attulerit, pulsus eorum labentior & mitior ictu, & procedente tempore acrior fit. Vrina uero eoru͂ multum ru. est. Quibus inguinum dolor febrem mouerit, pulsus est maximus, & grandis ictu, & uelox, atq; spissius. Vrina his subalbido colore appa-

C ret, & communis ut in cæteris ephemeris.

De urina & pulsu causi, synochi, & synochæ. Cap. 308

Causus & synochus, hi ambo habent pulsum synochæ consimilem: non horaru͂ declinationes similes. quibus si lingua fuerit arida, et uomitus cholericus & urina liuida mors significat. Vrina crocea & turbulenta cum nebulis non bonis, & pluribus diebus in eis non egesta, aut longinqua͂ ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea si guttatim stillando fuerit egesta, uentris co͂strictionem malam cum animi turbatione & angustia ostendit. Vrina alba & aquosa in augmento ægritudinis, aut in statu ueniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nunciat futuram. Si

D uero pinguis fuerit, mortem significat. Vrina similis spermati hominis, imminentia nunciat. Vrina uiridis critico die immutata, morte͂ ostendit. Vrina uiridis si se mutauerit in albu͂, aut aquosum colorem, typicam ægritudine͂ uenturam significat. Vrina ęruginosa stranguriam significat. Vrina ni. & tenuis, cum nebulis, phrenitim ostendit: maxime si odor uitiosus fuerit ei. quibus autem fluxus sanguinis ex naribus uenerit, solutionem eius ægritudinis statim fore significat. Vrina æruginosum habens colorem, spasmu͂ significat. Vrina ni. & tenuis cum auriu͂ obtusione & insomnia, & in se nebulam habens, tempus longum eius ægritudinis nunciat, & sanguinis fluxu͂ imminere ostendit. Vrina sanguinea cum dolore capitis & hypochondrij dextræ partis, statim subitanea͂ mortem signifi-

ſignificat. Vrina pinguis ſine febre ſenibus eueniens, apoplexiam facit, quæ cum ſoluta fuerit, caliginem oculorum cito tranſeuntem, & delectationem cibi oſtendit. Vrina turbulenta & non uaria, criſim cum dolore aliquo uenturam oſtendit.

De urina & pulſu in homotono, aucmaſtico, & paracmaſtico. Cap. 309

Homotonus pulſum habet grauem, ſpiſſum & ſordidū. Aucmaſticus uero pulſum habet uigentem, & ſordidum, ſine intermiſſione. quibus grauis eſt, per ſingulos dies & horas febris augmentatur, nullo ſtatu uel declinatione interueniēte. Vrina rufa in his inuenitur. Paraucmaſticus autem in ſecundo uel tertio die cum declinatione pulſum tenet mitiorē, quamuis in principio uehemēs fuerit. In his ergo omnibus præſcriptis paſſionibus ſi urina fuerit colo. liuida, & tenuis conſtitutione, phrenitin futurā denunciat: quam longo tempore protrahi ſignificat. Vrina colore alba, & conſtitutione tenuis, cum nebulis non bonis, renum & dolorem, & indignationē ſignificat: ſi in bono colore, & in die critico conuerſa fuerit, certū diſcuſſionis tempus denunciat. Si uero ex bono colore in malum die critico conuerſa fuerit, futuram mortem oſtendit. Vrina cholerico colore, nebulam albam habēs, & furfures ſupernatantes, aut longam ægritudinem aut mortem ſignificat. Vrina tenuis cum nebulis non bonis, phrenitin, ſiue mortē, aut ſpaſmū ſignificat. Vrina alba ſi ſe mutauerit, apoſtema celerius uenturum ſcias. Vrina turbulenta, & tardius reſidēs, maxime ſi ſanitas intraneorum fuerit, & per multos dies perſeuerauerit, & non ſe mutauerit, pro certo ſcias acutas febres in tertianam conuerti. Vrina ſubalbida, & ſpumoſa, aut rufa, & ſi ex cholerico humore ipſa ægritudo nata fuerit, mortem ſignificat: quod ſi eo tempore ſanguis de naribus fluxerit aquoſus ſubito, & à ſolito abundans: & tenuem ſe urina fecerit, & diu perſeuerans non ſe mutauerit: frigus ſubitaneū demonſtrat uenire: pro quo frigore fit ęgritudinis ſolutio non bona, Vrina cum ſudore ſi in febriū augmento fuerit, & abundantia urinæ fuerit, mortem cito uenturam nunciat. Vrina rubra & ſpiſſa modo ſupradicto, mortem cito futurā ſignificat. Vrina rubra & ſpiſſa ſi fuerit egeſta frequentius, & ſi dolor capitis, & ſcapularum affuerit, et auditum patiens obtuſum habuerit, & hypochōdriorum dolorem ſenſerit, futuram phrenitin denunciat: quod ſi infra vij. dies ſoluta fuerit, ictericū facit: & ſi nō fuerit ſoluta in macronoxiam uenerit, & nebulę non bonæ in eadem fuerint, ex eadem phrenitide morietur. Vrina alba, & aquoſa, & nebulam bonam habens, & cum odore bono egeſta, ſupradictam phrenitin purgat. Vrina lactea ſi in initio ægritudinis iuuenibus euenerit, non bonum ſignificat. Vrina alba, ſpumoſa, & nebuloſa, non bonum ſignificat, & ſi in critico die, aut poſt criticū diem ſuperuenerit, ſolutionem ægritudinis oſtendit. Vrina nigra cum ſudore, nō bona ſigna imminere oſtendit. Vrina puluerulenta, & maxime ſi frigus, & lippitudo oculorū fuerit, & caligo, & ſuperio-

A res partes in ſudorē ueniant, uenturum ſpaſmum denunciat: ꝙ ſi ſe ſupradicta urina abſtinuerit, & dolor capitis cum ſudore corporis fuerit, ſpaſmū ſtatim uenturum oſtendit. Vrina non bonum colorem habens, & ſi non fuerit digeſta, uel conſtitutionem urinæ animalis ſimilem habuerit: & miſſa in calice cito reſederit, & amens patiens fuerit, & inſomniam ſenſerit, ſpaſmum ſignificat, aut mortem. Vrina ſine nebula turbulenta, non bonū ſignificat. Vrina nigra, aut liuida, non ſine periculo erit. Vrina crocea, & ſpiſſa, laborem, & dolorem, & grauedinē in hac ægritudine, ſiue mortē oſtendit. Vrina tenuis, maxime ſi dolor capitis, & ſcapularum, & inſomnia fuerit, phrenitin, & paracopen, & dementiam, ſiue cardiacam ſignificat. B Mulieribus tamen hoc tale ſignum mortē ſignificat. Vrina tenuis in cretico die ſi aſpera facta fuerit, ſtatim ſudorē uenturū demonſtrat. Vrina ſupraſcripta poſt criſim ſi ſe mutauerit, eius febris fiet repetitio. Vrina ſpiſſa, & cholerica ſi fuerit augmento febris, mortē ſignificat. Vrina nigra, per uarios colores frequenter mutata, cum nebulis non bonis, & uelut conciſis, & ſeparatis, & frequenter in nigrum colorē conuerſa, phrenitin cum morte ſignificat. Vrina nigra, & lucida, cū ſudore, & dolore hypochondriorum, mortem nunciat. Vrina tenuis, & boni coloris, frequens, & multa egeſta, macronoxiam, & ſolutionē ægritudinis oſtendit, ſed apoſtema ſcias eſſe futurum, & per uentris ſolutionē ægritudinis criſim demonſtrari. Vrina alba, C & turbulenta, & non cōpoſita, aliquem dolorem cum periculo nunciat. Vrina nigra, & ſpiſſa, nō boni coloris, ſi multus ueſicæ dolor fuerit mortem ſignificat. Vrina nigra, & tenuis, & æſtuoſa, ſi æſtuatio fuerit cum faſtidio, & ſi turbatū ſenſum patiens habuerit, & non recte intelligat, & loquatur, aut malefactio non defuerit, mortē oſtendit. Vrina quæ ueluti florem uini ſupernatantem habuerit, phrenitin, aut paracopen uenturam oſtendit. Vrina ualde lucida, phrenitin uenturā oſtēdit.

De quartanis febribus. Cap. 310

Quartana febris in initio pulſum rarū, & ſegnē facit, & in alto poſitū, declinante aūt paſſione inuenitur pulſus laſſus, ſordidus & ſegnis. Cui cauſę tempore accidente frigido, minuit pulſus accenſo calore. D Vrina in his miſto calore apparet maxime pallida, uel fuſca & indigeſta uidetur.

De tertianis febribus. Cap. 311

Tertianarijs pulſus eſt ingens, citatus, uehemens, creber. Vrina in eis crocea, aut ſatis rubra, quaſi ſanguinea uidetur.

De quotidianis febribus. Cap. 312

Quotidianis febribus pulſus eſt minor ꝗ quartanæ. Vrina eorum candida apparet, aut ſpiſſa, aut turbulenta. Vrina alba ſi longo tempore perſeuerauerit, frigora ſoluit. Memineris autem quanto quartanariorū pulſus à tertianarijs minor eſt, tanto quotidianorum à quartanarijs inferiorem eſſe. Vrina nigra quartanā nunciat. Vrina cum nebulis ſciſſis, macronoxiam ſignificat. Vrina nebulas cholericas habens, in ægritudinē acutam tranſire ſignifi-

significat. Vrina quæ uelut rasuram habuerit, & arenam & in nebulis quasi sanguinem, syntexim renum, id est colliquationem ostendit. Vrina phlegmatica si apparuerit sicut sol in limpidis colorib. indignationem renum denunciat. Vrina alba si se subito in malum colorẽ mutauerit, proximã nunciat mortẽ. Vrina tenuis si post crisim uenerit, & longo tempore perseuerauerit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrina tenuis si in malum colorem se post crisim mutauerit, & ij qui patiuntur prima ætate fuerint, contractionem corporis significat. Vrina aspera si post crisim fuerit, in eandẽ febrem reintegrari demonstrat ægrotum.

De dolore capitis. Cap. 313

Caput dolentibus si urina liuida fuerit, augmentum significat. Vrina rufa ut superior demonstrat, quibus si sanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet solutio.

De synanchicis. Cap. 314

Synanchicis pulsus est paruus, uelox, & densus, qui quando ad periculũ ueniunt, sine pulsu sunt.

De cardiacis. Cap. 315

Cardiacis pulsus est paruus, & densus, quibus imminẽte periculo pulsus fit catoryctus, id est defossus, uel deciduus, & quando creuerit, quasi iaculum cõtrahitur, & fit uelox, & paruus, & minus clarus, & inanis, & uelut creber, ac ubi cœperit crebrescere passio, incipit uibrans esse, non clarus, cum tremore & formicatione, incognitus, & se subducẽs, At ubi cœperit grauari, pulsus fit densior, & post defectior, quibus uelut inclusus esse sentitur, quod est pessimum signum, quæ quando ad melius uenerit, pulsus inuenitur exaltatus, & bene dispositus, & leuis ictus. Vrina eorum alba & aquosa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis solutionem ostẽdit. Vrina in eis spissa quando fuerit, quæ spissitudo si uelut scissa apparet, paralysin significat.

De pleuriticis. Cap. 316

Pleuriticorũ pulsus est spissus, quæ passio quando facta fuerit grauior, pulsus plus cõspissatur, & fit uelox, & ualidus, & ueluti fluctuans, & inspicientium digitis uelut ungues sentitur. Quando autem ad peripleumoniã conuertitur pulsus, fit spissior quàm supradictis. Vrina tenuis, & saniosa si in initio ægritudinis uenerit, & per multos dies manserit, phrenitin futuram nunciat, maxime si ei tussis sicca, et insomnia fuerit. quibus si sanguis narium, & plurimus dolor uenerit, solutionẽ ægritudinis huius futuram nunciat. Vrina pinguis, & rufa, mortem futuram ostendit. Vrina alba, & subliuida mortẽ demonstrat, Vrina tenuis habẽs uelutì limũ liuidum, indigestionẽ aut mortẽ nunciat.

De peripleumonicis. Cap. 317

Peripleumonicis pulsus est ualidus, & spissus, qui quando ad periculum uenerint, pulsus fit tardus, & ueluti non comparens, & formicans. Vrina eorum nigra, cum uarijs nebulis, mortem futuram ostendit. Vrina sanguinea, cum nebulis supra dictis, uitæ periculum nunciat. Vrina indigesta in initio, & ante crisim, significat mortem futuram.

De cachecticis. Cap. 318

Cachecticis, & phthisicis pulsus est lassior, & talis morituris imminenter efficitur.

De dysentericis. Cap. 319

Dysentericis, & iliacis est pulsus lassus, minus tamen quàm cachecticis, quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.

De hepaticis. Cap. 320

Hepaticorũ urina alba, & spissa, & plurimũ egesta, sanitatẽ promittit. Vrina sanguinea, mortifera est. Vrina nigra, & turbulenta, & uelut capillosa, & aliquid rasuræ habens, mortem significat.

De spleniticis. Cap. 321

Spleniticorum urina rufa, uel nigra intemperata, & tenuis, periculum uenturum ostendit. Vrina lucida nimis, bonũ signum significat, quæ si cum nebulis fuerit, quasi conglobatione instanti, bona imminentia ostendit.

De ictericis. Cap. 322

Ictericorum urina intemperata etiam ut supra protractionem in longum tempus significat. Vrina rufa, & spissa plurimum egesta, sanitatem, & solutionem uentris promittit.

De hydropicis. Cap. 323

Hydropicorum urina intemperata, & pauca, & rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De Iliacis. Cap. 324

Qui dolorem patiũtur ilis, pulsus est densus: & si ad periculum ueniunt, fit eis pulsus mitior.

De ijs qui in renibus patiuntur. Cap. 325

Iis qui in renibus patiuntur pulsus pigrior in una manu, maior, ac uehemens, plenus uel siccus, aut celer inuenitur. In altera uero manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, dispari tempore respondens.

De nephriticis. Cap. 326

Nephriticorum pulsus lassus. Vrina in his rufa si fuerit, non bonũ significat. si causa in peius protrahit. Vrina in his spissa, & color uelut sperma hominis, mortem significat. Vrina uinosa, augmentum doloris significat.

De apostematibus. Cap. 327

Qui eruptionem patiuntur apostematum, his pulsus est spissus, qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.

De ulceratione renum. Cap. 328

Iis qui renum ulcerationem habent urina spissa apparet; habens uelut carnes supernatantes, nimium dolorem uentris significat.

De scabie. Cap. 329

Scabiem in uesica habentibus urina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus, dolorem futurum ostendit. Vrina saniosa, & plurimum egesta, & uelut coagulata, aut aliquam eruptionem in renibus, aut initiũ calculi in proximo uenturum ostendit.

De ischiadicis. Cap. 330

Ischiadicorum urina sanguinea, & tenuis, & intemperata, in dolorem si uenerit, acriorem dolorem uenturum ostendit.

De arthriticis. Cap. 331

Arthriticorũ urina sanguinea, & tenuis, nimios labores

labores uenturos indicat. urina rubra, & nebulosa, dolorem cessare significat.

De opisthotonicis & emprosthotonicis. Cap. 332

Opisthotonicis et emprosthotonicis pulsus est in tenuitate deductus.

De cognitione urinæ. Cap. 333

In omnibus his infirmitatibus, id est phthisi, hydrope, apoplexia, epilepsia, peripleumonia, paralysi, cholica, dysenteria, si urina rubra fuerit, mortem significat. In phrenitica uero uel pleuritica, synocha, causo, tertiana, si urina alba fuerit, aut subliuida, mortem significat. Vrina alba sine febribus, in masculis, siue fœminis, dolorem laterum, & aliquando renum significat. & prægnantem fœminam significat aliquantulum. Vrina asterica, id est habens quasi stellas, ubi fœmina est, multum dolorem stomachi, grauitatémue capitis, masculis, scapularum dolorem significat. Vrina si superius claritatem habuerit, & inferius nebulosa, & subliuida fuerit, dolorem renũ significat, & coxæ, & genu, & superius stomachi. Vrina si superius fuerit subnigra, & plena, et inferius claritatem habuerit inferius dolorem renum, & superius grauitatem capitis, obturationem aurium & nariũ significat, quod fumus stomachi facit. Vrina alba, & nuda in omnibus, debilitatem, & frigiditatẽ significat corporis. Vrina alba, & pinguedinosa, uel iumẽtina, dolorem renum significat, & uesicæ, & capitis aliquantulum. Qui sæpius ad urinam uadit, infrigidationem uesicæ significat. Qui patitur uitium hepatis, urinam rubram, & obscuram habet. Vrina pulmonis pinguedinosa, & alba, peripleumoniam significat. Si urina spumosa superius fuerit, significat stomachi uentositatem: & aliquando desiderium ueneris, & tussim, & frigiditatem.

De febribus maioribus. Cap. 334

Vrina quasi ignea, significat tertianam. Vrina sanguinea, synochũ causam significat. Vrina sanguinea, & obscura, causon significat. Vrina de pleuritide quasi fax est. Iuuenes raro moriuntur inde, & senes raro euadunt: sed qui quarta die solutionem habuerint, non euadunt. Vrina in febribus rosea, & obscura, phrenitin significat. De synocho enim incidit homo in phrenitin. Si fœmina habuerit urinã uelut iumẽto similẽ: dolorẽ uuluæ, & matricis, & febrẽ significat. Cura fœminarũ hæc est, si doluerit uulua. post balneũ accipiat triferam magnã, & sero mittat ℈.ij. de eadem in uulua.

De uulneribus sanandis. Cap. 335

Mistura ad uulnera sananda. ℞. pilosellã pro ulcere, saluiam pro paralysi, uiolam pro dolore, agrimoniam ad curandum, hederam terrestrem ad sanandum, melangiam ad aperiendum, opopanacẽ, ne contrarij sint sibi cibi, tenericulã pro pleuritide, dictamũ, quæ etiam irrationabilibus subuenit, morsus serpentũ curat, betonicam pro febre, quinq; folia pro expellẽdo sanguine uel pure: ad constringendum plantaginem, ad cõsolidandum consolidam, eiecta pilosella, & melangia.

Mistura perfectißima ad plagam. Cap. 336

℞. buglum, id est herba uenti maior. i. consolidam. fœniculum, peplium, uel pimpinellam, pindemontis.

Emplastrum ad uomitum restringendum. Cap. 337

℞. Mastiches, cymini, añ. ℥. i. baccarum lauri ℥. i. tere, & cum succo rutæ collige, & super stomachũ pone, & miraberis effectũ. Ad idem. Zinziberis ℥.iij. pinse, confice cum melle, in stomacho pone, statim stringit.

Emplastrum ad febrem. Cap. 338

Tolle radices raphani, & frige cũ melle, & fac inde tentã, & mitte intus, postea tolle agrimoniã, & pinse. & fac emplastrũ, & superpone. Si uis scrofulas absq; plaga curare, pone super eas corticẽ nucis ualde pinsitã, & post ij. uel iij. dies aufer, & pone ibidem nepitam herbã, tunsam: & post iij. dies tolle, & impone sanguisugas, & sanabitur.

Emplastrum barbaræ, quod facit ad omnia uulnera recentia, proprie autem neruorum, & musculorum contusiones, & laxata intumescere non patitur, articulos incisos iungit, & omnium hominum periculosißima sanat mirifice, interius prius iniectum, postea extra appositum plagas ueteres, et fistulas sanat, uel consolidat. Cap. 339

℞. ceræ, resinæ frixæ, pitis frixi, bituminis, omnium añ. ʒ. iiij. opopanacis, aluminis, & uitreoli, croci, gallę omphacinę, olei ueteris añ. ℥. ij. cerusæ, mãnæ thuris, aluminis scissi, æruginis cãpanę, omniũ añ. ℥. iiij. cõfice sic puluerẽ. terenda cum sufficienti aceto in mortario sine intermissione tere, solubilia cũ oleo & cera soluta medicamini adde, & sufficienter cõmisce: quando aũt commistum fuerit, cõpositis magdaliunculis conde, & usui reserua.

Ad ficum. Cap. 340

Puluerem radicis philipendulæ, id est fisalidos dabis patienti interius, & exterius superpone.

Medicamen ad dolorem dentium. Cap. 341

Succo hederæ terraneæ, aut herbæ in aure misso, in ea parte, qua dolor est, statim mitigat dolor. Ad idẽ. Senecionis succus in aure eiusdẽ partis missus, mirabiliter tollit dolorẽ. Ad idẽ. Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus quæ dolet, dentes putridos excutit, & dolorem sedat.

Fumigiũ ad destillationẽ uuulæ et ad rheumatismũ fauciũ. Ca. 342

℞. styracis, ficuum pinguium, florum amygdalarum, hyosciami seminis, omnium quatuor ℥. vij: fac sic: hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficubus & styrace diu terendo commisce, & in trochiscos informa. quandoq; opus fuerit, positos super carbones lentisci, ut traiectorium superimpone, & patiens ore aperto fumum accipiat donec sustinere præualet, & hoc ter in die faciat: mane, & meridie, & uesperi, et interpositis tribus diebus aut quinq;, iterum atq; iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, & diu tere, ut multum tenuis puluis inde fiat, & album oui, & misce cum prædicto puluere. quibus bene mistis, accipe pannum subtilissimum, & infice in illo misto, ita quòd totum absorbeatur ab illo panno, postea pone ad solem ut bene siccetur. postea incide pannum, & ℞. frusta ad minus demũ usq; ad ix. dies. ponat unum frustrum super prunas positas in tegula, et inueniat infundibulum mittatq; super pannum, fumum qui inde exhalauerit per canellam infundibuli in ore recipiat.

Ad guttam probatiſsimum experimentum Cap. 543

Accipe cornu cerui, & incide per partes, quas inciſas pone in lebete cum uino albo, & tădiu fac bullire, ꝙ ſolummodo ſexta pars uini remaneat, et ſic cornu proijce, & uinum in pyxide repone, quod coagulabitur, et de illo loca dolentia perunge. Ad idem. Accipe nouem folia laurus, & pone unum in ueru, poſtea lardi fruſtũ, et ſic facias pro unoquoq; folio unum fruſtum lardi, quibus A poſitis accende, et guttas lardi in paropſide collige, et loca dolentia perunge.

Ad ficum deſtruendum. Cap. 544

Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, et cepæ, et ariſtolochiam rotundam, appone ſuper ipſum, et ſine dubio deſtruitur.

Ad hominem loqui impotentẽ propter phrenitin Cap. 545

Accipe lapillũ de oche, et bene tere, et puluerem cũ aqua tepida tribue, et ſine dubio liberabit.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1. De ſpermate uiri & mulieris: & de fœtus eiuſq; partium formatione, nutritioneq́. 2. De natura pueri ſecundum quantitatem & qualitatem matricis & ſpermatis. 3. De alteratione ſanguinis aliorumq́ humorum in ſpermate. 4. De teſticulorum compoſitione. 5. De domicilijs humorum ſperma deſcendens alterantibus. 6. De natura pueri concepti in horis ſanguinis, & deinceps in horis cæterorum humorum.

10. De natura humana, cur cũctis ſit agilior, ſiue mutabilior in diuerſas complexiones quam cætera animalia, ex horoſcopi ui. 11. De immortali ſubſtantia, qualiter uiſibili & mortali copuletur. 12. De ſpiritu, quid ſit, & qualiter operetur in tota parte. 13. De natura pue- B ri ſecundum horas humorum. 14. De conceptione pueri alterata à ſtellis, & non à parentibus. 15. De natura 12. ſignorum. 16. De differentia 7. planetarum.

17. De alteratione ſignorum & planetarum. 18. De alteratione ſignorum & ſeptem climatum mundi. 19. De alteratione quatuor partium mundi. 20. De dyſcraſia propria naturæ temporis paſsionũ, uel non propria. 21. De cognitiõe ægritudinis ſecundum planetam, diem, & horam. 22. De qualitate & efficacia errantium planetarum ſeptem climatum. 23. De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elemẽtorum.

24. De mutatione elementorum qualiter fiat. 25. De mutuis conuerſionibus quatuor elementorum.

CAPVT I

SPERMA hominis deſcendit ex omni corporis humore, qui fit ex ſubtiliori natura quatuor humorum. hoc autẽ ſperma habet neruos, & uenas proprias, attrahentes ſe à toto corpore ad teſticulos: qui nerui & uenæ, ex fricationis calefactione uiri & mulieris emittunt illud, ſicut ex colliſione ferri & petræ elicitur ignis. Et hi nerui et uenæ diuerſi ſunt à neruis et uenis urinæ. urina enim ſuos proprios meatus habet, et iſtud ſuos. Sperma uiri fortius eſt et calidus muliebri, muliebre uero, nutrimentum eſt ſpermatis uirilis. Secundum igitur naturam ſpermatis, ut ex ſubtiliori natura quatuor humorum procreati, in coeundo emittitur completum et animatum, ac tunc ſpermati muliebri aſſociatum recipitur cum quodam ſpiritu in matrice, et ibi impingueſcit ex matricis calore et fomento, ſpiritu per arterias ſubtiles attracto. alius eñ ſpiritus eſt ille qui uenit per arterias ſubtiles et fouet matricem exterius, alius eſt qui cũ utroq; ſpermate in eam intrat: et ille ſpiritus qui exterior eſt, nõ permittit exire ſpiritum interiorem, ſed conſtringit eum ad fouendum infantem et calefaciendum. Poſtea uero uenit in matricem quidam alius ſpiritus exiſtens ex ſubtiliori natura ſanguinis: qui iungens ſe ſpermati uertit illud in naturam carnalem per matricis calorem, ſicut hepar uertit phlegma in ſanguinem in duobus uaſis: in quibus operatur fortiter operã ſuam cum uirtute fellis. nec mirum ſi hepar operatur illud fortiter cum opera fellis: quia indiget magna opera ut uertat illud quod graue eſt in ſanguinẽ. ſpiritus uero qui eſt ex ſubtiliori natura ſanguinis non indiget tanta opera. leuiter enim uertitur in ſanguinem per matricis calorem ſperma: quod ex C ſubtiliori ſanguinis conſtet natura. quibus in ſanguinem conuerſis illa ſubſtantia incipit ſuſcipere figuram hominis per calorem naturæ, et unaquaque die in ſui fomentum ſanguinem attrahit, et in carnem uertit, creſcitq́ in formatiõe hominis per naturalem ſpiritum, propriam naturam ſingulis dans membris et ſimilitudinem, ſcilicet aliàs ex acutis acuta firmans, ut digitos, uel res acutas cum acutis, ut in iuncturis oſſiũ, et ſic in cæteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus caput, et latera, et brachia, et tibia: ex lateribus renes: ex renibus coxæ: prius ſimul iunctæ, et poſtea una formando ſeparatur ab altera. Demum uero formantur nerui et uenæ. et poſt hæc interior natura ſemper mittit harmoniam ſuam ad nutrimentum to- D tius corporis, intus et extra. Inteſtina uero ex ſpiritu efficiuntur, et expletis diebus triginta apparet maſculi figura, fœminæ uero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaque humana peracta creſcit infans, impingueſcit: et tunc aperitur os, incipiuntq́ oſſa craſſeſcere ex calore ueniente à matrice per ſpiritum naturalem. hic enim calor habet uirtutem conformandi totum corpus. Fiũt autem oſſa ex quatuor humoribus, principaliter tamen ex grauiori ſanguinis natura. purgat enim ſanguinem. Medulla uero ex ſubtiliori natura illius grauedinis. Oſſa acuuntur in compoſitione digitorũ, manuum, et pedum, et peractis menſibus tribus, in maſculo uenæ incipiunt exire inguinũ cõſtitutionẽ: in fœmina uero poſt tres mẽſes. et deinceps mouetur infans in utero: et ſanguis mẽſtruus, qui

quoti

quotidie ex cibo & potu in corpore matris augeť uel efficitur, agitatur in corpore, uolens exire. & subtilitate sua per poros quos aperit uenit in mamillas, ubi ex earũ calore & humiditate mutatur in album & dulce. sed maior pars illius menstrui descendit in matricẽ ad nutriendũ infantẽ. Quod aũt infans ex sanguine ad matricẽ descendente nutriatur, qui emitti sol et menstruo tẽpore ante conceptũ, testatur Hipp. sic: Vidi fœminã prægnantẽ minuisse sanguinem per brachium, & in tertia die abortum emisisse. Viri aũt menstrua ideo non patiuntur, quia poros habent, per quos sanguis ille tendens uertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cæteris partibus. Spiritus quoq; per os & nares fortiores emittunt q̃ fœminæ, per quæ exiccantur humores illius sanguinis qui per B sudorem emittuntur. sicut enim aqua exiccatur in uase ex ignis calore, & per fumũ emittitur, sic ille sanguis à suo proprio calore exiccatus, fumum ex se generat, qui per os & nares exit, pilosq;, & sudorem, qui per poros subtiles exeunt. fœmina uero non tantum. non enim tanti caloris est.

De natura pueri secundum quantitatem & qualitatem matricis & spermatis. Cap. 2

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. si matrix longa & stricta fuerit, longus & gracilis puer erit, & sic in cæteris. Sunt autem in matrice spermatis receptacula septem, & tot creantur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dextram matricis partem si sperma cadet, masculus fiet infans. illic enim calor & humiditas per hepar, calor & siccitas ex felle uigent. C Si autem sperma uiri debile spermati mulieris fortiori associatũ illuc uenerit, infans licet masculus, muliebris tamen est fragilitate membrorũ, & animi, & moribus. Potestq; fieri etiam ex prædicta spermatis uiri fragilitate cum forti mulieris spermate infans utriusq; sexus. Si autem sperma in sinistram matricis partem cadet, fit fœmina, ex splenis & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma uirile præualet, fit uirilis ac fortis fœmina, quandoq; pilos agranones habens: potestq; ut diximus supra de uirili, fœmineum sperma hoc similiter nimis fragile utriusque sexus infantem reddere. Et nota quod si sperma uiri forte sit, masculus est, si debile fœmina. Et fœtus ligatur in umbilico matris: & D per eundem locum recipit nutrimentum dum est in matrice, & non per os. umbilicus enim fœtus umbilico matris continuatur.

De alteratione sanguinis aliorumq; humorũ in spermate. Ca. 3

Organa spermatis sunt arteriæ & uenæ, in quibus sanguis uertitur in sperma hoc modo. sicut enim in mamillis mulierũ per quandam decoctionem sanguis in lac uertitur, sic et in arterijs & uenis ad nutrimentum earum uertitur sanguis in calidam & humidam substantiam, phlegmatis habentem figurã, & nutriendo uenas & arterias uertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput ascendit cum magna uenarum & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas uenas & duas arterias ad testiculos. Solet autẽ contingere quòd

A sperma descendens à capite poros narium & aurium obturat ita, ut uitalis flatus exire inde uel introire nequeat. Sperma retentum præter naturam idem operatur quod uenenum, crescensq; in uenis & arterijs suis, dum nequit descendere in sanguinis massam, nimiam generat passionem in faucibus quandam: quæ græce lycoides dicitur, latine lupus, id est strangulator. Quòd autem sperma principaliter ex sanguine, secundario ex alijs humoribus efficiatur, hac ratione probatur, quia in multo coitu spermate deficiente sanguis emittitur. Si uero sperma à capite descendens non impeditur, uenit ad testiculos, ad unum per uenam unam & arteriam, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De testiculorum compositione. Cap. 4

Testiculi uero, quatuor habent panniculos, quorum duo calorem & humorem habent, alij duo habent acutionem, quæ acutio sperma adiuuaret habent quatuor uasa etiam, id est supradictas uenas & arterias, quatuor seminaria, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes, quæ sunt attrahentia & purgantia sperma. so'et namq; cum uero spermate descendere aquosum phlegma, quod ab infirmis retinetur, & emittitur uel dormiendo, uel uigilando: quod semper liquefit. ex quo liquore acuto testiculi magnũ pruritum & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeundi. Habent etiam testiculi neruos duos pendentes, & descendentes à principali osse colli, & fundamento corporis, per dorsum, & renes qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs ossibus totius corporis. Notandum autem est, quòd una uena est propria spermatis, uacua ab alijs, quæ recipit id sperma à quatuor alijs uenis, illæ uero recipiunt ab alijs uenĩetibus ab omnibus partibus corporis, & ab omnibus ossibus medullam habentibus, quæ uena ducit illud sperma ad caput, ut supra dictum est, quarum quatuor prædictarum uenarum talis est natura. una est iuxta renes, altera est iuxta cor & stomachum, tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem, quarta est prope formositatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, unde diffunditur per totũ corpus. ex cuius superfluitate nascuntur spasmus, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multæ aliæ passiones. In pectore uero est potestas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex superfluitate cuius fit asthma. Primum enim asthma fit ex corruptione aeris intrãtis ad pulmonem. secundum uero fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente, & inde ad pulmonem redeunte: & apostema diaphragmatis, & apostema multi generis, & aliæ passiones contrariæ musculis pectoris: qui sunt organa spiritus, quem ad se trahit pulmo, & à se remittit: & omnibus corde uerbum cõmittentibus, & multæ aliæ passiones. cholera enim potestatem habet suam in renibus: unde decurrit per totũ corpus. ex eius superfluitate nascũtur passiones in renibus, & petra. sperma etiam inuiscatum, & dolor in renibus generatur:

& in

A & in ueretro, ideoq; aliquando non poteſt tenere urinam: uel nõ poteſt emittere, & in omnibus neruis uſq; ad pedem patitur. Renum etiam ſiccatio inde prouenit. unde ſi cum muliere iacuerit, poſt patitur ſolutionem ſimilem debili ſpermati ſuper renes, & generatur apoſtema: ex quo aliquando procreantur uermes, & ſimilia.

De domicilijs humorum ſperma deſcendens alterantibus. Ca. 5

Habent autem prefati humores proprias ſedes & ab illis diuerſas, de quibus diximus, in quibus ſuas habent poteſtates. propria enim ſanguinis ſedes eſt hepar, phlegmatis pulmo, choleræ rubræ fel, choleræ nigræ ſplen. ex poteſtate choleræ rubræ quę habetur in ſtomacho, quædam fumoſitas ad caput aſcendit generans ibi dolores, diaphragmatis apoſtemata, & alias paſsiones. inde etiã deſcendit catarrhus ad pulmonẽ, unde naſcitur aſthma, & phthiſis, & puſtulæ in pulmone. quando autem ſperma deſcendit à capite, & ſuſcipitur à duabus uenis & à duabus arterijs ſupradictis, ducentibus illud ad teſticulos, antequã ad teſticulos perueniat, deſcendit per loca illa, in quibus ſupradicti humores ſuam exercent poteſtatem, & ibi accipit naturam humoris ibi manentis. in hepate fit calidum & humidum, in pectore mutatur in frigidum & humidum, in corde & ſtomacho in calidũ & ſiccum, in renibus in frigidum & ſiccum. Sic ergo ſperma quatuor humorum qualitatibus formatũ in renibus, deſcendit in teſticulos, ibiq; mundatum & completũ recipitur à matrice mulieris: ſicq; homo ex quatuor conſtat humoribus. In coitu igitur cuius ſperma ſuperabundat, illi ſimilis infans procreatur. ſimilis matri etiam hac cauſa fit, quia ſperma eius eſt nutrimentum ſpermatis uiri. aliquando tamen uno ſuperante humore non eſt ſimilis illi infans cuius eſt ſperma: nam alij humores debilitantur propter ſuperfluitatem alterius. aliquando enim ſanis genitoribus ſtrabo infans, uel claudus, uel naſo torto naſcitur: propter ſuperfluitatem humorum, uel minutionem. quia quam poteſtatem habet ſperma in loco ſuo, eandem habet natura in matrice. Itẽ genitorũ quolibet paſſione aliqua occupato, infans ſimilem trahit qualitatem. Et aliquãdo ex lacte matris. ſicut enim ſperma uiri habet poteſtatem in toto corpore, ita natura poteſtatem habet in matrice. ſicut enim ſanguis, ex cuius ſubtilitate omniũ fit ſperma, habet poteſtatem eundi per corpus: ita & ſperma quod inde fit habet poteſtatem exeundi ſine uoluntate hominis uniuerſaliter, dormiendo, uel uigilando. ſicut enim natura corporis ſequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus ſecundũ illas, ſic natura mutat ſperma in matrice ſecundum eaſdem mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur ſubtilitas fumoſitatis principaliter ſanguinis: ſecundario aliorum humorum: & etiam aeris agentis & commouentis ipſum ſanguinem in uenis et arterijs: quæ infixa in carne eſt temperamentum omnium membrorum, teſtante Hippocrate quòd natura eſt medius gradus in caliditate & humi. & ſeptem materierum, unde uenit quod quidam ſunt cholerici, & quidam melancholici, quidam ſanguinei, quidam phlegmatici. quod niſi eſſet, omnes eiuſdẽ eſſent naturæ, licet non ſemper. ætas enim uel diæta, ſeu aliud naturas quãdoq; reprimit: ſicut qui eſt ſanguineus, naturaliter eſt iracundus, tamen iram deponit à corde procedẽtem naturaliter, aliqua occaſione ſuperueniente. Sic ergo natura quieſcit & mutatur, ſed eius proprietas eſt inconuertibilis: quia qui naturaliter eſt ſanguineus, iracundus eſt, irã tamen deponit. ſicut enim ignis prius acuitur, & poſtea quieſcit, non tamen amittit naturã ſuam: ſic ille naturaliter prius acuitur, & poſtea quieſcit, non tamen mutatur.

De natura pueri concepti in horis ſanguinis. Cap. 6

In tribus horis ſanguinis, ſperma conceptum à B muliere in ſanguinis mutatur naturam & informatur. homo inde editus ruber eſt: ſupercilia eius grauia: uenæ temporum graues & plenæ: oculi ſanguinei, nebuloſi, paſsionibus ſemper abundãtes: facies rubra, labia tenera, gingiuæ ſanguineæ: ſæpe fluit ſanguis à naribus: guttur ſanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os, dentes, guttur, & caput ſæpe dolent: capilli tendunt in rubedinem: ambulatio moderata: paſsiones ex rheumate ſanguinis, & ſynochus, & alia ex ſanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis choleræ rubræ. Cap. 7

In horis choleræ rubræ conceptus rubens & citrinus, & capilli. uenæ craſſæ, latæ, & plenæ, & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis. guttur, & os, & ſputum, amara ſemper, & ſicca: genua, cru- C ra, pedes, & oſſa dolent, rheuma ſiccum per corpus ſæpe currit totum: inde naſcuntur gutta, paſſiones uentris, dolores, ut dyſenteria, tranſuerſio uentris, lienteria: fiunt in ſomnis pauor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De natura pueri concepti in horis phlegmatis. Cap. 8

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, ſed ſæpe pallidus, oculi craſsi, delati, aliquando ſimiles oculis accipitris: palpebræ graues, capilli flaui: uox grauis, craſſa: grauiter dormit, & ſæpe ſtertit: os abundat phlegmate, ambulatio grauis: paſſiones, nimia tuſsis, amphimerina, aſthma, apoſtemata articulis, nephropoma, colica, uoluntas uomendi aliquando, quartana, paralyſis, ſolutio na- D turalis, & alia ex phlegmate procedentia.

De natura pueri concepti in horis choleræ nigræ. Cap. 9

Si in horis choleræ nigræ, uultus niger, partim albus, oculi nigri, ſicci, acuti: capilli nigri: uox ſubtilis, non alta. Riſor propter ſplenem, à quo procedit riſus: ambulatio acuta, non audax: paſsiones, quartanæ, quotidianæ, mania, mentis obliuio, cardiaca, id eſt uerberatio cordis, nephropoma, id eſt renum dolor, paralyſis, phantaſiæ, ſtupor mentis, omnis oſsium harmonia ſibi dolet, & alia quæ ex cholera nigra contingunt.

De natura humana, cur cunctis ſit agilior. Cap. 10

Perſcrutati ſunt philoſophi medici cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de ſanguine fiant ſanguinea, de phlegmate phlegmatica, ſecundum horas, ſigna, planetas, &

in aliis: quod sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditum esse necessarium est ut facile addiscat omnem ad quæ anima intendit phantasiam. homo enim theologus in uirtute sapientiæ cum ui rationis suæ ad uniuersalitatē progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, ut facile rationem speculatricem sequatur, & imaginetur omnia: sic denique fit perfectum hominis organum in theorica & practica: itaque multa sua agilitate ex humoribus quando cōcipitur in ipsorum proprietates transfertur, & ex planetarum atque signorum operatione existente uarias sortitur proprietates, ad quę brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex prima illorum eis indicta proprietate omnia unius complexionis sunt. nam breuis numerus est ei collatus. unde cum unus sit uelox, alter piger, alius paruus, alius magnus, et in hunc modum, eiusdem tamen complexionis sunt semper. si enim ita ad plenum sequeretur numerus, ut homines aliis alii præessent & stultitia, & prudentia, cæterisque intelligentiis, neque sicut in hominibus hora præualet materiæ spermatis eorum, ut conuertat illud, & firmet in humorū proprietates quibus horæ illæ deputatæ sunt, sed extra infirmitas & natura spermatis eorū trahit uim & dominium humorum in sui materiā: quia adeo fixum & inconuertibile est sperma eorum, ut nunquam omne, sed aliquando ex parte mutari contingat: quod in omnibus certum est: quia in tantum agile & conuertibile eorum sperma est, ut uis horarum, & dominium humorum potius præualeat spermati ad illud commutandum, quàm uis spermatis illius. nam & si in singulis horis ternis singuli dominentur humores in unoquoque homine, horæ tamen illius semper pręualet uis in cuius horis natus est. nā ex debilitate spermatis aliquando cōtingit ut minus uigeat in homine uis humoris in cuius horis natus est.

De immortali substantia, qualiter uisibili & mortali copuletur. Cap. 11

Perscrutati sunt alii philosophi porphyrici quomodo substātia incorporea possit uel esse uel iungi in substantia mortali. sed non sicut quatuor elementa cōiunguntur in constitutione alicuius substantiæ, sed animæ spiritualis uirtus sensuum corporis qui sunt uirtus corporis iungitur uerbum: et etiam hoc causa non est extranea à cognitione quòd substantia incorporea sit humiliata ad constitutionem alterius substātiæ: post cuius completionem illa substātia tenet se in sua proprietate: et eius differentia semper similiter sit per se: & eius altitudo nunquam est accidentalis, sicut altitudo illius substantiæ quam complet: & eius differentia diffinit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis potest esse firma in sua substantia: Hoc dicit Porphyrius ad ostensionem cōiunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat uerbum dei in sapiētia hominis esse: ad quod ostendendum fecit isagogas: in quibus ostendit differentias animæ firmas & immortales & differentias corporis esse mortales.

A *De spiritu quid sit: & qualiter operetur in tota parte.* Cap. 12

Spermatici spiritus uirtutes sunt tres: quarum prima est necessitas: secūda uirtus: tertia organū. necessitatis duo sunt opera: nam & calorē custodit, & spiritum animalem nutrit: uirtus uero est complementum: organum uero discernit omnia ex opere animę: spiritus autem ille cuius origo est à corde, porrigit se per arterias & uenas, dans in uenis sanguinem, mutando se in calorem naturalem & spiritualem uitam. fumus autem progrediens ex calore sanguinis, est nutrimentum ipsi spiritui: qui fumus spiritualis mittit se à uenis in arterias, existēs animatio totius corporis & nutrimentum: quæ partim uertitur in carnem, & partim per poros mittitur ad procreationem pilorum. nec solum est fumus sanguinis, imò habet admistam sibi subtilitatē spiritus, decurrens per totum corpus.

B Sanguis purgatur per hepar: spiritus uero in arteriis clarificatur ex fumo caloris à corde uenientis: cuius clarior pars ascendit per quasdam arterias ad caput: & ibi de secundario clarificatur per calorem sursum procedentē à corde: & clarificatus uadit per duas arterias in neruos, qui sunt harmonia trium uentriculorum capitis usque ad animam, cui ex nimia subtilitate sui cōnexa est anima: per quā anima ministrat phantasiam suam harmoniæ totius corporis: & harmonia illa pereunti corpori. Dicunt Ammonius, Democritus, & alii complures, quòd ille spiritus est corporeus: & ipse idem est anima, hac ratione, quòd ministrando phātasiam

C sensibus, & sensus corpori, findēs se per poros dat corpori sensum. hinc etiam accidentalis probatur esse, quia harmonia capitis eo consumpto necessario trahit alium spiritum per easdem arterias ad nutrimentū animæ: quia si substantialiter inesset, non esset opus aliū attrahi. Vnde per hunc & ipsa anima corporea probatur. Porphyrius non considerat quidem animam, sed considerat spiritum animatum rationalem, ostendens spiritum hunc in isagogis corporeum esse ad opus animæ: non ipsam animam. Sed Socrates, Plato, Aristoteles, & Theodorus platonicus, & Andronicus peripateticus, & Porphyrius & alii complures unanimiter affirmant, quod nec corporea est, nec lege loci tenetur, nec scinditur: quia cum totū corpus uir-

D tute sui illuminet ad quælibet exteriora progressa, non tamen in substantia sua aliquā scissionem patitur: & sicut aer sole illuminatur, sic corpus anima: & sicut aer per solis lumen primam omnium rerum confert oculis intelligentiam, sic anima corporis harmoniæ per spiritualem suæ sapientiæ lucem & primam & secundam intelligentiam confert: & sicut lux solis quæ incorporea est suū complens effectum nullam patitur diuisionem, sic & anima. Sicut etiam lumen solis quod incorporeum est separatur ab aere & ab omni intelligentia oculorum sine corruptione, sic anima quæ incorporea est separatur sine corruptione à corpore. Empernomos philosophus dicit non esse mirum animam quæ est substantia incorporea posse separari à corpore, cum ignis qui est substantia corporea

rea possit separari à lignis quibus est iunctus, & reuerti in primam & propriam naturam sine sui corruptione. sicut etiam solis lumen illustrandum hominibus sola ui utitur sua, nō indigens ui alterius quæ attrahat quasi ad complementum prioris uirtutis, sic & anima. dicit Arist. in physica esse quinque partes animæ, phyticon, id est nutricē, æstheticon, id est sensualem, cineticon cata topon, id est uim ad omnia loca progrediendi: noeticon, id est rationem. Anima enim quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipsius corporis uadit ad quatuor elementa: inde ad substātias inanimatas, ut ad lapides, ferrum, aurum, propter nutrimentū: inde ad arbores, dehinc ad bestias, inde ad homines. quemadmodū enim aqua diuiditur in partes quæ postea redeunt ad hominem: qui si bonus & purus sit, eius anima in cœlum clara redit. Sed Porphyrius non consentiens Arist. dicit ꝙ nulla harum partium separatur à substantia animę, cum omnes physici dicant animam nouam de cœlo immitti et associari spermati in matrice, uel puero prius formato: unde si malus fuerit homo, uadit in bestiam, & inde redit ad hominē, à quo si bonus fuerit, uadit in gloriam. Porphyrius uero negans hæc omnia, dicit animam potius de bestia in bestiam ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

De natura pueri secundum horas humorum. Cap. 13

Notandum autem est, sperma non semper animatum ab homine uenire in matricem: sed tunc tantum quando à deo statutum est gigni infantē: & tunc anima sociatur spermati. Stoici dicebant animas quotidie creari: & corpori prius in matrice composito immitti: & omne corpus nouum, & temporaliter creatū, esse mortale. Porphyrius renuit, ostendens sic opus dei esse debile: cum sit necesse quotidie creari. Sed sciendū nobis est quod animæ semper suam uitam firmam habent & stabilem ab initio: & sic non est opus deo facere nouas unaquaꝗ hora. dicit Hipp. ꝙ si mulier recipit sperma in prima uel in secunda uel tertia hora noctis uel diei, infans contrahit proprietates sanguinis, quia horæ sunt eius: si in quarta quinta sexta, choleræ ru. si in septima octaua nona, phlegmatis: si decima undecima duodecima, choleræ ni. Qđ si in sinistra parte matricis in horis sanguinis conceptus maneat, pater uero & mater in horis choleræ rubræ concepti fuerint, non trahit infans figuram ex cholera rubra patris ac matris propter fragilitatem sinistræ partis: & habet causas passionum ex phlegmate uel à cholera ni. plus ꝗ̄ ex cholera rubra: non tamen tanti acuminis, quantum si esset in dextra parte: licet autē in ista parte sit uirtus choleræ ni. & propter fragilitatem eius sit uirtus phlegmatis ibi, tamen infans à sanguine suarū sumit initium passionum. Si uero in dextra parte sit conceptus in horis sanguinis, pater uero & mater in horis choleræ rubræ, licet plus retineat figuram à patre & à matre ex cholera ru. quàm ex sanguine, tamen retinet proprietatem passionum à suo principio, id est ex sanguine: quæ passiones sunt hæ: synochus, pleuritis, spasmus, apostemata,

A causus, & aliæ passiones huiusmodi. habet etiam sanguis acutionem à cholera ru. Si infans conceptus est in horis choleræ rubræ, & genitores in horis sanguinis, ex his trahit figuram: magis tamen à suis, à quibus proprietatem passionū retinet: quæ sunt febris acuta, tertiana, synochus, dysenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & similia. Si uero in sinistra conceptus sit horis prædictis existentibus suis & genitorum, puella magis retinet figuram sanguinis à patre & matre, quàm ex natura cholerę rubrę. frigiditas enim sinistri lateris superat proprietates passionum: tamen inhærent ei choleræ rubræ: quæ propter frigiditatem minus sunt acutæ quàm in dextra parte. Si uero in horis choleræ nigræ concepti sunt pater & mater, & infans in sinistra

B sit parte, si puella est, naturaliter melancholica est, uel paralytica, splenitica, quartanaria, epileptica, stulta, & iners: similis est etiam patri & matri: nec alio modo potest temperari natura eius. si uero sperma est in dextra, non semper, nec ita prædictas habebit passiones, propter temperamentum caloris hepatis, & fellis, & quia hic calor accidentalis est ei, non potest prorsus pellere naturalia. Horæ autem choleræ nigræ, & cæterorum humorum determinantur per cursum planetarum. Quòd si puella sit concepta in horis choleræ nig. pater & mater uero in horis phlegmatis, puella retinet figuram phlegmatis: magis tamen choleræ nig. & inde habet causas passionum. Si sit in dextra, magis retinet figuram patris ex phlegmate

C temperato à sanguine: sed passionum proprietatem habet à cholera nigra non ita acutarum, propter calorem dextræ partis. Si conceptio omnium sit in horis phlegmatis, et sperma sit in sinistra, puella est phlegmatica, debilis, quotidianaria, lienterica, phthisica, cephalalgica, dolens in omni membro: dolens in renibus, in matrice, & similia: et partim habet passiones à cholera nigra propter affinitatem phlegmatis. Si uero sit in dextra parte puer, eadem patietur, sed temperate, propter sanguinem & choleram rubram. Si pater & mater cōcepti sunt in horis phlegmatis, puella in horis sanguinis, trahit à phlegmate, sed non acutius, propter maiorem sanguinis proprietatem. Si uero pater et mater concepti sunt in horis sanguinis,

D et puella in horis phlegmatis, contrahit passiones à cholera ru. & sanguine æqualiter: magis tamen à phlegmate: quæ passiōes tēperanť per sanguinē. Quòd si conceptio sit in horis sanguinis, patris uero in horis phlegmatis, matris in horis choleræ nig. à sanguine passionem ducit: & figurā, & partem à patre: nullam uero à matre figuram: sed tamen debilitatem & inertiam. si in sinistra est, plus à matre minus à patre: proprietatem passionum à sanguine, quæ propter frigiditatem sinistræ non sunt ita acutæ sicut in dextra essent. Quòd si puer conceptus sit in horis choleræ nigræ, pater in horis choleræ rubræ, & mater in horis sanguinis, partem figuræ retinet ex patre & matre: minorē partem ex cholera nigra: sed maiorem partem passionum habet ex cholera ru. minorem uero acciden-

taliter

taliter à ſanguine & cholera rub. quæ paſsiones a-
liquantulum ſunt temperatæ. Si in ſiniſtra eſt puel
la, plus continet ex cholera nig. minus enim à ma-
tre, nihil ex patre: paſsiones ducit ex cholera nig.
& ſunt acutæ. Quòd ſi pater & mater concepti
ſunt in horis choleræ rubræ, & puer in horis ſan-
guinis uel phlegmatis, plus retinet figuram pa-
tris à cholera rubra, mediocrem figuram à matre
& minorem: paſsiones à cholera ru. & ſunt tempe
ratæ. Si pater & mater concepti ſunt in horis ſan-
guinis, puer in horis phlegmatis, & ſit in ſiniſtra,
maiorem partē figuræ habet ex patre, mediocrem
à matre, minorem à phlegmate: paſsiones à phleg
mate & ſanguine. Si uero eſt in ſiniſtra, plus habet
à cholera ni. & phlegmate, minus à matre, nihil ex
patre: paſsiões ex phlegmate & cholera ni. Quòd
ſi omnium conceptio eſt in horis ſanguinis, ha-
bet figuram à patre; & ſi ſperma matricis ſupera-
bundet & ſit ſanum, tota eſt ex parte patris figu-
ra: paſsiones ſanguinis & acutæ. Si conceptio om
nium in prædictis ſit horis, & in ſiniſtra ſperma, &
matris ſperma ſit debile, tunc filia maiorem par-
tem figuræ retinet à matre, minorem ex cholera
nig. Si ſperma matris eſt debile, patris uero ſanum
& forte, totam figuram habet à patre, debilitatem
uero corporis à matre: paſsiones à ſanguine, par-
tim à cholera nig. accidentaliter. Si omnis conce-
ptio eſt in horis choleræ rub. & ſperma patris eſt
forte, & matris debile, totam figuram habet à pa-
tre: & ſi ſperma matris eſt forte, et patris debile, æ-
quam utriuſq; cõtrahit formam: & aliquantulum
tamen habet à cholera rub. & paſsiones acutas. &
ſi tunc fuerit in ſiniſtra, partem figuræ habet à cho
lera, & tantundē ab utroq;, paſsiones uero à cho-
lera rub. ſi uero ſperma patris ſanum eſt, matris ue
ro debile, figuram habet utriuſq;: ſi utrunq; debi-
le, totam figuram habet à phlegmate, parum à ſan
guine, & cholera ru. & ſi tunc in ſiniſtra fuerit, pa-
rum habet ab utroq;, ſcilicet partim à cholera nig.
& phlegmate: plus à cholera ni. propter frigidita-
tem illius partis. Quòd ſi æqualia ſint & ſana, ab
utroque continet figuram æqualiter: parum ue-
ro à cholera ni. & accidentaliter. Quòd ſi ſperma
abundet & ſanum ſit, plus habet à matre quàm à
patre: paſsiones ex phlegmate. Quòd ſi cõceptio
omniū fuerit in horis choleræ ni. & utrũq; ſperma
debile fuerit, ab utroq; partim figurā recipit: plus
uero à cholera ni. & aliquantulum à cholera ru. &
ſanguine accidentaliter. Si uero ſana fuerint, utri-
uſq; figuram retinet parum à cholera ni. & etiam
à cholera ru. accidentaliter. Quòd ſi ſperma abun-
det matris, plus figurā habet à matre. Et ſi ſperma
patris ſuperabundet, plus habet à patre, & à cho-
lera ni. paſsiones: ſi ſana fuerit, utriuſq; figuram re
tinet, ſed plus à matre: & etiā ſi ſperma matris eſt
ſanum, patris uero debile, habet figuram à matre,
minus uero à patre. ſi contra eſt, æquam habet ab
utroq; figuram: & cholera ni. ſi plus ſuperabun-
dat materia, plus habet à matre, paſsiones à chole
ra ni. plus, minus à phlegmate. ſi ſperma omnium
fuerit in matrice matris eorum in eiſdem horis,

Notha

A magnæ eloquentiæ erunt. ſi pater & auus infans
uel puer concepti ſunt in horis ſanguinis infantis,
mater uero in horis phlegmatis: & ſperma matris
ſuperet, ſed tamen debile, à neutro trahit figuram:
quia illius ſperma minus eſt, huius uero debile eſt.
Quãdo uero habet puer principium ab horis ſan-
guinis, ſicut auus eius, retinet ab eo figuram. Si pa
ter fuderit ſemen in horis ſanguinis, mater uero
concepta ſit in eiſdē horis, cuius ſperma fortius &
ſanius ſit ſpermate uiri debili, non capit figuram
patris, quia ſperma eſt debile: ſperma uero mulie-
ris fortius & ſanius uertit ſperma uiri in ſuam pro
prietatem, ſed poſtea ſuperueniente aliqua paſ-
ſione uel phlegmate uel cholera nig. uel alijs hu-
moribus, debilitat̃ figura matris: & ideo puer nõ
B potuit eius retinere figuram. Et quia auia eius pue
ri eſt concepta in hora ſanguinis: & ſicut puer cu-
ius ſperma reduxit ſperma uiri ſui ad naturā, ſper-
ma illud quia eſt materia pueri acuens ſe in ſepti-
ma, non potuit uenire in figuram patris & matris
propter ſupradictas paſsiones, uenit autem in fi-
guram auiæ. Si uero fortius eſt ſperma aui ſper-
mate auię, tunc retinet figuram aui ſi concepti fue
rint in eiſdem horis: ideo puer exiſtens in tertio
ab auo ſuo uel auia, iuuamen habuerit ſuæ figuræ,
& non à patre uel matre qui ſunt in ſecundo loco,
uel utriuſq; ſperma fuit debile: tamen quia ope-
ra planetarum ſemper ſolent miniſtrare proſperi-
tatem ſecundum imparem uſum, uel diuerſitatem
naturæ ſecundum parem numerum. Si uero ſper-
C ma patris uel matris debile fuerit, tunc nec humo
res, nec ſecundus locus impediunt quin recipiant
figuram ab auo uel auia: & hoc propter naturam
& uim loci & horarum.

*De conceptione pueri alterata à ſtellis, & non à parenti-
bus. Cap. 14*

Contingit etiam aliquando infantem nulli pa-
rentum eſſe ſimilem: & hoc fieri per naturam pla-
netarum. naſcitur enim aliquando mutus, uel ca-
rens pedibus, manibus, oculis, &c. Philoſophi ue
ro indubitanter aſſerunt teſte Hipp. ꝙ omnis ſub-
ſtantia corporea animata iuncta ſit & ligata in pla
netis & ſignis quatuorq; elementorum nexibus:
& hoc approbo autoritate Alexandri imperato-
ris Macedoniæ ſic dicentis, ꝙ Natanabus rex Ae
D gyptiorum pater eius ſecundū opera planetarum
cum matre ſua Olympiade cõcubuit: & per ſuam
mathematicā & aſtronomicam rationem præca-
uit ut non cognoſceret eam niſi in talibus horis in
quibus ex operatione planetarum & ſignorum fi
guram traheret, non ex patre uel matre. Conſide-
rauit enim proprie ſolem uenturum in leonem, &
Saturnum in Taurū, à quibus uolebat filiū ſuum
naſciturum figuram & naturam principaliter reti
nere. à leone igitur tenuit criſpitudinem capillo-
rum, citrinum colorem, & toruum aſpectū & uul-
tum, iram, & robur. & quia aquila retinet proprie
tatem à leone in hoc ſolo, ꝙ aquila altius uolat cæ
teris auibus, & acutius uidet, ideo Alexander ha-
buit ex proprietate ſui ſigni oculum unum aqui-
leum & naſum. & ut ſol clarus eſt præ cæteris, &

 quan

quando est in leone fortior est: sic ille toti mundo dominatus est. ex tauro uero contraxit cornutam frontẽ, & corpus altum, & ferociam. taurus enim terrã findit ingenio simplici, & opere pio. Et quia draco habet proprietatẽ in signo Tauri & magnitudine & sensu, & draco supra habet dẽtes acutos, & alterum oculum, in similitudinẽ draconis oculos habuit: & ut Saturnus altior est in omnib. planetis, & in humilitate et subtilitate superat opus cæterorum planetarum, sic Alex. totum orbem superauit.

De natura duodecim signorum. Cap. 15

Sciendum itaq; est de signis duodecim, tria esse calida & sicca. Aries enim ca. est in secũdo gradu, sic. in tertio. Leo ca. est & sic. in quarto gra. Sagittarius ca. in primo, sic. in secũdo gradu. Alia tria sunt frig. & humi. scilicet Cancer, Scorpio, & Piscis. nam Cancer est lunæ sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secundo: Piscis frig. in primo, humi. in secundo gradu. Alia tria sunt cal. & hu. Gemini ca. est in secundo, hu. in primo: Libra ca. est in primo. hu. in secundo: Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt frig. & sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secundo, sic. in tertio. Virgo fri. in secundo sic. in tertio. Alij philosophi dicunt q; Gemini sunt cal. & sic. in tertio gra. & Virgo cal. & hu. in primo, & Sagittarius cal. & hu. in principio secundi, & Aquarius fri. & sic. in tertio gra. Aries, Leo, Sagittarius, sunt orientales ca. ignei, & sicci, Taurus, Virgo, Capricornus, sunt terrei, frigidi, & sicci meridionales, Gemini, Libra, Aquarius, sunt occidentales, aerei, calidi & humidi. Cancer, Scorpio, Piscis, sunt aquatici, frigidi & humidi, septentrionales.

De differentia septem planetarum. Cap. 16

Ab his omnibus ducunt elementa rerum naturas suas & qualitates prædictas. & opera planetarum cõplentur & perficiuntur per signa prædicta. & quia elementa iuncta sunt signis naturaliter, etiam ex elementis constat omnis substantia corporea animata: ergo elementa opus recipiunt planetarum à signis, & illud attrahunt omni substantiæ animatæ corporeæ, & illud esse natura à signis habet: & aliud, id est efficaciam & operationes à planetis. naturam enim dicimus in calore, & frigiditate, & cæteris: operationem uero in ualetudine, pulchritudine, pigritia, uelocitate, & similibus quæ contingunt infantibus: etiam si non fuere in genitoribus. Multa enim de huiusmodi materia dicturi sumus, sed in præsenti omittamus.

De alteratione signorum & planetarum. Cap. 17

Quatuor autem sunt elementa ac temporaneæ mutationes, quæ fiunt secundum cursum & rationem signorum & planetarum. Temporum quidem aliud est calidum & sic. ut æstas. & hoc fit ex natura signorum eiusdem complexionis, scilicet ca. & sic. Aliud uero calidum & hu. id est, uer, sicut alia tria signa. Aliud frigidum & sic. scilicet autumnus secundum sua tria signa. Aliud uero frigidum & hu. s. hyems secundum sua tria signa. Et unumquodq; tempus secundum naturam suorum

A signorum acuit & mouet materiem elementorũ, quæ sibi est conueniens: quod tamen aliquando mutari solet. nam cum æstas debeat esse ca. & sic. naturaliter, tamen eius calor minuitur & temperatur ex frigiditate, non ex sua natura, sed signorum. nam si ex potestate Capricorni & planetæ eius generentur seu creentur res alicuius anni, ex eorum frigiditate temperatur æstatis calor, & ex illa frigiditate innaturali æstatis currentis & contrariante, contrariæ nascuntur passiones. Aestate uero transeunte uenit autumnus qui frigidus & sic. naturaliter est, sed ex Capricorni natura, qui potestatem habet anni, ut diximus, superuenit altera frigiditas quæ auget frigiditatem & sic. autumni: quæ res est contraria quatuor elementis in

B corpore existentibus. est enim in illo tempore maxima grauitas & intemperies. Et ex affinitate autumni qui nimis est frigi. & sic. superuenit hyemi magna intẽperies. adeo ut superetur in omnibus quatuor elementorum temperata natura. putrefacta enim liquescit à sua proprietate. Adueniente autem uere quod est calidum & hu. temperatur eius calor ex frigiditate Capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor ueris & æstatis cõ temperantur hyemis peractæ & Capricorni frigiditate, cuius potestas illo uiget anno: sicut unumquodq; signum suam habet potestatem secũdum suam naturam & mutationem suam. Et mouetur natura temporis anni illius qui pertinet ad signũ illud, & etiam per frigiditatem præfatam natura

C ueris mutatur: qua mutata turbatur naturalis calor humanæ naturæ: & quæ prius erat per frigiditatem hyemis & Capricorni, rupta & putrefacta mouetur & acuitur: & generantur passiones quę sunt propriæ illorum temporum: quæ sunt mortiferæ. Si uero ex potestate læsionis & planetę eius, qui sunt calidi & sicci, generentur res atq; creentur, æstas erit magni caloris & siccitatis: ueniente autem autumno, ex calore leonis & solis eius frigiditas temperatur & hyemis: ideoq; turbatur aeris natura & acuitur, tum propter naturam signi & planetæ quæ sunt calidæ naturæ, tum propter naturam sui ipsius qui est calidus, & acuẽdo se pugnat contra naturas illorum temporũ, scilicet hyemis & autumni, quæ frigidæ sunt naturæ: sicq; natura humana putrida mortiferas generat passio-

D nes, quæ propriæ non sunt illorum temporum. nam si in anno Leonis & eius planetę, in æstate generentur passiones acutæ & graues, tunc sunt propriæ eorũ: si uero hyeme, uel in alijs temporibus eorum quæ non sunt propria generantur passiones ad eorum proprietatẽ, tunc illæ passiones magis erunt propriæ eorum Leonis & solis, qui sunt calidi & sic. quàm eorum temporum in quibus generantur. generant autẽ aliquando passiones permutata natura utrorumq;, id est temporum signa planetæ: quæ passiones generant alias quæ non sunt signorum uel planetæ uel temporum. Quod autem dictũ est de prædicto signo & planeta quæ in eis sunt propria & quæ non, de reliquis intellige signis & planetis & tẽporibus. sole enim ascendente

dente frigiditas: cum tamē potius ex sole calor inesse debeat, quod confert potestas Saturni ex Capricorno, cuius frigiditas terræ acuit frigiditatem quæ aduenit. fumus in aere ascendit, ex quo calor aeris turbatur. æstatem uero ex sole calor & siccitas, ex terræ fumositate frigiditas & sicci. aerē corrumpunt: unde animalia & nos turbamur in illo Capricorni anno: homines grauibus infirmantur morbis: sicut apparet in anno Leonis descendente sole super terram: & quādo frigiditas adesse debet matura hyemis redeuntis, acuitur aer igne: & acuendo turbatus generat graues passiones, quæ proprie sunt temporis illius, ut dictū est. Similiter apparet in anno cancri, qui ex eius natura acuitur natura aquæ: qua acuente, inde ascendit quædam fumositas in aerem, ex qua turbatur aer. inde frigidæ & humidæ fiunt passiones non propriæ illius temporis sed signi. Si uero annus est libræ, acuitur, & acuendo trahit ad se calorē ab igne: & tunc tempus est multū calidum & humidū, scilicet hyems, & inde fiunt graues passiones, quæ propriæ sunt ueris & hyemis: sunt enim calidæ & humidæ.

De alteratione signorum & septem climatum mundi. Cap. 18

Potestas tamen signorū & planetarū non eodē modo se habet in omnibus partibus totius terræ. climata enim mundi septē sunt secundum planetarum rationem. Anno igitur Capricorni qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas & siccitas in partibus illis terrę quæ proprie sunt sub planeta, id est Saturno, qui est frigidus & siccus. nam cum illæ partes terræ naturaliter sint frig. & sic. tamen ex natura & potestate Capricorni, quam habet illo tempore, magis mouentur & perturbantur quã aliæ terræ quæ non sunt propriæ eorum. Quòd si annus eorum non fuerit, tunc terra non habet moueri causa eorum nisi in hyeme et uere, scilicet per naturam. sed quando planeta superponitur, est alia significatio. Illæ uero terræ quæ proprie sunt suppositæ lunæ & Cancro, propter affinitatem frigiditatis quam habent, inferunt cōmotionem in suo anno, non tantam quantam inferunt suæ propriæ terræ: quia terra illa frigida est & humida, sicut Cancer & Luna. Alijs uero terris quæ neq; frigidæ sunt neq; siccæ naturaliter licet inferant contrarietatem & commotionem, tamen paruam inferunt. Similiter Leo & Sol maiorem commotionem dant terræ sibi proprie subiectæ quàm alijs: illi tamē quæ subiecta est Libræ & Arieti, licet nō dent tantam commotionem quantam dant suæ propriæ terræ, tamen propter affinitatem caloris dant ei maiorem commotionem quàm alijs cum quibus nullam habent affinitatem. Si uero fuerit annus Leonis & Solis, ut dictum est, tunc toto illo anno dant commotionem in æstate tribus mensibus, & hoc ut dictum est per naturam.

De alteratione quatuor partium mundi. Cap. 19

Est & alia in terris mutatio secundum quatuor mundi partes, dispositas scilicet ad orientem, uel occidentem, austrum, & septentrionē: & secundum altitudinem montium soli accidentium, & ima uallium à sole remotarum. Consideret ergo

A medicus an sit mutatio temporum propria an accidentalis, ut supra dictum est. Aetates quoq; hominum, figuras, colores, terram, usum, passiones terræ in qua sunt geniti, utrum sint consuetudinariæ an propriæ: an ueniant accidentaliter secundum mutationem temporum uel naturaliter. si enim sunt passiones ex natura terræ, aliud exigunt medicamen quàm ex mutatione temporum naturaliter & accidentaliter.

De dyscrasia propria naturæ temporis passionum, uel non propria. Cap. 20

Intuendum est etiam an natura hominis suæ cōcordet passioni, & temporum mutationi, an passio sit accidentalis & mutatio temporum, an mutatio sit substantialis & passio accidentalis. Solet B enim passio cholerica & sanguinea mutatiōi temporum concordare, sed à natura patientis discordare, & econtrario. Pulsus quoq; uidendus est an conueniat cum sua natura & passione & temporum mutatione, an tantum conueniat cum mutatione & nō cum passione nec cum natura, an conueniat passioni & non immutationi neq; naturæ, an naturæ et non immutationi uel passioni, an nulli. Adhuc etiam sciendum est an tempus transierit, uel præsens sit, seu futurū, in quo pharmacum dari infirmo debeat. his enim ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & cito desperat medicus. Oportet etiam medicum nosse utrum infirmitas debeat augeri: & hoc an sui natura, an temporis, an passione alia superueniente: & sic poterit dare C medicamen tempore congruo, ut uel decrescentem deprimat & tollat ægritudinē, uel imminente resistat, ne nimis ægrum tardet. nam si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens paruam fore ægritudinem, nihil fecisse uidebitur, quando grandis infirmitas superuenerit. Sciendum autem est quasdam infirmitates quibusdam esse substantiales, alijs accidentales. In ęstate enim synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis & sanguineis, phlegmaticis accidentales. & ideo non eodem modo curandæ. nam quæ potio conuenit cholericis per naturam temporis & morbi naturalis eis, est contraria alijs, & causa alterius morbi, id est phlegmaticis. Est enim tempus, ut diximus, & morbus ille illis accidentalis. D Si ergo phlegmatico alicui prædictis morbis synocha & causo occupato eandem dedit eiusdem mensuræ medicinam quam & cholerico, æstate cito sanabitur, quia eius complexio non est cholerica & sicca, sed his contraria: cholerici uero diu infirmi manebūt, quia calidi sunt & sicci, & tempus. uertitur enim accidētalis febris in substantialem, scilicet frigidam quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniam idem experimentum & eadem potio non omni danda est infirmo. contingit enim ut quæ potio utilis ei fuerit in primo uel secūdo uel tertio periodo, in alijs non conueniat: & ideo secundum diuersas ægritudinum mutationes ad diuersos periodos, diuersa conuenit dari purgantia. Attende secundū quas horas scilicet an sanguinis, uel choleræ rubræ, uel

phlegmatis, uel melancholiæ, magis acuatur passio uel minuatur. Synocha enim in horis sanguinis si acuatur, scias eius originem esse ex accidentali mutatione sanguinis, non à principio choleræ rubræ. Mutatur enim sanguis aliquando ex commistione, aliquando ex solis ardore, aliquando ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex qua commotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quiescit sanguis, & synochus & causus generantur ex acuitate choleræ rubræ. Si uero ephemera febris acuitur in horis sanguinis, scias esse ex phlegmate salso coniuncto sanguini: quod phlegma acuens ex affinitate sanguinis solet uerti in choleram rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana uero si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturæ propriæ. Quod si synocha magis acuitur in horis choleræ rubræ, nō est propria synocha, quia uel mutabitur in tertianam, uel in causon. Si uero tertiana acuitur in illis, uera tertiana est et propria. in illam enim aliquando mutabitur febrem. Quotidiana uero si acuitur & mutatur in horis choleræ rubræ, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana acuitur & mouetur in horis choleræ rubræ, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana mouetur & acuitur in horis eiusdem, scias principium eius non fuisse ex putrido sanguine, sed ex cholera rubra perusta in melancholiam cōuersa. Quod si synocha acuitur & mouetur in phlegmate, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iuncto phlegmati salso: & proprie post terminum suum completum mutabitur uel in quotidianam, uel tertianam, licet magis affinis sit tertianę quàm quotidianæ propter calorē. Si uero tertiana phlegmatica mouetur & acuitur sicut in horis choleræ rubræ, minus est periculosa. mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana uero fiet quartana: & aliquando reddit tertianam. Quod si quartana moueat & acuatur in horis phlegmatis, principium eius fuit salsi phlegmatis, quod uersum in choleram rubram incenditur & uertitur in melancholiam, sicut uiride lignum uertitur in uiuū carbonem, deinde in cinerem. Quod si synocha mouetur in horis cho. nig. minus grauis passio, & æger est piger & grauis, & illa infirmitas habet partem nō solum ex bono sanguine, sed etiam ex putrido: & proprie post terminū suum completum ueniet infirmus in quartanam. Si uero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholiæ, subito uertitur in quartanam. Quod si quartana mouetur in horis illis, firma est & propria, nec mutatur in aliam propter prædictas passiōes. omnes enim aliæ habent moueri & acui secundum prædictas horas & earum naturā & rationem: & secundum motum & acutionem ipsarum, bene discernentur & tactu & pulsu, sicut ex prædictis horis.

De cognitione ægritudinis secundum planetam, diem, & horam. Cap. 21

Scire etiam medicum decet planetā & signum in quo æger ægrotare cœpit, & tempus secūdum

A diem & horam. nam si infirmitas fuerit secundum signa & planetas, sed accidentaliter ex acutione signi & planetæ esset, habet aliam distinctionem. Si uero medicus nesciuerit infirmitatem per numerum, id est per naturā signi & planetæ, perscrutetur pulsum & horas, ut dictum est.

De qualitate & efficacia errantium planetarum septem climatum. Cap. 22

Asserunt etiam physici omnia in terris firmari & compleri secundum cursum et operationem superiorum corporum: quorū operatio omnis summi creatoris uirtute consistit. Elementa igitur quatuor, signis duodecim, & septem planetis iuncta sunt: & eorum causas, quatuor habent temporum mutationes: secundum quas humana & omnium

B subiectorū natura mouetur & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hæc autem mutatio est uniuersalis omnibus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terræ specialiter & planetarum constans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiā in septem diuisus est partes secundum septem planetas, quæ per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem non esse continuas, sed in toto mundo diuisas. terra enim illa quæ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate est Saturni, qui eiusdem est naturæ. Quæ uero frigida est & sicca in primo gradu, sub Iouis imperio, qui eiusdem est naturæ, & qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium: maximeq́ ad gaudium perti-

C nentium. Sed quæ calida in secundo, humida in primo, sub Martis ditione est, & suæ naturæ conuenit eiusdem. Sed quæ est calida & sicca in quarto, soli conuenit & concedit. Quæ autem calida et humida in primo gradu, sub Mercurio. Quæ uero humida, in primo, frigida in secundo, habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida & humida in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæq́ autem singulæ terrarum partes sui retinent planetæ qualitates, accidentaliter tamen in naturam uertūtur planetæ alterius. terra enim quæ ex sui planetæ natura proprie frigida seu calida esse debet, in contrariam uertitur naturam & complexionem. In complexionibus ergo præfatis, deinde etiam in altitudine, & pro-

D funditate, & erectione, et casu, & harmonia cuiusq; planetæ conuenire debet, ad cuius similitudinem composita est, & inde omne corpus sanum uel ægrum est. unde Andronicus peripateticus asserit nos esse secundum nostram uoluntatem: & extra nostram uoluntatem ambulamus, & etiam contra nostram uoluntatem, quando nostra anima ducimur, uel quando accidentaliter ex natura corporis, aut iræ furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundario aut cogente natura corporis ad malum cognitionem reddere. sicut enim musicus nequit chorda falsa sonitum reddere, sic anima prauum corpus scilicet libidinosum uel aliud, ratione sui nequit regere: & symphonia instrumenti artificis animæ, id est corporis displicet. Andronicus igitur cōmotiones planetarum

& compositiones merito asserit ueras: & cætera uitia non esse naturalia animæ: nec animam ex natura corporis constare, quod quidam uoluere. Si enim eiusdem esset naturæ, nil repugnaret quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, & cæteris uirtutibus corporis uitia subderet. & ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus est per sensum & rationem mundata ab omni prauitate corporis, cognoscetis omnem ueritatem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorum contrahit qualitates. dicit Hippocrates in Physica, quòd terra est apposita generare naturam corporum. Est autem ut terra alia dulcis & temperata, ita & homines eius dulces & mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est & alia terra per naturam planetarum acuta. unde eius homines ueniunt bellicosi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata est quatuor elementis, ideo dicit Plato quòd ratio conuenit ex superioribus, & ministrat homini spiritualem intellectum, secundum quem discernit superiora & inferiora, uera & falsa in theorica, & practica, id est in diuina rerum consideratione, & operum faciendorum doctrina & instructione. praxis enim græce, operatio latine. & quia sensus non fit cum imaginatione animæ, cito ducitur ad dissensiones rerum, unde theorica efficitur: deus enim omnia imprimit, & ubiq; est, & omnia implet. inde dicit Plato quòd homines existentes ante suum tempus, non ex uirtute rationis, sed ex natura corporis suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac, quòd terra per operationem planetarum generat naturam corporis: natura uero corporis mouet corpus in consuetudines malas, & mutationes malas: & mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa & septem planetas: maior est autem per Lunam & Solem. Luna uero unoquoque mense mundum perambulat, & dat motus quatuor elementis. Sol uero quatuor tempora anni cōficit, scilicet uer calidum & humidum. quod si non esset, sed siccum ut quidam uolunt, siccarentur gramina, non autem augerentur uel fouerentur: & alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset.

De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elementorum. Cap. 23

Asserebant falsò quidam philosophorum quòd homine mortuo humores separarentur, & ad propriam redirent naturam, ut sanguis in aerem, cholera rubra in ignem, melancholia in terram, phlegma in aquam. Hippocrates autem & Aristoteles et alij philosophi asserunt destitutis & mortuis humores in terram redire. dissentiunt etiam Socrates & Hippocrates à quibusdam alijs physicis dicentibus quòd quatuor elementa nullum patiuntur detrimentum à sua substantia, sed remanent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis temperat

A & regit humana corpora, quæ perit cum illis corporibus: sicut albedo uel nigredo consistens accidentaliter in corpore destructo perit: & aliqua differentia destructa non patiuntur illa elementa aliquod damnum: quia semper sunt fixa & integra in sua substantia. Dicunt enim Aristoteles & Hippocrates, quòd omnis creatura incorporea penetrat totam substantiam, cui aduenit intus & extra: unde illa differentia cum sit incorporea, est ueniens ad humana corpora ab illis quatuor elementis æqualiter intus & extra. sed illa differentia tantum est extra & non in figura incorporea. nam si illa differentia esset adiuncta corporibus humanis ut illi dicunt, tunc illa corpora per illam differentiam intus et extra essent ubique eiusdem

B naturæ & eiusdem coloris, sicut aqua ubique in tota substantia per calorem calida, per frigus frigida. ergo sicut calor & frigiditas quæ sunt accidentales differētię aquæ, possunt separari ab ipsa & destrui permanente substantia ipsius aquæ: sic illa differentia quando accidit corporibus nostris perit, remanente natura & proprietate nostrorum corporum: quorum differentia accidentalis apparet extra, & potest destrui, sicut ipsa corpora sunt mortalia. Dicit namque Hippocrates, sicut nulla substantia incorporea habet nutrimentum à differentia corporea, sic nulla substātia corporea potest nutriri à differentia incorporea. unde testante Hippocrate aer & aqua & ignis iunguntur & efficiuntur unum, quibus terra propter

C sui nimiam ponderositatem nequit adiungi, sed mandat suam frigiditatem & siccitatem quæ temperat illa tria, et sic complent naturam corporum, sicq; mortuis omnia illa rediguntur in terram. Et ideo sciendum est quòd terra secundum grauedinem suam non potest associari alijs tribus elementis in constitutione humanorum corporum. Nam postea illa tria propter grauedinem terræ nō possunt explicare suam operationem, sicut aqua turbulenta & commista terræ non potest se mouere, nec in aliam partem suam uim emittere. item sicut uidemus quòd turbati sanguis & cholera uertuntur in melancholiam: melancholia uero in nullum supradictorum nisi in phlegma, & de phlegmate in alios: ita aer ignis & aqua uertuntur in ter

D ram, de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa.

De mutatione elementorum qualiter fiat. Cap. 24

Supradictam hanc mutationem uocant physici hoc modo: terra enim crescens unaquaq; hora ex mortalitate corporū uertitur in aquam: cuius subtilitas calefacta uertitur in aerem: subtilitas autem aeris calefacta uertitur in ignem. sicut enim aqua amittens humiditatem suam uertitur in terram accidentaliter, sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, & uertitur in aquam, & sic considerant naturam aliorum elementorū. & ideo dicit Aristoteles ꝙ nullum difficile aut dissolubile nomen est fixum et firmum circa aliquam substantiam. nam illud quomodo dicitur per supradictam creaturam ꝙ terra uertitur in

aquam, aqua in aerem, aer in ignem, sic ignis ingrossatus & infectus uertit̃ in aerem, aer ingrossatus uertitur in aquā, aqua ingrossata in terram: quæ, ut dictum est, iuncta insimul fiunt corpora nostra. Corpora uero nostra uertuntur in terram, & unumquodq; uertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles quòd hæ quatuor materiæ non habent hęc supradicta nomina fixa & stabilia sibi: sed proprie dicitur substantia. nam in quodcunq; uertitur aer uel aqua, tunc dicitur substantia.

De mutuis conuersionibus quatuor elementorum. Cap. 25

Conueniunt autem & differunt elementa differentijs & qualitatibus. sicut enim aqua frigida & humida contraria est igni, & mutat eius proprietatem: ignis uero calidus & siccus: terra frigida & sicca: aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatibus ad se inuicem colligantur attrahentes semper consimiles qualitates: ut aqua terram siccam frigidam: deinde contemperant se in contrarijs: nam siccitas terræ per prædictam frigiditatem trahitur ad humiditatē aquæ siccandam: ita etiam humiditas aquæ ascendit ad ignem tracta per aerem illuc, & ita uel annihilat contrarium suum uel attrahit. Aqua igitur per frigiditatem suam terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & non siccitatem: aer aquæ per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis uero aeri per caliditatem conuenit, & illam suscipit ab aere. unde dicit Aristoteles quòd duo sunt genera aeris, unū ex fumositate aquæ, aliud ex fumositate ignis, qui suam caliditatem & siccitatem mutās uertitur in fumosam materiam. hoc facto associatur supradictæ materiæ quæ est fumosa & calida: ex quibus duobus generibus iūctis efficitur aer, qui aliquando ex frigiditate & humiditate aquæ acuitur & inuoluitur: & inuoluendo amittit suum calorem, & sic uertitur in suam materiem ex qua fit, id est aquam. ex eius enim constat fumositate, ut

A dictum est. aqua uero si de terra, inspissatur et amittit humiditatem. Recipitq; aqua & terra siccitatē, & in eius redigitur naturam. Nascuntur ex his corruptelę corporum: nam aer intra ignem & aquam stans tribuit calorem ignis, & in aqua acuitur et calefit. & fumositas illa in aerem surgit, & inde aer turbatur, & etiam frigiditate contrahente à terra, et calore desursum ab igne. Nouem autem sunt naturæ seu qualitates corporum: octo intemperatæ scilicet, & quæ conueniunt omni animali, scilicet calida, frigida, humida, sicca. Calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Nona uero soli homini conuenit, & eius solam temperat naturam. Et ideo utile est nosse B quæ harum octo sunt substantiæ: & quæ differentiæ. in igne ergo calor eius est differentia uirtutis ipsius: quo calore amoto attrahit siccitatem, & remanet quædam fumositas calida quæ est substantia: aeris uero differentia est calor qui designatur & reuertitur sępius, ut dictum est. Substantia uero eius est humiditas, quæ aliquando desiccatur ut solet fieri quando uertitur in terram: illa enim siccitas est ei accidentalis, quia & siccitas est accidentalis si duret frigiditas. Nam dum redit in suam propriam naturam, amittit siccitatem, semper autem est humida. Et sciendum est quod aquæ humiditas est idem quod eius frigiditas, nec sunt habendæ pro duabus differentijs, sed pro una tantum. Nam ex nimia frigiditate terræ fit C nimia frigiditas aquæ, unde in aqua differentia est eius humiditas. Siccitas autem terræ est differentia. potest tamen remoueri à terra eius siccitas, licet uideatur eius substantia: est enim cum ipsā frigiditate. Verum & ipsa potest remoueri à terra. est igitur eius substātia humiditas. in primis enim terra fuit humida: & eius siccitate remota & frigiditate quæ est eius siccitatis terra uertitur in humiditatem.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE NATVRA ET ORDINE CVIVSLIBET corporis, ad Nepotem suum.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1. De quatuor humoribus unde corpus hominis constet, eorumq; natura & uarijs effectibus. 2. De dispositione formationis fœtus in utero, tēpore & ordi- D ne formationis, & natura partium corporis ex anatomica inspectione, &c. 3. De cognoscendis febribus.

CAPVT I

LICET te sciam charissime nepos grecis literis eruditum ad hanc disciplinam posse pertingere, tamen ne quid tibi poscenti ad memoriam denegetur, ex libris medicinalibus Hippocratis intima latina feci: quod quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librum, ex quo mundi rationem cognoscas: ut nosse possis quanta fuerit generis nostri sapientia. Nunc uero tibi corporis uniuscuiusq; naturam et ordinem aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humoribus cōstat. nam habet in se sanguinem, choleram rubram, choleram nigram, & phlegma: qui quatuor humores habitant uel dominātur in locis suis. sanguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur uocamus: sic & cholera rubra ibidem dominatur. in sinistro uero latere, id est in splene cholera nigra dominatur. phlegma autem in capite, & alia pars in uesica: alia pars sanguinis dominatur in corde. Virtus autē ipsorum talis est. sanguis est feruēs, humidus, & dulcis. cholera rubra est amara, ignea, & sicca. cholera melan

cholica

cholica, id est nigra, est acida, frigida, & sicca. phle
gma uero est frigidum, salsum, & humidum. Hæc
omnia crescunt suis temporibus. sanguis enim cre
scit tempore ab octauo idus februarij usq; in octa
uũ idus maij, & sunt dies xcij. cholera uero rubra
in æstate ab octauo idus maij usq; in octauũ idus
augusti; & sunt dies nonagintanouem. cholera au
tem nigra autumno ab octauo idus augusti usq;
in octauum idus nouembris & sunt dies nonagin
taunus. phlegma uero hyeme ab octauo idus no-
uembris usq; in octauũ idus februarij, & sunt dies
xciij. Hi quatuor humores hoc idem patiunt̃ die
ac nocte. sanguis enim dominatur horis septẽ ab
hora noctis nona usq; in horam diei tertiam. exin
de dominatur cholera rubra usq; in nonã diei ho-
ram. deinde cholera nigra dominatur ex hora diei
nona usq; in horam noctis tertiã. phlegma autem
dominatur ex hora noctis tertia usq; in horam no
ctis nonam. Hęc omnia habent respirationes suas
per singulas partes corporis. sanguis per nares,
cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos,
phlegma per os. Diuiduntur etiam hi quatuor hu
mores per quatuor ætates, id est phlegma in pue-
ris ab ineunte ætate usq; ad xiiij. annos cũ sangui-
ne. exinde cholera rubra dominatur usq; in annos
xxv. & exinde dominatur usq; in annos xlij. maxi
ma pars sanguinis cum choleris nigris. dominatur
exinde usq; in summam ætatem phlegma, sicut in
pueris dominatur. Præterea hi quatuor humores
faciunt in hominibus tales mores. sanguis facit ho
mines boni uoti, simplices, modestos, blandos, eu
chymos siue plenos. cholera rubra facit homines
iracundos, ingeniosos, acutos, leues, macilentos,
plurimum comedentes & cito digerentes. chole-
ra nigra facit homines subdolos cum iracundia, a-
uaros, timidos, tristes, seditiosos, inuidiosos, ha-
bentes sæpius cicatrices nigras in pedibus, uel in
alijs membris. phlegma facit homines cõpositos,
inuigilantes, inter se cogitantes, cito afferentes ca
nos in capite, minus audaces. omnia ergo quæ ca-
lidas habent uirtutes in superioribus locis corpo-
ris dominantur. Pulsus autem suos hi quatuor hu-
mores habent uel faciunt. sanguis enim pulsus fa-
cit plenos, humidos, æquales. Cholera rubra facit
pulsum tenuẽ, citatumq;. Cholera nigra facit pul-
sum plus tenuem, sed tabẽtem, ueluti percussum,
& asperitantem. phlegma facit pulsum minus ple
num, humectatum, æqualem pondere. Hi humo-
res sine se esse nõ possunt, & in omnibus ætatibus
dominãtur: sed quoties ex his humoribus aliquis
excreuerit, tunc facit ægritudinem longam. et cau
sæ ueteres pro sua uetustate, & temperantiam, &
æquitatem, & æqualitatem pro corpore ætatum
omniũ hi humores singulis ætatibus faciunt, quo-
ties quisq; eorũ augmentũ acceperit, & tunc lon-
gam ægritudinem facit si imperitum medicum ha
buerit, aut certe negligẽtem, aut qui causam non
intellexit, aut ex quo humore ægritudo nata fuit.
& quidem tunc diligens & doctus ægrotanti po-
test succurrere. si uero negligens fuerit aut nõ in-
telligens, tamdiu protrahit ægritudinẽ quamdiu

A transeat humoris ipsius tempus, & alius exterius
humor augmentum accipiat, ita ut iste humor ex-
cludatur ex quo ęgritudo fuerat nata. nam si sit ex
causa sanguinis, qui sanguis est dulcis, & calidus,
& humidus, occurrendũ est sic. adhibeatur ei con
trarium, quod sit frigidum, amarum, & siccum. si
fuerit causa cholera rubra, quæ est amara, uiridis,
& ignea, & sicca, & acris, debet adhiberi quod sit
frigidum & humidum. Si autem cholera nigra fue
rit causa, debet adhiberi, cum sit frigida, & sicca,
& acetosa, illud quod est calidum, & humidum,
et dulce. si ex phlegmate nata fuerit ęgritudo cum
ipsum sit frigidum, salsum, & humidum, debet ad-
hiberi quod sit dulce, calidũ & siccum. Hæc quan
do adhibita fuerit, tunc & peritus medicus inue-
B nitur, & æger cito ad sanitatem reuertitur. Hæc ti-
bi pro nostri memoria religiose nepos dedi, maio
ra te putans adepturum.

De dispositione plasmationis fœtus in utero. Cap. 2

Expositionem membrorũ quo ordine, uel qui-
bus iũcturis, uel quo schemate homo in utero ma
terno plasmetur, hic docemus, exordium à capite
sumentes. maioribus enim nostris, Apollini, Hip-
pocrati, Apollonio & cæteris anatomicis placuit
mortuorum uiscera scrutari, ut hoc scirent unde
uel quomodo morerentur. hoc autem nobis face-
re ipsa humanitas prohibet, eo quod ipsis scrutan
tibus omnia manifesta atq; aperta sunt. & quid di-
xerunt? Caput nostrum cõmissuras habet quinq;
angulosas se inuicem continentes: sicut summus
C anatomicus philosophus hic memorans dicit, ma
sculus in galea cõmissuras habet quinq;. fœmina
uero in circuitu cõmissuras habet, cui galea super
posita est quam Greci cranium appellant: quæ co
hæret membranis, & superposita est cunctis quæ
habet causa decoris, scilicet ut ab ęstu et frigore o-
culos custodiat. Vbi uero galea est, subiacent tem
pora, quæ continetur spiritualibus uenis cerebri,
quibus superposita sunt supercilia, ut si copiosus
sudor fronti aduenerit, opposita statione pilorum
contineatur, donec excussus ab oculo sudor aufe-
ratur: oculi quoq; isto schemate continentur. Ex
naso cerebri foramina orta sunt duo, per quæ te-
nuissimæ uenæ dextra læuaq; alterius inuicem si-
bi cõtinentur. tunicæ sunt quatuor uel quinq;. pri
D ma tunica appellatur ceratoides, secunda choroi-
des, tertia oroenomides, quarta tinsenoides, quin
ta cristalloides. supposita sunt ossa oculi, quæ ma-
las uocamus. Dentes etiam habent uiri xxxij. mu-
lieres autem xxx. auctor Apollonius memorat, di
cens dentes usq; ad caninos singulas habent radi-
ces. Alij uero interius qui molares dicuntur, ha-
bẽt ternas & quaternas radices. Palato lingua sub
iacet quæ cooperit canalem spiritualem quem
Græci pneumaticum dicunt. quem canalem mo-
do aperit, modo claudit. aperit enim spiritualem
canalem quando loquimur, claudit autem quan-
do manducamus: quod probare possumus quan-
do forti cibo uel potu utimur, & currit ex supra-
dicto cibo in spiritualem canalem aliquid, sta-
tim tussis consequitur, donec impellente spiritu

illud repat, & in propria iterum reuocet. huic linguæ dextra leuaq; parte glandulæ suprapositæ. quod autem superpendet, uuula appellatur. post quam cauernæ sunt duæ, per quas fit infusio uel raptus, quod Græci anarrhophema uocant. naresq; cum supradictis cauernis inserunt & per easdem usq; ad cerebrum tendunt. Aures uero uię sunt auditoriæ sicut rerum natura composuit ad cerebrū, & à cerebro descendentes faciunt exhalationem. Coniungitur autem gula pulmoni. Pulmo uero in modum fabri ferrarij follis est constitutus alter alteri spiritū tradens: & implet pectoris arcana. Stomachus autē uentri coniunctus est, qui infra pennas pulmonis medium possidet. Cor uero uenas habet quatuor: duas quæ spiritū cōtinent, & duas quæ sanguinem trahunt. quæ spiritum continent, pulmoni affixæ sunt, quarum firma facta concatenatione totum per corpus sanguis diffunditur, & sic uenæ pulsum reddunt. Pulsus ita nutritur, modo recipit sanguinem, modo repellit. Cor uero, ut diximus, est coniunctum pulmoni: in sinistra parte dominationem tenet: id circa positum est quod Græci pericardium uocant, attingens extremas partes pulmonis. Sed hic posita sunt præcordia, quæ Græci diaphragma uocant. continet autem pulmonis substantiam, uentremq;, & quæ intestina: cui iuncta sunt latera & spina. Venter autē orificia habet duo, unum proximū membranę: quod Græci pericardium uocant in sinistra inclinatum: hoc Græci stomachum uocant: aliud uero in dextra parte circa iecur positum est, extensum usq; ad longaonem quod Græci pyloron uocant. inde ad utrāq; partē renes. deinde uero inest follis uesicæ. in sinistra parte positus est splen, oblongus, uentri coniunctus: cōtinens membranas tenues, habens pinguissimas uenas, quæ intestina tegunt & calefaciunt: hoc Græci epiploum uocant, ab orbo extensum usq; ad renem sinistrū. subiacet autem sub hoc intestinum quod Græci colon uocāt. sub hoc autem est locus continens longaonē, qui iunctus est uesicæ habenti collum longum, quod ueretro inest. Vesica uero renibus continetur media utriusq;: ex quibus renibus decurrit ad neruos quibus testiculi pendent, quos Græci uocāt cremasteras, à quibus iunctæ sunt uenæ tenuissimæ quæ sperma deducunt ex cerebro: oriturq; ex spinæ medulla. Viris quoq; testiculos inesse manifestū est: sed alio schemate formati sunt uiris. Mulierū uero testiculi breuiores & fragiliores sunt. nam quæ maiores habent, uiragines appellantur. Igitur manifestum est unam esse uiris & mulieribus interiorum uiscerum compaginatam lineationē, sed multæ sunt tunicæ testiculorum: prima eustrephes, id est bene retorta: secunda pericochliades, id est circumtortuosa: tertia perizoma, id est circūcinctoriū: quarta uero tunica tenuissima arcys, id est rete appellatur. Similiter & matrix habet subiecta membra quibus continetur: quæ Græci cyetica, id est genitalia uocāt: nam ut est masculo ueretrū, ita est matrix mulieri columna. Matrix enim naturaliter fragilis & mobilissima est, constans ex ner-

A uis, & paruissimis uenulis, & tunicis duabus. exterius neruis est firma, interius carnosa & mollis, quæ est directa contra intestina: cuius ceruix tribus foraminibus erigitur usq; ad longaonem. Sinistra uero est matrix, in qua sperma miscet̃, quando conceptio celebratur natura uolente, id est uiri semine, & mulieris sanguine: quamuis & uirile sperma sanguis nōscatur esse. Vnde et maiores nostri consanguineos appellarunt ex consanguinitate paterna uel materna natos. Nunc dicitur ab imperitis, quomodo sperma sanguis esse potest, cum sit albū? Nos tamē certa ratione probauimus. Mare enim ut ei natura tribuit, est colore uiride: quando autem in tempestatibus mouetur, spumam albam emittit. uel si uinū nigrū in quolibet uase exa-
B gitaretur, spumam candidam faceret. Simili uero ratione & sanguinis feruor concussus in albedinē uertitur. Dum enim coitio fit nō statim formatur infans: nam si quoties coitus fit, toties conceptio fieret, innumerabilis esset multitudo filiorum. Certo enim tempore mulier cōcipit, aut in initio purgationis, aut in fine. nam purgatio sperma corrumpit, plurimo usu sanguinis materia superāte. Temporibus certis infantē componi atq; formari in utero materno manifestū est. omnis enim figura formatur in xl. diebus. aliquando in diebus xxx. Qui uero xl. die formantur ix. uel x. mense impingente nascuntur. Manifestum est enim infantes in utero materno ita formari. Primo enim mense iactu seminis congregatur in umbilico, & fit rhysis, id
C est cōgregatio sanguinis. Secundo mense expressio corporis animam tribuit. Tertio mense ungulæ atq; capilli nascuntur, & motum facit infans. Ideoq; & quarto mense mulieribus nauseæ fiunt, quas Græci nautias uocant. Quinto autem mense facit crescere sinū atq; adulteria demonstrat. Sexto mense facit neruorum compositionē. Septimo mense medullam confirmat. Octauo cum pelliculis ossa confirmat. Nono uero mense maturū mouet infantē. Infans uero masculus in dextra matricis continet̃, fœmina uero in sinistra. Nam & hæc signa præcedere solent. quòd si masculus fuerit in utero materno dextro, robustior est: si fœmina sinistra. Dum ergo infans in utero matris est, oculi genibus oppositi sunt. unde hoc ꝓbauimus? quia
D genua tumentia, oculi autē concaui. ideoq; mater rerum natura ita natura imposuit genua: & genæ quin cum acri dolore uel nimiū percussus homo fuerit, & genua curauerit, oculi continuo lachrymantur: non enim uult natura eos obliuisci societatē genuū. Dentes autē nostri organa sunt quodammodo linguæ. infans uero dum dentes nō habuerit, uagit. dum uero duos uel quatuor dentes habuerit, mussitat. dum uero os dentes repleuerint, loquetur. Dētes enim nostri quos habemus, alij uocantur synodontes, quos caninos dicimus, quos ad frangendū habemus. Dentes enim nostri ossa nō sunt, nec medullā habēt: ideoq; omnia ossa cōfringunt, sed assiduo humore capitis uenientе uitiant̃. sicut enim assiduus humor ex alto in nasum ueniēs perforat: ita dentes uitiantur à capite.

De

De cognoſcendis febribus. Cap. 3

De cognoſcendis febribus omnibus ſuperius ſcriptum eſt. nunc illud ſciendum. Scito quod maxime iam dixi primum cognoſcendas cauſas & origines & ſpecies febriũ, & ut ſciamus quæ ſunt generales, & quæ ſunt ſpeciales, id eſt quæ ſunt ueræ, & quæ non ſunt ueræ, & quæ ſunt tropicæ, & quę ſunt acutę, uel quę ſunt ſimplices, & quę ſunt duplices, uel quæ ſunt quæ cum alijs febribus geminatæ fiunt, & quomodo accedant, & quomodo recedant, id eſt qualiter moueantur, & qualiter declinẽt, & quibus horis, diebus, & noctibus, uel quot horis paroxyſmus, id eſt commotio teneat, uel quando faciet paracmen, id eſt declinationem, quidúe ſignificant, & quo ægrum ducant conſiderandum eſt: & iterum uirtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quantitas: ex hoc enim uitæ mortisq; indicia maxime, & ex pulſu, & conſideratione urinæ, ac genus febris præuidere poteris, ſi fuerit aſſiduus lectionis doctiſſimus uſus: necnon ex alijs ſignis quæ noſter Hippocrates in ꝓgnoſticis probat: & futura ante præ-

A dicit. indicant enim & quaſi tacite loquunt̃ ægrotantis color, oculi, uultus, uox, taciturnitas, poſitio iacentis, ſchema, corporis habitudo: quæ omnia in ægris diligenter conſideranda ſunt, ut ſciamus manifeſte quid tenere, uel quid refugere debeamus: ne forte hoc ignorantes ægros lædamus. addas & illud in his, ut cõſideres in omnibus ſemper ægritudinibus regionem, qualitatem, poſitionem locorum, aeris temperantiam, temporũ mutationem, ætatem, conſuetudinem ægrotantis, naturam corporis, animi uigorẽ, cauſas et originem: necnon & illud, ne aut animi aut corporis uitio ægritudo nata ſit, aut ne extraneus aduenerit ex cibo aut potu, uel ex corruptela aeris: quando enim
B hæc omnia conſideras, tunc rationem bene & uere eſſe cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc omnia facere conueniat: quoniam tunc medici beneficia uincuntur, quando non in ſuo tempore adiutoria offerũtur, aut natura corporis à morbo fugata beneficia nõ ſentit. itaq; præuidenti omnia diligẽter perſpiciẽda, & præuiſis atq; cognitis cauſis, ut dixi, ſuis curis ſuisq; tẽporibus curanda.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE ANATOMIA PARVA.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Caput 1. De anatomia porci. 2. De anatomia matricis. 3. De anatomia cerebri.

De anatomia porci. Cap. 1

QVONIAM interiorum membrorũ corporis humani paſſiones erant ignotæ, placuit ueteribus medicis, & maxime Galeno, ut per anatomiam brutorũ animalium, interiorum partes manifeſtarentur. & cum quædam bruta animalia, ut ſimia, inueniantur nobis in exterioribus ſimilia, ita ſecundum interiorum poſitionem nulla inueniuntur adeo ſimilia ut porci. & ideo in eis anatomiam fieri deſtinamus. Eſt autem anatomia, recta diuiſio mebrorũ, quæ ſic fit. Porcum debes inuerſum ponere, & per medium gutturis incidere: & tũc tibi primum lingua occurrit, quæ dextrorſum & ſiniſtrorſum quibuſdam neruis alligata eſt, qui reuerſiui dicuntur: quia cũ ipſi à cerebro ueniant ad pulmonem, à pulmone uertuntur ad linguam, per quos lingua mouetur ad uoces formandas. ibi iuxta ſunt quædam carnes glanduloſæ quæ dicuntur farynges. Qui colligit̃ humor, in eis facit brancos. In radicibus linguæ oriuntur duo meatus, ſcilicet trachea arteria per quam trãſit aer ad pulmonem: & œſophagus per quẽ immittitur cibus ad ſtomachum: & eſt trachea arteria ſuper œſophagum: ſuper quem quædam chartilago eſt quæ dicitur epiglottis, quæ eleuatur aliquando, ut cibus & potus per tracheam non deſcendat, & aperitur ut aer intret & exeat. Inter tracheã arteriam & œſophagum eſt locus qui dicitur iſthmos, id eſt in-

C ter duo principia, in quo aliquando humor colligitur ad apoſtema quod dicitur angina: aliquãdo pars eſt intus & pars extra & dicitur ſquinantia: aliquando eſt totus extra & dicitur ſynantia. tunc debes ſeparare tracheam arteriam ab œſophago, & inuenies pulmonem & cor. Cor uero eſt in ſiniſtra parte, & pulmo in dextra, quorum quilibet in ſua capſula continetur. In capſula uero cordis colligitur materia quę facit ſyncopen. in capſula pulmonis colligitur materia quæ facit peripleumoniam. & tunc uidebis quandam uenam quæ concaua dicitur: quæ ab hepate uenit per medium diaphragmatis, & ſubintrat inferiorẽ auriculam cordis: et fit arteria de qua ſunt omnes arterię alię quę procedunt ad membra in quibus fiunt pulſus, quibus mediantibus cor alligatũ eſt pulmoni, & tracheæ arteriæ, & fiſtulis pulmonis, in quibus colligitur humor qui facit ſanſugium, aliquando colli-
D git̃ extra eas & facit anhelitũ, & aliquãdo intus & extra eas et facit orthopnœam. Et quod pulmo ſit cauernoſus, poteſtis probare ſi cum calamo intromiſſo infletur. Sub illis mẽbris eſt panniculus qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus coſtarũ, in quibus colligit̃ humor qui facit pleuritin. tunc debes reuerti ad interiora & ad nutritiua, & computa longitudinẽ œſophagi uſq; ad ſeptimũ ſpondylũ, & ibi incipit os ſtomachi ſupra diaphragma: ſtomachus uero inferius. ſub ſtomacho eſt inteſtinũ quod dicitur portonarium. ſub portonario eſt duodenum. ſub duodeno ieiunũ. ſub ieiuno orbum. ſub orbo ſaccus. ſub ſacco longaon: & ſunt ibi quædam gracilia inteſtina quæ lateralia uocãtur, in quibus eſt

iliaca

iliaca passio. Ex dextra parte sub fundo stomachi est hepar positũ, in cuius substantia est quasi quædam uesica, quę cystis fellis appellatur. & super hepar sunt duo panniculi, girbus & sifac: qui sunt impliciti uelut rete, quod apparet ibi pinguedo, & dicitur grossus girbus. qui autem subtilis sifac: qui procedũt usq; ad splenẽ, per quos uenæ trãseunt, per quas melancholia ad splenem ex hepate mittitur. Est autem splen membrum oblongum in sinistro latere positum. loca quę sunt sub splene & hepate dicuntur hypochondria. Tũc debes omnia intestina extrahere. & tũc occurret tibi in medio spinæ arteria magna: sub qua & uena magna continetur, quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condensantur in uenam magnam & arteriam quæ descendit ad lumbos: & ad se uarias arterias trãsmittit tam dextrorsum quàm sinistrorsum ad inferiora. Vena autem magna fit de uenis capitis condensatis, quæ uenit usq; ad renes, & bifurcatur, & ibi fit caua uena, in qua infunduntur capillares uenæ, quæ præ nimia paruitate sui uideri non possunt, per quas urina cũ quatuor humoribus uenit ad renes. Sunt inter ea autem & renes quædam membra oblonga & concaua in principijs lumborum posita: & in renibus decolatur urina à quatuor humoribus. tunc inuenies ibi duos meatus qui ureteres dicũtur pori: & per eos resudat urina in uesica. nam infiguntur uesicę, qui etiam transeunt per quendam panniculum, quo omnia intestina præter longaonem clauduntur, qui uocatur hypezeugmenus, quo aliquo erupto cadit intestinum in oscheum, supra quem est quędam pinguedo quæ uocatur omentum: supra omentum est sumen.

Nunc de anatomia matricis dicendum est. Cap. 2

Sciendum est aũt quòd natura hoc membrum in mulieribus disposuit, ut quicquid in toto mense de superfluitate generaretur, ad hoc membrum in cõsueto tempore tanquam ad sentinam totius corporis mitteret. & inde mulieres naturaliter menstrua habuerunt. Est etiam hoc membrum ager naturæ, qui excolitur ut fructificet, in quo aliquando ut in bonam terram semen eijcitur, quod adhæret in ea, & per actionem cooperantis naturæ calidæ, & spiritu mediante inferius scindit more grani. & à se ramusculos emittit per quasdam radices uel ora quibus infigit matrici, & per quæ nutrimentum sibi ministratur & futuro fœtui, & sic postea actione uirtutum, ut sæpe à me uobis dictũ est, si bene recolitis, futurus fœtus generatur et augmentatur. Est autem posita matrix super intestina, & supra collũ eius est uesica, & sub ea longaon est, & inferius est uulua. Tunc debes scindere matricẽ per medium os, ubi inuenies duos testiculos superpositos, per quos sperma mulieris mittitur ad matricem, ut ex eo & uirili fiat fœtus. Habet autem matrix septem cellulas, & si prægnans est, in ea fœtũ inuenies, supra quem uidebis quandam tunicã quasi quandam camisiam, quæ secundina dicitur, quæ rumpitur quando fœtus recalcitrat ad exitum, quæ alligata matrici & fœtui uenis per eam transeuntibus nutrimẽtum ad matricem & ad fœtũ transmittit. & illi meatus quibus fœtus alligatur, dicunt cotylidones. Est etiã ibi quidam magnus meatus qui umbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricẽ in quantitate quatuor digitorũ, ex cuius ligatura fiunt phlegmonæ in umbilico.

Nunc de anatomia cerebri uideamus. Cap. 3

Debes ergo in summitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quasdam quæ dicuntur musculi, sub quibus inuenies os quod dicitur craniũ. sub cranio est pellicula quæ dicitur dura mater, sub qua est pia mater, deniq; cerebrum. In oculis est tunica quæ appellatur coniunctiua, & apparet alba. quæ est iuxta eam, aliquantulũ est subnigra, & dicitur cornea. quæ est sub illa, magis est nigra, & minor, & dicitur uuea. Tũc incide per medium, & humor qui prius exibit dicitur albugineus, qui post eum est, clarus est, & coagulatus in modum crystalli, & dicitur crystallinus. & qui ultimo est, ipse uitreus appellat. Neruus qui ab interioribus uenit ad oculum, qui est albus, & angustus, ipse dicitur opticus, & qui uenit ad aures, dicitur auditorius neruus.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE ANATOMIA VIVORVM.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Diuisio partium corporis in simplices & compositas. Cap. I

MEDICORVM anatomicos necesse est præcognoscere q̄ humanũ corpus cum sit cõpositum, ad hoc ut sit subſtẽtaculum motuum & operationũ diuersarũ, ex multis & diuersis componitur instrumentis. cõiungitur enim nobilissimæ animæ, à qua influunt ei potentiæ nobiles, & uirtutes multiplices, quarum ministerijs regatur, & saluetur in esse, & prohibeatur à corruptione, & à casu ueloci. Sed cum nullius uirtutis ministeriũ cõpleatur nisi per organũ cõueniẽter adaptatũ, tũc exigitur adaptatio & præparatio organorũ multiformium, ad texturã corporis humani ordinandam, per quę uirtutes negocientur, & effectus quos intendunt attingant. uerum quia operatio quælibet absq; multiplici iuuamento non saluatur diu, neq; etiã fit, tunc oportuit ut organa specialia haberẽt speciales texturas ex partibus diuersis. & dico q̄ tam ea quàm partes eorũ à medicis membra appellant. quarũ generatio est ex humoribus proportionatis, sicut humorũ ex cibis. Vnde mẽbrorũ alia simplicia, alia cõposita. simplicia sunt quorum quamcunq; partem sensibilem assumpseris, erit illa toti cõmunicãs in nomine & diffinitione: sicut os & caro. cõposita sunt, quorũ quamcunq; partem assumpseris animalis, toti cõmunicans nõ erit nomine & diffinitione, sicut manus & facies. Membrorũ similium partiũ primum est os: quod creatũ est durũ, quoniã corporis est fundamentũ, & motuum sustentamentũ. tamẽ & ipsum etiã secundũ magis & minus in duricie diuersatur. post ipsum est chartilago in duricie mollior, ad flectendum humilis, sed omnib. alijs durior, in cuius creatione iuuamentũ fuit, ut per ipsam ossiũ cum pelliculis & carnibus facilior & melior fieret cõtinuatio. Si enim molle cum duro absq; medio cõponeretur, accideret ei passio uehemens apud percussionem & coartationẽ seu cõstrictionẽ: & ex casu ipsius supra durũ immediate et resistẽtia seu repulsione duri constantis: quare ordinata fuit positio mollis cum duro. & inuẽtitæ fuerunt ossiũ extremitates bucellares & cõcauę hoc corpore medio, sicut est in oculo, scapula, & in ossibus costarũ, & in epiglottali chartilagine, & in osse suspẽso in furcula, & in alijs pluribus. Nõ solũ aũt hoc iuuamentum, sed etiam alia in eis reperiunt̃ iuuamenta plura, sicut in osse quod suspendit̃ in furcula ad defensionẽ oris stomachi. & quãdoq; per ipsam melior uicinitas fit iuncturarũ sese inuicẽ fricantiũ: alioquin sui duritie rumperent̃. & aliquando iuuat in sustentando membrũ molle extensum & elongatum in suo itinere: propter quod alio indiget cui innitat̃, & à quo cõfortetur. Postea sunt nerui, qui sunt tanq̃ uirgulta orta à cerebro & à spinali medulla, à substãtia seu uicaria in ipsis, durã & flexo sam habentes substantiã, ad separandũ difficilẽ: &

A iuuamentũ eorũ est deferre uirtutes sensibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias: & corroborare totũ corpus per quod incedunt, & dilatare quandoq; se in cinctorio membrorũ ceu carentiũ, sicut hepatis, splenis, & pulmonis. ista enim mẽbra & si sensum nõ habent, positũ est tamẽ super ea cinctoriũ neruosum cooperiens ea, quę quando apostematibus & uentositate tensa fuerint, peruenit apostematis grauedo seu pondus, aut uentositatis extensio ad cinctoriũ, & ad ipsius radicẽ, & sentit ipsam. Postea sunt chordæ ab extremitatibus musculorũ ducentes originẽ, quarũ substantia substãtiæ neruorũ similis est, ad membra tendẽtes mobilia. quæ quando retrorsum trahunt̃, propter sui principij attractionẽ ea retrahunt quibus alligant̃: &
B quandoq; laxãtur, quia eis accidit relaxatio ex eo quod relaxantur sua principia, & ad suos tendunt situs. & quandoq; extendunt: sicut apud sui extensionẽ quã habent ex suis principijs egredientibus mensurã suæ longitudinis consuetę. Et substantia chordæ cõponitur ex neruo & ligamẽto ingredientibus musculũ in quo perficiunt̃, & fiunt tanq̃ fila in eo, & ut plurimũ penetrãt per mediũ illius, & ex altera parte egrediunt̃, et aggregant̃ in unũ, & chordã cõstituunt: quæ quãdo separat̃ à musculo, ad iuncturã uadit, aut ad membrũ mouendũ, & colligitur in seipsa, & inchordat ipsum sicut chorda arcũ. postea sunt ligamẽta, sicut prędiximus, similia neruis. & quędã eorũ absolute ligamẽta uocant̃, & quędã sunt quibus appropriat̃ nomẽ al-
C hacab: illud autẽ quod ad musculos extendit̃, non uocatur nisi ligamentũ, quod aũt ad musculũ non extenditur, sed cõtinuat̃ inter duo extrema ossiũ, aut inter alia mẽbra, annectendo unũ alij firmiter, & ligamentũ & alhacab appellat̃, & ipsius extractio & origo est ab osse. unde & sensu caret sicut & os. & hoc prouisum est ei melius, ne ꝓpter motuũ suorũ uehementiã & multã fricationẽ doleat. iuuamentũ ipsius est nexio & cõcatenatio iuncturarũ, & corroboratio neruorũ. quãdoq; enim nerui separant̃ de suis principijs, & partiunt̃ & ramificant̃ in mẽbris, & propter hoc in suo ꝓcessũ magis subtiliant̃, quãto magis remouent̃ à suo ortu, cum rami ipsorũ multo fiant subtiliores q̃ radix. quamobrẽ ne cadãt in defectũ & corruptionẽ, gu-
D bernauit eos dei sapiẽtia misericorditer agens. etenim ex ossibus rem similẽ sibi extraxit, quę cõnexio uel ligamentũ appellatur, & ipsam neruo miscuit, & ex eis quasi rem unã effecit, & sic acquisita sibi crassitie securius incedit neruus ad mẽbra longinqua, & nõ est timor de resolutione uirtutis eius, & pręterea nõ erat cõueniẽs ut nerui ossibus cõtinuarentur, quæ sunt sustentamenta & radices membrorũ mobiliũ. ossa enim sunt solida & dura nimiũ, neruorũ autẽ substantia mollis & subtilis. Post ligamẽta sunt arteriæ, quæ sunt organa cõcaua, in longitudine extẽsa, neruosa, & in sui substantia ligamẽtalia, habẽtes motiões diuersas, et quietes assimulatas seu proportionatas motionibus et quietibus cordis, quod est earũ principiũ: & sunt cõpositæ ad hoc, ut per ipsas euentetur cor à suis fumis

fumis, & respiret calor naturalis, & spiritus distribuat̃ in mẽbra quæ sunt post ipsum, propter partitionẽ & ramificationẽ quam suscipiũt. Et postea sunt uenæ, arterijs in aliquibus assimulatæ, nõ habẽtes motũ dilatationis uel cõstrictionis, sicut & arteria: & hoc est quòd quietæ nominant̃. & sunt creatæ ad hoc, ut sint uiæ per quas feratur sanguis nutrimentalis, & membris partiat̃ secundũ quod necessariũ est. Vnde de necessitate ad omne membrũ instrumẽtale ueniunt duæ uenæ, pulsatilis & nõ pulsatilis, ad deferendũ duo genera sanguinis, quibus membra indigẽt ad sui cõseruationẽ & nutritionẽ. licet & aliã habeant utilitatẽ istæ uenæ in corpore, cõmunẽ cum neruis in eo quod sunt ligamẽta carniũ, sicut postes in pariete. & significatio super hoc est quod uidemus, quod in corporibus in quibus liquefiunt mẽbra & caro, apparẽt uenæ crassiores alijs mẽbris magis diminutis. & alia est necessitas suæ manifestationis, ut per uenulas paruas diuidat̃ sanguis, & facilius accipiat alterationem & conuersionẽ. et iterũ, ut sanguis crassus remaneat & retineat̃ ab eis, & cohibeat̃ ab exitu. & in quibus relinquunt̃ orificia ampla, non coercet̃ sanguis ab exitu suo omnino. unde in palato, naribus, & ano, fiunt multoties sanguinis exituræ. Et post hæc sunt panniculi, quorũ textura est de filis neruosis sensu nequaꝙ̃ perceptis, quorũ spissitudo est tenuitas quædã in superficiem suscitata, ad hoc ut sint cõtinentes cõueniẽter, & bene cooperiẽtes superficiẽ corporũ aliorũ, propter iuuamenta plura: ex quibus est, ut semitã eorum in quibus est in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorũ suorũ, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tamẽ ut figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus uirtutum perficiẽdis, quarum necessitate creantur & existunt, ut suam existentiam in cõsequentiam cõtrahant, & ex eis est ut fiant suspensiora aliorum corporũ, sicut renum à dorso. & ut sint cõtinentia quędam, sicut stomachum & intestina. & ut per ea membra quædã sensum in superficie solum habeant, sicut pulmo, hepar, & splen, & renes. & ex eis est, ut per eos distinctio & diuisio habeatur super mẽbra diuersarum intentionum, sicut inter os & carnẽ, inter spiritualia & nutrientia propria diaphragma: & ut inter duas cõcauitates cõpares. & hæc est intentio uelaminis separantis thoracẽ. Et postea est caro, cuius iuuamentum est ut adimpleat tunicas, & connectat ramos, quæ in suis complexionibus & coloribus diuersa in diuersis membris reperitur: sicut alba & mollis in cõiunctionibus, & in glandulis omnibus, & in mamillis, & in ouis, rufa seu rosea in pulmone, rubra ut in pluribus, rubicũda ut in corde: purpurea ut in hepate, subnigra seu nigra ut in splene, & etiam in uua. Et membra alba albificant materias quas conuertunt, sicut mamillæ lac, oua semen. et rubra rubificant, sicut hepar sanguinem. Splen uero & renes sanguinẽ rubrum quasi similem magis appetunt. similem dico in colore & na-

A tura. Et uerũ est ꝙ glandulæ sunt species carnium diuersorum iuuamentorum. in locis enim iuncturalibus, & etiã sub lingua, ponuntur ad nutritionẽ humiditatis necessariæ, ad motum facilem & uelocem, & prohibitionẽ arefactionis superfluæ, aduenientis propter fortitudinẽ motuum, & quãdoꝙ̃ ad recipiendum uenas trãseuntes ab uno in aliud, sicut mesaraicas euntes ab hepate ad stomachum & intestina: quæ indigent solo cui innitant̃: sicut res honoratæ in hora suæ laxationis, ne prosternatur uirtus earum. & cõsimile est iuuamentũ glandulę pinealis suppositę cerebro: propter quod replet interstitia uenarum transeuntium ad diuersas partes cerebri. Adipẽ & medullã nõ negat Aristoteles partes animalis esse necessarias, quarũ gene-

B ratio est ex eo quod relinquitur de nutrimento caloris innati. & coagulatur propter sui imbecillitatem, cum cõsumi nõ possit. & est aeriæ substantiæ multum, ad quod se cõuertit natura, & trãsfert in usum necessariũ, & recipit ab eo iuuamentũ multiplex, quorũ unum est ut non dimittat calorẽ innatum euanescere, imò retineat ipsum, & coadunet, & multiplicet. & hoc notum est in zirbo, & in pinguedine renũ. quare circa mẽbra frigida de natura, calore multo indigentia, propter hu. multam quæ solet in ipsis dominari, circumdata est in animalib. & plurima reti, & præcipue in locis distantibus à principio caloris naturalis, & maxime in frigidis cõplexione & humidis. Medulla est superfluitas sanguinis in ossibus cõcauitatẽ habẽtibus.

C & hoc significat̃ per quod omne animal abundãs in sepo & pinguedine, abundat & in medulla: & puer quando est puer. in osse enim eius reperitur sanguis. & cõualescẽte calore in ipso, & decoctione albescit. & ꝙ sit superfluitas sanguinis ossa nutriẽtis significat̃, quia illa medulla est calida & hu. & ossa sunt frigida & sicca. & superfluitas est contraria ei cuius est superfluitas. quare uidetur ꝙ potius sit superfluitas ossis medulla, quàm eius nutrimentũ. & hoc significat̃ per hoc, ꝙ in ossibus animaliũ frigidorũ multa reperitur medulla, quia calor ossium in eis nõ potest dissoluere pinguedinẽ siue medullam: propter quod leo non habet medullã, quoniã consumitur ex calore in ipso osse. iuuamentum medullæ ossis est, ut ipsum fomentet

D & humectet, & ut ipsum mollificet ne frangatur, & ideo quia motus ipsum exiccat, & ut os per ipsam forte sit & solidum. Post partes istas ultimæ in mollicie, & à duritie maxime elongatæ sunt humiditates uisui deseruientes, & præcipue albuginea, quæ clara est ualde & subtilis. creata est enim in facie glacialis. clara igit̃ posita est propterea ꝙ grauetur delatio luminis super glacialẽ. Si enim spissa crearetur, obtegeret & uelaret lumen ab omni eo quod ipsum sequitur. Spinalis medulla ergo à quibusdam putabat̃ medulla, sed Aristoteles dixit ꝙ non fuit medulla, quia in se habet duriciẽ quę non accidit medullæ. & dixit ꝙ ipsius iuuamentũ erat per spinã transire ad modum tigni, iuuando remotionẽ spondylorũ, & spinæ, & omnium quę ex eis oriuntur. sed posteriores aliã inuenerũt ipsius utilitatem

ſitatem. deſcendit enim à cerebro ſenſificans uirtutes, & mouens membra ſequentia caput. & hæc ſunt hominis ſimplicia membra, in quorum unoquoq; ſunt uirtutes ad ſui regẽdi cuſtodiam & tutelam. Et ſunt duæ res neceſſariæ, ſcilicet motiua de loco ad locum, & digeſtiua ſeu maturatiua. & motiuam de loco ad locũ diuidunt medici in tres, ſcilicet in appetitiuã quæ trahit rem neceſſariam ad locum, & expulſiuam quæ expellit rem nõ neceſſariam de loco, & retentiuã quæ retinet quod neceſſarium eſt in loco. licet eadem uirtus ſit apud philoſophũ, ponentẽ principium motus & quietis ab illo motu eſſe indifferens. Et dico ꝙ materia uniuſcuiuſq; membri ſimilium partium aut eſt ex ſpermate, aut ex ſanguine. Quæ generant̃ ex ſpermate ſunt omnia membra præter carnẽ & adipẽ, B quorum generatio eſt ex ſanguine. Et ſecundum philoſophum ſperma maſculi & fœminæ diuerſarum eſt intentionum. intentio enim ſpermatis maſculi eſt informare ad ſimilitudinẽ eius à quo ſperma ſeparatum eſt. & intẽtio ſpermatis mulieris eſt recipere formam ſecundum ſimilitudinem eius à quo ſeminatum eſt. à ſpermate igitur maſculi ſpiritus eſt, & artifex, & forma: & à ſpermate mulieris eſt fundamentum, generatio, & materia. Caro uero ad replenda loca uacua, ex ſanguine ſolo generatur ſpiſſo, quem caliditas & ſiccitas coagulauerat. Adeps uero, ex eius aquoſitate & unctuoſitate, quam coagulauit frigiditas. ideo caliditas eam diſſoluit. Et ex ſanguine generata renaſcũtur poſt perditionem ſuam, & illud quod eſt generatũ ex C ſanguine in quo adhuc eſt uirtus ex iſtis ſpermatibus ſi tollatur, iterũ renaſci poteſt, ſicut dentes in pueritia. Item quæ complexioni ſanguinis uicina ſunt non indigent multitudine conuerſionis ſanguinis ad ſui nutritionem: imò ſtatim in ſuo occurſu in eo conuertuntur. quorũ uero eſt materia ſperma, & ſunt à complexione ſanguinis remota, neceſſe eſt ut multis conuerſionibus ſanguis in eorũ nutrimentum ſecundum ordinem conuertatur. Quapropter in quibuſdam membris tanta ſunt foramina ſicut in oſſibus, quatenus eorũ nutrimentum ſanguineũ ſtet in ipſis & moretur, ut ea procedant paulatim & paulatim cõuertendo illud in ſui ſimilitudinem perfecte. A carne autem ſeparata eſt iſta foraminum diuerſitas.

De uillis ſeu filis uaſorum. Cap. 2

Præterea licet plura prædictorũ membrorum ſimplicia nominentur à medicis, non ſuis tamẽ carent complexionibus & texturis, ſicut uenæ, & arteriæ, & panniculi omnes. Cõponuntur enim ex uillis ſeu filis, ordinatim in eorum textura poſitis, ſicut quandoq; uidemus in artificialibus, & hoc propter neceſsitatem plurimam. Nullus enim motus niſi per uillos completur. Motus enim uoluntarius per uillos fit in muſculis. Et motus naturalis qui eſt attractio, retentio, & expulſio, fit cauſa uillorum ex quibus uaſa naturalia texuntur, ſicut ſtomachus, & inteſtina, uenæ, arteriæ, ueſica, gula. & ſicut in artificiali textura tenduntur fila quædam in longitudine, quædam in latitudine, quædam in

A tranſuerſo quandoq;, ita in naturali. quæ protenduntur in longum appropriantur attractioni. in latitudine uero tenſa, expulſioni, & ſunt cõſtringentia. quæ uero cadunt ſecundum tranſuerſum, proprie deſeruiunt retentioni. & ſunt tanquam frena ſecundum formam ſituum ſuorum in medio poſita, ad prohibendum ſuperfluam uelocitatem motuum expulſiuorum & attractiuorum. Neq; ſunt naturæ motus cum impetu, ſed quadam ſucceſsione & gradatione uolunt fieri. Et quandoq; omnes iſtæ ſpecies uillorum in eadem tunica ſimul reperiuntur, & quandoq; in diuerſis. & in diuerſis tũc reperiuntur quæ in latitudine tunc tenduntur magis in tunica extrinſeca, & aliæ duæ uillorum ſpecies in tunica intrinſeca magis. Verumtamen illi qui in longitudine procedunt, ad ſuperficiem magis declinant intrinſecã. Et iſta ſeparatio uillorum non fuit facta niſi ut uterq; motus proueniret melius & magis expedite. Et in mẽbris in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cõmiſcentur uilli retentionis cum uillis expulſionis, ſicut in ſtomacho, matrice, ueſica, & monoculo, quæ omnia ampla ſunt, & cõ cauitatem habentia. In membris autem in quibus non habet locum iſta neceſſitas, uehementer, non ita, ſicut in inteſtinis, quibus magis neceſſaria eſt attractio multa cum forti expulſione. Item membrorum ſubſtantiæ neruoſæ & quæ proprie uaſa ſunt, quædam unam tunicam habent, quędam duas. Vnam tantum habent illa de quibus non eſt timor ut accidat eis læſio ex materia cõtenta, cum ſit mollis & quieta, ſicut ſanguis quietus qui habitat in uenis. Vnde nec uenę, nec ueſica indigent multiplicitate tunicarum cooperientium, niſi neceſsitate coacta. imo ſemper conantur corpus alleuiare quantum poſsibile eſt. Igitur multiplicatio tunicarum propter multiplicem neceſsitatem & magnam cõmunitatem creata eſt cum prouidentia. Neceſſaria eſt enim quandoq; fortitudo & ſpiſsitudo uaſis propter bonam cuſtodiam ſecuram, ne forte findatur propter motũ materiæ contentæ, cum fortis ſit & cõtinuus. Alia eſt neceſsitas plurima in cuſtodia uehemẽti materiæ mobilis, circũdante ne ſoluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximum, præcipue cum ipſa ſit uehiculum propriũ animæ. & ideo ſtudendum ualde fuit in cuſtodia eius. & hæc materia eſt D ſpiritus & ſanguis qui in arterijs repoſitus eſt, & eſt primus theſaurus, & melior, quem habet natura. & hæc eſt cauſa multiplicationis tunicarum in arterijs. Tertia neceſsitas eſt uehemens attractio & uehemẽs expulſio, quibus indiget membrum ſeparatum. Vnde utrunq; inſtrumentum factum eſt membrum ſingulariter et abſq; permiſtione. et hoc manifeſtũ eſt in ſtomacho & inteſtinis. Quarta neceſsitas eſt operationum diuerſitas, quę à diuerſis procedunt principijs, & diuerſas habẽt intentiones, & complentur melius ſecundum complexionum diuerſarũ naturas. Cum igitur huiuſmodi operationes ſint ineuitabiles in aliquo mẽbro, & maxime neceſſariæ, uoluit natura inter eas diuidere, et unicuiq; operationi inſtrumentũ pro-

prium præparare ad hoc, quod utraq; operatio secundum quòd melius est, per se in actum procederet: sicut in stomacho, in quo fuit necessaria operatio sensibilis, quæ melius completur per membrū neruosum: & operatio digestibilis quæ melius cōpletur in membro carnoso. Vnde ipsum natura tunica carnosa muniuit & neruosa, ut per neruosam fieret temperantiæ & distemperantiæ rei ingredientis perceptio, & per carnosam, rei digerēdæ secundū quòd possibile est maturatio accidit. Et natura situs istarum tunicarum cum prouidentia & discretione ordinauit. Neruosam enim & sensibilem interius posuit. Carnosam uero digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendum sine occursu prouenire. Actio uero tangibilis absq; obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis quæ est totius corporis indumentū, ex duabus laminis constat: quare accidit eleuatio unius laminæ absq; alia cum uesicula. Laminę autem illæ ortum habēt ab extremitatibus uenarum & arteriarum & neruorum quæ terminantur in eis. Et creata est cutis perforata ut cribellum ad hoc, ut per ipsam fiat respiratio uaporosarum substantiarū seu superfluitatum interiorum membrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, ut eos obijciat rebus nociuis & permutatiuis, & ut sint tutamentum & defensio nobilis membri, in cuius regimine solicita est nimium natura. Et hæc est intētio in creatione palpebrarum & pilorum superciliorū, uidelicet ut sint in defensione à lumine superfluo, à fumo, à puluere, & ab omni eo quod ad oculum uolat, aut descendit de capite ad ipsum. Et sensificatur cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedentibus à cerebro, & à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas uel subtractio semper sequitur nocumentū nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollicies cutis in posteriori parte capitis ex læsione partis neruorum egredientis à foraminibus existentibus inter primū & secundum spondylū colli. Cutis itaq; diuersatur in raritate & spissitudine. ubi enim est magis rara & pilosa, magis est aspera. ubi magis spissa, magis lenis & plana: & siccior magis est aspera, humidior magis est mollis. Et quandoq; multiplicant̄ tunicæ uel cortices in membro propter fortitudinē & tutelam, sicut in tunica dura seu cornea, quæ secundum ueritatē cōposita est ex tunicis subtilibus iiij. quæ sunt cortices superpositi, & ut si excorietur unus eorum, nō fiat cōmune nocumentū, & propter hoc quod locus opponitur foramini, est magis indigens fortitudine & tutela. Et hæc dicta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus.

A B C D

Instrumentalium partium diuisio. Cap. 3

Organorum uero alia sunt quibus fit seruitium, & sunt regalia, & alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur quibus seruitium fit, sunt ea super quæ est repletio uitæ, & sunt mineræ uirtutum spiritualium animæ & spiritus & intellectus, & sunt officialia, et loca eorum. Membra uero regalia intrinseca sunt vij. & quædam eorum præeminent in sublimitate & principalitate eorum. quorū sublimitas & principalitas magis notificant̄, sunt iiij. cor, cerebrū, hepar, stomachus, & ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt minerę uirtutum spiritualium regentium corpus hominis. & post illa in celsitudine sunt testiculi ij. & renes, & uesica. ista enim vij. sunt diuersa secundum vij. orbes stellarum & centra earum. & si istis addamus pulmonem & splenem, iam reperiemus ix. in dignitate famosa, comparata ix. spæris, & diuisa iuxta ix. orbes mundi. Regalibus seruientia quædā sunt apparentia & extrinseca, ut oculi, aures, manus & pedes: intrinseca uero iiij. epiglottis, gula, canna, intestina & similia. Et posuit deus carnem, & neruos, & renes, & testiculos, & uelamen cordis, & pectoris, uuulam, & epiglottidem & ij. amygdalas, & linguam ex parte sanguinis. Et dico quòd sanguis est emanans ab hepate. & locus eius sunt uenæ & cor. & dominiū eius est in superficie corporis, & anteriori parte capitis, & proprietates cōsequentes ipsum sunt risus, desiderium, gaudium, coitus, multitudo somni. Et proprietates eius in stomacho est uelocitas digestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substantiæ eius ad substantiam carnis. Et creauit deus excelsus cerebrum, & pulmonem, & omne quod est in corpore ex membris frigidis & humidis, et phlegmaticis, et ipsorū principiū & elementum posuit phlegma, & diuisit ipsum sicut aquas in diuisiones, scilicet super faciem terræ. Et in diuisione aeris, quam deferunt nubes. Similiter pars phlegmatis quæ currit in cannali pulmonis, & cōtinuatur aeri, adiuuat ipsum in prępanrando ad cor cum facilitate, & excitatur per ipsum. & confortatur uirtus anhelitus in expulsione fumi calidi, cuius retētio posset esse causa combustionis cordis. Et est pars alia quæ ascendit à pulmone ad cerebrū: & post sui cōpressionē descendit de cerebro, sicut descendit ros ex aere propinquo terræ. Et eius dominium est in parte posteriori cerebri, & in pectore. & in moribus sequitur dominium ipsius id quod est castitas, pietas, paucitas desiderij coitus. In motu autem id quod est pigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas respōsionis. In corpore autem id quod est paralysis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ in stomacho, est infrigidatio caloris, & ex acuitate ciborū & potuū, & reliquarum materiarū superuenientiū stomacho, & cordi. quod est quia uirtus expulsiua cōfortat̄ cum sit ei simile, sicut simile per suū simile, & compar per suum cōpar. Et creauit deus excelsus & gloriosus fel, quod est calidum & siccū, & igneū, & domus choleræ citrinæ. & posuit ipsum annexum hepati, adiuuans hepar super decoctione cibi. Et posuit dominiū choleræ citrinæ in uertice, propter sui leuitatē & sublimitatē, & eius altitudinē et eleuationē. Eius autē respiratio est in utrisq; auribus, quia sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. & assimulatur ei ex membris quod est calidū & siccū. Et ipsa quidē cholera currit in corpore cū sanguine propter cōuenientiā & cōbinationē eorū, sicut est cōuenientia

uenientia olei ad lampadem. Et de proprietatibus naturæ eius in stomacho est attractio cibi, & adiutorium super digestionẽ, & emundandi fæcem. & hoc quod consequitur uirtus moralis ex actionibus eius, est incõstantia, furor, & subtilitas, & acuitas, & solertia, & audacia, & eleuatio, & desideriũ coitus, & memoria, & uelocitas respõsionis. & totum corpus consequitur ex eo calorẽ & siccitatẽ. Et assimulauit deus ossa, chartilagines, pilos, & ungues, & ligamenta choleræ nigræ. Omne enim membrum cõgelatum, terrestre, priuatum sensu, est ex melancholia. & sedes ipsius est in splene. & dominiũ in uisu, & in sinistro corporis. & per eam accidit taciturnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, et pusillanimitas, & aspectus, & in successionibus, & in stomacho proprietatem habet retinendi, & expellendi, & excitandi appetitum, & corpus ex ea consequitur frigiditatem & siccitatem carnium, & immobilitatẽ proportionatã sibi secundũ magis & minus.

De corde eiusq; partibus. Cap. 4

Posita sunt autẽ quatuor principia regalia corporis animalis à quibusdam. ab alijs uero tria: ab alijs autem duo. sed à sapiente uerificatũ est unum esse principium tantũ in animali, & istud est cor. Anima enim una est uirtus actu, potẽtia uero plures. tunc exigitur quòd alicui uni coniungatur priuatio, à quo omnia sequẽtia suas trahant uirtutes uitales, & operationes naturales, & descendat ab eo ut reducatur ad ipsum, sicut in particularibus reducimus ad sensum communem omnes sensus particulares. Quare in animalibus diuersa mẽbra officialia necessaria fuerunt, contrahentia scilicet uirtutem ab uno membro & uno principio, quod in perfectis animalibus est officiale, & in imperfectis consimile, sicut in ostreis, scilicet quæ non habent sensum nisi unicum, scilicet tactum, & membris carent officialibus, habent tamen membrum cõsimile. Sed cum calor naturalis figatur & sustentetur in corde, merito ipsum est principium omnium aliorum. omnia enim trahunt aliquid ab eo. Ipsum autem nõ de necessitate ab omnibus. Item cum sit positum fundamentum spirituum & caloris uitalis, & cum spiritus sit uehiculum uirtutum uitalium, sensibilium, & motiuarum, necessarium igitur fuit ut uiæ suæ per ipsum calefierent & perficerentur ab eo, & ita ut haberent spiritũ tantum apud sui radicem. Calor enim et ipsius uia sicut effectus & causa, ab ipsius radice consurgunt ut dicit Aristoteles. Sed Gal. dicit quòd hepar est principium nutricationis, cerebrũ uero sensus & motus. Sed non uidemus hominem cõmunitatem habere ad plantas secundum sensum & motum, sed secundum nutritionem tantũ, quare cor cum non sit principium nutritionis, neq; sensus & motus, secundum ipsum non erit principium. Sed si dicas quòd aliqua uirtus habeat principiũ à corde, quæ nõ pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq; ad motũ, tunc illa uirtus erit præter sensum, & motum, & præter uirtutem in qua animalia cõmunicant cum plantis, conueniet omnibus membris.

A Sed non reperimus talem in animalibus, neq; in membris ipsorum. Et si dicas quòd sit principium motus quod est secundũ pulsum, tũc omnia membra cõmunicant cum eo in pulsu: aliter non esset principium uniuersale omnium membrorum animalis. Et si dicas quòd cor habet filum longum ad unam operationem motiuam, & alia in latum ad operationem aliam, & in transuerso propter operationẽ tertiam, secundum quod attrahit, retinet, & expellit, quare non est uoluntarius, iam iste motus conuenit alijs membris, ut stomacho, matrici. quare cor non est principiũ alicuius, quod falsum est. aut, scilicet est principium nutrimenti, & sensus, & motus. Quod autem ita sit, signum est, quoniam alius est pulsus in dormiente, qui cõiunctus est cum digestione nutrimenti, & alius in uigilante, qui coniunctus est cum operationibus animalibus. Ad idem quoq; alias proponit ostensiones Aristoteles dicens. Quoniam ad id quod nulla uena uadit, & à quo omnes uenæ tendunt, debet esse principium uenarum, & nullum membrum reperitur tale nisi cor. Itẽ omne quod nascitur ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur. Sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo uena nõ nascitur, cum sit substantiæ uenæ, ipsius substantia ualde dissimilis: ergo non potuit esse principium uenarum. Verum huic rationi instat Aristot. dicens ꝙ corallus nascitur in terra molli & lutosa in mari, & tamen est arbor durissima. Propterea reperitur uena penetrare per medium ipsius substantiæ hepatis, & in penetrando diuisiones & ramificationes suscipere. ergo in eo non habebit oriri. Cor autẽ & quietã & pulsatilem in se terminat & iungit, & tam istius ꝙ̃ illius materias quas deferũt bene cõtinuat, neq; habet uenam aliquam in se, nisi postꝙ̃ exierit, in se iterũ reflectatur & redeat. Antecedit etiam in ordine naturæ & creationẽ præparatio cordis præparationi hepatis. Non enim nutritur uel sensificat̃ membrũ animalis nisi in quo est substentatio uitæ cum calore naturali. Cũ ergo ita sit, necesse est præparationem & formationem membri præmittere, quod sit creatio & substentaculum caloris & spiritus, ante creationem nutrientis ipsum & sensificantis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius & sublimius in corpore animalis, & nõ habet sibi cõpar, & omnia alia sunt post ipsum, & disposita secundum ipsum, & ei inclinata. Et Gal. mores, et uirtutũ naturaliũ operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionum cordis, & posuit earum processum ordinatũ & rectũ supra ipsius temperantiã, errorẽ uero & inordinationẽ supra ipsius distemperantiã. Cõsequẽs ergo est apud eum, secundum rationem et non secundum sensum dijudicantẽ, cor esse basim & radicẽ uirtutũ moraliũ, & eis deseruientiũ. Ad motũ enim radicum sunt motus ramorum. & non conuertitur. cum enim ipsius forma radicalis sit, supra quam mouent̃ uirtutes morales, & ipsum erit radix instrumentorum moralium. sicut enim se habet perfectio unius ad perfectionem alterius, ita se habet unum perfectum ad aliud perfectũ. In eo

enim quod Gal. dicit quod hepar est principium A sanguinis propter hoc, quod neq; in matrice, neq; in stomacho, neq; in intestino sequentis ipsum reperitur primo sanguis, sed in hepate, propter hoc ꝙ hepar circũstant receptacula fæcis sanguinis, ut cystis fellis, splen, & uesica: uidetur magis sequi semitam sensus ut medicus, quoniã & si sanguis in prima sui perfectione appareat in hepate, & in uenis post ipsum, non tamen est ibi in sua peroptima perfectione. Optimam enim & dignissimam perfectionẽ consequitur sanguis in corde. iterum ubi admiscetur ei spiritus, & ubi fit spiritualis & uitalis, summe. quare postea in uasis, & magis securis ponitur à natura, propter timorem uehementem de perditione ipsius, cum ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igitur secundum Aristotelem, est pri- B mum mouẽs, & ultimũ membrorũ animaliũ, spiritu plenum, & uirtutibus, quæ alijs cõmunicantur per influentiam ab ipso. Et cordis una extremitas subtiliata est, & ad unum punctum aggregata. & hic punctus est à quo incipit natura primo protrahere informationem totius corporis. & altera sui extremitas est in circulum. & istæ duæ extremitates coniunguntur figura circuli mediante, cuius initium angustissimũ est apud punctũ, deinde multiplicat se continue secundũ circulos crescentes, donec attingat extremitatẽ aliam quæ est in circulo maximo circulorũ cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinem pineę, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior & inferior sit cõueniens & bona, & non sit in ea superfluitas euagans in an- C gulos, in quibus lateat nocumentum & iuuamentum. In subtiliatione unius partis ipsius est, ut sit minor pars partium ipsius quæ parata est lædi ex contactu ossiũ. Et facta est dura similiter hæc pars cum superfluitate, ut melius obuiet, & minus ledatur, seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionẽ materiæ ingredientis sanguineæ seu aeriæ, & ad euacuationẽ faciliorẽ egredientiũ ab eo, & ut sit sufficientia in origine eis quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictũ est membrũ, quod pro fundamento imponitur simile chartilagini paruum, ut sit ei basis fixa & firma. Et eleuata est ipsius pars superior, ut elongetur ab inhæsione super ossa pectoris, & ut facilius accedat ca- D lor spiritualis ad eleuationẽ uirtutũ uitaliũ, & perueniant mores boni. & elongatæ sunt à depressione quæ est causa timoris & tristitiæ & auaritiæ. & quandoq; situs partiũ cordis, scilicet ante et retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum operantur situs partiũ corporis. & recessus earum à suis sitibus naturalibus est causa recessus ipsarum à suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cũ deformitate mentis. Substãtia quidem cordis ex diuersis consimilibus composita est. sicut enim principiũ omnibus alijs compositis & simplicibus partibus assimulatur, scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus. Componentia uero ipsum sunt caro, uillus neruosus, & chartilago, uel simile chartilagini, in sui carne carnibus, in uillis suis neruosis neruis, chordis, ligamentis, panniculis, adiutorijs in substantia simili chartilagini membris duris, ut ossibus, & chartilaginibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, ut sit difficile passibilis. species etiam uillorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentæ sunt, longitudinalium, scilicet attractiuorum, latitudinalium expressiuorũ, & transuersalium retentiuorum, ut sint ei sufficientes species motuũ. Et apud ipsius radicem positũ est ibi fundamentũ membrũ quoddam chartilagini simile ut dictum est. Istæ igitur partes cõsimiles cum sint duræ & siccę & terrestres, magis attinent complexioni terrestri. quare ipsum constans ex eis est frigidũ & siccum magis. & hæc est intẽtio sapientis. quæ enim est comparatio fornacis ad ignẽ contentũ, eadem est comparatio cordis ad calorem & spiritum contentũ. & sicut fornacis cõpositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita & cordis compositio ex duris, & compactis, & non liquabilibus esse exigitur, propter calorem fortem quem cõtinet: quoniam aliter stare nõ posset in facie multitudinis sui caloris. signum super hoc est, quod confortatur magis apud sui dissolutionem & remollitionem ex substantijs duris lapideis, quales sunt coralli, margaritæ, sapphyri, hyacinthi, & similibus, sicut iuuatur simile à suo simili, & cõpar à sui compari: licet Gal. posuerit omne cor calidum & siccum, respiciens dispositionẽ quã trahit ex spiritu calido cõtento, & ex suis motibus, cuius simile imprimit in alijs membris per exuflationem & transmissionem caloris sui ad ea. uerumtamẽ est ita ꝙ ista dispositio est naturalis ei secundum ꝙ cor, & non impedit quin partes primæ cõpositiuæ sui à principijs sint frigidæ & siccæ, licet ipsum ex parte cõplexionis & perfectionis quam trahit ex anima sit calidum, & siccum, propter spiritum calidum, & motum quem habet ex parte animæ. Et corpus ipsius positũ est in panniculo spisso & solido ualde, cui non inuenitur cõpar in spissitudine in corpore hominis, ut sit clypeus & tutamen. Et in ipso sunt ij. uentres, & fouea quæ est quasi meatus quidam inter uentres & non est uenter. Duo sunt ei uentres, ut sint receptacula nutrimenti duplicis quo nutritur, spiritualis & aerij scilicet & sanguinis crassi. & fouea est minera generati spiritus in ipso, & sanguinis uitalis, & locus perfectionis & mistionis eorum. & dilatatur apud dilatationem cordis, & cõstringitur apud sui constrictionem. Et sinistra uentris basis eleuata est super uentris dextri basim. & basis uentris dextri depressa est multum descendens. Apprehensum uero à dextro crassum est & terrestre. Comprehensum uero à sinistro, subtile & leue est. Leue autẽ facilius ducitur ad superiora, Crassum autem ad inferiora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus duarũ materierũ scilicet sanguinis & aeris attracti, sicut duæ aures quæ creatæ sunt neruosæ. rugosa & mollificata dum cõstringuntur uilli.

in dilatatione uero tensa. Subtiliata ergo & mollificata sunt, ut melius sint obedientia utrique motui. & facta sunt neruosa & extensibilia, ut remotiora sint à passionibus. Similiter ergo ij. orificia prædicta sunt ij. arcæ recipiẽtes à uasis, deinde remittentes receptũ ad cor cum moderantia. Et à parte dextra egreditur uena magna, deferẽs nutrimentũ ab hepate, quod est sanguis. Et hæc est pars occupata in attractione ipsius, magis uicinãs hepati. Sed arteriarum origo est à uentre sinistro: quæ omnes creatæ sunt cũ ij. tunicis. quare interior est magis dura, ut sit bene obuians percussioni & motui forti substantiæ spiritus, præter unam cuius uia est ad pulmonẽ, quæ est habens unam tunicam, ab omnibus alijs arterijs diuersa, et nominatur arteria uenalis. Sicut in uentriculo dextro nascit̃ uena quæ penetrat ad pulmonem, quæ sola inter omnes uenas habet ij. tunicas: & inde eam arterialẽ uenam uocãt, cuius causa deinceps dicetur. Positũ autem est cor in loco medio medij pectoris, quoniam locus ille temperatior existit. Sed eius declinatio aliquantula est ad sinistrã partẽ, ut amplificet locum hepati. hepati enim melius est cedere quàm spleni, quoniam est sublimius. Et est alia ratio declinationis ad sinistrã, ut nõ totus calor coadunetur in dextra. superflue enim calefieret, propter uicinitatem nimiã utriusque principij calidi, & pars sinistra superflue infrigidaretur propter eorũ elongationem. Et propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partem sinistrã, ut temperetur per ipsum latus sinistrum, præcipue cum splen ipsum non sit calidum ualde. Et iij. ratio est, ut faciat uiam uenæ uentrem habenti, ascendenti ad ipsum ab hepate, uel descendenti ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, ut magis uicinetur æqualiter omnibus circumstantibus, & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipsum circumstent undique. Et mensurauit deus quantitatẽ cordis in sufficiẽtia absque superfluitate & diminutione, ut non sit ei grauitas propter quantitatem immoderatam, neque fractura uel angustia in suis extremitatibus propter diminutionem. Ab eo enim est origo arteriarũ, suspensio ligamentorum, & uirtus omnis in uniuerso, Verumtamen excessus ipsius secundum diminutionem & superfluitatem frequenter in diuersis particularibus reperitur. Et dico quod ipsius quantitas superflua in cõparatione corporis eius, non est causa audaciæ ut quidam autumant, neque quantitas parua causa timoris & pauiditatis. Animalia enim plura habent nimiam quantitatem cordis in comparatione sui corporis, & sunt cum hoc pauida plurimum & timida, ut lepores, cerui. cuius causa est, quoniam in eis calor paruus est, & extra fertur pars plurima ab eo ad membra uiuificanda, & sensificanda, & mouenda: quare non calefacit ipsum integrum, sed relinquitur frigidum & uacuum, unde & pauiditas. Sed quædam sunt econuerso parui cordis, & hæc sunt audacia, quoniam in eorum corde est caliditas plurima, & coartatur propter loci angustiã, & cum uehementia ebullit. unde illa quę plu-

A rimum sunt audacia, sunt ea quæ sunt magni cordis, & plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis uirtutibus naturalibus & earũ motibus, qui sunt diastole & systole, & quietib. duabus inter ipsas. Necesse est enim ut inter omnes duos motus contrarios quies interueniat. & in his reperitur ars musicæ cum natura: quoniam quemadmodum ars musicę completur per adiunctionem sonorum secundum proportionem continuantem eos inter acuitatem & grauitatem per circulos casuum temporum, quæ sunt inter eorum percussiones: similiter est dispositio pulsationis cordis, quoniam proportio suorum temporum in uelocitate & spissitudine, est sicut proportio sonorum eius. & proportio dispositionum eius in fortitudine & debilitate &

B quantitate, est sicut proportio adiunctionis eius. & sunt motiones proportionatæ ad inuicem, & quietes similiter. & motiones quietibus, & econuerso. Et cum omnia ista concurrunt in cõuenientia secundum ordinem, tunc saluum est regimen corporis, & procedunt omnia cum incolumitate & quiete uera. Et si prædicta cum suis dispositionibus proportiones naturales egrediantur, disturbationem naturæ portendunt. & etiam disturbationis quantitas, est sicut quantitas egressa à proportione. Est ergo cordis pulsatio, harmoniam principiorum complexionis corporis animati assimulans, uel eorundem discordiam natã propter occasionem ducentem ad superfluitatem & diminutionẽ, sicut manifestum est in passionibus animæ,

C timore, & spe, & lætitia, castitate & luxuria, largitate & auaritia, & in ægritudinibus corporalibus, cali. fri. hu. & sic. Et terminus ad quem se extendit cor maxime, est in contactu tunicæ & panniculi sui exterioris, qui sibi datur ad tutelã & custodiã, & est spatium positum inter hoc & hoc, ubi oriuntur ab eo. & similiter apud radicem ipsius, ut in ipso dilatari possit absque præfocatione, & constringi, sicut in spatio amplo. Et motiones ipsius efficiunt motiones in arterijs consimiles ita, quod dilatatio dilatationem, et constrictio constrictionem. licet alij aliter ponant, inducentes exemplum de follibus, cui experientia contradicit. uerbi gratia si ponas manum supra cor alicuius, & alteram super arteriam, uidebis semper depressionẽ cordis

D & depressionem arteriæ simul fieri. Et uerum est quod pulsum rarũ & tardum efficit tristitia. quod nequaquam fieret si per compressionẽ cordis dilataretur arteria. Item secundum hoc magis deberet apparere facies inflata & rotunda in tristitia quàm in ira, & pulsus magis eleuatus in humili quàm in superbo. sed in omnibus huiusmodi accidit oppositum. Quare oportet ut ad eleuationẽ cordis sequatur eleuatio arteriæ, & compressionem compressio. Processio igitur caloris uitalis, incipiens est à cordis fundamento ubi oritur scilicet apud principium monstratum, superius tendens in latum & amplum continue, cuius motus consequitur figuram cordis, quoad exeat, & recipiatur à uasis, & feratur in spatium amplum totius corporis, & spargatur in eo, & terminetur apud extremita-

tes ipsius. quare motui suo seipsum assimulat cor in figura sua. Et sicut motus iste est primus motuũ in ueritate, ita & figura ipsius, cum sit huiusmodi motum assimulans, est prima, & mater figurarum in omni membro consequente. Intentio autem Isaac multum est diuersa ab hac intẽtione. Erectio siquidem totius animalis supra cor posita est à natura tanquam supra radicem ultimam, sed propter diuersitatem uirtutum nobilium ab eo egredientium necessaria fuit creatio diuersorum organorum absq; permistione aliqua, per quæ ferãtur, & in quibus sustententur, propter separationem operationum suarum meliorem, & faciliorẽ prouentum earum. identitas enim organorum penitus confunderet, & earum permistio uehementer impediret. Melius ergo cũ separatione certa sunt B & diuersa naturæ receptacula, quatenus singulis singulæ specificentur & compleantur operationes nobiles, cum alleuatione & absq; impedimento. propterea creata sunt cerebrũ & hepar & pulmo & stomachus, & sunt tanquam nodi propinqui primæ radici, supra quos deinde & nodi alij eleuantur, qui in eorum eleuatione sunt secundarij. Quoniam sicut in terræ nascentibus radix est principium supra quam figitur, & post ipsum sequuntur nodi ascendentes ut in pluribus, in quibus coadunat se natura, ut iterum fortius progrediatur, & attingat melius quod intendit: ita & in animali supra radicem ipsius quæ est cor, eleuantur membra cõsequentia ipsum, quæ sunt in comparatione nodorum in terræ nascentibus, ut in ipsis efficiat natura operationes diuersas, secundum C quod necessariæ sunt ex parte regiminis animalis. Sed cum bipartita sit naturæ solicitudo, quarum una consistit in restauratione resolutorum, & reliqua in custodia & protectione restaurationis, causa exitus ipsius à corde est duplex, & iter ipsius similiter bipartitũ, & uirtutes restaurantis, præter penetrationẽ ad exteriora corporis. Ipsa enim opera sua quærit celari magis. quare cum suis fornacibus & nodis sepulta est interius in suis concauitatibus, quæ sunt duo uentres sibi coniuncti, à natura pręparati, superior scilicet et inferior, quos separat diaphragma: licet superiorem separet panniculus, pectus per medium partiens. & superior D est domus cordis & pulmonis; in quo est spiritus præparatio & rectificatio antequam cor ingrediatur. & attractio aeris ad hanc partem, est per cannam magnam, & per cannales nasi. Inferior uero uenter, domus est organorum in quibus assimulatur nutrimentum, cuius ingressio est per gulam, & ad quæ abijciuntur superfluitates eius. Ex parte igitur aeris siue uiæ arteriæ exigitur nodus quidam qui est pulmo, super quem eleuatur canna cum cymbalari, & cannales. & ex parte uiæ sanguinis supra cor, exigitur nodus alius magnus qui est hepar, in quo est prima apparitio sanguinis. & ipsi supponuntur & alij duo nodi parui in comparatione ipsius, qui sunt domus superfluitatis et grauaminis sanguinis & urinæ colatoria. Et supra hepar etiam eleuatur stomachus cum suis appendicibus, licet consimiliter sustentetur supra cerebrũ, et super radicem primam, per aliam uiam, propter quantitatem ipsius sanguinis superfluam, & suarum appendicum, et propter quantitatem sui ponderis in hora suæ repletionis. & supra ipsam erigitur gulam, recipiens cibũ ab ore. Virtutis autẽ positę in custodia & protectione nutrimẽtalis & totius compositi processio, est magis ad exteriora. eleuatur ergo, & ascendit in locum magis eminentem in toto, qui locus est magis dignus speculatori exercitus: & est magis dignus in custodia membrorum. & in loco isto coadunatur nodus, in quo complentur operationes mirabiles ualde, & nodus iste appellatur cerebrum, super quod merguntur nodi plures: in quibus operantur v. sensus, qui sunt exteriores speculatores, & in quibus operantur irascibilis & cõcupiscibilis. & isti nodi sunt musculi sparsi per uniuersum corpus tam in quibusdam intrinsecis quàm extrinsecis ea cooperientibus, & in extremitatibus quæ sunt rami mediorũ: sicut in manibus & pedibus & capite. Et nodi qui sunt principia generationis, eleuati sunt supra cerebrum secundum Isaac. licet sapiẽtes post ipsum erexerint & substentauerint ab alijs pariter, & per uiam etiam spiritualem à radice prima. & uerum est quod est ramificatio ab unoquoq; nodo primo procedens ad alium, & uirtutum diuersarum adinuicem transmisio, quatenus unusquisq; sustineatur, & confortetur ex parte alterius uirtutis. Et demonstratio per hoc est, quod omnes ab eadem oriuntur radice.

De anatomia arteriarum & pulmonis. Cap. 5

A sinistro cordis uentriculo duę oriuntur arteriæ, quarum una ad pulmonẽ tendit & in ipso partitur, propterea ut aer attrahatur, & ut etiam sanguis nutrimẽtalis pulmonis primo ad ipsum à corde deferatur. & hoc est, quoniam nutrimentũ pulmonis primo defertur ad cor, in quo melioratur, & post ad pulmonem transmittitur. & hoc est unicam tunicam habens, in quo differt ab omnibus alijs arterijs: quare appellatur arteria uenalis. Et si cõparaueris inter duplicitatẽ tunicarum & firmitudinem seu soliditatem, & inter unitatem tunicæ & lenitatem & raritatem, si magis est necessaria, & tunicæ unitatẽ, propter hoc. lenitas enim & raritas faciunt ei dilatationem facilem & cõstrictionem, & resudationem eius quod ab ea resudat ad pulmonem, qui est sanguis subtilis uaporosus substantiæ pulmonis magis aptus & similis. Et hæc arteria uenalis in anteriori parte pulmonis spargitur, & in ipsa submergitur, & est deferens sanguinem subtilem, uaporosum, propinquum completæ digestioni, & non complete digestum. & non timetur super hoc propter propinquitatem ipsius ad cor, à quo ad ipsum uenit uirtus calida facile digerens & cõuertens. Et est uena quæ à dextro cordis uentriculo exiens subintrat pulmonẽ. & ipsa creata fuit duas habens tunicas, & ideo eam arterialem uocant uenam. primum autẽ iuuamentum in hoc existit, ut sit sanguini, qui ab ea resudat subtiliatio perfecta; quoniã in eo nõ est talis digestio qualis

qualis est eius qui ad arteriam effunditur uenæ- sem. unde oportuit ut uena eum portans ingrossaretur multum cum suis tunicis. & aliud est ut non resudet ab ea sanguis, nisi subtilis & bene coctus, propinquus sanguini à sinistra concauitate exeunti in quantum possibile est, quasi spiritus subtiliatus, pulmonem magis iuuans in suo motu. Factus est igitur pulmo quatenus sit receptaculum aeris frigidi, qui ueniens ad cor temperet ipsum. nisi enim esset aer iste, iam cor cremaretur ex calore in ipso. Vnde omne animal habens calorem magnum, necessariũ fuit habere pulmonem magnum. ideoq; quadrupeda magnum pulmonem sunt habentia. Aues autem cũ sint frigidioris naturæ, habent paruum pulmonem, quia aer inspiratus sufficit eis ad nutrimentum caloris spiritualis, ita etiam quod quędam earum non potant, neque sitim habent. sufficit enim aer inspiratus calori earum. Et non dixit Galenus quod attrahebatur aer ad cor ad nutrimentum cordis, quia aer cum sit simplex, non transit in nutrimentum, sicut neque aqua simplex, propter remotionem similitudinis, & distantiam plurimam inter ipsam. unde utrunq; eorum aut est pars nutrimenti, aut est faciens ipsum penetrare in eo quod dat ei lubricitatem. Et dico quod aqua est ad nutrimẽtum corporis. Aer uero ad nutrimentum spiritus. & unumquodque duorum scilicet nutrimenti corporis & spiritus; est corpus compositum & non simplex. Modus autem per quem accidit temperantia in corde & in spiritu eius per aerem, est euentatio superfluitatis adustæ spiritus, qui est fumositas propinqua adustioni & inflammationi, per motum sui introitus, præcipue cum sit frigidus in comparatione materiæ fumosæ calidæ egredientis. Et infrigidatio cordis per aerem attractũ propinqua est infrigidationi stomachi, quæ euenit ei in hora suæ repletionis, propter motum & descensum ciborum. unde philosophus, uenter uacuus calefit, & repletus infrigidatur, propter motum. Et est pulmo compositus ex partibus, quarum una, canna est, secunda est rami arteriæ uenalis, & tertia rami uenæ arterialis, quas proculdubio coniungit caro mollis rara, causata ex sanguine magis tenui & magis subtili: ex quo nutritur & substentatur in esse. Est ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinem declinans, & plurimorum meatuum, quatenus in ipso capiatur aer, & digeratur, & expellatur superfluitas eius ab eo. sicut creatum est hepar secundum quod melius in comparatione ad cibum. Mollis aũt est, ut sit præparatus duobus motibus secundum attractionem & respirationem, quos tamen motus cõsequitur ex parte thoracis. Carnis autem ipsius est iuuamentum, ut adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declinatio autem ipsius ad albedinem, est propter dominium aquæ super illud quo nutritur, & propter illius plurimã frigiditatem. est enim sedes aquæ, ut per ipsam confortetur uirtus anhelitus in expulsione fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipsum in festinando ad cor cum facilitate.

A Sed raritas eius est, ut redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipsum. Aeris enim penetratio non est solummodo in canna, immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo. & propter hoc est multiplicatio ipsius aeris in eo, apparens manifesta. Et est aliud iuuamentum raritatis ipsius, ut adiuuet in constrictione ad expulsionem. Præparatur igitur duobus motibus. & propter hoc aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exufflatione. ipsius tamen constrictio sequitur constrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, sicut dictum est. & hoc ne locus sit uacuus. & est simile uidere in spongia, quæ compressa manu, coartatur in spatio breui & angusto. quæ si explicetur, sequitur eam spongia, & ingreditur eam aer, & dilatabitur, & redibit ad locum amplum, sicut
B primo fuerat. Et pulmo est diuisus in duas partes, in quibus attenditur ipsius geminatio, sicut est geminatio cæterorum membrorum in homine. licet dubitetur de hepate, utrum geminetur in homine. licet in piscibus duplex sit hepar à duplici lacerto. & quia homo habet hemicraniam, & patitur quandoque paralysin unius partis & non alterius, ideo cognoscitur geminatio partium in cerebro. Iuuamentum uero partitionis pulmonis in duas partes, ut non esset anhelitus, propter nocumentum uni duarum partium adueniens. Et utraque diuisio ramificantur in duos ramos. licet in latere dextro quasi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnum in
C anhelitu, sed est ibi tanquam lectus substratus uenæ concauæ ascendenti ad cor cum nutrimento sanguineo cordis. Et secundæ diuisiones pulmonis sunt sicut primæ ipsius diuisiones. & ut sint tanquam digiti ipsius propter bonam compressionem cordis. Veruntamen additio sectionis in dextra est ad hoc, ut occupet spatium pectoris & æquet ipsum, quoniam declinatio cordis est magis ad sinistram partem. Et pulmo insensibilis creatus est in se, & immobilis per se, quoniam ipsum non penetrat neruus aliquis: & omnis sensus & motus influens influit per neruum. Cooperimentum tamen ipsius, panniculosum et neruosum est, ut sit ei sensus aliquo modo in superficie, secundum quod determinatum est. Et pulmo ipse sub-
D sternitur cordi, sicut culcitra sustentans & leniens ipsum. Et gibbositas ipsius est à parte dorsi. & est duplex, ut melius recipiatur in concauitatibus à duabus partibus spinæ. Concauitas autem ipsius respicit anteriora magis, ad hoc ut amplectatur facilius cor & melius. Et spissitudo maior est apud exitum cannæ, postea descendit attenuãdo se gradatim usque ad sui terminum, & inspissatio eius est superius magis necessaria, ad subleuationem meliorem capitis cordis, magis lati & magis spissi, quare indiget fulcimento spisso & molli superius. Sed consequenter cedit hæc spissitudinis necessitas. unde postea attenuata est, secũdum quod proportionaliter cor ad acuitatem tendit & sublimitatem. Et comparationem etiam habet ad folium quod positum est in custodia & protectione

fructus, sicut ipse positus est in protectione & custodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augmentatæ quæ est supra ipsum, est multiplex. Et unum est, ut sit continens pulmonis aeris, qui sufficiat pluribus pulsatiõibus cordis. Si enim numerus inspirationũ numero pulsuum propter paruitatem pulmonis cogeretur adæquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ uocis: quæ necessaria est in sermonibus, uociferationibus, & cantibus. & non posset detineri inspiratio corã se fœtida & corrupta: neque etiam in hora deglutitionis. immo accideret ut superoccuparentur inspiratione & expiratione. quare diu permanere non posset, quando necessaria est plurima quantitas ipsius, ut spiritui cordis sit materia sufficiens, dum summergitur in aquis animal, aut quãdo necessarium est ei uocem prolongare cum cõtinuatione, aut quando abhorret attractionem aeris propter corruptionem & fœtorem eius. Et etiam notandum quod quædam animalia sunt habentia pulmonem, quædam autem non. quæ autem sunt ambulabilia & sanguinea, pulmonem habent. et piscibus loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdã animalibus loco pulmonis sunt canales. Delphinus quoq;, & lepus marinus, & animalia alia quæ sunt communia terræ & mari (quæ arabice cenalia dicuntur) & pisces respirant uaporem per branchias. paucus enim uapor sufficit eis cum participent multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui pisces respirent aerem, dubitatur propterea, quod dicunt piscatores de delphino, quod quando dormit in superficie aquę, sentiunt ipsum stertere: & Gal. promisit se tractaturum hoc.

De anatomia oculorum. Cap. 6

Creauit deus caput animalis, & posuit ipsum in superiori parte animalis, præcipue propter oculos. Et anteriorẽ partem capitis eleuatiorem fecit, ut oculi in illa parte siti essent in eminenti, instar speculatoris undiq; prospicientis aciem, siue exercitum undiq; in plano positum: sic et oculi compaginem inferius speculantur. Vnde quædã animalia paruũ habent caput. et decliuos habẽt oculos, positos in quibusdã neruorũ extremitatib. quos quandoq; emittunt à se, quandoq; retrahũt ad se, ut patet in limace, cuius extremitates uulgus cornua uocat. Quibusdam uero animalibus illæ extremitates protensæ duriores sunt, neq; retrahi possunt, sed habent quædã defensoria supposita, quasi duos clypeos duorum oculorũ, ut patet in cancro. A cerebro autem exeunt duo nerui, quorum uterq; duobus panniculis est obuolutus, à duabus matribus siue meningibus ortum habentibus, qui panniculi ad duos orbes oculorũ tandem peruenientes ibi dilatantur per circuitum, ut intra se deglutitionẽ humorũ possint accipere. Est ergo crystallinus humor qui grando glacialis ab Aristotele appellat̃, quia in forma & colore est similis glaciei, in profundo & medio positus duplici ex causa, quia mediũ dignior est situs in custodia. & ut à circunstantibus iuuamentum accipiat undiq;. iste humor in posteriori parte spæricam habet formã,

A in anteriori aliquantulum planam: & hac ratione, quoniam si undiq; haberet spæricam, imago rei uisæ quodãmodo lubricaret super ipsum, & tangeret in puncto. Item anterius planum est ut parua corpora uisa multam haberent in eo sectionẽ. Iste autem humor diaphanus & translucens est, ut sit susceptibilis omnium formarum intra se. Post crystallinum humorem interius uersus cerebrum positus est uitreus humor, qui sic appellatur, quia uitro liquefacto assimulatur, cuius color medius est inter rubrum & album similis uitro. & est iste humor ad rectificandum nutrimentũ crystallini humoris, & ut fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimentũ crystallini,
B inficeret ipsum, & faceret omnia uisa apparere rubra: & eleuatur iste humor ad maiorem circulum crystallini, faciendo semisphæram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinum in comparatione stomachi ad hepar. Ex opposita autem parte uitrei humoris exterius ante crystallinum positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui: cuius finis multiplex est, scilicet ut ex humorositate sua defendat crystallinum humorem ab arefactione aeris exterioris. qui quidem humor est defensorium crystallini ex alia parte, & est superfluitas illius, sicut ungues, capilli, cornua sunt superfluitates animalis, & defensoria eiusdem. Item iste humor præponitur crystallino, ut fiat gradatio lucis & imaginis ad ipsum crystalli-
C num: quia natura non sustinet repentinas immutationes. Vnde isto læso destruitur uisus. Item iste humor liquidus est, ut ex liquiditate imago rei ingrediẽs distinctionem suscipiat. Et est iste humor positus in foramine uueæ tunicæ, quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autem panniculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris, claudens intra se ferè duos humores, scilicet crystallinum ferè, & uitreum ex toto. & uocatur tunica secũdina, quia à secunda matre, scilicet pia matre nascitur. A qua quidem tunica, in eodem termino nascuntur aliæ tres tunicæ, scilicet una quæ inferius reflectitur, interponens se crystallino humori & uitreo, separatorium illorum ex una parte. & uocatur retina instar retis.
D partes habet innumerabiles ex uenis, neruis, & alijs. Ab eodem loco nascitur tunica alia, quæ aranea nuncupatur perficiens spæram cum retina, circundantem crystallinum humorem. & dicitur aranea, quia ad modum telæ araneæ subtilis est, ne impediat lumen ingrediens ad crystallinum & albugineum. Ex alia parte extra hanc tunicam, ab eodem loco, cum ea tunica nascitur alia tunica, cum secundina spæram perficiens exterius. hæc tunica appellatur uuea, quia perforatur ad modum uuæ, suspensorio eius ablato. figuram illius & colorem cœlestem habet, colorem scilicet medium, admistum scilicet nigro secundum maius, & albo secundum minus: quia si ex toto esset albus, nimium disgregaret uisum; si niger ex toto, nimis congregaret. tunica aliquantulum est spis-

sa

ſa, interius autem mollior, ut ſit ſimilis in mollicie cryſtallino. exterius durior, ut ſit corneæ tunicæ ſimilis. rugoſa aũt eſt circa ipſum foramen, ut quando opus ſit, conſtringi poſsit ad modum burſæ: & hoc quãdo uirtus laxatur, & indiget recreatione. Et quando opus eſt dilatari poſsit, quando uiſus diffuſione lucis indiget. In foramine huius poſitus eſt albugineus humor, qui illas replet rugas interius: qui quidem humor quandoq; conſtringitur, quandoq; dilatatur ſecundum dilatationẽ & conſtrictionem illius foraminis. Item ab exteriori panniculo oritur tunica, proximo loco includens ſecundinam, procedens ad modum ſperæ, quæ ſclerotica propter ſui duritiem appellatur. à qua naſcitur tunica cornea, cum ea ſpæram unam perficiẽs, quæ aſsimulatur cornu lucido bene abraſo, & polito in luciditate & in duritie, ut ex illa duritie defendat interiora, & ex ſua luciditate ſit diaphanũ ſiue peruium luci. Vnde per medium ipſius apparet circulus latus, foramen habens in medio de uuea tunica: qui quidem circulus, oculi corona appellatur. Et hæc tunica in ſui conſtitutione quatuor habet cortices: & ſi deſtruantur duo uel tres illarum, quartus remanet. quo deſtructo omnes deſtruuntur. Vltimo loco ſuperuenit coniunctiua, coniungens omnes illas partes, quæ naſcitur à quodam neruo, & non à matribus. & componitur hæc tunica ex carne alba & hu. & tenera, & ex neruis & uenis ſubtilibus: & habet foramẽ in medio, per quod apparet corona oculi, quæ eſt pars uueæ tunicę, quæ pupilla appellatur. quæ propter ſui profunditatem prætendit alium colorem albũ. quare uera cum ibi ſit, ſicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cum tamen ſit alba. Habet autem hæc tunica ſex paria lacertorum ſiue muſculorum, totum motum oculi perficientium. quorum unus mouet oculum ſurſum, alius deorſum, alij ad duos angulos, unus ad angulum domeſticum ſiue lachrymalem, alius ad angulum ſylueſtrem. Item ſunt alij duo ex tranſuerſo poſiti, qui mouent oculum circulari motu. & de compoſitione oculi hæc ſufficiant.

De anatomia aurium. Cap. 7

Creauit deus aurem ut deſeruiret auditui: cuius interior figura eſt anfractuoſa, quoniam breue eſt cerebri ad aurem ſpacium. Si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex ſui qualitate & ſubſtantia læderet cerebrum: propter hoc anfractuoſus eſt eius meatus, ut per tam breue ſpatium prolongaretur. Et eius foramen à petroſo oſſe incipit, quod mediũ eſt inter os & petram, ſicut conchæ piſcium. & propter hoc utriuſque ſuſcipit denominationem. Et ſimiliter anfractuoſus eſt, ut in prolatione uariæ uoces & uariæ ipſarum differentiæ percipiantur, & cum ipſo perficiat tinnitus neceſſarios, quæ non acciderent ſi directus eſſet tranſitus. Et eadem eſt cauſa quare prolongatur iter aeris per aurem, cum cauſa quare prolongatur per tracheam, ſcilicet ne lædat cerebrum, ibi uero ne lædat cor ipſum. In interiori autem concauitate oſsis petroſi, ſine comparatione manet aer

A quietus. ibi autem diſcernuntur omnes uocum differentiæ. Et ſe habet illa pars oſsis petroſi ea comparatione ad auditum, in qua ſe habet cryſtallinus humor ad uiſum. Reſidua uero pars ab oſſe petroſo extra apparens, chartilaginoſa eſt, non tamen mollis ſicut caro, ut debitam figuram ſibi retinere poſsit: nec tam dura ſicut os, ut flecti poſſit, non frangi ad offendiculum. Poſita eſt auris ad latus, non in anteriori parte ſicut uiſus, quia immutatio uiſus directe procedit, ſed immutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedũt à media cellula, propter hoc ſub illa lateraliter poſita eſt auris: & potius ſub capite quàm ſuperius, ne propter ipſos impediretur auditus. Item quidam panniculus exit à neruo deſcendente à quinto pari
B neruorum cerebri, qui interius inueſtit os petroſum, & totam præſtat ei ſenſibilitatẽ quam habet: & eſt foramen ad ipſam aurem, in comparatione pupillæ ad oculum.

De anatomia naſi. Cap. 8

Naſum creauit deus præcipue propter tria iuuamenta, quorum unum eſt, ut uapor deferens odorem rei odoriferæ, recipiatur in concauitatibus ipſius, & ibi quodãmodo temperetur, & præparetur odoratui. Aliud eſt, ut aer recipiatur ibi in magna quantitate, pro parte tranſmittendus ad pulmonem, pro parte ad cerebrum. Sicut enim cor conſtringitur & dilatatur & infrigidatur per aerem, ſic & cerebrum ſuo modo. quod ne lædatur ab aere recepto ſubito, recipit ipſum tanquã præ-
C paratorium, mediante colatorio iſto, ſicut & trachea arteria. Tertium iuuamẽtum eſt, ut ſit unum emunctorium ſuperfluitatum cerebri. Vnde longam & eminẽtem habet formam, ſcilicet ut tegat mucilagines exeuntes à cerebro & celet eas. In interiori autem parte iuxta duram matrẽ, eſt quoddam concauum os duo habens foramina, per quę intrat odor, & exit mucilago. In oſsis concauitate iacent duæ carunculæ ſpongioſæ, inſtar duarum paruarum mammillarum, à quibus ſugitur fumus, qui eſt uapor deferens odorem: ſub quibus mammillis ſunt duo oſſa foramen triangulare habentia, quæ coniunguntur ad unum latus eleuatum ſecundum foramen naſi, & duos angulos, à termino quorum inferiori adiungitur char-
D tilago quædam, ſicut in alijs locis, coniungens carnem cum oſsibus, quaſi inhæſio carnis pendentis circa foramina narium. Item in folijs narium ſunt duo lacerti, quorum motus dilatatur & conſtringitur in horis neceſsitatis, ut in impedimentis diaphragmatis. Item ſuperius in radice naſi ſunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: ſignum huius rei eſt ſcilicet quando collyrium apponitur, eius odor ſentitur: ſed ſapor lingua percipitur. Item ferè ab interiori parte naſi directe poſt palatum procedunt foramina duo, quadam tela interpoſita uſq; ad radicem linguæ: quorum iuuamentum eſt ut intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in offenſionem uocis. Vnde illi qui habent illa foramina ſtricta

uel oppilata, imperfecte & cõfuse formant uoces. Sed quæritur quare inter cætera organa sensuum, semper aures ac nares sunt patulæ, alia quandoque aperta, cum continua operatio debilitet sensum: ut patet in oculis piscium, qui non discernũt inter medios colores propter debilitatem uisus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantum, scilicet inter fœtidum & aromaticũ. Ad hoc potest dici, quod nares semper sunt apertæ, ut per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cum uehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediãte odoratu nutrimentum acquirunt.

De anatomia oris. Cap. 9

Creauit deus os tanquam necessarium instrumentũ gustus. in cuius radice sunt duo foramina interius. unum foramen ad uentrem inferiorem, per quod intrat cibus in stomachum. aliud ad uentrem superiorem, per quod intrat aer ad cor et pulmonẽ. Est ergo os, uas uniuersale organorũ locutionis in homine, & uociferationis in brutis, quæ sunt dentes, labia, palatũ, & lingua, & uua, & duæ amygdalæ. Sũt aũt linguæ multa iuuamẽta. Vnũ, est decisio uocis & extractio literarum. Aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati. Tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatẽ quidam neruus descendens à quinto pari neruorũ cerebri, qui circundat ipsam. Sub radice linguæ sunt duæ concauitates, quæ fontes siue hauritoria appellantur, in quibus saliua digeritur. In istis concauitatibus sunt quędam carnes glandulosę, quæ parant humiditatem organis oris, ne ex nimio motu arefiant. Componitur autem lingua ex carne alba cum rubore, ex uenis minutis & subtilibus, deferentibus sanguinem per diuersas partes eius. Propria figura est linguæ, ut sit mediocriter lata, lõga, spissa, acumen habens in suo principio. Vnde qui habent linguam nimis acutã, uel nimis obtusam, peccant in formatione uocis. Habet autẽ lingua ix. musculos in sui cõpositione, uarios eius motus perficientes. & habet binos & binos musculos singulis motibus deseruiẽtes: non enim tanti & tam uarij motus ab uno musculo poterant perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamentis sesaminis, id est, quibusdam paruis ossiculis ad modũ seminis sesami. et sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguam, facientes motum dilatationis. Veniunt autem alij duo musculi ei à superiori parte lambdæ, directe subintrantes ipsam, facientes motum circumuolutionis. ueniunt uero ei alij duo ab inferiori mandibula, unus ab una parte, alius ab alia, facientes motum duplicationis. uenit iterum ei musculus unus à superiori parte lambdæ, attingens usque ad mediũ lingue, faciens motũ retardationis. Et sicut cerebrũ diuisum est in multas partes, ut si impedita fuerit operatio unius uirtutis & partis, uigeat altera pars: sic & lingua diuisa in duas partes consimiles, ut si forte paralytica sit una medietas, reli-

A qua motum suum & sensum non amittat.

De anatomia dentium. Cap. 10

Creauit deus dentes propter multiplex iuuamentum, scilicet propter decisionem cibi, ad præparandũ stomacho, et meliorem decisionem uocis, & propter arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. quidam enim dicuntur incisores siue incisiui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli, quorum officium speciale est frangere siue incidere. quidam dicuntur canini, qui pineale habent acumen, quorum speciale est frangere siue constringere. quidam latam habent figuram superius & asperam sicut mola, quorum speciale officium est molere, & remollire, & in minutissimas partes cibos diuidere. Infi-

B guntur autem dentes gingiuis in quibusdam caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carnium. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes per pauciores, ut per unam uel duas. In brutis animalibus, sicut in hominibus, unicus est ordo dentium, præterquam in quibusdam, ut piscibus, in quibus est multiplex ordo dentium, sed una maneries tantum, scilicet dentes fractores siue canini: non enim est eis necesse nisi ut frangant cibos. non enim possunt molere & diu tenere in ore, & hoc aqua impediente quæ subintrat. similiter in lupis multiplex est ordo dentiũ. Quibusdam etiam dantur dentes ad armaturam, sicut a-

C pris. & sicut cornua dantur alijs ad armaturam. Quædam animalia habẽt duas maneries tantum, sicut incisiuos & molares, ut oues, & boues, & equi, & cætera alia multa. Dicuntur autem secundum cursum naturalem in homine & numerum xxxij. dentes, xvi. in superiori mandibula, & totidem in inferiori. Vnde superius in anteriori parte duo incisores, postea duo quadrupli, unus ex una parte, alius ex alia: qui duo dentes ultimo ad ueniunt, sicut postremo tempore crescunt ipsius crementa, scilicet in iuuentute.

De anatomia uuulæ. Cap. 11

Vuula autem est quoddam membrum supra radicem linguæ situm. & apparet uisui aperto ore & demissa lingua. Huius est iuuamentum du-

D plex, scilicet ut detineat aerem, ne subito intret cum suis nociuis qualitatibus ad ipsum cor: aliud, ad meliorem formationem uocis. Est enim quasi secunda canna uocis, epiglottis uero prima. Vnde illi qui habent incisam uuulam aut deperditam, plurimum habent raucam uocem. Vnde Hippocrates in prognosticis, uuulam incidere timendum est. Subiacent ei duæ pelliculæ, quæ galsamach dicuntur, iuuantes ipsum in suo officio. Duæ amygdalæ sunt quasi duæ auriculæ ante os gulæ, quodammodo claudentes cibum. & uuula media inter has, ne declinet in hanc partem uel illam.

De anatomia gulæ. Cap. 12

Gula est quoddã membrũ compositũ ex duobus panniculis, recipiens cibum & potũ intra se, qui

qui fertur ad stomachū. Huius interior pāniculus componitur ex uillis longitudinalibus, ex quibus habet uehementem attractum. exterior uero panniculus componitur ex uillis latitudinalibus, ex quibus facit compresſionem eorum quæ recipit. & componitur in alijs uillis transuersorijs, ex quibus habet aliquātulum retinere. propter hoc difficilis est uomitus. Procedit autē gula directe usq; ad quartum spondylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare uersus dextram partem, donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. postea declinat ab ipso, donec perueniat ad locum ubi cōiungitur cum ore stomachi. ut circa xij. spondylum. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipsa gula, scilicet ut faciat uenæ concauæ locum, transeunti ab hepate ad ipsum cor. Si quæritur utrum ipsa gula cum ore stomachi continuetur, potest dici quòd continua est cum eo, tamen habēs aliam compositionem, quoniam os stomachi magis est neruosum, gula uero minus. Continuatur uero gula superius cum palato.

A

B

De anatomia stomachi. Cap. 13

Creauit deus stomachum, membrum concauū, & oblongum, rotundum in sua longitudine. Concauum, propter meliorem receptionem. Rotundum, ne si esset angulosus, colligeret in se nociuas superfluitates. Oblongū, quia si fuerit penitus rotūdus, impediret ipsum diaphragma à motu suo, & ipsa spiritualia. unde illi qui habēt stomachum rotundum, post prandium difficulter inspirant & expirant. De tali loquitur Gal. uidi quendam &c. Habet autē stomachus duplex os. unum inferius quod clauditur quandiu celebratur digestio prima, postea aperitur & exit massa in eo cōtenta ad intestina. Os uero superius neruosum est ualde. Nam quidam neruus crassus descēdit à cerebro et intrat gulam, & per ipsam descendit ad os stomachi, in quo dilatatur, ut ipsum efficiat multum sensibilem, ut ex sensibilitate sua sentiat suā inanitionem similiter & repletionem. Membra enim inanita trahunt à uenis, uenæ uero sugunt ab hepate. Hepar à uenis mesaraicis. mesaraicæ ab intestinis & stomacho, stomachus autem inanitus appetit. Vnde si prædicta patiuntur oppilationem, stomachus patitur fastidium. Componitur autem stomachus ex duobus panniculis, quorū interior est magis tener et magis neruosus, exterior uero spisſior & magis carnosus. Interior uero panniculus componitur ex quibusdam filis longitudinalibus, quibus mediātibus fortiter attrahit, & ex quibusdam transuersis. Exterior uero panniculus componitur ex filis latitudinalibus, ut comprimat & exprimat massam in stomacho contentam quādo opus est. Sed quæritur cum uirtus digestiua fundetur in exteriori panniculo, sensibilitas in interiori, quare neruositas sit magis interius quàm exterius. Ad hoc dicendum, quòd digestio uiget secundum caliditatem, calor autem agit in partes remotas sicut in propinquas, sensus autē tactus in propinquas tantum, propter hoc panniculus deseruiēs tactui, magis neruosus est. Ascendūt autem exteriorem

C

D

panniculum uenæ & arteriæ, deferentes sanguinem ad eius nutritionem, quia carnosus est, & caro habet nutriri ex sanguine: quę tandem uenæ et arteriæ dilatantur in tantum, quod circundant totum stomachum et intestina in modum cuiusdam sacci, quod tegmē & girbus appellatur. & est spisſum, carnosum, pingue, ut intus detineat calorem naturalem stomachi. Pinguedo enim extra circundans ipsum, claudit fumos calidos ne euaporent: sicut patet in cibis pinguibus. & sub pinguedine supernatante diutius retinetur calor. Et talem habet situm & positionem stomachus. Et superior eius pars declinat uersus sinistram, ut det locū hepati superiacenti sibi lateraliter in dextra parte. Secundum magis tamen declinat eius superior q̄ inferior pars, quia maiorem locum occupat hepar q̄ splen, cum in se cōtineat hepar materiam & nutrimentum totius corporis, splen uero unam eius superfluitatem scilicet fæcem, siue sanguinem melancholicum, qui transmittitur ad superiorem partem stomachi, ut ex sua stypticitate & acetositate prouocet appetitum. Vnde styptica & acetosa prouocant appetitum. & hoc est unum iuuamentum splenis à superiori. Aliud autem iuuamentū inferius est, quia quamuis ex sua complexione sit frigidus & siccus, tamen ex calore actuali quem habet in se calefacit stomachum inferius. A cysti autem fellis transmittitur cholera ex alia parte ad stomachū propter digestionem confortandam, & propter eius nutritionem. Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum, unum à massa quam continet in se, aliud à sanguine transmisſo sibi ab hepate: tertium à cholera sibi transmissa à cysti fellis. Hepar autem in sui cōcauitate, quæ sima appellatur, amplectitur unam partem stomachi. unde illa pars cæteris calidior est.

De anatomia intestinorum. Cap. 14

Creauit deus plura uasa fæcum, in longitudine sua inuoluta & reuoluta, ut morā faciat in eis massa contenta, donec attrahatur ab hepate per uenas mesaraicas id quod subtilius est & melius ad nutritionem omnium membrorum. Si enim omnium unum uas esset & breue ipsarum fæcum, statim separaretur fæx illa à corpore. Vnde duplex accideret incommodum, resumptio continua ciborum, & continua defesſio. per primum impediretur homo à suis negocijs alijs, & oporteret eū semper uacare super acquisitionem uictus. per secundum & turpe haberet nocumentum, & potius asſimularetur beluæ quàm creaturæ rationali. Item alia est ratio melior, quare sunt longa & inuoluta, scilicet ut nutrimentum contentum in intestinis euadat & elabatur à primo ordine uenarum mesaraicarum, & reuolutione sequente redeat ad tertium ordinem, quia multiplex est ordo uenarum mesaraicarum. quarum quædam sugunt à stomacho, quædam ab intestinis, quæ quidem uenæ in multis locis subintrant ipsa intestina, quædam superius, quædam inferius, quarū uenarum orificia contiguantur cum fæcibus ipsis. Sunt autem sex intestina numero: quorum primum est

duode

duodenum, siue portenarium, secundum ieiunum, tertium inuolutum siue ileon, quartum cæcum siue orbum aut monoculū, quintum colon, sextum extale uel extensum siue longaon. Quorum intestinorum superiora tria sunt graciliora et subtiliora propter hoc, ut facilius penetret ad ea uirtus delata ab hepate, quia massa in eis contenta & subtilior & liquidior est. Tria uero inferiora sunt crassa, quia massa in eis contenta crassior est & terrestrior, pungens & mordicans ipsa uasa in quibus continetur. Primum autem intestinum quod dictum est, duodenum appellatur, quia continet xij. digitos eius cuius est in longitudine. & coniungitur ipsi stomacho inferius, sicut gula superius. differunt tamen, quia largum est orificium gulæ plusquam illius intestini: & ipsa gula crassiorem & fortiorem habet compositionem propter massam crassiorem quam in se continet, quæ est liquidior quando descendit in hoc intestinum. Dominatur autem in hoc intestino neruus secundum latitudinem, quo mediante expellit contenta à se. & componitur ex duabus tunicis sicut quodlibet aliorum, tamen debilem habet expulsiuam. Attractiuam uero non oportet ut fortem habeat, quia stomachus superpositus expellit à se quod continet ipsum intestinum, & inferius intestinum trahit ab ipso intestino, & massa ex sui grauitate seipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum & extensum duplici de causa, quarum una est ut det locū hepati à dextra parte, & spleni à sinistra. Alia causa est, quia omnis penetratio per rectum & extēsum facilior est, quàm per nodosum & tortuosum. Post hoc intestinum sequitur aliud, quod ieiunum appellatur, quia in animalibus mortuis uacuum inuenitur, cuius rei causa duplex assignatur: una, multitudo uenarum mesaraicarum sugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatam. Alia causa est multitudo choleræ descendentis à cysti fellis ipsum pungētis, & mordicantis ipsum, & cogentis ad expulsionem. Sed quæritur quare nō accidit idem de inferioribus intestinis? ad hoc dico quòd cholera in stomacho pura est & sine admistione cum massa, & propter hoc magis uiolenta quàm in alijs intestinis, in quibus admiscetur cum fæcibus & uires suas amittit. Hoc intestinum sequitur aliud quod ileon appellatur, ab ile, quoniam confusum siue inuolutum appellatur, quia multas habet inuolutiones propter multiplicem ordinem uenarum mesaraicarum ad ipsum descendentium, cuius inuolutionis ratio superius assignata est. Post hoc sequitur aliud, quod orbū siue monoculum appellatur, quod crassum & gibbosum est absq; inuolutione, ut in eo tota fæx colligi possit: quia in ipso intestino primo fit putrefactio massæ, quia colliguntur ibi sordes, ut simul expelli possint, quia facilior est expulsio fæcis in summa, quàm illius dispartitæ. Item aliud est in causa, scilicet ne descendāt in colon, & ibi ex crassitie & multitudine faciant oppilationem. Item aliud est in causa ut colligantur sordes siue fæces, ut excusetur homo à continua desessione, quod

A accideret si statim quando acciperetur descenderet fæx illa. Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem, ut confortetur per calorem hepatis in illa parte existentis. Crassam & amplam habet compositionem, ne lædatur à crassitie fæcis contentæ in ipso. Habet autem unum solum foramen, & hoc propter situm suum & positionem. Non dico ꝙ sicut stomachus, quia stomachus protenditur in longum, unde facta sunt ei duo orificia, unum inferius, & aliud superius. Istud uero eleuatur in gibbositatem, & latus uersus dextram. & ut dictū est unum foramen habet à latere, cui iunguntur duo foramina duorum intestinorum, quorum uni continuatur inferius, & alteri superius. Et decipiuntur quidā dicentes in stomacho crassari fæces propter nimiam succionem uenarum

B mesaraicarum ab ipso, cum paucæ uel nullæ ad ipsum dirigantur. Post hoc intestinum sequitur aliud quod colon appellatur à colando, quia angustum est ad modum colatorij. Istud inuolutum est, ut fiat gradatio fæcis contentæ in orbo ad ipsum, ne simul tota fæx ad unum descendat. Vnde in ipso diuersæ accidunt passiones, propter eius angustationem, & fæcis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab una parte, & flectitur in oppositum, & tandem redit ad medium, ubi coniungitur cum ore ultimi intestini, quod longaon uel extensum appellatur. Et in sui extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantibus anus clauditur, ut teneatur fæx & expellatur. Istud autem intestinum

C habet uillos longitudinales, quibus mediantibus fortem habet attractionem. Sed quæritur quare non habet uillos latitudinales propter compressionem quæ ei necessaria esset? Ad hoc dicēdum, quòd ab extrinseco habet iuuamentum fortis expulsionis, quia in mirach pellicula inuoluente intestina sunt octo lacerti, quibus mediantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autē ultimū intestinum, rectum, & extensum est ratione superius assignata. Sed proximum suprapositum, scilicet colon, est inuolutū, ne si esset rectum & extensum, fæx tota descenderet in ipsum, quæ debet colligi in orbo paulatim & successiue. Et in illa cōparatione se habet orbus ad stomachū, colligendo eius superfluitates, in qua cōparatione se habet ue

D sica ad hepar, colligendo eius superfluitates.

De anatomia hepatis. Cap. 15

Et creauit deus hepar, ut esset uas generationis sanguinis, & origo uenarum. tamen in hoc dissentiunt Aristoteles & Galenus. Vult enim Aristoteles ꝙ cor sit principium sanguinis. & probat ꝙ hepar non, his rationibus. Hepar enim componitur ex uenis. componentia uero sunt priora cōposito; ergo hepar non est principiū uenarum. Item hepar carnosum est. & uenæ potius à neruo quàm à carne nascuntur. neruo enim magis assimulantur. Item uirtus uitalis influit à corde ad cætera membra. Vita autem in calido & humido cōsistit, & ita in sanguine. quare sanguis à corde. Gal. dicit quòd ab hepate, hac ratione. Sanguis generatur ab hepate. ergo hepar est principium sanguinis

nis. Item alia ratione. Superfluitates rei, originē illius circunstāt: sed urina est una superfluitas sanguinis, quæ continetur in uesica. Item sanguis melancholicus est alia superfluitas, quæ continetur in splene. Itē sanguis cholericus est alia superfluitas, quæ continetur in cysti. omnes istæ superfluitates, & earum uasa collocantur circa hepar: ergo in hepate est principium sanguinis, cum superfluitates circunstent ipsum. Ad hoc dicit autor, quòd nihil prohibet sanguinem ortum habere ab hepate, licet hepar carnosum sit, uena autem sit neruo similis, sicut in luto crescit corallus. Potest aūt dici quòd tam cor quam hepar est principium sanguinis: sed primum & mediatū principiū est cor. ab eo enim est calor artifex. Hepar uero est principium immediatum, & proximū. Hepar concauū est ex una parte, gibbosum ex alia, positū sub diaphragmate, declinans magis uersus dextram. Concauū, propter meliorē receptionē. recipit enim stomachum ex parte intra concauitatē sui. Vnde habet plura additamēta, quædā minora, quædam maiora: quæ se habent ad cōcauitatem stomachi, in cōparatione digiti ad manum. Membra enim bonæ comprehensionis debent esse, sicut uolæ manuum, &c. Extrinsecus autem gibbosum est hepar, ut forma eius exterior sit similis formæ corporis interioris. corpus enim interius rotundū est. Et hepar coniungitur spinæ dorsi. unde secundū formā rotundam ei assimulatur. Ponitur autē in dextra parte ex directo, ut directe suscipiat supra se insufflationem cordis ipsum uiuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit quædam uena, quæ post suum exitum in una parte diuiditur in plures ramos, scilicet in quasdam uenas subtiles quæ mesaraicæ dicuntur, quarū quædam subintrant intestina, & sugunt ab eis, quædam uero subintrant stomachum, & ibi terminantur, sugentes ab ipso quod melius est & subtilius. Prædicta autem uena ramificatur & diffunditur per totam ipsius substantiam. Ex parte quidem eius gibbosa rami hepatis iterum conueniunt, & constituunt quandam uenam maximam à gibbo hepatis, quę caua uena appellatur, & dirigitur ad ipsum cor, ubi ramificatur interius in cōcauitate quæ lactea appellat̄, quia quasi lacteus est humor ille quem sugit ab intestinis & à stomacho.

De anatomia uesicæ fellis, & splenis. Cap. 16

Creauit deus singula uasa singulis superfluitatibus sanguinis, quia plura conferunt iuuamēta naturæ. in secunda enim digestione tres superfluitates exeunt à sanguine, scilicet spumosa superfluitas superius calida & sicca, quæ cholera appellatur. & fæx inferius residet, quæ melancholia dicitur. & aquosa superfluitas, quæ admista sanguini phlegma appellatur: intrans autē uesicam urina dicitur. Fecit enim natura duas cystes, id est, uesicas, maiorem scilicet & minorem, sed maiorē scilicet uesicam urinæ: minorem autē quæ cystis fellis appellatur, scilicet folliculus continens choleram. & supponitur ille folliculus scilicet cystis fellis in concauitate hepatis, scilicet in loco genera-

A tionis sanguinis, habens cōtinuationem cum hepate, & habet tres meatus. unus dirigitur ad fundum stomachi, quo transmittitur cholera in ipso stomacho, propter digestionem confortandam. alium habet meatū qui ad intestina dirigitur per plures ramos, ut ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundificationem ipsorum intestinorum. Vnde ex oppilatione cysteos fellis plures accidunt passiones in intestinis. cholera enim quæ transmittitur, mordicando & pungendo mouet intestina ad expulsionem. habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediāte sugit ab hepate quod calidum est ad sui nutrimentū, quia calidæ & sic. complexionis est. collum habet iste folliculus in quo dominātur fila longitudinalia propter

B attractionem fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulsionem, & filis transuersis propter retentionem. Proprium autem uas superfluitatis melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida, cor scilicet & hepar, ut sua potentiali frigiditate inducat temperantiam in extremis. est enim melancholicæ complexionis. Et habet duos meatus, unum qui dirigitur ad os stomachi, quo mediante transmittitur melancholia ad illam partem, ad prouocandū appetitum. Vnde ex oppilatione splenis accidit fastidium. sicut ex nimia apertione eius & trāsmissione melancholię superflua accidit bulimus, siue caninus appetitus. Alium aūt meatum habet qui dirigit̄ ad hepar, quo mediāte sugit ab ipso quod

C melancholicum est ad sui nutrimentū. Habet autem figurā linguæ aliquātulum oblongam, & ad modum cinguli cingit ipsum stomachū. Ex altera parte cōiungitur hepati, ut sugat ab eo quod melancholicū est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus, quoniam non transmittit ad ipsum melancholiam in debita quantitate. Patitur etiam hepar quando non attrahitur ab eo melancholia in debita quātitate, quoniā ex retentione eius in hepate infrigidatur hepar, & accidit error secundæ digestionis. Componitur autē splen ex crassa carne & dura & melancholica, rara tamen & porosa, ut possit suscipere intra se melancholiam ad sui nutrimentum, cum melancholica superfluitas generet̄ ex sanguine, ut deportet san-

D guinem per membra. neq; enim est necessariū totam superfluitatē illam dispergi per membra. necesse autem fuit illam separari à sanguine, & uno loco deponi, donec eijceretur à corpore.

De anatomia renum. Cap. 17

Creauit deus duo colatoria, quibus separetur aquositas à sanguine, ne sanguis corrumpatur per ipsam. quæ quidem renes appellātur. Et sunt duo potius quam unum, quia si esset unū solum, oporteret esse amplū, propter superfluitatē aquosam quam reciperet, & sui amplitudine impediret alia membra uicina sibi: propterea sunt duo parui, ut suppleatur officiū unius magni, quia nō habet locum alijs membris sufficientem. Item alia est ratio quare sunt gemini, ut si impediat̄ unus aquosam superfluitatem recipiendo, accipiat eam alter pro

maiori quantitate. Habet aũt situm unus in dextra parte, alter in sinistra, ut directe sibi opponantur, quia ille qui est à dextra parte, superius collocatur & coniungitur hepati. ille qui est à sinistra, inferius locatur, ut amplificet locum spleni. Sunt aũt renes ex solida substantia, propter multiplex iuuamentũ. Vnum est, ut cõcurrant multa in paruo spatio, & recipiãt multam superfluitatẽ in paruo spatio. Aliud est, ut sua soliditate resistãt humoribus, ut humori cholerico pungenti & scindenti qui transiit ad ipsos à stomacho. Tertium iuuamẽtum est, ut ex sua duricie & soliditate comprimãt sanguinẽ cum superfluitate, ad modum duorum nodorum comprimentium aliquos meatus, rectificando sanguinem ad sui nutrimẽtum, reprimendo aquositatem. Triplex enim est separatio sanguinis ab aquositate. prima in gibbo hepatis. secunda in caua uena, à qua transmittitur aquositas cum primo sanguine quasi lotura carnium ad ipsos renes, quibus fit secũda separatio. in renibus uero tertia. Vnde si meatus renum nimis aperiantur ut sanguis fluat in uesicam, sanguis tunc exit in urina. Habent autem renes duplex os. unum superius, per quod trahunt ab hepate per quosdam cannales: aliud per quod emittitur inferius ad uesicam. Dirigitur autem quædam arteria à corde ad hepar per medium hepatis ad renes, deferens eis spiritũ uitalem siue uitam. Item quædam uenæ diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius, deferentes sanguinis nutrimentum ad exteriores partes renum. Interius enim non habent renes uenas, sed nutriuntur à sanguine quem attrahunt per cannales cum aquosa superfluitate. Coniunguntur aũt renes cum quibusdam spondylis dorsi unde transmittunt ei uestem quæ uestit eos exterius, & dant eis sensibilitatẽ. Habent aũt figuram intus concauam aliquãtulum, exterius gibbosam & nodosam. Et circa orificia, quædam habent additamenta, quæ circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi asignatur.

De anatomia uesicæ Cap. 18

Sicut creauit deus proprium uas superfluitatis primæ digestionis, ita creauit propriũ uas superfluitatis secundæ digestionis, ut uesicam uas urinæ. Habẽt ergo renes duo emũctoria, quasi duos canales per quos transuehitur urina post separationem eius à sanguine in uesica. Subintrant ergo illi duo canales exteriores tunicã uesicę circa medium tumorem eius, & fluit urina inter duas tunicas ex utraq; parte uesicæ ad os illius, ubi tandem intrant per interiorem tunicam uesicæ penetrando ipsam. Et dum intrat uesicam urina transmissa à renibus, clauditur exterius os uesicæ, ne aliquid exeat. Et econuerso dum exit urina à uesica, clauduntur duo prædicti meatus, ne aliquid subintret uesicam interim: & hoc per dilatationem interioris tunicæ, & cõprehensionem eius cum exteriori. Contexta est autem exterior tunica ex filis longitudinalibus, & uiget in ea magis attractiua. Interior aũt tunica cõtexitur ex filis latitudinalibus: & hoc propter comprehensionem: & ex transuer-

A sis propter retentionem. Os autem uesicę constat ex quibusdam lacertis, quibus mediantibus constringitur & aperitur in horis necessarijs. Duplicatur autem eius interior tunica ad exteriorem, & in fundo uesicę, quia necessarium fuit ut esset densa & fortis, ne acutis humoribus, & sanguine melancholico scinderetur, quod accideret sibi si subtilis esset compositionis.

De anatomia matricis: & spermate utriusq; sexus, et formatione fœtus. Cap. 19

Creauit deus matricũ radicem, ut esset instrumentum & locus generationis in muliere: cuius collum est in cõparatione uirilis uirgæ, & eius siphac, scilicet interior concauitas, est in cõparatione ochei, id est bursæ testiculorũ: & hac cõparatione

B ne se habet instrumentũ generationis in muliere ad instrumentũ generationis in masculo, in quasi gillũ imprimens se habet ad sigilli impresionẽ in cera. Instrumentũ fœminæ habet figurã inuersam & protẽsam, id est fundatã intus. Instrumentũ hominis habet inuersam protensam extra. Collum aũt matricis lacertosum est: multas habẽs pelliculas & inuolutiões ad modũ bursæ, sicut & collum uesicæ, ut posit dilatari & cõstringi quãdo opus fuerit. Quoniã ante horã partus ipsius fœminæ os matricis cõstringit̃ secũdum omnes sui plicas ad modum rosæ, cuius folia cõplicant̃ anteq; expandatur ipsa. Vnde ita strictus est meatus colli matricis, q; solũmodo uiã habet urina per ipsum. In prima aũt defloratione dilatatur collum matricis, &

C rumpunt̃ quędã uenæ subtiles, quę sunt in dextra parte ipsius colli, & exit sanguis. Duplex uero est os matricis. unũ exterius, et apparet uisui, ad quod terminat̃ collum matricis, aliud uero interius, in quo inchoatur collũ. Istud uero os in hora conceptionis ita clauditur, quòd non posset etiã acus intrare: ita enim disposuit natura, ne post conceptionem aliquid de spermate exeat, uel de alijs superfluitatib. subintret, & lædat fœtũ. In hora aũt partus ita dilatatur collũ matricis, q; eius amplitudo ferè concauitati interiori ipsius matricis adæquatur, ad modũ rosæ, quæ tota expandit̃ secundũ omnes sui partes. Interius aũt circa mediũ tumorẽ ipsius matricis sunt duo additamenta inuersa, siue protẽsa, sicut duo cornua, uel duo capita mãmillarum, quibus adhærẽt duo fœtus, unus à dextra

D parte, scilicet masculus, alius à sinistra, scilicet fœmina. Sicut enim natura exterius præparauit duo instrumenta nutritionis, scillicet duas mãmillas, ita interius duo suspẽsoria. & sicut plures sunt mãmillæ extra & intra, & plura sunt iuuamenta matricis interius, quæ etiã uisui apparẽt. Vnde quidã per simile dicebãt, decepti in muliere, esse quinq; cellulas, quidã septẽ, quia tot fœtus possunt simul esse in matrice. Ad hoc dicendũ, q; sicut in arbore plura pira apparẽt uel adhærẽt in stipite prouenienti ex arbore à quo accipiunt nutrimẽtum, ita in matrice possunt plures fœtus adhærere uni additamento à quo omnes accipiunt. Patiunt̃ aũt ista duo additamẽta duas distinctiones corporis mãmillæ. unã propter colligentiã unius cum dextra

mammilla

mãmilla,reliquã ob alterius cũ sinistra. Dicit Hippoc. quòd si gracilescat dextra mãmilla, masculi abortũ faciet. Ponit inter longaonẽ & uesicã, & illi est illud intestinũ quasi culcitra super quã quiescit. In quibusdã collum matricis est gracilius, & lõgius, & tortuosius, & in quibusdã breuius & rectius & crassius. sicut in quibusdã uiris uirga gracilis, longa, & tortuosa, in quibusdã aliter disposita. Cõponitur aũt matrix ex duabus tunicis, quarum exterior magis carnosa est, interior uero magis neruosa aliquantulum, ut sensum posit habere, non tamen magnũ: quia si nimiũ sensum haberet, matrix nimis læderet in partu. Exterior autẽ spissior est propter hoc, ut seruaret naturalẽ calorem. Interior aũt ligamẽtalis est, id est ex ligamentis, & cõponitur ex omni genere neruorũ, scilicet longitudinalibus, latitudinalibus, & transuersalibus. Alligat aũt matrix spinæ dorsi fortiter posterius, & duabus coxis. Similiter eius ligamenta descendunt ad genua. & à genib. usq; ad pedes. Superius aũt alligat diaphragmati, cuius ligamenta ascendunt usq; ad mãmillas & oculos. Sub istis aũt additamentis extra ex utraq; parte inferius propè os matricis ponũtur duo ianitores, quasi duo oua, scilicet testiculi, qui scilicet aliquantulum sunt latiores quàm testiculi maris, qui aliquãtulum sunt oblongi: illi latiores propter humiditatẽ descendentem, isti oblongi propter caliditatem. Creauit autem natura ista gemina, ut in eis esset locus digestionis ipsius spermatis, ad hoc ut ex ipso esset materia corporis humani. Sunt autẽ uasa seminaria antecedentia & consequẽtia, quibus defertur sperma uel materia spermatis. Vasa autem antecedentia sunt quædam uenæ quæ prodeunt à cerebro usq; ad testiculos, & deferunt sanguinem dealbatum qui erat ad nutrimentum cerebri ad ipsos testiculos, qui mediante sua uirtute attractiua talem sanguinem attrahunt ad nutrimentũ. Residuum autem illius nutrimẽti à testiculis transmittitur per seminaria uasa cõsequentia in ipsa uirga uirili, & per illam in matricẽ ad generationem foetus: cuius quod spermatis in homine strictus est meatus & tortuosus & lõgus, ut subtilietur & habilitetur per longum tempus, in muliere nõ est ita necessariũ ut subtilietur, quia eius sperma debet crassius esse & humidius quàm sperma uiri, maxime ab isto agente patiens. propter hoc breuior est transitus à testiculis mulieris in matricẽ: statim enim subintrat matricẽ sub inferiori ore à latere matricis ex utraq; parte illius, & non per illud os. unde non coniungitur cum spermate maris antequã utriusq; sperma perueniat in matricẽ. Sub interiore autem ore matricis illius iacet os aliud, scilicet uesicæ, quod subintrat collum matricis, & ita exit urina secundũ eandem uiam per quam intrat sperma. Conueniunt autem spermata maris & mulieris in matrice ita, quòd sperma maris agit in sperma mulieris. Sperma autem maris naturaliter intendit imprimere formam eius à quo deciditur, & sperma mulieris intendit suscipere. Illud autem facit sperma uiri in spermate mulieris, ut dicunt

A alij in sanguine menstruo, quod facit fermentum in pasta, scilicet ebullitionem. Et Gal. uult quòd utrunq; agat in reliquũ, & patiat à reliquo. In principio enim admiscentur spermata, & fit spuma in eis mediante uentositate eleuante ampullas. In ipsis enim sunt tres spiritus, scilicet naturalis, spiritualis, & uitalis, qui mouent materiã quolibet genere motus quorum quilibet intendit ad generationem propriæ causæ materialis, scilicet spiritus uitalis ad generationẽ cordis, spiritus naturalis ad generationẽ hepatis, & animalis ad generationẽ cerebri. Subintrante ergo in profundũ spermatis uentositate, actione trium spirituũ in medio nascitur uesicula quædã: superius aũt propè alia uesicula, à latere iuxta inferiorem alia. Ex prima uesicula formatur ipsum cor. E secunda superius posita cerebrum. Ex tertia hepar. Tamen maxima est dissensio inter autores de ordine formationis. Hipp. enim in lib De natura foetus uoluit quòd cerebrũ esset primũ in creatione, ut patet ex sensu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac uidetur consentire, quia cõparat hominẽ arbori inuersæ, & cerebrum radici arboris. Alij uolunt q; hepar primũ sit in creatione, quia illud membrũ cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari: sin minus, inordinate procederetur. Et ista ratione dicit Arist. q; cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria. & ideo primo debet creari. non enim posset nutriri nisi primo uel prius fieret uita. Vnde cum operatio uitalis primo sit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminat uehiculum, quo mediante alligatur foetus uni partium capitum mãmillarum, per cuius uehiculi inferiorem meatum transmittitur de puro sanguine menstruo matris, uel alio, per quem membra quæ prius erant alba rubificantur. Illud aũt uehiculum alligat foetum matrici: & cũ illud uehiculũ posterius sit in conceptione, alijs tamen prius est in perfectione. Per sex aũt primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principaliũ mẽbrorum. Postea per tres sequentes dies inchoant interius lineationes & punctationes aliorũ membrorum. Per primos autem sex dies nihil attrahitur à matrice, quia parum aut nihil deperditur de illa materia: & si deperditur, nõ est utilis restauratio, unde nihil attrahitur. Per sex aũt dies sequẽtes penetrante uẽtositate & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes uenarũ & arteriarum. Per duodecim dies sequentes, subintrat sanguis per uniuersa membra carnea. Vnde in abortu apparent tunc temporis frusta carnea. Et per ipsos diuidit etiam spinalis medulla à cerebro per spinam dorsi. Item per nouem dies sequentes distinguuntur mẽbra à se inuicem, latera à collo, & collum à capite, coxæ à natibus, & ita de singulis alijs. Et ita in uniuerso erunt xxxv. dies: tamen in quibusdã ista tẽpora formationis anticipant, & in quibusdã postponunt partitiones totalis tẽporis formationis, tum per unum diem, tum per plures. Tripliciter ergo uariatur totum tẽpus formatio-

nis. quoddã enim terminatꝰ in xxx. diebus, quoddam in xxxv. quoddã in xl. ita ꝙ quinqꝫ dies semper interueniunt & intercidunt. Causa aũt huius diuersitatis est calor intensior in quibusdã, remissior in alijs: & materia magis & minus obediens. Fœminæ corpus tardius formatꝰ ꝙ̃ corpus maris. Tempus aũt motus, id est illud in quo apparet uel sentitꝰ motus uoluntarius ex anima sensibili, duplum est ad tẽpus formationis. Tẽpus aũt partus triplum ad tẽpus motus. Et propter istas diuersitates temporũ formationis, etiã uariãtur tẽpora partus. Et ideo quidã nascunꝰ in vij mense, quidam in viij. & quidã in ix. Totum autem quod dictum est de temporibus formationis, experimento compertum est per diuersa tempora abortuum, in quibus apparent uisui antiquorum medicorum successiuæ diuersitates formationum.

De anatomia panniculorum fœtus. Cap. 20

In quibusdam aũt materijs calor est maior. statim aũt declinãte calore, & penetrante in profundum extremitatib. relictis, induitur pellicula ad modum corticis exterius, sicut patet in ouis, quæ uestiuntur extra tenuissima tela prius, et postea testa duriore. Similiter in arboribus, quæ uestiunꝰ triplici cortice, et in fructibus quarundã arborum qui duabus uel tribus tunicis teguntꝰ. Similiter fœtus in utero matris inuoluitꝰ tribus pelliculis: quarum prima uersus fœtũ tenuissima est, & dicitur camisia pueri, uel profundatio sudoris. ista eñ pellicula abstergit puerum à sudore, qui est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculam & sequentem recipitur secunda superfluitas, scilicet urina. statim enim quando excolatꝰ per renes, nõ intrat statim uesicam, sed per quendã meatũ dirigitꝰ ad umbilicũ, ubi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellitꝰ inde ante partum, imò exit cũ puero. Cuius retentionis hæc est causa, scilicet ut ex humiditate mollificet & infundat matricẽ, ut sufficienter amplificetꝰ ad exitũ pueri, quia facilius excolatur per humidũ ꝙ̃ per siccũ. Interior aũt tunica subtilior est cæteris. & cõponitur ex arterijs et uenis, in quibus deferꝰ sanguis ad nutrimentũ fœtus, uenalis sanguis hepati, arterialis cordi, & hęc est tunica similis retinę. Prima aũt superfluitas non est in fœtu, quia nihil dum est in matrice intrat per os, & ita nihil in stomachũ & intestina, quod postea exeat per secessum. Venit aũt ei nutrimentũ per umbilicũ de sanguine materno, qui transmittitur ad hepar, & ibi quandam suscipit digestionem. Inuoluitꝰ ergo iij. panniculis fœtus, sed non propter dictas causas solum, sed ut fœtus firmiter adhæreat matrici. nõ enim sufficeret illud unum solum uinculum per umbilicũ, nisi in pluribus locis per pelliculas illas alligaretꝰ matrici. Habet enim fœtus positionẽ & situm membrorum naturalem secundũ diuersas sui plicaturas naturales. Ambas autẽ manus habet positas supra ij. genua, brachijs extẽsis ex utroqꝫ latere, & faciẽ positam inter manus, & nasum inter genua. & habet genua flexa, et pedes iunctos. processu aũt temporis crescit & augetur uehementius, & fortius mo-

A uetur. Et tẽdit ad exitum triplici de causa. una causa est propter angustiam loci in utero materno. alia causa est propter defectũ nutrimenti: nõ enim sufficit ei quod transmittitur à matrice. tertia causa est angustia inspirãdi & expirandi, & paucitas aeris, qui quidem nimis calidus attrahitꝰ. In matrice ergo tempore partus puer cõuertit se ad exitũ, scilicet caput inferius & extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeundo, ut præcedat caput, & sequãtur cætera mẽbra. Caput enim ex sua crassitie & grauitate facit locũ cæteris mẽbris gracilioribus: quando uero præcedunt pedes, timendum est ne brachia frãganꝰ: quãdo præcedit unus pes, timendũ est de alio. idem dico de cæteris mẽbris. Rumpuntur enim cotylidones, & exit san-
B guis cum aquositate, qui retentus inter pelliculas mollificat & infundit matricem. Matrix autem post tantam dilatationem cito redit ad propriam uel pristinam constrictionem, & hoc nimia operatione naturæ.

De anatomia genitalis uirgæ. Cap. 21

Habet aũt uirga uirilis cõpositionẽ ligamentalem. Cõponitur enim ex crassis uenis, neruis, et arterijs: ut recipiat multũ intra se de spiritu & uentositate, quæ faciunt ipsam inflari et erigi quando opus fuerit, & per ipsam deportari materiã sementalem. Longitudinẽ naturalẽ habet inter vi. & ix. digitos, ut possit attingere ad locũ sibi destinatũ in proiectione spermatis. Item habet ij. meatus, unũ in quo deferꝰ sperma à testiculis, alium in quo
C defertur urina à uesica, qui tamen meatus conueniunt tandẽ in unum meatũ. In ipsa enim uirga sic accidit sicut in collo matricis, quia per aliũ meatum exit urina, & per alium meatũ intrat sperma uiri, tamẽ ipsi ij. cõueniunt in ipso collo, & fit meatus unus. Veniunt aũt nerui ad eius cõpositionẽ ab inferiori parte spinalis medullæ. ueniunt etiam quædam ligamenta à pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorũ, unum par longitudinalium & pro tẽsorũ, quibus erigitur & extenditꝰ: & aliud par habet musculorũ trãsuersorũ, quibus mediantibus erigitur. Quare si unus musculorum spasmaretur, tunc declinat uersus unum latus. alter uersus alterum declinat, si neuter dirigitur. Istis etiam mediantibus post iniectionem spermatis retrahi-
D tur ad priorem mensuram.

De anatomia cordis. Cap. 22

Creauit deus cor ex carne crassa forti & dura, ut esset longinquũ à lęsionibus, neqꝫ nimis uelox, neqꝫ nimis tardũ esset ad motum, neqꝫ nimis paruum, propter multũ aerem & sanguinẽ quẽ recipit. Figura aũt eius est pineata, quia latũ aliquantulum in rotundum est in parte una: & hoc ut locum haberent amplum uenæ & arteriæ exeuntes & subintrantes in illa parte. Et in alia sui extremitate pũctale habet acumẽ, ut in una sui parte contingeret ossa costarum quibus uicinatur, ne læderetur ab ipsis. Et pineatã habet figuram & rotundam, quia nulla figura melius quàm ista cõiungit punctũ cũ superficie, cũ à puncto per crescentes circulos gradatim perueniatur ad ultimam superficiem

ciem. Inuoluitur aũt cor in quodam forti pannicu lo ad sui defensionem, qui capsula cordis appellatur. inter quem & ipsum cor, tantum uacat spatium, quod sufficit ad plurimã cordis dilatationem, ne ex constrictione inducat suffocationem in ipso. Colligatur autem cordi in tribus locis, scilicet in punctali extremitate, ubi magis est chartilaginosa, propter defensionem illius partis à duricie ossium uicinorũ: & in duabus auriculis similiter: quæ quidem auriculæ apparent extra, quasi duo additamenta carnium, per quarum inferiorẽ subintrat uena deportãs sanguinem ab hepate ad nutrimẽtum cordis, & ad generationem spirituum, & sanguinis uitalis. superiorem autem auriculam subintrat canna pulmonis, deportans aerem ad temperationem caloris innati: & ita leuioris, scilicet aeris meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones, siue folliculos, ad modum quarundam bursarum, in quarum parte suprema recipitur aer, in quarũ infima recipitur sanguis, in quarum media quæ fouea appellatur, fit aeris & sanguinis cõmistio, & spirituũ generatio. Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Componitur autem cor ex omnibus generibus filorum, scilicet longitudinalibus quibus attrahit, latitudinalibus quibus expellit, & transuersis utrorumq; quibus retinet. Vergit autẽ cor uersus sinistrum aliquantulum, ut det locum hepati posito in dextra parte, ne duo tam calida mẽbra in una parte corporis ponantur corpus calefaciẽtia. Sunt aũt duo subintrantia cor, uena concaua deferens sanguinem ad nutrimẽtum cordis, & generationem spirituum, & canna pulmonis deferẽs aerem, ut ex ipso & aere generetur spiritus. Duo egrediuntur, sicut est uena arterialis, uel arteria uenalis. quę sic appellatur, quia media est inter uenam & arteriam, quæ deferunt sanguinem calidum & subtilem ad nutrimẽtum pulmonis. Et propter hoc dicunt quidã quòd pulmo calidam & siccam habet complexionẽ, quia nutritur calido & sic. sanguine, scilicet cholerico: tamen ex accidenti frigidus est & humidus: unde dicitur proprium uas phlegmatis. humor enim distillat à cerebro ad pulmonem quasi pluuia, unde ex accidẽti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista aũt uena unam tantũ habet tunicam, cum omnes alię ad minus duas habeant: & hanc mollem habet, & hoc multiplici ratione. una ratio est, quia intrat substantiam pulmonis, quæ tenera est & mollis: & si uena esset crassa & dura, de facili posset siccari, et suscipere rimam, & fissurã, & pulmo per ipsam. Alia ratio est quia mollis est, ut sequatur motũ pulmonis. quod non faceret si esset dura: & est ad modũ iunci in aqua, qui ex sua mollicie & flexibilitate sequit̃ motum aquæ. Alia ratio est, quia uena non procedit per longam uiam, imò tantum per substãtiam pulmonis. unde iacet super pulmonem sicut super culcitram. Vnde si sanguis uenam impleat, cum non habeat durum & resistens, nõ læditur ex percussione. Alia uena egrediens à corde est illa quæ dicitur aorta, quæ defert sanguinem uitalem per to

A tum corpus: & habet duas tunicas, interiorem duram, & exteriorem mollem. duram propter subtiliorem sanguinẽ & penetrantẽ, ne ille extra resudaret. defert eñ sanguinẽ pulsatilem ista. Exteriorem habet mollem, quia si haberet eam durã, cum iste sanguis pulsatilis impleret illam interiorẽ & ipsa exterior ex eius duricia repercuteretur & læderetur tunc: et propter hoc exterior mollis est, ut receptio ictus siue pulsus sit tanq; in molli. Ramificatur aũt ista per totum corpus: & eius rami interius superiacent uenis quietis, ut tanquam uolubile omnino sustentetur ab illis. Exterius uerò iuxta superficiem corporis supponunt̃ eis, unde habeant ea quasi scuta & tegmenta. Et discernit̃ iste sanguis pulsatilis qui uitalis est ab ipso qui nutrimentalis est, quoniam hic saltando exit interpolate, alius continue & quiete.

B

De anatomia pulmonis. Cap. 23

Viuit cor cum suis dilatationibus & cõstrictionibus et quietibus intermedijs, cuius calor excellens, signum est audaciæ. superexcellens uerò signum est maniæ. Nõ enim magnitudo cordis causa est audaciæ, neq; paruitas est causa timiditatis: quoniam lepus & ceruus magnum cor habent secundum mensuralem sibi proportionem, cum timidi sint. quædam similiter animalia paruum habent cor, sed calidũ, & propter hoc audacia sunt, sicut serpens tirus, mustela, &c. Et quoniam cordi necessaria fuit cõtinua aeris attractio, ut in animalibus ambulabilibus, neq; potuit attrahi ab extrinseco, tum propter loquelam & uociferationem siue cantum, tum propter corruptionem aeris exterius, necessarium fuit ut esset aliquod uas receptaculum aeris attracti interius, ut aer reseruaretur ad tempus, & rectificaretur à suis nociuis qualitatibus, quod quidẽ uas pulmo uocatur. Est igitur pulmo caro tenera & rara, ut recipiat aerẽ in magna quantitate. Vnde animalia quæ magnum habent pulmonẽ & ualde rarum, multum morantur sub aqua. quæ paruum, parum morantur. hi enim frequenter inspirant & expirant: alij uero rarius. Habet autem pulmo magnam quandam cãnam, quæ superius terminatur ad epiglottidem, per quam attrahitur aer: quæ quidẽ canna ramificat̃ & dispergitur per multã substantiam pulmonis: & iterũ ex opposita eius parte est canna quæ subintrat cor descendendo. Non aũt mouetur pulmo per se & suo proprio motu, sed potius motu dilatationis in inspiratione, & constrictionis in respiratiõe, qui quidem motus à corde sunt, quoniam in sui cõpositione pulmo non habet neruũ, à quo est motus cõmunis membro animalis. Exterius aũt inuoluitur quadã pellicula, quę fit ex neruo dilatato circa ipsum: & ex ista pellicula totum sensum habet in se. Et est pulmo in illa cõparatione ad animalia ambulãtia, in qua sunt brãchiæ pisciũ ad ipsos pisces. Habet aũt pulmo v. distinctiones, pelliculas scilicet tres ex una sui parte, & ij, ex altera. ij. maiores & iij. minores, ut si forte lædatur in una uel ij. sui partibus, saluetur in alijs, quoniam si esset cõtinuatio in sui parte, læsio unius partis per

C

D

continuationem totale membrum læderet. Habet aũt pulmo distinctiões ij. maximas, & quinq; subdistinctiones paruas, quas pelliculas nuncupamus, ut si forte una earum lædatur & impediatur à suo effectu & actione, altera suppleat, neq; cesset ab officio suo. Tres aũt illarum pellicularũ magis uergunt uersus dextrã. quarũ una non mouetur sicut cæteræ, sed tantũ ad hoc est ut per eam trãseat uena cõcaua, quæ ab hepate dirigit̃ ad ipsum cor, & illa uena est quasi lectus in quo iacet. Duæ uero pelliculæ magis uergũt uersus sinistrũ, cuius dictionis hæc est ratio: quia iij. pelliculæ à dextris sunt, ut una illarũ sit uicinior uenæ cõcauę quam uestit. Alia ratio est, ut exeuntes ex ęquo ij. panniculi ex parte cordis, cũ ipso corde teneant sinistrã partem pectoris. Et iij. pelliculę ex parte hepatis tenebunt dextrã partẽ pectoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinquatur uacua magis ꝙ̃ alia. Tibia autem pulmonis instar stipitis habẽtis multas radices ramificatur secundum substãtiam pulmonis, qui quidẽ rami per totum pulmonem diffundunt̃ ita, quòd eorum capita siue orificia extrinsece sunt aperta, neq; aliquo tẽpore clauduntur, sed sugunt continue & attrahunt superfluitates pectoralium, descendentes à capite ad loca inferiora pectoris. Neq; solum per illos ramos cannæ pulmonis attrahuntur superfluitates cordis, sed etiam superfluitates à capite descẽdentes. Est autem pellicula quædam diuidens suos thoraces à se inuicem, transiens per maiorem diuisionem pulmonis, quasi distinguens eum in duas medietates, alligatas cum spinis dorsi posterius, anterius uero pectori. cuius causa finalis prohibet ne transeat aliquod læsiuum ab uno thorace ad alium, si lædatur uel patiatur prius quàm alius. Canna autem pulmonis superius componitur ex annulis quibusdã perfectis. inferius aũt ex annulis imperfectis: quanto enim magis ascendit canna, tãto perfectiores sunt circuli, ita ꝙ in ascẽsu decrescunt, donec perueniat ad perfectionem. Gibbositas aũt ipsorũ annulorũ uergit exterius, & efficit gutturis tumorem. uersus aũt interiorem partem ubi deficiũt circuli, est quædam pellicula fortis & spissa quæ supplet officium circulorũ. Quando autem cibus recipitur in gulam, illa pellicula cedit ipsi & reflectitur interius hora deglutionis, ne impediat illam, sicut impediret, si esset carthilago interius, sicut exterius. Superioris autem partis illius cannæ, & exterioris illius duplex est iuuamentum. unum, ut inspiratio & expiratio fiat per ipsum, aliud, ut sit primum instrumentum formationis uocis, & ita fiat instrumentũ uirtutis uoluntarie mobilis. Et est simile de pellicula cooperiente cerebrum, cuius duplex est iuuamentũ. Vnum ut cõiungat uenas & neruos & arterias exeuntes à cerebro, aliud ut tegat & inuoluat cerebrum ne lædatur & dissipetur, cum sit teneræ substantiæ. Expiratur ergo superfluitas aerea, quæ perueniens ad guttur format uocem. Natura ergo format sibi superfluitates, & adaptat ad quædam sui iuuamenta, scilicet squamas in piscibus, & pilos in

A corpore. Componitur autem guttur ex tribus frustulis ad formandam uocem secundum plures sui differentias, scilicet gracilem, & crassam, & ita de aliis. quoniam ad diuersos motus & contrarios alicuius membri, necessaria sunt plura frustula alicuius membri, sicut patet in digitis, qui ad uarios motus aptantur: quorum primum frustulum est quædam chartilago cõposita ad modum aliarum cannarum ambarũ. Interius circulus est imperfectus, ad modũ peltæ, cuius gibbositas extra apparet in gutture. Eius uero defectus est uersus gulã. unde chartilago peltalis uocatur. Cuius quodam modo supplet defectum quædã chartilago supposita isti inferius, similiter circulum faciens imperfectũ: sed contrario modo se habet peltali, quia eius gibbositas interius est uersus gulam, defectus uero B exterius uersus guttur est. Et ita se habet hæc chartilago, quòd oritur seu collocatur super inferiorem chartilaginem. cuius opus est ne impediat deglutionem, quando gula dilatatur uersus ipsam. hæc aũt chartilago cymbalaris & coopertoria uocat̃. Et est alia chartilago quæ appellat̃ nomen non habens, cum modo collocet̃ uersus partem exteriorem, modo uersus interiorem, quando opus fuerit: quia eius iuuamẽtum est, ut quando deglutitur cibus in gulam interim tegat os tracheæ, & iterum cum formetur uox in gutture, interim tegat os gulæ. Si aũt accidat quòd loquatur deglutiens aliquid, remouetur id operculum, & aperitur os tracheæ: & quando subintrat mica pa- C nis per tracheam, tunc natura per fortem tussim conatur expellere illam. Chartilago autem nomẽ non habens duo habet additamenta hæc illa quæ subintrant illud cooperculum, siue cymbalarem chartilaginem, & tenent ipsam in debito loco & positione. In formatione autem uocis, quanto magis eleuatur peltalis & cymbalaris, tanto magis gracilescit uox, & trachea arteria tanto magis elongatur & arctatur. quando uero illæ chartilagines deprimuntur, uox crassescit, & trachea dilatatur intus magis.

De anatomia diaphragmatis. Cap. 24

Diaphragma est quædã pellicula diuidens regionẽ uitaliũ à regione nutritiuorũ. unde dicitur diaphragma quasi duo frangens. Cuius cõpositio D est ex neruis & ligamentis. Habet aũt illud iuuamentum, scilicet ut sit primũ principiũ motus inspirationis & expirationis. motu enim diaphragmatis mouetur pulmo: pulmo aũt non mouetur ex se uel per se, cum non habeat neruũ in se. Alligatur aũt diaphragma spinæ dorsi retro, & anterius pectori. Et annexum est circũquaq; corpus corpori per circuitũ, per musculos aũt habet motum circularem. Cũ aũt motus dilatationis in circulo, à medio pũcto incipiat & terminetur in extremitatibus, & motus constrictionis incipiat ab extremitatibus & terminetur in medio, necesse fuit ut principium motus diaphragmatis esset in medio illius. Descẽdit ergo à sexto pari neruorũ quidam neruus directe & perpendiculariter per medium punctum ipsius diaphragmatis, præstans & sen-

sum

sum & motum, qui postea ramificatur & diffundi tur per totum diaphragma. Præterea ueniunt alij duo nerui à quinto & quarto pari neruorum ab ipsa spinali medulla & spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidem ut adhæreat uestitur carne, ut in suo defectu subintret pelliculam illam quæ est diuidens duos thoraces, facientes duas distinctiones pectoris. & quodammodo uestitur & adhæret donec perueniat ad diaphragma. Contingit autem quòd diaphragma quandoque apostematur, & impeditur à suo motu, & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei uenientibus, qui sunt 84. testante Gal. & etiam iuuatur à folijs narium per uehementem inspirationem & expirationem.

De anatomia cerebri. Cap. 25

Et cerebrum diuiditur in tres substantias, in uelarem, medullarem, & uentres plenos spirituum, qui sunt principia neruorum à cerebro orientiū. Cerebrum autem est frigidum & humidum, frigidum uero ne inflammetur uapore fumorū ascendentiū à stomacho, & ne inflammetur motu neruorum sensibilium, uel per operatiões sensibiles, ut imaginationes & cogitationes, & ut temperet sua frigiditate spiritus uitales calidos ascēdentes. Molle & humidum est, ut de facili suscipiat impressiones sensibiles, & ut possit esse nutrimentū neruorū, qui à principio sui molles sunt, & gradatim & successiue indurantur. Item leues sunt nerui, rari, & flexuosi. leues, ut suscipiant spiritus. rari ut præstarent ei facilem motum, & directum, & uelocem. flexuosi, ut deseruiant mēbris ad regendum se faciliter uersus quamlibet partē. Item cerebrum in anteriori sui parte est mollius & humidius, propter neruos sensibiles inde orientes, qui molliores habent esse quàm nerui motiui. In posteriori sui parte durius est, propter neruos motiuos inde orientes, qui duriores habent esse quàm nerui sensibiles, & propter illam partē in qua est thesaurus memoriæ & repositio formarum. Cerebrum autem secundum latitudinem diuisum est in duas partes, ut hoc membrū unum sit, sicut & cætera membra bina, ut si forte lædatur una eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit autem posterior pars cerebri cum suis uelaminibus in concauitatem spinæ, & ex illa parte oriuntur nerui, ex utraq; parte lateraliter atq; ad ambas partes corporis uicinas tendunt.

De anatomia neruorum à spinali medulla orientium. Cap. 26

A spinali medulla xxx. paria neruorum oriuntur, & unus neruus qui caret pari. quorum vij. à spondylis colli oriuntur: alia uero vij. à superiorum costarum spondylis oriuntur, quæ in rectitudine pectoris sita sunt. Alia uero quinq; quæ sunt post ipsa ab inferioribus costarum spondylis nascuntur. Oriuntur & alia quinq; à quinq; spōdylis renum. Ab osse uero quod renibus supponitur oriuntur alia tria. post quæ alia tria ab osse caudæ nascuntur. A caudæ autem summitate neruus carens pari oritur. Primi paris egressio est à duobus spondyli primi foraminibus, quod in capitis solū

A musculis spargitur, & est paruum & minutū. quoniam melius uidetur, cum locus à quo egreditur sit angustus. Par secundum à foramine quod est inter primum spondylum & secundum oritur. cuius maior pars transuersa ad cutem capitis ascendit, dans ei motum. Et quod primum minus facit propter sui paruitatem, consequens ipsum complete emendat. musculoq; colli & maxillarū coniungitur, dans ei motum. Par tertium exiens à foramine inter secundum & tertiū spondylum, statim in duo diuiditur ex utraq; parte, quarum una musculis qui maxillas mouēt transmittitur: & est quando musculis miscetur temporum, & cū musculis aurium in bestijs, & quandoq; in hominibus. alia uero pars ipsius per musculos dispergitur qui inter utrasque locantur scapulas. Par uero

B quartum inter tertium & quartum spondylū exoritur, & partitur in duo sicut præcedens: sed pars ipsius ascendens est parua. & quidam dixerunt iam quod ab ea penetrant rami sicut araneæ tela extensa super uenam, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis, & pectus in duo media partiendo incedens: sed eius pars minor ad superiora reflectitur, & in fundo musculorum profundatur, donec ad suprema uadat: & musculis mandat ramos qui inter caput & collum sunt communes: & dixerunt quidā quòd ab eo ad dorsum descēdit ramus. Quintum uerò par inter iiij. & v. egressum in tres diuiditur partes: & est unus ramus, & est minor pars

C perueniens ad musculos qui caput anterius peruertunt, & ad alios musculos qui capiti sunt communes & collo: & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur, & miscetur, & ad medium penetrat diaphragmatis. Par uero sextum, septimum, & octauum, ab alijs secundum ordinem egreditur foraminibus. Sed octaui egressio est à foramine communi inter finem spondylorum colli & primum spondylum dorsi: & eorum rami uehementi miscentur mistura. secundum plurimum eius ad scapulæ peruenit superficiem. & pars eius maior, quæ est ex iiij. & minori parte quæ est ex iij. peruenit ad diaphragma. & plurimum septem peruenit in adiutorium: licet sint quidam qui ex ipsis ramis ad musculos capitis & colli & dorsi

D cum ramis quinti associati uadant ad diaphragma: sed tamen ille qui est ex quinto ad partem manus tendit, & non transit scapulam. Sexti uero paris quidam ad musculos scapularum diriguntur, & alij mouēt adiutorium, alij uero à superioribus partibus dant sensum adiutorio, alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi uero paris quidam mandantur musculis qui sunt in adiutorio, qui sparguntur dantes eis sensum. Octaui uero paris partes quædam per cutem hanc quidem partiūtur, dantes eis sensum: alij uero ad musculos brachij tendunt motum manibus præstantes. Primum autem par ex paribus membrorum pectoris egreditur inter i. & ij. spondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes. quæ autem maior est, in omnibus musculis spargitur costarū, &

in muſculis dorſi ſuper primas coſtas extenſum procedit, & viij. neruorũ colli obuiat, & ſimiliter ad manus protendit, donec ad digitos et palmam perueniat & manũ, & ſegregatur per eam, dans ei motũ uel ſenſum. Par uero ſecundũ, à foramine egreditur quod prædictum ſequitur foramẽ, cuius pars ad adiutorij tendit ſuperficiem, dans ei ſenſum. & ipſius reſiduum cum alijs partibus quę remanſerunt, aggregantur, & ad muſculos ſcapulæ qui ſuper eam poſiti ſunt aſcendũt, ipſius mouentes iuncturã. & ad muſculos perueniũt dorſi, qui ex iſtis neruis ſpondylorũ pectoris oriuntur. & ramus qui ad ſcapulam non protenditur, ad muſculos dorſi uadit, & ad muſculos qui ſunt inter coſtas primas in poſterioribus pectoris poſitas. Qui uero ex ſpõdylis ſecundarũ naſcuntur coſtarum, ad muſculos ueniunt, qui ſunt inter coſtas & ramos, cum iſtorũ neruorũ ramis. Præterea à ramis neruorũ arteriæ & uenæ aperte currunt, & ſpinalem medullam ingrediuntur per loca unde ipſi egrediunt̃. Nerui exeuntes à duobus ſpondylis pectoris in hoc cõmunicant, quòd pars eorũ ad muſculos dorſi peruenit, & pars ad muſculos uẽtris, & ad muſculos qui ſunt in dorſo preſſi. tertia autẽ ſuperior cum neruis miſcet̃ qui à cerebro ſunt deſcendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurium multos tranſmittunt ramos, cum quibus ramus tertiæ partis, & ramus nerui primi, oſſibus alchatim miſcentur. Sed iſti duo rami coxæ non pertranſeunt iuncturam, ſed in ipſius ſparguntur muſculis, & ita eos pertranſeunt incedendo ad crura. Neruorũ autem cruriũ & pedum forma, à neruis manuum & pedum ſeparatur in eo, quod non iunguntur, & inclinant ſubmerſi ad cerebrum. Non eſt autẽ forma continuitatis adiutorij cum ſcapula, ſicut forma continuitatis femoris cum coxa, neq; extremitates cum origine ſuorũ neruorũ. Et iſti quidẽ nerui ex parte cruris, diuerſis tendunt modis. ſunt enim ex eis qui occultant̃, ſunt qui manifeſtant̃, ſunt qui ſubmerguntur ſub muſculis cooperti. Et quia muſculi qui ex parte femoris oriunt̃, neruos ad utroſq; pedes nõ habuerunt à poſteriorib. partibus, neq; ab occulto femorũ, propterea ibi muſculi multi & uenæ factæ fuerunt, ut pars neruorũ quæ eſt in pectine, curreret & penetraret in foramine quod ad teſticulos deſcendit, donec ad muſculos uadat femoris, & deſcendat ad muſculos poplitis. primũ autẽ par ex neruis ſequentiũ ſpõdylorũ cõmiſcet̃ cum neruis antecedẽtibus, ſicut diximus. Alia uero paria, & unũ par quod ab extremitate orit̃ caudæ, muſculis ſpargunt̃ ſphincteris, & ipſius uirgæ, & muſculo ueſicę, & matricis, & in pãniculis uentris, & in partibus domeſticis ſuperiorib. oſſis femoris, & in muſculis qui naſcuntur ab oſſibus alchatim.

De anatomia uenæ concauæ. Cap. 27

Vena uentrem habens ad cor, quando uenit in rectitudinem diaphragmatis, trãſmittit ramos ad ipſum nutriendum. quæ poſtea perforat diaphragma, per cuius foramen uenæ ſubtiles ab eis diſgregatæ panniculo qui pectus in duas diuidit par-

A tes, & cordis capſulæ, atq; glandulæ quæ à medicis uocatur mina, continuantur, & per prædicta ſpargũtur membra. Poſtea uero quidam magnus ramus ab eis ſeparatur, qui uni duarũ cordis auricularum, dextræ ſcilicet continuatur, & diuiditur in tres partes, quarum maior dextram cordis aurem intrat, ſecũda cordis ſuperficiem exteriorem circuit. tertia uero ad inferiora ramos tranſmittit. & poſtea procedit aſcendendo, & retorquet ad furculas. Et tranſmittit à ſe ramos ad nutritionem omnium partium uicinarum interiorum & exteriorum. Quando autem ramificatur ex utraq; parte, & uenit in rectitudine axillarũ, ramus quidam magnus exterius ab ea egreditur, & ad locum qui eſt in alis axillæ protenditur, quæ baſilica appellatur.
B Sed etiã prior quæ relinquitur circa furculas, quę eſt ſtipes huius baſilicæ, in duas diuiditur partes: quarum una ad dextram, altera ad ſiniſtrã tendit. Et iterum utraq; iſtarum ſubdiuiditur, quarũ una diuiſio humero ſuperpoſita ad manum tẽdit, & uocatur cephalica. Alia uero diuiſio utrinq; in duas diuiditur partes, quarum una per interiores partes colli aſcẽdit quouſq; cranium intret, & partes membrorũ cerebri, & ſuorũ pãniculorum ibidem irrigat. Et in tranſitu eius per collum uſq; ad cerebrũ diuiduntur ab eo rami ſubtiles, qui membra in collo humectant. & hæc uena gaudet cholera. Alia uero manifeſta aſcendit, quouſq; per faciem, oculos, caput, & nares diuiditur, ut omnia membra nutriat, quæ ideo manifeſta uocat̃. A ue-
C na autem humerali, dum per cubitum tranſit, rami quidam ſubtiles ſeparantur, à quibus ea quę in adiutorio exterius manifeſta ſunt irrigãtur. Similiter ſub uena axillarũ aggregantur rami ſubtiles, qui rami adiutorij muſculos nutriunt. Et quando humeralis uena & axillaris prope cubiti iuncturã ueniunt, duæ partes ab eis ſeparantur, una ſcilicet ab axillari, alia ab humerali: & coniuncti deſcendunt quouſq; ex eis una fiat uena, quæ purpurea uocatur. Alia uero humeralis pars protendit̃ ſecundum diuerſas adiutorij partes, & ſuper arundine altera tranſit: & uocatur funis brachij. Axillaris uero pars altera quæ una eſt ex inferiorib. partib. brachij, quæ eſt in profundo, uſqueadeo protenditur, quouſque ad caput inferioris arundinis
D perueniat, & fit ex ramis ſuis uena una, quę eſt inter medium & auricularem, quæ ſaluatella appellatur. Pars autem quæ ad corporis inferiora deſcendit, ſuper ſpondylos coſtarum tranſit, deſcendendoq; inferius porrigitur. à qua egrediuntur rami qui uadunt ad renum faſcias, & ſuorum panniculorum, & ad membra quæ ex eis diſponuntur, & ea nutriunt. A qua poſtea duo rami magni ſeparantur, qui renum intrant concauitates. poſt quos reperiuntur duo alij qui ad teſticulos uadũt. Deinceps ab eodem in rectitudinem cuiuſque ſpondyli duo alij ſeparantur, qui ad utraque procedentes membra quæ circa ipſa ſunt, uel quæ ſunt occulta, ut uulua, ueſica: uel manifeſta, ſicut uenter, ilia humectant. quæ quando ad ultimum uenerit ſpondylum, in duas ſeparatur. quarum u-

na ad dextrum pedem, & alia ad sinistrum uadit. A Et ab his segregātur partes quæ femorum muscu los nutriunt. quarum quædam sunt occultæ, à qui bus occulti nutriuntur musculi, quędam manifestæ, quæ manifestos humectāt musculos. Quæ ite rum quando peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes. quarum una per molam trāsit, cuius rami, omnes cruris musculos nutriūt qui interius & exterius inueniunt. Alia uero ad partē cruris domesticam tendit, quę similiter occultat usq; adeo taliter, donec partē super malleolum interiorē operi re incipiat. & tunc ex ea, quæ saphena uocatur fit uena. Pars uero tertia ad partem cruris syluestrem tendit, quę similiter occultat quousq; ad malleolū ueniat exteriorē, quæ dicit ischiadica. Ab utraq; autem istarum, quando ad pedem perueniunt, se- B parantur partes quæ per pedem sparguntur. quarum illæ quæ partibus digitorum sunt, & si ab eo reperiantur, uenæ ischiadicæ sunt partes.

De anatomia uenarum manus. Item de uenis & arterijs quæ inciduntur. Cap. 28

Venæ autē manus quæ phlebotomantur sunt quinq;, nigra siue purpurea, basilica, funis brachij, & axillaris, quæ est ramus basilicæ, & sceilem, & cephalica, quę omnib. maior est. Basilica uero ma gni timoris est, propterea quod arteria cadit sub ea. & neruus et musculus etiā sub ea cadunt. In ba silica quoq; phlebotomanda quanto plus ad brachiū descenderis, erit sanius. Propterea sciendum quod basilica axillaris & cephalica super iuncturā phlebotomiæ appropiant, & non sub ea, neq; in ea: ut sanguis bene saliat, & sit securitas à no- C cumentis neruorū & arteriarum. Cephalica uero quod est ex collo supra ipsum partim, & partim sub ipso euacuat, & terminū partis hepatis nō per transit, neq; hypochondriorū. Basilica uero euacuat partes pectoris, & quod est à parte uentris in ferius. Nigræ uero iudicium inter cephalicā & ba silicam mediū est. Funis uero brachij similis est cephalicę. Sceilē siue saluatella quidē quę in dextra, doloribus hepatis confert, & quæ in sinistra, dolo rib. splenis, Et quod sanguis phlebotomię dimittatur donec per se restingitur. Manus quoq; illius qui phlebotomatur, in aqua calida ponitur, ne cito sanguis restringat. Sed arteria manus quæ phle botomatur, est arteria quæ inter pollicem & indicem existit. Eius iuuamentum in antiquis dolori- D bus hepatis & diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc uidit somnians, & expertus est postea. Et ex uenis pedū quę phlebotomant una est ischiadica, & est à parte syluestri calcanei. est alia sub eo, aut supra ipsum. Et ligatur in fascia, & inuoluitur quod est supra ipsum in summitate coxæ usq; ad calcaneū fortiter. Et melius quidē est ut balneet ante. Et si ipsa fuerit occulta, aliquis suorū phlebotomet ramorū, qui inter minimū & secundū existit. Et iuuamentum phlebotomiæ ischiadicę magnū est in dolore sciæ, & podagræ, & in uarice, & elephātiasi. Et saphena quæ est uersus inferiorem partē pedis, manifestior est q̄ ischiadica quę phlebotomatur ad euacuationem sanguinis ex membris sub hepate, & ut sanguis à superioribus ad in feriora declinet. quare menstrua prouocat, & hæmorrhoidum orificia aperit. Et super calcaneum retro est uena, quę est saphenę ramus, & operatur quantū ipsa. Et ad summum phlebotomia uenarū pedum cōfert ægritudinib. quæ fiunt ex materiebus ad caput declinantibus, & ægritudinibus ma tricis. & magis debilitat quàm phlebotomia uena rū manus. In uenis capitis quæ phlebotomantur, quædā sunt quietę quædā pulsatiles. Quietæ sunt uena frōtis quæ inter duo existit supercilia cuius phlebotomia confert grauitati capitis, & proprie illi quæ est in posteriori parte, & grauitati oculorum, et dolori capitis. Super cornu capitis phlebo tomatur propter hemicraniā, & ulcera capitis. Et duæ uenæ tēporū quæ flexuosæ incedunt. Et duæ uenæ quæ sunt in angulis oculorū lachrymalibus nō apparent multū nisi propter constrictionē suffocantē. Et in ipsis non est profundandus phlebo tomus, quoniā forte fierent fistulæ. & nō egreditur sanguis nisi paucus. Iuuamentū phlebotomiæ harum existit in dolore capitis, & hemicrania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & pāno, & sca bie palpebrarum, & nyctalopibus. Et sunt tres ue næ, quarū locus est post locū ubi extremitas auris tangit quādo prouenit ad capillos. & una earum est magis manifesta, quæ phlebotomatur in principio aquæ & quando caput stomachi fumum rè cipit. & post hoc cōfert ulcerib. crurium, & colli, & posteriorū capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares. & minuūtur in principio lepræ, & fortis anginæ, & angustatione anhelitus, & in asthmate acu to, & in raucedine uocis, & in apostemate pulmo nis, & in spirādi difficultate quæ ex multo sangui ne fit calido, & ægritudinib. splenis & laterū. Modus ligādi eas est, quòd oportet trahere caput ad contrariū partis phlebotomiæ, ut uena extēdatur sicut chorda. Et ex eis sunt uenæ labiorū, scilicet quatuor. super unumquodq; existit par, quæ conferunt ulcerib. oris, & pustulis, & doloribus gingiuarum, & earum apostematibus, & earum laxitati, & ulceribus, & fistulis, & scissuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est uena quæ est sub lingua. & propter grauitatē linguę, quæ est ex sanguine, minuitur. Et ex eis est uena, & est inter mentū & labium inferius, quæ phlebotomat propter oris fœtorē. Et ex eis est uena furculæ, quæ phlebotomatur in mordicationib. oris stomachi. Et ex uenis quæ phlebotomātur in corpore, sunt duæ uenæ supra uentrem, quarū una supra hepar, altera supra sple nem. & phlebotomatur dextra in hydrope, & sini stra in ægritudinib. splenis. Ex arterijs uero quæ sunt in capite, est arteria temporis, quæ quandoq; phlebotomatur, quandoq; inciditur, quandoque extrahit, quādoq; aduritur. & hoc fit, ut rheumatismi subtiles cōstringantur, qui ad oculos descen dunt. Et duæ arteriæ quę sunt post aures. quę phle botomantur propter species ophthalmiæ, & prin cipiū aquæ, & pannos, & nyctalopas, & antiquū dolorem hepatis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor, & tardatur consolidatio.

De

De anatomia membrorum consimilium. Cap. 29 A

Omnis operatio ab anima procedēs, ut melius in actũ procedat, in corporib. nostris perficit̃. Instrumentorũ aũt corporaliũ alia sunt simplicia, alia cōposita. Simplicia sunt, quorũ quancunq; partem sumpseris, sensibilem cōmunitatem habet cũ corpore & diffinitionem. Cōposita uero sunt illa, quæ non &c. Sed quoniã simplicia sunt in cōpositis, & non conuertitur, de his prius dicendum.

De ossibus. Cap. 30

Inter simplicia primum est os, quod est fundamentũ totius corporis, & reiectio & sustentamentum motus & sensus. Quædã ossa specialia habēt iuuamenta. Quoddã enim propter fundamētum est, ut os spinæ, siue ossa spōdylorũ. quædã ut sint sustentamentũ sensus & motus, ut sunt ossa pedũ, B tibiarũ, & cruriũ. quoddã ad tuendum, ut os cranij, nimirũ ad tuendum cerebrũ ab extrinseco nocumento. quoddam ad replendum, ut os quod supra spōdylum excrescit quasi additamentũ. et hęc ossa sesamina uel simenia dicuntur. huiusmodi ossa maxime reperiuntur piscium, scilicet qui nō habent medullam transeuntē per mediũ spondylorum. quare parum apparet huiusmodi ossa in eis.

De chartilagine. Cap. 31

Est autem chartilago membrũ mediocre in natura inter os & carnem. est enim mollior osse, durior carne, & est propter hoc in animali, ut sit diuisiuũ ossis à carne, ne nimis durum cōiungatur cũ molli immediate. Propterea uero caro quãdo uulneratur & quassatur ab extrinseco, magis læditur C ab intrinseco osse propter sui duritiem. Quædam tamen chartilagines specialia habent iuuamenta. unde quædam posita est in animali, ut sit iuuamētum extremitatum buccellarum ingrediētium uacuitates alterius ossis, & concauitatem eiusdem. quoniam inter illa minor lęsio est, quàm si durum supra durum fricaretur in motu. quædã posita est in extremitate scapularum & humerorum, ut in hora percussionis minor fiat læsio. quædam ad defensaculum nocumenti extrinsecus aduenientis, ut cartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. quædam est suscipiens & retinēs musculos è remotis partibus uenientes, & dicitur chartilago epiglottalis. quædam ut sit suspensorium carnium inferiorum, quæ ponitur in extremitatibus D costarum inferiorum & perfectarum.

De neruo. Cap. 32

Neruus est membrũ mediocre in duritia, dilatabile & extēsibile, solutionē continuitatis non de facili recipiēs siue rupturã, sustentaculum motus & sensus ad uniuersa corporis membra.

De chorda. Cap. 33

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, & relaxata relaxatur, sic musculo relaxato chorda impellitur à musculo & relaxatur, quare membrum extenditur. musculo uero contracto, contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur.

De ligamento. Cap. 34

Ligamentum est membrum insensibile, ortum habens ab extremitate ossis, insensibile per se, sensibile tamen per accidens, quoniã per musculum. Et est duplicis iuuamenti in corpore. unum est, ut ipso medio iungatur os cum neruo. aliud est, ut cũ neruo iungatur ad hoc, ut fortis sit, cum subtilis sit in eius ortu, à cerebro scilicet uel à spinali medulla alba, & cum multiplicem suscipiat decisionem in eius processu.

De musculo. Cap. 35

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorũ & neruorum interstitia replens, cōpositum, ut ipso tracto, uel dilatato secũdum sui partes, sequat̃ extēsio uel incuruatio mēbri mediante chorda. Et est musculus idem quod lacertus, quasi laceratus, id est diuisus secundũ diuersas sui partes. Tendo autē non est ligamētum ut quidam existimant, sed est idem quod chorda.

De arteria. Cap. 36

Arteria est membrũ, ortum habens à corde, cō cauũ existens, ut per eius concauitatem cōcurrat spiritus uitalis ad omnes partes corporis.

De uena. Cap. 37

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Gal. concauum existens, ut per eius cōcauitatem sanguis nutrimentalis trãsmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo. Cap. 38

Panniculus propter multã necessitatem in corpore creatus est. Quidã enim continet membrũ in sua forma debita & positione, ut pãniculus inuoluēs cerebrum. ipsum enim est molle, similiter inuoluens intestina. Quidam est diuidens nutritiua à spiritualibus, ut diaphragma. Quidã est cooperiens intrinsecam costarum superficiem. Quidam est sensificans, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur. unde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos: Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De medulla ossium. Cap. 39

Medullam quidã existimāt esse membrũ, cum mihi dubium sit. Mollis est in substantia unctuosa, quoniam mediante eius uirtute sustentatur.

De carne. Cap. 40

Caro est propter hoc, ut repleat interstitia neruorum & ligamentorũ, uenarum & arteriarum.

De humore. Cap. 41

Est humor membrum molle, ad suscipiendum impressionē de facili. Ex his ergo potest elici, quod membrorum simplicium quædam sunt dura ut ossa, quædam mollia ut humor, quędam media inter mollitiem & duritiē ut media, quædam magis accedentia ad duritiem, quædam magis ad mollitiem. Item quod omnium membrorũ simplicium siue cōsimilium causa materialis est sperma, præter quàm carnis, & adipis siue pinguedinis. Adipis enim causa materialis est unctuositas sanguinis, frigiditas & humiditas efficiens. & remo-

tio à partibus à principio caloris, ſcilicet à corde. Eſt poſitio eius localis, ſcilicet circa partes uentris & renes. Carnis uero, purior pars ſanguinis eſt cauſa materialis. efficiens, calor & ſiccitas, uillorum à ſe deciſione, uenarũ & arteriarum interſtitia ſecũdum ſui poſitionem debitam adimplens. Item carnis diuerſæ ſunt ſpecies. quædã enim dura, ut caro cordis. quædam mollis, ut caro pulmonis. quædam mediocris, ut caro hepatis. Item carnes differunt ſecundum colorem. quædam enim nigra, ut caro ſplenis. quædã alba, ut caro glandis, teſticulorum. quædam albior, ut caro uberũ. quędam purpurea, ut caro hepatis, quædam rubra, ut caro communis. quædam rubicunda, ut caro cordis. quædam flammeola, ut caro pulmonis. quædam crocea, ut caro maxillarũ. De ſpermate autem dubitatur utrũ ſit materia prædictorũ, ut dictum eſt, propter diuerſas opiniões Ariſt. & Gal. Secundũ Ariſt. ſperma uiri coagulo comparatur: ſperma autẽ mulieris lacti. Quare in ſpermate uiri eſt uirtus coagulationis actiue, in ſpermate mulieris coagulationis paſsiue. Secundũ Gal. utriuſq; ſperma coaguli eſt materia. ſed uirile fortius, muliebre debilius. Item pars ſpermatis trãſit ad glandulosãm carnẽ in oſcheum depoſita, ſimilis ex ſimili producta, ad ſimilitudinẽ partis paſtæ depoſitæ quaſi fermentũ alterius. Item glandularum quædam poſita eſt in radice linguæ humiditatis collectiua, unde hauritorium ſaliuæ dicitur. quædam in locis iuncturalibus, ſimiliter humiditatis collectiua, ut ſub axillis & in inguinibus. Itẽ quædam carnes ſunt uilloſæ. quædam carent uillis, ut caro pulmonis, hepatis, ſplenis, renũ. Villoſæ, ut muſculi quibus deferũtur ſenſus & motus per diuerſa corporis membra. Membrorũ autem uillos habentiũ quædam habent uillos longitudinales, & hi ſunt attractiui. quędã latitudinales, & hi ſunt uilli expulſiui. quędã uero tranſuerſales, & hi ſunt retẽtiui. Quoddam autem membrũ magis habet de uillis lõgitudinalibus & latitudinalibus, ut gula, quoddam magis de tranſuerſis & latitudinalibus, ut ſtomachus. quoddã magis de latitudinalibus quàm de aliis, ut inteſtina. Item membrorum uillos habentiũ quædam habent unam tunicã tantum, ut ueſica, quia huiuſmodi ratione mollis ſubſtantiæ contentiuæ. quædam duas, ut arteriæ, ſtomachus, & inteſtina. & hoc ne fiat fiſſura in his quà exiret ſanguis. quoniã nimia relaxatiõe, ipſius exhalarẽt ſpiritus. & ad impedimentũ utriuſq; operatiõis, propter diuerſas operatiões deſcẽdentes à diuerſis principiis diuerſarũ cõpoſitionum.

42 Item inter omnia corporis mẽbra, ſeptem ſunt membra regalia & famoſa, multam ſublimitatem habentia ſecundum ſeptem orbes planetarum, & eorum contradiſtincta, quæ membra ſunt mineræ ſpirituum animæ & intelligentiæ. ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & ſtomachus. Reliqua minus principalia, ſcilicet renes, ueſica, teſticuli.

Secundum uero quoſdam, quatuor ſunt principalia tantum, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli. ſecundum quoſdam uero, tria ſunt principa-

A lia, ſcilicet cerebrũ, cor, hepar, & teſticuli non, eo quod non faciant ad eſſe indiuidui, ſed ad eſſe ſpeciei. ſecundum alios duo tantum, ſcilicet principium ſenſus & motus ſcilicet cerebrum, principium uitæ ſcilicet cor. ſecundum Ariſt. uero unũ tantum, ſcilicet principiũ uitæ, id eſt cor. Vnde uidendum eſt quæ ſit eius ſubſtantia, quæ compoſitio, quæ cõplexio, quæ forma, quis ſitus, qualis ſit eius motus. Subſtãtia uero eius eſt caro craſſa, dura, & ſolida, unde ratione ſoliditatis ponderoſa. q; ſit dura probo. Caro eius melancholiæ eſt generatiua. Item ſi cor diſtemperetur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, ſcilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & ſimilibus duram ſubſtantiã habentibus. quare non eſt aliqua pars humani corporis, ſub æquali proportione ad ipſum, quæ ita

B pendeat ſicut cor. Eſt frigidæ cõplexionis de ſubſtantia. & hoc ſecũdum Ariſt. ſecũdum uero Gal. eſt de calida & ſicca complexione, eo quod continet in ſe calorem totius corporis, ſcilicet materiã caloris, ſcilicet ſanguinẽ & ſpiritũ uitalem, quos per uniuerſa corporis membra exufflat. quare ratione continentiæ & influentiæ ſecũdum Gal. dicitur calidæ & ſiccæ complexionis. Complexionem habet cor ex diuerſis ſubſtantiis, aliorũ membrorum ſubſtantiis ſimilibus, ſcilicet ex carne dura ut prędictum eſt, & chartilagine extrinſecus in radice eius exiſtente, quæ nõ multum differt à natura oſsis, & panniculis fortibus & ſpiſsis ipſum cor inuoluentibus, nec etiam ipſum contingentibus in aliqua ſui parte, præterquã in duobus uentriculis, & parte pineata extrinſecus. & hoc ut

C poſſit ſe dilatare & cõſtringere ſecundũ quod neceſſe eſt animali. Vnde ſecundum diuerſas partes ipſum cõponentes, uniuerſalius aſsimulatur aliis membris quàm aliquod aliud membrũ. quare eſt principium & uniuerſalius aliis. Item formam habet ad modum pineæ aliquantulũ rotundã. Talis enim forma minus eſt ſuperfluitatis collectiua læſionem præſtiturę. Superius eſt lata, ut ſecundum eius latitudinẽ uenæ & arteriæ competenter oriantur ab eo. Inferius pineata & obſtructa, ut ſecundum illam partem thoracem aliquantulũ contingentem minus læderetur ab ipſo. Item intrinſecus formam habet rugoſam quando conſtringitur, planã quando dilatatur. Item intrinſecus uen-

D tres habet tres, ſcilicet dextrum, ſiniſtrũ, & medium. dexter eſt inferior & magis uerſus hepar diſpoſitus, attrahens ab hepate quod ſibi neceſſariũ eſt ad ſui nutrimentum. Siniſter eſt minor & ſuperior uerſus pulmonem poſitus, attrahens ab eo de aere quod ſibi neceſſariũ eſt. Inter hos uentres eſt medius, meatus quidam ſiue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis ſita, in qua ſanguis cum aere attracto commiſcetur, & fit ex his ſpiritus uitalis, quẽ per uniuerſa corporis membra exufflat. Cordis uero poſitio eſt in medio, ut omnem corporis partem calefaciendo reſpiret, & ab omnibus attrahat ad ſui iuuamentũ. declinãs uero uerſus ſiniſtrum magis. & hoc, ut hepar ampliorẽ habeat locum, quoniã ualde regale eſt. præ-

terea

terea ut uena cō caua uiam habeat ampliorē ab he
pate ad cor, sibi deferens sanguinem. præterea ut
pars sinistra proportionet dextræ in calore: quo-
niam splen membrū frigidum est, id est remisse ca
lidum secundum medicos. Hepar uero membrū
calidum est. & ita quod minus est ex parte splenis
de calore, reperitur ex parte cordis. Item prędicta
duo habēt additamenta, cordis duabus auriculis
comparata, quasi coxę deposita, materiā spiritus
uitalis utraq; recipientia, & usq; ad profunditatē
cordis transeuntia. Item huiusmodi additamenta
in cordis cōstrictiōe sunt rugosa, in eius dilatatio-
ne, extensa, id est suis uillis latitudinalib. & trans-
uersis, ut sit in ipso corde attractio & expulsio, &
ita in his tanquam instrumentis fit motus cordis.
Motus autem cordi principium est uirtus moti-
ua. Virtutis autem motiuæ causa est anima. Calo-
ris autem, motus. fortitudinis uero caloris, fortis
motus & frequens. Cor autem fortiter & frequen
ter mouetur. Motus uero cordis dilatatiui causa
est attractio nutrimenti cibalis. Cibatur enim spi-
ritu & sanguine attracto. Fortiter autem moue-
tur, ut fortiter attrahat à membris, quæ prius ho-
ra constrictionis exiccantur. præterea fortiter mo
uetur, & frequenter, ut recuperetur in eo quod fe
rè continue calore eius consumitur. Item motus
cordis constrictionis causa, est superfluitatum col
lectarum expulsio fortis. Motus causa, est fortitu-
do uirtutis. frequētiæ motus causa est necessitas.
Item motu constrictionis exufflatur calor à corde
per totum corpus, sanguinem subtilians, cursibi-
lem efficiēs ipsum, à putrefactiōe defendens. præ
terea à motu spiritus, subtiliat sanguis, & cursibi-
lis efficitur. Sunt enim coniunctæ pulsatilis uena
& uena quieta. sed quieta supposita, pulsatilis su-
perposita in interioribus membris, quia pulsatilis
dignior est. In exterioribus uero pulsatilis suppo-
sita, quieta superposita, ut sit eius defensaculum à
nocumento exteriori. Item cor non solum moue-
tur motu dilatationis & cōstrictionis, licet uillos
in sui constructione habeat, sed etiam cerebrum.
sed diuersimode, quoniam cor per se, cerebrū ue-
ro per accidens, id est per exufflationē spiritus ui-
talis à corde fit dilatatio cerebri, & per recursum
eius fit constrictio. Similiter inferius orificiū sto-
machi dilatando & cōstringendo mouetur, horis
tamen determinatis. Similiter oris matricis in ho-
ra egressus fœtus, & hora ingressus spermatis, fit
dilatatio, & tempore retentionis eiusdem fit con-
strictio. Similiter omnes uenę mesaraicę quādoq;
aperiūt ea orificia, quandoq; claudunt. Item pro-
pter multitudinem materiæ contentæ in corde fit
animal audax, propter paruitatē eiusdem, fit timi
dū. Similiter propter diuersas qualitates materiæ
cōtentę suscipit cor in se diuersiōes, et nō propter
sui magnitudinem & paruitatē ut quidam existi-
mant. Item tres posuit Arist. rationes persuaden-
tes cor esse principium uenarū & arteriarum exi-
stentium in corpore. prima talis est, principiū ca-
loris est cor. sed calore fit digestio nutrimēti. ergo
cor est principiū digestionis nutrimenti. Item est

A principiū digestionis nutrimenti. ergo & eorū in
quibus fit digestio. sed sunt uenæ & arteriæ. ergo
est principiū illarum. si principium uerū, ergo ulti
mum. Contradicit Gal. ꝙ caua uena uadit ad ip-
sum, deferendo ei nutrimentū ab hepate. ergo à si-
mili cū uenæ exeant à stomacho ab hepar, simili-
ter ab intestinis iij. ad hepar uenæ, non erit hepar
principiū uenarum, sicut neq; cor. Itē contra Gal.
sic. Omne quod trahit originem ab aliquo assimu
latur illi. sed uenæ trahunt ab hepate. ergo assimu
lantur illi. Cōtrà, uenæ frigidæ & siccæ cōplexio-
nis sunt. ergo hepar, quod falsum est. Item hepar
componitur ex uenis & arterijs. Sed componen-
tia præcedunt compositum in natura. nō ergo he
par est principium illarum. Item omnia membra
B perforata sunt ex uenis & arterijs præter cor: qui-
bus mediātibus exufflatur calor ad uniuersa cor-
poris membra, sicut hepar, splen, renes, testiculi,
stomachus, pulmo, & diaphragma, similiter & ce
rebrū. decurrunt enim uenæ & arteriæ à corde ad
anterius cerebri. ab anteriori ad mediū. à medio
ad posterius & sic ad spinalem medullā. & ita ad
neruos principiū habentes à cerebro. Arteriæ di-
co deferētes spiritum uitalem exufflantur à corde
ad neruos. quare patet cerebrum esse perforatū.
Cor autem non est perforatū. sic ergo cor est prin
cipiū illarum. Contra. intra totam substātiam cor-
dis contingit inuenire uenas & arterias. ergo est
cor perforatum sicut alia membra. non ergo erit
principium illarum. Solutio. tam uenæ quàm arte
C riæ originem habent à radice cordis. & egredien-
tes, totam substantiā cordis ipsius intrinsecus per
forant. Vnde arteriæ uenientes ad sinistram auri-
culam ipsius, in egressu reciprocantur in substan-
tiam ipsius extrinsecus, & ita perforant extrinse-
cus. Similiter uenæ ad dextram aurem uenientes,
iterum reciprocantur in substantiam propriam,
sed non aliæ uenæ & arteriæ, trahentes originem
ab alio principio præter quàm ab ipso. Item à for-
ma, Sicut ab anima, simplici in essentia, tanquam
puncto existenti effunduntur omnes uirtutes ad
uniuersas partes corporis, ut anima in suis opera-
tionibus perficiatur: sic à cono cordis & radice &
puncto porriguntur uenæ & arteriæ ad sui circu-
lum, & sic ad totum. in quibus defertur calor qui
D exufflatur ad totum corpus. sicq; anima est princi
pium uirtutum. Ergo à simili, cor est principiū ue
narum & arteriarum, quod concedimus. Item di-
ctum est Aristot. omne quod habet ortū ab alio,
assimulatur illi à quo oritur. quare uenæ non ha-
bent ortum ab hepate. Contra hoc autē, ergo co-
rallus qui est arbor durissima non habet ortum à
luto & re molli in fundo maris existente. Solutio.
Arist. intelligit quod dixit quātum ad manentem
materiam. oppositio autem est secūdum materiā
transeuntem. Item dicit Arist. quòd supra cor est
reuelatio uitæ. Item supra communionem anima
lis ad plantas non percepit alias præter sensum &
motum. Sed secundum Gal. cerebrum est princi-
pium sensus & motus, hepar principium digestio
nis. Sed cor aut est principium uniuersale, aut nō.

si pri-

si primum, ergo ab eo sunt sensus & motus, similiter & digestio à principio. si non, contra, aliquam habet uirtutem aliam à qua fit sensus & motus, & aliam ab illa qua fit digestio. illa uirtus quid erit si uirtus sit? quare fit pulsus? Cum cor sit principiũ uniuersale ad omnia membra, erit & eius uirtus uniuersalis: & ita pulsus fieret in omni membro, quod falsum est præter quàm in arteria solũ. Item in corde fundãtur omnes uirtutes morales. quod patet per hoc quòd ad complexionem cordis uariatam sequitur uariatio uirtutum moralium. Morales enim uirtutes sunt dispositiões animalis interiores. Virtus autẽ motiua & sensibilis exteriores. ergo cor erit principiũ illarũ. Item uirtus moti-

A ua & sensibilis fundatur in corde. ergo uirtus uegetabilis. ergo ut prius, cor erit principiũ uegetationis. Item, propter duas ratiões posuit Galenus hepar esse principiũ. Vna talis. In hepate primo reperit sanguis: & in eo fit digestio. ergo ipsum est principium digestionis. & alia talis, In qualibet digestiõe expelluntur superfluitates ad sua propria receptacula, sicut ad uesicã fellis cholera, ad splenem melancholia, ad uesicam urina. sed huiusmodi receptacula circunstant hepar, & non cor. ergo hepar est principiũ digestionis, & immediatũ, ut à quo. & cor est principium mediatum, & proximum & immediatum est hepar. Et ita patet diuer-

B sitas inter Galenum & Aristotelem.

CL. GALENO ASCITVS LIBER DE ANATOMIA OCVLORVM.

NICOLAO REGIO CALABRO INTERPRETE.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1. De libri huius intentione & utilitate. 2. De tunicis & humoribus oculorum. 3. De musculis oculorum & palpebrarum.

CAPVT PRIMVM

QVIA oportet secũdum amorem scientiæ & utilitatem artis eos, qui conanť passiones quæ circa oculos consistũt curare, scire naturã & positionem oculorum qui in integritate & sanitate sunt (nam & uetus ait magister naturã corporis esse principiũ eius quod opus est ad medicationem) ideo necessarium putauimus existere pauca de oculis ante usum & initiationem operationum dicere, ut in dispositiõibus quæ in oculis cõsistunt uel à positione, uel à periptosi aliqua, & doloribus quæ sequuntur & consensorijs passionibus, sicut licet uidere in punctione facta in cornea tunica, & cum ea uidelicet in secũda & tertia (nam magna ex parte in sequenti die sequitur alteratio) possimus eam quæ secundum naturam scientes, cognoscere statim causam, & ita conuenientem & congruam curam adhibere.

De tunicis, & humoribus oculorum. Cap. 2

Consistit igitur oculus ex tunicis quidem quatuor, humoribus uero tribus, & musculis vi. secũdum alterutrũ oculum, qui motus actum efficiũt. & alijs duobus qui comprehendunt radicem nerui optici, & tunicæ quæ diciť circũocularis. quæ à natura creata substerniť toti oculo, circũtangẽs & circũinduens os, ut oculus non appliceť uacuitatibus osſiũ nudis. Accedit igitur illa circũocularis à crassa meninge. pertransiens enim ipsa suturas, & pericraniam, quam circumossalem uocamus, ex eis peruenit ad frontem per spatia oculorum, & eorum quæ sunt circa oculum. & usq; ad iridis quidem circulum, unde cornea incipit subtiliari, peruenit. prorsum autẽ non procedens, sed è conuerso rediens residuam induitionem opera-

tur corpori. Hanc igitur tunicam dicimus oculo heterocraniacam passionem operari. ac etiã chemoses quæ fiunt illa suscipit. Videmus enim in huius dispositionibus, circũscripta secundum circulum iride, reliquas partes phlegmone laborare, & in eleuatione existere. Et quidẽ illi qui de hac parte medicatiuæ diligentius tractauerunt, ita notificauerunt chemosim, quæ est quando album ocu-

C li tumefactum superat circulum iridis, ut & nigrũ oculi cõcauum uideatur. quo significatur nobis quòd in circũoculari habuit consistentiam & nõ in cornea. Sequitur autẽ semper ut & circulus iridis similis eleuatiõi & æqualis fiat. Sed tamen nõ est possibile corneã per se talem sustinere dispositionẽ, ceu chartilaginosa existens & densa, sed totam eius circũferentiam, prætereq; si aliquando toto oculo à basi eius moto disponatur similiter toti corneæ. Manifeste autem & pterygia quæ consistunt circa oculos ostendũt istius naturam. aucta enim et modo quodã induplicata hac tunica efficitur pterygiũ. ita quod aliquando eius augumento procedente, & cõprehendente partes corneæ, cooperiatur non solum iris ipsa, sed & pupilla. &

D sic aliquando comprehensa tota pupilla, non solum inuisibilitas sequitur, sed & deformitas, & improperium, pulchritudine oculi cooperta à pterygio & non apparente. Et de circũossali quidem tunica, unde habeat principiũ, & quomodo perueniat ad oculos, moderate dictũ sit. De reliquis uero particulis cõsequenter dicamus. A basi cerebri pori duo oriuntur, ab una radice habentes & ipsi principium, subtiliata meninge quæ cerebrum cõprehẽdit. In modum autem literæ lambda græcæ diuisi perueniunt ad cõcauitates oculorũ, portantes per foramina quæ in eis sunt spiritum uisiuũ. Vterq; uero ipsorum procedens, & figuratus angustationi ossis, contexit tunicas, adimplens concauitatem quæ est in eis. simul enim atq; in poris

incipit finē habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit prædictā tunicā. Ista igitur tunica ab angustia quidem pori, unde habet principiū, usq; ad circulum iridis similis est, & sibijpsi per totum chartilaginosa existens & crassa. Inde autem, ingeniante natura ut posit spiritus uisiuus procedere, & obiectū cōprehēdere, subtiliatur, & crassitiem permutans fit neruosa magis, & ita cornu similis cum fiat, præbet luciditatē spiritui qui uenit à parte interna. Fides autē eius subtilitatis, est cicatrix quæ cōsistit in oculis. Si enim quando post ulcus illius loci fiat cicatrix, crassa accipiente tunica naturalem crassitiē quam et extra circulū iridis habebat, in colore quidē talis apparet qualis erat & ante iridem. operationē uero uisus quæ desuper ueniebat impediens offuscat, non adhuc potēte uisiuo spiritu pertrāsire, sicut quādo naturaliter se habebat oculus. Secunda uero tunica à poro optico habet explanationē. proueniens autē & ipsa secundum propinquā positionē primæ tunicæ usq; ad iridem, colorē suū ostendit per corneā. deinde circa mediū oculū ueniens, finem accipit ex foramine derelicto, quod nomināt pupillā, in qua & tui uisus simulachrū uides, per quod spiritus pertingit ad id quod extra est. & huius gratia foraminalis uocata est. Secundū intrinsecā uero partē cyanea est. gaudet enim hoc colore uisiuus spiritus. Neq; em̄ nigrā ipsam omnifariā fecit, ne tenebraretur uisiuus spiritus. neq; albā, ne dispersus fatigaretur quādo aspicit. sed ut resumptio & reintegratio ei fieret, sic facta est. Cū hoc autē colore adhuc & hispida cōsistit tunica uuea. unde & uuiformis uocata est cōsimiliter acinis uuæ. Habet autem & uasorū multū in forma retis, unde et retiformis uocatur, quia est sicut & retiformis meninx, quæ est multis uasis cōplexa in modū retis, ut spiritus qui fertur desuper inhabitet. nō quia præbeat reliquis particulis de uisu, sed partiat̄ in toto oculo, & ut sustētatio fiat crystalloidi & sedes. Tertia uero tunica & ipsa à poro procedens, & perueniēs secundum propinquā positionē usq; ad circulū, applicatur ad secundū uas palpebraliū explantationū, ad ipsam à cornea in circuitu explantatarū, deinde inde reuertens, similiter reti super attracto. unde & retina uocata est. sua enim peluicula amplectit̄ uitriformē humorē. qui humor efficit molem oculi, premens per suā repletionē, & conuexū faciens oculū apud extrinsecā partem. unde & his à quibus euacuatur ab aliqua plaga, cōcidit & residet inferius, tanq; humore qui figuram eius custodiebat effuso & exciso. subtilis enim est ualde tunica assimulans, & proinde araneiformis uocata est. De quarta uero tunica quæstio nō parua facta est à medicis. quidam enim aiunt esse tunicam, & continere humorē crystalloidem, qui effundit̄ in peluiculā tertiæ tunicæ, ueniēs quidem aduersus uitriformē, sustentata autē à tunicis quæ sunt extrorsum. Et sicut circumocularis perueniebat ad oculū usq; ad iridem, ita & araneiformis usq; medietatē perueniens non cōprehendit totū, ne impediat uisum. Alij aūt tunicā ipsam quidē nō esse

A aiunt. neq; enim explanationē habere à poro, sed supernatare, membranā autem esse crystalloidis humoris in hominibus. raro autē aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus. Est autē & tertia humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spatiū humoris uitrei & tertiæ tunicæ, materiam præbens ad uidendū: ut autem dicunt quidam, in medio primæ & secundæ tunicæ est, & simulacra quæ apparent facit uideri. & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De musculis oculorum & palpebrarum. Cap. 3

Musculi in oculis sunt sex secundū utrūq; oculorū, habētes substratā pinguedinē. quibus actus cōmotionis spiritus commissus est, perficiētis motus eius per ipsos. Facti sunt aūt ut facile circūducantur oculi, quando uolumus huc & illuc nuere. B Et duos quidē aiūt musculos habere superiorem palpebrā & inferiorē. quarū superior fortiorib. indiguit, ut quocūq; uoluerit nuere oculus, cōtrahatur, & ad se attrahat̄. unum aūt secundū utrūq; angulum, ut per eos flexiōes oculorū efficiant̄. quorum rursus ille qui est extra & apud paruū angulum maior & fortior est, propter prędictā causam ingeminatus & ipse. Secundū alios uero octo dicuntur esse musculi oculi, utriq; parti duos distribuentes. est autē & illorū fidem cōsiderare ex his. Si em̄ aliquādo aliquis eorū patiat̄ offensam siue à generatione, siue à periptosi, strabismi causa fit, uel spasmi. Et à generatione quidē fortasis paralysis offendet oculū, augumentū suscipiēdo, ut habeat spatiū oculus declinandi ad alterā partē. quo C modo efficiuntur strabismi, oppositis quidē musculis trahentibus ad se oculū secundū naturā, eis uero qui patiunt̄ assentiētibus tractioni illorū. & strabismus quidē ita fiet à generatiōe. Ex periptosi autē, adueniente aliqua causa, quæ musculo plagam infligat, & spasmi & tractus apud eum causa fiat. Ac etiā musculorū qui secundū oculū aliquis percussus, offendet oculum uel secundū lagophthalmū, uel secundū relaxationē. Si enim aliquis inexperte & inartificialiter hydatidē auferēs fecerit appunctionē phlebotomi ultra medicinalem conieclurā, & percusserit musculū, si quidē à phlegmone spasmatice disponat̄, passionis lagophthalmæ efficiet̄ causa. Si uero relaxatio fiat, relaxabit palpebrā, ut neq; conante patiente eleuare mu- D sculus palpebrā possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationē feretur semper deorsum. quo circa oportet in chirurgijs huius pinguedinis maxime quidem caute, & cum aduertētia facere intromissionē phlebotomi. Maxime aūt in medio palpebræ oportet incisionē facere apud uentres musculorū. non em̄ ita uentres quando uulnerant̄ anxiātur, sicut neruorū exortus, cauendo ab apostematibus quæ accidunt, ut uituperia circa curā effugiens quis, sortiatur finē uenerabilē. Hæc igitur de humoribus, & tunicis, & periophthalmio seu circumoculari, ac etiā musculis secundū nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientiū, ad nostram utilitatem, & amationem boni designauimus.

CL. GALENO ASCITVS LIBER
DE COMPAGINE MEMBRORVM
ſiue de natura humana.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

De cerebro, & partium eius diuiſione. Cap. 1

CEREBRVM natura quidem frigidum & humidum eſt, & ideo, ut facillime ad ſuſceptionẽ diuerſorum conuertatur, & ut membris mouendis habilitatẽ præſtet, & ut calido & ſicco ſpiritui ad caput exalanti tẽperiem inferat. cuius meninx frigida eſt & ſicca & denſa: & intra quā ſunt diuiſiones tres. prima dicitur phantaſia: ſecūda rationalis: tertia memorialis. Inter phantaſiam & rationalem eſt pannus quidam frigidus & ſiccus, dēſior eo qui diuidit inter memorialem & rationalem, habens in ſe modicū tenuiſſimæ carnis. Ex memoriali uero procedunt duo canales tenues & humidi, ut ſpinalis medulla, qui penetrāt per totā compaginẽ, & ueniunt uſq; ad phātaſiæ cellulam, per quos poſſit phantaſticus ſpiritus & rationalis commendari memoriæ, & iterum memorialis duci ad rationem & phantaſiam.

Qualiter fiat auditus. Cap. 2

Vnicuiq; auri ſupponitur unū os frigidum & ſiccum, & ſine ſpiritu quidem, inferius adhærens illi tenui pāno, qui diuidit inter phantaſiam & rationẽ: quibus ſunt ſingula foramina in obliquo facta, habentia tenue initiū ab ipſo panno: quæ intrinſecus habent indumẽtum tenuiſſimum, frigidum tamẽ & ſiccū. per quod ducitur animalis ſpiritus ab ipſo interiori panno, præſtās auribus uirtutẽ audiẽdi. Et eſt audibilis qualitas calida & humida, ut qualiſcunq; ſonus per aera infertur auri, atq; ab humiditate ſuſcipitur, à calore attrahatur ad cerebrum, ut ſciatur qualis ſit. Siccitas uero oſſium ad hoc eſt, ut ſonitus in eis æque obſeruetur ſecundum exteriorem euentum.

Qualiter uiſus oculis adueniat. Cap. 3

Oculorum autem tres ſunt humores interiores frigidi & humidi. primus eſt ut aqua coagulata lucidiſſima, in qua uirtus uiſibilis eſt. ſecūdus eſt ut tenue oui album. tertius ut uitrū, modicū habens citrini coloris ab ipſa. Sunt autẽ ſeptẽ tunicæ, quarum nomina ad præſens tacemus. Dicendum autem eſt quomodo uiſibilis qualitas adueniat oculis, & unde, ab ipſo ſcilicet tenuiſſimo panno qui diuidit inter phantaſiam & rationem. Procedunt duo tenuiſſimi canales frigidi et ſicci, per quos fertur ſpiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus & ſiccus & tenuis: qui penetrās omnes compagines oculorū præſtat eis uiſibilem qualitatem. quæ progrediens longius prope albū ampliatur. unde quę prope ſunt, largius uidentur, quæ uero longe tenuius. quæ ſtatim quando egreditur, ſi ſint uiſibiles res, rurſus reuertitur ad eoſdem oculos, & præſcriptis humiditatibus imprimit cognitam in ſe rei ſimilitudinem. unde producitur cerebro. & à cerebro cordi præſtat notitia. Eſt autem uiſibilis qualitas calida & ſicca. calida ut per eam aperiat & exeat, ſicca uero ut per eam ad præſcripta loca proprios habeat reditus.

B

Qualiter odoratus naribus adueniat. Cap. 4

Naribus uirtus odorabilis præſtatur. quarū poſitio ſe habet ita: ſuperius oſſeæ ſunt & foratæ, intrinſecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tamen & ſiccis. quæ principium à phantaſtico panno habentes, ferunt ab eodem ſpiritum odorabilem qualitatem naribus præſtantem. inferius autem ab oſſe, chartilaginoſæ & mobiles ſunt, quarum natura frigida eſt & ſicca. frigida eſt, ut prædictam uirtutem intus obſeruent. ſicca, ut aereum odorem narib. applicatum intus attrahāt, & cerebro ad diſcretionem miniſtrēt. Sunt & alia duo foramina intra chartilaginoſas cōcauitates ſita: principium à palato & finem infra ipſas nares habentia. quibus duæ uirtutes ſunt, ſcilicet attractiua & redditiua. quarū unam attractiuā à ſuperiorib. habent partibus. & ideo quando attrahunt, nares deponunt. alteram uero ut redditiuam, ab interioribus palato adhærentibus. & ideo quando reddunt, quaſi replendo eleuant.

C

Quibus partibus guſtabilem qualitatẽ præſtent. Cap. 5

In totum autẽ ore præſtatur guſtabilis qualitas gingiuis, palato, capiti gurgulionis, & linguæ ſed magis omnibus linguæ. quoniam tenuiſſimæ carnis, & ſpongioſæ eſt, habẽs tenuiſſimū intra ſe humorem, qui ſaporatis rebus intra os poſitis ſe admiſcens, eodẽ ad ſe tracto, infert ſibi uarios ſapores. intra quos ſpecies ſunt nouẽ, ſcilicet dulce, amarum, acre, ſalſum, conditū, acidū, comprimens linguam, formicans, & ſine ſapore. quorum alios amicabiliter ſuſcipit, ſcilicet dulce, & conditū, & ſine ſapore. alios uero inuolūtarie. Guſtabilis qualitas frigida & humida eſt. frigida, ut obtineat. humida, ut ſaporum diuerſitatem excipiat.

D

Quod qualitas tactibilis toti corpori præſtetur. Cap. 6

Tactibilis uirtus toti attribuit corpori, ſed maxime manibus, magis aūt harum interiorib. partibus, eo quod ſingulariter nerui lati & tenues ſpiritum

ritũ tactibilem à cerebro ferẽtes per medias plantas usq; ad digitos transeunt. ibiq; naturaliter manentes, ea loca sensibiliora cęteris reddũt. Natura uero tactibilis uirtutis penè æqua est, media scilicet inter calidũ & frigidum, & siccũ & humidum. unde calidũ & frigidũ, durũ & molle, asperũ & lene & cætera æqualiter sentiunt. Operationes autem cerebrũ alias accidentales habet, alias naturales. accidentales uero amittit, quãdo ab aliquo uicino mẽbro uicissim patitur, ut in epilepsia sensus & intellectus & memoria perdũtur: illud uero humidũ, quod per spinæ medullam dorso & cæteris mẽbris, & per uiã consimilẽ linguæ naturaliter ab eodẽ concedit cerebro, in ipsas omnes angustias præstare nõ cessat, & non amittit humiditatem.

Qualitas uuulæ, & organorũ respirationis. Cap. 7

Vuula propterea palato suspẽsa est, ut tenuiter cõsimilem linguæ humiditatẽ tribuat, eamq; flexibilem prestet, ut cibum ori applicitũ dentibus ad molendũ subdat, & œsophago ad inglutiendũ cõcedat. etenim aliter inglutire non posset. Canales ad interiora ferẽtes duo sunt, unus pneumaticus, quem Latini spiritualẽ dicũt. alter œsophagus cui nomen Latini gulã attribuunt. Spiritualis aũt ipse gulæ superponitur: quorũ capita quadam tenuissima chartilagine nectuntur, ut aperto ore quãdo aliquid gulæ infert, ex ipsa chartilagine spiritualis porus cõstrictus quicq; ex eo suscipere nõ permittat. quando uero os claudit, eadem chartilagine œsophago cõstricto, spiritualis porus ad inspirandũ aptus aut apertus redditur. Eius cõstitutio nõ ut arteria uel uena cõtinuat, sed partibus quidem quibusdã lacertosis & tenuibus unitis carnibus constituit. quod ita factũ ad hoc asseritur, ut quãdo pulmo dextra læuaq; sequestrat ad suscipiendũ aerem exteriorẽ, ualeat ad superiora ascẽdere. quãdo uero ad expellẽdas superfluitates innati spiritus cõstringit, facillimo motu ad inferiora descẽdat. Eius inferior pars pulmoni affigitur. quę diuidit in duos canales: quorũ unus per dextram pennã pulmonis, alter per sinistrã deriuat. quorũ dexter dextræ auri cordis, sinister uero sinistræ suppositus adhæret. qui superius suscipiẽtes frigidũ & humidũ aerẽ aliquantulũ excoquũt, & excoctũ aurib. cordis ministrãt. ibiq; paulisper detentus iterũ excoquit, & sic interiori cellulæ cordis ad tẽperiem, & circa cor intra marsupiũ quo circundat ad euentationẽ faciendam præstatur.

Qualitas cordis. Cap. 8

Cor uero in summo crassum est, & in fine acutum. Est autẽ spiritualiũ membrorũ principalissimum. & naturalis caloris fundamentũ. & omnib. membris corporis calidius, quia inde calor naturalis ad omnia mẽbra uiuificanda procedit. calidũ enim est & siccũ. de cuius interiori parte procedit arteria, quę in simo hepatis cõiungitur, per quam attrahat sibi nutribilem sanguinẽ. Et ab exteriore alia procedit, quæ in duos diuisa canales, per unũ nutribilem sanguinẽ & spiritum cerebro præstat, per alium uero in multis subdiuisa canalibus, naturalẽ calorem simul cum sanguine per totũ corpus ad ministeriũ naturale infundit. Marsupium quo ipsum cor tegitur, duabus existit & constat membranis, una interiore & altera exteriore, mediante tenui carne qua nectũtur. Et propterea ita à natura factum asseritur, ut sit obstaculũ cõtra ea quæ exterius cordi nocere possunt: & obseruet frigidum & humidũ aerem qui cordi ad tẽperiem faciendam tribuitur, ut superius admonitũ aut commẽdatum est. cuius natura similitudinem dat aut fert epiglottidis membranæ, quæ diuidit spiritualia mẽbra, id est pulmonẽ & cor in superiori cella manẽtia à nutribilib. mẽbris in inferiori degentibus. & de eorum natura in sequenti tractabo.

De œsophago. Cap. 9

Oesophagus, per quem cibus & potus stomacho attribuitur, frigidus & siccus est. Et ex altera parte pneumatico canali supponit uelatus, ex alia uero ceruici quibusdam tenuibus musculis nectitur, in similitudinem spinosæ cameræ subleuatus, quousq; ad epiglottidis membranã producitur. quod penetrans ori circũplicatur stomachi quod ipsi epiglottidi suspensum est.

De qualitate stomachi. Cap. 10

Stomachus autem constat ex neruis tenuib. & longis qui lineares, & ex transuersis qui textiles, & ex obliquis qui uertentes dicuntur. quorum lineares helcticen, id est attractiuã, & anecticen, id est retentiuam transuersi, apocriticen uero, id est expulsiuã obliqui sibi uendicãt potestatẽ, qui intrinsecus quibusdã obteguntur membranulis trino schemate cõsistentibus. breui scilicet & medio prolixiore, quibus potũ & cibũ naturali calore in lacteum succũ conuersum, & ita quasi remis quibusdã ad portã impingit stomachi. quæ ideo porta dicitur, quoniã musculis in ea positis, ministerio naturali usq; ad perfectã decoctionẽ nutribilis materiæ cõstricta claudit. qua decocta, eisdem mollificatis aperta redditur, quousq; pręscriptum succũ duodeno intestino infundat. quod propterea duodenũ dicit, eo quod duodecim digitis spacietur. à quo accepta uice ieiunũ intestinũ succũ ipsum suscipiens aliquantulũ decoquit. quod in duo diuisum, alterũ quod tenue est in mesaraicis uenis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur, alterũ uero, id est crassum longo & patulo, cuidã axungiæ innexo intestino conceditur. à quo monomacũ suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso cõcedit intestino, quod manica dicit. deinde ex tali diffusum, & ibidẽ à cholera decoctũ coloratur. cuius translatiõe aut titillatione per pudicũ circulũ foras dimittitur. monomacũ enim ideo dicitur quia uno aperitur foramine, quod insitũ est ori manicæ, ut sibi quicquid à lõgo accipit, sine cõtrarietate reddere possit. nam manica eo quod largũ magis cæteris est, nominatur. Subtilis uero pars per mesaraicas de ieiuno subtrahitur. quæ in obliquũ positæ, subtractũ ad se succũ decoquunt, & excoctũ hepaticæ summæ ministrant, quo ibidem morã faciente, adminiculo uirtutis naturalis in sanguinẽ uertit. qui in duas diuiditur partes, quarũ quę tenuior est, & uritis di

citur

citur, alto conceditur hepatis. quę per duos uritides canales renibus deriuat̃, ibiq́; manēs decoquitur. de qua sibi renes quod utilius est ad nutrimētum obseruāt. ceterū uero de eisdem poris uesicæ dimittitur. quod aūt ad collū uesicæ uenit coniunctim unitur. Collum autē uesicæ diuiditur quodā panno mediante, cui uritis porus ex una parte, & ex altera superiori mēbranæ scimatico schemate cōglutinatur. unde urina, & quicquid ex renibus affluit, fundo destinatur uesicæ. per aliam uero, id est per inferiorem, cum uirga quadā continuitate cōiungitur, & secundū naturā, & extra naturā uesica ipsam urinā existentē foras transmittit. altera uero pars quæ adicialis dicitur, cholericū rubrum felli, melancholicū spleni trāsmittit aut attribuit. Sanguinis uero quod utilius est ipsum hepar sibi ad nutrimentū obseruat. de quo quod tenuius est cordi, ipsum cor cerebro, ut præparatū est, ministrat. ceterum uero diuersis corporis partibus per quasdā uenas unicuiq; proprie destinatas additionem largitur diuturnā, quod bene coquentes ad similitudinē suæ naturæ à proprio esse mutantes, quod nutribile est sibi retinent, inutile autē cū fortes sint extrinsecus, per hæc decenter expellunt, per capillos, & ungulas, per aures ceratas gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per urinas, per sudorem, & per cutis sordes.

De sensibus animalibus. Cap. 11

Per animales quinq; sensitiuas corpus fruitur nouem uoluptatibus, sibi à cerebro illatis, scilicet dilectiōe, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, uerecūdia, ira, & furore. Nam per uisum, auditū, gustum, odoratum, & tactum diligit uel odit, gaudet uel tristatur, audet uel timet, uerecūdatur uel irascitur, uel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinq; ad alicuius amorē erigitur, cor cōcutitur. & ex eius concussione duo quidem prodeūt spiritus calidi & sicci, quorum unus qui tenuior est cerebrum adit, alter uero qui densior est, subito per neruos diffusus ad uirgam ducitur, qui inter neruos quibus constituitur, & membranulas quibus inuoluitur insiliēs, erigit eam, & tensione quadam eam inflexibilem reddit. alter uero, quem cerebro adesse diximus, humidū quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullā ad uiam renū deducitur. per cuius duo foramina immissus, sibi substratū attingit membranulū. quod calefactum penetrat, & sicut membranam egreditur & penetrat, sic uenarum retinaculum prædicto membranulo annexum aggreditur, ex quo tenuissimum sanguinem secum à cerebro delatum huic miscet, & per duos canales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq́; paulisper permanens excoquitur, & in lacteum & tenacem succū conuertens, inde per geminos canales uirgæ applicitos completo cōmuni opere secū foras educit. nam pterygomatibus, id est alis (& sunt orificia uasorum spermatis ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) surgentibus, per collū matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

A

B

C

D

De commūni sapore coitus. Cap. 12

Sapor igitur cōmunis huiusmodi uiris in tota uirga, sed maxime in præputio est. mulieribus uero circa pectinem in confinio uuluæ. Mulierū testiculi duo sunt, quorum unus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur. qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, incitata uenere, ad cellulas eiusdē sperma ministrāt. quod si simul cū uiri spermate conueniat, uel modicū ante, uel post, prius q̃ prælatum frigescat unitur. Si uero in sinistra cellula matricis simul spermata conueniunt, fœmineum embryum generant. Si uero in dextra, masculinū procreant. Si uero in media, quæ secundum calidum & frigidum æqua est, secūdum plus uel minus utriusq; spermatis aut masculinum aut fœmininum procreant.

De embryo. Cap. 13

Oportet autē in embryi dispositione aliquantisper immorari, & dicetur quid in unoquoq; mēse à primo usq; ad nonū sibi naturaliter fiat, & qualiter à primo mēse usq; ad septimum, & à septimo usq; ad nonū, si genitū fuerit, pereat. & in ipso septimo uel nono si editū fuerit, salubre perduret. Cum ergo utrunq; sperma, uiri scilicet & mulieris in matrice cōuenerint, si frigidū & humidū fuerit, omnino dissoluitur. si uero calidum & siccum cōsumptionē incurret. si autem æqualitate perfruitur, nulla impediente concipiet qualitate.

De coniunctione spermatis. Cap. 14

Spermate igitur utriusq; cōiuncto, in specie cōchulæ expanditur. & radice producta sibi superficietenus alligat̃. ex cuius calore præfati spermatis summitatibus decoctis ab ipsa diuiditur. & ex sola radice per quam nutrimentū accipit cum ipso tenet̃. Medium autē, quod infra decoctas summitates in modum nucis eminet, inter eadem spacia sanguineā glebulam quadam frigiditate constrictam primo mense obseruat, nulla alicuius similitudinis imagine in ea impressa. secundo in uermiculi longi scilicet & rotundi producit̃ speciē. tertio in eo crura diuidunt̃, & à laterib. brachia. collū caputq́; perficit̃. quarto format̃ cor & hepar, & anima id ingredit̃, & naturaliter mouetur. Quinto omnis interior cōpletur cōpositio, intestina scilicet quadam dispositione formātur. digiti manuū pedumq́; scindunt̃. aures, nares, os, ueretrum, & ipse pudicus formatur circulus. sexto oculi scinduntur. supercilia formantur. palpebræ crescunt. capilli & ungulæ producunt̃. septimo fiunt axungiæ, & caro perficitur. cutis & oīs humiditas secundū diuersas uasculorum cōpositiones constituitur. & cōpletis secundum naturalem dispositionē omnibus, laborat ut exeat. matrix autē nititur ut obtineat, & ut calore quæ cōpleta sunt confirmet & muniat. Si uero debilis est, cōcedit ei ut exeat. & durat, eo quod naturaliter cōpletum est. si autem matricis natura fortis est ut id retineat, in octauo embryon expugnato exitu nō sibi cōcesso, fatigatus quiescit. in nono matricis calore iam firmato, & crassitie cōfecto, natura cōcedente pater ei aditus, & exire permittitur.

De ætate planetarum in embryo. Cap. 15

Habent autẽ vij. planetæ aliquid in cõpoſitione embryi ſpeciale. Saturnus quidem frigidus & ſiccus, ſua frigiditate primo mẽſe ſpermati grauedinẽ, & ſui ſiccitate cõpaginem parat. & ideo non creſcit embryum, ſed à ſuo calore in ſanguinẽ cõmutatum ſine augumento permanet. Secundo Iupiter calidus & humidus, calefaciẽdo cõfortans, & humectando replens, in longi & rotũdi uermiculi ſpeciẽ ſperma producit. Tertio mars calidus & ſiccus, calore roborãs, & ſiccitatẽ incidens, crura diuidit. à lateribus brachia ſeparat. collum & caput informat. Quarto ſol minus marte calidus & ſic. & animã & cor, & hepar creat, & cerebrum. & creatis animã ingerens, naturaliter embryo motũ præſtat. Quinto uenus frigida & humida omnia interiora format, aures, nares, os, uirgã, & pudicũ circulũ format, pedum & manuũ digitos diuidit. Sexto Mercurius ſecundum calidum & humidũ frigidum & ſiccum æquus, in quo manualis habetur ſcientia. & ponit ſupercilia. oculos ſcindit. palpebras creſcere facit, capillos & ungulas producit. Septimo luna frigida & humida, replens axungias, carnem & ſuperficiem cõplet uenis & arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimentũ præſtat. & quia omnia perfecta ſunt ſi prægnãs parturiet, ſalubriter perdurat. ſed quoniã adhuc in eo ſunt membra non bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo Saturnus, reiterata uice ſimiliter infrigidando embryum, matrici grauitatẽ infert. ſuaq; ſiccitate humores extenuans, embryo nutrimentum parcius tribuit. & propterea ægre prægnãtes in hac tenuitate exiſtunt. Nono autẽ Iupiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryum corrobo- A rat, & matricis aperit aditus, & ſic exitus omnib. naturaliter perfectis conceditur. primo autẽ menſe uſq; ad ſeptimum ſi genitum fuerit, non perdurat, eo quod naturaliter imperfectum habetur. à ſeptima uſq; ad perfectum nonum, quamuis natura perfectum ſit, tamen ſi generetur non ſubſiſtit, quia Saturni infrigidatione ſtupidum, & eius ſiccitate minorato nutrimento afflictum uel obſtrictũ, corrupta matricis naturalitate, calore materno exuſtum ſi excuſſum fuerit, diſſoluitur.

Cauſæ partium quæ deſunt aut abundant. Cap. 16

Solet aũt non omnibus membris perfectũ ut in pluribus apparet embryon generari. plerũq; uero craſſo capite, & tenui collo, uel magnis pedibus, & ſubtilibus cruribus, pedibus genibus applica- B tis, aut manuũ ſingulis, uel duobus digitis perditis hac luce perfrui. ſed hoc dupliciter in embryi cõpoſitione cõtingit. aut enim natura æquam habet materiã, & redarguentem ſpiritũ, & ſecundũ horũ duorum æquitatem, moderate uel perfecte informat: aut abũdantia materiæ & ſpiritu moderato, eidem materiei abundantiã alicui reddit mẽbro, ex quo naſcitur maius cæteris. uel ampliato ſpiritu & materia minorata, aut ex parte membra attenuat, aut ex toto nõ dimittit procreari. & hæc omnia aut æquitate utriuſq;, materiei ſcilicet & ſpiritus natura perficit, aut augmentatione uel minoratione horum unius. Solet etiam in generatione quibuſdã uiris illud muliebre, & quibuſdã fœminis illud uirile quo luxuriatˀ adijci, ſed illud im- C pedita uel oblita natura ſic perficitur. nam quãdo aliquo euẽtu impeditˀ uel obliuiſcitur, illud materiei humidũ ſuperfluum quod ad naturalitatẽ uel ad numerũ alicuius membri ſolet diſponere, ad alterius naturæ membrum ſine ratione mutat.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS diſpenſantibus.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1 Virtutes corporis noſtri ex tribus principijs, corde, hepate, & iecore prouenire: & qui ſingularum ex his tribus partium effectus ſint, quæ item paſſiones.

2. De ſpiritu uitali, & animali. Et quòd ſenſus motusq; à cerebro oriantur. 3. De generatione, & quæ functiones ſint trium iam dictorum principiorum.

CAPVT PRIMVM

DE diſpenſantibus corpus noſtrũ uirtutibus, quot ſint numero, & quæ ſit unaquæque, & quem in animali quælibet locum obtineat, neceſſariũ eſt ſcire omnes medicos, ad ſcrutandũ de paſſionibus, & inueſtigandũ eam quæ patitur, & ſanandum maxime ipſam. Scire igitur oportet ipſas ex tribus prouenire particulis. Ex capite quidem eam qua ratiocinamur, & meminimus, & ſentimus, & de loco ad locum permutamur. Ex corde uero eam qua iraſcimur & percalidi ſumus, & adhuc pulſum habemus in ipſo cor- D de & in omnibus arterijs. Ex hepate autem eam ſecundũ quam nutrimur, & augemur, & cibũ appetimus, & aſſumptũ elaboramus cõcoctione, & digeſtione, & ſanguificatione, & appoſitione, & proſphyſi, & diſcretione, & excretione. Ad has autẽ ſuppoſitiones ſequitur neceſſario deſipientias quidẽ, & manias, & melancholias, & phreneſes, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepſias primi principij eſſe ægritudines, & omnino in eis pati caput, uel primũ et ſolum, uel compatiens alteri particulæ. Febres uero alias, & epialas, & impulſatilitates, & malas pulſatilitates, & infrigidatiões, & rigores et ſyncopas, & maraſmos, & quæcunq; alia talia, alterius principij eſſe paſſiones, et pati in eis ipſum cor, uel compatiens alicui alteri, & maxime ortorũ ab eo, uel ſolo ip-

ſo ſe-

so secundum se male habente. Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias, & discolorationes, & icteros, & diarrhœas, et urinarũ immoderatas excretiones & elephãtiases, & cancros, & uniuersos hydropas tertio principio fieri patiente, uel aliquo ortorum ab eo.

2 Spiritus aũt qui secundũ arterias & cor, uitalis est & nuncupat̃. Qui uero secundũ cerebrũ, animalis: nõ ceu existẽs substantia animæ, sed ut primũ eius organũ habitãtis in cerebro, quicunq; sit secundũ substantiã. Ignorare em̃ eam cõfiteor, cũ à nullo demõstrationẽ euidentẽ didicerim, solũ aũt adinuenerim cõplexionẽ cerebri oportere custodire cõmensuratã necessario eos qui meditari & uiuere recte eligunt. Sicut aũt uitalis spiritus secundũ arterias & cor generat̃, materiã habens generationis ex inspiratione, & humorũ uapore, ita animalis ex uitali amplius elaborato habet generationẽ. Decẽs em̃ fuit magis omnib. eũ trãsmutatione certissima potiri. Quo circa & uelut labyrinthũ telam per quã uariã cõdidit natura prope cerebrũ, retiformẽ plicaturam, diuturnã eius moram in uasis ingeniãs. Omnes uero particulæ corporis, à cerebro habent sensum & motũ: peruenientib. alijs quidẽ neruis ad organa sẽsuũ ad dignotionem sensibiliũ, alijs aũt mouentib. ea, quæcũq; mouentur motu qui secundũ impetũ. Cerebrum quidem non sensibile organũ à natura, sed sensuũ factum est. Hæc igitur sufficiant ad præsens.

3 Generatio uero animalis, dispensatio à tribus principijs cõsistit. Vno quidẽ eo quod in capite seruatũ est. cuius sunt opera secundũ se quidẽ, phantasia, & memoria, & reminiscentia, & scientia, & intellectus, & excogitatio. in ad aliquid uero principalis sensus sentientibus animalis particulis, & eis quæ mouent̃ secundũ impetũ. Alio autem eo quod in corde situatũ est. cuius opera secũdum se quidẽ modo est uelut uigor animæ & permanentia ut non uincatur. secundum passionem uero, uelut ebulitio innatæ caliditatis, desideratẽ anima punire eũ qui existimat̃ tristasse. Et hoc uocatur ira. in ad aliquid aũt, principium caliditatis esse ĳs quæ secundum partẽ particulis, & arterijs motiõis pulsatilis. Tertij uero principij firmati in hepate sunt omnia quæ secundum nutritionẽ animalis. quorum maximũ in nobis, & in omnibus ferè animalibus est sanguinis generatio. Huius autem usus est & delectabilium finitio, in qua uehementius nocent motu secundum intemperãtiam & uoluptatem operationum.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VOCE ET ANHELITV.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS

Caput 1. siue Tractatus 1. De uoce in genere, & partibus ei seruientibus: quomodo fiat, uel impediatur, uel destruatur. 2. De neruis & musculis ad uocem necessarijs. De glandulis linguæ & colli. De causis differentiæ uocis in grauitate & acuitate, & crassitie & magnitudine. 3. De musculis epiglottidis: & quæ nocumẽta uoci læsis eis eueniãt. De anhelitu, uoce, raucedine: neruis ad uocem facientibus. &c. 4. Spinalis medullæ nocumẽta quomodo anhelitum aut uocem lædant. De neruis quibusdam, & musculis inter costas. Anhelitus naturalis ne an uoluntaria actio sit.

TRACTATVS PRIMVS.

DIXIT Galenus si neruis qui sũt inter costas acciderit scissio prope spõdylos, destruet̃ uox & anhelitus. hoc aũt idẽ accidet si ossa costarũ scindãtur, aut spinalis medulla secũdũ latitudinẽ inter finẽ colli & initiũ spõdylorũ qui respiciũt ex opposito pectoris. Si aũt spinalis medulla infra huius loci initiũ scindat̃, nec anhelitus omino, neq; uox omino priuabit̃: sed tantũ de utroq; priuabit̃ secundũ numerũ spõdylorũ qui opponunt̃ pectori. similiter accidit ex incisiõe costarũ secũdũ magis et minus. Musculus est organũ motus uoluntarij. Et ad unũquẽq; musculũ peruenit neruus à cerebro, aut spinali medulla. qui si scindat̃, nõ mouebit̃ musculus. interior aũt musculus qui est inter costas, facit anhelitũ. et tũc fit, qñ aer expellit uehemẽter à pectore. & ex eodẽ anhelitu fit uox, & est ei quasi materia. Et uoco collũ illũ locũ qui est inter superius epiglottidis & superius œsophagi usq; ad radicem linguę. In collo aũt sunt musculi brãchorũ. Et raucedo accidit qñ musculi colli extẽdunt̃, & inchordant̃, ut extẽdunt̃ in assũptiõe cibi & potus. Et qñ epiglottis inchordat̃ ita q̃ cõstringat̃, fit uox. & qñ cõstringit̃, inchordant̃ musculi ex quibus pendet. Et anhelitus quidẽ fit apud extẽsionẽ musculorũ pectoris, & solutionẽ musculorũ colli, & epiglottidis, & tracheæ arteriæ. Raucedo aũt accidit ex extẽsione musculorũ colli, alijs omnib. remanẽtibus in suo statu. Vox etiã fit si musculi epiglottidis extendantur, licet nõ musculi colli. Epiglottis ex tribus cõponitur chartilaginib. inæqualibus & dissimilibus. quarũ una est anterius, scilicet maior, duæ uero posterius. quarũ altera supponit̃ alteri. quarũ superior est minor. Habẽt quoq; quatuor iuncturas. quarũ duæ sunt inter primã & secundã chartilaginẽ. & duo capita primæ chartilaginis intrãt in secundã. & sunt duę iũcturæ inter secundã & tertiã, quas cõtinent sex musculi. In utraq;, scilicet iunctura sunt duo musculi, qui contrahunt etiã chartilaginẽ ad posterius, et aperiunt os epiglottidis. Econtrario agunt alij duo musculi, & sunt anterius, & qñ ambo extendunt̃, claudunt os epiglottidis clausura perfecta, ita q̃ nihil ex aere egrediat̃. Necesse est aũt ad hoc ut fiat uox, ut duo modi musculorũ qui mouẽt epiglottidem sint fortes ita, ut neutrum par cedat alteri in actiõe, & intellige per hos musculos, illos quibus aperit̃ & claudit̃. & sunt erecti & positi in rectitudine. & continuant̃ ex inferiori & non superius. & mouent iuncturã per superiorẽ extremitatem.

& habent duos neruos proprios, unum à dextra parte epiglottidis, et alterũ in sinistra. qui mouent tertiã chartilaginẽ. quorũ concursus est ex inferiori parte ad superius. qui si scindanť, laxabuntur illi scilicet musculi qui mouẽt epiglottidẽ, & destruetur motus eorũ. Dum uox est in epiglottide agũt in ipsam duo modi musculorum, illi scilicet qui aperiunt, & illi qui claudunt. sed si illi qui claudunt soli agunt, tunc accidet retentio anhelitus. & si illi qui aperiunt soli agunt aut neuter, tũc accidet anhelitus. Destruiť aũt uox quãdo musculi qui claudunt epiglottidem destruunť, siue illi qui aperiũt saluantur. non enim addunt neq; diminuunt in destructione uocis. Quando creator uoluit in nobis ponere instrumentũ uocis, primo posuit aliquid quo aer sit in nobis uelociter, et est pectus. deinde

B posuit occursum aeris in ipso ex uia ampla ad canalem strictum, ut aer per stricturã canalium uelocius currat. uelocitas enim facit ipsum fortiorem. qui quãdo percusserit chartilagines, tũc fiet uox. percutit etiam præter hoc tracheã arteriã, & uuulam, & superius palatũ, & locum cursus aeris per nares. Sed ex hoc non fit simpliciter eadẽ uox, sed quasi uox ut stertitio & azegiz. Vox aũt non fiet nisi quando aer percutit primã epiglottidẽ: & est posita supra caput tracheæ arteriæ ad modum instrumẽti quo musici utuntur tibicines. Si epiglottis amplietur plusquam oportet, minuetur uelocitas motus aeris, & sic diminuetur fortitudo uenti tunc secundum diminutionem uelocitatis & de-

C bilitatem percussionis: tunc enim minus resistẽt chartilagines aeri: nõ enim ampliantur nisi quando non extenduntur & remanent laxatæ. Quando autem epiglottis cõstringitur plusquam oportet, tunc aer qui exit ex epiglottide erit paruus, & tũc erit minor percussio, quapropter uox erit parua. uox enim non potest crescere, nisi crescant illa duo quibus fit, aer scilicet & percussio cremento proportionali. quodlibet eñ crescit propter crementum illius à quo constat in substantia. Egressio aeris uiolenta non fit nisi per extensionem musculorum ipsorum: hoc autem differt secundũ magis & minus, secundũ fortitudinẽ extensionis, & secũdum multitudinẽ & paucitatẽ musculorum. In egressione autem aeris uiolenta nimis, necesse

D est ut omnes musculi pectoris extẽdantur nimis, & maxime musculi costarum. Anhelitus autem & uox nunquam fiunt absq; his musculis. in quibus si aliquod impedimentũ aut nocumentum acciderit, secundũ numerũ nocumẽtorũ erit destructio uocis. Si enim motus medij numeri illorũ destruitur, medietas uocis destruitur: & si tertia pars motus destruetur, tũc destruetur & tertia pars uocis. Et uniuersaliter illa pars quæ destrretur de uoce, erit secundum partem destructam de numero illorum musculorum. Adiuuant autem hos musculos duo musculi qui sunt apud radicem costarum, & illi qui sunt ex duobus lateribus spondilorum: & ex duobus musculis procedentibus in lõgitudinẽ, musculi qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex uoce. uox est ei quasi materia: cũ

A eñ anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existẽte æquali in amplitudine, fiet uox: nam quãdo percusserit illam, fiet illud quod fit in fistula apud exufflationem.

Tractatus secundus.

Ex duobus neruis sexti paris ramificantur ex parte pectoris duo parui rami. qui reuertuntur ascendẽtes ad collum ex duobus lateribus tracheę arteriæ, quousq; perueniant ad epiglottidẽ: quorum uterq; continuatur cũ quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis omnino necessarij sunt ad hoc quòd uox fiat: duo autem alij nõ in omnibus animalibus reperiuntur: quorũ actio est, dum epiglottis clauditur cõpleta clausura. Ex istis autem sex, duo sunt in ipso canali epiglottidis. aliorum uero quatuor, duo sunt à lateribus, & duo posterius. Duo autem musculi qui intrant in ipsum cannalem epiglottidis, attrahunt iuncturam quæ est inter secũdam & tertiã chartilaginẽ, & aperiunt illam duo musculi qui sunt in lateribus, attrahendo illam iuncturã ad latera: & aperiunt eam duo alij musculi qui sunt posterius, attrahendo eandem iũcturam retro. Et sex nerui præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descendũt superne: & ramificantur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: & subiungitur per omnes musculos qui sunt extra chartilaginem scutalem. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidis, & illic diuidũtur. Et sunt duo nerui descendentes qui occurrũt duobus neruis ascẽdentibus de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ chartilaginis. in quo loco proprie fit uox, & aer qui uenit ex pulmone, currit per tracheam arteriam: & primo occurrit de amplissimo loco, & percutit ipsum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimum ex illo coopertorio: & acquirit uelocitatem motus & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis, & fit uox. Extensio duorum musculorũ qui sunt intra epiglottidẽ, prohibet ne coopertorium claudatur apud uocem: nam quando aer uehemẽter eleuatur, & continet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, cõstringit illud coopertorium, & claudit orificium eius, & sic prohibet ne fiat uox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis, tunc quando extenduntur, resistẽt aeri qui uenit fortiter. Coopertoriũ epiglottidis quando homo uociferat & quãdo anhelat anhelitu, aperiť et ampliať multũ. Quãdo aũt anhelitus retinetur, aut quãdo aliquid comediť, perfecte claudiť tũc, adeo q; nihil ex illo trãsibit neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa aũt huiusmodi clausuræ est in ipsa substãtia coopertorij epiglottidis. est enim neruosa mollis & leuis, ut sit cõstans, et apta motui. Voci & orationi posita sunt tria mẽbra: lingua scilicet & epiglottis, & trachea arteria. Et unicuiq; eorũ est positũ quoddam instrumentũ glan

dulæ

dulatum ad hoc, ut tēperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua aūt habet duas glandulas, in quibus sunt duæ uenæ, in quibus currit saliua ad linguam & ad totū os. Collum aūt habet duas glandulas, in quibus generatur humiditas. In epiglottide uero generatur humor phlegmaticus uiscosus ad hoc, ut humectet illa instrumenta. Sed ex duabus glandulis quæ sunt in collo, & ex corpore quod est in epiglottide non proueniunt uenæ in quibus currit humor, sicut proueniunt ex duabus glandulis linguæ. Sed illæ quæ sunt in collo, sunt in natura spongiæ, ex quib. pertransit humor ille qui currit superne deorsum, sine hoc ꝙ indigeat eis, aut sint ei necessariæ uenæ in quibus currat. Et posuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina transeuntia ad illos dentes, ad concludendum orificium coopertorij epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continentes radicē tertiæ chartilaginis. Et necesse est ad hoc quòd uox fiat, quòd aer exeat uehementer, & quòd cursus eius in epiglottide sit strictus. Quando uero canna erit stricta, uox erit acuta: & si ampla, erit grauis. Si curta, erit addens in acumine: & si longa, crescit in grauitate. Humiditas aūt epiglottidis facit uoci grauitatem. siccitas uero acuitatem. Initium generationis uocis, est ex orificio linguæ epiglottidis: quod orificium quanto magis extenditur, tanto magis aeris percussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit, altitudo uocis cadit, sed magnitudo eius crescit secundum extensionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo autem linguæ dum percussio fit, illa potentia quæ erat antequam cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatem uocis: et crescit in crassitie & magnitudine. Si uero lingua creuerit nimis, & minuerit de potentia percussionis, tunc crescet crassities uocis quantum crescet in grauitate, sed non crescet in magnitudine. uox autem crassa fit ex multo aere sine potentia. Cætera autem instrumenta facta ad uocem, seruiunt huic instrumento, sicut illa quæ sunt anterius usqꝫ ad orificiū linguæ, quæ facta sunt ad magnificandum uocem, non ad acuendam.

Tractatus tertius.

Duo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis, qui procedūt recte in longitudine, & continuant chartilaginē scutalē cū osse quod est inter linguā & epiglottidē, & attrahunt maximā chartilaginē epiglottidis sursum & ante: & incipiunt à loco alto, deinde descēdunt ad epiglottidē, ex quo habemus, ꝙ illi attrahunt scutalē chartilaginē ad suum caput. Et similiter unusquisqꝫ aliorū musculorum attrahit mēbrum, cū quo continuaṫ, ad partem sui capitis. Et si hi duo musculi incidantur, accidet uoci maximū nocumentū. eradicabitur enim scutalis chartilago, & amplificabitur locus ille totus. & laxatur multum ita, ꝙ non potest resistere aeri: nō enim remanet in ipso nisi tela quæ continet œsophagum & cannam tantum. Si autem neruus qui cōtinuatur cum illis scindatur, nimis nocebit uoci: diminuetur enim magnitudo eius, & fiet raucedo. Et sunt quidam musculi qui continuant inter hāc chartilaginē & secundā: quorū motus si destruatur, modicū accidet nocumentū uoci, scilicet duo musculi parui, qui si scindantur parua erit remotio, quæ fiet inter primā & secundā chartilaginem. Et dixi de quatuor musculis qui sunt super chartilagines epiglottidis, quoniā cōtinēt cānam & epiglottidē intus. nā caput uniuscuiusqꝫ eorum est superius. Nō ergo possunt declinari ad posterius, quia spondyli colli hoc prohibēt: nec ad anterius, propter hos musculos: neqꝫ ad latera, propter musculos ex transuerso positos: & sic remanēt in canna & epiglottide extensi. hoc aūt multum iuuat in hoc quòd fiat uox: aer enim ex quo fit uox indiget cursu recto & stricto. Si trachea arteria ex una esset chartilagine continua, non posset fieri fluctuatio in aliqua parte eius in persecutione aeris: sed facta est ex pluribus chartilaginibus, quas continet quædam tela gracilis, & sic mouetur & fluctuat quando aer occurrit: ideo necessarij fuerunt musculi ad hoc, ut adiuuent & coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est, & ad anhelitum & ad uocem, ideo posita est anhelitui tela, quæ ligat ipsam inter chartilagines. Voci autem facti sunt cum chartilaginibus isti musculi, ut constringant & adiuuent tracheam arteriam. Sunt enim duo musculi in canali uocis, quibus proprie fit uox: sunt & alij duo extra, qui continuant tertiam chartilaginem cum œsophago, & duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorum fit raucedo, et fit uox rauca propter hoc, quòd aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice, quia est carnosa humida. Epiglottis autem est sonora acutæ uocis, cum sit chartilaginosa sicca, resistens aeri: ideo quādo humefit, accidit raucedo. Et tela quæ est super cannam, humefit, propter multa humida quæ per ipsam transeunt. Vnde ante aut potum aut cibum uox est clara, post autem minus clara. Quòd si potus fuerit plus quàm oportet, uox erit rauca: & ideo magis accidit raucedo senibus, propter multas superfluitates quæ generanṫ in eis. Et in omnibus corporib. illa quæ sunt sicca, sunt clarioris uocis ꝙ̃ illa quæ sunt humida. Si omnia instrumenta uocis aperiantur, tunc exit multus aer subito, & est anhelitus. si uero constringantur, tunc cum anhelitu exit aliquod audibile, quod diuersatur secundum diuersitatem instrumenti quod constringitur, adeo ꝙ fiet percussio. Si uero epiglottis fuerit illud quod constringitur, tunc ille anhelitus erit uox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter anhelitum & uocem, & est raucedo. & hoc erit, si non moueris epiglottidem, & dimiseris eam ociosam. Si uero dimiseris cannam non motam, & moueris epiglottidem, tunc fiet uox sine raucedine. Canna autem nullam habet actionē in uoce, nisi in hoc solummodo. Origo autem duorum neruorum qui sunt in collo à parte duorum neruorū ab alis, ex ipso cerebro est: & hoc est, quia actio eorū est de nobilioribus actionib. animalibus, et subtilior

lior. Genera autem actionum sunt tria, scilicet cogitatio, uoluntatis conseruatio, & imaginatio rerum. Et mittuntur à cerebro sensus & motus uoluntarius ad alia membra. Vox autem est nobilissima actio uoluntaria. fit autē ex nobilissimo motu animæ, scilicet ex motu cogitationis & deliberationis. unde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro ad stomachū, ut quando cibus defuerit sentiat homo. unde orificiū stomachi fuit maioris sensus q̃ cætera mēbra: & ex illo ascendunt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et nō posuit creator hos neruos ex medulla spinali quæ est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit à cerebro, ut instrumenta uocis sint continua cum eo quod regit uocē, scilicet cogitatione, quæ est in cerebro. Reuersio autē horum duorum neruorum inferne, fuit, ut continuentur cum musculis inferne: & motus sit superne, scilicet ex capitibus suis. Et duo nerui qui oriūtur à cerebro, diuiduntur in quatuor ramos unusquisq;: & currunt super radices costarum ex superiori ad inferius: & unus eorum intrat cor & pulmonē: alius stomachum: tertius intrat ad radicem musculorū epiglottidis: cæteri autem intrant alia membra interiora & canales, & apostemata musculorū epiglottidis dicuntur angina interior & exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas, tūc claritas uocis corrūpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos si excesserit, destruetur: nam si orificum coopertorij epiglottidis post stricturam quam habet in acuitate uocis amplius constringatur, abscindetur: si uero extendatur & amplificetur post amplificationē qua uox fit in ultimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror: & secundum diminutionem anhelitus, si fuerit medius ab anhelitu qui est in nimia uelocitate, erit diminutio percussionis aeris in coopertorium epiglottidis à prima percussione. Si uero anhelitus almacror medius iūgatur amplitudini mediæ in orificio coopertorij epiglottidis, tunc uox in ueritate erit media inter acutā & grauem: quia motus pectoris indiget potentia. Ideoq; qui multum debilitatur, tacet frequentius, nisi ex aliqua solicitudine. & tunc cum magna angustia loquitur: & tunc musculi debiliter constringunt pe-

A ctus. & transitus aeris erit tardus: cogetur ergo ut coopertorium epiglottidis ponat ualde strictum quando uoluerit loqui, ut quod deficit ex uelocitate aeris, perficiat ex strictura cursus eius in epiglottide: nam si instrumenta uocis amplissima essent, tunc uox destrueretur.

Tractatus quartus.

Si spinalis medulla abscindatur in initio pectoris, et fine colli, et in initio dorsi, ubi septimus spondylus occurrit octauo, destrueretur exufflatio totaliter, & uox omnino. nerui enim ueniunt ad omes musculos qui sunt intra costas & intra hunc spondylum. Ad diaphragma ueniunt tria paria neruorum, quorum maius oritur ex spinę medulla post spondylum tertium spondilorum colli. ali-
B ud oritur ex spinali medulla post spondilum nonum. tertium ex medio inter hæc quidem oritur ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindatur apud tertium spondylum, tunc diaphragma carebit duobus paribus neruorum, & remanebit ei motus tertij paris, quod uenit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per musculos qui sunt inter costas. & musculi qui sunt supra uentrem, augmentant anhelitum: & tamen uox non ex actione istorum musculorū augmentatur. Et si duo nerui qui sunt ad partem duarū uenarum pulsatiliū destruantur, uox erit: & accidet musculis qui sunt inter costas aliqua occasio. & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui cōtinuant̃ cum canna et pulmone, & diaphragmate, & stomacho, & hepate,
C & splene, & omnibus intestinis. Ad musculos autem qui sunt inter costas nō ueniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos & neruos qui sunt in epiglottide & canna non est continuatio. Et omnes musculi qui sunt inter costas sunt xxij. qui totidem habent neruos: quorum si unus abscindatur ab uno latere, destruet̃ medietas anhelitus, & medietas uocis. Quidam putauerunt quòd actio anhelitus sit naturalis, cum fiat in somno & uigilia æqualiter, & sine uoluntate: alij dicunt ipsum esse uoluntarium, quoniam quando uolumus anhelamus, & quando uolumus retinemus. Et hoc est uerum secundum nos, ut patet ex nostra anatomia. Alij dicunt quòd est medius inter uoluntatem & naturam.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE VTILITATE RESPIRATIONIS.

CALOREM uitalem qui est in corde dicit Arist. nutriri à sanguine, pingui et unctuoso existēte, eodē modo quo flāma nutrit̃ ab oleo. Et eiusdē caloris extinctionē, quemadmodū & flāmæ dupliciter fieri. nam sicut flamma extinguitur dupliciter, siue consumpto oleo, siue addita ei maiore flamma: similiter calor uitalis extinguitur in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis sanguinis, ut in consumptis, aut aquoso sanguine repletis, aut ex superuentu caloris maioris, ut in febrientibus. Inuestigans autem Aristoteles quare maior flamma extinguit minorem flammam ei appositam, dicit maiorē flāmam consumere nutrimentum minoris flammæ usq; adeo cito, ut non possit æque cito nutrimentum succederet. Dico autem maiorem flammam trahere ad se minorem causa similitudinis usqueadeo cito, ut non possit æque cito minor flamma attrahere aliam flāmam ex eo à quo nutritur sibi succe-

dente

dente. Nutritur autem flamma non solum à pinguedine aliqua, imò etiam ab aere uicino. & fit nutritio non ut quidam putant per alterationem nutrimenti, neque per assimulationem eius ad id quod nutritur, sed per attractionem partium nutrimenti, similium ei quod nutritur: id enim à quo nutritur ignis necesse est ut in se habeat igneas partes. Quòd autem ignis nutriatur ex aere probatur ex eo, quia si inter terram fodiatur specus ampla angusti oris, & magna lignorum congeries intermissa incendat immisso igne, obstruso quidem foramine, necesse est ligna eodem momento omnino extingui: exit enim ignis per poros terræ superiectæ: & non potest aer subintrare ad reparationem ignis exeuntis, tum quia aer obstrusior est igne, nec æque mobilis est ut ignis, tum quia necesse est plus aeris influere quàm sit ignis affluens, qui reparãdus est ex eo, pro eo quòd nõ ex toto aere, sed ex solis igneis partibus quæ sunt in aere fit ignis. fitq; ex plurimo aere multo minor ignis: nam & similiter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica per digestionem. Vniuersaliter etiã quicquid fit ex alio, minus est eo à quo generatur, quod tamen pleriq; negant: nam sicut, inquiunt, ex modica aqua fit multus fumus, similiter quoq; ex modica aqua fit multus aer, ita quoq; ex modico aere fit multus ignis. Dico autem quòd fumus non fit ex sola aqua, sed habet plurimum aerem, in quo disseminatæ sunt aqueæ particulæ, quod est uidere hoc modo: nam quando bullit aqua in uase ad ignẽ ignis quidem transit per poros uasis ad aquam faciens illam tumescere & ampullas eleuari. fiuntq; ampullæ ex directo ignis qui est sub uase: sicq; ad mediam aquam transit ignis ascendens in aerem. attrahitq; secum aqueas particulas, cum quibus aeri admiscentur, ferũturq; aqueæ particulæ sursum, donec deferuntur à calore inferiori aere, quem frigidum esse constat, ut ostensum est aliàs. Amplius autem nubes, cum sit fumus, congelata quidem, fit nix, quemadmodum pluuia congelata fit grando: nix autem plurimum habet aerem, quemadmodum spuma: & est alba utraq; propter aerem sibi commistum: quem Aristoteles esse album ostendit: sed hæc hactenus. Quoniã autem flamma in continuo fluxu est, & continue generatur alia & alia flamma, succeditq; posterior flãma in locum prioris, imò in modum fluuij, putant quidam priorem flammam sursum ascendentem extingui ab aere. Dico autem eam admisceri aeri, disseminariq; in eo per minutas particulas: nam & similiter disseminata fuerat prius, non solum in eo à quo generata est, imò etiam & in aere uicino, præsertim cum multo plus nutrimenti habeat flamma ex aere quàm ex aliquo alio. Sicut autẽ flamma in continuo motu est, & in modum fluuij alia alij succedit, & ita calor continue effluit à corde ad uenas, & per uenas ad totum corpus, & inde cõtinue effluit extra corpus: nam & uestes non ob aliud calefaciunt, quàm quia retinent calorem continue euaporãtem à corpore per poros. Sunt autem po-

A ri uenæ subtilissimæ per quas effluit calor, & etiã sudor, qui nihil aliud est quàm aqua sanguini admista: quandoq; poris amplius dilatatis effluit ipse sanguis. Quòd autem pori sint uenæ subtilissimæ, inde patet, quòd quælibet uena producit ex se aliam uenam minorem, & aliam iterum minorem, usq; dum diuisio perueniat ad capillares uenas. Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo uiscoso fumo oppilari: & tunc calor multiplicatur in uenis: non enim sufficiẽter euaporare potest, tum propter angustiam pororum, tum quia fugit interius, propter frigiditatem sibi contrariã, quæ est exterius. Dicit enim Arist. ultimam digestionem cibi fieri in corde, sanguinemq; in uentribus cordis generari. Dicit quoq; Arist. primum
B & uniuersale instrumentum omnium sensuũ est cor: non autem cerebrum ut quidam asserunt. hoc autem est indicium, quòd impossibile est dolorem fieri in aliqua parte corporis, quin fiat passio in corde. & si multus fuerit dolor, facit syncopen cordis. Nam omnes partes corporis colligantiam habent ad cor per medias uenas, & pelliculas, & neruos. A duobus igitur uentriculis cordis procedunt magna uena & arteria ad supremũ spõdylum colli. nam magna uena quæ dicitur caua, procedit à dextro uentre cordis. & primo transit ad gibbum hepatis: & inde per dorsum ad caput. Magna uero arteria quæ dicitur aorta, quando procedit à sinistro uentre cordis, primo transit ad quintum spondylum dorsi, qui cæteris spondy-
C lis uicinior est cordi. unde quando œsophagus spondylis innititur, declinat quidem in quinto spondylo dorsi, & in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Prædicta uena & arteria uenientes ad caput, coniunguntur duabus pelliculis cerebri, & etiam pelli quæ per omnes spondylos protenditur, & tegit spinalem medullam. Dicunt autem anatomici duplici pelle tegi spinalem medullam, quemadmodum & cerebrum, Ab his uero pellibus cerebri & spinalis medullæ procedũt omnes nerui corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est, præter uenas, & arterias, & pelliculas, & neruos, cum sit ex eis unum quoddam continuum cum corde. Alia uero membra insensibilia sunt, ut ossa, & ligamẽta ossium. quorum duplex
D est genus: nam eorum quibusdam colligãtur ossa ad se inuicem: alijs uero colligantur ad musculos. Sunt autem & chartilagines omnes insensibiles, quemadmodum & ossa: nam & plerunque ab ossibus procedunt, & si non omẽs. Sunt autem maximè duæ chartilagines corporis, altera quidem ex qua constat trachea arteria, & altera quæ procedit ab osse pubis: & est maxima pars uirgæ uirilis, & colli matricis. Sunt etiam insensibiles omnes pinguedines, & medullę, & ipsum cerebrum, & est etiam caro pulmonis insensibilis. circundatur autem tribus pelliculis, quarum duæ procedunt à uena & ab arteria, quæ à duobus uẽtribus cordis procedunt: & hæ duæ pelliculæ sunt sensibiles, tertia uero procedit à trachea arteria, quæ est insensibilis, quemadmodum ipsa trachea arte-

ria à qua procedit. fitq́ per hanc inſpiſſatio aeris
ad cor ſecundũ fiſtulas ipſius, quæ à trachea arte-
ria procedunt. Similiter autem hepar & ſplen in
ſenſibilia ſunt: quemadmodũ & pulmo. exceptis
etiã quibuſdam uenis, neruis, & pellibus quæ in
eis ſunt, quæ procedunt ad pulmonem, & hepar,
& ſplenem, dilatãturq́ in eis. Sunt autem glandu
læ omnes inſenſibiles, quemadmodum et pingue
dines, cum ſint de genere pinguedinis, quamuis
quædam uideantur ſenſibiles, propter pelliculas
ſibi inſertas. Sunt autem tam pinguedines quàm
glandulæ omnes in corpore ad fomentum & con
ſeruationem caloris naturalis: quãuis enim calor
à corde ad totũ corpus procedat, ſunt tamen quæ
dam corporis partes magis ſuſceptibiles caloris
ꝙ cæteræ. pinguedo enim quæ ſuperpoſita eſt he-
pati, & ſpleni, & inteſtinis, calefacit ea, facitq́ nu-
trimentum digeri in eis. unde cum cuidam pugili
pinguedo hæc in palæſtra rupta eſſet, & poſtmo-
dum liuida facta, à medico erepta eſſet, cœpit pu-
gil ſupra modum frigoris eſſe impatiens, & con-
ſueta cibi digeſtio in uentre mutata eſt. Glandulę
autem quæ à radice linguæ ſunt, non ſolum gene-
rant ſaliuam, ſed etiam digerunt ſanguinem in ue
nis, quæ ad meningas cerebri coniunguntur: cum
enim meninges cerebri conſtent ex ſubtiliſsimis
uenis quæ à craſsis uenis colli procedunt, non po
teſt ſanguis uenulas meningũ ſubintrare, niſi fue-
rit plurimum digeſtus. Item glandulę ſunt in me-
ſenterio caloris cauſa, attrahentis ſuccum cibi ab
inteſtinis ad uenam hepatis. Itẽ teſticuli, & mam-
millæ glanduloſæ ſunt ad generandum ſperma &
lac. adiacent etiam collo ueſicæ glandulæ, caloris
cauſa attrahentis urinã à renibus, & inſuper ſper-
ma digerentes. Quidam etiam inter glandulas an
numerant renes, qui urinam attrahunt à uena quę
eſt in gibbo hepatis: quamuis Ariſtoteles dicat
non ob aliud renes eſſe in corpore, quàm ut per
eos excoletur urina: nam uaſa duo deferentia uri
nam à gibbo hepatis terminantur ad duos renes:
et rurſus ex alia parte renum oriuntur alia uaſa uri
nalia, procedentia uſq́ ad ueſicam, perforata in-
tra ueſicam foraminibus pluribus atq́ ſubtilibus,
per quæ fluit urina ueſicæ: & hæc quidem forami
na in mortuo animali non apparent, pro eo quòd
frigiditate obtuſa ſunt. Dico autẽ calorem qui
eſt in ſiniſtro uentre cordis & in arterijs, non ſolũ
nutriri ab aere influẽte per fiſtulas pulmonis: imò
etiam ab aere influente per poros corporis. quod
probatur ex eo quod accidit in paſsione quadam
quæ dicit̃ ſuffocatio matricis, in qua nulla fit ma-
nifeſta inſpiratio aeris. Dico autem in hac paſsio-
ne cor comprimi à matrice ſurſum eleuata, modi-
cumq́ calorem remanere, in eo quod nutritur à
modico aere influente per poros: nam & ſimiliter
plura animalia uiuunt, nõ habentia cor, neq́ pul-
monem, quorum calor uitalis cnm ſit modicus,
nutritur ab exteriori aere influente per poros. hęc
autem ſunt parua animalia, ut muſcæ, & ſimilia:
& etiam in piſcibus polypodes, & alij omnes qui
ſanguinem non habent: quamuis etiam de cæte-

A ris piſcibus ſanguinem habẽtibus dubitetur quo-
modo ſpirent intra aquam. Conſtat autem maio-
res piſces ſpirare aerem extra aquam, quos etiam
pulmonem habere manifeſtum eſt. minores uero
piſces, qui loco pulmonis branchias habent, ſpi-
rant intra aquam. ſpirãtq́ aerem, qui modicus eſt,
intra aquam, per poros branchiarum, qui ſunt pro
portionales fiſtulis pulmonis: quemadmodum e-
nim fiſtulæ pulmonis, ita ſimiliter & pori brãchia
rum uſqueadeo anguſtantur in ea parte quæ ter-
minatur ad cor, ut non capiant aquam, ſed aerem
ſolum, qui per poros excolatur ab aqua, tranſiens
ad cor. Quod autem aer ſit intra aquam, probatur
ex eo quòd quando congelatur aqua, fit minor,
propter aeris expreſsionem. unde Ariſtoteli ui-
B ſum eſt ꝙ piſces qui branchias habẽt loco pulmo-
nis, non attrahant aerem: ſed aquam attrahant, ad
refrigerandum calorem cordis: nam & ſimiliter
de habentibus pulmonem dicit Ariſt. quòd attra-
hunt aerem, ad refrigerandum calorẽ cordis, cum
oſtenſum ſit aerem inſpiratum pręſtare nutrimen
tum calori cordis. Hippocrates autem in lib. De
generatione animalium dicit aerem inſpiratum
refrigerare pariter ac nutrire calorẽ cordis. Ariſto
teles quoq́ in quodam loco affirmat quòd omne
nutrimentum influens, refrigerat id quod nutrit:
& addit etiam quòd deficiente nutrimẽto, fiat ca-
loris augumẽtatio, ratione uacuitatis: & hoc oſtẽ
dit per ſimile eius quod accidit in uentre & matri
ce, quæ poſtquã ſunt uacua, calidiora fiunt quàm
C quando plena fuerint. huius autem cauſam deter-
minauimus in lib. quem De ſpermate edidimus:
& hoc quidem hactenus. His igit̃ præmiſsis, poſt
modum ſcire oportet, quòd cum in corpore ſint
uena, & pellis, & neruus, quę ſunt receptacula ſan
guinis, & ſpiritus, & pellis quidem mediã habet
naturam inter neruum & uenam: & manifeſtum
eſt quòd ad omnem pelliculam coniungitur ali-
qua uena, quæ in ipſa pelle diuidit̃ in multas ſub-
tiles uenulas, ſubtilem ſanguinem capientes. ha-
bet autem & neruus uenulas. ideo & findi poteſt
in longum: ſed habet eas plurimũ ſubtiles, ſolum
capientes ſpiritum. Dico etiam quòd inſtrumen-
ta omnia ſenſuum continentur pelliculis, fiuntq́
ſenſus in ipſis pelliculis, ut eſt uidere in oculo,
cuius pelliculæ plenæ ſunt humore aqueo, & ori-
D ginẽ habent à cerebri pelliculis. fitq́ uiſus non in
cryſtallino humore oculi, ut Ariſtoteli uiſum eſt,
ſed in pelliculis oculi: quarum duæ procedunt à
duabus pelliculis cerebri, & tertia à neruo qui o-
pticus dicitur, id eſt uiſibilis, proceditq́ ab ipſis
pelliculis cerebri. eſt autem præter has pelliculas
tres, quædam alia quarta, quæ eſt in oculo, quæ
alba eſt, & continet omnes alias. proceditq́ à pel-
licula quæ tegit cranium, & eſt inſenſibilis: eſt au
tem hæc pellicula in piſcibus ualde dura, & ferè
in modum oſsis. Similiter autem & pellicula ple-
na aere locata eſt intra aurem, in qua fit auditus.
Et pelliculæ plenæ ſpongioſa carne locatæ ſunt
intra nares, in quibus fit olfactus. Et om̃es hæ pel-
liculæ originem habent à pelliculis cerebri. idem

quoq; oportet intelligi & de pelliculis linguæ, in qua fit gustus. De tactu autem dicit Aristoteles, ꝙ fit in carne totius corporis. Dico autem quòd non fit in carne, sed in pelliculis carni commistis: manifestum est enim reticulatam carnem esse pelliculis ualde subtilibus, quæ à crassis uenis procedũt, & ab eis deportant subtilem sanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Aristoteles quòd principium motus, quemadmodum & sensus, est in corde, pro eo quòd omnis motio fit cum ui & conatu. Vim autem facit contentio spiritus. origo autem spiritus est in corde: deinde ex contentione spiritus, fit in omni conatu inflatio uenarum, & neruorum, et etiam pellium cerebri, et spinalis medullæ, & principaliter diaphragmatis. Constat enim uires corporis omnes esse ex neruorum tensione: causa autem tensionis nerui nulla est alia q̃ spiritus neruũ inflans. Sed quia origo spiritus est à corde, oportet prius diaphragma inflari, & postmodum uenas, deinde duplicem pellem spinalis medullę, et ipsius cerebri. ultimo uero neruos. Spiritum autem uoco nõ solum uaporem sanguinis, sed etiam aerem inspiratũ qui ei admiscetur. transit enim aer inspiratus à pulmone ad ambos uentres cordis, & inde per uenas & pelles usq; ad neruos. In omni igitur conatu fit per contentionem anhelitus, conclusio spiritus inter diaphragma, et in ipsis fistulis pulmonis quæ procedunt à trachea arteria, per quam fit aeris inspiratio. & inde spiritus comprehensione diaphragmatis transmittitur per fistulas pulmonis ad uentres cordis; & inde ad uenas, & pelles, & neruos. Contingit autem oppilationem fieri in loco in quo uena & arteria procedentes à corde, transeuntes per collum, coniunguntur ad pelliculas cerebri & spinalis medullæ, ex humore, aut fumo multo, aut paruo, & tantum crasso, aut subtili. fitq; ibi oppilatio per angustiam uenularũ quæ procedunt ab illis uenis, disseminãturq; in pelliculis cerebri & spinalis medullæ. Dico autem ex hac oppilatione fieri somnum: quandoq; epilepsiam, & quandoque etiam apoplexiam. fit autem apoplexia ex humore plurimo & crasso. epilepsia ex humore non tanto, neque adeo spisso. & quãdoq; ex solo fumo crasso, ascendente à stomacho, aut pede, aut aliquo membro alio. in his quidem uidetur aura subtilis & frigida ascendere ad caput. Somnus autem fit ex multo fumo subtili, faciente diuturniorem, sed minorẽ, & facile solubilem oppilationem. unde quidam in somno sentiunt, & mouentur, & etiam loquuntur, & imaginantur somniantes: nam & similiter imaginantur quidam in epilepsia, & etiam in syncopi, quæ est passio cordis. Fit autem quibusdam in epilepsia spuma circa os, dum spiritus qui fertur à corde in uenas sursum occurrit humori facienti oppilationem, & ei admistus spuma fit. Est enim spuma admistio aeris & aquæ, aut humoris. ideoq; alba est ut aer. & ephialtes quædam epilepsia quæ fit in somno. fit autem ex mistione tanquam epilepsia. Ideoq; non in uigilante, sed in dormiente: ut enim prædictum est, somnus & epile-

A psia fiunt in eodem loco, & ex simili causa: unde Aristoteles dicit epilepsiam esse somnum quendam. uerum ephialtes longo tempore perdurans in epilepsiam conuertitur. Amplius autem dicit Aristoteles quòd quibusdã uenis colli compressis fit homo insensibilis, & similis dormienti: unde & antiqui uenas illas uocauerunt carotidas, propterea quòd in eis fit caros, quod est insensibilitas, & immobilitas totius corporis. Compressio diaphragmatis quæ fit in respirando, causa est prolationis uocum, quando uuula, quæ est in gutture, supponitur tracheæ arteriæ ita, ut respiratio fiat per angustum. spiritus enim exiens per angustum, quando colliditur uuulæ sibi oppositæ, facit sonum: alioquin fit respiratio sine sono, quando B spiritus liberum habet exitum. est enim diaphragma, respirationis origo, & uocis, & omnium uirium corporis. Est autem & ipsa uuula principium uocis, quia sensibilis ac mobilis, quemadmodum diaphragma. Et insuper efficit uires corporis quemadmodum & ipsum diaphragma. nam in omni conatu fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ suppositæ uuulæ, ut compressione diaphragmatis, spiritus qui est in fistulis pulmonis, non possit sursum per os exire, sed trãsmittatur ad cor, & à corde ad uenas, & inde ad pelles cerebri, et spinalis medullæ, à quibus nouissime transmittitur ad neruos: quorum tensio uires corporis efficit. tenduntur autem, modico spiritu eos subintrante & inflante. Pulmo autem est immobilis secũdum C seipsum, & insensibilis, quemadmodum & ipsa trachea arteria. Vnde & in peripleumonia non sentitur dolor, sed grauitas sola. Mouetur autem pulmo cum diaphragmate, eo quòd colligantiam habet ad ipsum quibusdam pelliculis: & insuper ex eo, quia dilatatione diaphragmatis, maior existit capacitas inter diaphragma, quam necesse est impleri ex aere in spirando, & inflante fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Quæritur autem de motu diaphragmatis, utrum sit uoluntarius. Si enim est uoluntarius, quomodo igitur fit in dormiente? si autem non est uoluntarius, quomodo ergo potest uoluntarie retineri? nam & quidam leguntur tandiu continuisse, donec extincti sunt. Dico autem motum diaphragmatis uo- D luntarium esse, fieri quidem uoluntarie per neruos, nihilominus etiam fieri propter aliam causam: nam cum calor continue effluat à corde, necesse est continue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonem: & propter hoc totum diaphragma, pro eo quod pulmone inflato necesse est capacitatem diaphragmatis augmentari. Non solum autem inflatio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est ut diaphragma dilatetur: imò etiam quia aer inspiratus transit à pulmone per cor ad uenas diaphragmatis, procedentes à corde, in quo est origo uenarum omnium, non solum pulsantium, imò etiam & aliarum, ut alibi ostenditur. Non solum autem uenæ diaphragmatis inflantur spiritu, imò etiam aliæ uenæ remotiores à corde, ut in forti conatu est uidere: nam & uenas pellium cerebri

ab eadem causa accidit inflari, ut apparet in habentibus fractum cranium, si anhelitum contineant. nam & spiritus qui neruos subintrat, procedit à corde ad neruos per intermedias uenas. qđ probatur ex eo, quòd quibusdam uenis colli compresis, fit homo absq; omni sensu & motu. Non solum autem pulmo ministrat cordi aerem ad nutrimentum caloris uitalis, imò etiam communit & conseruat calorem qui est in corde: cuius simile est in cinere uidere, qui superponitur igni ad conseruandum ipsum. habet autem pulmo quemadmodum et cinis plurimam raritatem, per quam habet ignis moderatam respirationem, & moderatam aeris influxionem. fitq; inspiratio & respiratio per fistulas procedentes à trachea arteria, ad cor terminatas, quæ sunt in pelle circumtegente pulmonem. Manifestum est enim quòd ad conseruationem ignis necessarius est aer: non ut quidam putant propter refrigerationem, sed nutrimenti causa. est enim aer nutrimentum ignis: omne autem nutrimentum, simile fit ei cuius est nutrimentum: aer enim influens per poros cineris, ignitur, ad restaurationem euaporationis ignis. aer enim per digestionem fit ignis. Digestionem uoco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus: est enim aer corpus dissimilium partium, habens caliditatis & frigiditatis particulas in seipso. unde nec aer est elementum: sed sicut alibi ostensum est, duo tantum sunt elementa: calidum & frigidum. Dico etiã quòd ex aere fit aqua, euaporatione ignearum partium: nam cum omnium fluminum origo sit à montibus, dicit Aristoteles non solum uapores aqueos ascendere inferne per uenas quasdam ad crepidinem montium, & inde distillare, sed etiam in ipsis uenis mõtium aerem per frigiditatem in aquam conuerti. Manifestum etiam quod nec aqua est elementum, nec aer: fit enim ex aqua glacies, expresione aeris qui in ea erat. unde minor est glacies quã fuerit aqua, propter aeris eductionem: nam & omne metallũ maius fit si liquefiat quàm fuerit prius. ignis enim subintrans liquefacit aquam, quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeo angusti, ut non posit aer, sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione, id quod nutritur, attrahere & congregare particulas sibi similes, quæ disseminatæ sunt in eo à quo fit nutrimentum, pro eo quod naturaliter simile ad suũ simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo quòd calor ut ait Aristot. aggregat similia, & disgregat dissimilia. quemadmodum enim in uentilatione adunatur per commotionem granum seorsum à palea: ita etiam in nutrimento fit per calorem cõmotio omnium similiter partium: & in ipsa commotione similiter in nutrimento similium ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum cõmotionem, pro eo quod in continuo motu est, ut est uidere in aqua bulliẽte. Amplius autem calor inspissat nutrimentũ, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit. Deinceps autem oportet scire solum diaphra-

A gma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis: & ob hoc receptaculum spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmisso ad cor, ad nutrimentum caloris qui est in corde: unde quia colligitur multus aer in pulmone qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis, inde est quòd aliquis potest aliquando absq; spiratione perdurare, & aliquando absque interpollatione uocem protrahere. Insuper autem & aer breui aliquando tempore permanẽs in pulmone calido existente, ibiq; digestus efficitur competentius nutrimentum caloris cordis. Dicit enim Arist. quòd pisces B qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquam, ad refrigerandum calorem uitalem cordis. Dico autem calorem uitalẽ nutrimento indigere, non autem refrigeratione: nutrimentum uero ignis nullatenus est aqua, sed aer: sunt enim in prædictis piscibus pori quidem branchiarum ad cor adeo subtiles, quod non capiũt nisi aerem solum, per quos transit aer qui est aquæ commistus. Dicit autem Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, quòd cum aer leuior sit, aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibiipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expresionem aeris qui est in ea. Verum pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris quàm cæteri pisces, ut del- C phini, & phoca, & canis, & cete omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentũ, inde est quòd spirant extra aquam. Scire autem oportet quòd trachea arteria ueniens ad pulmonẽ, facit circa eum pellem plenam fistulis pluribus ac subtilibus, quæ terminantur ad uentrem sinistrũ cordis: habentq; foramina subtilisima, per quæ capiunt aerem solum, non autem sanguinem: fitq; per hæc foramina inspiratio aeris ad sinistrum uentrem cordis. Sanguis autem qui est in sinistro uentre cordis nõ potest per ea effluere, propter eorum angustiam. Amplius autem uena & arteria procedẽtes à duobus uentribus cordis, perueniunt ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas, plenas uenis & D arterijs pluribus ac subtilibus. Quoniam autem in conatu fit conclusio spiritus, non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in uenis & neruis, contingit quandoq; terminos uenarum ex multo spiritu dilatari, spirituq; exeũte trahere secum sanguinem, estq; sanguis hoc modo exiens spumosus, propter spiritum sibi admistum. Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor, sanguini aqua admista. Pori uero sunt uenæ subtilissimæ, quæ à crassis uenis procedunt. Contingit autem poros ex multo aut feruido spiritu usqueadeo dilatari, ut etiã exeat sanguis per eos, fiatq; sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo quod dicit Aristot. se uidisse poros cordis in pulmone, per quos fit aeris inspiratio & expiratio, cum sint imperceptibiles propter sui par-

uitatem, quemadmodum & pori uesicæ, per quos ingreditur urina, maxime cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse uentres cordis: cum sit patens uisui esse tantum duos. ab uno enim procedit magna uena, & ab alio magna arteria. in paruis etiam animalibus unum tantum esse, à quo procedit magna arteria. Postmodũ autem scire oportet, quòd pulmo, cum sit spongiosus & calidus, habet uim attractiuam: attrahitq; aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis: quemadmodũ uentosa igne intromisso: exit enim ignis per poros uentosæ, & necesse est aerem subingredi. Idem quoque est uidere in hepate, quod spongiosum est & calidum, attrahitq; succum cibi ab intestinis per medias uenulas cuiusdam pellis, quæ media est per intestina & concauã uenã hepatis, & continuata est utrisq;. dicuntur autem uenulæ illæ mesaraicæ, siue mesentericæ, pellis in qua sunt, mesenterium, siue mesaræum appellatur, & protenditur à medio uentre per intestina. Dicit enim Aristot. mesenterium uicem radicis obtinere: sicut enim radix attrahit nutrimentum à terra, ita & mesenterium ab intestinis nutrimentum corporis animalis. Cor etiam, in cuius concauitate plurimus est calor continue effluens, attrahit continue à fistulis pulmonis: attrahit etiam succum cibi à concaua uena hepatis: quia ut ait Aristot. in corde perfecte digestus sanguis fit. Rursus autem cor attrahit ab intestinis succum cibi aliunde quàm per hepar, id est per mediam arteriam. arteria enim quæ protenditur à corde per dorsum, & coniungitur mesenterio, non transit per hepar, cum dicat Aristot. in hepate nulla est omnino arteria. Est autem sanguis arteriæ liquidior quàm uenæ: & præ nimia sui aquositate non coagulatur, quemadmodum sanguis qui est in uena: huius autem hæc est causa, quod hepar uenæ superpositũ maximam habet uim attrahendi, attrahitq; succum cibi multum ac spissum ab intestinis: ideoq; in uena multus est sanguis ac spissus, qui cito coagulatur euaporante aqua. econtrario uero sanguis arteriæ modicus est & aquosus, pro eo quod arteria habet uim attrahendi debilem ex solo proprio calore, & etiam ex corde. Dicit enim Aristot. quòd in quibusdam animalibus sanguis ipsius uenæ liquidus est, & nõ potest coagulari, ut in ceruo, & lepore: suntq; huiusmodi animalia timida, pro eo quod habẽt sanguinem frigidum & aquosum. rursus autem quædam animalia habent sanguinem ualde spissum ac terrestrem, qui coagulatur statim, ut taurus: cuius etiã sanguis uenenosus est. Et huiusmodi quidem animalia habent pinguedinem quandam terrestrem, quæ sepum dicitur. & sunt plurimum ossuosa. & sunt etiã calida & audacia: nam sanguis terrestris plurimum calidus est, pro eo quòd est receptaculum amoris: sed prius contingit calorem in eis egisse, ut est uidere in calce, & cinere, similiter & sale: nam sal genus terræ est: estq; sal terra incensa: quod probat Aristot. ex eo, quòd quibusdam calamis incensis & incineratis fit sal, si mistus fuerit

A aquæ, & eadem aqua bulliat ad ignem: uinum etiam quanto fortius est, tanto terrestrius est, quod probatur ex eo, quòd quãto fortius est, tanto ponderis plus habet, adeo etiam quod supernatat ouũ in eo. Amplius autem uinum, & liquores alij uarios sapores habent ex terra sibi admista: unde in quadam regione uinum suspensum ad ignem in utribus, indurescit in modum salis, euaporante aqua. Dicit etiam Aristot. quod in sanguine spisso inueniuntur neruuli quidam: & quanto spissior est sanguis, tanto plures insunt. In liquido autem sanguine nulli possunt inueniri. Dicit etiam Aristot. quod homines liquidioris sanguinis, sunt timidi, sed boni sensus, ex eo quod molles carnes habent, suntq; passibilia maxime in eis instrumenta sensus. Videndum autem est deinceps, utrum

B aliquis meatus sit à uena ad arteriã. quod quidem probatur ex eo quod si scinditur uena aut arteria, effluit omnis sanguis, tam qui est in uenis, quàm qui est in arterijs. Quæritur autem quomodo sanguis intret arteriam, si uerum est, ut plurimi putãt, totum succum cibi ex quo fit sanguis transire ad uenam hepatis. Aiunt igitur quidam, quod cum uena & arteria habeant in corpore parietem communem fistulas quasdam habentem, sunt quidem in medio illarum fistularum quidam meatus angusti, per quos excolat̃ sanguis. & meatus illi in mortuo animali non apparent, quoniam per frigiditatem sunt obstructi. Dico etiam mesaraicum, per quod trãsit succus cibi ab intestinis per totum corpus, non solũ continuari uenis hepatis, imò etiam

C arteriæ cuidam procedenti à dorso, & non transeunti per hepar, sicut testantur omnes qui de anatomia scripserunt. ex quo manifestum est, succum cibi non omnino transmitti ad uenam hepatis, imò etiam partim ad arteriam. Amplius autem uena et arteria simul in toto corpore sunt, præterquam ut ait Aristot. in hepate & splene. iunguntur q; ad inuicem quibusdam pelliculis, in quibus sunt uenulæ subtiles, per quas ab arteria ad uenam excolatur liquidus sanguis. Scire etiam oportet quòd nõ solum à uena hepatis, imò etiã ab arteria sunt meatus quidam ad renes. Dico autem quòd ab omnibus uenis & arterijs corporis mittitur urina, quẽadmodum & sudor: nam quemadmodum urina,

D ita quoq; sudor nihil aliud est quàm aqua sanguini admista. Dico etiam quod quemadmodum hepar, ita quoq; & splen attrahit succum cibi ab intestinis per medium mesenterium, cui cõtinuata est uena splenis, quemadmodum & hepatis uena. unde splen ut ait Arist. recte hepar sinistrũ potest appellari. Item à corde protẽditur uena ad splenem, quemadmodũ ad hepar, per quam cor attrahit sibi succum cibi à splene, quemadmodũ ab hepate. In splene aũt ut ait Arist. nulla est arteria, quemadmodum nec in hepate. Dico aũt quòd in curuatura hepatis et splenis inueniuntur tam arteriæ q̃ uenæ, in gibbo autem hepatis solæ inueniuntur uenæ quæ cõueniunt ad cauam uenam. in gibbo uero splenis nec uena est nec arteria. Miror autem quamplurimos antiquorum ignorasse usum sple-

nis in corpore humano: alios aũt opinatos nosse, penitus errasse: solus uero Aristot. in libro De par A ticulis animaliũ diligenter super hoc scripsit, qui fuit uerus solus ueritatis ostensor.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER CVI TITVLVS EST, COMPENDIVM PVLSVVM

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

PROOEMIVM

HOC ei quod de pulsibus possibile est competentem modũ circuit. Primum autem aiunt egenum antiquum de pulsibus. item non de pulsibus hoc intitulasse: sed de palmon, id est de saltibus. ignorauit eñ ut decens hic uir quæ existat differẽtia pulsus & palmi, id est saltus, sicut deinceps ostendemus, primũ dicẽtes quid sit pulsus.

De diffinitione pulsus. Cap. 1

Pulsus igitur est diastole, id est dilatatio, et systole, id est constrictio cordis & arteriarũ. solæ enim hæ eorum quę in nobis, pulsuali motu mouentur. Alia uero, quæcunq; uidentur & ipsa pulsualiter moueri, ut meninges, quæ circa cerebrum sunt in C pueris uisæ, secundum participationem arteriarum mouentur, circa quas particulas fit palmos, id est saltus, & tremor, & spasmus.

De his quæ pulsui simulantur. Cap. 2

Similia uero pulsui sunt, et palmos, id est saltus, & spasmus, & tremor: et enim & hæc uidentur quibusdam ita fieri, sicut & pulsus, ex diastole & systole. Differẽtia uero in eis existit plurima. Igitur Praxagoras quidem existimauit hæc ad se inuicẽ differre quantitate, non adhuc aũt qualitate: fieri aũt ex pulsu qui magis, eo circa motum extenso, palmon, id est saltum. ex palmo uero, tremorẽ: & hoc quidem Praxagoras uir non liber neq; in his quæ secundum medicinam sunt contemplationibus, D neq; in alijs secularibus. Herophilus uero diligentius insistens huic loco, in qualitate magis eas differentias inuenit. fieri enim pulsum circa arterias solas & cor. palmon aũt, id est saltum & spasmum, circa musculos & neruos. & pulsum similiter generari cum animali, & mori cum eo. Fit autem pulsus ita, quando cor attraxerit ex pulmone spiritũ, primum quidem eum suscipit in sinistrum suum uentriculum: demum super concidens deinceps ipsis arterijs præber. Contingit igitur in concisione, repletis his quæ in corpore sunt arterijs pulsum perfici, euacuatis autem, systolen. Igitur arteriæ quidem, sicut dixi, repletæ pulsum perficiunt, assumentes spiritũ, cor aũt euacuatum, sicut deinceps demonstrauimus. Proprium igitur terminũ, id est diffinitionem dedimus eius, pulsum dicentes esse diastolen & systolen cordis, & arteriarum.

Vnde pulsus constet. Cap. 3

B Consistit aũt pulsus ex diastole & systole: quia uero impari & eodem tempore & cor & arteriæ pulsum perficiunt, & propterea existimãt ferè omnes ꝙ repletis utrisq; similiter fiat, uolo repræsentare eorũ errorem. Nã quod quidẽ impari tempore ex arterijs & corde pulsum qui fit assumimus, manifestũ est: quod autem arterijs quidẽ repletis, corde uero euacuato hoc fiat, uolebam remittere eos qui uolunt discere, ad anatomiã, id est ad incisionẽ, ut aũt non uideat inuidus esse & liuorẽ habere, paucis repræsentabo. Corpus cordis, id est substãtia, pinea forma existit: & ampla quidẽ pars eius in qua sunt ora uentriculorũ eius, pulmoni unitur, & in medio quatuor fibrarũ iacet: una enim fibra breuissima reliquarũ existens, tertium thoracis spacium repleuit. Acuta uero pars eius & oblonga secundum sursum cum pectore, non ut sit continua sicut est basis eius pulmoni, sed est absoluta. Continetur autẽ undiq; cor membrana quod uocatur pericardion, id est circa cor. Hoc aũt non solũ pulmoni unitũ esse inuenies à latioribus, sed & pectori, in illis partibus in quibus diximus cordis acutum absolutũ iacere. Contingit autem ita, quandoquidẽ ex pulmone attraxerit spiritũ repletum undiq; ipsum ad latera incedere, & multum spiritum à pectore auferre: quando uero rursum euacuabitur cor, & euacuatum in naturalem figuram recurrerit, tunc prosilit pectori, & percussionem facit, & ita concidens pulsum perficit.

De differentijs naturaliũ pulsuũ sequentiũ ætatem. Cap. 4

His autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturaliũ unamquaq; ætatum sequẽtium pulsuum, demũ eas quæ sunt in febribus, & postea pulsus qui inueniuntur secundũ passionem. In fine uero, pulsus qui ablati sunt denominati.

De pulsu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorum pulsus puerorũ existit breuis omnino, & indeterminatus, & in diastole & systole. hunc pulsum Herophilus alogon, id est irrationalẽ consistere ait. Irrationalem uero uocat pulsum eũ, qui non habet aliquã analogiam, id est proportionẽ: neq; enim duplicem, neq; hemioliã, neq; aliam quandam rationem habet hic, sed breuis est omnino, & magnitudine puncturę acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon, id est irrationalem eum competenter dixit.

De pulsu crescentium. Cap. 5

Procedente uero ætate, & corpore in augmentationem ueniente, & ad rationem, & pulsus augetur ad rationem, diastolen latiorem systole accipiens: quando de reliquo est eis logon, id est rationem adæquare ad demonstrationem eius quæ ex grãmatica manuductionis. Nam primus quidem pulsus qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum, id est tenorem eum qui breuis syllabę existit, etiã in diastole & systole habet: & propterea ditonus intelligitur. pulsus autem eorũ qui apud augmentationẽ sunt, proportionalis est pedi qui apud eos theo. est autẽ hic tritonus, diastolen quidem in duo tempora accipiens, in unum uero systolen. Pulsus uero eorum qui in statu ætate sunt, in utrisq; par existit, ut in diastole & systole, comparatus pedi uocato spondeo, qui utiq; dissyllaborum pedum longissimus est: constat igitur ex temporibus quatuor. hũc pulsum Herophilus per paria uocat his qui pedi. Declinãtium uero & firme iam senum pulsus, & ipse ex tribus componitur temporibus, diastole duplo systolen accipiẽs longiorem. & hi quidem sunt pulsus qui secundum latitudinem ætates in sanis sequuntur. deinceps autem sunt in febricitantibus.

De pulsu in febribus. Cap. 6

Eorum qui incipiunt febrire pulsus paruus omnino est & subintrans, persecutionem patiens in utrisq; & in diastole & systole, ut fermè quandoq; & uix incidat tactui: in superadditiõe uero secundum parum adauget, diastolen & systolen accipiens, & maiorem & prolixiorem propter spiritus ascensionem: in statu uero in utrisq; par existit & in systole & diastole, ceu & febri parilitatem accipiente: in descensione uero systolen quidem diastole accipit prolixiorem. Calor uero in uentre, superabundat magis quàm in extremis: quia in primis quidem ferè uniuersus calor in medijs superabundat, ut multoties & infrigidari contingat extrema. Quando autem sunt in superadditionibus, circa media quidem amplior est calor, in extremitatibus uero paucior: statum autem accipiente febri & calor pariter inuenitur in extremitatibus & in medijs. Et hi quidem sunt qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

De pulsibus passionum in generali. Cap. 7

Pulsibus autem qui secundum passiones fiunt multis & diuersis existentibus, & de his pulsibus qui in acutis passionibus sequuntur dicemus.

De pulsu phreniticorum.

Phreniticorum uero pulsus breuis, et erroneus, & non bene robustus, propterea quòd continue spiritus à uigilijs motus superaccidit tactui, ac si accideret motus ab arcu tensi nerui & chordæ: & omnino minimis periculis manuũ nostrarum superaccideret, id est occurrerit.

De pulsu lethargicorum. Cap. 8

Lethargicorum uero pulsus est magnus & uacuus secundum longitudinem & latitudinem, nobis superaccidens profundo intellecto: quare & quidã præsumpserunt dicere pulsum incorporeũ.

A

De pulsu cardiacorum. Cap. 9

Cardiacorum uero pulsus est, minor qui finaliter est pulsus phreniticorũ: robustior uero & quasi morosior, ut & alijs partibus subaccidat, id est sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu quandoque quidem remissionem accipiente & retentionem, quandoq; uero intensionem.

De pulsu pleuriticorum. Cap. 10

Pleuriticorum & peripleumonicorũ pulsuum in paucis quidem est differentia, solum autem his qui ualde empirici, id est exercitati seu experimentati sunt, comprehensibilis est: acutus enim & uehemens quamplurimũ inuenitur: & immissiones anomale, id est inæqualiter multoties faciens.

De pulsu epilepticorum. Cap. 11

B

Epilepticorum uero, eorum quidem qui fiunt sine spasmo & contractione particularum, pulsus est magnus & diacenus, id est uacuus, & continuus, & fugatus, persecutionem patiens quam plurimum. & hi quidem sunt pulsus qui secundum hãc passionem secundum plurimum assequuntur, similes pulsui lethargicorum. Eorum autem qui fiunt cum spasmis pulsus est magnus, & diacenus, id est uacuus.

De nominibus pulsuum. Cap. 12

Sciendum autem quod omnis pulsus consistit ex magnitudine & uelocitate & plenitudine & rhythmo & tenore. Et magnus est secundum longitudinem & latitudinem & profundum, digna ratione tactui accidens. Plenus aũt est uehemens,

C

& quasi neruiter tactum percutiens. Eurhythmos autẽ, id est bene tenoratus pulsus, qui in unaquaque ætate naturalem consequentiam seruat. Dicitur autem hic pulsus eurhythmus. Pararrhytmus uero est, qui cito desilit à manu. Velocitas autem à spissitudine differt. nam uelocitas quidem secundum unam poterit arterię intelligi percussionem, spissitudo uero secundum plures. ita deniq; dicimus quidem uelocem eum qui in paruo tempore longitudinem explet. Spissum autem qui cõtinue per eundem locum deuenit.

De generibus pulsuum. Cap. 13

Genera pulsuum secundum quietem spissitudo, & raritas. in quo uelocitas & tarditas. secundũ totum robur, id est tensionem, uehemẽtia & amydrotes, id est obscuritas. secũdum corpus arteriæ,

D

durities & mollities. igitur hi quidem ita.

De nominibus secundũ antiquos quorundã pulsuum. Cap. 14

Deinceps autem de his pulsibus qui à ueteribus scripti sunt, & necessarij maxime sunt, & in quiete existũt, dicamus. Dicitur quis pulsus myurizon, id est muris modo caudatus. cuius sunt rursus duæ differentiæ. hic quidem nanq; attritis digitis manus & uehemẽs, demum eas quæ deinceps sunt diastoles longiores accipiẽs, in fine rursus & citus & magnus & uehemens sentitur. Alius uero paruus sentitur, & eas quæ deinceps sunt immissiones magnas operans, rursus & citus & paruus accidit. hic pulsus quidem quandoq; inuenitur & sanos naturaliter assequens. quãdo uero inuentus fuerit in ægrotantibus in paruitate super-

abundans, eos qui debent abire perindicat. Qui A uero in magnitudine, eos qui in lethargū. dicitur pulsus et parempipton, id est intercidens. quando plures diastolas & systolas operari dimiserit, secūdam diastolen spissiorem attulerit. hic pulsus quidem quandoq; sequitur & sanos, quando uero in ægrotantibus inuentus fuit, nihil irrationale significat. Dicitur quidem pulsus dicrotus, quando distans arteria maiorem unam diastolen, alteram attulerit breuiorem. hic pulsus fit in sanis quidem, à cursibus, uel exercitijs, uel aliud quid cito nobis operantibus. in ægrotantibus uero, manibus maxime febrientiū inuenitur. Dicitur autem pulsus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox breuis accidit, ut putetur anteꝗ systolen faciat finaliter, arteria rursus dilatari. hic pulsus inuenitur magis in ęgritudinibus quæ sunt circa thoracem. Dicitꝰ pulsus myrmecizon. hic aūt est qui cōtinue & subtiliter diastolem facit, ut uideatur myrmecos, id est formicæ in manu fieri deambulatio. ferè ex omnibus deficiēdo inuenitur. Vltimus uero omnium eorum & breuissimus est qui uocatur scolecizon, id est uermiculās: hic uero ita paruus & languidus, & amydros, id est obscurus existit, quòd formiculante & breuissimo penitus existente intelligatur diastole & systole: in hoc autem nequaquā, sed uelut desinentia solum & reuolutio spiritus in arterijs perficitur in eo.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS, QVEM Ioannitius de Græca lingua in Arabicam transtulit, M. aūt Toletanus de Arabica in Latinam.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

CAPVT I

INQVIT Galenus, illi quorū proprium est anatomiam meditari, per hoc, quòd dicunt motus liquidos, eos qui uidētur in corporibus animaliū, sensui manifestos intelligūt: ueruntamen quo membro fiant penitus ignoramus: & quāuis hoc uideamus, qualiter fiant non scimus: ideo de his doctrinam oportet nos agere. Principium autem inquisitiōis de motibus liquidis est, ut primo inspiciamus an sint actiones membrorum, & an ex eo quòd sint passiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per passiones, motus intelligo qui fiunt à motore agente, quando ipse mouet aliquid aliud. Et tu poteris unico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere: nam motus manuum & pedum, distendendo & complicando, uel inclinando & mouendo ad utramq; partem, quæ quidem ossibus eorum interiacent iuncturis efficiuntur. Manuum autem fit iunctura quæ est in compositione ossis adiutorij: & hæc quidem iunctura uocatur mabit: & iunctura quæ est in compositione duorum focilium, est cum ossibus & iunctura ossium basium quæ interiacent duobus focilibus & pectini, & uocatur rasceta, & iuncturis digitorum. Pedum uero motus fiunt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorum. Et si quis desiderat motus iuncturæ humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in significatione diuersitatem per hoc uel uarietatem. ueruntamen sufficit in hac significatione, ut dicatur quod pomum ossis adiutorij, in iunctura componitur humeri cum pyxide quæ est in osse scapulæ. & quod summitas ossis adiutorij inferior, composita est in iunctura mabit cum duobus brachij focilibus. sicut duæ summitates duorum focilium, ab inferiori cum ossibus paruis rascetæ componuntur. Similiter in pedibus iūcturæ ex compositione ossium quæ sunt in eis erunt. Quod si res in hoc ita se ha- C bet, anatomici uerum in hoc dixerunt, quod motus manuum & pedum fiunt ossibus, non tamen ab eis. quoniam hæc quidem est actio lacerti mouentis ea. prouenit ergo ex hoc ut motus lacerti sit operatio lacerti. & motus ossium sit passio eorum. & passio eius quod fit, & actio eius quod agit, simul existant. discrepant tamen in eo, quod agens est principium sui motus ab ipso, & patiens est principium sui motus ab alio. Sicut ergo quando lacertus agit, mouet quidem primo unum duorum ossium compositorum in iunctura, & est illud os quod continuatur cum adiutorio, deinde mouet secundo ipsam iuncturam mouendo os: ita anatomiam considerantes inuestigauerunt an oporteat dici quod lacertus ipse agit primo, aut recipit etiam uirtutem motus ab aliquo alio. Vt autem uiderunt quod unicuique lacertorum continuantur arteria & uena, & tertium quiddam, id est neruus, unicuique eorum intendentes unumquodq; singillatim uinculo constrinxerunt, considerantes in ipsa constructione an motus impediretur lacertorum, aut mobiles permanerent. postquam autem motum lacertorū strictis arterijs & uenis in suo manentē statu deprehēderūt, ipsumq;

strictis neruis impediri, quod ad lacertos quidem uirtus digeritur à neruis aliqua, per quam fit actio eorum, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc uiam inquisiuerũt diligẽter an hæc actio sit neruis ex sua natura, an supra neruos aliquod membrũ sit quod neruis uirtutem motus exhibeat, sicut lacertis exhibere uiderunt. Adhærentes autem neruis eosq; præcidentes, sectionem eorum superiorem in sua sensus & motus habitudine persistere deprehenderunt. inferiorẽ autem à loco sectionis sensu priuari & motu. Ex hoc itaq; quod eis apparuit, uirtutem motus etiam neruis ab alio membro eis superiori transmitti, coniecturauerunt. prospicientes igitur primam neruorũ originem, eamq; indagantes, quosdam eorum oriri à spinali medulla, quosdam à cerebro deprehenderũt. Abscindẽtes itaq; spinalem medullam, deprehenderunt quod ab inferiori parte sectionis non transmittitur uirtus ad neruos quidem à quibus uirtus oritur, quæ prius transmittebatur ante abscisionẽ. & à superiori uero sectione quæ est super abscisionem, quæ prius transmittebatur uirtus transmittitur. ac tunc iudicauerunt uirtutem quidem motus ad neruos à cerebro transmitti. deinde postmodũ inquisiuerunt, an sit hoc quoniam illa uirtus sit innata substantiæ suæ propria, an à corde sibi transmittitur. neq; ad hoc in isto loco necessitas urget, cum nos inueniamus utiq; neruos exhibere lacertis uirtutem motus à cerebro procedentem. Primum igitur membrum ac præcipuũ, uniuersa quidem membra corporis animalis mouens motu uoluntario, est cerebrum: cætera uero quæ quidem cerebro interiacent & ultimo membro quod mouetur, mouent se secundum ordinem ita, quòd unumquodq; eorum mouens ac motum existat. Restat ergo ut cerebrum moueat tantum, nec aliud moueat ipsum. Similiter fit ut manus ac pedes moueantur tantum. Etiam declaraui in tractatibus, quibus inuestigaui de uirtute ordinatiua de uirtutibus animę, quòd cerebrum eget hepate & corde, ad conseruandum substantiam suam: & quod non transmittitur ab illis uirtus qua fit motus uoluntarius. Hic autem non est aliquid quod nos cogat ut probationẽ ad hoc inducamus, cum sufficiat in hoc tractatu conclusione propositionis illius uti duntaxat. quia non memoraui quod apparet in anatomia, ut exponerem per hoc quòd uirtus ordinatiua transmittitur per neruos à cerebro ad lacertos, uerũ ut à me intelligeretur sufficienter in quo differunt motus et actio: quoniam significatio quam significat nomen motus, generalior est. & significatio quam significat actio, specialior est: cũ nos appellemus actionem, motum agentem, et passionem, motum ab alio prodeuntem.

De motu respirationis qui notior est uisus ueteribus.

Caput 2

Et sermo iste in quo nos sumus est quo intendo inuestigare de unoquoq; motu quod sit membrũ quod ab eo patitur, & quod membrum operatur ipsum. uer. g. de anhelitu: quare melius est ut ponam sermonem meũ de ipso, ut exempli causa lucescat: cum non conferat ex exempli quidem ratione duntaxat: uerum cum ipso exemplo non est utiq; modica pars de qua inuestigare ꝓponimus. uidemus enim manifeste quòd anhelamus: & hęc quippe actio animalis est cõposita ex aëris inspiratione ab exteriori ad interius & expiratione econuerso: & apparet etiam ꝙ id quod mouetur in cõcauitate pectoris in anhelitu facili suauiter, concutitur inferius dũtaxat. in anhelitu uero magno, non solum mouentur inferiora tantum, uerumetiam mouentur loca lateribus omnibus uicina. Discordes etiam fuerunt medici in motu anhelitus, an sit etiam ex lacertis, ut sunt alij motus uoluntarij, aut aliter. Et quidam iudicauerunt quòd hęc actio naturalis est, sicut pulsus arteriarũ & cordis: alij uero iudicauerũt actionem esse uoluntariam: alij autem ꝙ sit actio composita. Et hæc quidẽ inquisitio magis ad dialecticã quàm ad medicinam spectat. Inquisitio autem quæ dignior est in operibus medicinæ, est qua quidẽ inuestigatur quo instrumento mouetur clibanus, id est, cõcauitas pectoris per quam fit anhelitus: quoniã hic quidem dilatatᷣ prout apparet in anatomia: apparet quoq; in anatomia ꝙ hic clibanus ex ossibus qui latera uocantur, & ex lacertis componitur interiacentibus. Merito ergo anatomiam considerantes dixerunt, ꝙ illud membrũ quod diaphragma uocatur, est una pars istius clibani, nec tamẽ illud totaliter: & hoc quidem usq; ad tempus magistrorũ nostrorũ homines arbitrati sunt, ꝙ membrũ istud instrumentis anhelitus nobilius existit. In nostro uero tempore factum eius patuit ex eo, quod de operatione huius mẽbri declaraui, ꝙ scilicet mouet partes clibani duntaxat inferiores: quemadmodum illud qđ mouet superiores eius est lacertus à collo descendens. Mouet quoq; id quod interiacet lacertus quidam qui inter latera constituitᷣ: nisi quia hic lacertus quidem non dilatat clibanũ tantum, uerumetiam ipsum constringit: cũ unusquisq; eorũ habeat duas tunicas positione diuersas. Lacerti nanq; descendentes à loco qui est supra collum, dilatant & distendunt clibanũ tantum. Et uidi sæpe plures homines in facto neruorũ qui mouent huiusmodi lacertos quos prædiximus, quandoquidem uinculo constringebantᷣ absq; clibani ruptura, ꝙ uinculum illud eos motu clibani penitus priuabat: & discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum quod declaraui intelligerent. Et sententia illorũ qui dicunt ꝙ anhelitus est motus uoluntarius uel actio uoluntaria, nullũ argumentũ inducit quod maioris quàm hæc existat roboris ad probandum ueritatem eorum: quoniam motus clibani impeditur statim: & animal extinguitur subito ore aperto cupiens anhelitum, cum nequeat clibanum mouere. unumquodq; horum fuit ab antiquis inuentum: & quædam præter illa quæ ipsi inuenerunt postmodum reperi.

Comparatur cognitio aliorum immanifestorum motuum & liquidorum quorundam ad antiquorum cognitionem: & ponitur excusatio tractationis illius. Cap. 3

Et quodlibet horũ antiquitus reputabatur ignotum,

tum, quoniam de ipso nihil anatomiam inspicientes tetigerunt: cui posset aliquis acquiescere, uel quo posset esse cōtentus, nedum sufficienter probarent: utinam autem aliquis motuum & aliqua actionum harum quæ reputabatur esse ignota, reperirentur à quo membro animalis prodirent: & qualiter ab agente causa quando quidē agit: multa quippe horum quæ ultimo comperi, penes me prius erant ignota, quemadmodum de motu clibani retuli. Et in tract. quidem tertio De motu pectoris & pulmonis quædam, siquidem mei docuerunt me doctores ad tempora sua: quibus adieci postmodum in libro quem de passionibus anhelitus edidi, quod adinueni postquā à magistris meis didici. cōfessus sum etiam in libro De iuuamento membrorum ignorantiam meam quam habui de B motu palpebrarum superiorum: deinde uero narraui post modum qualiter hoc fit in tract. decimo libri mei De cura anatomiæ. Eodem quoq; modo ignorabam esse duorum neruorum ex utraq; parte arteriarum cōstitutorum, qui falso & sine ratione uocantur apoplectici: cum fuerit in eis ingressa malitia, qualiter uox impeditur: demum quippe cum labore maximo ac difficultate comperi hoc, cum nullus quicquā de ipsis tractauerit sufficienter. & hæc quippe significatio erat incognita. demū facta est nunc nota. quia reperi neruos mouentes lacertos epiglottidis à duobus neruis duabus arterijs uicinis qui apoplectici uocantur oriri. Ignorabatur quoq; cur ex spondylis dorsi medulla spondyli primi si secundum latū tota abscin C datur, donec extrema non sese cōtingant, uox impeditur illius animalis. Et similiter si unus spondylus locum deserit: quia spinæ medulla comprimitur fortiter. Inueni quoq; hæc, & alia quæ reputabant illi qui fuerunt ante me ignota de anhelitu et uoce. & eorum inuentio fuit ex eo quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertū qui utrāq; mouet genam, cum prius fuisset ignotus. nec intelligo quidem in loco per utranq; genā duo mandibularum ossa, sicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, quem quidem econtrario nempe uocauerunt. sed intelligo per utranq; genam, corpora quæ duas continent mandibulas, quæ recipiunt quod os implet de humiditatibus, & cibarijs, aut uēto, prout in illo qui D utres inflat uidetur. Specierum item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta. quando in quibusdam qui laborabant hac passione, uel mēbri quod lassatur sensus impeditur, uel in quibusdā motus, uel utrūq; simul. & in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse dubietatis. quoniam quidem non dubitatur quod in neruis qui uadunt ad mēbra, in quibus accidit ægritudo quando ingreditur malitia, noceat sensui & motui. Duæ uero species aliæ non putabantur, donec reperi secundū quem modum erant in membris corporis in quibus accidit illud. & non in alijs. quoniam hoc quidē nullatenus accidit in omnibus membris: ob hoc, quòd non reperitur in omnibus membris neruus qui sensum

A tribuat & motum lacerto qui est in membro patiente, præterquam neruus qui sensum tribuit cuti, membrum siquidem illud includenti.

De motu uirgæ. Cap. 4

Et iam narraui omnia ista quæ apparent ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagatur de istis rebus remouet hesitationem earum. & patet esse eius per hoc quod apparet in anatomia. Et quædam harum rerum magis congruit ut per dialecticam discutiantur. nisi quia cum hoc ad hoc anatomia iuuamur, utpote linguæ prolixitas, donec emineat ori. Et satyriasis quæ accidit in pueris. & in quibusdam est uelocior, quando intuentur quam amant, aut imaginantur eam. Quia causa augmenti ex utroq; modo est difficilis, siue ex uolūtate fiat hominis, siue naturaliter sine uoluntate. Et in omnibus motibus qui fiunt uoluntate, nihil obscurius & dubitabilius hoc. Quoniam in pueris ego uideo, nedum in alijs, quando ipsi uolunt aliquod membrum ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partē declinare, hoc quidem faciant ex uoluntate. & hoc quidem ipsi faciunt per lacertum qui destinatur illi motui & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent. & non ipsi tantum, sed etiam multi medicorum. Et illud est, quoniam inuenio membra corporis moueri per lacertū, cui creator qui nos creauit, & plasmauit, & in omni tempore præsens est nobis, prudenter indidit potentiā mouēdi. Quando igitur aliquem uolumus motuū, mouet lacertum quem ad hunc plasmauit & creauit. & declaraui in libro meo de iuuamento membrorū, quod creauit nos non solum prudens scire quid oportebat melius agere. imò cum prudentia habuit potentiam, qua quidem nihil ei de hoc quod melius & competentius prouidit esse defuit agendum. & bonitatem ac largitatem, in qua nulla fuit auaritia creandi quod melius est. & imperscrutabile uidetur opus, creatoris esse ueraciter scire. & qualiter inest corporibus animalium. ueruntamen non est quippe licitum dicere eum non uiuere uel non agere. imò utiq; est summe prudens & potēs ac benignus sicut iam declarauimus: & si notum est & publicum quod in omnibus corporibus est animalium, sicut quidam putant, uerbum istud inducit ad hoc, quod duæ sint in corporibus animalium animæ. quarum una creatur naturaliter & plasmatur omnibus membris, & est præposita omnibus quidem uolūtatibus eius ex quibus actiones procedunt per motum lacertorum, qui deputantur illis actionibus proprie. Alia uero est anima, qua uoluntas inest actionum. Quidam tamen hoc respuentes non fuerunt contenti hoc, & ab ipso fugerunt. dicentes quod anima qua quidem uoluntas existit, est illa quæ per se & suam essentiam uniuersa corporis membra imaginatur, ut quod uoluerit de actionibus compleatur. Et huiusmodi quidem dicti apparet peremptio, propterea q; si in nobis esset hæc anima, ignoraremus cum ignorantia actionū inuenire an illi quidem lacerti sint, aut nō sint. Et ex eo quod competit ei quod diximus

mus est quidem quoniã illud quod diximus, non solum est uerũ in animis hominũ uerumetiã in animalibus remotioribus intellectu, hoc est in brutis, ut asini, oues, porci, adeo quippe ut animas habeant in summa potẽtia, & prudentia, & bonitate ac largitate, iuxta quod exposcit natura corporũ aut creatura exigit. Et si nos quoq; cætera dimiserimus animalia, & simus homine cõtenti, cui quorundam animaliũ comparatione intellectus attribuit proprie infra illa, uidebimus ꝙ uita in actionibus quæ fiunt à uoluntate, cõsistit. nec in alijs liquet actionibus, & nõ nobiliorib. atq; præcipuis. Congruit igit ut dicatur, ꝙ non est actio quidem nobilior homini nec cõuenientior rationi, quàm ratiocinari ac loqui. & hoc quidẽ erit cum distinctione quam lingua agit in uoce expedita, ab epiglottide distincta. Cũ lacertos habeat lingua, quorum quidam ipsam sursum attrahunt ad partẽ palati ad oris suprema. alij uero in contrariã eius partem trahunt eam, donec ad inferiorem deponant mandibulã. lacertos quoq; alios habet quàm plures, qui ad utranq; partem eam declinant. neq; aliquis est puerorum, neq; adultorum, & eorundem qui anatomiam inspiciunt, qui lacertos linguæ nouerint, quando uoluerit aliquod nominũ pronunciare, uerbi gratia si dicat Petrus, quod ualeat prius excogitare & intelligere quo lacerto & quo motuum illud nomen profert. Conuenit igitur & competit, ut musculus cui libido fuerit irrogata, secundum hanc rationẽ incurrat satyriasim, quando libidinem autumat & imaginatur per aptitudinem rei ad hoc. Et quod membrorũ corporis immutatio imitatur animæ immutationẽ, non in motibus tantum, sed in alteratione coloris erit instar huiusmodi. Et ante modos huiusmodi alterationum, quædam sunt alterationes quæ fiunt calore & frigore. & ex hoc est quod sæpe contingit diminutio ei quẽ arripit timor subitus, uel horror, uel angustia. Et ex hoc arguerunt quidam, dicentes quod animæ quidem non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, ut possibile sit absq; corporibus existere, uerum animæ sunt quid ex corpore. Et quoniam hi inuestigauerũt de loco quid sit, diuersificati sunt diuersificatione non modica. quidã enim dixerunt quod est spiritus. & quidam ipsorum dixerunt quod est alia maneries de commistione elementorum, quam unusquisq; eorum profitetur, aut ex compositione eorũ. Et quidam nempe existimauerunt, quod uirtus esset substantiæ quæ unicuiq; appropriatur animali. & quidam putauerunt ipsi eidem animali essentiam sibi propriam. uerum substantiæ quæ sentiunt & mouentur uoluntate, sunt illæ quæ animalia nuncupantur. operatio uero eorũ quæ operantur ex eis, secundum epithetum substantiæ quam habent ex commistione elementorũ. Et iam sententias in libro nostro elementorum cæteras deteximus secundum sententiam Hipp. cum uera sit istorũ sententia, qui dixerunt quod substantia generationi & corruptioni subiecta, qualitatibus iiij. ca. frigi. sic. & humid. & non alijs immutatur. Inquirere au-

A tem de anima an eius substantia sit corporea, neq; cesset quando corpus accidit alicuius rei animalis descendere in ea: aut sit aliquid corpori continuũ quod cum corpore accidit: aut spermatis sit uirtus & potentia aliqua, cui conueniant quidem cum creatione corporis accidẽtia animæ, relinquo hoc illis qui de se existimant quòd hoc sciũt ueraciter. Satyriasis aũt uirgæ scio manifeste quod fit uoluntate. & fortasse imaginatione tantũ. Similiter scio ab ore cuiuslibet hominis egredi linguam quando hanc actionem uult. Causę autem propinquæ, hac appellatione appellantur à peritis & sapientibus uiris in hoc ca. & subtilis speculationis. Merito autem dixerunt quòd earum causæ duæ sunt simplices & una composita. Causæ duæ simplices

B sunt, quod ab arterijs spiritus ad ista duo membra destinantur, cum sint rara & porosa interius, scilicet uirga uirilis & lingua. uel à se habent ut erigantur & dilatentur. & utriusq; erectio sequitur & comitatur spiritũ intra uenas existentẽ usq; ad exteriora utriusq;. & pori qui sunt inter utranq;, necessitate uacuitatis implentur. Sic enim uirgæ uirilis impletio fit ab imaginatione & uolũtate. & distensio quidem uehemẽs habitudine & ualida, prout dicunt & testantur medici considerantes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur paruis, & spiritibus qui continentur in arterijs. Et eodem modo fit in lingua quãdo erigitur & dilatatur, ei quidem cõtinue spiritus immittuntur, cum eo etiam quod aliqui lacerti in ea habitudine distẽduntur.

C Veritati quidem huiusmodi dicti attestatur, quod arteriæ in lingua & uirga uirili confixæ, maiores quàm in cæteris membris existunt. Cauebo ergo eum qui uerbum meum hoc audit, ne quippe abhorreat uerbum meum, existimãdo quod arteriæ spiritum quidem duntaxat continent, sicut Erasistratus existimauit, sed sępius dixi, ꝙ in arterijs sanguis subtilis cõtinetur calidus, cũ substantia quippe aerea. & extrema uenarum orificia sunt adeo stricta, quòd id quod ab eis egreditur spiritus est tantum. Et poteris quidem præcognoscere quod de duobus dictis propinquius existit ueritati. & magis elegi uerbũ illius qui dixit, quod distensio uirgæ uirilis nõ est minor causa, ꝙ̃ illius qui dixit, quod ab arterijs quidem spiritus destinantur ad

D uirgam uirilem & linguam per id quod narrabo, Quod est quia præsumet aliquis & anticipabit dicere, quod unumquodq; membrũ, suijpsius intendit cõmodo & reparationi. & hoc quidem non solum est sufficiens, sed & uerum. sed quod dicitur ꝙ membrum, alterius intendat cõmodo, modum & quantitatem naturæ excedit, cum hoc quippe in hominibus cunctis nõ reperiatur, nedũ in brutis. Et hoc quidẽ declarauimus sufficienter in lib. nostro de uirtutibus naturalibus. Et quod hoc affirmat & asserit, est ꝙ stomachus nequaquam cibaria digerit, ut per hoc intendat omnia membra animalis reparare. neq; hepar quoq; cibum alterat hac intentione & immutat à stomacho ꝓgressum ad ipsum, ut conuertat in sanguinẽ, & ad cætera membra mittat. Similiter quoq; cor, non quidem

dem

dem pulsus actio prodit ab eo pro alio mēbro, sed pro sui cōmodo. Quod autē dictū est uerisimilius sentētiæ naturali, ut dicatur ꝙ unumquodq; membrū attrahat sibi quod cōuenit ei, ut ex ipso nutriatur. deinde illud immutat quod attraxit, & retinet, & assimulat sibi, & expellit à se quod est sibi diuersum. Quod uero dicitur ꝙ unūquodq; membrū non intendit quidē reparationi suæ: sed quicquid operatur, operatur ut præstet obsequiū alijs membris, non est uerū. Cū ergo hoc sit unū de ijs quæ in libro nostro de uirtutibus naturalibus declarauimus, oportet ergo ut principium repletionis accidat quidem membris quæ implentur, non ex arterijs sicut quidam dixerunt: uerum ipsamet membra cum habeāt erigi, & proprie dilatari, attrahunt spiritus ab arterijs, & implentur ex eis.

De motu linguæ. Cap. 5

Virga uero uirilis augetur manifeste & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in longitudine, uerumetiā in circuitione. Sed linguam uidemus in longitudine distendi quādo ab ore educitur, nō tamē augeri in omne corpus suū, quemadmodum uirga uirilis. Similiter quoq; non uidetur ab ore uniformiter egredi, quando fortius homo quàm potest os suum aperit, aut quando penitus non extat apertum, aut quando inter duas habitudines mediocriter se habet. Quoniam in ipso cuius est os apertum fortiter, ac ualde plus quàm possit, inuoluitur in inferiori labio intantū, quod si conetur quantum potest eam eleuare non ualebit eam adaptare ut ad figurā attingat mediocrē, propter hoc quod mandibula quidē inferior concomitabitur eam, donec claudatur os. quoniam actio in aperiendo os et in claudēdo, est huius mandibulę tantum, superiori quidem mandibula quiescente. & maxime quando aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur super labium superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec concurrant labia & os claudatur: & hoc fit quia uinculum linguæ est ex parte inferiori anterius. deinde post ipsum est extremitas linguæ absoluta, qua fit proprie distinctio uocis, ut fiat pronunciatio & locutio. Et hæc extremitas est quæ egreditur exterius ab ore: cum oris apertio quidem fiat, quando mandibula inferior inferius attrahitur, & lingua mandibulæ sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continuata. Oportet igitur ut non extrahatur extremitas linguæ sursum in illa habitudine, cū uinculum ab inferiori attrahat ipsam & prohibeat. Et secundum hanc rationem, si aliquis quæsierit uiolenter linguam suam sursum eleuare, uidebit mandibulam suam inferiorem sequi eam & appropinquare mandibulæ superiori. & attinget hoc quoque conclusionem oris. Cumq; iam præmisimus hoc, concludemus sermonem nostrum sicut oportet conclusione sua. & narrabimus hæsitationem quæ accidit nobis de esse linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum non inueniamus causam propter quā lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat. Nec respōsio quam uidemus egre-

A ditur ab illa ambiguitate. Scimus enim quod lacertus mouens linguam, sumit principium ex partibus tunicæ nodi gutturis, & ossis quod assimulatur lambda literę. Ideo oportebat tunc necessario, ut si lingua attrahatur ad illas partes, ascendat interdum per lacertos qui continuantur ei desuper. & humilietur per lacertū qui cōtinuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit. & declinat interdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum qui circumdat quidem in duas partes. Cum ergo anatomiam inspicientes in hoc conueniant, quod nullus motus obedit uoluntati, nisi motus lacerti tantum, nec aliquis lacertus linguæ continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os, tunc meritò in titubatione incidimus, quando scire uo- B lumus qualiter actio fiat linguæ. Et si motus aliquis posset in corporibus animalis inueniri qui uoluntate fieret absq; aliquo lacerto, non incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

De motu uomitus & deuorationis. Cap. 6

Oportet ergo de hoc inquisitione uehementi inquirere, donec ad ueritatē pertingamus huius rei. Et inspiciamus si forte inueniant̃ in alijs quoque membris motus uoluntates animalis imitantes. & non solum uoluntates eius, uerum id quod imaginamur existimando, sicut in uirga fit uirili. quia impletur corpus rarificatum ex uento ueloci ter ac leuiter, deinde ad tantum attingit motum, quòd impletione sui crescit. Et tu poteris scire, ꝙ motus uoluntarius non est solius lacerti, manife- C stius ex animali quod ruminat. quia hoc animal postquam implet uentrē suum herbis, aut ex alio nutrimēto, redit in idem, & erigit ipsum paulatim ex eo quod transglutiuit ad os suum, ut molat ipsum & terat actione ruminationis. Quidam etiam hominum intendunt euomere quod potauerunt præter conatū uehementē, uolentes expellere facile ac uelociter, ut non oporteat eos caput conquassare, sicut alij faciūt, & nō egeant membrorū prouocatione quibus euomitur, neq; eorū distensione. Et manifestum est hoc procedere ex eis, qui instructi sunt in hac actione plusquam alij. & consueuerunt omni die quando exeunt à balneo euomitare, & sumunt potū ante cibū. Quod si aliquis dixerit ꝙ œsophagus obedit uoluntati in huius a- D ctionibus, & si dixerit ꝙ stomachus obsequit̃ uoluntati, & si dicat ꝙ uterq; ei obsequitur, nihil in hoc casu refert in quo sumus inter hæc, nisi quia alio modo ꝙ̃ oportet inquiritur, cum intēderimus inuestigare de motu membrorū. & nō sumus quidem cōtenti perspicere ex quibus mēbris illi fiant motus, quin consideremus cū hoc secundū quem modum fiat actio illorū. Et uideo manifeste in lingua & in generationis instrumētis illa eadē membra quæ mouent̃. & cum hoc quoq; uideo scientia manifesta, quod actio linguæ quę accidit quando ducitur ab ore, uolūtati quidē obsequit̃: actio uero generationis instrumentorū non fit à uoluntate tantū, sed sæpius sine uolūtate, obsequēdo ei quod anima format & imaginat̃. In animali quoque ruminante & in euomēte facile, merito quis-

A quis fuerit quæsiuit an illa actio fuerit solius œso-
phagi uel stomachi & similiter habitudo in uolun
tate. Iam diuersificati sunt homines in hoc. & qui-
dam eorũ actionẽ eius attractioni stomachi attri-
buunt. Et quidam eorum attribuunt eam cõpres-
sioni quidem œsophagi, qua cõprimitur id quod
discurrit per ipsum & coartatur. Qui autem in ser-
mone suo distinxit, & perscrutatus est breuiter a-
ctionem membrorum, dixit quod œsophagus ex
duabus componitur tunicis: una intrinseca, quæ
quidem obedit stomacho, per quam ipse attrahit
quod transglutitur, sicut quod per manum trahit
aliquis. Alia uero extrinseca impellit comprimen
do circumquaq; rem quæ transglutitur, donec ad
stomachum perueniat, quemadmodum coqui fa-
B ciunt, quando manibus suis cõprimendo id quod
continent, intestina emungunt. Et quidam uide-
runt quod utraq; tunica œsophagi agit in trãsglu-
tiendo, nisi quia maior uirtus ac dignior in hac a-
ctione, est in interiori tunica, & exterior ei facile
suffragatur. Etiam quidem declaraui in libro meo
de uirtutibus naturalibus, quod præcipua uirtus,
& maior, & dignior, quæ ad transglutiendum ope
ratur, est quidẽ tunicæ intrinsecæ œsophagi. actio
autem quæ est in tempore uomitus, quæ est con-
traria transglutitioni, fit quidẽ per aliam tunicam
scilicet extrinsecã. Oportet ergo ut ponamus cau
sam in maiori parte, uirtutẽ quæ est in stomacho
expulsiuam. quæ non est uoluntaria, sed naturalis.
& fortassis causa in illa operatione uirtus est uo-
C luntaria. & forte uirtus naturalis in illa habitudi-
ne, uirtuti suffragatur uoluntariæ facile & modi-
cum. sed quãdo uomitat homo sine uolũtate cibũ,
quando eleuat̃ ad orificiũ stomachi, sicut accidit
pueris dormientibus, oportet quidem existimare
quod causa in illa actione est uirtus expulsiua. &
hæc uirtus etiã inuenitur in intestinis & uesica ma
nifeste & matrice. & inuenit̃ etiã non minus in cæ
teris membris animalis omnibus. nisi quia in istis
occultius inuenitur adeo ut probatione indigeat.
Etiam adinuenimus in eis probationes, & funda-
uimus in libro nostro de uirtutibus naturalibus.

De motu egerendi & uomendi. Cap. 7

Et sicut quidam uomitus fit à uirtute naturali so
la, & quidam uel totus uel maxima pars ipsius fit
prorsus à uirtute uoluntaria, ita reperitur in eua-
D cuatione per inferiorẽ regionem, id est per anum,
& in euacuatione quę fit per urinã quãdo mingit̃.
Duplici quidẽ actione. fortassis enim fiet hoc ab
aliquo lacerti iuuamento qui cõgruit ei, extrinse-
cus condensando & cõprimendo anum, uel forte
absq; illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis ut
egrediatur egestio, uel à uesica per urinam. & hoc
fiet à dormiente. & prouenit hoc etiam propter ui
giliam nimiam. uel propter multã materiã quam
quidẽ continent illa loca. uel propter materię pun
ctionem, ut demũ dimittat̃ absq; uoluntate. & illa
loca non comprimant̃ à lacerto. neq; in illa quidẽ
habitudine quicq; habeant de actione uoluntaria
nisi tantũ unicam, scilicet relaxationis actionẽ. &
circulariũ impedimentũ lacertorũ qui continent
quidem extrema lacertorũ illorũ. qui ne fiat absq;
uoluntate purgatio, solum uirtutem prohibent na
turalem in eo qui permanet in suo cursu naturali.
quod si quidẽ accidat lacertis illis laxatio, aut inci
dantur penitus, donec sectio totaliter appareat, &
egestio quidem et urina tunc progreditur prorsus
absq; uoluntate. Et iam quidã in hoc loco litigium
induxerunt, ut uincere uideantur, nõ ex eo quod
sequerentur inde cõmodum, interrogantes an a-
ctionis lacerti laxatio, comprimẽtis orificia mea-
tuum, & impedimentum eius, de actione compu-
tentur uoluntaria. et dixerunt quod actio quidem
lacerti sit per distensionẽ eius & incuruationem,
& non per relaxationem. Congruit itaq; in hoc ca
pitulo sententia eorum qui sentiunt quod rerum
uirtutes æstimandæ sunt. cum in eis iam conuenia
tur inquirere de nominibus. restat autem concor-
des simus quod lacerti quando meatuum extre-
mitates comprimuntur, non egreditur quicquam
ab eis. quando uero ab eius actione arcetur, quod
in illis extitit meatibus egreditur. merito igitur di
cit obiector, quod illud quod egreditur quidem
ab illis meatibus quando relaxatio uincit, illi quip
pe lacerto contingit actio non uoluntaria, quæ fit
per uirtutem tantum naturalem. & quod egredi-
tur ab eis, eo in sua manente complexione, quan-
do suffragatur lacertus illis cõueniens instrumen-
tis extrinsecus, actio fit uoluntaria, ueraciter erit
secundum primam intentionem, uel uiam, uel se-
mitam primã, uel qualiter uoluerit nominare. Et
siquidem intendit uoluntate sua, illorum lacerto-
rum impedire uel laxare actionem, ipsis in sua na
tura non permanentibus, illud quod egreditur, a-
ctio uoluntaria per secundam intentionẽ & uiam
secundam, non primam appellatur.

De membris quæ mouentur motu uoluntario. Cap. 8

Et sub hoc occupationis genere multa cõtinen
tur alia dubia. imo quidem, si dignius est uerum di
cere, sub hoc capitulo omnia quæ quidẽ accidunt
& arcentur, à nostra uoluntate continentur. quo-
niam ambulare, currere, calcitrare, & cæteræ quæ
pedibus actiones perpetrantur, uoluntarię dicun
tur actiones, per intentionẽ primam. Similiter a-
ctiones quæ manibus aguntur, uoluntariæ dicun-
tur. uox & locutio dicũtur esse à uoluntate, prima
quidem intentione. Manuum aũt & pedum quie-
tudo & cessatio à sermone, dicuntur actiones uo-
luntariæ, intentione quippe & sententia secunda:
quoniam sicut quando membra nostra uolumus
mouere, est illud quod uolumus actio uoluntaria,
ita idem etiã quando nolimus ea mouere, erit qui
dem quod uolumus. & hoc sequetur præcisionem
consilij apud homines in aliqua actionum uolun-
taria. Nec hoc quidẽ currit in sermone duntaxat
hominũ, uerũ reperitur ad instar hoc in sermone
dei sublimis uiro cõminantis, tempore necessita-
tis præsenti amico non subuenienti, in hunc mo-
dum dicentis: nunquid tu præsens fuisti, ac amico
quidem tuo in mortis articulo iam constituto non
subuenisti? deinde me fraudulenter adijsti. egrede
re à meo sancto altari. Et quidam hominũ non ad-

mittunt hunc sermonē. & existimant quidē quod non est appellanda causa illius quod accidit, nisi quidem actio imprimat aliquid in accidētia illius rei quæ accidit. & cogitur qui hoc dicit uerbū, dicere quod qui se ne in exercitum magnū uadat ex regis edicto ad pugnā, & ad supponendum se periculo, occultat, nullam pœnā meretur. quoniam pugnantes illius exercitus si ceciderint, ipse cadet inter eos ratione cadentium, non quia ipse occultauit se ab eis. Et determinaui inter eos qui dicebant uerbum hoc, & inter illos qui aliud uerbū dicebant, hoc modo discordiam magnā & ualidam. Et iam orta fuerat sæpius inter medicos & philosophos discordia atq; altercatio, utrū priuatio uel non factio esset quidem causa accidentiæ rei quæ accidit. Et doctores legum, & reges, eos qui se absentant à pugna, et eam subterfugiunt uoluntarie, acrius puniunt quàm illos qui post uictoriam hostium fugiunt. Illi enim qui existimant, quod non est aliquid priuatū causa accidentiæ rei, non possunt ratione defendere se in aliquo contra illum qui dicit, quod illi qui subterfugiunt pugnā timore cædis uel mortis, iuste puniuntur. sed contenti sunt hoc uerbum dicere, & ipsum sæpius iterare, & successiue, cum nō possint declarare atq; ostendere, quod nequit aliquis eis sufficiēter probare, priuatum licet esse causam eius quod accidit præsentialiter. Et quidam medicorū intendentes hoc fundamentum obseruare, fundauerunt se super ipsum. existimantes quod egressus egestionis & urinæ quādo fit absq; uoluntate lacerti qui est super orificia meatuum, actio est naturalis, & nō uoluntaria, neq; de actionibus animalibus prorsus. Sed qui sophistarum relinquit altercationes & cōtrarietates, & intēdit in eis quæ in arte iuuant & medicinæ, concedit ei qui uult actiones istas appellare qualitercunq;. & intendit inspicere qualiter ea quæ iuuant & utilia sunt duntaxat inueniantur, quod est qualiter hæ fiant actiones. Exempli causa quod in stomacho & intestinis uirtus uiget naturalis, expellens quidem id quod eis nocet quantitate sua uel qualitate nocua. & expellit etiā cum hoc interceptum in eis, licet nō sit nocuum quando non iuuat: & hoc quidem in mēbris in sua manentibus natura, quando consequit̄ ex hoc quod continetur cōmodum per temperantiam. Et fortasse aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito & non opportuno. & imitatur ipsa lacertus qui comprimit & coartat illorum orificia meatuū, ut quid expellat donec transiliat & egrediatur. & similiter quādo tempus accedit quo sentitur ille exitus superfluitatū, ille quidē lacertus relinquitur ac remittitur. demum quiescit ab actione sua, de quo sermo præcesſit. Nec huius negocij fecimus mentionem nisi ob id quod sermo se ingessit ex continuo, non quidē principaliter ex prima intentione, quæ proposito quod intendebam necessaria existeret præsenti. Nec est quidē absurdum cū eo quod præcesſit rememorari quod sum narraturus. Quod est, quia qui uidet ophthalmiā patientē insuetus hoc uidere, oculi eius primo re-

A plentur humiditate. & si diutius inspiciat, ophthalmiam quoq; incurrit & ipse. quia oculi formidantes ægritudinem debilitantur ex illa. & euanescit uirtus illorum essentialis adeo, ut aliquid ab oculis admittat uicinis, qui sibi contuantur quādo fuerit in eis superfluus humor atq; prauus. Et iam quidem hoc innuit Hippocrates & his similia ex eo, quod corpori cōmunicat cogitatio, & cōpatitur in accidentibus, sermone quē scripsit in libro humorū huiusmodi. Et fortasse quidem uidet homo serpentē subito, & in colore suo accidit pallor. Et fortasse quis incedens super apicem pinnaculi aut montis excelsi, timet, & pedes eius tremunt. Similiter quoq; homo uidet alium mingentē, aut egerentem, aut pandiculationes agentem, & ad hoc
B prouocatur idē operari, quasi in membris ipsis uisio sit intellectus & inspectio. Et manifestius hoc declarat̄ ac liquidius sicut dixi in actionibus quæ fiunt in lacertis. quoniam illas actiones agunt pueri, nedum adulti, quando uoces imitantur, quales alios audiunt proferentes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeo ut incidant uocē incisione locutionē formante. similiter accidit inspiratio & expiratio, anhelante lacertum quo hoc operatur ignorante. Nō est ergo mirandū linguam quidem moueri à lacerto uoluntate duntaxat. sed in ea uirtutē esse, qua quidem perpendit quod appetit intellectus, adeo ut moueat seipsam motu, ut ab ore quid educatur cōpetenti. Et iam quidem prædixi qualiter hoc fiat. & causam quidem quo-
C modo hoc fit, scilicet linguæ raritatē ac porositatē eius, sicut in uirga uirili. Sed quia porositates in uirga uirili ampliores existūt, augmentū uirgæ uirilis immensum, multam aeris comitatur substantiam. linguæ uero porositates modicę. Ideoq; non accidūt in ea raritates multæ uel magnæ. Et huius generis quidē est quod de dolore quæritur: quid nanq; est, quod illud quod quidē incurrit occupatus ex aliquo, & negociosus in loco in quo est, apostema est minus. Quando ergo euacuatur, cum eo quoq; q̧ ab eo nō desistit augmentat̄. Quidam aūt dixerunt quod pars animæ dispositiua & ordinatiua qua fit ordinatio, quia causa motus existit uoluntarij, & sensuum omniū membrorū sensibiliū, quando cogitatione detinet̄ & occupatur ali-
D cuius rei, retardat præuentionē. Et quidā dixerūt quod in ipsis mēbris est quędā uirtus. quādo ergo illa pars ad angustiā peruenit, ordinatiua animæ, & debilitatur, & euanescit, & etiā laxatur. res autē debilitata & euanescens, habet necesse ut cōtra id quod nocet ei ualidius insurgat. Et hoc quidē excogitauit uir quidam philosophus, cuius philosophia atq; prudentia pura quidē & nō turbata fuit, neq; inuidia ducebat̄, ueritatē secutus non uerbo tantū, sed etiā opere. Percussionē sustinuit is in femore, ex qua sibi cōtigit apostema. Factū est ergo per hoc in quo dubitauit. & illud fuit, quoniā mirabat̄ ad plurimū qualiter languor eius nocte magis intēdebat̄, cum etiā maioribus uteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ociabantur q̄ in luce, & totū corpus eius erat opertū & calefactum

lefactum. Et ipse dixit, quod sicut reuelatum fuit, illud quidem non fuit nisi quia non erat de nocte alio negocio occupatus uidẽdi uel audiendi, neq; aliquid agẽdi, neq; in aliquo prospiciendi, nec cogitandi. sed eius cogitatio cōuertebatur in apostema coxæ duntaxat. Et dixit ꝙ acciderat ei apostema prius semel in oculis suis, & dolebat nöctu uehementius. & illud est quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium oculum ægrotum: & intendit circa ægritudinẽ cogitare & imaginari, etiam ipse oculis ægrotat. Sic ita nō est mirandum ut cogitatio operetur ac imaginatio illud. & quamuis sit in ęgritudine femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica, tunc tamen ægritudo intenditur & augmentaẽ. Hæ autẽ res, licet ad ueritatẽ earum nō attingamus perfecta probatione, quod tamen de eis dicimus firme, est sufficiens. & possibile est ut non sit sufficiens tantum, sed uerum.

De motu palpebrarum. Cap. 9

Et iam tempus est ut ad aliam speciem motuũ liquidorum redeamus, ac si sit conuersio eius quod narrauimus. quoniam sicut quædam membra reguntur in uirtutibus naturalibus, & motus in eis apparent animales, uel actionibus permisti naturalibus: sic inuenio alia membra, quasi uolũtatem sequẽtia, & uoluntas eis prædominatur dominio manifesto. & cum hoc inuenio quod permiscẽtur eis motus naturales, sicut motus palpebrarũ. quoniam quidem hæc actio erit in pluribus hominibus absq; uoluntate. & non reperies aliquem ferè, qui sic arceat palpebras suas, ut nō moueat eas. & apertis permaneat oculis usq; dum uelit eos claudere. & claudat nisi raro.

De motu clibani pectoris in tussi, risu, & sternutatione. Caput 10

Et iam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tẽpore tussis, risus, ac sternutationis, locum ambiguitatis. Et hoc quidem est, quoniam istud membrũ animalis mouetur utiq; semper per lacertũ. & initium motus lacerti mouentis ipsum, procedit à fundamento neruorum et origine illorum. adeo quod homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incōtinenti præpediretur anhelitus illius animalis. Et si quis uoluerit forti conamine tussi resistere, ut fortassis ualeat anhelitum arcere ac cōtinere propter tussim paululum, si fortis fuerit uirtus in arcendo & comprimendo anhelitum suum dominando ei, diuturniori tamẽ tempore non poterit resistere quin deficiat & uincatur, donec siue uelit siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione. quoniam nequit actor eius ipsam cōprimere quando uiolenter inuadit. Eodem quoq; modo hoc quidem inuestigatur & anhelitus. Et quidam existimauerunt ꝙ anhelitus esset actio naturalis, nō uoluntaria, ob id siquidẽ, quia uiderunt eam in soporato & apoplectico. Et iam sufficienter quidẽ exposuimus de anhelitu in tractā. ij. libri nostri de motu lacertorũ. & librum nostrũ inspicienti cōpetit quod ibi diximus de anhelitu, ad tussim reducere & sternutationem. Risus autẽ incitatus ex eo, quod superficialia tanguntur

A loca sub axillis, & uolæ pedum, non quidem sub hoc capitulo cōprehenditur. neq; uideo quidẽ ad cognoscendam causam, propter quã si tangantur huiusmodi loca, huiuscemodi tactu moueanẽ motu huiusmodi: uelut quando aliquid uidetur risibile: uel auditur secundum aliquam semitam penitus. nec ad cognoscendã causam propter quam quãdo similia uiderimus istis uel audierimus, corpus prorumpit in motum risus. & si uelimus arceri ab eo, & continere quanto possumus conamine soliciti. Tussis uero, sternutationis, oscitationis, singultus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

De motu gutturis in deglutiendo. Cap. 11

Contentus sum autem impræsentiarum ponere B quidem exemplum ad inquisitionẽ aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hęsitatur quomodo fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in trac. ij. libri mei de anatomia uiuorũ animalium. Nunc autẽ narrabo modum in alia specie animaliũ, causa quippe exercitij, conscius inter omnia nihil esse utilius ei qui uoluerit acquirere secundum habitudinẽ & modũ in arte medicinæ, ut in pluribus exercitetur exẽplis. Cũ in transitu eius quod trãsglutitur in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendum diligenter intẽdere qualiter rei ueritas reperiaẽ. Et primo narrabo ex anatomia totã formã œsophagi qualiter sit. deinde postmodum omnia alia membra quæ sibi continuantur. Et primum eorũ quæ sibi continuanẽ & dignius omnibus est stomachus. at quidem si aliquis dicat œsophagum ipsius esse partem, non uerebitur hoc di- C ctum neq; uerecundabitur. secundum autẽ de ijs quæ continuantur œsophago est nodus gutturis. demum lingua, atq; os. Et illud est, quoniam una tunicarum œsophagi scilicet interior in sua natura neruosa, cũcta quæ sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. & uidetur apparibiliter (quãdo id quod transglutitur ad stomachum, per œsophagũ trãsmittitur) de suo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partem gutturis eleuari. Quando autem quod transglutitum est residet in fundo stomachi, nodus gutturis incōtinenti subtrahitur, donec ad pristinum locum redeat. Et ex hoc quidem quod apparet in hoc capitulo nobis aperitur initiũ inquisitionis. & oritur quæstio an nodus gutturis D tres habeat partes, quæ sint, nomen non habens, peltaris, & cymbalaris. & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsum erigendo ad trãsglutiendum nutrimentum. an quidem moueatur motu aliquo quẽ agit & operatur deuoratio. postquã autem cogitauit ille qui magnæ fuit inuestigationis in inquisitione huiusmodi actionis, quod antecedit deuoratio trãsitum eius quod transglutitur in ore & gutture, indagauit an in motu nodi gutturis sit aliquod instrumentorum quod actionem operetur illam, scilicet transitum nutrimẽti in ore & gutture: an non sit ad hanc causam possibile ut nodus gutturis attrahaẽ sursum: sed sequatur necessario motum membrorum quibus fit transitus nutrimenti in œsophago. deinde nescio qualiter

discordauerunt, ut quidam essent quibusdam contrarij. Et duę illarum sectarum antiquiores, à ueritate fuerunt remotiores. quæ iudicarunt quod nodi gutturis eleuatio atq; erectio motũ quidem linguæ contingit. qui mouet eam immittendo quod transglutitur, donec ipsum ad œsophagum perducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit quod lingua quãdo magis flectitur in transglutiendo, sursum attrahit duos lacertos. & attrahunt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam. quoniam inter radicem linguæ & nodum gutturis infiguntur. propterea quidem quod continuantur chartilagini quæ scuto assimilatur. Et assertores huius uerbi existimant quod duæ duorum lacertorum extremitates horum desinant in chartilaginem. Cum omnes ergo qui profitentur anatomiam in hoc quidẽ cõmunicent, quod cuiusq; lacerti corpus quando operatur & agit, uersus caput suum retrahitur, non est ergo mirandum, si quando lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum uersus caput, eorũ corpora unumquodq; duorum sursum contrahit, & loca eorum iuxta linguam, & secum quoq; chartilaginem sursum scuto similem. Cũ ergo residuæ chartilagines duæ nodi gutturis huic continuentur chartilagini, totus idcirco nodus gutturis eleuat atq; erigitur. Quod si res sicut existimarunt quod apparebat in anatomia se haberet, uerbum quod dixerunt omnibus quæ dixerant sufficientius esset. Sed quia duo lacerti qui chartilagini quidem continuantur scuto simili, non continuantur utiq; cum lingua, sed capitum eorũ origo existit à duobus ossis lateribus quod lambda literæ græcæ assimilatur, eorum patet error. qui quidem existimauerunt quod chartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, siquidem motu linguæ per attractionem duorũ lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc quod existimauerunt, uerum existeret quod apparebat in anatomia, nõ quidem cum chartilagine scutea sursum quidem attracta duæ chartilagines residuę de chartilaginibus nodi gutturis attraherentur, cum in eis distinctiones essent manifestæ ualde inter quasdam chartilagines adinuicem. Quod si quidẽ in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, uidebis & chartilaginem unicam sursum trahi parum: et non uidebis ipsum mouere nodum gutturis totũ per motum eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis, quoniam unusquisq; eorũ mouet quidem chartilaginem illam quæ cõtinuatur cum eo dũtaxat, motu facili ualde. & manifestior quidem modus quo deprehenditur error huius sententię, est quod in animali uiuo apparet. quoniã si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas uulneris, & uinculo constringas, & dimittas animal agere quodlibet, uidebis post modicum temporis ipsum transglutire cibũ suum & potum. & mouebit nodum gutturis sui sicut prius. neq; hoc faceret si forte lacertus qui ipsum mouet amputaretur. & quod nõ prolongetur spa-

A cium temporis inter incisionẽ illius lacerti quam facis, & quod de hoc dixi oportet uidere. Est ergo ut animal quod incidis & scarificas prius affligas fame uel siti: & quod de hoc dixi est superfluum, quo ad illud quod necesse habetur cum eorum ignorantia. cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententiæ & consilij detegendum. quoniam quidẽ hos duos lacertos infixos esse uideo in duobus lateribus ossis lambdæ literæ assimilatis. & duos alios lacertos uideo à summo uniuscuiusq; laterũ illius ossis oriũdos, abinde uersus linguam tendentes, duobus quippe lacertis continuatis ad nodum gutturis discurrentibus. Et uidet mihi q̃ decepti sunt & errauerunt in anatomia simiarum:
B quoniam in hoc quidem animali reperiũtur duo capita duorum lacertorum superiorũ iũcta duobus duorũ lacertorũ capitibus inferiorũ ita, quod se contangunt, quando animal carnosum extiterit & delicatũ. & hoc erit præ angustia duorũ laterum ossis lambda literę græcæ similis, & subtilitate utriusq;. In animali uero cuius duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidem capita istorũ duorum lacertorũ uidebis adinuicem seiuncta manifeste. & maxime quãdo animal extiterit magnũ, ut taurus & similia. Et inter illa capita, distantia quoq; longitudinis est sensibilis in omnibus animalibus dentatis. studeas igitur exerceri quidem primo in huiusmodi speciebus animalis, ut inter capita lacertorũ horum de quibus fui locutus bene distin-
C guas. deinde hoc idem in equis, & in cæteris habentibus ungues coneris. Quando igitur hoc feceris, poteris inter utrunq; bene distinguere. In simijs etiam facile. & maxime quidem si prius exerceris in simijs quarũ capita capitibus canũ assimilantur. Et quando fuerit animal antiquius & macrius, anatomiam omniũ lacertorũ melius perscrutaberis. Post aũt quàm perfecte deprehendimus & uere scimus quod huiusmodi uerbi professores quod perscrutati sumus errauerunt in eo: consideremus igiẽ an ab alia re quæ sit in ore de membris, sit causa attractionis & erectionis nodi gutturis tempore transglutitionis. & aperiã inspectionem inquirens secundo, cum inter ipsum & œsophagũ sit cõmunicatio non modica per tunicam quidem
D interiorẽ, in qua substantia carnis est modica ualde. deinde cessat in ea caro annihilari paulatim, donec ea priuetur penitus. & fit in modum pelliculæ spissæ, qua totus nodus tegitur gutturis, & os, & cum ea tegitur superior pars linguæ. Et iam uidi semel quosdam brutorũ animaliũ medicos ac chirurgicos uolentes in œsophagũ infundere quædam quibus infunduntur animalia. & tenebatur eius lingua cũ mandibula fortiter inferiori ita, q̃ non mouebatur. Et memini quorundam quæ infunduntur hominibus quando apoplexiam incurrũt. Nos quoq; intendimus faucibus oris quidem. & ponimus quædam in eis cibaria humida liquida. & in radicem lingue immitto & infundo quod est in uase in œsophagũ. & uideo quod nodus gutturis tũc eleuatur. Et ex hoc patet manifeste quod eleuatio

eleuatio nodi gutturis est accidẽs ineuitabile transitus eius quod transit per œsophagũ. Et fortasse ponimus in œsophago grana modica rotũda, quo quidem transglutiant narcotica, & quædam pharmacica, & quædam quippe quæ alia opera faciũt, retenta cum extremitate linguæ, uel interius impulsa, ne prohibeat digitos nostros quibus intermittuntur grana, donec ad principium perducantur œsophagi. neq; tamen ex hoc huiusmodi ueritas patet uerbi. uerumetiam ex hoc quod non est possibile ut alius excogitetur modus quàm iste, quem dixerunt quidam in lacertis, quo liceat linguæ quando mouetur, ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, quoniã cum radix linguę, & duo lacerti descẽdant ad ipsam à duobus locis quę prędiximus, oportuit illis duobus lacertis linguam, B neq; aliquid aliud moueri. quoniã uerbi quod autor asserebat, quòd possibile quidem erat nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descẽdentibus ad chartilaginẽ scuteam, error eius detectus est, et patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existimare aliũ modum quo possit hoc stare præter hunc, manifeste patet hoc esse falsum. neq; aliquis aliud poterit dicere. Similiter etiã nullus poterit dicere, nisi quod motus nodi gutturis erit cũ transitu eius quod trãsglutitur in œsophago, non cum actione linguæ. cum actio quidẽ linguæ transitum eius quod in œsophago transglutitur, antecedebat. deinde quiescit & præpeditur tempore quo cibus in œsophagum transit. Restat ergo nobis indagare causam propter quam mouetur nodus gutturis cum transitu rei iniectę in œsophago C à principio usq; ad finem, donec incipiat eius motus quando iniectum inchoat in œsophago transire, & quiescit quando quiescit illud & residet. Et res etiam patet & manifestatur ei qui nõ exercuit cogitationem suam multo exercitio, quod nõ potest esse quin sit uno duorũ modorum, siue q; nodus gutturis innatum habeat intellectum quo moueat seipsum, cum uideat hoc esse sibi melius ac dignius, siue quòd eleuetur per attractionem. Cum ergo primum dictum sit absurdum, restat ut secundum sit uerum, scilicet quod nodus gutturis eleuetur quando trahit ipsum œsophagus. & approbat hoc esse uerum & attestatur naturalis, quo declarauimus quòd in omni membro uirtus est attractiua, qua quidẽ id quod est simile attrahit sibi & assimilat. D quemadmodum in unoquoq; ipsorum est uirtus expulsiua ad id quod est contrarium ei & odit. Quod si est uerum, est quod declarauimus, q; desiderium est actio oris stomachi, & quod œsophagus attrahit, quemadmodum res attrahit manu quod competit ei, & desiderat quod est in gula. Tunicæ uero alterius pellicula, quę currit & inuestit in circuitu secundum latitudinem, utilis est quidem & suffragatur quãdo stomachus quidem

Notha

A ad euomendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quædam quæ est in intestinis omnibus, inuestit in circuitu in latum. nec aliqua pellicula in eis existit quæ aliter quàm hoc modo inuestiat. quoniam natura non aptauit ad attrahendum aliquid cõueniens, sed ad educendum quod in stomacho superfluit, sicut explicui in libro meo de uirtutibus naturalibus. probationes ergo secũdum hanc uiam apud eum qui cogitationem suam circa uirtutes actionũ exercuit naturalium, sunt ueriores, & magis urgentes, & ad credendum digniores, q; argumenta quæ sunt præmissa. Ille autem cui non est insitum à natura, nec est aptus ad intelligẽdum subtilia, neq; cogitationem suam circa doctrinam eorum quibus uere comprehenditur cognitio à pueritia exercuit, nec postea in scientia rerum naturalium intentionem suam diu apposuit, probationes quæ fiunt sensui manifeste secundum modum illarum quas superius narrauimus, non erũt ei firmiores & magis urgentes. non enim prospexit & sciuit q; natura nil operatur frustra & incassum. Et quia una tunica scilicet interior œsophagi sola uidetur habere solicitudinem apparibiliter in œsophagi actione, non reputo quenquam ad tantam deuenisse ignorantiam, quod dicat quod stomachus attrahat id quod competit ei per pelliculam quæ disponitur circulariter in latum, & expellat per pelliculam quæ tendit linealiter in longũ. nisi quis in hac uita nihil de hoc excogitauit, sed acquiescat quidem ei quod nouit sensu, donec ipsum ueraciter cõprehendat. ueluti quidam ostendere uolens cuidam uolenti hanc uiam in gallo, quod pellicula quæ disponitur in latũ, quæ est in tunica œsophagi exteriori, quãdo amputatur amputatione in longum, uidetur illud animal traijcere. Et manifestum est q; hac utiq; anatomia debemus uti in gallo, fame prius afflicto. & illud est, quoniam postquam fuerit usus hac abscisione secundum rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo sibi quo ad conseruandũ uitam officiat, ipse quidem comedit & bibit priusquã locus uulneratus apostemetur & doleat. & tunc abstinebit ab esu & potu. & non sic quidem declaratur ei cuius hæc fuerit uia sua, scilicet de tunica œsophagi cuius uilli transeunt linealiter in longum. & non quia cum interiori parte nodi gutturis continuetur. hoc quidem modo factum in quo sumus, magis declarabitur quàm illo modo quem prædiximus. neq; declarabitur ei cuius fuerit hæc uia sua, id quod accidit quibusdam piscibus, scilicet chamæ, & illi qui uocatur sonedis, q; stomachus uniuscuiusq; illorũ quando intensa fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadet illud, sæpius inuenitur erectus usq; ad os suum. & hoc quippe, quia in his animalibus appetitus ualde intenditur & superat.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE DISSOLVTIONE CONTINVA CORPORIS HVMANI, & de natura alimentorum, quibus quod effluxerit restituitur.

QVIA corpora hominum sunt in continua dissolutione & propter calorē naturalem qui est in ipsis, & propter calorem aeris circūdantis ea extrinsecus, fuit necessarium restaurare in eis qd' dissolutum est de ipsis. Ideoq; fuerunt necessarij cibi & potus. & fuit infusa in ipsis uirtus appetitus ad cognoscendum horam necessitatis eorum, & quantitatē assumendam de eis, & speciem conuenientem eis. Verū quia nō restauratur id quod dissoluitur, nec stat loco eius nisi sit sibi simile, nec inuenitur in cibo & potu aliquod simile ei quod dissoluitur de corpore, ideo fuit necessarium naturam mutare cibū & potum, ut stet loco eius quod dissolutū est, & ingrediatur in locum eius. neq; potest uirtus quæ mutat & conuertit cibū & potum in corpore hominis, facere q̃ mutetur & cōuertatur nisi quod est simile corpori & propriū. Et quoniam non tantum quod comeditur & bibitur assimilatur corpori, ideo non est dubium quin remaneat ex cibis & potibus superfluitas in corpore: quam de corpore mūdificare oportet & ab eo eijcere. Nam sicut ciborū & potuum quando intrauerint stomachum, operatusq; fuerit in eis stomachus suas operationes, eorum pars transit ad hepar, & residuum fit egestio mundificanda de corpore, similiter faciunt organa corporis & loca ad quę peruenit nutrimentum ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum qui uult custodire sanitatem, ad duas res intentionem suam dirigere. quarū una est ad corpus cum cibo cōueniēte, loco eius quod dissolutum est de ipso. Alia est mundificatio ab ipso eius quod generatum est de superfluitatibus ciborum. Verum oportet te scire diuersitates naturarum ciborum, & diuersitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, ut scias cōuenientiam cuiuslibet specierum, siue cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quod naturæ ciborū sunt diuersę. Nam eorum quidam sunt temperati, sicut ex quibus generatur sanguis purus & mundus. & quidam eorum sunt nō temperati, sicut ex quibus generatur sanguis cū cholera aut phlegmate, aut cholera nigra superflue, aut uentositas crassa & inflatiua. & eorum quidam sunt crassi. & quidam subtiles. & quidam ex quibus generat̃ humor uiscosus. & eorum ex quibus generatur humor sine uiscositate nocuus. & eorū qui iuuant proprie naturas alicuius membrorum & non alias. Et corporum quædam sunt temperata etiam, quibus dominatur naturalis sanguis purus & mundus. & quædam sunt non temperata, & dominatur eis phlegma, aut una ex choleris, siue una duarum chole-

A rarum. & quædam eorum sunt rara & uelocis dissolutionis. & quædam sunt spissa & tardæ dissolutionis. & quædam quæ in omnibus membris sunt sana. & quædam sunt quæ sunt læsa in aliquo membrorū & non in alijs. Itaq; oportet quando dominans est secundum corpus sanguis mundus, quod ministrentur cibi æquales in quantitate & temperati in naturis suis. & quando est phlegma dominans, oportet quod sint cibi calefacientes & exiccantes, & nutriatur cum his quæ addunt in caliditate & consumunt humiditatem. Et quando ei fuerit dominās cholera, oportet quod nutriatur cum ijs quæ extinguunt choleram & addunt in humiditatem. & quando ei nigra cholera dominatur,

B oportet quod nutriatur cibis calidis & humidis. Et quando corpus est spissum & tardæ dissolutionis, oportet quod nutriatur cibis paucis & subtilibus & humidis, quia paucum est quod dissoluitur de corpore. Et quando corpus fuerit rarum, oportet quod nutriatur cibis multis crassis siccis & uiscosis, propter multitudinem eius quod dissoluitur de corpore. & hoc regimen est conueniens de necessitate, nisi sit in aliquo membrorum corporis læsio aut dolor. quia quando fuerit læsio aut dolor in aliquo membrorū, oportet quod fiat consideratio de cibis conuenientibus membro dolenti. & si fuerit diuersum à necessitate residui corporis, sicut quādo hepar est frigidum & stomachus,

C & in uijs sunt oppilationes, oportet quod administrentur cibi subtiles, & dimittat cibos crassos, & si sit residuum corporis præter necessitatem eorū, propter maiorem tenuitatem & raritatem, ut non faciant cibaria crassa opilationem in hepate. aut si est aliquando hepar calidum, prohibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant. propter uelocitatem cōuersionis eorum in choleram rubram. Et quando stomachus est debilis, oportet confortare ipsum nutrientibus. & quando est quod in ipso generatur phlegma, oportet ipsum lauare & abstergere, & quando est quod in eo cholera generatur uelociter multa, conueniunt quæ extinguunt acuitatem choleræ, aut quod prætermittantur res

D generantes ipsam. Et si est aliquando cibus remanens natans in orificio stomachi, ministrētur cibi crassi ponderosi, ut ponderositate sua descendant in fundū stomachi: & præcipias ei quod paulatim moueatur post cibum, ut declinet cibus de ore stomachi. & quando hoc non fecerit, non est necesse quod memorauimus de cibo & motu. & quando est descensus cibi de stomacho ante digestionem suam, indigemus his quæ stringunt & retinent. & quando est superfluitas cibi difficilis descensus de stomacho & intestinis, indigemus his quæ descendere faciant, & uentrem mollificent. & quādo caput est calidum suscipiens uapores, prætermittamus cibaria calida & sicca, licet conueniant in re-

liquo

liquo corpore. Et oportet quod non sis contentus his quæ memorauimus, sine consideratione scilicet quantitatis motus ante cibũ & somnum post. Nam quando est motus ante cibum multus, ciba bene, non cibis multis, crassis, uiscosis, ad siccitatẽ declinantibus, qui sint difficilis dissolutionis. neq; iniungas ei diætam, quia parũ cõuenit ei. & quando nõ est ante cibum motus, uel est paucus, oportet quod non sit contentus diæta, cum scilicet paucis cibis & subtilibus sine adiutorio, in purgando cum medicina laxatiua, uel cũ balneo illud quod generatur in corpore de superfluitatibus. & quandoq; cum prouocatione urinæ, & cum minutione sanguinis. & quando motus est conueniens, dabimus cibos temperatos in subtilitate & crassitie. & quando est somnus post cibum multus, oportet quod donemus cibos multos & crassos. & hoc cõuenit fieri in hyeme, propter longitudinẽ noctis, & multitudinem somni. Et quãdo somnus est paucus & leuis, subtilibus nutriaṫ, sicut in æstate, propter breuitatem noctis, & paucitatẽ somni. & dicamus quod oportet quod mensuremus in cibis quatuor modos. Primus est, quod nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua nutriṫ, sicut ante memorauimus. quia quando est dominans secũdum corpus caliditas, indigemus cibis frigidis. & quando dominatur ei frigiditas, indigemus cibis calidis. & quando est temperatum, conueniunt ei cibi temperati similes. & quãdo est aliquis ciborum præter bonitatem, nec est ei conueniens, oportet ne sit simplex, imò admisceas ei alios, & comedas cum eo cibos conuenientes, ut rectificetur quod cum eo timetur de nocumento cibi mali quibus utitur cũ eo. Similiter & modus secundus est mensura etiam ciborum ita, ut sint in mensura uirtutis digestiuę. quia & si est cibus in seipso bonus, & est corpori conueniens, & est uirtutem digestiuam debilitans quantitate sua, generatur ex ipso nutrimentum malum. Et modus tertius est prætermittere ex cibarijs quæ oportet pretermittere, & postponere quæ oportet postponere. uerbi gratia, quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in una comestione, & cibos stypticantes ipsum. quod si pręmisit lenitiuum, & secuti sunt ei alij, leuiter descendunt cibi post digestionẽ suam. Sed quando præmisit stypticum & secutus est leniens, non descendunt, sed corrumpitur totum. & hoc ideo quia lenitiuus separat inter stomachum & inter descensum cibi styptici, & remanet in stomacho post digestionẽ suam, & corrumpitur, & corrumpit corruptione sua cibũ alium. Sed quando est cibus leniens ante stypticũ, leniens descendit post digestionẽ suam, & stypticum leuiter per uias descendit. Et ideo si aggregat aliquis in comestione una cibos uelocis digestionis & alios duræ & tardæ digestionis, præponat cibos duræ & tardæ digestionis in fundũ stomachi. propterea quia fundus stomachi est calidior & potentior super digestionem, propter multitudinem compactionis eius quæ est in eo de partibus carnis. & superius stomachi est neruosum, frigidum, debilis di-

A gestionis. & ideo quando natat cibus in stomacho, non digeritur. Et modus quartus est assumptio ciborũ in hora sua. & ideo qui accipit cibum secundum post descensionem primi, & præmisit motum sufficientem, & secutus fuit somnus sufficiens, fit bona digestio. & qui accipit cibum & remanserunt in stomacho aut intestinis reliquiæ in quantitate ex priori cibo præter digestionem, corrumpitur cibus secundus cum reliquijs primi. Et qui comedit cibum post motum sufficientem & accipit super mundificationem & super necessitatem corporis, inuenit cibus calorem naturalem, sicut ignis quando ardet. & qui sumpsit cibũ præter motum, & accipit præter mundificationem & præter necessitatem corporis, inuenit cibus secundus calorẽ naturalẽ submersum, sicut ignis quan-

B do operitur cinere. Et in quo somnus sequitur cibum, reuocatur calor naturalis in ipso, & aggregatur in interioribus corporis, et digerit cibum. & in quo motus sequitur cibum, descendit cibus de stomacho præter digestionem suam, & intrat uenas sine mutatione, & adducit in hepate oppilationẽ, & renibus, & reliquis membris, & morbum. & aliquando est membrũ debile ut stomachus, & natat in ipso cibus. & non iniungas somnum, donec non descenderit cibus de stomacho. & sumant immediate aliquid de uino, ut descendat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundum stomachi: & ante præcipias eum mouere parum, sicut memorauimus iam. Nec oportet un-

C quam quod accipiat ex uino multũ in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cum uino & prohibeat digestionem, propterea quod separet intra substantiam stomachi & inter cibũ. & quando non tangit stomachus cibum, non mutat in similitudinem corporis conuenientem: sed remanet in ipso indigestus. Et debent isti qui accipiunt cibum, cum ipso sumere de uino q̨ solum sedet sitim. & abstineant se cum quantitate qua possint. & quiescant donec digestio fiat. postea sumant de uino prout optauerint. nam ipsum adiuuat ad descensum cibi, & subtiliat ut penetret & ut ingrediatur in uenas subtiles. & debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetitus, propterea q̨ quando mouetur appetitus & non incipit accipe-

D re cibum, attrahit stomachus ex superfluitatibus corporis. quæ cum intrent stomachum, destruunt appetitum & corrumpunt cibum quando admiscetur ei. Et melior horarum in accipiendo cibũ, est hora frigiditatis, propter aggregationem caloris naturalis in interioribus corporis. Sed in hora caliditatis oportet q̨ dimittaṫ acceptio cibi. quia caliditas aeris attrahit calorem naturalem ad exteriora corporis, et euacuatur ab interioribus, et debilitatur calor in interioribus corporis ad indigestionem. Et propter hoc est q̨ antiqui præferebãt cœnam prandio, præcipientes q̨ sumeretur plus in cœna, propter aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis, & somnum. quia caliditas in somno reuocatur, & calefacit interius corpus, & infrigidat extrinsecus. Sed in uigilia ac-

cidit contrarium huiusmodi. quia calor extenditur in exteriora corporis, & debilitatur in interioribus. & ideo necessarium est quòd homo cui est dominium complexionis calidæ, & cuius stomachus est calefactionis uelocis propter generationem choleræ citrinæ, & cui generat̃ in stomacho aut effunditur ei multa cholera citrina, nutriatur cibis crassis duræ digestionis. & digerit eos, & nō digeret cibos leues subtiles uelocis digestionis: quia cholera est potentior super leuibus cibis, & corrumpit eos, & nō est potens corrumpere crassos. & ideo inuenimus homines qui digerunt carnes bouinas: & non digerunt carnes pullinas, & quæ similantur eis ex cibis leuibus. Et consuetudo in eis addit magnam partem. quoniam qui cōsueuit prandere & remouetur ab eo, & est contentus cœna, magnificat nocumentū sibi. & qui consueuit sumere cibum in aliqua hora determinata & mutatur ad aliam præter istam horam, declarabitur sibi hæc permutatio nocua. & si mutauerit cibū ex horis malis ad horas bonas, & debet propterea imitari consuetudinē quando est antiquata & longa & si sit non bona, quando non adducit aliquid necessitatis ad mutationē suam. nam consuetudo est natura secunda, sicut memorat sapiēs Hippocrates. quod si eueniat aliquid ui ducens quod mutetur ab ea, conuenientior rerum est in eis quod mutetur ab ea paulatim. Et appetitus etiam in opere digestionis cibi est maior pars, quia significat superconuenientiam & bonitatem. & quando sunt cibi duo æquales in bonitate, & est necessitas appetitus de eis ad unum eorum declinans, consentiemus dare rem appetitam præ alia, quia conuenientior est naturæ suæ & leuior ea in digestione. Et quando duo cibi sunt, & unus eorum est melior altero, & necessitas appetitus in eo est ad peiorem declinans, eligimus eum super meliorem eorum, dummodo nō timeamus ex ipso nocumentum plurimum quàm eueniat ex ipso iuuamentum, propterea quod libēter sumatur & melius stomachus digerat ipsum, ut explanauimus in eo quod rememorati sumus, quod oportet studere ministrare cibos bonos & electos secundum cognitionem diuersitatum naturæ corporum, & operationum eorum, & diuersitatē uirtutum ciborum. Et declarauimus diuersitatem naturarum corporum, & operationes eorū. & quod conuenit cuilibet uni eorum ex speciebus ciborū & potuum. & ego nominabo species ciborum, & rememorabor quod est in qualibet specie. & nomina quæ sunt in qualibet specie ipsorum. & rememorabor in qualibet specie dispositionis corporis, & conuenientium eorum. Ciborum subtiliantium tria sunt genera: eorū enim sunt ex quibus generatur sanguis subtilis, & dicūtur ipsi subtiliantes. quia sanguis generatus ex eis quando cōmiscetur sanguini qui est in corpore, reddit totum subtilius quàm prius esset, sicut medulla panis frumenti fermentati, loti lotionibus pluribus. & carnes pullorū, & carnes aduragi, & phasiani, & starnæ, & axillæ auium omnium, & carnes piscium

A paruorum in quibus non est uiscositas, & cucurbitæ, & almesci, & quod similatur eis. & huius generis cibi conferent ei qui non mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis, & qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus: & generetur in hepate aut in splene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid in iuncturis suis phlegmatis. Ciborum subtiliantium genus aliud est quod subtiliat quod inuenit ex re crassa, propter id quod est in eis de caliditate & acuitate. Sed ipsa sunt in substantia sua crassa, generantia humorem crassum, sicut pastinacæ, cepæ, raphanus, & rapæ, & quod similatur istis. Et huius generis ciborum quando coquuntur & assantur, separatur ab eis caliditas, B acuitas, & incisio, & remanet substantia mala. & quidem possibile est quod eueniat iuuamentum per incisionem istorum ciborū & subtilitatem eorum: & quod discedant à substantiæ suę natura secundum unum trium modorū, aut coquantur simul, & eius crassities attenuetur, sicut fit de cepis, aut exprimantur, aut coquantur, & post sumatur aqua sua: sicut fit de raphano. aut quod comedat̃ aliquid crudum ad incisionem phlegmatis & uomatur cum eo, sicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborū subtiliantium est ex quibus generat̃ sanguis subtilis. & tenuat quod inuenit de humoribus crassis & uiscosis in corpore. huiusmodi generis ciborum subtilium sunt quatuor differentiæ. Prima eorum differentia est eius quod est C sapidum, dulce, subtile, propter id quod est in eis de uirtute mundificatiua, sicut aqua hordei, & batheca, & ficus siccæ, & amygdalæ & fistici, & mel, & hæc ex his quæ abstergunt. & hæc differētia est propinqua in iuuamento subtiliantibus cibis qui sunt ex primo genere, nisi quod illorum perfectio est in subtili corpore. Et secunda differentia est acutior, incisiua, sicut sinapis, nasturtium, allium, porrum, apium, eruca, origanū, ficus, menta, mentastrum, fœniculus, ruta, anethum, cyminum, carui, uinum citrinum, clarum, subtile, antiquum, calidum. & hæc differentia confert ei qui indiget apertione oppilationis splenis, hepatis, pectoris, & cerebri. & incidit substantiā & tenuat. sed non oportet aliquis multum utatur eis. nam sanguinem D adurunt, & reddunt ipsum aquosum. & hi cibi minuunt corpus, & postea ipsum debilitāt. & postea calefaciunt sanguinem calefactione nimia. & redit plurimum eius cholera citrina. & postea si continuus sit usus eorum, ex ipsorum continua assumptione dissoluitur sanguis subtilis, et deducitur ad exiccationem & crassitiem, et plurimum fit cholera nigra. et quandoq; generatur ex istis lapis in renibus nociturus. et hæc differentia uehementius et perfectius operatur in eo in quo est cholera citrina dominans. Et tertia differentia eorum quæ dissoluunt et tenuant cum salsedine sua, sicut muria, et pisces quando sunt saliti leuis carnis et paucæ pinguedinis, et sicla, et aqua casei saliti, et omnes cibi in quibus positum est sal, et muria, et bauroch, et huiusmodi differentiæ iuuamentū et no-

cumen-

A eumentum est propinquum iuuamento superacutarum, & nocumento earum, nisi quod hæc differentia in mundificando stomachum & intestina, & leniendo naturam, est perfectior. Et quarta differentia est eorum quæ incidunt & tenuant cum acetositate sua, sicut acetum. & secanibin, & acetositas citri, & aquæ granatorum acetosorum, & omnes cibi qui cum eis accipiuntur. & hæc differentia confert ei qui est in stomacho & in reliquo corpore calidus. & quando generatur in eo phlegma ex crassitie ciborum assumptorũ, aut ex multitudine eorum. Cibaria crassa quando inueniunt corpus calidum, multũ laborantur. & somni multi post cibum, digerunt, & nutriunt corpus nutrimento plurimo adhærente, et confortant confortatiõe plurima. B & melius est quod sumantur hæc cibaria in hyeme, propter aggregationem caloris in interioribus corporis, & longitudinem somni, & quando quis sentit in corpore suo diminutionem manifestam. & si comedat aliquis & sit in corpore suo caliditas pauca, & proprie in stomacho, & labor ante cibum paucus, & somnus post paucus, non perficitur digestio, sed generatur in corpore humor ex eis crassus nimium, crudus, generans oppilationem in hepate & splene. Ideo oportet eũ qui comedit cibos crassos & præter necessitatem dominij appetitus eius, quod paucos ex eis accipiat & commistos, nec assuescat eis. Et sunt ex cibis crassis qui cum crassitie & uiscositate sunt multum nutrientes quando digeruntur. sed si non digerantur, ipsi eorum multitudine generant oppilationem. C & cibaria crassa dominante eis siccitate duritie & uiscositate, & simplicia & commista faciunt idem. & hoc est quod rememoramus. aliquãdo enim propter nutrimentum ex natura rei. & aliquando adducit eis ex contactu caliditatis & coctione. & lenticulæ, & glandes, & lepores, et fungi, & fabæ assæ sunt crassa, quia siccitas est dominans eis in natura eorum. & hepata, & oua dura elixa aut assa, & omne quod est frixum ex eis, & lac coctum coctionibus pluribus, & ubera, & uinum uuæ quod est coctum, & specialiter quod est ex uua crassa in natura sua, omnia sunt crassa, quia caliditas in coctione acquisiuit eis siccitatẽ et coagulationem. et caro cerui, et hirci, et carnes bouinæ, et uentres, et intestina, hæc sunt crassa, D propter duritiem naturæ eorum. Et eodem modo lupini, et grana pini, et rapæ, et faseoli, et panis furni in exterioribus est crassus, propter id qđ acquisiuit eis ignis ex siccitate. et in interiorib. est crassus, propter uiscositatem quæ in pane est de natura frumenti. et similiter omne quod non est bonum, uti assatum, et confectum, et fermentatum, aut nimis digestum ex pane, aut tenuius coctum. et omnis panis in testis cum oleo et sine oleo, et dactyli, et sesamum, et fungi, et similia. et lagana, cerebra, omnia sunt crassa, propter uiscositatem quæ est in natura eorum. et pultes sunt crassi, propter coagulationem eorum et uiscositatem acquisitas eis ex decoctione. et melongianæ sunt crassæ, propter siccitatem et uiscositatem quæ sunt in natura earum. et pisces duri et uiscosi sunt crassi, propter aggregationem durarum rerum ex tribus in ipsis rebus. et caseus est crassus, propter aggregationem trium rerum in eo. et aures, et labia, et extremitates musculorum, sunt generantia humorem uiscosum non cum crassitie: et etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatem calidi corporis, et digestionis, et subtiliationis suæ sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum, et ex comestione citrulorum, et cucumeris, et carnis citri, et lactis acetosi. Et qui est in corpore temperatus et sanus, nec labor eius est multus, nec est labor in uirtute, meliora sunt cibaria media inter subtilia et crassa, quia ipsa ei conueniunt, & non debilitant sicut cibaria subtilia, nec generant cruditatem & oppilationem sicut crassa. & omnis panis bene præparatus arte, ouum gallinarum. caro hœdi anniculi. caput & caro agni & pecudum, omnes sunt humidæ & uiscosæ. & caro pullorum columbarum, & paruarum auium, generat sanguinem calidiorẽ, & crassiorem sanguine temperato. Sed hepata pullorum & anserum, & axillæ ipsorum sunt temperata. & reliquum corpus est multarum superfluitatum. & omnis auis quæ est multi motus, & cuius pascua sunt in locum boni nutrimenti, mundi aeris & sicci, est melior multum & subtilior. omnis uero auis quietis, est opposita, & peior, & immundior magis. Sed omnia oua bene præparata, & maxime quæ sunt proiecta super aquam calidam, & recipiuntur antequam indurescant, sunt temperatæ crassitiei. & omnes pisces non duræ carnis, nec multæ uiscositatis, aut quibus non est uiscositas et sunt boni saporis, & quorum pascua sunt in aquis mundis à sorditie, & aquis fluminum, sunt temperati & boni nutrimenti. Et de fructibus, uuæ, & ficus, quando sunt bene maturæ super arborem, & cito descendunt de corpore. & quod generatur ex eis, temperatũ est in subtilitate. et si non cito descendunt, non sunt bonæ. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et omne uinum cuius color est color granati clarus, nec est nimis antiquum.

Cibaria uelocis digestionis sunt unius horum modorum. Primus modus est quando sunt naturæ non siccæ, sicut sunt lenticulæ. neque sunt duræ, sicut lupinus, nec sunt uiscosa nimis, ut triticum. nec aspera multum, ut milium & panicum. nec multum unctuosa, sicut sesamum. nec abominabilia, ut uinum ponticum nimis. nec sunt plurium superfluitatum, ut caro pullorum anseris. nec dominatur eis frigiditas uehemens, sicut lacti acetoso. nec caliditas uehemens, sicut melli. Et modus secundus est secundum naturam digerẽtium ea. & hoc est uno duorum modorum. modus primus est conuenientia cibariorũ et similitudo complexionis naturalis corporis, sicut quæ appetuntur & sapiunt cuilibet homini. & iam inuenimus homines diuersos in appetitu eorum. & quilibet tamẽ eorũ melius digerit quod appetit & ad quæ multũ declinat eius appetitus, quàm quæ non ap-

petit & ad quæ non declinat. Et modus secundus est ex complexione accidentali corporis, in accipiendo cibos cõtrarios ei: sicut apparet quod cui dominatur caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digerere, quia extingunt caliditatem corporis & temperant eam, nec calidos digerit. et cui dominatur frigiditas, calidos digerit, sed non digerit frigidos. Et cui est corpus humidũ totum, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos. & cui est actualiter siccum, est oppositum isti. et iam declarauimus quod cibaria subtilia et media, de se sunt uelocis digestionis. & iam aliquando euenit quod cibaria crassa uelociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iam memorauimus. & declarauimus quod panis bene præparatus, & caro gallinæ, duragi, & starnæ, & hepata pullorum anserum, & eorum axillæ, & omnium auium pinguium & iuuenum, uelocius digeruntur quàm axillæ macrarum & antiquarum. Et carnes auium omnium uelocius digerũtur quàm quadrupedũ. Et omne quod est ex animalibus siccis, paruũ uelocius digeritur quam magnum: & ideo caro uituli uelocius digeritur quàm caro bouis. Et hœdi anniculi & agni uelocius digeruntur quàm caro antiquorum & quàm capra. et omne quod est ex animalibus humidis maius, uelocius digeritur antequam durescat quàm minus: & ideo anniculus ex pecude uelocius digeritur quàm agnus: et caro omnis animalis quod est in augmento & cremẽto, uelocius digeritur quàm eius quod inueteratum & antiquum est: & caro cuius pascua sunt in locis siccis, uelocius digeritur quàm cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatum paucitatem quæ sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis, & multitudinẽ eorum cuius pascua sunt in locis humidis. & omne cuius substantia est rara, uelocius digeritur quàm cuius substãtia est spissa: & ideo nuces uelocioris sunt digestionis quàm auellana: & oua non dura uelocius digeruntur quàm dura: & omne quod leuiter & facile masticatur: & similiter lactucæ, & endiuia, & citruli, & cucurbita, digestibiliora sunt quàm apium, & carbthum: & omnis cibus qui melius sapit est digestibilior abominabili: & ideo uinũ dulce digestibilius est aspero. Quę tarde digeruntur, tarditatem habent, quia in natura sua sunt aut sicca, aut dura, aut uiscosa, aut spissa, aut multæ unctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia, aut frigiditas: & quod est contrarium complexioni naturali quando non appetit: & quod est inueniẽs, accidentaliter diminuendo corpus, aut addendo in ipsum. & caro bouis, & caro cerui, & uenter, & intestina, & interiora, & aures omnium animalium, & caseus, & oua dura tarde digeruntur, propter siccitatem & duritiem eorum: & eorum quæ sunt ex auibus alcarasym, galfaguelut, & pauones, & uentres omnium auium. Et de granis, oryza, & lupini, & lentes, & milium, & glandes, & castaneæ, & caro hirci, & maiores capræ, sicut meminimus, propter spumositatem, & abominationem eorum: & caro pecudum, &

A hepata omnium animalium, & pulli anserum sunt tardæ digestionis, propter multitudinẽ superfluitatum eorum: & lac acetosum, propter frigiditatem suam: & frumentum coctum, propter eius uiscositatem & spissitudinem: & fabæ, & faseoli, propter multitudinem inflationis eorum: & sesamum, propter multitudinem oleagineæ substantiæ: & uuæ, & ficus, & reliqui fructus qui non ualde maturantur, & caro citri, & bedaruch, & rapæ, & pastinacæ, & omnia olera, & radices, & uinum nouum crassum, propter superfluitatem eorum. Cibi multarum superfluitatum sunt caro pullorum anserum, præter axillas, & interiora omnium animalium, & cerebra, & aues de paludibus & lacubus & culturæ, & cicera recentia, & fabæ uirides, & caro animalis lactantis, & omnis caro quiescens non uelocis exercitij, & pisces, sicut meminimus, & istorum qui sunt de aquis sordidis thermarum. Cibi nõ habentes superfluitates sunt axillæ auium, & pedes quadrupedum, & genua, & animalia quorum pascua sunt in desertis & in locis siccis. Cibi multi nutrimenti sunt omnes cibi crassi quando digeruntur bene in multitudine, & omne quod est superfluitatum paucarum & est plurimi nutrimenti. Sed oportet quod cibi multi nutrimenti sumantur ab eo qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, sicut est conualescens: & hi cibi grauant stomachũ, propter multitudinem eorum, & corpori conueniunt indigenti nutrimento multo. Et caro uaccina, & cerebra, & medullæ, & interiora, & uentriculi auium omnium: & pisces crassæ & uiscosæ carnis, & similia, & fabæ, & cicera, & faseoli, & lentes, & lupini, & dactyli, & glandes, & castaneæ, & rapæ, nutriunt eum qui digerit ea nutrimento multo crasso. Sed axillæ pullorum anserum, & panis similæ, & uuæ passæ plenæ dulces, & ficus, & lac recenter mulsum, & uinum, nutriunt multum, propter paucitatem superfluitatum eorum, & plurimam conuenientiam eorum ad corpus: & nutrimẽtum lactis est crassum, licet subtilibus minus nutriat: & crassum incrassat, sicut uaccæ: & subtilius est lac asinæ lacte camelæ: & lac capræ est mediũ inter ista. Et nutribilius est uinum rubrum crassum dulce: et post hoc nigrũ crassum dulce: & post hoc album crassum dulce: & post hoc crassum rubrum asperum: postea nigrum crassum asperum: & post hoc uinum subtile: & de istis etiam omne quod declinat ad rubedinem & dulcedinem est magis nutritiuum: & minus nutritiuum est album subtile. Omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimẽti: & omnes in quibus est nimia siccitas & humiditas, aut multa superfluitas, sunt minoris nutrimenti, sicut pedes, & uenter, & intestina, & aures, & pinguedo, & pulmo, & caro omnium auium & animalium antiquorum, parum nutriunt, propter siccitatem quæ est in eis: & ideo panicum, & milium, & papauer, & oliuæ, & nuces, & amygdalæ, & auellanæ, & zarur, & caules, & capares, & fructus lentisci, & uuæ passæ ponticæ, & pira pontica, omnia parũ nutriunt, propter siccitatẽ eorum. Sed pisces

sces, & cucurbitæ, & granata, & mora, & poma, & pruna, et chrysomela, parũ nutriunt, propter multitudinem humiditatis eorum: & nutrimentum eorum neque remanet, sed dissoluitur cito: unde panis hordei, & furfur, & fabæ humidæ, & omnia olera, uelut caules, & sicla, & acetosa, & portulaca, & raphanus, & sinapis, & nasturtium, & pastinacæ, parum nutriunt, propter multitudinem superfluitatum eorum. Et cepæ, allia, & porri, quando comeduntur cruda, non bene nutriunt. Sed quando coquuntur in cibis, nutriunt nutrimento pauco bono, sicut memorauimus. Et medulla panis lota bene, & amylum, sunt nutrimenti pauci, propter subtilitatem eorum: sed ficus, & uuæ passæ, sunt inter ea quæ minus nutriunt & quæ plurimum nutriunt: & eorum nutrimentum est tenerum humidum: & similiter est nutrimentum fabarum: & omnes cibi quibus hoc dominatur dominatione forti, amittunt ea quando elixantur, aut assantur, aut infunduntur, & nutriunt nutrimento paruo. Cibaria boni chymi sunt omnia cibaria temperata. in quibus non est nimia fortitudo, & in quibus non fit egressio in quantitate, generant sanguinem clarum, mundum, sanum: & omne quod est simile istis, est cõueniens omni corpori & omni tempore, in corpore temperato & in tempore temperato: sed corpora quæ egrediuntur temperamentum, indigẽt cibarijs quorum uirtus sit egressa temperamentum contrarijs uirtuti dominanti super corpus temperatum: & similiter etiam corpora temperata in tempore nõ temperato. Ac cibariorum temperatorum quædam sunt crassa, & quædam subtilia, & quædam sunt media horum: & hæc cibaria temperata, media inter subtile & crassum sunt meliora omnibus hominibus, & maxime temperatis, & in tempore temperato. & iam quidem narrauimus cibos crassos et subtiles & medios: et nominauimus eos qui sunt boni: & quãdo quælibet eorum est bona species: & remansit ut nominemus cibos generantes chymum bonum, & diminutos secundum quod diuisimus. Dico quod panis frumenti mundi bene factus arte sua, quando comeditur in die suo, et caro gallinæ: & hœdi anniculi caput: & pisces nõ cum duritie, nec multæ uiscositatis, quibus non est zinuma, nec malitia, nec pinguedo plurima, & quorum sunt pascua in aquis non sordidis, nec aquis thermarum, qui non nutriuntur male, nec sunt uelocis corruptionis, sed remanent tempore longo antequam mutentur: & omnia oua non dura, bene parata & cocta, & omne uinum boni odoris, leue, in quo est dulcedo pauca, omnia sunt boni chymi temperati inter subtile & crassum. Sed panis de simila bene paratus ex arte, & phasiani, & duragi, & pulli columborum, & axillæ omnium auium, & pisces parui, quibus non est pinguedo multa, & sunt teneri, in quibus non est uiscositas manifesta, & quorum pascua sunt secundum quod nominauimus, & piscibus paruis teneris sal remouet uiscositatem, & furfur hordei, & uinum boni odoris, persicum uel citrinum, omnia hæc

A sunt boni chymi ac subtilis: & lac recenter mulsum est boni chymi, nisi quod ipsum est crassum: & ideo aliquãdo caseatur in stomacho: & propterea admiscetur ei mel & sal, et tenuatur cum aqua. Et melius lac & temperatius, est lac capræ: quia est subtilius quàm lac pecudum & uaccæ: & est crassius quàm lac asinæ & camelæ: & debet accipi lac ex animalibus sanis, iuuenibus, bene nutritis: nec est accipiendum in tempore quo lactantur: quia tunc est crassum: & tenuatur post paulatim, donec sit aquosum. Et melius est recipere lac statim mulsum antequã immutetur ab aere: quia uelociter immutatur. Et lagana, & caseus humidus, & panis similæ bene paratus & ex arte coctus, & panis frumenti, & caro uituli, & partes &

B ubera, & hepata, & interiora, & de granis fabæ, & de uino id quod boni est odoris dulce, omnia hæc generant chymum bonum & crassum. Omnia cibaria quæ non temperata sunt, non generant sanguinem purum, mundum, clarum: & cibariorum mali chymi tres sunt species. Eorum enim sunt quæ addunt in phlegma: & eorum sunt quæ addunt in choleram rubram. & eorum quædam sunt quæ addunt in choleram nigram: & oportet omnem hominem dimittere multitudinẽ eorum, & continuationem assumptionis eorum: & si enim digerant ea, nec inferant nocumentum cito, tamen adunantur in corpore continuantis acceptionem eorũ in longo tempore chymi generantes ęgritudines malas: & nõ modo dimittat omnẽ

C speciem eorum quæ addit in eo id quod dominatur in corpore eius, sed accipiat etiam id quod est oppositum ei quod dominatur corpori, quod est nocuum minus: & ego finio rememorationem horum cibariorum. & memoro quod generatur ex quolibet eorum: et dico quod omne quod accipitur ex pane, et farina multi furfuris, & frumenti antiqui et farinæ, est mali chymi, addens in choleram nigram. et caro pecudis omnis addit aliquid in phlegma. et caro capræ multorum annorum omnis addit in melancholiam: et mala est caro hirci, et caro bouis, et hirci syluestris. et post caro hirci maxime non castrati: et post caro pecudum multorum annorum, et post caro bouina: et ex istis caro castrati est melior multum. Et ca-

D ro capreoli, cerui, & leporis, sunt præter malitiam quam memorauimus. Et de membris animalium, renes sunt mali chymi, propter spumositatem et superfluitatem quas acquisiuerunt ex malitia urinæ: et cerebrum addit in phlegma. et omnes uentres addunt in phlegma, propter multitudinem superfluitatis eorum: et oua cocta in degamine uel in testis, generant nutrimentum crassum et corruptibile, et similiter caseus, et maxime antiquus. fungi generant chymum crassum et frigidum. et fœnugræcum, et cicera, sunt mali chymi, propter id quod est in eis de caliditate: et lentes addunt in melancholiam. et milium, et panicum generãt sanguinem crassum. et pisces duri quibus dominatur uiscositas, generant phlegma. et si fuerint saliti et antiqui, generant melancholiam: et

ficus siccæ si multæ sumantur ex eis, generant superfluitates putridas, & multiplicant pediculos. & pira & poma, si comedantur matura, generant chymum frigidum. & similiter cucumeres, & citruli, & aqua bathecæ, & cucurbitæ aliquādo antequam digerantur, adducunt in corpore accidentia mala: & aliquando faciunt in stomacho corruptionem: corrumpuntur enim in eo, & generant chymum malum: & maxime si inueniāt in stomacho malam superfluitatem: & ideo accidit indigestio illi qui comedit bathecā. Et olera omnia sunt mali chymi, propter multitudinem superfluitatū in eis, & paucitatem nutrimenti. & cepæ, & allia, et raphanus, & rapæ, & pastinacæ, propter malitiam caliditatis quæ est in eis & acuitatis. & quandoq; addunt in choleram, & quandoq; in melancholiam, sicut meminimus iam. Sed quæ coquuntur & effunduntur ab aqua illa, & coquuntur cum alia, mouetur caliditas & acuitas ab eis. & bedarus calefacit sanguinem calefactiōe forti. & caules generant melancholiā. & similiter omnes herbæ similes. Cibaria media sunt panis de farina crassa, & caro castrati, & ex uacca, & pecude, et ex membris, lingua, et intestina, et aures. Et ex fructibus, uuæ, et batheca, & maxime appensæ, & ficus maturæ humidæ & siccæ, cū nucibus, et castaneæ. & ex oleribus, lactuca, & post endiuia. & post citruli, & attriplex, & portulaca, & olus iamenum, et acedula: & olera quibus non est multa acuitas.

Cibaria calida conueniunt ei cui dominatur frigiditas. & in temporibus, & in partibus frigidis, & in cauitatibus frigidis. & uitare debet ipsa ille qui est calidæ complexionis, & in temporibus calidis, et in ciuitatibus calidis. quorum sunt frumentum coctum, & panis frumēti, & cicera, et fœnum græcum, & dactyli, et sesamum, et cannabis, et uuæ dulces, et passulæ dulces, et apium, et ruta, et raphanus, & rapæ, et sinapis, & pastinacæ, et allia, et cepæ, & porri, et caseus antiquus, & uinum dul. et calidum, et uinum dul. antiquum citrinum. Cibaria frigida debent administrari ei qui est calidi corporis, & in temporibus calidis, et in ciuitatibus calidis. & eorum est hordeum, et omne quod fit ex eo, & milium, et panicum, et cucurbita, et batheca, et cucumeres, et citruli, et pruna, et persica, & quæ declinant ad acetositatem & ponticitatem, sicut uuæ, & passulę, et fructus palmę, et radix eius, & lactucæ, et endiuiæ, et portulacæ, et papauer, et poma, et pira, et granata pontica sunt frigida terrea. et ea quę sunt acetosa, sunt frigida, subtilia, et acetum frigidum, subtile, nocens neruis. et uinum album ponticū est minus calidum uino albo. sed tamen hoc est crassum, nocuum & malum. Cibaria sicca conueniunt ei in cuius corpore dominatur humiditas, & in temporibus & in ciuitatibus humidis. et horum sunt lentes, et caules, et sauich sicca, et omne quod assatur, et omne quod frixum est, & omne in quo plurimum uini et muriæ ponitur, et acetum, & sinapis, et caro omnis multorum annorum animalis. Cibaria humida conueniunt ei qui siccæ complexionis est, & in temporibus et

A in ciuitatibus siccis. et eorum est hordeum, & batheca, cucurbita, citruli, et cucumeres, et nuces humidæ, et uuæ, & ficus, et pruna, et radix palmæ, & mora, et lactuca, et olus iamenum, et cathasi humida, & faseoli humidi. Iam memorauimus quod quādoq; est in aliquo membro corporis morbus. et oportet sit plurimum intentionis tuę in cibarijs quæ conueniunt illi membro. & maxime quando morbus existit in stomacho, aut in capite, aut in hepate, aut in splene, aut in renibus. et quando stomachus est debilis, et mollis, rectificant eum cibaria styptica, sicut cydonia, et oliuæ, et aquæ quæ sunt salsæ, et acetum, et oleum ponticum, et uuę sepultæ in uinacijs uuarū, et agresta, et uinum ponticum subtilis odoris, et cortex citri, quando acci- B pitur de eo parum, confortat stomachum. et quando accipitur de eo multū, grauat. quia substantia eius sola, est durę digestionis. et omnis cibus et potus stypticus si præmittatur ante alios cibos, stringit uentrē. si accipiatur post alios cibos et potus, lenit uentrem. nam propter duritiem eius adiuuat stomachum in deponendo cibum. et aliquādo aggregatur in stomacho phlegma uiscosum, et adhęrens; et auferens appetitum ab eo. Et rectificant eum cibaria quæ incidunt phlegma et mundificāt stomachum, sicut sinapis, et nasturcium, et raphanus, et uinum calidum, et nuces cum ficubus. et aliquādo est mollis et debilis, in quo est phlegma adhærens, et conueniunt quæ amouent phlegma. & mundificāt ipsum, et corrugant substantiā eius. et C confortant, ut capparis præparatus cum aceto solum, aut cum aceto & melle. et fumus terræ quando comeditur cum aceto. et uinum ponticū quando miscetur cum uino calido boni odoris, & quando generatur in stomacho calido, tunc cuscutæ et apium mundificant eum. Sicla est mala stomacho propter mordicationem quam habet ex acuitate et bauracitate. et rapæ quando non ualde coquuntur, propter mordicatiuum quod est in eis. et olus iamenum, et cathaf, propter uiscositatem eorum. et ideo oportet quod comedatur cum aceto et muria. et fœnumgræcum est malum stomacho. facit enim incēsionem. et sesamum est malum stomacho, propter unctuositatem et multitudinem oleaginosæ substantiæ. et lac propter uelocitatem D immutationis eius naturæ. nam acescit in stomacho frigido. et conuertitur in choleram citrinam in stomacho calido. et mel quando plurimum accipitur de eo, pungit stomachum et facit incensionem. et batheca similiter facit incensionem, quando nō digeritur in stomacho. et generatur ex ipsa humor malus, et ideo generat indigestionē. et oportet quod post comestionem batechæ accipiatur cibus plurimus boni chymi. et cerebra omnia sunt mala stomacho. et ideo oportet quod comedanť cum origano, et mētastro syluestri, et sinapi, et sale. Et medullæ, et uinum nouum, crassum, nigrum, ponticū, uelociter acescit in stomacho, et facit incensionē. Lac, et dactyli, et uua quæ sepulta est in uinacijs uuarum, et ruta, et fœnumgræcum, et sinapis, faciūt dolere caput, et uinum citrinum

anti

antiquũ facit dolere caput, & inebriat plus quàm uinum ponticum nigrum. & uinum album non facit dolere caput. & omne uinum paucam sustinẽs aquam non facit dolere caput, immo aliquãdo sedat dolorẽ capitis. & est capiti melius quàm aqua quando est sola. Cibaria quæ inflant uentrem, sunt cicera, & fabæ, & maxime quæ coquuntur integræ. sed si torrefiant, minuitur earum inflatio. & post ista faseoli, & almesci, & lentes, & hordeum, quando non bene coquuntur. & foca, & ficus humidæ generãt inflationem. sed eorum inflatio descendit uelociter. & uuæ multum maturæ minus sunt inflatiuæ. sed ficus siccæ non inflant, & humidæ inflãt. & lac generat in stomacho uentositatẽ. & mel quando non coquitur. sed quando coquitur & remouetur ab eo spuma eius, non inflat. & uinum dulce, & ponticum, & uua. Omnis cibus inflatiuus si sit bene paratus ex arte, & bene paratus in coctione & maturitate, minuitur eius inflatio. & si miscentur ei species dissoluentes uentositatem, sicut cinnamomũ, anisum, & alcheisim, & ruta minuit inflationẽ, & acetum mistũ cum melle similiter tenuat uentrem, & expellit inflationẽ. De ijs quæ mundificant est furfur, hordeum, & fœnumgræcum, & batheca, & oleum dulce, & fabæ, & cicera nigra sunt eorum quæ mundificãt renes. & frangunt lapidem generatum in eis. & cappares cum aceto & melle quãdo comeduntur ante cibum, abstergunt & mundificant stomachum & intestinum. & aperiunt oppilationes. & sicla etiam aperit oppilationes hepatis, maxime quãdo comeditur cum sinapi. & cepæ, & allia, & porri, & raphanus incidunt & subtiliãt humores crassos. et caseus similiter subtiliat. & ficus humidæ & siccæ mundificãt & abstergunt renes. & amygdalæ proprie amaræ mundificãt, & tenuant, & aperiunt oppilationes hepatis & splenis. & adiuuãt ad spuendum humiditatẽ ex pectore & pulmone. & fistici confortãt hepar, et aperiunt oppilationem eius. et mel apum tenuat & mundificat. & maxime quod colligunt apes de arboribus calidis & siccis. siue plãta, sicut est origanum. nam mel tenuat sputum crassum, & iuuat ad spuendum. & secaniabin tenuat & incidit humiditatẽ crassam & uiscosam. & aperit oppilationẽ hepatis & splenis. & mundificat pectus, & pulmonẽ. & uinum subtile mundificat uenas ab humore crasso, quando ei est acuitas & incisio. & cõfert ei in cuius corpore est humor crassus & frigidus. & uinum subtile aquosum adiuuat ad spuendũ humiditatẽ ex pulmone, cũ confortatione membrorũ, & humectatione, & tenuatione crassarũ superfluitatũ quæ sunt in eis. & hoc etiã operatur uinum dulce. De ijs quæ oppilant, horum est lac, quãdo in eo fuerit aquositas pauca. & similiter caseus multus. quoniã adducit oppilationẽ in hepate, & lapidem in renibus ei qui multiplicat assumptionẽ eius, & cuius renes & hepar parata sunt recipere læsionẽ. & omnes cibi dulces sunt mali hepati & renibus, quãdo est in eis crassities. & lac si comedatur solum, auget crassities splenis et hepatis. & si comeditur cũ eo quod subtiliat

A & mundificat, sicut est mentastrũ syluestre, & origanũ, & piper, aperit oppilationẽ hepatis & splenis. & dactyli humidi, & omnia quæ accipiunt ex frumẽto, præter panẽ bene paratũ ex arte. uinum dulce generat oppilationẽ in hepate, et lapidẽ in renibus. et crassum reddit splenẽ. Omne quod tarde descẽdit, est sicut quod accipitur ex medulla frumenti, et fabarum, et lentium, et cerebra, et hepata, et interiora, et omnia oua dura elixa et assa, et oua frixa, & faseoli, et sesamum, & glandes, et poma, et pira pontica, et uinum dulce, ponticũ, crassum, nouum, et omnes aquæ. De ijs quæ uelociter corrumpuntur in stomacho sunt chrysomela, et mora, et batheca. quę si cito non descendunt de stomacho, et obuiant humoribus malis, cito corrumpuntur. & debent ista comedi ante cibum, amouẽda de stomacho, propter uelocitatẽ descensionis eorum, & lubricitatẽ uiarum in eo qui comedit prius ista. nam quando comeduntur post cibum, corrumpitur propter remanentiã eorum in stomacho, & relinquunt corruptum cibum corruptione eorũ. et quãdoq; taliter corrumpuntur, quod euenit sicut uenenũ perniciosum. De cibis qui non uelociter corrumpuntur in stomacho, melior est crassus, solidus, tardæ digestiõis, sicut caro uaccina, et pedes, et maxime pedes uaccæ, et quæ similantur istis. Quando superfluitates ciborũ tarde descendunt de stomacho et intestinis, debent dari cibi lenientes et pungentes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut salsedo, aut nitrositas: ut aquæ caulium, et lentium. leniunt enim uentrẽ, & eorum substantia stringit uentrẽ. et brodium galli antiqui, et panis multi furfuris, et fœnũgræcum cum melle, & oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria leniunt uentrẽ. et quãdo etiã comeduntur post cibum sine muria et maxime quæ sunt ponticæ cum aceto, confortant stomachum, et deprimunt cibum, sicut iã memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachũ, et lac subtile et multæ aquositatis, et caseus, quando maxime admiscetur ei sal et mel. et caro paruorum animalium, et sicla, et chataf et okis, et cucurbita, et batheca, et ficus, et passulæ dulces, et nuces humidæ et siccæ, quando mollificantur in aqua. et mora, et pruna humida et sicca, quando infunduntur in aqua mellis, aut comedatur aut bibatur uinum dulce, et differatur plurimum cibus, sunt lenitiua uentris. et aqua mellis aliquãdo tendit uelociter in uenas, et uadit cum eis totum nutrimentũ, & claudunt uentrẽ, et pronosticant urinam, et aliquando mundificant stomachũ, et mordicant & excitant ad deponendũ cibum, et leniendum uentrem. Et mel quando coquitur lenit uentrem, et si coquatur non lenit. et similiter aqua mellis quando multũ coquitur. et secaniabin mundificat stomachum et intestina, et quãdoq; facit in intestinis tinesmon. et uinũ dulce, et mustũ, leniunt uentrẽ.

Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionẽ, debent ministrari cibi stringentes styptici. et ipsi sunt in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo. & tales sunt

cydonia, & pyra, & grana myrti, & fructus spinæ albæ, & substantia lenticularũ, & castaneę, & glandes, & uinum ponticum: & hæc stringũt uentrem cum stypticitate & ponticitate ipsorum: & oriza, & pannicum, & milium, & sauic hordei stringunt uentrem cum siccitate eorum. & caro leporis, & caules cocti post effusionem aquæ primæ ab eis cum aqua eorum secunda, & lac coctum, & caseus, stringunt uentrem cum crassitie sua: & oportet quòd lac coquatur donec sit aquositas cõsumpta: nam eius aquositas lenit uentrem. & etiam possibile est quòd lapides fluuiales, aut frusta ferri igniti remoueant illam ab eo: & quando separa-

A tur aqua eius, confert descensui superfluitatũ acutarum, nisi sint multum crassæ, quando fit operatio cum eo: sed aliquando caseatur & glutinatur in stomacho: & aliquoties egreditur à stomacho, & generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: & oportet propter ea mittere in ipso post consumptionem aquositatis aliquid ad sublationem ipsius, & ut non caseetur, nec generet oppilationem, nec lapidem: & omnia acetosa sicut poma acetosa & granata acetosa, si inueniunt in stomacho humorem malum, & crassum, incidunt & expellunt, & leniunt uentrem: sed si inueniunt mundum, stringunt uentrem.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE BONITATE AQVAE

OPTIMAM aquã aptissimam esse cõgruit nõ secũdum gustum solum, sed etiam secundũ odorem. Erit aũt ista certitudinaliter pura & delectabilis simul bibẽti: & ut oportet secedens ab hypochõdrijs: quo nõ erit ei aliquid melius: de hac enim Hipp. dicit, aqua quæ cito calefit &c. Quamuis etiã in eis quæ lutosum aliquid uel foetidum uel pharmacosum ostẽdunt secundũ gustũ, huiusmodi dignotio in decoquendo fit utilis. Scaturiginosæ itaq; aquæ (uoco autem sic & eas quæ ex puteis, eo quòd nõ sunt fluentes) non sunt ualde subtiles: & intus assumptæ, minus madefaciũt, & dissoluunt cibaria, & minus digerunt, & nõ bene minguntur, eo quòd frigidæ sunt: fiunt aũt potabiliores quando frequẽter hauriuntur, ac si fluerent. Paludosæ uero omnes sunt pessimæ. odorem enim habent inconuenientẽ, sicut putrescentem: & æstate quidẽ fiunt calidæ, hyeme uero frigidæ, quod est maximũ signum malitiæ aquarũ. Aestate igitur uentres perturbãt. à uesica uero tarde pertranseunt: multoties aũt & dysenterias faciũt: hyeme uero ceu frigidæ existentes, uentres humidæ non ualde turbant. Scissiones aũt & pleureses & tusses faciunt: conuertunt uero ad splenem: & aliquando desinunt ad hydropem. Solæ autem paludosæ quas uidi in Aegypto sunt sanę: quoniã æstate quidem non putrescit aqua: autumno autem replens eas Nilus, antiquã quidem extrahit, aliã uero nouam in eis ponit. Aquæ uero fluxibiles, multo subtiliores sunt, & ad urinationem meliores. Et omnes quarumcunq; fontes uersus orientem fluunt, humiditate, et subtilitate, et bono odore, et ut sint moderate frigidæ & calidæ, excellunt alias. Quæ uero fluunt uersus septentrionẽ, dulces quidem sunt, in frigiditate aũt excedunt. Quæ autem uersus occidentem, uiolentæ quidem sunt infrigidando, uiolentæ uero & in duritie: propter quod brancosæ sunt, pleuriticæ, & spasmosæ: quæ uero

B uersus austrum, salsiores sunt, & calidiores, & ad urinandum non idoneæ. Sed quãuis non laudem fluentes uersus austrũ aquas, Nilum tamen ita laudo, ut sicut mihi uidetur, paucis cõparetur fluuijs secundum bonitatẽ aquę: & subit uentrẽ: et mulieribus in partubus confert. Secundum terræ uero naturã scire oportet: quòd alia quidẽ est planicies alia uero summitates & mõtes. Sed plana quidem deterior est ad effluxiones aquarũ: & ut plurimũ sunt putei ibi fossi & fontes stationarij. In summitatibus uero sunt fontes meliores, & aquæ puriores, & melioris odoris, & dulciores eis quę sunt in planiciebus. In aliquibus enim earum est salsedo, aut nitrositas. in aliquibus tamen non: et uocãt huiusmodi terrã dulcem ubi aqua melior & potabi-

C lior fit, & tales sunt sanæ. Petrosæ uero sunt plus alijs, & absq; hypostasi. Maxima etiã fit differentia aquis & ex metallis, & herbis natis ibi. Metalla igitur ad animaliũ habitationem nocua sunt, & ad aquarum potationẽ: herbæ autẽ aliquãdo quidem nocent ualde aquæ, aliquãdo autem iuuant: sicut sium, & calaminthe, & adiantum: hæc enim in riuis plurimum nascuntur. Et bonis quidẽ aquis nocent, malas autem iuuant si permisceatur aliquid pharmacosum aquis: fiunt autem & ad urinationem meliores huiusmodi aquæ. Attendere igitur oportet nõ minus, ne à terra, uel aliter aliquod malum adueniat aquis, quod in principio fontes non præbent: sed ibi quidem est dulcis aqua, alibi

D autem salsa & nitrosa. Aquas uero pluuiales scio leuissimas esse, & subtiles, & puras, & bonas, & dulces gustui. Educit eñ sol & rapit quod est subtilissimum, nõ dulcibus de aquis solum, sed etiam ab ipso mari: aliquando uero à cadaueribus & ab alijs corporibus: unde putrescit citissime omniũ: quãdo enim putrescit, qualitatũ expers fit: & qui eã biberit occupatur branchis, & tussibus, & grauedinib. capitis. In eis uero quæ bonæ sunt si quid decoquatur, cito decoquitur: & si aliquid calefiat, cito calefit. Et si uino permiscueris modicã, ad digestionẽ & urinarum secessionẽ erit benigna, & hepati, & spleni, & renibus, & pulmoni: sicut eñ non habentes uirtutẽ fortiter infrigidantẽ, decen-

ter

ter propitiæ fiunt. Vernales igitur & hyemales tẽporaneæ sunt & optimæ, quas ego maxime laudo. Autumnales uero & æstiuales, cum in generatione differant & in bonitatibus; non est dicere quantum à uernalibus deficiãt. Terra eñ uaporat siccius in æstate & autumno. Et aer habet permistiones terræ multas quas purgant pluuiæ. & propter hoc huiusmodi aquæ sunt duriores. & ad secedendum & abstergendũ quidem sufficientes secundũ intestina. Non bonæ aũt sunt renibus, & pulmoni, & arteriæ. oportet aũt uinum plurimũ inferre his, ut earum uincantur malitiæ. Differunt autem aquæ & penes spiritus. Boreas enim si flauerit, dulcior quidem erit, & frigidior. si uero auster, minus quidẽ dulcis: calida uero magis. Omnino aũt quæ fiunt in ariditatibus aquæ, nitrosiores sunt eis quæ fiunt in pluuiositatibus. Ipsarum etiam pluuialium aquarũ melior est tonitrualis & procellaris. Quęcunq; uero sunt à glacie & à niue dissolutæ sunt malæ: nã quando congelanť, exprimitur ab eis id quod est subtilissimum, & fiunt duræ, & in frigiditate excedentes. Dura aũt aqua & frigida, neq; ad digestionẽ, neq; ad urinationẽ est idonea. mala uero est pectori & lateribus. & spasmos suscitat, & tetanos, & ruptiones in thorace, & sputiões sanguineas, & empyemata. & permanet secũdum uentrem multo tẽpore, gurgulationes ibi operans. & si cholericus humor ibi fuerit, corrumpitur simul cum eo. & quando subexierit uix à uentre ad ieiunum, nõ distribuitur faciliter, neq; sputum reducit. Non nutrire aquam, sed solum esse uehiculum cibi, Hippocrati & Chrysippo & Erasistrato uidetur. & propterea neq; uitalem uirtutem putant eam confortare. & est causa quare iubent melicratũ, & oxymeli, & uinũ dare in ægrotantib. ab aqua. Quæ igitur maxima sunt, in sermone dicta sunt. Dicanť aũt & alia signa bonitatis aquæ. Quęcũq; quidẽ æstate sunt frigidæ, hyeme uero calidæ, optimæ esse uidentur. Quæ uero consimiliter habent in caliditate & frigiditate omnibus horis, pessimæ. Aestate enim in superficie fit caliditas, in hyeme uero in profundũ mergitur. & propterea ut mihi uidetur omnes fontes quicunq; per profundissima loca fluunt, & quicunq; per cauernosa, hyeme quidem calidissimi sunt, æstate aũt frigidissimi. Et propter hoc etiam omnes qui sunt in superficie, & permutantur si-

A mul cũ horis, quantũcunq; habeat caliditatis uel frigiditatis. Mirabile autem est quoniam in quibusdam hyeme quidem disparet aqua, æstate autem abundat, quamuis cõtrariũ deberet esse. Sed & huiusmodi causa est caliditas, quæ simul ducit secum profundas aquarum. ij nanq; sentiunt calorem. quicunq; enim profundi sunt fontes, & non recipiunt multum ab extrinsecis pluuijs, inuenies in hyeme quidem & uehementissimis frigiditatibus paucissimos, æstate aũt maximos. quo circa & qui in Delo est locus hoc patiť propter easdem causas, & putei multi in Pytho. Vna itaq; bonarũ & malarum aquarũ est cognitio, si in hyeme quidem est calida, æstate uero frigida. Secunda uero, si pura est & non læsa secundum colorẽ, neq; ma-
B lam habet hypostasim. Alia uero, si est leuis & facilis ponderis. quæ enim in pondere est leuis, non est permista terræ. Considerare autem oportet & si cito calefit & infrigidatur. melior est enim ista alijs, & qualiter ad digestionẽ habet, & qualiter ad secessionem. Quæ enim cito digeruntur sunt meliores, & quæ secedunt secũdum uesicam. mala enim est quæ per intestina aquarum secessio. Differunt autem aquæ secundum colorem & regionem, & oportet de his ab hominib. locorum interrogare. Est enim aqua in Leontinis, quam si quis bibit moritur. talis autem alia est in Ereo Arcadiæ, quã uocant aquã stygis. talis etiam alia est in Thracia. Et locus in Sauromatibus, super quẽ neq; auis uolare potest. & alius secundũ Medos,
C super quem & regio stat nigra, quæ approximata igni accendiť. et hoc pharmaco aiũt Medeam corripuisse filiam Creontis. Est etiã et circa Susam aqua, quã siquis biberit, amittit dentes. Sybaris uero fluuius uiros ingeneratiuos facit. is aũt qui in Aegypto, depilat capita bibentiũ. harum itaq; scire naturam est mos, interrogando ab hominibus illorum locorũ. Conuersantes aũt ubi est praua aqua, ingeniari oportet facere eã potabilem. Optimum igitur est coquere eã in lagenis figularibus, & infrigidando per noctem, & rursus calefaciendo bibere. Si uero exercitui oportet preparare bonam aquã ex mala fouea, decet fodere ab altis locis ad deorsales, & per has ducere aquas, immittẽdo ad foueas in quibus sit dulcis terra & pinguis.
D & exinde lagenam transfluat. semper enim in foueis remanebit aquæ malitia.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VINIS

VINVM aquosum nominant homines id quod assimulať secundum colorem & consistentiam aquæ, diaphanum enim est & lucidum & purũ. & consistentia subtile apparet. et tibi gustanti uidebitur nullum fortem saporem habere. & quando cõmiscetur cum aqua, non tolerat aquę multæ mistionem. unde ab antiquis paucíferum uocatum est. Omnino uero à stypticando hoc uinum nõ excidit, sed est omnifariam exolutam habens stypticitatem. uirtute etiam simile est aquæ, neq; caput debile tangens, neq; neruos debiles, neq; calefaciens manifeste. Idoneum autem hoc uinum est ad eductionem quę ex pulmone, uirtutem roborans, & humores humectans & incidens moderate. hoc autem & febricitantibus impericulosius datur alijs uinis. etenim malitias aquæ & uini effugit. multoties autẽ & capitis do-

lores sedat propter eos qui fiunt in uentre humores. Inuenies enim aliquando & propter aquæ potationem dolere quibusdam caput, & maxime quando fuerit praua, ut ipsa corrupta naturale robur exoluat uentris. quo debilitato ichores cholerici assueuerunt confluere ad spaciositatē eius ex orificio, sicut ieiunātibus, à quorum malitia & nocumento prædictum uinum eripit hominem, cōfestim quidē ratione epicraseos, postmodum uero eo quod roboratus uēter pellit inferius ea quæ tristant. Eis uero qui ualde calidi sunt complexionibus iuuantius uino est potus aquæ. Si uero aliquando indigeant uino, subtile et moderate austerum dandum est. mouent autem ad urinationes aquosa & subtilia uinorum, paucissimum nutrimentum præbentia corpori. & sola ab alijs omnibus in bono bibuntur, sicut faustianum nominatum. & quædam eorum quæ in Sabinis. generantur autem & in unaquaq; gente talia. In Italia quidem imbecille Sabinum: quod etiam febrientib. dant. In Asia uero titacazenum, & tibinum. audiens autem eorum signa, in unaquaq; gente facilius inuenies talia uina. apud nos uero citissime fiunt potabilia tibinum, & arsuinum. & cum his titacazenum. Dulce uero uinum, neq; subtile certitudinaliter, neq; lucidum inuenies unquam. Calefacit autem omne uinum dulce. et crassum est consistentia. quantum autem participat crasitie, tantum est tardi transitus. unde non solū obstruet aliquam obstructarum particularum, sed etiam adijciet obstructioni. Et propterea nocuum fit hepati patienti, & maxime adhuc quādo phlegmone laborat. moderatius uero nocumentum operabitur quando à crassis humoribus obstructū fuerit hoc uiscus. uel quando propter imbecillitatē patitur, sicut in hepaticis passionibus. deinceps uero hepati læditur splen à dulcibus uinis, nō tamen pulmo, quādo in bronchijs habet crassum humorem. Dulce enim uinum in acutis passionib. ad expuitionem est utile. inquantum autem deficiunt à uehementi caliditate uina dulcia, in tantum minus capitis grauedinem faciunt, & nocumentum prudentiæ, non autem sunt idonea cholericis. Materia em̄ sunt omnia uina dulcia flauæ choleræ. neq; febrientibus competunt eo quod sunt crassa, neq; ad urinas ueniūt cito, neq; cōducunt secum, neq; cōeuacuant cholericos humores. Solum autem inest eis bonum, lenire uentrē. unde & præbibūt ea. Siticulosa uero sunt iudicāda, quoniam excolantur faciliter. Sunt autem & hæc uentosa. inferioribus uero intestinis non nocent. propter quod tardant in hypochondrio, quousq; digerantur & tenuentur finaliter. Dulce uero simul et austerum uinum quod secundum ciliciam, ex cōtrarijs qualitatibus consistit, prauum existens, & neq; ad reditionem ueniens, neq; subgrediens, sed plurimū permanens in uentre spirituat eum. Nigrum uero uinum quod absq; quod sit dulce, austerum est manifeste uel ponticum, repletionale est, & tardi transitus, & secessus utrosq; detinet, & multum in hypochondrijs moratur, & faciliter acuitur &

A ad uomitum prouocat bibitum. Austerū uero simul & album uinum, neq; ipsum est diureticum. sed si crassum fuerit, tardat circa hypochondrium: si uero non fuerit crassum sicut nigrum, non similiter ad urinas uenit. Cirrhum uero austerū, competit & id fluxibus uentris. Duplex autem est flauum sicut & nigrum. caput uero cirrhum tangit, quoniam calidius est nigro. Quod uero certitudinaliter est flauū, calidum est. sicut quod deinceps ei, scilicet cirrhū. deinde ultra ea rubrum. deinde dulce. album uero minus his calefacit. album uero nullum est dulce: sed quædam quidem austera & crassa, quædam autem aquosa & subtilia. Flaua uero & cirrha quædam quidem dulcia sunt moderate, sicut hippodamātium & faustianum. quædā
B uero nō omnino dulcia. rubra uero crassiora sunt his. Nutritio autem ex eis omnibus proportionale habet. & propterea ijs qui renutricatione indigent cōcedere oportet bibere dulcia: nisi aliquod uiscus impediat, aut renes. Eis uero qui crassum aceruauerunt humorem in uenis, subtilia consistentia uina sunt utilia. Frigidis uero in uenis aceruatis humoribus, quæ calida & antiqua. melius uero est ad euchymiam quod odoriferū, nisi percutiat caput. Austeris autem uinis gratia roborandi stomachum utimur. Cholericis igitur corporibus neque falernum, neq; tmolites, neque arusium, neq; lesbium est idoneū. calidiora enim sunt omnia talia. & parati sunt qui bibunt dolere caput, & febrire, & in neruis pati quid. hæc autem
C neq; cholericis danda sunt, neq; eis qui à solis æstu aut uia: sed phlegmaticis & frigidis complexione, uel frigidum aceruantibus humorem, uel ociose uiuentibus, uel existentibus in hyeme, uel constitutione frigida & humida. Omniū uero uinorum commune est quæ non ualde crassa sunt & ualde dulcia, ut theræum & scybelitanum, ut quando in tempus extensa fuerint, flaua fiant, & quid splendens habeant, & album, & quale bithynum est. Aminæum quod antiquū nominant Romani cecubum, iam quando est tale, amarum est, & propterea inutile ad potationem. Album uero & austerum & iuuenile, infrigidat sensibiliter. Gleucos autem, id est mustum, aliqualiter est uentosum & indigestibile & crassi humoris. subducit autem uentrem. Citissime autem omnium uino-
D rum & aquosa inueterascunt, id est prōpte ad antiquorum qualitatem permutantur. Hæc autem in tribus annis acescunt, In pluribus uero amarescūt. Contingit autem & quedam antiquari tempore multo. talia autem in Italia sunt tiburtinum, aminæum, & surentinum, quod fere octo annorum digestum est, pluribus uero durat non amarescēs. secundum bonitatem uero adest hoc falerno, contrarium uero his uinis aquosa præbent, ut Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Arsuinum, & Titacazenum, & quæcūq; talia: faciliter enim permutantur ad contrarias qualitates, scilicet ad acidam uel amaram. In principio quidem acidam. si uero permanserit ad amaram. Hæc autem oportet iacere in principio quidem in frigido loco, postea

stea uero in calido, quoniam tepiditas acescere facit ea faciliter. Si uero in frigido loco iaceant, permanent annis duobus: exinde uero calefieri indigent. Vas uero in quo uinum est, si discoopertum relinquatur, faciliter acescit: si uero existente eti- A am uase pleno acescit, oportet obstruere cum pice uel gypso. Vina uero sunt circa tria apud nos in Asia, cinolitum, lesbium, & gloriosissimum ab antiquis aruisium in Chio proueniẽs quo omnes utuntur antiquiores ad antidota.

Sequi hoc loco debere uidebatur liber qui inter antiquas trãslationes De præsagitura inscriptus legitur, Georgio Valla Placentino interprete: sed cum partem hunc libri De constitutione medicæ artis postremam esse animaduerterimus, omissum eum fecimus, satiusq; uisum est hoc tantum indicato ad alia properare.

CL. GALENO ASCRIPTVM PRAESAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM.

Georgio Valla Placentino interprete.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1. De præsagio in genere: & quot de causis succendantur febres. 2. Signa febris futuræ. 3. De significatione sudorum. 4. De sanguinis detractione B ex uenis. pleraq; huius capitis desumpta sunt ex genuino Galeni De curatione per phlebotomiam libro. 5. De adhibenda cautione in sanguinis detractione.

CAPVT PRIMVM.

QVICVNQVE præscíscere libuerit mortis non diem modo sed etiã horã, cõsiderare expedit quo potissimũ tẽpore languẽs ab accessione uehemẽter affligatur, num inter accedendũ tum impense obrigescat, & æstu conflagret, diuq; ea permanserit intensio, pulsusq; sit exiguus, & segniter somnũ ceperit, somnolentusq; fuerit, uel id genus aliud subierit detrimentũ, id omne tẽpus suspectũ habere oportet: uel si etiam ita C mediocriter habuerit. At circa uigorẽ si ægrotum deiectum, aut cedentem, aut mœrentẽ spectes, febrisúe magnitudinem minime tolerantem, plurimumq; exestuãtem, & se tenebricũ uolutantem, & capite dolentem, & corde succumbentem, aut tali aliquo affectu uexatũ, suspectum id tempus tibi esse maxime oportet, si etiã accessionis principio ac uigore sint mediocria. Verum id si circa uigoris decessum fuerit, anima consternetur, & sudores sint inæquales, aut frigidi, aut circa caput, aut circa pectus insurgant, pulsusq; obscuros & debiles efficiat, aliaq; id genus, id tẽpus expedit suspicere: neq; tum definiendum quicquam, neq; dies mortis proferenda. Nam secunda die si contingat D & quarta accessionem uehementiorẽ esse prima, tertius & quintus & sextus diem mortis indicabunt. Quot de causis succenduntur febres? Quandoq; aut ob additamentũ idoneæ materiæ, aut ob motum, aut ob astrictionẽ, aut putredinẽ, aut ob accessum caloris extrarij. Ac ob additamentum quidem, ut cum temperamẽtum nacto calidum, adiectum fuerit piper, sinapi, allium, & similia: horum enim qualitas si cordi fuerit inuecta & insita, succendet caliditatem, febremq; inflammabit. Ob motum autem dupliciter. Nam is aut ab anima, aut à corpore suscitatur. Ab anima quidẽ, ut cupiditate, & cura. A corpore autem, ut in labore immenso. Ob adstrictionem, cum ob glutinositatem, aut ob quampiam crassitudinem exaruerint obstructiq; fuerint incerti corporis meatus, aut extrema uasorum, & in profunditatis difflatione febris fuerit incensa. Verum ob putredinem, ut cum subiecta & redundans materia putruerit introrsus, cordiq; fuerit obiecta, ac febrem succenderit. Ob accessum autem caloris alterius, uelut cum in solis ardore caput exæstuauerit, præcipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremq; succenderit.

Signa febris futuræ. Cap. 2

Imminentis febris nuncius est hiatus, horror, oscitatio, nausea, somnolẽtia, tussicula subaspera, extremorum membrorum infrigidatio: atq; hæc quidem extrinsecus præsagia. A pulsibus autem, ex paucitate, & inæqualitate deprehenditur etiã quod desideratur. ac iniectione quidem, cum impensior correptio, frigetq; cum aliquanta inæqualitate atq; exiguitate: at in ascensu ferè sunt improbi, aucta diductione ad perfectum usq; uigorem, sed calore intenso, primum magnitudo augetur, deinde celeritas assumitur. Nam cum satis succensa febris conflagrarit, tum ingentes simulq; celeres efficit pulsus: sin autem impensius, etiam crebros. Quo nempe pacto ante febres hiatus progignuntur? hiant ante febres ægri ob concussionẽ, & uim ipsos intendentem. Nam quemadmodum ex ahenis ad ignis uiolẽtiam positis uapor attollitur multus de feruente in ipsis aqua: ita etiam ex eis quæ introrsus in corpore sunt uapor exhalans intendit conuinciq; corporis musculos: solent nanq; nerui tepefacti desidere: atq; ita fiunt oscitationes. At quo nam demum pacto capitis dolores febricitantibus incitantur? nempe cum uenæ plenę & à flatibus intumentes, intersectæ fuerint, in caput dolores aduehunt, ui ac tenore internorũ flatuum qui immissi dispersiq; sunt.

De significatione sudorum. Cap. 3

Febrem uero sudoribus dissolutum iri cognoscimus ex eo, quod languor sit uigoris maximi, ut est qui causus nominatur. Biliosus nanq; is demũ est morbus, qui cum impensius moueri oporteat,

A rigor efficitur: & perinde si uenter astrictus sit urinaue, proxima subeunte crisi, rigor erit expectandus. Sin amborũ fuerit astrictio, nec ullus præstò est uomitus, aut sanguinis eruptio, sudor multus consequatur necesse est: præsertim cum languentes prociderint, accessione incrementum capiente, ut ea de causa magis incalescant, nõnullaq́ corporis sit calida euaporatio, qualis antea nõ fuerit in dudum memoratis. Pulsus ingentes, & sublimes, & celeres, in diductioneq́ potius properantes, ac uelut undosi, cum arteriæ tunica atra humidaq́ apparet. Totius uero corporis extrema superficies perpruriscit ac remollescit. & quandoq́ ad horas rufescit. atq́ hæc in critica accessione aduenniunt, præeunte concoctione. & critica die bona existente, salubrium ac resoluentium sudorũ fuerint indicia. Non dubium quin calorem esse expediat mediocriter sudoris solubilem. & per uniuersum corpus sibi constare. exinanireq́ iuxta proportionem. atq́ habitiorem alacrioremq́ reddere hominem. At frigidi sudores cum acuta febri erumpentes, mortem subesse minitantur. at cum ardore, morbi longitudinem coarguũt. Si à sudoribus febricitantibus fuerit initium, boni & tertiani, & quintani, & septimani, & nonani, & undecimani, & quartadecimani, & uigesimiseptimani, & trigesimiquartani. hi nanq́ sudores morbos iudicant, qui aũt ita nõ sunt, laborem significant, & lõgitudinẽ morbi, & subuersionẽ. Ac ubi est corporis sudor, ibi quoq́ dicito subesse morbũ. et ubi est corporis frigus aut calor, ibidẽ est quoq́ morbus. & ubi in toto corpore mutatio, fueritq́ refrigeratũ corpus, aut rursus incaluerit, aut calor ex alio alius emerserit, morbi lõgitudinẽ pronũciat. Sudor ex somno factus citra manifestam causam, corpus significat cibũ assumpsisse plurimũ. Quod si cibi plurimi causa nõ fuerit, significat egere euacuatione febricitantiũ corpora. Sudor aduẽtante febri, nec deficiente febri, malum. longum nanq́ morbum, & humiditatis significat copiam.

De sanguinis detractione ex uenis. Cap. 4

In omni diei & noctis hora, urgẽte necessitate, sanguinem detrahito. aduertendo tamen in febricitantibus uigorem cessantem accessionis. In alijs autem, siue ex lippitudine, siue ex alia ratione citra febrim, ubi sanguinis detractiõe ex uena opus sit, doloris aut inflammationis cõsiderato magnitudinem. qua enim hora mitigatum dolorem inspexeris, sanguinem de uena mittes. re nulla urgente quo minus fiat, satius fuerit matutino tempore de uena sanguinem detrahere. nec statim cũ ex somno experrectus, sed postea q́ ad horã peruigilarint. ac prius abluere aliquos præstiterit. & alios prius obambulare. in quo autẽ præoccupata custodiæ causa sanguinem de uena detrahere permittitur, etiam post aliqua consueta exercitia sanguis è uena detrahendus. Cæterum languoris magnitudo, & uiriũ robur, atq́ firmitudo, primæ sunt sanguinis è uena detractionis considerationes. Proinde perspiciendum cuiusmodi ea sit naturalis hominis complexio. ac arctas habentibus uenas & mediocriter tenues, neq́ albis, neq́ carne molliculis ad euacuandum minus parcendum est. At contra parcẽdũ, quando sanguinis parum habent, carnem dilabilem. hac de causa neq́ pueris sanguinem ex uena detraxeris ad quartumdecimum usq́ ætatis annũ. At in maximis inflammationibus ualidissimisq́ doloribus nullum noui maius adiumentum quàm ad deficientem usq́ animam euacuare. Aduertenda sane est diligenter qualis sit pulsus eleuatio ab eo qui ipsum attineat suffluente adhuc sanguine. quemadmodum in alijs unde sanguis detrahitur si quid agere expediat. nequid modo lateat deficientis animæ quod ad interitũ aduehat. Quod si tempus fuerit uernum, locusq́ natura tẽperatus, & pueri natura concinna, detrahito sanguinẽ. et impensius ubi pe- B ricula insideant aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris, aut cuiuspiam alterius acuti ac uehementis morbi, detrahendus ut dictum est sanguis, pulsu usq́ explorato. om̃e nanq́ percussum membrum aduerteris nõ annorum modo numero, sed etiam corporis habitudine. formidanda uero frigidis tẽporibus larga euacuatio, ob consequentem refrigerationem. Neutiquam perscribi potest singulorum hominum definienda euacuationis mẽsura. Perspexi nanq́ in nonnullis nec plus q̃ sufficeret sanguinis libras sex ablatas esse, & confestim extinctam febrem, neq́ ullam consecutã fuisse uirium exinanitionẽ. Quibusdam uero libram dimidiam citra læsionem. quibus siquis duas modo ex C hausisset, impensissime offecisset. Vidimus unam quoq́ aliquando auferri, & minus, ac profuisse. Reuulsionis gratia qui in rectum languentium secat uenas, cõfestim perspicuam inspexerit utilitatem. si quispiam annularis digiti uenam secet, ut nonnulli mediam inter medium & annularem digitum uenã, sinentes sanguinem effluere quoad sponte cessauerit, lienem iuuari. ut in ancone uenam secando interiorẽ. satis cõmode nanq́ lieni prodest male habẽti sanguinis detractio ex manu sinistra. atq́ adeo profecto in pleuriticis in rectũ languẽtis ex uena sanguinis detractio utilitatem frequenter demonstrat euidentissimã. At ex opposita manu, aut prorsus obscuram, aut exspectabilem. Ingentibus oculorum doloribus succurrit D siue humeralis appellata uena, aut quæ ab ea deuians in ancone secta, perspicuam cõfestim afferendo utilitatem. In latere aũt languente, aut pulmone, aut septo trãsuerso, aut liene, aut iecore, ac uentre paraxille ad ancoram diffractionẽ peruenientem diductam secare quidem expedit. præcipue ad emissionem quæ per fracturam cui insidet humerali uena discreta pariter auulsa. Tres nimirum hi modi sunt ad anconem sanguinis detractionis, quæ extra, & intra, & quę media. quę igitur intus, infra collum languentibus utilis. quæ extra, in facie, aut in capite. At medius locus quandoq́ quidem ambas habet diductas uenas ad partes anteriores manus protẽsas. deinde hic copulatus quãdoq́ statim in seinuicem existentes ad inflexionẽ distractionis. Incerta igitur existente sua languentis

tis mẽbri uena, ad mediam aliquã eundum. diductioq; potius quàm in sura sectio facienda est. Est etiam cum diffractio infra anconem quæ in brachio diducenda nihil prohibet: non apparentibus in ancone. ut autem dicta omnia membra in ancone sanguinis detractionibus adiuuantur, ita inferioribus his est, ut in poplitibus & talis. Sunt autem dictorum quæ ad coxẽdicem, & uesicam, & uuluam renibus alternantes. ideo in ancone quandoq; sanguinis detractionibus obtemperat, cum recens fuerit imflammatio, & sanguinis uis multa, sin affectio sit quam proprie phrenitim appellamus, poplitem secare oportet, & in talis uenas. Vt in uuluis inflammationes, sectarũ in cruribus uenarum adiumento, non parum leuantur. A
enimuero euacuationib. ab anconibus si quid sit infestum & obseruandũ frigus, expedierit alimentum exhibere mediocre ad tris aut quatuor modo dieculas. Cum olim pestilentia ingens Asiam occupasset, qua cadebant innumeri, tum ego secundo die, nulla facta remissione, crus scalpẽdo, ad binas libras sanguinis euacuationem fieri permisi. & perinde deuitaui periculum. multi quoq; alij eo usi adiumẽto conseruati sunt, præcipue qui large sanguinẽ euacuarunt. At etiam mediocres capitis aufert dolores, fauciumq; inflammatiões. Atuetustiores tales casus scarificationum sectionibus dissoluimus. Oportet itaq; ex atrocib. morbis ad naturalem habitum perducere. neq; quicquam tam ad cõcinnam conuersionẽ agit, quàm ex scarificatione sanguinis euacuatio. B
Inter indicem uero & pollicem secta uena & fluẽs sanguis, quo ad sponte constiterit, uetustum dolorem, prę sertim si ei membro insederit, curat. Purgatorum autem, & plus mediocritate euacuatorum, & refrigeratorum, & resolutorum, & conuulsorũ, cessare purgationem expedit, aquamq; tepidã exhibẽdo uomere hortabimur. at præstabit illinire calido oleo manus & pedes. sistat nihilominus somnum & lauacrum. Cæterũ non satis purgatis balnea congruentiora sunt. nam noctu purganẽ. hos minus pascere conuenit. at tuto purgatis, oua, & alicam, & sorbitiones, & uinũ dulce exhibere expedit, quo intestinum purgatione moueatur per xysmum. conuenit etiã per posteriora lac immittere cum hircino adipe, dulciúe uino. atq; ita suf- C

fluentia componere clysteribus admouendo omnifariam purgationem. D

De adhibenda cautione in sanguinis detractione. Cap. 5

Qui detrahere sanguinem uelit, aduertere debet ne stercus multum cohibeatur inter intestina. Proinde molli clystere euacuandus æger, ne uenæ ab intestinis uenentur, attrahantq; putridam quampiam superfluitatum essentiam. Ex præsenti igitur morbo qui sanguinis detractione egent, quouis tempore è uena sanguinem detrahemus, uigorem, & delirium in febribus particularem custodiendo, & accessionem. Si continua sit febris omnino, matutinum tempus accommodatius. Qui uero non præsenti morbo occurrunt, sed cauendi causa sanguinis exquirũt detractionem, his uernum congruit tempus. In ætatibus porro supra quartumdecimum annum detractio faciẽda, sicut intra annos sexaginta. nisi si qua modo efflagitans nos ingens urgeat necessitas. In totumq; uires imbecillæ obseruandæ sunt. nec non sub lingua uenas, ut in anginæ morbo, oblique dissecamus, astrictionem obseruando, quemadmodum & in capite, & in oculis ex morbis uetustis eo modo dispescunt. In pede autem, sicut in ischiadicis, aut ob anum supra interiorẽ talum utiliter secant. Verũ per morbos acutos, detrahito ex uena sanguinem, si uehemens appareat ægritudo, & occupati morbo iam puberes sint, roburq; eis adsit. Si igitur angina fuerit, delige purgationẽ, uel si quid fuerit pleuriticũ. Quod si debiliores appareant, si etiam plus sanguinis detraxeris, clysterib. tertio die aluum exhauri. ac si tutus fuerit æger, etiam inedia utitor. Detrahendus igitur ex uena sanguis brachij dextri uena interiore. iuxtaq; habitudinẽ auferendus sanguis. ætatisq; plus minusúe considerandum. Eueniunt istorũ pluribus talia, rubores faciei, & oculorum, uacillatio, diductioq; manuum, pandiculatioq;, stridores dentium, pulsus, maxillarũ cõtractio, refrigeratioq; extremorum, flatuum oblationes per uenas. quamprimũ propè sanguis de uena detrahendus sublimibus cunctis existentibus mestis flantibus & fluxibus ad ferendam opem id accommodatius. Ferendum illud perpetuo est ad curam salubrem uictũ uniuersum quàm medicina longius præstantius esse.

DE VRINAE SIGNIFICATIONE

EX HIPPOCRATE.

Georgio Valla Placentino inrerprete.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS

CAPVT I

OPTIMA urina est cũ eius alba fuerit hypostasis, quã sub stantiã dicere possumus, et leuis, & æqualis perpetuo donec iudicatus fuerit morbus. Significat nanq; securitatem nec diuturnã fore ægritudinẽ. Si uero intermittat, & pura quãdoq; mingat, quandoq; subsidat albũ quoddam & leue: tum diuturnior efficit morbus, & minus tutus. Si fuerit urina subrubra, & hypostasis subrubra & leuis, diuturnior hæc quàm prima, uerum multo salubrior. Crassioris aũt farinæ specie in urinis hypostases, malæ. quibus adhuc peiores sunt etiã foliosæ. at tenues & albæ, admodũ malæ. quibus improbiores furfuraceæ. Nebulæ suspẽsæ & mobiles in urinis, albæ quidem bonæ, nigræ uero malæ. Si erit tenuis & rutila urina, ægritudinem significat crudã, at diuturnam: & sine periculo esse nõ potest. Letalis aũt male olẽs, et aquosa, et atra, & crassa. Virilis aũt siue muliebris atra urina, pessima. infantibus aũt, aquosa. Quibus urinæ tenues & crudæ mingunt diuturnę, si alia signa tanquam euasuris adfuerint, hos abscessum ad septi trãsuersi regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoq; superne innatãtes araneosas licebit improbare. colliquefactionis enim signũ est. Considerandæ porrò urinæ in quibus sunt nebulæ, sursũmne an deorsum meẽt, quosq; colores habeãt: deorsum enim labẽtes cum coloribus iam memoratis, malas esse debet arguere. Nec te fallat uesica ipsa ægra quæ huiusmodi aliquam reddat urinam: nec enim totius est corporis signum, sed ipsius per sese. Quibus urinæ crassæ grumosę paucę non febricitantibus, copia ex his tenuis adueniẽs prodest, præcipue tales adueniunt quibus à principio, uel è uestigio stabilitur hypostasis. Quibus urinæ perturbatæ uelut iumentorũ, ijs cephalalgiæ aut adsunt, aut aderunt. Quibus urinæ perspicue albæ sunt, improbæ, præcipue in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria sublata, murmurantia, ilium dolore accedente, ijs alui humectãtur, nisi flatus erũpant: uel urinę proueniat copia: hæc sanè in febribus. Quibus sanguis uel pus mingitur, renum, uel uesicæ exulcerationis est argumentum. Quibus in urina crassa existente minutæ carunculæ tanquam pili pariter adueniunt, ijs à renibus excernitur. Quibus in urina crassa existente furfuracea eminguntur, eorum uesica scabiescit. Quibus sponte sanguis mingentibus exit, eis à renibus significatur uenulæ fractura. Quibus in urinis arenosa subest materies, ijs uesica calculescit. Si noctu mingatur multum, exiguum excrementum significatur. Quibus biliosæ hypostases, supernæ autem tenuitates, celerem ægritudinẽ significant. Quibus in urinis insident bullæ, ex renibus significant ægritudinem, eamq; longam fore. Quibus febrium uertigines à principio sunt, & pulsatus capitis, & urina tenuis, eis expectanda est ad crises febris acumine augeri:

A nec mirabor cum caput circumferri uidebitur, si in amentiam deciderint. Quibus pinguis hypostasis, & accumulata, ijs renum uitia, et acuta significantur. Quibus ex renibus laborantibus prædicta signa sint, laboresq; circa musculos spinales extiterint, si in locis sint exterioribus, abscessus quæ Græci apostemata uocãt, foris expecta futuros: sin in locis interiorib. fuerint dolores, abscessus in interiorib. fore expectato. Si sanguinẽ meiat & grumos, stranguriaq; affligat, dolorq; ad perinæum ac epigastriũ incidat, significat circa uesicã esse ægritudinem. Quibus à principio urinæ sunt nebulosæ, uel etiã crassæ, purgandi sunt, si cætera cõferre uidebunt. Quibus à principio urinæ sunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas: at si uidebit, clysteribus utere: ita nanq; si curentur profuerit.

B 2 Quod futurum quoq; est, ex urinis licebit cõijcere: nam si densior, uel pallidior, melior erit urina: si tenuior & nigrior, erit deterior: salutẽ nãq; pronunciat. Hunc Hippocratis locum Galenus hoc modo interpretatur. Manifesto nunc crassiores tenuibus comparans dixit: non naturalibus autem tenues & nigras, pessimas ad solas tenues effectas, minime concoctam significans ægritudinem. integre namq; tenuis aquosa est, & perinde etiam alba. Quod si mutationes habeat, tempus significat: & necesse morbum commutari ad inæqualitatem in deteriorem & meliorem. Ex febribus, inquit porrò Hipp. præcipue morbis urinarum significatio colligitur utilissima: sed quoniam omne cõtra naturã ab eo quod est naturale C inuenitur, à naturalibus sumamus principium.

3 Vrina igitur in sanitate & habitu bono cõstitutis hominibus, optima est quæ subrutila aut subflaua, crassitudine mediocris, quæq; colorem non mutat, cumque emicta fuerit, leuem & albam & æqualem perpetuo seruat hypostasim iuxta bibentis rationem. In fœminis naturalis urina colore albior sit quàm uiri ferè necesse est, maioremq; habeat hypostasim. At infantiũ crassa est hypostasis, propter puerorum uoracitatem, inordinatumq; & intẽpestiuũ motum. Leuem inquit Galenus hypostasim uocat Hippocrates cõtinuam & indiuulsam significare uolens: leue siquidẽ opponitur aspero. æqualem uero, ut in totum sem D per similem mingat: nam quæ manet concocta, neq; deinde inconcocta, nõ utiq; hypostasim uel profusionem totam habet inæqualem. Si quæramus igitur in naturali urina colorem, uel profusionis constitutionem, & quæ à profusione inferuntur, ut nebulam sub nebula suspensam, et in fundo hypostasim, non dubium quin ad hæc cõuersa urina inconcoctionem indicet in uenis esse.

4 Optima quidẽ, inquit Hippocrates, urina est in ægrotantibus, quæ simillima sanorũ urinæ, subuiridis uel subflaua, & albã, & leuem & æqualem habẽs hypostasim. At deterior, eleuationẽ habens albam & leuem & æqualẽ. Est porrò hac incõcoctior quæ nebulã habet, quæq; est subternubilata: in qua eñ flatus est in profundo crassus & incõcoctus, si exiguus quidẽ sit, extrudit reliquã

materiam

materiã ut ad fundum uasis deferatur. ipsamq; dispescẽdo dirimendoq; uniri nõ permittit. Quòd si redundet incõcoctus in fundo flatus, attollit ad profusionis medium hypostasim, facitq; eam sublimitatem appellatam. Quòd si flatus impendio plus fuerit inconcoctus ad extremum profusionis agit hypostasim, quæ nebula nominatur, aut subnebula. Quanto igitur potuerit flatus distribuere, nec sustollere hypostasim, tanto inconcoctiorem esse urinam arbitrator. Quod si neq; hypostasim, neq; sublationem, neque subnebulam, neq; nebulam urina habuerit, sciendum est morbum facientes humores naturã cõcoxisse. Quòd si quandoque quidem habet hypostasim, uel sublationem, uel subnebulam, uel nebulam, quandoque autem non, pugnam natura ostendit cum ægritudine. In puris namq; tertianis & quotidianis nebula solum, uel sublatio, sæpenumero ad morbi solutionem sufficit. Quandoq; uero bene coloratam duntaxat esse urinam.

5 Plerũq; etiã color albus eius quod intus apparet illatũ in profusione, fallit ignaros, quod hypostasim utilem quæ non sit esse opinentur. Euenit siquidem ut crudus humor & albus cum urina excretus subsidat, præbeatq; uidendam utilem hypostasim: quandoq; etiam iecore aut renibus languentibus pus cum urina excernitur, & subsidendo fallit etiã minus acutum artificẽ: sed prius definiendum excutiendumq; est languere homi- C

A nem aut ex renibus, aut ex iecinore, alioue membro, unde per urinam purgari consueuit: deinde etiam grauiter olens puris particeps inuenitur. at crudus humor per utiles hypostases distinguitur ab inæquali substantia eius quod subsidet: neque enim id sibi continuum manet, sed in minutas partes dispescitur tanquam arenulas: neq; omnino leue est sicut uera est hypostasis. subinde utiliũ urinarum primũ quidem apparet nebula. deinde succedens sublationẽ facit: postremo residens in fundo uasis hypostasim facit, cum perfecte id concoctum fuerit. Verum in crudis humoribus statim ab initio in uasis fundo substernitur uis multa, quod non sit utilis, sed mala tota profusio: deinde pedetentim cõcocta & attenuata ad mediũ sustollitur B profusionis, facitq; sublationem. Cum uero attenuatior ac concoctior euaserit, subsidet in profusione & nebulam facit: planeq; ignaros fallit, ut existiment in deterius lapsam esse ualetudinem.

6 Si fuerit urina magis biliosa, inquit Agrius Hippocratis interpres, & hypostasis similis, debes euacuare, siue per urinas, siue purgamine: si biliosus fuerit color, hypostasis autem alba, erit bilis cum pituita: utrumque euacuato. si color albicans, et hypostasis rufa, seu manifesto, seu obscure, uel plus fuerit, si potentia ualida firmæq; sint uires, mitte sanguinem ex uena: sin imbecillis sit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum exhibe cibum.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS ad Paternianum.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Capita libri De simplicibus medicaminibus ad Paternianum, numero sunt 299. ubi ordine alphabeti Latini medicamẽta simplicia singillatim enumerãtur, plantæ, metallica, & quæ ab animalibus sumuntur, omnia eodem ordine. Vocabula multa insunt corrupta, Arabica quædam & barbara.

PRAEFATIO.

CVM mihi proposuissem charissime Paterniane omnia Sinigmata tam metallica q̃ aromatica, & omnem herbationem describere, optimũ duxi, quia D studiosissimum & peritissimum esse te probaui: itaque accipe, tibi exemplum uoluntatis & ingenij offero. Igitur frater solicite exquire tota tua peritia hanc scripturam: ne autem calumniareris prospexi. Et ne quis dum aut herbulam, aut aliquam aliam speciem, siue aromaticam, siue metallicam requirit, diutius erraret & totum uolumen euolueret, ordine primarum literarum A, B, C, D, &c. agam omnia sinigmata nominare: quæ in simplario tractantur & in usum medicinæ cadunt: incipiemus igitur ab A, & sic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De ære usto. Cap. 1

Aes ustũ fit maxime de clauis cupreis uetustis, qui in olla fictili cruda missi, in furno incenduntur, aspersi sulphure, uel sale, uel utroq;, uel alumine, & coquuntur. Bonũ aũt ęs, quod est optime ustum, utpote rubricæ colorẽ faciet ad ipsa capitula in se: quod enĩ est fruitius, est cõbustũ. Est ergo uirtus et efficacia ęris usti similis squamę, sed tñ fortior est.

De acacia. Cap. 2

Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maxime in Aegypto nascitur: hic igitur fructus uelut oliua exprimitur: & succus illius in sole siccatur, & in glebã redigitur: erit ergo optima acacia quæ est penitus leuis, leuiter subrubra, suauitate odoris sui subacidas transit, & gustu ualde styptica. Hæc enim maxime de immaturo fructu premitur: nam nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia uiscide stringere potest.

De ærugine uel uitreolo. Cap. 3

Aerugo circa aliqua metalla in quibusdam pelagis lente & ueluti stillicidiũ manare perhibetur. Verum et conficitur hac ratione: granula interio-

A ra uuæ, quæ quaſi ſunt, quæq; græce tritapta dicimus, ualde ſubſtruuntur in uaſe aperto: & aſperguntur miua & aceto: deinde ſuperponitur lamina ęrea & lata: & iterum operitur eiſdem tritaptis ſimiliter aſperſis: & lamina alia ſuperponitur, & hoc ulterius fit quandiu uas capit: deinde oppilatur diligenter, ne aliquod habeat ſpiramentum: & ſic die ſeptimo aperitur. & prolatis laminis, ærugo quam traxerint leuiter abraditur, & rurſus intinguuntur. Et hoc fit uſquequo totæ cõſumantur. Alij ſuper acetum acerrimū has ipſas laminas ſuſpendunt, & diebus decem relinquunt: deinde perferunt, & æruginem quantam inueniunt abradunt. Alij maſſulas æris ligant: & eis quaſi ſcobis ligamēta decidunt, in acetoq; mittūt: & quotidie B bis aut ter cõmouēt, uſquequo ærugo euadat. Eſt ergo optima ærugo quæ eſt leuis: & tactu nullam aſperitudinem habet quaſi æris uſti, uel lepidis, & maxime acutiores.

De ammoniaco. Cap. 4

Ammoniacum eſt quaſi lachryma herbæ quæ græce narthex, id eſt ferula appellaṫ, ſimilis altit, id eſt aſſę: ſed uiſcoſior, et folijs pinguioribus, quę contrita eſt glutinoſa quaſi gluten. Naſcitur autem in terris Ammonis quondam regis in ultima Cyrene. Colligitur autem ammoniacum ſic: maximis æſtatibus huius herbæ radix & thyrſus inciditur, & ſic lachrymam fundit: & poſtea in terra colligitur: unde & ſordem capit. Verū eſt optimum ammoniacū quod eſt mundiſſimū, & recen C tiſſimum, & colore candidum, & quaſi pingue ut thus. Et ſi frangitur, ſpiſſum & ſplendidum apparet, odore ſubſimile caſtorio: poteſt igitur efficaciter remollire & relaxare.

De aloe. Cap. 5

Aloe ſuccus eſt herbæ quæ eſt ſimilis ſcyllæ, cuius radice inciſa hic ipſe promanat ſuccus, & colligitur, uel tota herba contuſa premitur & ſiccatur. Aliqui enim dicunt de petris eam collectam in Iudæa, & Aſia, atq; in India. Verum optimam iudicamus quæ eſt fragilis, gleba mūda, pinguis, ſplendida, ſubruſa, et dum aliter facile exhumidaṫ odore, ſubuiſcoſa, & guſtu amariſſima. Effectum autē duplicē habet. Si enim bibatur et deglutiatur, uentrem ſoluit, et purgat putredinem, et choleram, & D phlegma deducit. cum oxymelite datum drac. ij. ſtomachicis & hepaticis magnū adiutorium eſt. Alij poſt cœnam bina uel trina grana ſicut ciceris magnitudine deuorant. quoniam corpus procurat, & eſcas non corrumpit. & ſi ſitis fuerit, extinguitur, quando triueris cum ſucco caulium, & feceris ad ciceris magnitudinem. Alij miſcent colocynthidos interiora & ſcammoniā. & dant ad typos, uel ad uarias infirmitates. Si uero corpus extrinſecus illiniatur, efficaciter ſtringit.

De amylo. Cap. 6

Amylum omnibus notū eſt. eſt enim quaſi medulla frumenti, quod infunditur in ſportellam, & cū preſſura colatur. cuius eſt optimū quidem, recentiſſimū & candidum et leue & ſine ullo acrore uel lutoſo aliquo aut inquinoſo odore. Poteſt autem leniter ſtringere. propter quod collyrijs ad lachrymam facientibus miſcetur. & ad profluuiū uentris prodeſſe comprobatur.

De alumine. Cap. 7

Alumen dicitur rotundū, & ſciſſum, & liquidū. Inueniṫ aūt omne alumen in inſula quæ Melos diciṫ. ſed et in Aegypto, & in Macedonia, et plurib. locis. Verū eſt optimū ſciſſum alumen, quod græce ſchiſton dicitur, quiq; illius rotundi ueluti flos eſt. Hoc igitur ſimile eſt albis capillis uexatis, & quodāmodo carminatis. Liquidū deinde quod eſt leue, perlucidū, & aliquid in ſummo in modū floris quaſi lactis habet. quod ipſum probamus ſiccū ad dulcorē. Syncerū autē ſi fit, non inficitur ab illo. Rotūdum eo quod eſt ſubalbidum, & aliquo pallore uelut pinguenatū, fragile, mundum. & colorē mutat aſperſo ſucco quem diximus. poteſt autem omne alumen uehementer ſtringere.

De auripigmento & pſilotro. Cap. 8

Auripigmentum, quod aliqui arſenicū dicunt, naturale eſt. Intrinſecum colorem habet aureum. quod comminutum in laminas tenues comminutas finditur, quod in modum auri refulget. Inuenitur in montibus Aſiæ, & Armeniæ, Ponticæ, et Cappadocię. Verū eſt quod de Amiſia et Diſponto afferṫ. hoc enim laminas habet latiores, & optimum eſt, & ſynceriſſimū, & aurigeneo colore limpidiſſimum. Vires quoq; habet ſicut ignis, quòd urere poſſit, & alienationes cõſumere. ſi cum calce uiua miſtum fuerit & corpori illinitū, pilos tollit. Vnde græce hæc ipſa miſtura pſilotrum dicitur, latine acilea nuncupatur.

De aphronitro. Cap. 9

Aphronitrum optimū eſt quod eſt leuiſſimum candidiſſimū latum & fragile. poteſt enim & calefacere, & cum aliqua mordacitate relaxare & omnes ſordes de corpore abſtergere.

De aloſardio. Cap. 10

Aloſardiū eſt ueluti pinguamen quod aquis ſupernatat, ſtantibus prout ſtant alia, colore croceato. cuius optimū eſt quod nullo fallimine colligiṫ: hoc enim coloratiſſimū eſt, & cum aliqua pinguedine, aquoſum. & penè putridum. Poteſt igiṫ acriter & incidere, & calefacere, & quaſi ſal aliena cõſumere. Item collyria & malagmata colorare.

De alcimonio. Cap. 11

Alcimonium ſpecies habet duas. uidetur autē ſiccum & liquidum. aliqui aiunt utrunq; lachrymam eſſe arboris quæ in Iudæa et in alijs locis naſcitur. Alij quidem certius ueluti pinguamen ſtagnorum eſſe dicunt, ualde glutinoſum & in ſe cohærens. et aquis paluſtribus ſupernatare. hoc igiṫ in ſcaphulis puſillis attrahi, & imponi, et impletis ſcaphis non aliter præcidi. & ſic in terra expoſitū ſiccari. Et hoc ipſum maxime in Iudæa & alijs locis fieri. Liquidū aūt quod in Babylone & zacyntho colligitur circa quoſdā lacus. eſt igitur ſiccum aſphaltum, quod eſt optimum, frigidiſſimū, & colore ruſo ueluti purpura ſplendens. quod autem nigreſcit, pice adulteraṫ liquida. deinde quod eſt lucidū & glutinoſum, utrunq; odore grauiſſimo.

Vires

Vires aũt habet uiſcidas, & efficaciter relaxantes.

De aphroſelino. Cap. 12

Aphroſelinum in Aegypto tantummodo inuenitur. quod ita creatur: ros cœleſtis poſitus ad lunæ claritatem in ſpecie lapidis quem ſpecularem uocamus coagulatus ſtringitur. unde & nomen ſumpſiſſe uidetur. Cuius eligimus quod eſt colore cœruleo & lucido. poteſt autem omnia uitia capitis potatum emendare. & cephalalgicis et epilepticis utiliter prodeſſe.

De argemone & eupatorio. Cap. 13

Argemone herba eſt pluribus nota, cuius uires faciunt cõtra uenena ad diuerſas cõpoſitiones, huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt. & eſt diuretica ualde.

De apio. Cap. 14

Apium herba eſt quæ in hortis naſcitur, omnibus nota. & cuius ſemen facile nouerunt. magis tamen ad medicinam aptum eſt. mittitur autem in purgatorijs, & in antidotis. Eſt autem uiribus acrius, & excalfactorium, & diureticum certum.

De aniſo. Cap. 15

Aniſum optimum eſt creticum. deinde ægyptium. gallicum inertiſſimum. ueruntamen habet uires relaxantes, & excalfactorias, & diureticas, & ad uſum idoneas. Et eſt ſemen eius ſimile cicutæ. de nutrientibus, ſi bibatur lac prouocat, & auget odore eius ſuaui.

De agarico. Cap. 16

Agaricum ab arboribus excreſcit prout tubera uel boleti. & eſt fractu leue, et quaſi uanum. eſt pallidũ ualde, & aſpectu ſubrubrũ. penitus ſubalbidum, nõ diſſimile furfuri: Guſtu initio uidetur dulce, ſed ex lento euadit amariſſimum. Quod autem eſt optimũ, in põto maxime inuenitur. quod autem in alijs locis naſcitur, multum eſt inertius. Vires autẽ habet acriter relaxantes. & uenenoſis morſibus & potibus reſiſtentes. ſic & uentrẽ purgat aliquatenus. & cholerã & phlegma deponit. Ideo nec dolorem, nec uomitum facit.

De abſinthio. Cap. 17

Abſinthium omnibus notum eſt. & Santonicum, tam gallicũ & marinum ꝙ ponticum, quod ipſum ex omnibus notum eſt. hoc enim & in ſuccum redigitur contuſa tota herba. & ſuccus eius expreſſus ſiccatur. uel in aqua uſqꝫ ad tertias decoquitur. & ſic ipſa aqua recocta in mellis redigitur ſpiſſitudinem. Vſus quoque & uires abſinthij, & quod lumbricos expellit, nemo ignorat.

De amurca, uel fæce olei. Cap. 18

Amurca fæx eſt olei quando premitur, nigra & aquoſa. quæ coqui ſolet in mellis ſpiſſitudinem. cuius eſt optima quæ de recẽti coquitur. & ſic uenuſtatẽ accipit. Vires habet ſtypticas, ualde propinquas ei quod in emplaſtris inuenit̃, & in alijs multis compoſitionibus.

De ariſtolochia. Cap. 19

Ariſtolochia eſt rotũda. & hoc ipſum quod nõ eſt uetuſtum et graue. ſiccum, & quodammodo ſpiſſum, & guſtu amarũ. in emplaſtris mittitur, & caua uulnera comprehendit & replet. ad uiperarum morſus, & ad alia uenena intrinſecus facit.

De aconito. Cap. 20

Aconitũ herbula eſt quæ folia habet à ſua radice duo uel tria ſimilia cucumeri. et thyrſulum non altũ. radicem oblongam. & ad imũ magis tenuiorem & minutiorem. ſpeciem & colores ad ſimilitudinẽ ſcorpionis puſilli ſine pedibus. Vires autẽ habet quaſi thapſia. & ualde uenenoſa eſſe dicit̃.

De artemiſia. Cap. 21

Artemiſia herba eſt ſubſimilis abſinthio. ſed per omnia uaſtior, id eſt folijs latior, ramis altior & fortior, ſed aſpectu & colore humidis. poteſt autem relaxare, menſtrua & urinam prouocare, & partum expellere.

De aſparago. Cap. 22

Aſparagus, et ſemen et radix eius urinam prouocat. poteſt duritiẽ relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias, & diureticas.

De amygdala. Cap. 23

Amygdala eſt & ſuauis & amara. et utraqꝫ uiribus ſtyptica. magis tamen ſunt in uſu medicinę & aptiores amaræ, eo quod ſubtiles magis.

De anagallide. Cap. 24

Anagallis eſt herba quæ naſcitur in locis humidis. & ipſa ſpecies habet duas. etenim una cœruleo flore. altera quaſi roſeo. uerum utræqꝫ ſunt in reliquo ſimiles. Sunt autem thyrſulo humili. folijs mollibus & puſillis & quaſi rotũdis, habentes circa ramulos ſuos radiculas minutas & ſubdulces, uiribus ſtringentes. Efficacior quidem eſt illa cœrulea quę in emplaſtris mittitur. & ſuccus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De ami. Cap. 25

Ami ſemen eſt æthiopicum, cymino minutius quidem, & exalbius, et quodãmodo ſpiſſum. Cuius optimum eſt quod recens, et non furfuroſum. uires habet acres, et excalfactorias, et relaxantes. unde prorſus inflationem ſedat, & urinã & menſtrua prouocat.

De ardacha. Cap. 26

Ardacha naſcitur in Gallia, locis humidis, circa calamos, quibus adhæret. & eſt ſpuma quæ eſt in ſpecie ſpongiæ, conſimilis halcyonio. ſed aſperior, & ſiccior, et leuis ualde. Vires habet acres, & in modum ignis excalfacientes. et ſi corpus de ea fricemus, cum magno colore punctionis denſat, & exanthemata facit.

De amomo. Cap. 27

Amomum genus eſt herbæ odoratiſſimæ. quæ ramulos habet duros et ſiccos, uirgulis adſimiles, colore ſubrufo. circaqꝫ folia habet iuncta, & copioſa, & in ſpeciem racemorum implicata. flos eius, quaſi uiolæ. tota guſtu acriter excalfaciens. Cuius etiam optimum dicitur armenium. ſequitur ponticum, quod ipſum aſperius eſt et durius. Nam de media, omniũ eſt inertiſſimum, eo quod locis humidis naſcatur. Vires autem habet omne amomũ calefacientes, et ſiccantes. Eligere tamen debemus quod ab una radicula omnes ſuos ramulos excreſcentes, et integros habet folijs & floribus, qualiter diximus. Item reprobare debemus

quod

quod gummi cōglutinatur cōiunctum cum amo A mo aut amomide herba quæ est assimilis. sed caret odore, & flores habet origano similes.

De asaro, id est baccare. Cap. 28

Asarum radicula est minuta, & nodosa, & trāsuersa, suauiter olens. quæ et in Gallia & in Phrygia inuenitur. Verum optimum asarum ponticum, & huius quod est recentissimum. Vires autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. unde & urinam et menstrua prouocat. & totum corpus calefacit cum oleo & uino iūctum atque leuigatum.

De acoro. Cap. 29

Acorus herba est quæ et thyrsum emittit & folia iridi similia, lata, & oblonga, & exalbida, & in summo extensa, & acuta, quasi gladius. florem au B reum habet. radicem quoque implicatam & nigriorem quàm iris habet, nodosam, et gustu acrē, & aliquatenus ad odoratum. Semē plenum, spissum, integrum, & ipsum odore suaui perstringitur, quomodo et meu. et per omnia est efficacius. & magis excalfacit. et intra splenem uidetur consumere potum. et succus radicis illius claritatem oculis facit mirifice.

De auena. Cap. 30

Auena crescit in segetibus. & est tota similis folijs & culmo frumento. sed fructu differt. hæc igitur uires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca. Cap. 31

Portulaca omnibus nota est. & uiscide stringit. proprie tamē, masticata dentiū offensam quæ ab C immaturis fit, ꝙ græce hęmodiam dicimus, sanat.

De asphodelo. Cap. 32.

Albucus qui dicit᷑ asphodelus nascitur in molli terra. & habet folia similia porro capitato, et circa terram diffusa. thyrsum lenem, rotundū, & oblongum. in summo ramulos excrescentes, habentes florem exalbidum, fructiculum nigrum, radices quoqꝫ oblongas & rotundas, quæ sunt potentiores. cōbustæ enim & in cinerem redactæ alopeciā emendant, & albidas maculas. Item coctæ aqua ipsa bibita renibus dolentibus prodest. urinam & menstrua prouocat. & ad tussim ueterē facit. nam tunsa & imposita duritiem emollit.

De abrotano. Cap. 33

Abrotanum omnibus notum est & amaritudi D ne & acrimonia sua. similiter ut absinthium proficit. sic & lumbricos expellit.

De anetho. Cap. 34

Anethum uires habet acres & excalfactorias, & diureticas, aptas & idoneas rursus ad infrigidationes omnes intestinorum.

De gramine quæ dicitur agrostis. Cap. 35

Agrostis herba est quæ in cāpis nascitur. & habet folia quasi auena pusilla, & ueluti uinculis in terra repētia, nodosa, radiculas quoqꝫ lōgas, spissas, nodosas, quæ faucium uulnera glutinat. potata urinam prouocat. Canes etiam quando uolunt purgari, hanc herbam manducant.

De armenio. Cap. 36

Armenium uel minium optimū dicimus quod est leue, æquale, cœruleū, fragile, sine lapillis. Vires habet chrysocollæ, et tamē inferiores. proprietate genas siccat, & nutrit palpebras.

De halosachne. Cap. 37

Halosachne est ueluti spuma maris quæ in petris insidet & remanet. Vires habet quasi sal, & omne nitrum.

De bdelio. Cap. 38

Bdelium lachryma est arboris quæ in Arabia nascitur. quod in modum resinę manat, optimum est quod perlucet cum aliqua pinguedine prout chrysocolla. & gustu est amarum, mundum. et nihil in se sordidum aut alienum habet. molle. & ab igne odorem suauem emittit. Potest tamen penitus & in instanti excalefacere, durities neruorum emollire, & stricturas relaxare, & ea quę sine collectione habet euaporare. Sed & adulterat᷑ gummi ipsius, quod gustu & sapore deprehendimus. amittit enim suam mordicationem.

De balaustio. Cap. 39

Balaustium flos est syluatici maligranati. cuius floris aliquæ sunt species. Inuenitur autem & album, & purpureū, & simile rosæ. & quidē ipsum uires easdem cytinis habet.

De butyro. Cap. 40

Butyrū fit ex lacte bubulo & ouillo. est aūt optimum ouillū, quod colore subrufo & amplius est pingue. quod ita conficitur. immittitur enim in cupulam longā. & cū uirga, quę habet in capite rotulam, quæ intra cupam capere possit, agitatur diutissime hoc ipsum lac. & fit ut quod est illius pinguissimū supernatet. quod colligitur, & in uasculo reponitur. optimū est ergo butyrum quod est pinguissimum, & ex ouillo lacte æstate factū. Vires autem habet leuiter relaxantes. unde ad uuluę dolores, & tumores, et loca neruosa et delicata, & siccitatem pulmonis proprie uidetur facere.

De batrachio. Cap. 41

Batrachiū herba est in modū cicutæ similis coriandro uel apio. arescens ueluti ferula. & in summo florem habet aureum et splendidum ualde. & radices subalbidas & longas. nascitur in locis humidis. Vires habet causticas et exulcerantes.

De bryonia. Cap. 42

Bryonia herbæ radix est plerunqꝫ habens uastitudinem rapæ, & longitudinem pastinacæ. Viribus acris & calefactoria. propter quod oleum in quo est cocta, ad acopa & malagmata facit naturaliter, nascens in plurimis locis.

De bulbo erratico. Cap. 43

Bulbi erratici flos est rufus & odoratus. Cuius est optimus quod longitudinem & æqualem habet uastitudinem, et nimiā uastitudinem, in summo ueluti apicem abijciētem. recens & aspectus, prout succinū perlucens, et ad tactum non humidus: & ad gustum linguam submordens, & saliuā diu multumqꝫ inficiēs. huiusmodi enim erit optimus. licet cornetum, licet sium, uel egeum, uel selgium, uel syriacum, & cyrenaicū, & centuripinū siculūqꝫ appellemus, uel siquid est aliud à suo tractu aliter cognominatur. Vires autem habet omne cro

ne crocũ leuiter ſtypticãtes. mitigat enim omnes dolores commiſtum collyrijs, antidotis, & alijs quampluribus cõpoſitionibus. Verum adulteratur oleo roſaceo perunctum. atq; de fructu leuigata cum ea ſpuma argẽti, aut molybdena, aut lapide ſparto. ſed dignoſcitur. aliquid enim tactu bullaſtrum inuenitur. odor ſituoſus & terrenus. & de fructu, auſterus occurrit. & eſt entiſſimus.

De cadmia. Cap. 44

Cadmia fit in metallis ubi æs, cuprum, & argentum coquitur & conflatur, quando prima terrea preſſa ſunt. Nam quod eſt terreũ, coctura ipſa ſeparat. & quaſi fuligo lateribus & cameris ex ipſa plenitate furnorũ adglutinat. & ſic tẽpore craſſatum, & in ſpeciem lati lapidis induratũ auellitur. Eſt ergo optima cadmia & quaſi prima, quã Græci botrytin appellant. quæ extrinſecus quaſi racemulos habet, & intrinſecus ſubuiridicat. Secunda quã onychiten appellamus. Tertia oſtracitis, quæ eſt tenuiſſima, & aſpectu teſtæ aſſimilis. Omnis tamen cadmia ſtyptica eſt, & uehementer ſtringere poteſt. propter quod collyrijs miſcet, & uulnera ſordida expurgat, & ad cicatricem perducit.

De cerusa. Cap. 45

Ceruſa ſic fit. Acetũ acerrimum funditur in amphoram ut faciat quaſi dimidiam. deinde plumbũ dilatatũ & extenuatum ſuper acetũ ſuſpẽditur. & ſic ipſa ui aceti remiſſa in ſoluto plũbo in amphora, ueluti fæx ſubſidet. quã fæcem de limpidato aceto leuigamus. & in ſole ſiccatam terimus. & ex aqua tamdiu lauamus, ut nihil habeat aſperũ. & leuigatã aquam in ſole ſiccamus. Cuius eſt optima quæ eſt cãdidiſſima, & non grauiſſima, & quę lingua non denigratur. Vires autem habet ſtypticas, ſed ex aqua & uino potata, uenenoſa eſſe dicitur.

De chitran. Cap. 46

Chitran lacticinium eſt quamplurimarum arborum. omnibus notũ eſt. cuius quaſi optimum eliquimus quod eſt candidum, & mundum, & glutinoſum. præſtat autem quod & dragantum facere dicimus.

De chalcitide. Cap. 47

Chalcitis, gleba eſt naturalis quæ eſt in Cypro inſula. quę in metallis inuenitur, colore ſubaureo intus uenas habens diffuſas prout alumẽ ſciſſum, & in modum ſtellarum fulgentes. Cuius eſt optima quæ eſt recentiſſima, & mundiſſima, & æqualiter fragilis, poteſt igiť ſine mora uehemẽter ſtringere. Vnde ad profluuium ſanguinis, humoris, & uentris, habetur utiliſſima.

De como. Cap. 48

Comũ herba eſt omnibus nota. cuius ſemen eſt ſimillimum aniſo. & ad uſum medicinalem colligitur. refrigerat autem & ſtringit. Sed & ſuccus illius expreſſus ſeruatur. nam & ipſum eadem præſtat, uerum optimum comum habetur creticum.

De castoria. Cap. 49

Caſtorium animalculum quadrupes. & qui caſtor appellatur, teſticulus eius eſt. quod partim in aqua, partim in terra uiuit, & circa aliqua flumina capitur. Verum optimum caſtorium eſt ponticũ. A hoc enim pleniſſimum inuenitur. & cohærẽtibus ſuis teſticulis poſitum, ſiccum colore cereo. odore grauiſſimo. poteſt igitur firmiter excalfacere & relaxare, et ſic elimare longinqua uitia neruorum quæ nimijs doloribus contrahuntur.

De calcantho. Cap. 50

Chalcanthum in metallis inuenitur. Cuius eſt quod naturaliter foditur. cuius quoq; optimũ dicimus quod eſt colore cœruleo potiusquã pallido. Eſt aliud quod ex hoc quidem fit. admiſta enim aqua copioſa coquitur in plumbeo uaſe ſatis amplo. & ſic ex partibus copioſis inſtanter compoſitis ueluti laminæ inſequuntur. poſt quod ipſum chalcanthum in glebulas diſpartitum ſpartitoris adglutinat. Verum eſt optimum quod eſt colore B prout diximus cœruleo, graue, mundum, perlucidum, & uiſcide ſtringere poteſt.

Item de chalcantho. Cap. 51

Chalcanthum in metallis fit. Quando enim æs remiſſum eſt & purificatur, aqua frigida aſpergitur ſubito, aut in fimo conficitur. Ipſum flos eſt in ſpecie millij. & optimum eſt quod eſt rotundum, graue, & aliquatenus ſplendidum, ſiccum, fragile ſi leuigetur. Adulteratur tamen ſcobe æris quæ frangitur. Verumenimuero æris flos uires habet uiſcidas & ſtringentes. ſic enim cicatrices deducit. & factas in gulis extenuat.

De crocomagmate. Cap. 52

Crocomagma fit expreſſis aromaticis crocini unguenti. & eſt quaſi gleba lata & oblonga. Cuius optimum dicimus, quod croci habet colo- C rem, & ſimiliter redolet ut myrrha, & guſtu linguam ſubmordet, dentes quoque & ſaliuam & manus inficit, graue, & minime aſcloſum. Vires quoque & ipſum croco repræſentat, id eſt ſtypticas. nam & hoc ſtringit. plures autem in compoſitiões propter precij diſtantiã pro crocomagmate mitttunt crocum.

De cucurbita syluestri. Cap. 53

Cucurbita ſyluatica naſcitur maxime in Aegypto, magnitudine ſimilis infantili pilæ. guſtu amariſſima, nota quàm pluribus. hæc igitur amaritudine & acrimonia ſua uiſcide & cũ uexatione totum corpus commouet. ſic & uentrem purgat. & in antidotis commiſcetur.

D De centaurea. Cap. 54

Centaurea herba eſt origano aſſimilis, aliqua maior, & aliqua minor. Verum folia habet magis oblonga quàm rotunda, inciſa quaſi ferula. ramulos ab ipſa radice plures & longos. in quibus ſummus flos illius eſt purpuratus. Vires quoque habet cum aliqua exaſperatione laxantes. unde totum uentrem purgat, & nigram bilem prouocat, & menſtrua amouet, & partum expellit. Radix autem eius eſt uaſta, ardens uelut ignis, mollis, fragilis, ſuccoſa, acris cum magna amaritudine. cuius ſuccus eſt colore ſubrufo, & facit ſuſpirioſis & tuſſientibus.

De chelidonia. Cap. 55

Chelidonia herba eſt omnibus nota. quæ ſuccum quaſi croceum emittit. qui in icteritijs citri-

nis

nis & in nigris bibitur. & collyrijs miſta ad caliginem oculorum facit.

De cedro. Cap. 56

Cedrum lachryma eſt arboris eiuſdem nominis, ſolidum, uiſcidum quoq; & ipſum efficaciter, & omni uexatione refrigerat, & ſtringit, propter quod maxime cauſticis admiſcetur.

De cinabar. Cap. 57

Cinabar non eſt ſanguis draconis, quod aliqui putant. ſed fit de lapide qui dicitur argyritis arena. & eſt optimum quod in Hiſpania fit. hoc enim ſplendidiſſimum eſt. & coloratiſſimum eſt colore ſanguineo, ueluti coccineo. poteſt igitur leniter ſtringere. quapropter quidem collyrijs additur. ſed & coloris gratia. Inficit eñ & colorat adhuc magis quàm hæmatites. aliqui dicunt ipſum eſſe minium cinnabar.

De cera. Cap. 58

Cera omnibus locis inuenitur. ſed optimam dicimus quæ aliquatenus pinguis eſt, mũda & odore ſuaui, & quaſi melleo. Verũ omnis cera remollit & laxat duritìes. propter quod in emplaſtris, & acopis, & malagmatibus mittitur.

De careo. Cap. 59

Careum eſt ſemen omnibus notum. cuius & uſus & efficacia fere talis eſt qualis & apij. hoc tamẽ aliquatenus uiroſius uidetur eſſe. & magis ad compoſitionem idoneum. uerum in antidotis & in purgatorijs mittitur.

De cypero. Cap. 60

Cyperus radiculæ ſunt puſillæ, non diſſimiles oblongis oliuis. quarum eligimus quæ ſunt grauiores & ſplendidiores. ſed & duriores, & ueluti lanuginem habentes ad ſimilitudinem ſpicæ. & ipſe colore fuſciores. redolentes ſuauiter. & guſtu acres & ſubamaræ. uiribus excalfacientes, & aliquatenus ſtringentes.

De cocco cnidio. Cap. 61

Coccum cnidiũ fructus eſt herbæ quæ in montuoſis creſcit. autumno colligitur, & in ſole ſiccatur. duos habet ueluti cortices. unum extrinſecus rubrum. alium intra ſe, quaſi nucleum album habentem. Verum purgat uehemẽter. Et nimio ſuo calore prout ignis excalfacit.

De cyclamino. Cap. 62

Cyclaminos herba eſt quæ radicẽ habet nigro cortice clauſam in ſpeciem rapæ, & thyrſulum puſillũ. circa quam folia ſimilia hedere, ſed nigriora, tria uel quatuor, & floſculum roſeũ in ſpecie. hæc igitur radix quo tempore tota herba floreſcit conciditur, & in pila tunditur. & ſic in preſſorio ſuccus eius exprimitur. & in patella fictili ſiccat̃. uel etiam coquitur, uſq; dum mellis habeat ſpiſſitudinem. Vires autem habet acres & excalfactorias. unde & uentrem purgat. Hic ipſe ſuccus potatus, & cõmiſtus cum melle, aut cum lacte, aut aceto, per nares infuſus, caput purgat. & ſuffuſiones ſuper oculos inunctus diſſipat.

De coſto. Cap. 63

Coſtum radiculæ ſunt non ignotæ, & plenulæ, & ſpiſſæ, & ſiccæ, nõ uermiculoſæ, quod dicimus

A à creta, eo quod ſit recens. tale eſt optimum coſtum. Sed & guſtu ſubmordet, & excalfacit. hæc omnia in ſe habet quod ab Aegypto affertur. ſequens eſt arabicum. hoc enim leuius quidem, & odore ſuauius. deinde indicum, quod eſt uaſtũ, & nigrum, & leue, prout ferula. infirmius ſyrium eſt. ſtrictum eſt enim, colore buxeo, & graue ualde, & odore graui. Verum omne coſtum uires habet acriter ſtringentes, & excalfacientes.

De cantharidibus. Cap. 64

Cantharides animalcula ſunt, quorum ſunt efficaciſſimæ quæ in ſpicis frumenti adhuc floreſcentis inueniuntur, uirides, & quaſi diſtrictæ circa papillas ſuas, uiolaceo colore, oblongæ, & uaſtæ. interiores enim ſunt & minores & latiores quæ circa

B roſas colliguntur. Et adhuc infirmiores quoq; ut colore ſunt. hæc enim animalia momento à uapore aceti ſuffocantur. & in uas non picatũ reponuntur, faciunt enim in aliquibus antidotis, & in aliqua cauſtica. Sed uenenoſa eſſe dicuntur.

De chryſocolla. Cap. 65

Chryſocolla eſt quaſi puluis uiridis ualde. cuius optimã dicimus de Armenia. eſt enim leuis, & ſine ulla aſpredine, & omniũ uiridiſſima. Sequens eſt Macedonica, poſtq; Cypria, ærugini ſimilis. Verũ omnis chryſocolla uires habet acriter ſtypticas. Vnde & collyrijs ad lachrymã faciẽtib. miſcetur. & in cerotis poſita carnes luxuriãtes ſtringit.

De caliſiua. Cap. 66

Caliſiua fit de lapide qui affectatim uritur. & eſt

C uiſcidiſſima quæ eſt recens & non mundata. mittitur autẽ in emplaſtris & in cauſticis. eſt enim & ipſa cauſtica, & uires habet acerrimas.

De coriandro. Cap. 67

Coriãdrum notiſſimum eſt. huius ergo ſuccus uiſcide refrigerat et ſtringit. propter quod ad ignẽ ſacrum proprie facit. Sed & ipſa folia trita & impoſita. Item ſemen eius tritum & potatum cum oleo lumbricos occidit.

De cymino. Cap. 68

Cyminum uiribus præcipuis præditum uidetur Aethiopicũ. ſequens Afrum. uerum omne cyminum leuiter laxat, & calefacere poteſt. & ſic inflationibus, & tortionibus prodeſt. & uiſcide dolorem placat. & ſi bibatur, pallorem facit.

De chamæleonte. Cap. 69

D Chamæleon herba eſt non una ſpecie. Inuenitur autem nigra & albida. Verum albida, eſt quæ folia habet circa ſuam radicem in terra diffuſã, uaria, denſa, aſpera, quaſi ſpinoſa, & in medio uelut ſurculum acutum ſtantem. florem purpureũ, denſum, & minutum, qui & albeſcit. ſemen quaſi anethum. radicẽ albam & uaſtam mole, grauiter redolentem, guſtu ſubdulcẽ. quæ cum paſſione urinam mouet. et hydropicos ſiccat. & lumbricos occidit. Nigra deinde quæ eſt, folia habet tenuiora, & pauciora, & ſubrubicunda. thyrſulum oblongũ, craſſitudine digiti, et ipſum ruſum. in quo ſummo cumulũ & florem ſpinoſum, hyacinthino colore. radicem uaſtam, & nigram, uel uariam, ſpiſſam, ſubruſam, & ſubmordentem, ſicut aſſeritur,

quæ

quæ facit ad maligna ulcera, quæ græce cacoethe dicũtur. Itẽ maculas & lentigines cum alijs rebus commista tollit. Vtranq; tamen quibusdam locis circa folia sua dicunt uiscum emittere.

De cardamomo. Cap. 70

Cardamomum semen est quod nascitur in Arabia et in alijs locis. est optimum quod est flauũ, plenum, graue, durum, & quasi lentum, & non rugosum, & totum conclusum, & si frangatur puluerosum, gustu subamarum, excalfaciens, odore graue. Vires habet acres & excalfactorias, relaxantes. unde tortiones & inflationes uẽtris sedat. et urinam et mẽstrua prouocat. et partum expellit. & ad tussem ueterem facit.

De chamæmelo. Cap. 71

Chamæmelus herba est omnibus nota. cuius uirtus & efficacia est cum suauitate calefactoria. & cum omni dulcedine temperata. & sudorem prouocans.

De calamo aromatico. Cap. 72

Calamus aromaticus est qui in India crescit, & subrufus et nodosus maxime. et quasi aranea habens. & qui frangitur in plura frusta sicca & minuta. & odore suaui. fructu & uirib. stypticis, & glutinosis. acris & excalfaciẽs. Reprobamus autem qui aut exalbidus est, aut nigricans, & nodos raros & paucos habens.

De chamædrye. Cap. 73

Chamædrys herba est oblõga. cuius folia sunt simillima quercus. sed minora. gustu amara. thyrsulum & florem ex parte rubicundum habens & pusillũ. nascitur in locis asperis. Vires habet acres & relaxantes. propter quod ad tussim ueterem facit. & menstrua & urinam prouocat. sed & partũ expellit. & hydropicis prodest.

De casia. Cap. 74

Casia cũ plures habeat species, & aliquibus locis colligat̃, optima est quę in Arabia inueniẽ. est enim aspectu grauissima, colore rufo. tenuis. leuis. longa fistula maiori ad tactũ leuissima. hæc igitur ipsa certis est cũ uirgulis, quæ sibi crescunt tenues & oblongæ. quarũ cortex tẽpore certo à uirgulis suis recedit, & quasi tribulus adducitur, prout dracones squãmis suis se exuere dicunt̃. Verũ omnis casia fistula uires habet acriter calfacientes & stringentes. unde ad omnia uitia thoracis facit. & in antidotis mittitur. aliquando pro se, aliquando pro cinnamo, duplicatis ponderibus eius.

De cyphi. Cap. 75

Cyphi est quasi suffimenti genus. quod ex his rebus conficitur, calamo aromatico, cinere aspalathi, myrrha, primo cypero, iuniperis ueteribus, & nuce elapidata. puluerizari quæ possunt, tunduntur, & cribrantur, & siccum reliquum in uino maceratur uno die. deinde aspalathum comburitur, & leuigatũ aspergitur. & tunc mel decoctum admiscetur. & sic omnia in unum diligenter commouentur. & in uase fictili reponuntur. hæc antiqui qui eis utebantur. medici quoque illud in aliquas compositiões mittunt. potest autem acriter & efficaciter relaxare.

Notha

De cinnamo. Cap. 76

Cinnamum sunt quasi ramuli & uirgulę quę ab una radice plures excrescunt rectæ. & minutæ. & non ab eo longe. et colore subrufæ. et extenso cortice, non rugoso. qui cortex ungue non facile abraditur. nodulos plures & interualla habent. & in medio leues. et si frangãtur, quasi puluerem emittunt. odore omnia uincentes. ferè enim hæc maxima probatio cinnami est, quod est omniũ rerum odoratissimũ. gustu uero & uiribus est acre et excalfactorium. & extensos stringit & submordet. propter quod in multas compositiones mittit̃. tamen in antidotis preciosum est ualde.

De cucumere erratico. Cap. 77

Cucumer erraticus nascitur maxime in locis sabulosis. et est per oĩa dulci cucumeri similis. sed pilosior, id est asperior. et multo breuior. et minor. Radicem habet quidem uastam. quæ leuigata, & pro fomento imposita, ad dolorẽ uel durities neruorũ, & ad podagras facit. & siccata & rasa & cribrata, omnia mala de corpore tollit.

De conyza. Cap. 78

Conyza est omnib. nota, cuius folia præ acrimonia sua uiperas & serpẽtes fugãt, & ad morsus earum faciũt. sed & uuluæ lõginqua uicia remediãt.

De colchico. Cap. 79

Colchicon uel ephemerum hanc ipsam herbam aliqui bulbum erraticũ dicũt. effert autem florem album. deinde emittit quasi bulbi fructum in thyrsulo rubrũ. radicem subrufam & nigricantem, intrinsecus albam & mollem, dulcem, lacte plenã, quæ dicitur uicem fungi strangulatoris facere. & ferro præcisos sanare linita.

De clematide, uel uite alba. Cap. 80

Clematis. hanc aliqui uitem albam dicunt, flexibilem, subrufam, et quasi circũflexam. folia habet acria et exulcerantia. fructũ uuę similem. phlegma deorsum deducit et purgat.

De cnico. Cap. 81

Cnicum thyrsos habet bene longos, spinosos, capitella & folia habentes oblonga, aspera, & uitiosa, et ipsa spinosa. florem quasi croceũ. semẽ oblongũ, et quasi angulosum, rubrũ et albũ. quod totum uentrẽ purgat. et phlegma et choleram deponit. sed moderate tunditur semen eius. et expresso succo eius, datoq; in ptisana, aut in iure pulli, alumen, uel anisum, uel amygdalas miscẽt, et faciunt dysentericis magnum adiutorium drach. vi.

De corallo. Cap. 82

Corallus est colore rubro, quasi arbustum. Vires autẽ habet stypticas. unde sanguinẽ excreantibus mire proficit.

De cuculo, id est uua lupina. Cap. 83

Cuculus græce cinenon dicitur, alij strychnon uocãt. et est herba facile nota. nascitur in hortis. ramos habet plures et diffusos. folia autẽ maiora & latiora. quæ facit grana rotunda et uiridia primũ, similia quasi granis uuæ. deinde quando maturauerint nigra efficiũtur. et dicitur uua lupina, uires igitur habet stringentes, & bene refrigerantes.

De cano. Cap. 84

Canum optimum habetur quod ualidissimum est

est. & est cœruleum. inuenitur enim in metallis in quibus conflatur, & quibusdam littoribus maris. uires habet uerum acriter stringentes, & quodam modo causticas.

De cornu cerui. Cap. 85

Cornu ceruinũ uires habet stringẽtes. unde ad omne profluuium facit. sed & limatur & raditur, & in ouo in potum datur, & lumbricos expellit. Item si suffumigatur, uiperas & serpentes fugat.

De coagulo. Cap. 86

Coagulum omne stringere & glutinare potest. unde ad omne profluuium aptissimum & utilissimum habetur.

De dictamno. Cap. 87

Dictamnum herba est mollis, quę quasi ramos emittit rotundos & oblongos, nodulos copiosos habentes. circa quos foliola excrescũt similia mẽtæ: sed exalbidiora & angustiora. & in summis ramulis flosculum roseum. & in ipso ueluti semẽ nigrum & similastrũ. odore pene artemisiæ, sed suauiore. & gustu ex lento. excalefacit cum amaritudine. Vires habet excalfacientes, & leuiter stringentes. & proprie tamen urinam, & menstrua prouocat. sed & fœtum mortuũ expellit. & odore suo uiperam & serpentes occidit.

De diphrige. Cap. 88

Diphriges est ueluti fæx quæ à cupro uero crescit. quod subinde calefacit. quod similiter ut calx uiua uritur. quodq; primum in sole siccatur. deinde coquitur. potest igitur uiscidissime stringere. & in modum niuis refrigerare. unde optimum dicimus quod gustu ualidissime stypticum est, & similiter ut alumen exiccat.

De dryopteride. Cap. 89

Dryopteris, filix est quę in arbore crescit: quod Græci polypodium uocant. per omnia iridi terrestri & specie similis & efficacia.

De dauco. Cap. 90

Daucum optimum est creticum. hoc igitur radiculam habet oblongã, crassitudine digiti. thyrsulum eadem longitudine, in quo summo flosculum exalbidum. & in medio semẽ, quasi pilosum, magnitudine milij. Est & aliud cuius semẽ oblongum uidetur & cymino simile. Tertiũ uero quod cymulam habet quasi coriãdri. Verũ omne Daucum uires habet acres & excalfactorias. sic protinus ad gustum linguã remordet & excalfacit. Vrinam quoq; & menstrua prouocat. & partum deijcit. & ad tussem ueterem, & ad omnia uitia thoracis, quæcunq; fuerint, idonea facit.

De dorycnio. Cap. 91

Dorycnium & alicacabum aliqui dicunt. folia habet colore similia oliuę. sed longiora, & aspera. florem habet album. & semen quasi orobi, & in folliculo. quod aliqui quasi amatorium describunt. Verum tota herba uenenosa est.

De cridrio. Cap. 92

Cridrium radicula est plerunq; pusilli digiti. colore humaceo, id est terreo maxime penitus. cuius eligimus quæ est sicca & spissa, non uermiculosa, gustu excalfaciẽs. uires habet acriter relaxan-

A tes. & maxime ad oculorum claritatem facit.

De euphorbio. Cap. 93

Euphorbiũ est lachryma arboris quæ in Mauritania nascitur, & ut aliqui uolunt, & in partib. Italiæ quæ Galliæ adiacẽt. Optimũ est ergo euphorbium quod est recẽs, subalbidum, & guttulis suis assimile minuto thuri, gustu exlento, linguam uehementer mordens & excalfaciens. Potest autem purgando humores stringere. & calefacere aquaticos humores, prout sinapi Alexandrinũ, quod est minus acutũ & igneum. Hydropicis maxime datur & colicis omnibus qui frigidi sunt. Ventres autem cholericos turbat. & sitim grauẽ facit. quia nimis exiccat. commiscebis autem ei petroselinõ, aut anisum, aut cyminum.

B

De ebeno Cap. 94

Ebenum genus ligni quod in Aethiopia nascitur. cuius optimum est quod est nigrum & æqualiter leue, simile sua lenitudine cornu. est ẽm aliud in India, quod aliqua in se abiecticia habet subrufa. Verum melius est ad usum medicinalem quod prius diximus. Vires autem habet ad gustum acres, & aliquatenus stypticas. unde scobes illius collyrijs miscentur. & ad uulnera polyæma.

De oliuæ lachryma seu ebea. Cap. 95

Ebeas drachi, oliuæ lachryma est, & gummi assimilat. & similiter ab ipsa matrice oliuæ manat. et maxime in Aethiopia inuenitur. cuius est optimũ quod est recens, mundum, pingue, rufum, gustu submordens. uires autem habet uehementer ex-

C calfactorias. & ad oculorum caliginem facit.

De elaterio. Cap. 96

Elateriũ succus est erratici cucumeris. quod hac ratione cõficitur. Collectis quã pluribus cucumeribus prius q̃ ad maturitatẽ ueniant, hos ipsos omnes admordemus. & in colum mittimus, supposito alio uase quod succũ excipiat illorũ. & sic maxime illos supprimimus, ut nõ solum humorẽ exprimamns, sed etiam ipsius cucumeris quicquid est carnosum. Deinde si fieri potest siccamus in patella fictili, nimisq; probatum delimpidamus. Siquid aquosum est supernatat. & quod est admodum quasi fæculentum, in mortario leuigamus, et in pastillos redigimus. Aliqui etiã aquam miscent aut pluuialem aut marinam. & rursus delimpidãt.

D Deinceps cætera similiter faciunt. Verum optimum est elaterium ciruzaicum. hoc enim est candidissimum & leuissimum. & maximam habet amaritudinem. & gustu aliquatenus excalfacit. & saliuam euocat in modum ueratri. Quod autẽ est quasi pallidum, uel fuscũ, et asperũ, et graue, peius est. Vires quoq; habet similes elleboro, uel etiam uastiores. Totum enim corpus promouet. sic & uentrem & uiscera depurgat. et uomitũ suscitat. & si plus modo sumatur, uenenum esse dicitur. Sed & adulteratur amylo, propter candorem & leuitatem. Item cinere polinæ. Item farina orobi, uel succo ipsius radicis. hæc tamen intelligit eo quod amaritudinis & candoris quod diximus aliquid amittit. & aliquid grauitudinis assumit. nec ad gustum sic excalfacit.

De

De erificio. Cap. 97

Erificium herba est quę in summis mõtibus inuenitur. quæ folia habet similia apio. & thyrsulum oblongum. in cuius summo flosculum quasi uiolaceum habet. & semen in medio. radicem quoque ad magnitudinem & ualetudinem in specie cepæ oblongæ, & ueluti ad unum extuatæ: habetq; radices alias quæ sic radiculas minutas e lateribus emittũt nigro cortice clausas. hæc ipsa uiribus est aconito similis & thapsiæ. proprio gustu omnes illas probare deuita.

De helenio. Cap. 98

Helenion herba est omnibus nota: nam & in hortis nascitur: & est assimilis lapathio. folia habet asperiora & latiora. habet thyrsulum altum in cuius summo flos est aureus. aliqui sine thyrsulo describunt. radicem habet bene olentem, uastam, subrufam, amaram. huiusmodi igitur folia ex uino cocta & imposita renibus coxiosos emũdant. Item succus florum cum ruta tussientibus & ruptis prodest. urinam quoq; & mẽstrua prouocat. & partum expellit.

De eruca. Cap. 99

Eruca omnibus est nota. & habet uires excalfactorias, & diureticas. & coitum per suam uirtutẽ ad uenas portitat.

De edera. Cap. 100

Edera nascitur in diuersis arboribus, parietibus uel petris, & terra. est omnibus nota. huius trita folia dysenterias remediant. Item trita & pro fomento etiam posita, ad combusta, & uulnera cancerosa faciunt.

De elelisphaco. Cap. 101

Elelisphacos herba exalbida, uasta, & oblõga, uirgam habet uastam & quadratam. folia aliquatenus aspera. odore nõ insuaui. fructus in summis ramis quasi ormini syluani. nascitur locis asperis. potest autem acriter stringere. propter quod ad dysentericos facit. & succus foliorum eius denigrat & urinam prouocat.

De epithymo. Cap. 102

Epithymum est flos herbæ assimilis setæ. subuiride, & nauseosum. quod uentrẽ tẽperat. & uomitum facit. Nam uerus epithymi flos exalbidus est, & asper. & plurimũ in Pamphylia inuenitur. cholerã nigrã soluit tritũ drach. vi. aut cum uino dulci, aut cum melicrato. miscens & modicũ salis & his dabis quibus præcordia ab inflatione uexantur. & hepaticis. & qui suspirium patiuntur.

De serpyllo. Cap. 103

Serpyllum herba est quæ in hortis seritur. & in campis saudis & petrosis crescit. Iacens ueluti repens ramulis & oblongis foliolis densis, pusillis. odore suaui in modum sampsuchi: flosculum habens in summo rubicundum. Inuenitur aliquando & stans. Potest igitur urinam & menstrua prouocare. & in fomentationibus capitis phreniticorum & lethargicorum aliqui illo utuntur.

De erythrodano. Cap. 104

Erythrodanum ramulos habet tenues, & quasi nodosos. folia ex interuallo. & iuxta singula uelu

Notha.

A ti stellulas. fructum rotundum, uiride, deinde rubicundum, & ad maturitatem nigrum. radiculam tenuem, pusillam, rubicundam, diureticam. cuius usus ad eadem proficit ad quæ alias diureticas herbas facere diximus. latos ramulos habet vi. uel vij. tenues & oblongos, folia quasi ex se pilosa & styptica. unde fronti imposita lachrymam oculorum stringit, & cocta deinde & manducata ad dysentericos facit.

De ebulo & sabuco. Cap. 105

Ebulus & sabucus uidentur quasi magnitudinem, & folia, & florem, & grana similia habere. & ferè easdem habere uires. proprie tamen ebuli radix hydropicos & inanit & purgat. sed & ipsa folia cocta & manducata, uentris sunt purgatiua.

B

De erice. Cap. 106

Erice adsimilis myricæ, sed multo breuior est, & acris ualde. propter quod & comula illius serpentes & uiperas fugat.

De ficu. Cap. 107

Ficus fructus est arboris eiusdẽ uocabuli. quæ nimium comestæ stomachum cõburunt, uentrẽ deponunt. feruores nutriunt, sudorẽ prouocant. sitim prohibent. Siccæ uero, quæ caricæ uocantur, stomacho utiles sunt. sitim operantur. & uentrem stringunt. faucibus, arterijs, renibus, & uesicæ utiliter prosunt. & eos qui spiritum tarde recipiunt iuuant. illos etiam qui de longa ægritudine colore pallidi uidentur meliorãt. hydropicis prosunt. thoracis sordiciem purgant. Decoctæ uero

C cum hyssopo & careno, potui ieiuno datæ, tussibus antiquis prosunt. & pulmonũ uitia mundant. cum aqua uero mulsa decoctæ, arterijs & tonsillis tumẽtibus optimum gargarismum est. Duricies, & parotidas, & feruores soluunt sicut iris, & intra decoctæ imponantur. Crudæ quoq; similiter, nitro & sale permisto, duricies & uulnerum rheumatismum emendant. In aceto coquãtur. & cum eodem succo permistæ coquantur, & imponãtur. Impetigini & maculis utiles sunt.

De fœniculo. Cap. 108

Fœniculum est omnibus notum. de cuius radicibus contusis in pila lignea, ut betæ succus exprimitur. idoneum est ad multa medicinalia. & maxime ad uitia oculorum. premitur similiter & de se-

D mine, & de ramis illius adhuc uiridibus. Verum optimus est succus qui de radicibus fit. leniter enim calefacit & remollit.

De folio. Cap. 109

Folium folia sunt herbulę quę in India nascitur locis humidissimis & paludibus. colliguntur autem hæc ipsa folia in aqua supernatantia. Verũ est optimum quod pilosum & hastile est. notissimum & integrum leue. exalbidum uiscide. suauiter redolens in modum spicæ. & eundem odorem diu multumq; seruans. gustu subamarũ. potest autẽ uires habere similes quas spicam habere diximus.

De fæcula. Cap. 110

Fæcula fæx est uini uel aceti. quæ coquitur & reponitur. cuius est efficacissima quæ est recentissima. mittitur autem in caustica.

De filice. Cap. 111

Filix herba est sine flore, sine fructu. ramulos habens longos, uastos, patulos, diffusos, & in specie alarum & pinnarum adapertos. uasta, extrinsecus nigra, penitus uiridis. nascitur maxime in locis petrosis. Vires habet acres, & relaxantes, & aliquantulum uentrē mollientes. & proprie tineas & lumbricos expellit ex mulsa aqua potata.

De phu. Cap. 112

Phu herbæ genus est quæ in Ponto nascitur. quæq; habet folia similia apij syluatici. thyrsum rufum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos habentem. & flores maiores quàm narcissi, cum aliquo pallore purpurascentes. radiculam subrufam, uastitudine pusilli digiti, ex qua aliæ exarescunt minores in se implicatæ. & quę tota radix uires habet excalfactorias & diureticas.

De fimo. Cap. 113

Fimus omnis efficacissime tumorem lenit. & ueteres duricies remollit. Item podagricos in accessionibus mitigat. Caninus fimus albus, tritus, cum melle impositus, & tumores & uulnera delicate mūdat. Asininus autem cum aceto tritus, uel succus eiusdem, dentium dolorem tollit.

De fille. Cap. 114

Fel omne uires habet acres & thermanticas. unde potest omnem sordem de corpore abluere & abstergere. Item caligines & cicatrices oculorum eximit.

De glaucio. Cap. 115

Glaucium succus est herbæ eiusdem nominis, humilis, & foliosæ. quæ folia similia sunt papaueri. nascitur autem locis planis & humidis. hæc ipsa folia siccant, & calido cinere opprimunt, ut sic succum remittant. Alij hanc herbam tantummodo in olla noua addunt. & sic ollam luto undique circumliniunt. & in furnum feruentem mittunt. & sic folijs maceratis succum eorum exprimunt. & siccatum in sole in pastillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquūt, quousque aqua croci colorem habeat. & tunc colant: & similiter siccant. Est autem optimum glaucium quod recentissimum, & tinctum croci colore, quasi similiter inficiens croco mundo. odore graui & defrustrato. gustu amaro. uires autem habet stypticas. unde resolutum in aqua & inunctum prius, impetus lippitudinis, & lachrymas stringit.

De galbano. Cap. 116

Galbanum est lachryma naturaliter manans ex arbuscula assimili ferulæ, quæ in Media nascitur, cuius lachrymam eligimus quæ est mundissima & similis ammoniaco. nō uda, nec dura, quàm minime astulosa. Cuius uires hoc præstant quod & ammoniacum.

De git. Cap. 117

Git herba est quæ in segetibus crescit. habens semen nigrum, & minutum, & odore non insuaui, pluribus notum. Hæc igitur relaxare & calefacere potest. Si potetur, menstrua & urinam prouocat. et lumbricos expellit. imposita, tumores & duricies soluit.

A

De galla. Cap. 118

Galla est quasi nux parua, uel malum arboris assimilis quercus. quarum sunt aliquæ pertusæ, aliquæ integræ, & intrinsecus asperæ. quæ ipsæ sunt uiscidiores. Verum omnis galla uehemēter stringit. eligimus tamen quæ sunt nigriores, integræ, grauiores, & quodammodo pleniores, quas Græci cicidas appellant.

De fœnogræco. Cap. 119

Fœnumgræcum est omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxantes. unde ad omnem rigorem, & tumorem idonee facit.

De glycyrhiza. Cap. 120

Glycyrhiza herba est, quæ folia habet actu pinguia & gummosa circa uirgulas oblongas. & flosculum quasi hyacinthi. fructiculum magnitudine similem pilulis. plantæ radices quasi buxeo colore oblongas, & in omnem partē diffusas, in modum uiticularū, ad gustum dulces. ex quibus succus coquitur similis glaucio. Nam habent uires suauiter relaxātes, & cum dulcedine exhumectātes. nascitur autē locis glareosis & in campis. Vnde & sitim sedant. & renum & uesicæ dolorem mitigant. prouocāt enim urinam & menstrua. & omnem tumorem tunsæ & impositæ placant.

B

De Gentiana. Cap. 121

Gentiana herba est assimilis coctæ lactucæ: folia quædam in gyro habet incisa in specie serræ. & thyrsum oblongū, crassitudine digiti, cauum, mollem, ab imo rubicundū. semen in folliculis. radicem longam, similem aristolochiæ. sed nigriorem & lentiorē corticem. hæc igitur gustu est amarissima. & habet uires acres, & excalfactorias, & relaxātes. & acrimonia & amaritudine sua potest partum expellere, & omnem serpētem fugare. & aduersus uenenosa prodesse.

C

De gladiolo. Cap. 122

Gladiolum omnes nouerūt. huius igitur radix potata ex uino, & ad uenerea percitat, & mēstrua prouocat. Item trita, et in modum fomenti posita, surculos & spinas de corpore extrahit. etenim durities dissoluit & euaporat.

De terra samia. Cap. 123

Terra samia terra est naturalis, & genus cretæ. cuius optimam iudicamus quæ est leuissima, cādidissima, mollis, & fragilis, & quæ solaria oblonga habet, & linguæ applicata uehemēter adhęret. huiusmodi quoq; est quam florem asterem appellamus. facit autē terra samia ad ea quę instātius stringere uolumus. sic & cœliacis, & dysentericis, & ad omne profluuiū fortiter prodesse obseruatur.

D

De gypso. Cap. 124

Gypsum lapidis genus est, simile uitro. cuius optimū est quod uenas habet latas, lucētesq;. et hac ratione parat̃. In clibano missum, ut calx candidū fit. Vires habet quas & Terra samia. & amplius stypticas, & refrigerātes fortiter. unde illitū fronti, sanguinis fluxū restringit. potatū uero, & dysentericis, & cœliacis omne profluuiū sistit.

De terra ampelitide. Cap. 125

Terra ampelitis, terra est & genus cretę. colore

nigra. cuius optimam dicimus quæ est nigerrima, splẽdida, leuis, & quæ ab humore cito resoluitur, stringens ualde, & denigrans. propter quod capillos inficit. sed & in calliblephara mittitur.

De terra eretria. Cap. 126

Terra eretria gleba est rubicũda. cuius est optima quæ sine sabulo est sine lapillis. Vires habet ualde stringentes, & efficacius quàm terra samia.

De terra chia. Cap. 127

Terra chia gleba est alba & lata. nõ ualde candida. aufertur aliquando & in patellis rotundis aut quadratis. & ipsa efficaciter stringẽs. sed & cutem purgat, & extenuat, & splendidam facit.

De terra selinusia. Cap. 128

Terra selinusia uires habet quas & terra chia. & est optima quæ est lucens, candidissima, splendens, & quæ ab humore cito remadet.

De terra melina. Cap. 129

Terra melina est colore spodij. & dura ualde. ad gustum sapore aluminis. & linguam exiccat. eligimus autem quę est melior, & recens, & quę ab humore cito resoluitur. nec in se quicquam lapidositatis habet. hanc autem probationẽ in omni creta desideramus. & hæc quoque prioribus illis similiter proficit.

De terra cimolia. Cap. 130

Terra cimolia est aliqua cãdida, & spissa, & purpurea, uelut pinguis. & melior uidetur & ad tactũ frigida. ualde quoq; illinitur ad ignem sacrum & combusta. pustulas enim fieri prohibet.

De erbo. Cap. 131

Erbum nascitur in lenticula. quod & seritur. & aliud pallidũ, aliud subrufum. Vires habet acres, & diureticas ualde. & si comedatur extra rationẽ, caput grauat. uentrem soluit. per urinam sanguinem educit. boues saginat si decoctum detur. Fit autem farina de illis quę albiora sunt, ita ut si aqua parum aspergantur, et in patellis assentur, corium dimittant, & sic tundantur, & tenuissime cribellentur. uentrem utiliter laxant. urinam mouent. & colores malos emendant, ad mensuram trium cochleariorum cum melle uel uino data. uulnera quoq; similiter cũ melle optime purgat et implet. lentigines uel maculas tollit. duritiẽ mamillarum soluit. carbunculos etiam malignos sanat. & contra canis & uiperæ morsum utiliter imponitur. cũ aceto uero acceptum urinam mouet. tortionibus prodest. aqua uero ubi cocti fuerint pruritũ prohibet, si totum corpus inde lauetur.

De herba sauina. Cap. 132

Herba sauina omnibus nota est inter uires acres & excalfactorias. propter quod & in uino potata partum expellit. & per urinam sanguinem inducit.

De haseg. Cap. 133

Haseg id est minium species habet duas. est enim unum lene, & plus uenustum, & ualde cœruleum. quod inueniri solet circa primitiuã, & quasi radiculas foliorum calamorum qui in India nascũtur. est & aliud quod maxime in Italia fit quando purpura tingitur. nam quod est spumosum, & quasi supernatat, & lateribus uasorum illorum adhæret, colligitur. & cum ipsa argyritide terra mistum in similitudine digitorum formatur. uel in pilulas siccatur. cuius est optimum quod uehementissime cœruleo colore fulget æqualiter, & fragile. Potest igitur siccare & refrigerare. unde locis turgentibus & distensis impositum cito emollit, & quasi rugulas facit.

De hustolige, id est Chrysocolla. Cap. 134

Hustolex est quasi collyrij genus subcœruleum. quod confringitur aliquatenus. huius ipsius sunt genera duo. est enim quod foditur & in terra inuenitur. est quod potius reparatur ratione tali. Mortarium est cupreum cum pistillo, & sic leuigatur alumen liquidum, & sal, uel nitrum eisdem ponderibus, ex aceto acerrimo. alij & aceti lutei uetustissimi duas partes commiscent. & hæc leuigant æstibus maximis & in sole calidissimo, usquequo spissitudinem aliquam accipiat, & colorẽ cœruleum. deinde fingitur uelut collyrium. Aliqui ex urina infantis masculi hoc faciunt. & fit aurificibus idoneum ualde ad aurum glutinandum. Vires autem habet uiscide stringentes ualde, & nimis cum magna exasperatione.

De iride. Cap. 135

Iris ad similitudinẽ iridis quam in cœlo uidemus dicitur & hęc cognominata. quomodo enim illa plures & dissimiles habet colores, sic & hæc uarios & differentes emittit flores. Aliqui enim purpurei sunt, aliqui uiolacei. Verum folia sunt similia gladioli. sed maiora & latiora & pinguiora. ramulos quoq; ipsos. similiter radiculas nodosas & duras, suauiter olentes in modum uiolæ. quarũ optima est iris illyrica & macedonica. est enim spississima, & breuis, & non fragilis, & subrufa, odore suauissima, & gustu linguam uiscide excalefacit, & dum tũditur sternutare facit. ab istis Africana laudatur. quæ est colore candidior, & gustu amara. Verũ si tempore relinquantur & quasi senescant, fiunt quidẽ uermiculosæ, sed odore suauiores. Possunt igitur excalfacere leniter, & uulnera concaua replere.

De ibisco. Cap. 136

Ibiscus genus est herbæ similis erraticæ maluę, omnibus notum. cuius radix & tota quidem herba lenit. & efficaciter omnem duritiem & rigorẽ mollire & relaxare potest.

De iunipero. Cap. 137

Iuniperũ fructus arbusculæ rubicundus & dulcis, omnibus notus. cuius uires sunt excalfactoriæ, & diureticæ, & ad digestionem facientes.

De ichthyocolla. Cap. 138

Ichthyocolla est aliqua quæ cõficitur coctis ex aqua corticibus quorundam piscium. est aliqua quæ uentriculus uidetur esse piscis. quæ in ponto nascitur. Verum omnis ichthyocolla stringere potest. unde & cutem extendit, & splendidam facit.

De floribus labruscæ. Cap. 139

Oenanthe flores sunt uitis syluaticæ. qui solstitio colliguntur Idus viij. nam qui ante hanc diem uel post eum flos colligitur, infirmus est. Vires autem

tem habet œnanthe bene refrigerantes, & stomacho præstantes.

De chamæpitye. Cap. 140

Chamæpitys species habet tres. est autem quæ ramulos emittit oblongos & curuos in similitudinem anchoræ, & fructiculum tenuem comulam, flores tenues, & aureo colore. semẽ nigrum & odore plenũ. Est & alia, quæ masculus dicitur, quæ folia habet tenuiora, & quasi pilosa: thyrsulũ asperum, tenuem, molliculum, & subaureo colore. semen & ipsum pinum redolens. Est & tertiũ, quod quasi in terra serpit. folia habẽs similia cardis. sed quasi pinguiora, ueluti pilosa. flosculum aurei coloris: & ipsa similiter olens prioribus. Verum omnes uires habent acres & diureticas.

De chamædaphne. Cap. 141

Chamædaphne folia habet quasi laurus, sed leuiora, tenuiora, & in extremo spinosa. fructum in ipsis folijs rotũdum, & subrufum, & diureticum

De chamælea. 142

Chamælea ramulos habet oblongos. folia fortiora ꝙ lapathij, in speciem quasi folijs oliuæ, densa, & tenuiora, & spinosa, et gustu mordentia. tota herba uentrem purgat tepida attractione.

De lepide, id est squama. Cap. 143

Lepis colligitur quãdo massæ cupreę diu multumq́ in igne calefactæ & in aceto luteo extinctę super incudem atterũtur, ut lamulæ, & ueluti spumellæ decidant. has igitur colligimus, & Græco nomine lepidas appellamus. quæ & ipsa uiscide stringere potest. eligimus autem quæ sit uastissima, & colore subrufa.

De lycio. Cap. 144

Lycium succus est arbusculę pusillæ et spinosę. cuius grana, & folia, & radices in unum ex aqua dulci coquuntur. & diebus admodũ v. relinquuntur. & iterũ coquuntur donec fæcis habeant crassitudinẽ. & sic in uascula defunditur. maxime ponticum tale est. aliqui diutius coquunt sic ut in glebam redigant. Verum est optimum lycium radicum. hæc enim gleba est extrinsecus nigricans, & intrinsecus subrufa: & assimilis aloe, gustum habens amarum, & stypticum. Vnde adulteratur amurca, & absinthij succo.

De lasere. Cap. 145

Laser lachryma est herbæ quæ silphium appellatur. quæ in multis locis in speciem & magnitudinem ferulæ crescit. folia circa se habens maiora quàm apij. semen simile. optimum est ergo laser quod cyrenaicum dicitur. hoc enim subrufum est, & perlucidum, & intus exalbidum. odore uiscidum. & ab humore cito resoluitur. & ad gustum confestim humorem prouocat. Vires autem habet acerrimas. unde cum magnis uexationibus excalfacit.

De libystico. Cap. 146

Libysticum semen est herbæ eiusdem uocabuli. acre, utile stomacho, & excalefactorium, & ad digestionem ualde utile. propter quod ad inflationes potum facit. & in antidotis quæ colicis pro sunt admiscetur.

A

De lauro. Cap. 147

Laurus omnibus nota arbor est. fructus illius est quem bacam lauri appellamus. quæ baca & tota arbor uires habet acriter calefacientes, euaporantes, & relaxantes. lixiuium eius in caustica mittitur, & est ad usum medicinæ efficacissimum. quod est ex cinere quæ de quercu fit, nõ solũ hominibus prodest, sed & pecoribus. multis enim causis necessarium est in uulneribus. sed & interioribus partibus ut potio datur. habet enim propriam rationem. quibus uero causis detur demonstrabo. Pecora quibus pulmo tensione uexatur, et quibus uenenata aliqua res per cibum obrepserit, ex hac ratione liberantur. hac ratione multum & uulneribus præstat.

B

De lixiuia. Cap. 148

Lixiuia uires habet stypticas & acres. inurit enim & ex uulnerãdo instaurat. humectantia uulnera exstaurãdo & exuulnerando siccat. ideo uix cohærentia uulnera, & fistulæ, & his similia quæ fuerint, lixiuia calida clysterizantur sæpe. facillime curam medicamenti sententia ad sanitatem perducit. difficilia ad sanandum uulnera callosa, longo tempore sordida, quæ nullam medicamentorum uirtutem pro longo tempore senserunt, utile est lixiuia quotidie lauari. ex cuius uirtute omnis limus & quæcunq́ pro uetustate stupida facta sunt auferuntur, si quotidie fiat, & post hoc deinde curari oportet sicut ipsa uulnera dictauerunt medicamentis aptis. uirtus enim lixiuiæ non sanat, sed ad sanandum uulnera disponit. hoc idem

C

superius in interiorib. fieri partibus dixi. Ex quo cinere lixiuia facta, cuiue necessaria sit, & qui cinis, & quomodo temperatus, impositus quid præstet uide. etenim ex sarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. dicenda enim est res acris & styptica, cum tam solide curet, sed magis stringat. sed & ipse cinis in recentia uulnera in profundum positus sanguinẽ statuit à cursu. Ideoq́ omnibus pecoribus castratis cinis impositus prodest, omnibusq́ abscissis. De sarmentis tamen oliuæ cinis acerrimus est. & ex nucleo solo acrior est. & ex hoc lixiuia, uulnerum cancerata aufert. etenim acriore lixiuia sordida uulnera lauanda sunt. caprifici cinis omnibus superioribus acrior est.

D

De lentisco. Cap. 149

Lentiscus arbuscula est similis myrto: corticem in cyma subrubrum habet. folijs pusillioribus. uirtutis est stypticæ. huius folia, aut extremitatem amaram, uel radicis corticem in aqua uehementer decoques, quousque mellis habeat spissitudinem, & sic uteris. facit autem eis qui sanguinem reijciunt. ex posca frigida dato scrupula v. uel vi. & ad fluxum uentris, & ad dysentericos similiter oblatum. & ad ueretri uitia tritũ imponito. fit autem succus de folijs eius uel cymis contusis & expressis, similem in omnibus habens uirtutẽ. Aqua in qua folia eius fuerint decocta si fracturas frequenter fomentaueris, aiunt celerius solidari. facit & ad dentes se agitantes. si enim frequentius in ore teneatur, stringũtur. Fit quoque de semine

eius oleum similibus causis necessarium. Capillis cadentibus inunctum prodest, eo quod calidam & stypticã habet uirtutem. Nascitur uero in Chio insula. utile sanguinẽ reijcientibus & tussibus antiquis in potatione sumpta. prodest hæmoptoicis cum aqua frigida seu posca. tussientibus in mulsa calida. est aũt stomacho optimum, & ructuosis, et fœtori oris prodest manducatũ. pilos etiam qui iam in oculis nascuntur contrarij acu uel graphio calefacto optime colligat. gingiuas tumentes impositum emendat & sanat.

De lenticula. Cap. 150

Lenticula herbæ semen est quod fertur locis sabulosis, lapillosis, & tostis. quæ si sæpius fuerit comesta non cocta, inducit caliginem turbando. excoriata uero & decocta in aceto, uẽtrem stringit. podagricis cum polline mista præstat medelam. cum melle autẽ, uulnera purgat & glutinat. in aceto posita cocta & imposita, durities & scrophas emollit. oculorum doloribus uel tumoribus optimum adiutorium est. Si cum cydonio in aqua cœlesti fuerit decocta & oleo rosaceo admista, ueretri uitia emendat. Etsi melle adiecto ponatur in succo maligranati, sanat. & ad uesicas, & ad ignẽ sacrũ, et perniões, simili modo decoctã imponito.

De lupinis. Cap. 151

Lupinus herbæ fructus est quæ seritur omnibus prouincijs. Virtus eorum est calida. nutriunt corpus. sunt indigestibiles. & uentrem temperãt si cocti manducentur. Aqua uero ubi cocti fuerint cum ruta & pipere, modice potui data spleniticis prodest. scabiei maculis uel feruoribus apta, optima fomẽtatio est. cum aceto uero in modum cataplasmatis impositus scrophas, ustiones, & malignos humores accipit. Farina uero eorum cum marubio pari pondere in umbilico imposita lumbricos expellit. radix eorũ in aqua decocta & potu data urinam mouet.

De lipsianis. Cap. 252

Lipsiani comesti lupinis minores, sed uirtute similes. tamẽ optimi sunt qui maiores sunt. nam possunt acriter relaxare. & sua amaritudine nõ solum lumbricos occidere, sed & partũ expellere.

De lapathio. Cap. 253

Lapathium herba est omnibus nota. & inuiscatiuũ esse dicitur. huius igitur radix, & radicis cortex intus, ex aceto uel alumine liquido, omnem maculam à sudore factam infricata in balneo tollit.

De lilio. Cap. 154

Lilium omnes nouerunt. cuius uires possunt duricies neruorũ remollire. & ipsa folia cocta & imposita ad combusta proficere, sed et potata, aut ipsum semen menstrua prouocat. partum deijcit. & ad serpentis morsum facit.

De ladano. Cap. 155

Ladanum hac ratione colligitur. funiculi ligati circa ederam distrahuntur. & sic quicquid illis glutinosum in modum sordis adhæret, abraditur, & in glebulas expansas redigiẽ. Aliquando etiam genibus & fœminibus caprarum quæ edera uescuntur adhærens, hoc ipsum ladanum inuenitur. & similiter abraditur hoc totum. Verum est optimum quod olet, & quod est subuiride, & pingue, & resinosum, sine ullo sabulo. maxime tamen in Cypro colligitur. quod enim à Cilicia uel Arabia affertur, infirmum est. Vires autem habet ladanum acres, & excalfactorias, & relaxantes. propter quod in malagmata & in emplastra mittitur, & ad tussem ueterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De lonchitide. Cap. 156

Lonchitis folia habet rubicunda. florẽ nigrum, assimilem personis comœdorũ, quorũ orificia patent. semen album, oblongũ in specie lancearum. radicem quasi dauci, similiter diureticam.

De lathyride. Cap. 157

Lathyris nascitur circa aquam & ipsa, à qua foliola habentur pusilla rotundula. flosculum exalbidũ. tota herba est acris, diuretica, acuta. thyrsum habet oblongum. uastitudine digiti, cauum. & in summo quasi ramulos diffusos, folia longa. fruticulum in summis ramis triangularẽ, & pene subrotundum, quasi capparis. in quo sunt tria granula rotunda, & interstrata tenui ueluti membranula. quorum septena uel nouena uentrem uiscide purgant, aqua frigida superbibita. quæ choleram rubram & phlegma deponunt.

De linozostide, uel mercuriali herba. Cap. 158

Linozostis folia habet quasi ocimum, thyrsulos binis nodulis & densis & pluribus cauos, fructum fœmina quæ dicitẽ, habet copiosum, & quasi racemosum. quæ deinde masculus, pusillum & rotundum, cõbinatum quasi testiculos, folijs ipsis adherentem. Verum utrunq; uentrem soluit. similiter & phlegma & humores calefaciendo deponit. & quasi olus decoctũ mẽducatur. & succus idem & ius bibitur.

De lapide hæmatite. Cap. 159

Lapis hæmatites est naturalis qui ab Aegypto & India & Hispania affertur. durus est extrinsecus, & lenis & ueluti colore liuidus intus, deinde sanguineus. cuius maxime idoneum iudicamus qui tritus in cote ex aliquo humore in modũ sanguinis inficitur. Verum potest uiscide stringere, & tamen sine magna acrimonia.

De lapide schisto. Cap. 160

Lapis schistus colore fusco est aliqua in se ostendens subrufa, oblongus. & spinas habẽs directas prout alumen scissum. hunc quoq; optimum iudicamus qui & ipse uiscide stringere potest.

De lapide asio. Cap. 161

Lapis Asius in Alexandria tantummodo inuenitur. cuius est optimus ad usus medicinæ qui est colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis. & ueluti puluis in manibus insidẽs. effectu autem uiscide relaxare potest. aliquid enim salsuginis & nitrosi saporis ostendit. Vnde & corpora quæ in eo sepeliuntur, tempore cõsumit. quapropter Græci sarcophagon appellant.

De lapide pyrite. Cap. 162

Lapis pyrites est durissimus & grauissimus. co

lore æris. & si ferro percutiatur, scintillam & ignẽ mittit. uires habet acres, & ad similitudinem cadmiæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De lapide magnete. Cap. 163

Lapis magnes inuenitur circa littus Oceani, co lore cœruleo, qui probatur, hic quoque ferrum ad se trahit & tenet. Vires autem & purgatorias habet, propter quod hydropicis in potu datur & omnem humorem per uentrem eminiſtrat.

De lapide gagate. Cap. 164

Lapis gagates colligitur in Lycia, circa ripam fluminis quod Gages appellatur. & est colore niger, & aridus, & quasi latus, leuis ualde. cuius est melior qui ad lucernã accendit facile, & odorem aspalti habet. potest aũt remissus ex aqua dentes qui agitantur restringere & stabilire.

De lapide thracia Cap. 165

Lapis thracias est niger quasi calculus. nascitur in Scythia amne quodam, qui Pontus dicitur, uires easdem habet, quas gagates & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De lapide quadrato. Cap. 166

Lapis quadratus in Aegypto inueniť. & est exalbidus. Vires habet uiscidas & stringẽtes. unde cõceptum uitiare diciť. inueniť & in Aethiopia.

Da lapide phrygio Cap. 167

Lapis phrygius in Phrygia inuenitur. cuius melior est qui est pallidior, & aliquatenus grauis. hic eo quod nimium stringit, & exulcerare solet.

De lapide galactite. Cap. 168

Lapis galactites est quasi cinereus. & dulcis ad gustum. & humorẽ facit quasi lacteũ. leniter stringens. propter quod ad lacrymã oculorum facit.

De lapide melitite. Cap. 169

Lapis melitites per oĩa priori similis. Sed hic spernitur, quod dulciorem humorem emittit.

De lapide morochtho. Cap. 170

Lapis morochthus in Aegypto inuenitur. & est pallidior. uires habet & ipse efficaciter stringentes.

De lapide phlogino. Cap. 171

Lapis floginus & ipse in Aegypto inuenitur. aureo uel flammeo colore, illinitus senium facere dicitur.

De lapide cryſtallo. Cap. 172

Lapis cryſtallus est limpidus, & perlucidus colore. uires habet stringentes. & lac prouocare dicitur.

De lapide thyite. Cap. 173

Lapis thyites, quem uidimus, in Aethiopia colligitur, colore subuiridis, & ab humore remissus. habet uires acriter mordentes. propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

De lapide batrachite. Cap. 174

Lapis batrachites ab Aegypto affertur. colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes & relaxantes.

De lapide smiride. Cap. 175

Lapis smiris potest uiscide stringere, & penè nimie. propter quod in Caustica mittitur.

De lapide misye. Cap. 176

Lapis misy prout chalcitis & ipse in Cypro insula inueniť & in eisdem metallis. similiter & glebu

A la est. & aurora fulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta sunt perminuta, & in modum sabuli. optimum aũt misy dicimus quod in aginem colorem maxime splendet, & dum leuigatur mollis sentitur, & ęqualiter fulget. qui est idoneus non est pallidus. & æqualẽ tractamus, & aqua tantũ cito denigrať. Verum effectu uidetur exuperare chalcitin.

De melle. Cap 177

Mel succus est roris cœlestis qui ab apibus colligitur. cuius sunt genera duo. unum quod in cupi liones ab apibus quæ sunt oblongę colligitur. aliud est quod sub terra inuenitur, & atticum appellatur, quod uariolæ & lanuginosæ & fortiores apes reponũt. & habetur melius ad claritatẽ faciei & oculorum. utriusque uirtus est calida. Solum eñ

B mel quasi cõpositionem in se habet: quia ex multarum flore uel succo herbarum colligitur. propter quod omnibus ualetudinibus pro occursu citato prodesse potest. ideo omnibus antidotis cõmiscetur. uulnerum sorditiem adhibitus comedit adiuncto sale. illinitur extrinsecus faucibus exiccatis. deducendo humores aperit. mel solum fastidium tollit. orexin facit. nauseas prohibet. unde pulmoni & interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atque ea relaxat.

De myrrha. Cap. 178

Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, maxime in Arabia inuenitur. quæ aliquo loco incisa, hanc ipsam lacrymam emittit: est ergo optima myrrha quæ est mundissima, & tacta

C quidem aspera, & arida, & fragilis, & leuis, & glebulis pusillis, extrinsecus uno colore. intrinsecus deinde subrufa, & ueluti uenulas habens albicantes, odore suaui, gustu amara, & excalfaciens. hæc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autem altera myrrha in planis, quæ & ipsa est melior & pinguior, quam exprimere in liquorem solent. quod est illius quasi liquidissimum in uascula reponitur. & Græci myrrham stacten appellant. Verũ est omnis myrrha styptica, & acris, & excalfactoria: huius itaque effectus uehementer commouere potest.

De mandragora Cap. 179

Mandragora herba est pluribus nota. sic & aliqui herbam ipsam apollinarem appellant. huius

D ergo succus colligitur, folijs ipsius herbæ penitus & improbe excisis, ut quasi concauus locus earũ relinquatur: aut ipsam radicem prout panacis, aut mala eius uel totam radicem in pila tundũt. & sic oĩs illius succus organo exprimitur quod græce mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, & hac ipsa ratione stringentes: sed & grauem marcorem facere potest. unde & somnifera creditur. compescit autem dolores & uigilias.

De molybdæna. Cap. 180

Molybdæna est quasi stercus auri & argenti. est & alia quæ foditur in Corintho. Verum optima est quę est colore quem diximus, non lapidosa, fragilis, splendida. Vires quoque habet assimiles spumæ argenti.

De malogranato. Cap. 181

Malum granatum quod græce rhoea dicitur, fructus est arboris eiusdẽ uocabuli. qui recens & maturus manducat̃ sine suo cortice, qui malicorium uel sidia dicit̃. & cũ aliqua dulcedine sui uentrem stringit. & stomachũ erigit, magis tamẽ stringit quod est subacidum. Cuius ipsius flos cytinus dicitur. Vehemẽtissime stypticus est & efficacissime stringit. Vnde dysentericos sanat. & uulnera recentia glutinat. Eadem & cortex illius præstat, quem malicorium diximus nominari.

De medulla. Cap. 182

Medulla, omnis quidem medulla leniter mollire & relaxare durities & tumores potest. Verum tamen efficacissima uidetur ceruina, sequenter uitulina. Inde caprina numeratur.

De menta. Cap. 183

Menta herba est quã omnes nouerunt. quæ est apta stomacho ualde. Valde sanguinis abundantiam stringit. & capitis dolorem sedat. Item singultus, & nimios uomitus reprimit. & cõceptum uetare dicitur.

De mastiche. Cap. 184

Mastiche genus est resinæ, quæ in modũ gũmi ab arbore manat, quæ schinus dicitur: & in Chio insula nascitur, locis asperis & petrosis: est ergo mastiche aliqua albida: uerum optima est quę candidissima & perlucida: & quæ dum maturatur, aliquatenus mollescit. Vires aũt habet euaporãtes, & cum suaui euaporatione laxantes. Adulteratur resina à cypresso, & à pino: sed ista odore sui deprehenduntur.

De marubio. Cap. 185

Marubium herba est, quæ ramulos emittit oblongos & minutos tres aut quatuor, circa quos folia mollia, & exalbida, quasi rotunda, flosculũ rufum & assimilem pulegio. nascitur in campis sabulosis & petrosis. & est optimum creticum. Vires autem habet acres, & efficaciter relaxantes. unde succus illius cum melle ad tussim facit. & in partibus neruosis optimum est.

De myrta. Cap. 186

Myrta genus est herbæ lignosæ. duobus generibus est, & nigra & alba. utraq; est omnibus nota. Vires habet stypticas ualde, & nigra tamen illa stringit potentius. unde & sanguinem excreantibus remediũ est, & dysentericis, & omne profluuium stringit. eius uero nigræ quæ in montuosis locis nascitur grana sicca uel uiridia commanducanda offeruntur his qui sanguinem reijciunt, & uesicæ tædia sustinent. stomacho est conueniens. urinam mouet: & scorpionũ morsibus prodest si imponatur, aut potui detur, aut locus qui tactus fuerit ex eadem cataplasmetur. & uiridis myrta similiter operatur. coctura eius cum uino mista capillos tingit. & ex uino decocta & in modum cataplasmatis imposita, uulnera sanat. cum polline tritici immista tumores oculorum compescit. & ægylopis utiliter facit. grana etiam contusa & expressa faciunt, Et ideo parum decoqui expedit ne acescat. & uase piceo reseruatur: facit autem contra ebrietatem, & furfures capitis. & uulnera curat si frequenter inde lauentur. & capillis fluentibus prodest: fit etiam oleum de folijs eius contusis, & in oleo diu decoctis, quod in incuruationibus prodest. & articulis uel fracturis utiliter imponitur: sed & maculas perfricatum emendat. aures prurientes curat, si tepefactum immittatur. ipsa folia trita cum aqua imposita uulnerum rheumatissimum sanat, uel locis fluentibus prodest. fluxum uentris emendat, et ignem sacrum, uel tumores testium curat. sicca autem & cribrata, panaritijs, & locis urentibus prodest. commista autẽ folia eius tenuem cum ceroto ignem sacrum curant. folia eius trita, pensus piperis medietate, acetum quantum sufficit masculis prosunt.

De meu. Cap. 187

Meu radiculæ sunt herbæ assimilis anethi, quæ radices inueniuntur in omnem partem exporrectæ, tenues, oblõgæ, suauiter olẽtes, & gustu linguã excalfaciẽtes: nascit̃ maxime in Macedonia. uires habet ipsa radix relaxantes. unde potata omnem rigorem uesicæ & renum remollit. & inflationes dissipat. Item urinã & mẽstrua prouocat.

De malabathro. Cap. 188

Malabathrum qui putant esse folium spicæ, falluntur. licet aũt sit similis odore, tamen certæ alterius est naturæ. Inuenitur aũt supernatãs quibusdam paludibus in India in specie foliorũ. & sic habetur leuis. lino trahitur & siccatur: est ergo optimum quod est recentissimum, odoratissimum, tenue, integrum, nigricãs, gustu non salsum: sed potius picem referens. potest aũt eadẽ præstare quæ spica. & easdem uires habet, quas & cætera aromata habere diximus.

De marubiastro Cap. 189

Marubiastrum est subsimile marubio, & facile notum: cuius uires faciunt ad serpentum morsus. & ad suspiriosos. Item strumas, id est scrophulas uel hæmorrhoidas cæcas dissoluit. & mẽstrua prouocat.

De millefolio. Cap. 190

Millefolium thyrsum habet ex una radice mollem, & subrufum, & quasi manu lineatũ. folia quasi fœniculi. quæ uulnera glutinant, & sine tumore custodiunt.

De myrice. Cap. 191

Myrice fructiculũ affert mollem, fragilẽ, & ueluti florẽ. in Aegypto quidem, similẽ gallæ: huius igitur succus, & aqua in qua fuerit coctus, pediculos occidit, & culices & pulices fugat.

De moro. Cap. 192

Morus arbor est spinosa, quæ affert mora similia rubo, sed & fortiora, & albidiora. quæ & uentrem laxant, & digestionẽ faciunt. Succus eorum cum melle & careno, uel uino austero pari mẽsura permistus, & ad spissitudinẽ mellis decoctus, synanche laborantes curat. In sole in uase æneo positus uehemẽtior erit: & ideo uulnera & attritiones curat, uel putredines. Sed ut supradictũ est, synanchen cũ tumore uenientem emẽdat. Si cum alumine scisso, uel galla, croco, & pauco myrrhæ commi-

commisceatur, non solum his rebus prodest, sed A & uitia oris abstergit. Cortex radicũ eius in aqua decocta, in potione data, uentrem soluit, & lumbricos eijcit. folia eius quoque trita & imposita, igne combustum sanant.

De moris syluaticis Cap. 193

Mora uero syluatica, ratione quæ de rubo colligitur, stringunt fortiter. & synanchicos melius curant. Succus eorũ, uel alicuius rubi succus cum melle æquali mensura coquatur ad tertias, & sic gargarizetur frequentius. si enim bibatur, uentrem stringit apte.

De nepita. Cap. 194

Nepita est omnib. nota. cuius sunt species tres. est enim quæ folia similia ocimo habet, et est quæ pulegio assimulat. est quæ mẽtæ habet speciẽ. Verum B omnia folia gustu sunt acria, et excalfactoria ualde sunt: igit coxiosis genere sinapismi prodest, & regium morbũ emendat. et lũbricos, & tineas & partum expellit. & uermes in aurib. occidit.

De narcisso. Cap. 195

Narcissus thyrsum habet oblongũ, folia quasi porri, sed breuiora, & plena. florem albũ intercroceum: aliquãdo purpureum. fructum quasi quasdam membranas nigrum, oblongũ, radicẽ quasi bulbi, quæ maculas in facie tollit: & suppurationem ponit, & intumescere non permittit.

De nascaphtho. Cap. 196

Nascaphthum affertur ab India, et est quasi cortex elamulæ, non odoratus, & uiscide excalfaciens. propter quod & in antidotis excalfactorijs C mittitur.

De opio Cap. 197

Opium succus est quodãmodo erratici papaueris, quod sic colligi solet. postmodũ cũ hoc ipsum papauer flores suos amittit, & ampullulæ succrescũt uirides & teneræ, harũ ipsarũ capitella homines scalpello acuto leniter abscindũt sic, ut intrinsecus non lædant, & deinceps in gyrũ scarificant. & sic lacticulũ quod promanat digito conterunt. & in conculis reponunt, & siccant. Meconium aũt fit contritis in unum folijs & ampullis uiridis papaueris. Verũ succus organo pressus & siccatus in pastillos redigitur: & meconiũ appellat. Erit ergo optimum quod est odore grauissimum & colore subrufum, & gustu amarissimũ, & quod humorem quo resoluitur q̃ citissime candidũ facit, D & accensum splẽdidam & aliquatenus durantem flammã emittit, et rursum extinctũ pristinum odorem reseruat. maxime hispanum tale inueniť. adulteratur aũt & lentis & lupinorum farina: sed & gummi nigro, & lactucæ erraticæ succo. Item glaucio, sed & adulteratum quod est sic intelligimus, eo q̃ nõ omnia coeant quæ synceritatẽ illius cõprobare diximus. potest aũt syncere opium lachrymã stringere collyrijs admistũ. habet & circumlinitũ refrigerare, & auricularũ dolorẽ, & totum corporis languorẽ mitigare: illa uidelicet ratione, qua etiã somnum facere dicimus.

De omphace. Cap. 198

Omphax succus est de radice moræ syluaticæ, & immaturæ uuæ, qui expressus siccatur in sole, & in pastillis latis usq; quo fieri potest formatur, & sic reponitur. optimum est illud quod est colore rubido, & fragile pistillo, & gustu styptico ualde, & linguam submordens. unde potenter stringit. & omne profluuium confestim tenet.

De opopanace. Cap. 199

Opopanax succus est herbæ quæ panax dicit, simillimæ per omnia ferulæ. quæ nascitur in Capadocia, Africa, & Macedonia, locis asperis & lapidosis: colligitur ergo hic ipse succus hac ratione, Medijs æstatibus terra quæ est circa radicem & herbam foditur & cauat: deinde folijs ipsius sternitur; & sic ipsa radix & ferula in oblongum & in gyrum inciditur. postq; humor lacteus emanat, & in folia supposita defluit, & siccatur. quasi exalbidæ myrtæ colorem accipit: ergo optimum est opopanax quod ab Africa affertur. hic est extrinsecus ueluti crocatus, intrinsecus lacteus, mundus, odore graui equidem uiscido. potest igitur opopanax & laxare, & calefacere, & mollire stricturas & duricies. fugare uiperas & omnem serpentum accessum.

De opobalsamo. Cap. 200

Opobalsamum lacryma est arboris quam balsamũ appellamus, similis malo granato, ramosæ, ramis tenuibus & exalbidis, qui xylobalsamũ dicuntur. quæ folia habet similia erucæ. hæc ipsa arbor in Iudæa tantũmodo crescit: & fructum affert aliquatenus oblongũ, circa medium uastiorem, & quasi uentrosum, ad capitula utraq; subito deductum, rubicundũ ualde, grauem, & plenum, & si frangatur mollem, & si masticetur, similiter ut piper mordentem, & suauiter redolentem, quẽ carpobalsamum dicimus. huius ergo arboris lachryma colligitur uere usq; ad autumnum. Inciditur autem ipse truncus in aliquot locis, & ipsi ramuli. & sic uascula supponuntur quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipsum aliquot coloribus uidetur. Verum est optimum, quod recens, & syncerum & exalbidum est, & austerũ, & odore graui, & acuto, & non acri, & quod aliqua lenitudine linguam submordet. Sequens est quod est colore subrufo. & quasi glutinum se distillat à digito. leue etiam, aspectuq; gratum. Tertium autem, quod est tenue ualde, & perlucidum. Omne autẽ opobalsamum quod uetustatem accipit, fit subrubrum & terrestre & siccum. Verum optimum est sincere. quod quando aquæ mundæ instillatur, nõ protinus diffunditur, sed magis subsidet, postmodum totam aquam exalbidam facit. lacti autem admistum, in caseum illud adstringit ut coagulum. Item uestimento albo aut mundo instillatum, maculam non facit. Quod enim syncerum est, in summa aqua diffunditur & supernatat, & prout oleum quasi pilulas ostendit: nam uires habet aliquatenus acriores, quæ uiscide excalfacere & relaxare efficaciter possunt.

De oleo. Cap. 201

Oleum uetus optimũ, est quod cum bona pinguedine perlucet. odore & gustu simile uetusto

pinguamini

pinguamini. Vires aūt habet excalfactorias, quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginē oculorum facit, si fuerit de plurib. annis. & ad diuturna & indurata uitia neruorū. in cibis uero admistū omnibus cōuenit. & leniciē stomacho & uentri reddit. & si qua strictura & uulneratio intrinsecus facta est, leniēdo relaxat. Accepta rosa refrigerās inuenitur. Nardo decoctū, metasyncreticā uirtutem habere incipit. Chamemelo uero, itidem metasyncreticū esse uidetur. Cum bacca lauri decoctum, plus ꝙ oportet thermanticū esse certum est. Semini lenti sci mistum, sicut rosaceum per lōgum tempus stypticam uirtutē affert. Mastiche admistum, colleticum esse uidetur. Anethum illic per tempus madefactum, thermanticum cōprobatur. Mala cydonia illic per tēpora madefacta, paregoricum uel B stypticum aliquantum inueniri faciunt. Cucumeris agrestis radice admista & decocta, catharticā, & thermanticam habet uirtutem. & quidem proprie attritis inunctio facit. Iridi admistum, pluribus ualetudinibus prodest.

De ouo. Cap. 202

Ouum partus gallinæ est, quod omnes nouerunt. effectum habet duplicem. Si semicoctum bibatur, uirtutem stomacho præbet, & non permittit corpus debilitari, eo quod naturæ sit animātis. lenit enim oīa, quia leuē uicem habet. Crudum aūt potatū, raucos emendat. lacryma quoq; tepida in oculis dolentib. inuncta salutē restituet. Vitellus uero eius extrinsecus in aliqua parte corporis illinitus, paregoricus, uel stypticus inuenitur. C Coctum uero in aceto ut sit perdurum, dysentericis prodest. uirtute autem sua cibi & potus uicem præstat. Si crudum bibatur, sitim prohibet.

De ocimo. Cap. 203

Ocimum herba est omnibus nota, uires habet acriter excalfacientes, & relaxantes, & urinā prouocantes.

De origano. Cap. 204

Origanū & ipsum omnibus notum est. & habet uires acres, & excalfactorias, & relaxantes, & euaporātes. unde & suspiriosis, & tussientib. prodest. & serpentes fugat. item biles detrahit. uentrē detrahit. sed urinam & menstrua prouocat.

De orobo. Cap. 205

Orobū oēs nouerunt. huius igitur farina cum D melle uulnera purgat. & maculas tollit. & alienationes tenet. ipsum aūt orobum māducatū, caput replet & uentrē. & sanguinem per urinam prouocat. & est optimū atticum. Est enim colore uiolaceo. effectu uiscide sistens. & in modum cani.

De ponitio. Cap. 206

Ponitium hac ratione cōficitur. chalcitidis partes duæ, & cani una, in mortario leuigantur æstu calidissimo, infuso subinde feruente & acerrimo aceto. & hoc fieri habet donec res rubro colore apparent. habet igitur ponitium uires quas chalcitis equidem uastiores.

De pipere. Cap. 207

Piper fructus est arboris quę in India nascitur. quod quando primū crescit, oblongum & rotundum apparet, & longo piperi assimulat̄. quod ex A minutis & quāpluribus granulis ueluti constipatis constat. & quæ tēpore ipso accrescunt & dissipantur. maturata enim & nigra facta, nigrū piper dicuntur. eligimus enim longū piper, quod quando frangitur, strictissime granula sua coniūcta habet, & circa suā ueluti medullā cohærētia. quodq; gustum uiscide mordet et calefacit. album deinde quod sine ruga fit candidissimū, graue, & non minutum, & ad gustū simile longo. Itē nigrū, quod præter colorē in reliquis fit simile albo. potest aūt oīe piper syncere stringere, & excalfacere, & totum corpus uehementer cōmouere. Sed adulteratur lōgum quidē, sinapi & gummi formatis in specie piperis longi. & album deinde leuigatur cum spuma argenti. & exciditur in pilulas eiusdē magnitudinis redactum: item nigrum his ipsis pilulis denigratis, sed & leue, & cauum, & farinosum piper est, & lapillulis admistum.

De pompholyge. Cap. 208

Pompholix est quasi flos spodij. simul autem utraq; colliguntur circa metalla ubi æs, & cuprū, & argentū conflatur. Verum pompholyx prout leuissima fuligo in ipsis cameris inuenitur. spodium circa parietes. & adulteratur stellis siccis tenuibus combustis. item cannis quibuslibet. sed fiunt succidiora & non æqualiter leuia. est enim optima pompholyx, quæ est leuissima, & candidissima, & ad tactum nullam habens asperitatem. easdem enim & spodium uires habet, stypticas, & quæ siccare possunt.

De purpurisso. Cap. 209

Purpurissum quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ & pusillæ in modum tesellarum, quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo. tale est maxime canusinum. sequēs puteolanum. uires habet aliquantulum stypticas.

De pyrethro. Cap. 210

Pyrethrum radix est oblonga. colore fusciore intus exalbida crassitudine digiti pusilli. gustu excalfaciens uehementer, & saliuam copiosam prouocans. cuius optima est quæ est recens. potest autem efficaciter relaxare, & calfacere acriter.

De pumice. Cap. 211

Pumex lapidis est genus qui in litoribus maris inuenitur, quiq; assidue à fluctibus illisus fit leuissimus & exalbidus. & undiq; concauus in similitudinem spongiæ. facit ergo pumex ad dentifricia. & scriptores pennas uel calamos sibi in eisdem temperantes bene scribunt. & mittitur hæc ipsa pumex in malagmata. abradit autem, & sua asperitudine leuigat.

De pulegio. Cap. 212

Pulegiū herba est omnib. nota. quæ cū aliqua acrimonia excalfacit. & est diureticū ualde. sed & mēstrua prouocat. & partū expellit. & olim tussientibus prodest. odor eius nauseam prohibet.

De propoli. Cap. 213

Propolis circa fauos & circa aluearia apū inuenit̄. & est quasi genus ceræ. cuius eligimus quę est colore subrubra, odore melleo. est aūt quasi mum

Vires

Vires habet similes ceræ, sed efficaciores.

De psyllio. Cap. 214

Psyllium semen est herbæ nigrum & minutũ, pulicis magnitudine, unde etiã cognominatũ uidetur. herba tota assimilis fœno. lõga & angusta. & calamum minutũ & oblongũ habet. à quo medio incipit quasi spicula oblõga, in qua ipsum semen inuenit. quod efficaciter refrigerare & stringere potest. unde oculis lachrymantib. cito prodest. Itẽ dysentericos & podagricos remediat. & capitis dolorẽ ex aqua leuigatũ & in fronte linitũ cõfestim sedat. & hæc ipsa herba pulicaris dicit.

De plantagine. Cap. 215

Plantago similiter herba est. & huius succus et folia efficaciter refrigerant & stringunt. quapropter succus illius sanguinem excreãtibus utiliter datur. Item folia contrita cum pane imposita, quæ stringere & siccare uolumus, utiliter faciunt.

De polio. Cap. 216

Poliũ herbula est oblõga, exalbida folia habẽs. & in summo quasi caniciem, & comulam, semine plenam, odore graui & non suaui. potest ergo omnem uiperã fugare. potest & res uenenosas extinguere: laxat quidem stomachũ, & caput purgat, sed & urinam, & uentrem mouet.

De pelecino uel cepa canina. Cap. 217

Pelecinus herba est quæ in itinerib. nascit, plures & tenues ramulos habet, folia pusilla, & granula in folliculis terna uel quaterna, subrufa, & amara ualde: quę possunt cum aliqua acrimonia uiscide stringere, propter quod & in antidota mittitur, & menstrua prouocat.

De panace. Cap. 218

Panax radix est herbæ de qua opopanax conficitur: quæ & ipsa etiam, & si infirmius, eadem præstat quæ opopanax.

De peucedano. Cap. 219

Peucedanum herba est thyrsum & ramos habens similes ut fœniculum. radicem uastam & nigram, odore grauem, succi plenam, & circa illam comulam densam. florẽ aureo colore: hæc igit radix aliquando propter succum suum exprimitur. & succus eius melior est si sit colore subrufus, & ad gustum excalfacit. aliquãdo siccatur & reponitur. facit autem ad uulnera antiquata, & expurgat uiscide. propter quod in aliquibus emplastris & malagmatibus mittitur. & radix eius incensa serpentes & uiperas fugat.

De pastinaca Cap. 220

Pastinaca omnibus nota est, nam sumitur in cibo, & in reliquis uirtutibus. Vires habet acres, & excalfactorias, & diureticas.

De petroselino. Cap. 221

Petroselinũ nascit circa petras, & est optimum Macedonicũ. est enim odoratu subdulce. diureticum ualde, & excalfactorium. unde & stomachi & colli inflationes & tensiones remediat.

De peristereone uel uerbena. Cap. 222

Peristereon herba est columbaria. folia habet modica quasi incisa. radicem mollem. thyrsulum stypticum. tota herba uulnera glutinat. & alienationes stringit. & ad omĩa uenena potui data optime facit. Similiter ad tertianas & quartanas disposita est. huius succus in collyrijs mittitur, hæc ẽm & columbina, & uerbena dicitur.

A

De polypodio Cap. 223

Polypodium herba est similis filici, quæ in petris, & circa radices arborũ uetustarũ, & in querceis arboribus crescit. hæc melior habetur. Cuius radix pilosa & hirsuta uidetur, gustu styptica cum aliqua dulcedine. In folijs uero habet binos ordines quasi punctorum aureorum. Vires habet uentrem soluentes, & bilem distrahentes.

De colocynthide. Cap. 224

Colocynthis similis est cucurbitæ rotundæ, uel malogranato. huius uero medulla, id est quod intus habet, carnosum. & semẽ uiscide uentrem purgare potest, & in plura cathartica mittitur.

B

De ruta. Cap. 225

Ruta herba est omnib. nota, utilis ualde: hæc enim stomachum erigit. & tussientibus prodest. & colli dolorem sedat. Item urinam & menstrua prouocat. partum quoq; si plus sumatur expellit.

De resina. Cap. 226

Resina est quasi lacryma herbæ. & locis quam pluribus colligitur. Verum sicca quæ est, inuenit circa nuclipinum & pytin: alia liquida circa terebinthũ, & peucẽ, & cypressum, & quam lentiscũ aliqui mastichinã esse dicunt. in Chio insula colligitur. aliæ prout diximus pluribus locis inueniuntur. communiter uero omnis resina laudatur si sit munda, perlucida, & si odorem suum pristinum seruet. Specialiter tamẽ liquidarũ optima est terebinthina. habet ẽm & candorẽ, & mũdiciẽ, & perlucet, et uitro assimilis esse debet. post mastichina recipitur, colore nõ dissimili ponticæ ceræ. itẽ siccarũ receptissima est pityina: postquã numerat peucena & nuclipinea: quam græce strobilinã dicimus. Verum omĩs resina efficaciter relaxare & remollire potest. & in usu aliquando crudæ accipiuntur, aliquando friguntur.

C

De roremarino. Cap. 227

Rosmarinus herba est fructiculus & semen dicta cachrys adsimilis spondylo. quæ herba radicẽ & folia habet quasi fœniculũ, sed asperiora, & exalbidiora, & crassiora, & ueluti thyrsum oblongũ, & ramosum: huius igitur semen, quod est breuius & uastius, cachrys dicitur. quod inde tenerius & oblongum, rosmarinus. Veruntamen efficaciter stringere & relaxare potest. unde & urinam mouet, & antidotis cõtra maligna admiscetur. & quidem cachry acrius & uiscidius.

D

De rubo. Cap. 228

Rubum omnes nouerunt: huius igitur & folia & flos & mora leuiter stringunt, unde ad uuulam & fauces euidẽter faciunt, quamuis omne profluuium idonee stringant.

De rhu. Cap. 229

Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur. aliqualiter uasta, & nigricãs. fragilis leuissime. odore & gustu amara, & leniter stringens. & si fricetur, & masticetur, fit ueluti glutinosa, & croceato colore. unde

re.unde optimum rhu est ponticum. Vires autem habet efficaciter stringentes: propter quod cum uino leuigatum, & quasi fomentum impositum, inflationẽ siccat, & uulnera glutinat, & sanguinis abundantiam reprimit, mittitur & in antidotis.

De rosa. Cap. 230

Rosam omnes nouerunt. quæ & ipsa suauiter stringit & refrigerat.

De rapa & napo. Cap. 231

Rapa omnibus nota est. huius radix comesta inflationes facit & multũ carnis: sed inutilem nutrit humorem. aqua uero in qua fuerit cocta, podagricis, & ad prægnationem optimum fomentum est: sed & ipsa contrita & imposita idem operatur. si excauetur, & accipiat oleum rosaceum, & ceræ modicum, et sic in cinere calido coquatur ita ut cerotum faciat, uulnerosos promouet & curat. Est etiam rapæ similis napus. qui similiter inflat, sed semen huius napi contra uenena potui cum uino optimo datur, uel ex mulsa contritum.

De raphano. Cap. 232

Raphanus omnibus nota est, quæ radix appellatur. radicem habet similem rapę, sed longiorem. quæ comesta ieiuno prout antidotum, magnũ est adiutoriũ sanitatis, & tutamentũ corporis. sed inflationẽ operatur, ructus fœtidos facit. & urinam mouet. uentrem relaxat. decocta aũt in cibo sumpta phthisicis prodest. & thoracem à phlegmate laborantem emendat. cortex uero eius cum aceto & melle acceptus, uomitus mouet. hydropicis & spleniticis prodest. si in modum cataplasmatis imponatur cum melle commista, etiam prodest. putredines curat. & liuores tollit. & contra uiperarũ morsus prodest. Alopecias capitis iuuat. fungos malos, aut in potu aut in cibo sumpta, compescit. Semen uero eius cum aceto datum, splenem minuit. Si in aceto & melle radix ipsa coquatur & sic gargarizetur, synanchem curat. Folia eius tunsa et imposita, omnibus articulis dolentibus prosunt.

De sarcocolla. Cap. 233

Sarcocolla est, prout aliqui aiũt, lachryma arboris quæ in Perside nascitur. Alij quidẽ fieri dicunt ex suffimẽtis æque similiter resinæ per parietes leuigando. Alij enim sarcocollã, argemonẽ herbam uocant. quàm optimã iudicamus quæ est subalbida, fragilis, sine odore, flore subrufo, folijs quasi rotundis, radice longa. quarũ sunt infirmiores quæ subrubicãt, & ad gustũ cõmista dulcedine aliquã habẽt amaritudinẽ, & dentibus presse adglutinatur. potest igitur stringere lachrymã, & quodammodo hilarẽ uisum facere. Adulteratur aũt gummi & resina, sed tactu facile deprehenditur.

De spica nardi. Cap. 234

Spica nardi ad similitudinẽ cognominata est. similis est enim spicæ frumenti. & hæc plurimas habet uelut aristas. & quasi setarũ uel capillorum fasciculus ad modũ patet. nascitur enim in India ex una radicula sine folijs. dicit tamen & syriaca, non quia in Syria legitur, sed quia montis illius in India in qua plurima inuenitur pars ad Syriam aspectat. Verum optimam diximus quæ est odoratissima, & colore subrufa, recens, & ad tactum non grauis, nec uasta, sed magis densa. hæc ergo uires habet suauiter stypticas, & leniter calfactorias.

De syrico. Cap. 235

Syricũ fit de cerusa plurimũ siccata & cribrata. coquitur aũt in patella fictili super carbones usq; quo sandycis habeat colorẽ, quod ipsum cerusę uires repræsentat. est optimũ q̃d ignis habet colorẽ.

De saluicula siue Saliunca. Cap. 236

Saluicula herbulæ genus est, quæ radiculas & folia sub floribus similibus uiolæ quàm plurima habet. quæ tota prodest. hęc refossa in modum stabularum stringitur, nascitur autem in alpibus summis, et in norica regione. quam ipsam optimam iudicamus quæ est odoratissima. cui tamen & hæc adesse oportet, ut recens, & sine sabulo sit, & quã plurimas cum ramulis suis radices habeat. illæ autem sunt uiscidissimæ. potestas igitur saluiculæ est quæ & spicæ, & si infirmior.

De sale.

Salem omnes nouerũt: colligitur autem in quibusdam littoribus & partibus maris, aut foditur, aut paratur, prout aliquibus locis in Gallia, maxime tamen in Italia uel in diuersis prouincijs. Verum est optimus sal qui ex mare fit mundus et candidus, cuius uirtus sapore ipso probatur, potẽs comedere & purgare. multis quidem rebus misceri præcipitur, cuius salis uirtus est, quod omnibus cibis admistus cõuenit, et orexim facit, fastidiũ auertit, nauseã prohibet. Quod autem foditur, est uelut uena alba & perlucida. uenas habet prout schistos, quem & nos salem armeniacum diximus.

De succo hordei. Cap. 237

Succi uirtus duplex est uel triplex. hic eadem, & si incertius, præstare potest quæ & ouum diximus facere. Vicem enim cibi & potus præstat. de hordeo ptisanas faciunt, quæ frigidã & humidam habent uirtutem, & relaxare possunt. si oleum rosaceum admisceas, febricitantes refrigerat & reparat. de hordeo immaturo succus uentrem stringit, & infrigidat, & uires acquirit. & alicæ uel oryzæ succus similiter operatur. siligo enim tritici uentrem stringit, & ardorem & corruptionem.

De stibio. Cap. 238

Stibium lapis est fulgens & splendens, nulli lapidi similis. qui in metallis inuenitur, colore assimilis plumbo. cuius est optimum quod late refulget, fragilissimum, & quod est in se mundum, lapidosum uel terrenum non continens. Vires autem habet stypticas. unde & refrigerare, & stringere, & lachrymas uelut oppilare potest.

De sandaracha. Cap. 239

Sandaracha affertur maxime à Ponto, & Capadocia, & Cilicia. et est à primo lapis igneo colore, qui in minuta cõminuitur. est ergo optima sandaracha quam florem appellamus, quæ est roseo colore, munda, uel nihil exterum admistum habens, effectu & ipsa fortiter stringens.

De sagapeno. Cap. 240

Sagapenum est lachrymæ genus quod in aliquibus locis colligitur. cuius optimũ dicimus quod

est glebulis minutis durum, colore subsimillimũ myrrhæ, gustu acri, & quasi glutinosum, odore ce parũ, recẽs, mundũ, & intus albidũ, & extrinsecus rubidum. Vires habet quę cum acrimonia uiscide laxare possunt. hoc ipsum galbano aliqui adulterant, formatis ex eo guttulis eiusdẽ magnitudinis.

De sepo. Cap. 241

Sepum omnes mollire potest duricies. de quadrupedibus optimũ est leoninũ. melius est leopardinũ. nunc melius ursinum ꝙ taurinum, uel ceruinum. caprinũ uero spissius est & siccius. & magis hircinum, uel asininum. De uolatilibus uero optimum est anserinũ. melius pullinum. Item melius phasianinum. & omnibus melius uulturinum.

De sanguine. Cap. 242

Sanguis omnibus humidus est. foris in corpore illinitus, stypticus inuenitur. & oculis prodesse comprobatur.

De syricio. Cap. 243

Syricium herbulę radix est nota ꝙ pluribus, ex albida & spissula, quę acrimonia sua & asperitate, urinam & calculum prouocat. sternutare copiose facit tunsa & cribrata & in naribus imposita.

De staphisagria. Cap. 244

Staphisagria semen est herbæ quæ florescit similiter ut uites erraticæ. & fructũ affert in folliculis uiridibus quasi ciceris triangularẽ, albũ, subrufum, gustu acerrimũ, & amarũ. Verum optima est quæ est recẽs, nigra, plena: hæc ipsa cum maximis uexationibus uiscidissime relaxat. pediculos quoque ex oleo leuigata & corpori illinita occidit.

De sepia. Cap. 245

Sepia est marinum animalculum, cuius testa & item os siccatum & repositum, leue, et candidum, & oblongum uidetur, & ad usum medicinæ facit. admiscetur autem collyrijs. & solum in mortario leuigatum, dentifricium est optimum.

De sulfure. Cap. 246

Sulfur optimum est quod uiuum appellatur, & est splendidissimum, & perlucidũ, & ueluti perunctum. Vires habet uiscide relaxantes, & plurima uitia remedicantes.

De silphio. Cap. 247

Silphium radix est, cuius lachryma laser esse diximus, et est radix pluribus nota. Virose & acriter excalfacit. & uesicã lædit. Verũ admiscetˀ antidotis & purgatorijs. & sale condita suauiter facit.

De seseli. Cap. 248

Seseli semen est herbæ quę simulatur fœniculo & anetho, crescit & grauat, & grana affert uastiora & oblongiora quam utrunq;. uerum & hoc est diureticum, & in plurima antidota mittitur. proprie tamen ad colicum dolorem facit.

De scammonio. Cap. 249

Scammonium, quod & colophonium, uel diagridium dicitur, succus est herbæ quæ à sua radice plures ramos intra se mittit, quæ nascitur & in mysia, & in colophone, & similiter, ut creditˀ, mandragoræ, aut quasi panacis radix illius inciditur, & folijs suis suppositis lachryma quę emanat excipitˀ. Verum optimum diximus scammoniũ quod est medium, leue, perlucidũ, intus nõ spissum, sed ma-

A gis prout spongia fistulosum, & splendidũ, & q̃d simul ac saliua tangitur, humorẽ lacteum & amarum ostendit. hoc igitur ipsum stomachũ quidẽ euertit, sed uentrẽ uiscide purgat. adulteratur aũt ti thymalli succo, sed ita deprehenditur, quod tithymalli succus ad gustũ minime excalefacit quodãmodo, sed urit, q̃d abest ab syncero colophonio.

De zingibere. Cap. 250

Zingiber herbulæ radix est pusilla, exalbida, leuis, & ueluti trunca. Inuenitur maxime in Troglodytis & Arabiæ partibus. & aliqui illam piperis radicem putãt. hoc ergo optimũ est quod est recentissimũ, & sine fistula ulla, quod ἄτρητον græce dicimus, odore suaui, gustu & sapore similis piperi. cuius uires plurimæ sunt, sed ꝓprie digestionẽ facit.

B et stomachũ cõfirmat et corroborat, et uẽtrẽ laxat

De styrace. Cap. 251

Styrax est lachryma arboris quæ et ipsa styrax appellatur, similis tota cydoniæ. huius igitur arboris ramuli & uirgulæ, ut uermiculi circa ipsas medullas nascuntur. à quibus inciduntur. & foramina ipsorũ scobem quasi furfur emittunt, quæ cum lachryma confiscatur. quod in modum resinæ pityinæ manat, maxime æstibus medijs, & sole candidissimo. Verum optimũ dicimus styracem qui est subrufus, & qui multum resinæ specie permanet, odore suaui & quasi melleo, & subausterus, sine humore, & leuis dum fricatur. Viribus autem potest leniter relaxare. calefacit enim, & lenit durities, & mollit. Sed adulteratur copiosa scobe

C ipsius arboris, uel etiam alterius, exinde tunsa, & cribrata, & cum melle decocta subacta, & rursus cera, et adipe reuoluta.

De symphyto. Cap. 252

Symphytum, quod aliqui anagallicum dicunt, herba est pluribus nota. cuius radix uidetˀ oblonga, cortice nigra, ad gustum subamara & glutinosa. propter q̃d ad restringuendũ sanguinẽ excreantibus datur. Viscide autem stringit & glutinat.

De spuma argenti, uel lithargyro. Cap. 253

Spuma argenti fit in metallis et purgamẽtis argenti quando conflatur. Item ex scoria quã Græci molybdęnã dicunt. aliqua ex plũbo, et ipsa coctura in speciẽ pusillorũ tribulorũ redigitur. Verum optimã dicimus quæ est colore assimilis auro, et

D usq; grauis. potest aũt aliquatenus stringere, et refrigerare, et eadẽ præstat quæ et cerusam facere dicimus, ab aliquibus uero lithargyriũ appellatur.

De sori. Cap. 254

Sori glebula est uiridis, quæ foramina habet quamplurima, dicitur et aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verũ optimũ iudicatur Aegyptiũ, id est quod ab Aegypto affertur. quod plurima habet foramina, et est fragile, et dum cõminuitur, infuscatur. gustu stypticum, et odore nauseosum sic, ut et uomitum quibusdam moueat. coquitur autem usquequo sit colore rufum. et habet uires ualde stypticas et acres. unde et alienationes continet. et uulnera quæ luxuriantur exiccat.

De stœchade. Cap. 255

Stœchas herbula est, quę ramulos emittit tenues

et

& oblongos, circa quos habet folia oblōgiora, ꝙ thymbra, sed non dissimilia. et semen minutū. tota herba est odore suaui, gustu acris & subamara. uires habet relaxantes. unde menstrua prouocat. & uitia thoracis sedat. & in antidotis miscetur. nascitur plurimum in insulis quae stoechades dicuntur.

De sapone. Cap. 256

Sapo conficitur ex seuo bubulo, uel caprino, aut ueruecino, et lixiuio cum calce. quod optimū iudicamus germanicū. est enim mundissimū, & ueluti pinguissimum. deinde gallicū. Verum omnis sapo acriter relaxare potest. et omnē sordē de corpore abstergere uel de pannis. & exiccare similiter ut nitrum uel aphronitrū. mittitur & in caustica.

De sampsucho. Cap. 257

B Sampsuchus herba est. folia & ramos habet plures & pusillos, circa terram diffusos, non dissimiles nepitae. tota herba olens est suauiter. uiribus acris & excalfactoria. & ad omnem duritiem uel rigorem ualde idonea.

De sinapi. Cap. 258

Sinapim omnes nouerunt, cuius efficacissimū est alexandrinum. habet enim uires acriter et uiscide distinguentes. propter quod uitia longinqua eliminat, eo quòd loca sanguine manātia exiccat & extinguit. & corroborat simul stomachū, quod ipsum sinapi mosano uidimus contingere.

De sertula. Cap. 259

Sertula herba est humilis, odore suaui, exalbida. flosculum habens subrufum. cuius melior habetur quae est recens, & uastior, & non nimis exal
C bida. uires autem habet leniter relaxātes. propter quod & oculorū tumorem sedat. & partibus neruosis & delicatis ex aqua multa cocta in modum fomenti trita & imposita facit.

De syro. Cap. 260

Syrum nascitur in Africa & in India, optimum tamē habetur Arabicum & huius ipsius quod est recentissimū. & plures & breues calamos habet. & si frangitur rubicundū intus apparet, redolens suauiter si fricet̃ inter manus, & gustu linguā submordens. quod uires habet acriter relaxātes, proprie quidem uesicam petit, & urinā prouocat. mittitur & in antidota quae aduersus uenena faciunt.

De scylla. Cap. 261

D Scylla radix est herbae pluribus nota. est enim colore & corticibus uasta, & cepae uel bulbo assimilis. Vires habet acerrimas & excalfacientes. unde & tussientibus & hydropicis utiliter datur. & si fricetur in corpore, magnā & intolerabilem pruriginem facit.

De scordio uel allio agresti. Cap. 262

Scordiū herbula est uirgulas mittens quadratas, rectas, & oblongas. & folia stringētia, ad gustum subamara. odore oleaginosa. flore rubicūdo. Vires habet acres, & diureticas, et ad uiperas faciētes.

De scinco. Cap. 263

Scincus animal paruulum est quod in India inuenit̃, quadrupes, & simile lacerto, sed multo maius, & longius, et uentrosum: hoc igit̃ salitur, & uenerea facit drachma una carunculae illius ex uini

A cyatho potata. Si eñ plus sumat̃, affert periculū.

De sedo. Cap. 264

Sedum herba est, quam aliqui senecionem uocant. quae in petra nascitur, & super tecta. folia enim habet uiridia, dēsa, et quercui similia, sed crassiuscula, & pinguia. Thyrsulū emittit oblongum & subrufum. capitella habet oblonga, in summo habens in modum uerticilli. Vires habet stringentes & refrigerantes. propter quod similis est plantagini, & ad eadem proficit.

De satureia. Cap. 265

Satureia ferè easdem uires habet quas & thymus. et eadem facit, & si est aliquatenus infirmior.

De spondylio. Cap. 266

Spondylium locis humidis crescit. & habet radicem albam. & assimilem radici quam in cibos mittimus, & thyrsos oblongos quasi foeniculi. folia quasi platani. semen quasi seseleos, duplex. sed candidius, & latius. & ueluti piliastrum florem album: huius igitur semen potatum bilem detrahit, & uentrem soluit acrimonia sua. regio morbo, & ad tussem, & suspiriosis uidetur prodesse.

De sisymbrio. Cap. 267

Sisymbrium est assimile mentę. latiora quidem folia habet, & odore suaui, & excalfactorium est, & diureticum, & ad apicularum, & similium animalculorum puncturam confert praesidium. semen illius potatum ad eadem facit.

De smyrnio. Cap. 268

Smyrnium est assimile apio, sed folia habet latiora, & subaureo colore, & quasi pinguia, & fortiora, redolentia cum aliqua acrimonia. ramulum & capitellū prout anethi, semen rotundū, nigrū, ferè gustu mirastrum. radicē succosam, mollem, leuem, odore suaui. cortice nigro, intus uiridem aut exalbidam, & ad gustum fauces mordentem. uires autem habet acres, & sudorem suscitantes. unde & tussientibus & suspiriosis & hydropicis & toxiosis prodest. & ad serpentum morsum facit.

De satyrio. Cap. 269

Satyrium herba est ramulū habens oblongum et purum, florem purpureū, exalbidum. folia quasi lilij, subbreuiora, & subrufa, tria uel quatuor, ad terram iacentia. radicem duplicem, quasi testiculos. quae radix potata uenerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optime curat. Est & aliud satyrium erythraicum quod assimulatur ad lini semen. uastius quidem est, & leue, & splendidum. cuius radicis cortex tenuis est & rubens. ipsa penitus alba & dulcis. Tertium quidem satyrium aliqui herbam basilicam appellāt. cuius folia sunt priori satyrio similia, sed grauiora, & leuiora, punctis asperis, nigrioribus. radix eius, pedis ursi habens similitudinē. flore aureo uel croceo: et si cum aqua uel uino fuerit trita, croceatum efficit colorem. uires habet excalfactorias. & aduersus uenena facientes. quam herbam si quis secum habuerit, ab omni genere serpentum erit securus.

De sisario. Cap. 270

Sisarium notum est omnibus. & huius radix uires habet diureticas.

De scolopendria. Cap. 271

Scolopendria similis est scolopendræ animali. In petris humidis nascitur. nec florem habet. folia ipsius in superficie uiridia sunt, sed rufa & limosa. cum aceto potata splenem curat. & extrinsecus cum uino posita iuuat. & calculos expellit. uires habet diureticas.

De scopa regia. Cap. 273

Scopa regia facile est nota omnibus. & habet radicem tenuē & oblongā, & uirgulas oblongas, & folia ex interuallo assimilia lactucæ, sed fixiora & fortiora. uires aūt habet & ipsa acres & diureticas.

De sinopide. Cap. 274

Sinopis optima est quæ in Lemno insula inuenitur. & huius ipsius quæ sphragis appellatur. In terris autem sinopis in quibusdam spelæis colligitur. & caprino sanguine in modum fermenti subigitur, & in pastillos redigitur. adhuc optima sinopis dicitur cuiuscūq; loci erit, si bene fuerit cocta. quæ est rubicūdissima, & spissa, grauis, per omnia eodē colore, & sine lapillis, quæ ex una mica plurimum humoris in similitudine sanguinis inficit. uires habet efficaciter stringentes.

De sio. Cap. 275

Sium semen est quod maxime de Assyria defertur, fusculum, oblongum, acre, & uiscide excalfactorium. propter quod ad inflationes, & rosiones stomachi, & choleræ proprie facit.

De tragacantha. Cap. 276

Tragacantha est lachryma herbæ lignosæ & spinosæ, cuius radix incisa hanc ipsam lachrymam emittit. quæ aliquatenus siccata, prius tamē q̄ indurescat, cultello in tenues laminas secatur. est ergo optima tragacantha quæ mundissima, candidissima, tenuis, lucens, recēs, & subdulcis. uires aūt habet quales sarcocolla, & aliquatenus efficaciores. magis enim stringit, plus lachrymam reprimit.

De thure. Cap. 277

Thus lachryma est arboris quæ in Arabia & in India nascitur, quæ græce libanus dicitur. Quod ergo de Arabiæ arbore manat, cādidius est. quod de India subrufum. Verum utrunq; masculum appellatur. Est & tertium minutum ualde & rufum, de quo maxime manna conficitur. erit ergo optimum thus quod masculū diximus, subrufum, rotundum, & naturaliter lene, fragile, & si pinsatur, in miculas minutas, & ut sabulum dissipatur. & quod ad ignem cito accenditur. odorem suauem & copiosum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulteratur resina pityina & gummi & thure commistis. & fit in speciem synceri thuris fortis. Idem & manna adulterant aliqui, leuigata resina pityina, uel farina, & cortice thuris, & cortice nuclei pinei: sed deprehenduntur ita, Thus enim quod resinam, uel gummi habet, si masticetur, fit quasi mastiche. et ad ignem non cito accenditur. nec talem odorem habet. Similiter et manna, et cortex, si syncera non sint, tardius et fumosius incenduntur.

De titymallo. Cap. 278

Titymallum fere tot habet uocabula quot &

A species, sed non refert. eadem autem omnium uis est. Colligitur ergo et quasi lachryma, et quasi succus. quasi lachryma sic. Singulę uirgulę prope ipsa capitella frāguntur. & sic lachryma ueluti colum quod manat, in conchulas quasi opium colligitur & siccatur. similiter & hoc est ualidissimum. Succus deinde ab ipsis folijs contusis & expressis excipitur, & eadem ratione siccatur. & est infirmior. Verum eadem facere tithymallū potest quę et elaterium facere diximus. & extra quasi psilothrum pilos tollit. & si incidat cutem, quasi causticū urit, maxime quando est recens, & dum colligitur.

De thapsia. Cap. 279

Thapsia succus est herbæ eiusdem uocabuli. quæ folia habet similia fœniculo, sed rectiora &
B uastiora, thyrsulum quasi ferula, florem uiolaceū, semen latum, radicem albam & uastam, quam qui uolet effodere, & succum illius exprimere, prius corporis sui quicquid erit nudum, ceroto liquido perungere debebit. sin minus, inflationes et pustulas circa faciem & manus patietur. Exprimitur ergo succus tapsiæ lota ipsa radice. & in pila contusa, & sic organo pressa. qui succus in mortario leuigatur, & in sole siccatur. aliqui & folia cum radice iungunt, & nimium tundunt, & exprimunt, quod est inertius. Alij autem, quod est optimum & uiscidissimum, ipsam radicem refossa terra nudant: ita tamen quod una in terra maneat, & sic eā cū ferula sua acuto scalpello incidunt, & ueluti scarificāt, & lachrymam quę manat, colligunt. Vires autem
C habet thapsia acerrimas, & in modum ignis causticas. prodest tamen longinquis uitijs, illa ratione qua & sinapismus.

De thymo. Cap. 280

Thymus herbula est humilis, & ramosa, & ramulis duris, et lignosis. quæ folia habet pusilla, & angusta, et oblonga, et subalbida. in summo capitula in speciem formicarum in se implicitarum et concurrentium. uires habet acres, et excalfactorias, et stringentes. propter quod omnibus uitijs stomachi et thoracis aptissimum est.

De thlaspi. Cap. 281

Thlaspi herbula est quæ folia habet magnitudine digiti. thyrsulum subalbidum, tenuem, et oblongum. semē assimile cartamo, et quasi patulum
D et dilatatum. uires quoq; habet acres, et relaxātes, et ueluti mordentes. unde asperitudines oculorū et cicatrices extenuat. et potatū, uentrem sursum et deorsum purgat. cum oleo leuigatum punctiones, frigora, et horrores in accessione discutit.

De trifolio. Cap. 282

Trifolium herba est omnibus nota. huius igitur folia et pota, et pro fomento imposita, uiperæ morsus remediant. Item semen illius in emplastrū mittitur. et radix in antidota. utraq; ad uenenosorum serpentum morsus facientia.

De ueratro uel elleboro. Cap. 283

Veratrum radiculæ herbæ sunt eiusdem uocabuli, exalbidæ, & oblongæ. et ab uno capitulo copiosæ, et directæ, et quæ per ætatem maiores quidem q̄ porri capitula, sed non dissimiles. quarum

optimæ

optimæ ſunt quæ aſpectu unctulę uidentur, & nõ rugoſæ. & quæ medullam tenuem habent. & guſtu magis excalfaciunt. & uomitum prouocant. tale nanq; eſt creticum. nam gallicum multũ eſt inertius. uerum omne ueratrum eſt uiſcidiſsimũ medicamentum. & fortiſsimum purgatorium in tantum, ut uenenoſum eſſe dicatur. eſt & aliud ueratrum nigrum quod magis purgat. aliqui ſecũdum ambo purgant ueratra, & elleborum dicunt.

De uiſco. *Cap.* 284

Viſcum ſuccus herbæ eſt quæ de ramis arborum excreſcit. quæ herba habet fructũ rotundum in ſpecie uuæ, pallidiuſculũ. qui fructus tunditur, & commodatur ad aquam frigidam copioſius & diligẽter, uſquequo nihil aſperum de cortice eius fructiculus habeat. ſic em̃ euadit glutinoſiſsimũ. alij quoq; in aqua coquunt, & eadẽ diligentia expurgant. uerum optimum eſt quod in quercu arbore creſcit. & quod eſt mundum, ſubuiride, purum, & quod ſi extendatur non rumpitur, ſed in ſpecie membranæ extenuatur. uires habet acres, & quæ duricies remollire poſſunt.

De uiola. *Cap.* 285

Viola ſpecies habet tres: eſt enim alba, & purpurea, & aureo colore. floresq; de radice eius excreſcũt. quibus melior habetur quæ eſt purpurea. uerũ oẽs uiſcide relaxãt. ſicut & urinã prouocant aliquãdo. & ſemen illarũ partũ expellit. & lumbricos occidit. odorẽ uero habens eſt flos ipſe ſuauẽ.

De urtica. *Cap.* 286

Vrtica eſt omnibus nota. & eſt calefactoria ualde. quapropter attrita, cum oleo uel axungia inuncta, contra frigus facit. Item potata cum uino, morbum regiũ emendat. & antidotis, quæ colicis quidem ſunt propria, admiſcetur. Item trita cum melle ſingula cochlearia diurno potui data, tumorem uentris, uel frigus ex pulmonibus conceptum ſedat. & calore ſuo omnes humores diſſoluit.

De uella. *Cap.* 287

Vella herba eſt folijs quidem minor quàm eruca. ſed non diſsimilis. flore uiolaceo. ſemen habet uelut in folliculis oblongis, ordinis ſtipati, prout naſturcij. & guſtu calefactoria eſt, ſubmordens, & uiribus relaxans. unde ad tuſſem ueterem, & ad regium morbum cum melle optime facit.

De uetonica. *Cap.* 288

Vetonica herba eſt quæ radices habet aliquatenus craſsitudine digiti. & ramulos longos, quadratos. folia quaſi quercus ſuauiter olentia. florẽ purpureũ. ſemen circa ramulos in circuitu, in modum ſpicæ, nigrum. naſcitur in pratis & mõtibus. uires habet leniter acres & diureticas.

De uite. *Cap.* 289

Vitis eſt quam omnes nouerũt, ex cuius fructu uinũ exprimitur. huius igitur folia uiridia in frontem frequenter impoſita & immutata, oculis ex rheumate dolentibus proſunt, eo ꝙ ſtipticũ & auſterum habent. Botrus uero eius maturus calidus eſt. infundit & procurat uentrem, & maxime ſi albus ſit. paſſa autem uua ardorem facit, & uentrem procurat. immaturus uero botrus uuæ, frigidus

A eſt, & uentrem ſtringit. unde & dyſentericis facit.

De uino. *Cap.* 290

Vinum omne calidum eſt. uires atq; motum corpori præſtat. eo quòd calefacit, & reſumit, & reficit omnia membra quæ ex frigore & dolore conſtricta tenentur. Vinum & oleum ſi calidum ex unguento ponatur, oportet diu perfricare quouſq; totũ corpus illud perbibat. ſimiliter & ijs quę in humeris dolore tenentur. Vinum recens, calidum minus eſt uetuſto. & uentrem procurat. Vinum album, diureticũ eſt, & toti corpori aptum. Vinum nigrum et dulce, ſanguinem nutrit. et oculis contrarium eſt. & capitis uertiginem, id eſt ſcotoſim, & corpori grauitudinem, & ſtomacho turbationem, & ſomnos graues infert. Vinum, B maxime ſi cũ modica aqua bibatur, ſaluti corporis prodeſt, eo quòd nutrit, & cuſtodire poteſt ſanitatẽ. Primo quod album eſt, magnum remedium corpori facit. unde & de ipſa aqua ratio eſt reddenda. Omnis uirtus aquæ frigida eſt, & dulcis, & humida. & febribus acutis aliquoties facit. uulneribus cancroſis ſi ſola adhibeatur perniciem infert: quia omne uulnus in corpore dulce eſſe uidetur. & tũc gaudet cancer & creſcit dum ſibi conſentiens & amplius nutriẽs incrementũ acceperit: nam cum melle & aqua iuncta, aut ex lixiuia cancer ſemper lauari præcipitur, aut cum uino & melle ſimul. Vinum autem acetum factum, incipit frigidum eſſe & ſtypticum. & non nutrit, ſed magis compeſcit. Fiũt nãq; de uino diuerſis modis proportiões C corporibus aptæ. unde mel & uinũ ſolum uentrẽ procurat & calefacit. piper uero adiunctum, id eſt cõditum plus calefacit & ſiccat. ſimiliter & urinam deducit, et corroborat ſtomachum. maxime ſi crocum modice admiſcetur. & infundit. & uentrem procurat. Sambucatum ſimiliter, & maſticatum, uentrem procurat, & cholerã rubram temperat. Roſatum infrigidat, & urinam & uentrem procurat. Abſinthinum, uentrem & choleram emũdat. Violaceum, urinam prouocat. plus ſtomachum corroborat. & lumbricos excludit.

De xylobalſamo. *Cap.* 291

Xylobalſamum ramuli ſunt arboris quæ balſamus dicitur, tenues, exalbidi, ſuauiter olentes, guſtu & uiribus acres, & calfactorij, & relaxantes.

D *De xylocinnamo.* *Cap.* 292

Xylocinnamum eſt aſsimile aſpectu cinnami, ſed craſsius, & longius, & quodammodo lignoſum, ſed uiribus & odore infirmius. & ad eadem ſumitur, & eadem præſtat.

De iride. *Cap.* 293

Iris ad ſimilitudinem iridis quam in cœlo uidemus dicitur, & hinc cognominatur. quomodo enim illa plures & diſsimiles habet colores, ſic hæc & uarios & differentes mittit flores. Aliqui enim ſunt albi. aliqui cœrulei. & aliqui purpurei. Verũ folia habet ſimilia gladiolo. ſed maiora, & latiora, & pinguiora. Ramulos quoq;, & ipſas ſimiliter radices nodoſas, duras, ſuauiter olentes in modum uiolæ. quarum optima eſt iris illyrica & macedonica: eſt enim ſpiſſa, & breuis, & non calida, fragi-

lis,& ſubruſa,odore ſuauiſsima. & guſtu linguam uiſcide excalfacit. & dum tunditur ſternutare facit.ab iſtis africana laudatur,quæ colore eſt candidior, & guſtu amara. Si uero tempore relinquantur & quaſi ſeneſcāt, fiunt quaſi uermiculoſæ, ſed odore ſuauiores. poſſunt quidem excalfacere ſuauiter.& uulnera concaua late replere.

De hyoſcyamo. Cap. 294

Hyoſcyamus eſt quē aliqui latriculi dicunt: herba omnibus nota. quæ ſpecies habet tres. eſt enim quæ ſemē & florē albū habet. quæ utrunq; nigrū queq; uehemētius uelut purpureū maxime. q̄d eligimus: quod quidē folijs & cauliculis nō multū uires habet refrigerātes, & ſtringētes, & marcorē faciētes. quapropter ſuccus ex folijs & cauliculis dū adhuc ſunt uirides exprimitur & ſiccatur. & ſimiliter ut opiū in antidotis & collyrijs mittitur. & eodē modo omnē dolorē cōpeſcit. Aliqui uero eum interficere dicunt ſi bibatur, & eſſe uenenoſum.

De œſypo. Cap. 295

Oeſypus eſt quaſi ſordes & ſuccus lanarum ſuccidarum. qui hac ratione colligitur. Lanas ſuccidas ſordidiſsimas & iam mox detonſas mittimus in uaſe quod habeat calidā aquam. & aquam ſuccendimus ut aliquantulum ferueat. deinde refrigeramus. & quod ſupernatat in modum pinguaminis, abradimus manu, & in uaſe ſtanneo abſtergimus. & ſic ipſum uas aqua pluuiali implemus, & opertū tenui linteo in ſole ponimus: & rurſus delimpidamus. & tunc œſipum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed ſtatim deprehenditur, eo quod ſyncerus œſypus reſeruat ſuccidum lanæ. & ſi ma-

A nibus fricetur, in ſimilitudinem ceruſæ efficitur.

De hyſopo herba. Cap. 296

Hyſſopum herba eſt. eſt uero erraticum & hortulanum. Verum omne hyſſopum facile notū eſt. & habet uires acres & calefactorias. unde tuſsientibus & ſuſpirioſis prodeſt. & lumbricos expellit.

De hypociſthide. Cap. 297

Hypociſthis herba eſt, quæ naſcit̄ ſubruſa. huius ſuccus exprimitur, & reponitur, nō diſsimilis acacię. ſed mollior tactu, & effectu uiſcidior. ſtringit em̄ uehemētiſsime. unde uētris ꝓfluuiū, & ſanguinis abūdātiā reprimit, et ſine mora prębet effectū.

De hyperico. Cap. 298

Hypericum herba eſt, quæ ramulos habet plures, tenues & oblongos. colore ſubruſo. folia ſimilia rutæ, florem tenuem, & aureo colore. uel eſt ſimilis uiolæ. ſemen nigrum, in forma hordei. Vires B habet acriter ſtringentes, potatumq; iſchiadicos emendat, & urinam prouocat, uentrem ſtringit, & pro fomento poſita, combuſta ſanat.

De hyacintho. Cap. 299

Hyacinthus thyrſulū habet leuem. florem purpureum. folia & radices quaſi bulbi. tota herba uiribus & effectu ſtyptica eſt ualde.

Epilogus.

Hæc ſunt frater chariſsime Paterniane quæ memoriæ noſtræ ſubuenire potuerūt. & quæ partim ipſi probauimus, & quæ experti ſumus, & apud antiquos & receptiſsimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinantiſsima diligen C tia curabis omnia examinare, & etiā ſingulas res cum ſua ſcriptura comparare, ideo, ut ſi quis poſt auctorum lectiones ad hanc fuerit conuerſus ſcripturam, in nullo poſsit reprobus inueniri.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE VIRTVTE CENTAVREAE.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Caput 1. De intentione libri. 2. Species centaurij. 3. Succus eius quomodo extrahatur & conſeruetur. 4. De uiribus eius in genere. 5. Et deinceps ad finē uſq;, de uiribus eius particulatim, Ad paſsiones capitis, oculorū, auriū, nariū, oris & partiū eius: Ad liuores oculorum, pudenda, anum, ungues: Ad ſudores, eryſipelas & exanthemata: Ad herpetem, combuſtionem ignis, ulcera chronica, plagas, apoſtemata inciſa, & beſtias uenenoſas.

EGO uidi frater mi Papia ſicut Themiſtius famoſus magiſter narrabat de arnogloſſa: quod reuera incredibilia exiſtimantur eſſe quæcunq; de centaurea uolo narrare: ita multas & difficiles paſsiones curat. Sed ſi non credideris mihi, & probare uolueris quam uirtutem habet, nō decredes. ſed miraberis de eius ſucco, ſicut de nullo alio pharmacorum. Nihil enim eſt propè dixerim inuenire euidētius, & ad multa utilius centaurea. fortaſsis autem non erit iniuſtum, illis qui liberaliter eius experientiā oſtenderunt præbere grates.

D ſic enim à certa notitia uteris hoc pharmaco, cogitans quod non ſunt ſolummodo pronunciationes ea quæ dicuntur, cum ſint iam ad actum producta. Apollonius igitur ſenex, unus uirorum qui ualde erant approbati in Roma, cuius magiſter fuit expertus medicus, utebatur hoc pharmaco in multis aduerſitatibus, & per deum miratus ſum de ipſo in circumambulatione. plurimum enim propter hoc circumambulabam cum ipſo. cumq; quendam morſum à cane rabido curaret præſente me, & deridente, & dicente nunc non habes uti centaurea, conuerſus ad famulum, ait da mihi pixidem. cumq; dediſſet ei, uidens eum de pixide accipientem de pharmaco, primo quidem putabam & ipſum deridere. erat enim maxime ſimplex homo. poſtquam autem uidi curam facere de ipſa,

multum

multũ miratus fui de succo: & exinde diligens inquisitor factus sum de ipsa, ut dicta antiquorũ per currere. & eorũ qui secundũ nos plurimos medicorũ interrogarẽ de ipsa si aliquod nouũ haberẽt dicere: nihil minus omnia aggregãs, iudicaui scribere tibi de ipsa, ut nihil tibi deficeret eorũ quæ à nobis cognita sunt. Hæc quidẽ in tantũ dicta sint.

De speciebus centaureæ, & notificatione earum. Cap. 2

Centaureæ autẽ sunt species duæ. & secundum ueritatẽ ita est ut Crateuas dicit in tertio libro eorum quæ eradicant. Vna quarum folia habet sicut lapathium hortulanũ, minora tamẽ. in circuitu autem sunt scissa sicut serra. caulem autẽ habet sicut trium palmorũ. opũ uero habet rubrũ. in summitate uero eius caput laminiginosum cancro marino simile. radicẽ aũt habet solidã & crassam. Et est in gustu dulcis & subacris. nascitur uero in locis altis, & aliquando in planicie, & in locis quæ aspiciuntur à sole. hæc quidẽ centaurea solida dicitur. Altera uero, subtilis centaurea dicitur. nominatur aũt ab aliquibus limnesia. magna igitur centaurea fruticosa est, & in pratis nascens. Parua uero est unius palmi. ramos habens paruos. & flores paruos. radicẽ uero omnino subtilissimã & debilem, & in gustu est amara sicut absinthium. nascitur autem maxime in locis stagnosis & paludosis.

De modo succationis, seu extractionis, & conseruationis succi centaureæ. Cap. 3

Est autem sermo hic de ultima. succatur autem sicut et alia quæ prædicta est, modo tali. Lebes proponitur magnus, sicut quando fit hepsema, id est uinũ coctũ. & ponitur centaurea minor, ut plurimum tempore quo uigent oporę: & aqua superinfunditur tanta, quanta sufficit continere herbã. & tunc supponitur ignis, & coquit herba sufficienter. demum postq̃ bene cocta fuerit, ut uirtus tota sit emissa in aqua, aufertur centaurea, & exprimit. & mensuratur decoctio. et tertia pars hepsematis, id est uini cocti superinfundit ei. et coquitur quousq̃ habeat spissitudinẽ mellis. Ego autẽ, sicut prędictus senex, coxi eam in lebete, & auferens & exprimens incisi eam. & iterum coxi in aqua. deinde exprimens & colans mensuraui. & iunxi uini dulcis decocti optimi tertiã partẽ. & coxi quousq̃ habuit consistentiã. & feci ualde fortiorẽ huiusmodi confectionẽ. & ille senex laudauit. fit autẽ & absq̃ aqua huiusmodi herba incisa et expressa. Et fit etiam de flore eius succus, inciso eo et expresso. & cõfert in ophthalmijs. Oportet uero attẽdere in decoctione ne induretur. post hoc autẽ dimitte infrigidari. & repone in uase. & obtura diligenter.

De natura succi centaureæ, & eius conseruatione & utilitate. Cap. 4

Est autem huius succus, ut sensibiliter est dicere, stypticus, & siccatiuus, & calefactiuus, cum uirtute immanifesta operans, quam non est possibile exponere uerbo, neq̃ ad excogitationem uenire, ita est utilis ad multa.

Ad passiones capitis. Cap. 5

Cõfert enim dolori capitis qui fit propter multam adustionem solis, uel uini meri potationem, quando permiscetur cum aceto & ungitur. Confert etiã ad sudores capitis, permistus cum uino, et unctus abraso capite. Iuuat etiam ulcuscula quę fiunt in capite spissa & parua & rubicunda paruis papillis similia: & phygethla spissa & parua & rubicunda: permistus cum aqua & unctus abraso capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraso & prælauato capite cum aqua salsa.

Ad passiones oculorum. Cap. 6

Confert etiam ad cancros oculorum asperatos, & ad pruritum oculorum, & cicatrices albas, & caligines, & sycoses. & communiter ad omnes antiquas dispositiones oculorũ. Mitigat etiam phlegmonas oculorum & dolores quando ungitur desuper, & rubicundos & sanguinosos oculos sine phlegmone si ungatur cum aqua. & similiter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad passiones aurium. Cap. 7

Mitigat etiã aures phlegmone laborãtes & dolentes, si apponatur in quantitate lentis cum aqua rosata uel uino. Sanat etiam ulcera quæ sunt in auribus, cũ uino. Et etiã cõfert auribus sanie manantibus, & humidis, & fœtidis, si cũ uino austero colluantur, & postea cũ uino solo. Confert etiã ad sonitus auriũ, permista cũ aceto & infusa. & ad difficultatẽ auditus cũ succo raphanidis. Iuuat etiã ad pulices & cimices. & consequenter ad omnia alia quæ ingrediunt ad porũ auditus, cũ aceto permista: proprie uero ad cimices cũ oleo. Mitigat etiã phlegmonas quæ fiunt in poro auditus in superficie, & rubores, & quassationes aurium, cum uino.

Ad passiones narium. Cap. 8

Confert etiam ad narium ulcerationes, & putredines, & fœtores, cum aceto. et sistit fluxũ sanguinis narium cum aceto permista, et cum lixiuio posita. Iuuat etiam fracturas narium, ungendo narem quæ patitur, ab intra et ab extra.

Ad passiones oris & partium eius. Cap. 9

Confert etiam ulcerationi oris, si ungatur cum aqua. et alcolis tam albis q̃ nigris, in pueris quidẽ cum aqua, in perfectis uero cũ uino austero colluta. Confert autẽ putredinibus oris, et depascentijs malignis, si colluatur cum uino, et ungatur. Iuuat etiam os humidum et fœtidum, si colluat cum aceto. Prodest etiã scissurę labiorũ, et gingiuis diu sanguinolentis, et tumidis, et phlegmone laborantibus, et ulceratis, et corrosis: et etiam eis quæ pungunt in productione dentium, si colluatur cum uino, et ungatur. Confert etiã ad parulidas et epulidas, quæ sunt tumores gingiuarum, et paristhmia phlegmone conflictantia. et cõmuniter ad palatum et radicem linguæ cum aqua generose. Iuuat etiam synanchicos, si ungatur cum aqua. et similiter confert ad escharas paristhmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiã cionida seu uuulam dislocatam, uel relaxatam, uel phlegmone affectam, cum aqua. Cõfert etiã post chirurgiam cionidi, si ungatur cum aqua hoc pharmacum.

Ad liuiditates oculorum. Cap. 10

Tollit etiam hypopia, id est liuiditates quæ fiunt

in oculis. & alias liuiditates recentes oculorũ. seu sanguinem mortuum, permista cum aqua & uncta, fascia super apposita.

Ad pudenda. Cap. 11

Competit etiã pudendorũ & oschei ulceribus, uncta cum uino. confert etiã rhagadijs, & thymis, & phlegmonẽ patiẽtibus pudendorũ, uncta cum aqua. & annadibus pudendorũ cum uino. Generose etiã operatur & in depascentijs & nigroribus qui circa pudendum. & in extremitate uirgæ, quæ dicitur glans. usus autem in his est diuersus. Accipitur enim de succo tantum quantum est nux: & de uino cyathus unus uel duo. & feruent simul. & de hoc colluitur locus quolibet die: deinde superapponitur ab extra hydromeli. Non oportet autẽ pudendũ trahere deorsum ut fluant liquores. sed apprehendatur cũ ligaturis, sicut multi medicorũ apprehẽdunt & ligãt: ita enim ualde multos uidi curatos ab illo sene. & ego ipse curaui nõ paucos.

Ad anum. Cap. 12

Mitigat etiã sufficiẽter & phlegmonas ani cũ uino. & ulcerationes eius cum aqua. & quassationes eius, uel depascẽtias, uel putredines, cũ uino. Confert etiã exitui ani colluta cũ aceto, demũ uncta.

Ad ungues. Cap. 13

Confert etiam quassatis unguibus & apostematis, superligata fascia.

Ad sudores, erysipelas & exflorationes. Cap. 14

Totũ aũt corpus iuuat ad sudores, cum uino. & ad erysipelas cũ uino. et ad exflorationes similiter.

Ad herpetem. Cap. 15

Sistit etiam herpetas depascentes seu ambulationes, cum aceto. eos autẽ qui non sunt depascentes, cum aqua. delet etiã impetigines, cum aceto.

Ad combustionem ignis. Cap. 16

Confert etiam combustis ab igne, cum uino, absq; superligatione, absterso prius loco cũ spongia infusa in uino.

Ad ulcera chronica. Cap. 17

Confert etiam chronicis & antiquis ulceribus, uncta cum uino. in corrosis uero, cum aceto. & in putridis similiter. Vsus autem fuit Apollonius in gangrena cum aqua. & circumcharaxauit locũ, ut ipse dixit. ego enim non uidi. sed credidi huic uiro, multum enim erat ueridicus.

Ad plagas. Cap. 18

Maximum autem est hæc succositas pharmacum ad omnes plagas. plagarum autem aliæ sunt superficiales, & aliæ profundæ. at superficialium aliæ quidem sunt in diuisione sola, aliæ in quassatione, aliæ in aposyrmate, aliẹ uero usq; quo emittitur os. ad hæc autem omnia excellens pharmacum est cẽtaurea. quia uero diuersus est usus eius, redeo ad eum. In omnibus igitur superficialibus, ungitur cum aqua. uel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis uero, cum licinio cũ melle, & superappositione fasciæ. qui modus etiam confert quando fuerit scissio usq; ad ossa. Vidi enim ego tertiam partem cutis capitis aposyrma pati: & curari illo modo per dies septem. & aliquando nouem, & aliquan-

A do undecim. habet autẽ proprietatẽ hoc pharmacum non colligendi humiditates. Iuuat etiam per modum collyrij in plagis in quibus denudatũ est os & non est magna diuisio. colligens enim tu labia uulneris, immitte pharmacum, & ad cõsolidationem ducet. & si suturam feceris, fasciam de panno uel corio pone in septẽ uel nouẽ uel quatuordecim diebus. & fomẽtes cum spongia. In sagittis autẽ, & aculeis, & calamis, oportet immittere hoc pharmacũ superaposita fascia. In percussionibus uero gladij, sicut in duellantibus, ponatur in fascia de corio, fomentato loco prius cum spongia infusa in oxalme, id est aqua salsa & aceto. & tũc utendo centaurea cum melle, dimittendo usq; ad quatuor dies. Iuuat autem & in chirurgia, quando cõsolidare uoluerimus, posita in fascia, sicut in colo- B bomatibus, & atheromatibus, & fauis, & adipiminibus, & scrophulis, uel aliquo tali. confert etiã & acrochordonibus, & similibus, unctis per fasciã. consolidat etiam plenas plagas cum melle mista. Ego autem usus fui in cura duellionum hoc pharmaco, proijciens fascias & ligaturas. & utens hoc pharmaco solo usq; ad consolidationem.

Ad apostemata incisa. Cap. 19

Summe etiam confert in apostematibus incisis paruis & multis diuisionibus, propter decorem, aut magnitudinem, uel loci ineptitudinem. quando igitur utemur in apostematibus ut dictum est multis aut paruis incisionibus, tribus aut quatuor diebus exugẽtes cum aqua salsa & aceto, diligen- C ter inungimus centauream cum melle.

Ad feras uenenosas. Cap. 20

Confert etiam & in feris uenenosis interficientibus, & non interficientibus. in apum quidem & incisiuorum morsibus, uncta cum uino. in reliquorum uero sicut & hydri, & cerastæ, & aspidis, & araneæ, & scorpionis, & turturis marinæ, & mygales, & hammodytæ, & amphisbenæ, et basilisci, & dryini aquatilis, & prasii, & scolopendræ, & ascalabotæ, & canis omnis, & proprie rabiosi, & leopardi, & crocodili, & similium. usus autem est diuersus. statim enim quod plaga facta est uel mordificatio, scarificare oportet eum qui in circuitu est locum. & in ipso loco qui patitur facere unam diuisionem profundam. & sic mulgere & educe- D re humorem. deinde in plaga superponere collyrium. & desuper fasciam de corio. & soluere per dies octo aut quatuordecim ad plurimum, & uino abstergere infuso in spongia. aquam uero non oportet adducere, & maxime in morsis à cane. quinimo abstinere oportet à balneo usq; ad annũ ex omni aqua. Vlcus autem in morsis à cane rabido custodimus inconsolidatum tempore multo, sicut multi medicorum faciunt. secundum ueritatem tamen permittendum est consolidari sicut & alia ulcera in proprijs temporibus. Ita enim & Apollonius curauit quendam genere gallicũ, morsum à cane rabido. & ego curaui quendam iuuenem, dans bibendum pharmacũ istud. & aliquando ex superabũdanti cum oxymelite. In omnibus autem quæ œdemate intumescunt, per excellentiam

tiam confert, si ungatur cum ouo. Mitigare enim & replere natum est in omnibus extrinsecis. Tusses etiam mitigare uidi datum in fabæ magnitudine cum aqua, & stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiam choleram cum melicrato. & soluit crassos & uiscosos humores, in quantitate auellanæ cum aqua. Iuuat etiam asthmaticos, & orthopnoicos, in quantitate auellanæ datum cum oxymelite. Confert etiam ad ruptiones & uulsiones. & similiter curat spleniticos, in quantitate fabę ægyptiacæ datum cum aqua. Iuuat etiã empyicos, in eadem magnitudine datũ cum aqua. & hydropicos in eadem similiter. Confert etiam dysentericis in quibus requiritur stypticatio & retẽtio. Con-

A fert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cum aqua. & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato. operatur etiam in hydropicis, si inungatur cum uino, & bibatur cum aqua, uel hydromelite in quantitate modica. Iuuat etiã matricem, & orificium eius, quando phlegmone laborat, si inungatur cum uino. & similiter ulcera eius. Si autem nigræ fiant, & putre fiant, uel sint depascentia, oportet ut uino & alumine colluantur. Mundificat autem & matricem immundam, in quantitate unius auellanæ cum aqua. bonum etiam est in collutionibus mulierum quidem cõmuniter, proprie uero matricis. Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

CL. GALENO ASCITVS LIBER DE CATHARTICIS.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

PROOEMIVM.

QVONIAM cognouimus qualiter Hippocrates de augmento humorũ locutus est, nunc demum introduco medicũ qui de uirtute catharticorum locutus est, ut prędictos humores possit examinare: & expellere quę nocua sunt corpori. primum considerando quomodo Erasistratus Homeri uersus cãtabat. & Hippocratis libros amore medicinæ per diuersas ciuitates, prouincias, & singulas regiones proficiscens, experimento cognoscit collegisse, & artificiose uitã & theoremata consummasse: et quomodo ordinando nobis medicinam derelictã, uoluisset perquirere ut posteris traderet. his omissis oportet nos cõmoderare ordinẽ disciplinę: ut hi qui post nos huiusmodi artis fuerint rectores, correctius teneant ea quæ ab eodem uidentur esse composita. Fuit igitur solicitudo non tantum mihi, sed etiam multis desiderantibus gloriam, ut de catharticis scriptis aliqua traderent, & propter senectutis obliuionẽ thesaurizarent sequentibus, purgationumq; genera & uirtutes & usus eorum diligenti solicitudine traderent. Dicendum est ergo in primis de cathartici uirtute, & officio eius. Ait Hippocrates, graciles, & facile uomentes sursum purgare conuenit, uitantes hyemem. difficile autem & mediocrassos deorsum, æstatem uitantes. Melancholicũ ergo humorẽ deorsum purgare eadem ratione cõtraria apponentes, transitoriam uitã opponentes mihi: quia multũ laborauit ad explicandũ artẽ medicinæ. sed de catharticis tacuit, & nihil inde expo-

suit. nam si salutare esse cõspiceret, utiq; de his nequaquã reticeret, quod ille se fecisse cõmemorat. sed eius bibliothecã Romæ arsisse cognouimus, & librũ ipsum ibi crematum non dubitamus. pro qua re liber de catharticis ab eo scriptus non inue-
C nitur, quem uobis scriptum tradere conamur.

De generibus catharticorum. Cap. 1

Catharticorum uero genera tria esse scripserũt physici. Primum trahendi, Secundum euacuandi, Tertium purgandi habet facultatem. Et ex his tribus diffinitionibus, una quidem à loco, Altera à quantitate, Tertia à qualitate. A loco quidem, declaratur locus ab eo quod trahitur: quantitate ex eo quod euacuatur: qualitate ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito, quærendum est de significatione trahentis: habet nanq; genus tractionis, sicut à physicis dicit, contemplatiuã esse suam similitudinem cui comparari potest, sicut & euacuans, & purgans. Trahens uero simile est magne-
D ti lapidi ferrũ trahenti ad se, & sicut ceruus serpentem de cauernis naribus educit. Similiter purgatio à simili fit, & à contrario. A simili, quando lacticinia mucos aquosos, & tenue phlegma purgant. A cõtrario, quãdo colocynthis & elleborus phlegma purgat. Virtus nanq; quæ ad se trahit, dicitur græce helctice. quæ autem educit, epispastice uocatur. attrahens adiutorium fit, quãdo sanguis de naribus fluit. & quando uentosæ hypochondrijs imponuntur. Nunc quidem iam diximus omnem detractionem, medicinæ esse calidæ & humidæ, dicentes quòd dulcia sola, omnia secundum qualitatem suæ dulcedinis tanto plus calore participant, quanto dulciora fuerint. & quanto minus dulcia, tãto frigidiora. & ideo phlegma aquosum & magis tenue educit detractio.

De aloe. Cap. 2

Aloe igitur in se habet aliquid cathartici, sed humorum non est purgatorium. sed stercus & choleram purgat. quare falluntur qui dicunt aloen non esse amaram & stypticæ uirtutis. apta est ergo stomacho. et choleram de uentre et intestinis educit, & non de alio. hæc ergo irritationē uentris, & depositionem per naturalem meatum facit. bene ergo antiqui ad similitudinē cholerici de uentre uel intestinis humores esse purgandos dixerūt. & eos stercora esse diffinierunt.

De colocynthide, scammonia, epithymo, & elleboro. Cap. 3

Colocynthis uero in tertio gradu est calida & sicca: scammonia autem in primo gradu ponitur. nihil ergo erit admirandum, si aloe frigidæ & calidæ temperantiæ sit, & condensatoriæ, & extenuatoriæ. Veniamus igitur ad epithymū & elleborū. ergo cathartica sunt, & melancholicū purgant humorem. nam calidæ & siccæ sunt temperantiæ. Intelligere iam debes ꝙ duplex est siccitas in eis. & una pars ignea. & extenuatoria sunt natura. frangendi nanqꝫ & incidendi pinguem habent facultatem. & enim elleborus & epithymum tenui & calida natura consistunt. & frigidam & terrestrem habent substantiam, id est humorem purgant melancholicum. & à contrario medicinæ.

De catharticis purgantibus superiorem uentrem. Cap. 4

Quærendum est quæ qualitates medicaminum superiorem purgent uentrem, & quæ inferiorem. Nam quæcunqꝫ medicaminum calidæ & siccæ & ignitæ substantiæ uel spiritus compositæ sunt, hęc per uomitum purgant uentrem. ex quibus primū est elleborus albus. & quæcunqꝫ terrestri substantia participant, inferiorē purgant uentrem, ut sunt lepis, colocynthis, & elleborus niger. & quæcunque admista, scilicet aere spirituali & terrestri grauitate, hæc superiorem purgant uentrem & inferiorē. & ꝙ colocynthis caput purget, experimento testamur. quia lenis est, & lanuginosa, & tumentiua. & ideo purgat superiora. & si datur ℥.i. cum mulsa, ex capite purgat phlegma. & eadem ratione cætera cathartica perpenduntur: quæ à multis per longum tempus inuenta sunt sapiētibus. Nūc autē quia de catharticis & purgatorijs disputare statuimus: In primis quę purgant cholerā rubram quærendum est. Ergo purgat choleram scammonia, agaricum, aloe, succus herbę heliotropij. Phlegma educit coccus cnidius, lacterida, euphorbiū, colocynthis, elleborus albus. Nigram uero choleram purgat epithymum, polypodium, niger elleborus, & prasii succus. Sanguinē educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, liliphagus. & hoc ad exemplum proposuimus, ut quis amator bonorum operum qui ad hæc arcana desiderauit accedere, ex his quæ proposita sunt cætera doceat cognoscere. Mihi autē tempus est ad alias passiones transire, id est locales. & per singula loca cathartici operationes exponere. Oculis nanqꝫ adhibenda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica autē lateri, thoraci, uentri superiori, & intestinis superioribus, hepati &

A simæ eius parti, & spleni. Cæterum oculi purgantur per lachrymas, per nares, per mucos. Os, per phlegma & saliuam. Mamillæ, per lac. Thorax, per tussim & sputum. De stomacho uero educuntur cibus, & phlegma, & omnes humores, & cibi indigesti, & lumbrici rotundi. Ex hepate & simo eius, humores per uentrem educendi sunt, ex gibbo autem, per urinas. De splene uero, humor melancholicus, & sanguis fæculētus. De renibus, sanguinis superfluitas, & lapidum imminens periculum. Ex matrice, sanguinis ichores. De uesica, urina. Ex maioribus intestinis, scybala, & lumbrici lati. De extremo intestino, ascarides. De cute, corporis pediculi, & lendes, & sudores. Sed & sanguinis fluxum ex matrice factum uentosa in mamillis posita restringit. & phlebotomia in contraria

B parte facta. & sæpius irrationabiles impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus. & qui fiunt ex naribus. purgare autem uolentibus, per phlebotomiam adhibendum est adiutorium. & considerandum est quantū sit materia in purgandis. sed hæc purgatio catharticorum purgationi compaginatur, & compatitur quid modice, sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, & electrum fricatū paleas, & ceruus spiritu suo serpentem de cauernis, & serpēs spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum. & ostendamus non solum compatientes rationes extrahere, sed ipsa utiqꝫ medicamenta de capite, & thorace, & pulmone, & hepate, & stomacho, & renibus, & uesica, & arteria, &

C neruis quæ optima sunt, extrahunt. & siquis se approximauerit naturæ cogitando, uidebit non solum propriam in humoribus habere uirtutē proposita medicamenta, sed in partibus membrorum corporis prædictum ministerium medicamentorum faciunt uirtutes. Quidam autem nos culpantes directo extenso supercilio, directi sunt ad falaciam, ut dicant cathartica experimenta longa esse ab experimento. Etenim naturalem cognitionem admittentes facti sunt hęretici male intelligendo. & non discernentes uirtutem & naturam splenis, & renum operationes, confitentur utiqꝫ dicentes quod esset talis materia medicaminum quæ has possit habere uirtutes. Si autem uerū est, sicut uerum constat esse, ut aliqua expedientia credantur

D esse localia medicamenta, in hepatis passiones festinanter adhibenda sunt adiutoria, & natibus similiter, & in collo, & in intestino, & uesica, & splene quod ad hoc fuerit utile, neqꝫ medicamē ad patientes locos adhiberi potest. sed æqualiter singula suum præbere beneficium. Ex quibus manifestum est quæ sunt medicamēta ad humores uel ad corporis membra expedientia. nam si non est admirandum quod alia sunt coprotica, id est tantum stercora mouētia. alia hydragoga, id est humores liquidos & tenues & aquosos educētia, spissos humores non deponentia. alia uero cholerā rubram. alia autē nigram. alia phlegma. alia sanguinē sunt deponentia. et cum alia caput purgent, alia thoracem, alia pulmonem, alia hepar, alia splenem, quædam etiā in uentrem purgent humores, quædam

renes, quædam uesicam, quædam matrices, quædam intestina tenuia & arterias, & neruos, & musculos, & quæ horum omnia sunt purgatoria, diuersas habent uirtutes, disce si potes species eorū quæ experta sunt ad purgandum superiorem uentrem, & eorum quæ ad inferiorem.

De simplicibus medicinis. Cap. 5

Volo igitur dicere de simplicibus medicamentis quæ Græci hapla uocant. Ergo colocynthis caput purgat, & phlegma. scammonia autē, corpus superius & inferius, & caput, & phlegma cū cholera. quia natura eius calida & sicca tenuem habet substantiam, generans tractoriam uirtutē. Siquis igitur simplicia medicamenta scire desiderat, requirat, & inueniet uirtutem suam in primo gradu esse calidam, & acutissimam ad purgandum. lacterida econtra purgatoria est phlegmatici humoris, semen eius moderate in gustu est dulce. & dictum est dulcia mediocriter esse frigida.

Oculorum cenotica, quæ ex oculis lachrymas educunt. Cap. 6

Oleum amygdalinum, nucinum, & laurinum, & anethinū, opobalsamum, centaurea, succus rutæ, succus chelidoniæ, cepæ, castorium, chalcanthum, stypteria, sinapis, ammoniacū, mel, crocus, & alia plurima. sicut in dinamidijs diximus, oportet prius per catharticum corpus purgare.

Aurium cenotica. Cap. 7

Aures purgat mel, uinū, oleū nucinū, & amygdalinū, cepæ succus cū adipe plurimo, aphronitrū cum melle & aceto, hydromeli & acetum, nitrum mistum cum uino, oleum roseum, succus betæ.

Narium cenotica. Cap. 8

Purgat enim nares succus betæ, cepæ, elateriū, piper nigrū, sinapis, pyrethrū, hyssopus, thymus, elleborus albus, strutium, euphorbium, cardamomum. Purgat caput per os staphisagria, piper, sinapis, pyrethrum, hyssopus, thymus, & alia plurima quæ in dinamidijs scripta sunt, & gargarismata. Lac in mamillis reuocat ptisana, semen fœniculi.

De purgantibus pulmonem & thoracem. Cap. 9

Pulmonis & thoracis cenotica. Purgant pulmonem et precordia daucus, papauer nigrum, semen lini, thymus, anisum, piper, costum, sulphur, scylla, amygdalæ, iris, mel, orobū, prasium, capita porri, & alia plurima quæ in dinamidijs possunt reperiri. Est autem confectio ad purgandum experta. Styracis, terebinthinæ, sandarachæ, mastiches, medullæ ceruinæ ana ʒ. i. Iuuat stomachicos, pleuriticos, phthisicos, & omnem tussem.

Superiorum uentris cenotica. Cap. 10

Vomitū facit cedri cortex cū oxymelite. Sinapis cū mulsa, elleborus albus, ireos puluis cum mulsa.

Intestinorum tenuium cenotica. Cap. 11

Purgat nanq; in intestinis crudos humores, & indigestibiles cibos, & lumbricos rotūdos excludit semen tithymalli, & opos eius cum caricis, aut cū dactylis comestus, iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloe, absinthium, abrotanum, & alia quæ in alijs commemorauimus.

Hepatis simorum cenotica. Cap. 12

Purgat ea polipodium, lacterida, canubea cum absinthio & lupinorum apozemate.

Hepatis gibborum cenotica. Cap. 13

Purgat nardus celtica, squinantū, agaricū, gētiana, absinthium, peucedanū, opobalsamū, myrtus.

Splenis cenotica. Cap. 14

Purgat splenē elleborus niger, epithymū, polypodium, agaricū, capparis cortex, scolopendria.

Renum cenotica. Cap. 15

Purgat renes apij semen, fœniculi semen, daucus, asarus, squinantum, sanguis hircinus, graminis decoctio.

Matricis cenotica. Cap. 16

Sanguinem educit pessarium cinnamomi, sabina, calamus aromaticus, absinthij decoctio, artemisia, dictamnum, elleborus niger, sicut in dinamidijs continetur.

De prouocantibus menstrua. Cap. 17

Per impositiones prouocant menstrua calamus aromaticus, castorium, lupinorum decoctio, ruta, piper, melanthium, balsamum, pæonia, artemisia, dictamnum, lapathij radicum decoctio.

Vesicæ cenotica. Cap. 18

Euacuant & purgant uesicam asarum, apozema acori, amygdalæ amaræ, absinthium ponticū, semen balsami, bryonia, pæonia, semen liquiritiæ, pulegium, dictamnum, dracontij radices.

Renum & uesicæ lapidis cenotica. Cap. 19

Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium, semen fœniculi, amygdalæ amaræ, lapathij radicum decoctio, lini semen, saxifraga, electrum, id est succinū, sanguis hircorum, semen olerisatri.

Scybalorum cenotica. Cap. 20

Sūt mel, sal, fœnigræci decoctio, maluæ decoctio.

Ventris cenotica. Cap. 21

Aloem & salem cum melle coquas & subijce.

Aliud mirabile medicamen. Cap. 22

Myrtæ, ceparum succi ana ʒ. i. mellis ʒ. ij. In trul liones coquas, & subijcies ut pastillos.

Sudoris cenotica. Cap. 23

Sudorem educunt uinum cum oleo irino, & oleum chamæmelinum, & anethinum, & sycionium, & alia. Per os data hæc prouocant sudorem, staphisagria, pulegium, sisymbrium, artemisia, costum, libanotides, casia, cinnamomum, agaricum. Quę per suffumigationem sudorem mouent, sunt castorium cum pulegio. semen balsami, bdellium. Quæ pruritum mouent, sunt porrum, allium, caulis, asparagus, pastinaca, ruta, cardamomū, raphanus, omnia salsamenta. Et hæc de simplicibus quæ per longa tempora colligere potui habeas experta.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE GYNAECEIS, ID EST, DE PASSIONIBVS MVLIERVM.

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Caput 1. Ad suffocationem matricis, & symptomata inde nata, usq; ad cap. 7. 8. Ad dolorē matricis propter abstinentiam uiri. 9. Ad eas quæ tumorē habent, nec faciunt aliquid sanguinis. 10. 11. 12. 13. 15. Ad dolores matricis & circa. 14. Ad inflationem & apostemata matricis. 16. Ad cancrum matricis. 17. Ad ulcera eius. 18. Ad matricem frigidam. 19. Ad uentositatem eius. 20. Ad hydropē matricis. 21. Ad matricem clausam. 22. Si matrix exiuerit, & foris uulnerata sit. A 23. Ad hæmorrhoides in ore eius. 24. Ad rheumatismum eius cuiuscunq; coloris. 25. Ad matricem plenam humoribus. 26. 27. 28. 30. Ad sanguinis inde effusionem ex partu, aut aliam ulcerationem. 29. 31. Mensibus prouocandis. 32. Ad rhagades in ore matricis. 33. Ad non concipientes, & alia deinceps ad conceptionem. 40. Vt uiolata non cognoscatur. 41. & deinceps, Ad ubera tumida, uel ulcerata, uel dura. 45. Ad lac augendum.

CAPVT PRIMVM.

De passionibus mulierū & matricum utile præuidi uobis scribere. Superuenientium diuersarum & plurium passionum in matrice, aliquæ periculosæ & insanabiles fiunt. ob quam turpitudinem non preferendam censeo, quoniā abscondere periculosum est. Fit igitur in ore matricis dolor & symptoma forte. & si cito non occurratur, uulnera in ipsa fiunt. Et quandoq; ad hypochondria supposita suffocationem facit. & ad cor dolor superuenit fortissimus. & nominata consequitur amara saliua, uelut si aceto & aqua os adimpleat. & tibiæ frigidæ fiunt. & caput & lingua formicitant. & uox deficit. Cura. Sub matrice ponenda est lana inuoluta balsamo, aut oleo amaricino, aut alio qualicūq; bene redolenti. Naribus uero offer asphaltum molle. & uomica cum capillis nigrientibus, aut pennis coruinis in acetū immissis peruomica. offer naribus sternutamenta. & soluto ore & lingua ad loquendum, bibendū est castorium cum uino. & digitum tinctum in oleo naribus offer. Lana autē supposita sit donec sanetur. quia si tolletur, reuertetur passio. Si autem matricis descensio in uesica dolores magnificet, & fiat formicatio tibiarū, & urina cōcludatur, dum uis sanare, huic offer bene olentē myrrhā, & omne suauissimi odoris qđ inueneris. Ad matrices uero appone inolentas suffumigationes usq; dū restituat.

Fumigatio. Cap. 2

Ad matricum suffocationes, si uox deficiat, & ad periculum mortis deuenerit, ut per os potiones recipere non possit, suffumigatione succurritur. Rutam uiridem frica, & confert. Item sulphur cum aceto naribus impone. Item asphaltum in carbones pone, & nares suffumiga.

Potio ad idem. Cap. 3

Succus urticæ colatus datus in uino aut melicrato, mox iuuat. Item in periculo castoriū in uino bibat. Aut castorium, & anisum in oxymelite.

Sternutatio ad idem. Cap. 4

Elleborum album, asphaltum, castorium tere, & offer naribus.

Pessarium ad idem. Cap. 5

Ruta cum melle bono linias os matricis. Ad idē. Lenticulas infunde in uino, & postea tere, & uellere calefacto collige, & appone. mirificū est.

Item quæ in pectine habent dolores quasi uespam incidentem. Cap. 6

Apiū tere cum castorio & adipe anseris, & pessarium impone.

Item ad eas quibus facta est aphonia de suffocatione matricis. Cap. 7

Picē in lanā mollem inuolue, & pessariū impone.

Ad dolorem matricis propter abstinentiam uiri, ut contingit sæpe uiduis, & uirginibus, & quarum uiri diutius absunt. Cap. 8

Fit autē illis dolor, nausea, saliua, tibiæ frigent. & quæ in matricum suffocatione contingunt patiuntur. Ad eius curam adhibenda sunt quæ in gynecia Cleopatræ leguntur capitulo decimo. Item febris acuta, eleuatio uentris & duritia, dolor renum et stomachi, anaptę, nausea phlegmatica, aut quasi acefoz, aut cholerica. Vrinæ detentio, strictio uentris, fastidiū, sitis aspera, lingua nigra quasi attramēto tincta, dolor ceruicis & in genis, tempora saliunt & oculi. dolent extremitates digitorum & ungulæ. & si in natura deponent digitum, sentiunt magnum calorem, & siccitatem, & duritiam, & strictum os matricū. Axungiam porci uirginis cum melle aduna, & post balneū suppone. hoc etiam ad omnem passionē matricis prodest.

Item ad illas quæ tumorem habent, nec faciunt aliquid sanguinis. Cap. 9

Adipem anseris misce in lana & suppone.

Item ad eas quæ ante & retro patiuntur in coxa, & per totum uentrem, neq; surgere neq; dormire possunt. Cap. 10

Butyrum, medullæ ceruinæ misce, & utere.

Ad dolorem matricis. Cap. 11

Ceræ citrinæ, ceruinæ medullæ, terebinthinæ, adipis anatis, opij obolos ij. cum oleo cyprino utere in pessario. facit ad ignem sacrum, & febrem, in fistulis apostasim, atq; caliginem, & punctionem, & ulcera, & alia multa.

Item ad pectinis dolorem, dorsi, & uentris, & frontis, & quandiu stare non potest. Cap. 12

Adipem anserinum & myrrham cum mero uino teres, & in linteo pones.

Ad eas quæ dolorem matricis patiuntur si cum uiro dormiunt. si hæc passio perseuerat colicæ fiunt. Cap. 13

Vniuersaliter autem hæ latas uenas habent penitus

nitus libidinosæ. natura tumescit plus intus q̃ foris. patent palpebræ oculorũ quando cõcumbũt. curabis sic. Lac mulieris quæ masculum lactat, & cerusam misce, & calefac, & pone pessariũ in ore matricis. Item galbano cum rosis simul utere. Item oui assi inure modicum & ros. impone pessario.

Ad inflationem & apostemata matricis. Cap. 14

Butyrum cum opio & rosis aduna, & in melle pessario appone. Suffumiga sic, ceram, terebinthinam, uel sagapenum carbonibus appone, superposito emmoto.

Si lumborum dolor, & circa matrices prurigo, in natura, & in uentre humidior. tunc nanq; iam patet se rheumaticam factam. Cap. 15 Cura.

Ireos radicem succo mali granati misce: & ecligma facies postquam urinam fecerit.

Ad cancrum matricis, cuius hæc sunt signa, dolor in uentre & sexu, ut putet se spinam uel lignum in corpore habere. aliquando effusio sanguinis cum urina. Cap. 16

Betam syluaticam, & alumẽ scissum, & nitrum in ligno tere, & cataplasma impone. Item succum solatri cum adipe anserino in pessario. Item raphanum tempera cum eo & utere.

Ad ulcera matricis. Cap. 17

Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana suppone. Item oui testam assam, siselon cum rosis misce & impone.

Ad matricem frigidam. Cap. 18

Si frigida fuerit dolet, & sanguinem profert. frigidus sudor superuenit. Cura.

Terebinthinæ, mellis, adipis anserini. ana misce et utere. Item artemisiam, adipem anserinum oleo rosarum misce & impone.

Signa uentositatis matricis. Cap. 19

Renum amotis & intestinorũ. conducit ei uentrem & clausa dolorem concitant. Cura.

Myrrham in nigro uino bibat scilicet temperate. Item medullam ceruinam tere, et misce rosis ad crassitudinem mellis, & fac pessarium.

Matricis hydropicæ signa. Cap. 20

Nares mucosæ, oculi nigri, torpet per loca calida. Cura.

Cyminum, uuam passam, sal modicum pinse, et misce, & pessarium appone. Item rubi radicem coque, & bibat ieiuna.

Ad matricem clausam. Cap. 21

Bdelium tempera, & appone, ac suffumiga.

Si matrix exiuerit, & tardauerit, & foris uulnerata fuerit. Cap. 22

Terebinthinæ, medullæ uitulinæ, opij, croci, rosarum, cicutæ. pessarium impone.

Ad hæmorroidas in ore matricis. Cap. 23

Coronam spinæ tere, & superasperge.

Ad rheumatismum album, uel aquosum, uel rubrum, uel sanguineum, aut nigrum sine dolore, aut cum dolore. Cap. 24 Cura.

Sanabis sic. Papauer cum uino nigro bibant. & testam oui contere, & appone in capite funium ceræ cum olibano, & impone. Itẽ acaciam tere cum aceto, & appone in lana.

Signa matricis plenæ humoribus. Cap. 25

Vlceribus nimis impletur. extrema oculorum fiunt sanguinea, febres assiduæ & acutæ. Cura.

Cyperum & rutam cum uino albo temperata ieiuna bibat ad cotylam unam, & non plus.

Ad effusionem sanguinis matricis. Cap. 26

Grana uuæ siccæ tere, & cum uino da, aut folia uiridis maluæ.

Si ex partu contingit sanguinis fluxus. Cap. 27

Corion basilicon incende, & tere, & cum aceto inuolue, & impone in pessarium. Itẽ lapathij succo intinctum pessarium appone.

Si ex patru natura plagata fuerit. Cap. 28

Testiculos tauri etiam solue cum aqua frigida, & cum rosis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone.

Si uero consuetudine super menstrua uenerit. Cap. 29

Cineres uitis teras, & in linteo imponas. uel calcem teras, & similiter apponas.

Potio ad idem.

Radicẽ myricæ & corticem tere, & cũ uino bibat.

Si matrix ex partu ulcerata fuerit. Cap. 30

Helenium butyro ueteri misce, et fac pessarium, & suppone.

Ad consuetudinem prouocandum. Cap. 31

Piperis grana cõmisce staphisagriæ, da post balneum cum uino, & cito subueniet. Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, & impone ori matricis. Item rubiam, nigellam, & myrrham ana cum uino bibat.

Ad rhagadias in ore matricis. Cap. 32

Coronam spinæ, gallas omphacinas tere, & unge adipe anserino, ut adhęreat puluis, et super sparge. facit & ad condylomata.

Ad eas quæ non prægnantur. Cap. 33

Castorij, piperis grana xij. uino cõmuni simul temperata cum pulegio bibat.

Vt non conceperit. Cap. 34

Nitrum in ore matricis in modum ciceris post concubitum mittat.

Vt cognoscat si sua culpa, aut culpa uiri est quod non concipiat. Cap. 35

Vasa fictilia duo signa, intus posito hordeo, & ibi fac eam et eum urinare, et pone in loco frigido per xij. dies. cuius hordeum ingerminauerit, eius culpa est.

Vt cognoscat an prægnans masculum uel fœminam in utero habeat, & cognoscat si sua culpa aut culpa uiri non concipiat. Cap. 36

Apium cum radice sua capiti eius appone ipsa ignorante. et si primo nominauerit dum loquetur masculum, masculum: si fœminã, fœminã pariet.

Vt fœmina concipiat. Cap. 37

Vuluã leporis siccã tere, et ambo bibant et edant.

Vt cognoscat si conceperit. Cap. 38

Si collum calidum habet, dorsum frigidũ, concepit. si uero æquale corpus, non.

Ad eam quæ prius fœcunda fuerit postea sterilis facta est. Cap. 39

Folia mali granati sicca tere, et cũ melle fac pessariũ digitorũ quatuor, et post purgationẽ impone diebus tribus, ut non tollatur. Et uuam passam cum granulis suis tere, et fac pessariũ ut dictũ est. et quando coagulata stillauerit, cognoscat uirum.

Ad uiolatam ut non cognoscatur. Cap. 40

Alumen scissum, gallas omphacinas cum uino aminæo tere, et fac encathisma. Itẽ cum succo pastinacæ collige, & fac ad magnitudinem orobi, & apponatur per unam horam antequam coeat.

Ad tumorem uberum. Cap. 41

Betam oleo coque donec ſoluatur,& ſic tere, & ſimul ceram ſolue,& cataplaſma impone.

Item ad ubera ulcerata. Cap. 42

Portulacam tere cum oleo roſę,& linteo impone.

Ad duritiem uberum,& inflationem,& ulcera,& craſsitiem, & omnem paſsionem. Cap. 43

Caulem uiridem tere, & cataplaſma fac. Suc- A cum autem eius ſpiſſum line.

Item ad ulcera,& cancrum,& diataſin. Cap. 44

Folia hederæ coque fortiter, & cataplaſma, & ex apozemate fomenta.

Ad lac augendum. Cap. 45

Lumbricorũ uiuorũ ℥.i.tere, & cum melle bibat ut non cognoſcat.Itẽ lac uaccinũ aqua calida ſalſa uel marina fomẽta,& poſtea cũ uino calido bibat.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER SECRETORVM AD MONTEVM.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Procemium ad Monteũ,de ſanitate & quomodo conſeruari poſsit:de morborum generibus:& ꝙ ſua ipſius experimenta,non ueterum ut alibi, traditurus hic ſit.

Caput 1. Ad ſtuporem & frigus & paralyſin. 2. Ad phrenitim,& tuſsim ſiccam,& febrẽ concluſam. 3. Ad dolorem capitis,& lachrymas oculorum,& inſomnietatem. 4. Ad dolores oculorũ & ophthalmiam. 5. Ad albuginem oculi. 6. Ad conſeruandam ſanitatẽ oculi alchohol. 7. Ad impetiginem & pruritum. 8. Ad uermem auris. 9. Ad extractionem aquæ cadentis in aurem. 10. Ad extractionẽ ſpinæ de gutture. 11. Ad dolorem auris. 12. Ablutio capitis cerebrum confortans. 13. Ad fluxum ſanguinis narium. 14. Ad mollificationem linguæ. 15. Ad nauſeam, & malitiam digeſtionis,& combuſtionem in ſtomacho, & retẽtionem urinæ. 16. Ad debilitatem ſtomachi,& uomitũ, & ſolutionem uentris. 17. Ad febrem aduſtam, & ſitim, & aduſtionem in ſtomacho. 18. Ad febrem tertianã trochiſci. 19. Ad ſtricturam anhelitus, & dolorem ſtomachi,& dolorem duorum laterum, & malitiam digeſtionis,& eructationem acetoſam, & dolorẽ hepatis & ſplenis. 20. Ad frigus ſtomachi,& corruptionem eius.

21. Ad corpus infrigidatũ,& humectatũ, &c. 22. Ad triſtitiam,& cogitationem,& debilitatẽ, & anguſtiam.

23. Ad tuſsim & ad aſthma. 24. Ad ſputum ſanguinis, & ſolutionem uentris. 25. Ad retentionem menſtruorum, & multa alia. 26. Ad ſputum ſanguinis,& ſolutionem uentris & ſanguinis. 27. Ad uentoſitatem uentris & apoſtema in hepate & hydropem, & menſes euocandos. 28. Ad icteritiam nigram. 29. Ad icterum citrinum. 30. Ad duritiem ſplenis,apoſtema hepatis, aquam citrinam, dolorem ſtomachi & renum,& tuſsim cum icteritia. 31. Ad duritiem ſplenis & hepatis emplaſtrum. 32. Ad febrem quotidianam,fluxum uentris,teneſmon,tuſsim. 33. Ad dolorẽ ani, & teneſmon,& uentris ſolutionem & puncturam. 34. Ad co- B licam & uomitũ & dolorem ſtomachi. 35. Ad lapidem renum. 36. Ad debilitatem coitus & dolorẽ ueſicæ & lapidem & dolorẽ in utriſꝗ lateribus. 37. Ad ſatyriaſin (uidetur ad excitandum coitum) 38. Ad dolorem teſticulorum,& apoſtema,& uentoſitatẽ in eis. 39. Ad pruritũ teſticulorum. 40. Ad apoſtema teſticulorũ.

41. Ad dolorem iuncturarum. 42. Ad iſchiadem.

43. Ad humorem crudum lapidoſum in ægritudinibus iuncturarum,& mollificationem & ſtuporẽ crurũ, & debilitatem corporis. 44. Ad caninum appetitum & ſingultum & eructationẽ acetoſam. 45. Ad tremorem cordis & inquietudinẽ & cogitationem. 46. Ad dolorem hepatis & ſplenis,& multa alia. 47. Ad uomitum immoderatum & fluxum uentris. 48. Ad febrem quotidianam trochiſci. 49. Ad febrẽ tertianam decoctio experta. 50. Ad febrem quartanam trochiſci. 51. Ad hydropem pilulæ. 52. Ad icteritiam ſparſam. 53. Ad deſcenſum aquæ in oculum. 54. Ad inquietudinem. 55. Ad obliuionem & frigus in renibus, C & dolores in iuncturis, & alia multa. 56. Ad maciem & diſpoſitionẽ ſenectutis. 57. Ad anginam emplaſtrũ optimum. 58. Ad omnes ægritudines emplaſtrum.

59. Ad morſum canis rabidi. 60. Ad ſtrangulationem prouenientem ex fungis. 61. Ad petram medicamen. 62. Ad ægritudines phlegmaticas,& melancholicas,& morpheam. 63. Ad multam infrigidationem & humectationem corporis,& uentoſitatem. 64. Ad dolorẽ frontis & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem. 65. Ad anxietatem & humectationem. 66. Ad diabeten. 67. Ad retentionem menſtruorum & dolores. 68. Ad dolorem iuncturarum & podagras & uentoſitatem. 69. Ad uarices. 70. Ad hæmorrhoides.

71. Ad cogitationem et timorem. 72. Ad torturam, inclinationem et ſpaſmum in facie. 73. Syrupus acetoſus purus, quo conſeruatur ſanitas. 74. Syrupus de calaminthe.

PROOEMIVM.

ROGASTI me amice Montee ut deſcriberẽ tibi librum in medicatione ægritudinum ſecundum experimentũ medicinale,& cõſiderationes rationales ex eis, quę expertus ſum in multis ſapientum & bonorum in cultu legis. feci igitur illũ.& poſui ipſum ex ſecretis quæ non eſt neceſſe propalare unicuiꝗ hominum,timendo ne fiant pigri,confidendo in ipſo,& dimittant quod neceſſarium eſt in ſciẽtia radicum & ordine capitulorum ſuper quam eſt fabricatio artis. Et ego quidẽ ſcripſi tibi in illo ſecundum menſuram uirtutis, & fi- D deliter.Dico igitur quod ſubſtãtia ſubiecta generationi & corruptioni mutať in qualitatibus ſuis. Quæ ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. quæ adinuicem agunt & patiuntur. & eorum æqualitate,cõplexionis exiſtit bonitas.Quod eſt, quia complexio eſt factorum ſubſtãtiæ cuiuſcũꝗ membrorum animalis propria.Complexio igitur eſt ſubſtantia corporis, & natura eius. Et poſtea ſunt res ſequentes cõplexionẽ neceſſario, & ſunt odores,& ſapores,& colores, & durities, & mollities, & lenitas. Natura uero de tribus dicitur rebus. quarum una eſt complexio, ſecũda eſt uirtus rectrix,tertia eſt compoſitio. Et quamuis ars quæ ſolicita eſt de corpore,ſit una,ſicut uerificatum eſt iam in libris alijs, tamen partes eius ſublimes ſunt duæ. quarũ una eſt regimen ſanorum, & altera eſt

curatio ægrorum. & sunt ambæ in operationibus A suis diuersæ. quia ambarum prima intendit ad conseruandum corpus secundum dispositionẽ in qua est. & secũda intendit ad permutandum ipsum ab eo secũdum quod est. Et quoniã sanitas antiquior est ęgritudine & sublimitate & tempore, tunc necesse est nobis ut acquiramus in primis qualiter conseruemus sanitatẽ. & post illud, qualiter sanemus ægritudines sanatione bona. uia autẽ cõmunis ad inueniendũ eas ex rebus duabus est, ut sciamus dispositionẽ quam nominauimus sanitatem quę dispositio sit. quia nõ possumus seruare ipsam quãdo existit, nec reducere ipsam quãdo corrumpitur, nisi sciuerimus quid sit. Nos uero iam processimus, & ostendimus quod sanitas similiũ partiũ est æqualitas. & quod sanitas membrorũ com- B positorũ cõpletur positione membrorũ similium partiũ, & eorũ numero. illud uero quod surgit per conseruationẽ horũ membrorũ, est post conseruationẽ sanitatis. sicut si corpora nostra nunquam finirentur nisi per dolorẽ cõmunicantẽ eis, non esset nobis ars necessaria qua sciremus læsiones eorum omnes. Genera autẽ ægritudinũ corporũ nostrorum, & corruptiones eorũ, sunt duo, quæ eis sunt necessariæ, quæ sunt ex operatione caloris innati. & sunt eis corporibus à principio esse corporũ radices. Et ex eis quæ nõ sunt necessariæ, & nos non sumus eas mouentes, quæ quidẽ corrumpunt corpora nostra non minus illis necessarijs. Et ego quidem sum distinguens unumquodque duorũ generum secundum se. Dico igitur quod principiũ nostri C esse est ex sanguine & spermate. uerumtamen sanguis est materia properãs in receptione eius quod descẽdit. Et nos quidẽ intelligimus per materiam hylen, sequentẽ formã in omni parte. sperma autẽ stat loco factoris. & unumquodque istorũ duorũ est cõpositum ex elementis ex quibus cõpositum est alterũ. & nos quidẽ demonstrauimus ita in libro quẽ edidimus de elementis secundum sententiam Hippocratis. Verumtamen in mensura mistionis specierũ diuersificantur. quia plus est in spermate. & iam nos quidẽ demonstrauimus secundũ quod diximus. & testificati sumus illud in libro de morbis & accidentibus, & mihi quidem uidetur ut uadam ad fundamentũ sermonis in arte medicationis per experimentũ, & considerationẽ, & copu- D lationẽ, & abbreuiationẽ sermonis, & appropinquationẽ locutionis. Frater Montee, iste magis suauatiuus liber est quem cõposui in medicina. omnem nanque descriptionẽ eius expertus sum multoties in complexionibus cõparibus. Descriptiones autem quas diximus in almemiri, id est pharmacorũ, & est liber qui nominatur de medicinis compositis, non sunt nisi compositiones quorundam quos dixi, sicut Archigenis et Archelai & Seueri et aliorũ. quibus si uteretur aliquis secundum quod dixerunt, non fieret iuuamentũ per eas. imò generarent ægritudines. uerũ ego rectificaui eas, & exercitaui super errorem qui est in eis. prima ergo descriptionũ eius quas ego composui, est descriptio medicinæ huiusmodi.

Ad stuporem, & frigus, & paralysim. Cap. 1

Vir quidam sexagenarius fuit, super quem uincebãt humiditates superfluæ, & uentositates phlegmaticæ. & erat mollis corporis. et ipse quidẽ conquerebatur de stupore in corpore suo, & frigore addito, & inceptione paralyseos. composui ergo hanc confectionem, quæ est medicina multorum iuuamentorum. & ego quidem iuuamenta ipsius dicam, post artem eius. Cuius quidem permistio. ℞. euphorbij, croci, casiæ lig. cinnamomi, apij, acaciæ, costi amari, spicæ, gummi arabici, seminis urticæ, granorum alkerua, bdelij, olibani, sumach, ellebori, sulphuris citrini, styracis calamitæ, piperis albi, omnium ana ʒ. vi. rosarum siccarum, pyrethri, arthanitæ, sethefusiæ, seminis apij, omnium ana ʒ. iiij. seminis albedarogiez, id est ammeos, seminis taraxacon, amborum ana ʒ. medullæ cartami, zingiberis, amborũ ana ʒ. iiij. tere & cribella. deinde infunde in uino antiquo tribus diebus, donec fiant sicut mel. deinde fundatur super ea mel crassum despumatum. Deinde misceatur & fundatur super ea ex oleo balsami mẽsura unciæ unius. deinde ponatur super ignẽ leuem, & bulliat ebullitionibus duabus leuibus. & fundatur in uase uitreo. & dimittatur sex mensibus. & quanto plus antiquatur, tanto est melius ei. Vsus est ea uir, & conualuit usque ad quartam hebdomadẽ. Et dosis quidem eius est ex aureo usque ad ʒ. iij. Quod si ille qui utitur ea fuerit adolescens, sumat ex ea ʒ. i. & s. Hæc autem medicina cõfert morsui facto à cane rabioso iuuamentum manifestum statim. & dolori qui fit in acumine uerticis antiquo, & cui raduntur pili capitis. Deinde accipitur de hac medicina pondus aur. unius, & soluitur cum aceto uini, & linitur cum eo caput. & ad dolorẽ dentium fricatur cum ea. & ad dolorem auris soluitur cum oleo balsami & colatur. deinde destillatur in aurem, & ad anginam datur in potu cũ aqua in qua decocta sunt seuestem & anethum. & deglutitur post ipsam butyrum tepidum. & similiter ad asthma, & splenẽ ʒ. i. & s. cum aceto in quo decoctæ sunt radices capparis & tamarisci. Et ad renes, & ad dolores eorũ cum aqua in qua decocta est calaminthe fluuialis. Et ad serpentes in uentre ʒ. i. & s. cum aqua in qua decocti sunt cortices granati dulcis. Et ad hæmorrhoidas aur. i. cum uino antiquo. Et ad dolorẽ hepatis, & stomachi, & ad hydropem. itaque quando est complexio decliuis ad frigus. Ad ultimũ uero serua à me secretum magnum in omni medicatione tua. Caue igitur multiplicationẽ calefactionis, & inclina ad frigidationem, per comparationẽ & non absolute. & incipe in propinquitate complexionis hominis. & hic quidem est locus considerationis. serua igitur hunc modum curationis, & intellige ipsum. & fac medicinam, immittẽs species boni odoris aromaticas. est enim electuarium magnum, & non errabis si deus uoluerit. Et fuge à stupefaciente oculum, nisi raro, & apud necessitatẽ. nam faciet festinare ad eum qui utitur ipso debilitatem tunicæ corneæ. & hoc iterum considerandum est, intellige ergo ipsum.

Ad phrenitim & tußim siccam, & febrem conclusam. Cap. 2

Medicina autem Austri qui est ex illis de Luca,
quoniam conquestus est mihi de phrenitide & a-
postemate in cerebro suo ita quod permiscebat.
& fuerunt cum eo calor, & tussis sicca, & dolor ca
pitis intolerabilis, & febris conclusa. Et iam medi-
cati fuerunt ei quidam medicorum, & errauerunt
super eum. Incepi ei uti huiusmodi medicina, & sa
natus est usq; ad hebdomadam unam, cuius per-
mistio. ℞. psyllij infusi in aqua cucumeris indi. de-
inde extrahatur, & coletur cum cribro, & coagu-
letur cum rob uuæ leui igne, & sumatur dragagan
ti albi, gummi arabici, medullæ se. citruli, & me-
dullæ cucumeris, & medullæ se. cydonij, medullæ
se. cucurbitæ, medullæ amyli, sandali, seminis por-
tulacæ, se. maluauisci, omnium ana pars i. terantur
contritione bona. deinde misceantur coagulato.
i. rob. & administrentur de eo omni mane ʒ. iiij. &
apud somnum similiter. Et cibus eius sit aqua hor-
dei in qua decocti sint cancri fluuiales & sebestẽ.
hoc enim medicamen est cui non est par.

*Ad dolorem capitis, & lachrymas oculorum, & ad insom-
nietatem.* Cap. 3

Et conquestus est mihi adolescens uicenarius.
cuius complexio erat calida, & cuius color erat fu
scus, & erat multę quietis & tranquillitatis. & erat
uincens semper complexionem regionis eius ca-
liditas, de dolore capitis superfluo inquietante. la
chrymis in oculis suis, & dolore in eis, & non dor-
miebat. Composui ergo ei hoc caputpurgium.
conualuit ergo ex uice una.

Modus confectionis.

℞. croci, danik. ij. ladani ʒ. s. condisi ʒ. i. lache ki-
rat. i. camphoræ kiratam mediam, lubue, ambræ
ana ʒ. iij. opij ʒ. ij. terantur. & aggregent cum mel
le medicinæ siccæ. & soluantur humidæ cum sam
bucino. terantur, & aggregẽtur cum melle despu-
mato. quãdo igitur necessitas eius est, sumatur si-
cut miliũ. & soluatur in lacte mulieris, & fiat cum
eo caputpurgium. uir autem cuius corpus est for-
te, sumat pondus sex granorum. huiusmodi enim
medicina est ultima. Primum autem quod opor-
tet pręmittere in curatione ęgritudinum: quando
uides repletionem, & tempus non longinquum,
phlebotomia est. ut præmittas phlebotomiã in ce
phalica, si ęgritudo est in superioribus corporis. &
in basilica, si ægritudo in inferiorib. corporis. No-
ster autem sermo in hoc iam præmissus est in mul-
tis nostrorũ librorũ. Qui autẽ uult esse prudens in
arte ista, legat libros meos, & tunc utatur istis me-
dicinis quas ego composui & expertus sum, post-
quam cognouerit complexiones utentium eis.

Ad dolores oculorum & ophthalmiam. Cap. 4

Quia dolores qui accidunt oculo sunt multi &
diuersi, & ex eis est dolor qui uocat ophthalmia,
qui multoties accidit oculis in multis dispositio-
nibus, uidetur mihi ut præmittam causam eius su-
per reliquos dolores oculi. quia cuidã uiro qui no
minatur fisulus aduenit dolor inquietans, & oph-
thalmia calida per causam. & erat quadragenari-
us. & erat quietus crassi corporis. Leniui ergo ei

A naturam cum infusione myrobalanorũ. & firma-
bo uel ostendam eam in hoc libro. deinde præce-
pi ei ut aperiret cephalicam. & composui ei hoc
sief. & nominaui ipsum iuuatiuũ. quia iuuatus est
per ipsum ipsa uice prima.

Modus sief.

℞. cerusæ de plumbo, amyli, amborum añ. par-
tes ij. & s. sarcocollæ, croci, opij, omnium ana iiij.
partem illius. teratur cerusa, et cribelletur cum ora
li. & addat super ipsam de aqua dulci quantũ ne-
cesse est. & teratur in mortario diebus x. in hora
quieta à uento, & in loco in quo non sit puluis. de-
inde infundatur gummi post illud in aqua dulci in
uase mundo. Quando ergo soluitur, & fit sicut a-
qua, coletur cum panno lini super medicinam in
B marmore. deinde teratur cum ea. Quando ergo fa
cta est medicina sicut pasta, proijciantur super ip-
sam reliqui pulueres. et terantur cum ea donec in-
spissentur. deinde fac ex ea sief. & exiccent in um-
bra in loco tecto. deinde proijciatur super ipsam
pannus sabani, aut pannus subtilis, defendens ip-
sam à puluere. postea reponatur, & medicet cum
eis. & sumatur ex eis unus, & soluatur in aqua ro-
sa & lacte mulieris. & sumatur in uenera, & distil-
letur in oculum. hoc autem sief est cõueniens uel
conferens apostematibus, & inflationi, & uuæ, &
ulceri nigro. & uesicis accidentibus in oculo, &
pluribus ægritudinibus eius.

Ad albuginem oculi. Cap. 5

Alchohol autẽ quo usus est Ebinus monachus
C ad albuginẽ quæ erat in oculis suis, & omnes me-
dici conuenerunt quod non sanaretur. & profuit
ipsum ei, & conualuit usq; ad triginta dies.

Modus alchohol.

℞. spumæ maris quę natat super aquam, sterco-
ris lacertæ, sachari, massæ cumiæ, baurach, omniũ
partes æquales, terantur, & cribellentur, & suma-
tur ex memirem media uncia, teratur, & decoquã
tur cum lib. aquæ, donec consumetur medietas. &
coletur, & imbibatur cum hac aqua in marmore.
deinde continuetur cum contritione in sole die-
bus aliquot, donec consumatur aqua. deinde fiat
puluis. hoc enim est ultimum, & secretũ magnũ.

Ad conseruandam sanitatem oculi alchohol. Cap. 6

Alchohol autem quod conseruat sanitatẽ ocu-
D li Montee amice ego usus sum ad sanitatem ami-
corum meorũ. & nulli qui eo usus est accidit no-
cumentum in oculis suis dum remansit. & ipsum
quidem conueniens est omnibus hominibus pro
pter subtilitatem suam.

Modus alchohol.

℞. alchoroniæ & est thucia Inda, antimonij, hæ
matitis, rubiẽ & est sepia abluta, & sit marina, nec
aduratur, thuciæ, æris combusti, corticum æris, a-
loes, folij, croci. omnium ana partem unam. pipe-
ris, macropiperis, salis ammoniaci, omnium ana
partem mediam, margaritarum minutarum, myra
bal. kebulorũ, spumæ maris, cadmiæ aureæ, sacha-
ri, musci, campho. omniũ ana quartã partẽ, terant,
& cribellent, & fricentur in marmore diebus ali-
quot, donec fiant sicut atomi. hoc enim est ultimũ.

Ad

Ad impetiginem & pruritum. Cap. 7

Medicina cuius deſcriptionem incepi pro Sertato, pro qua ipſe proiecit medicinas multas auarus de ea uſquequo accepit illam, & rectificaui ipſam, & curaui cum ea multos homines ab impetigine quæ eſt in capite, & cruribus, & baras, & pruritu, & caſu capillorum, tebal, & alopecia, & lendibus, & pediculis, & ſcabie ulceroſa, & eſt certa.

Modus unguenti.

℞. gallarum ʒ.iij. granorũ armenij, baurach aureum. i. ſulfuris citrini aur. ij. arſenici rubri, ariſtolo. ambarum ana aur. s. ſalis ammoniaci, fruſti teſtudinis, fimi ueteris, amyg. amararum excorticatarum, colocynthidis, æris uſti, uenarum citrinarum, merdaſengi, radicis capparis, foliorũ fici ſiccæ, radicum cannæ ſiccarum. & ziniar, aluminis iameni, ſief, memithæ, myrrhæ, aloes, olibani, omnium an. ʒ. s. kitram, foliorũ oliuæ, fellis uaccinæ. omnium ana aur. i. terantur, & cribellentur, & conficiant cum aceto uini, donec permiſceantur. deinde leniatur cum eo. eſt enim bonum ad tineam, & aſſafati, & ægritudinibus antiquis.

Ad uermem auris. Cap. 8

Ingenium in extractione uermis de aure quod ego feci multoties. diſtilletur in aurem quod diſtillat caro uaccina ſcilicet quando aſſatur cum aqua almarmacur. deinde præparetur cannula cũ menſura quæ ingrediatur in aurem. & ſugatur cannula à ſuperiori parte eius uehementi ſuctione. egredientur enim uermes ſi deus uoluerit.

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem. Cap. 9

Pro extractione aquæ cadentis in aurem ſumatur uirga iunci triãgulata. & eſt planta quæ oritur ſuper flumina. & inuoluatur eius extremitas cum coto. & liniatur cum oleo. deinde intromittat̃ extremitas eius ſecunda in aurem cum menſura quę poſsibilis eſt. & incendatur extremitas in qua eſt cottum cum igne. quanto igitur plus comburitur aqua cadet de aure. & itera illud donec egrediatur aqua tota.

Ad extractionem ſpinæ de gutture. Cap. 10

Ingenium in extractione ſpinæ quando adhæret in gutture aut tranſuerſatur. elixetur fruſtum carnis uaccinæ, & ligetur cum chorda, & deglutiatur. deinde extrahatur extractione ſubtili. egredietur enim ſpina.

Ad dolorem auris. Cap. 11

Ad dolorem autem in aure factũ res magis iuuatiua eſt ut ſumantur uermes inuenti ſub urceis aquæ, & decoquant̃ cũ oleo ro. & mandragora, & diſtilletur in aurẽ poſtq̃ tepet. Quod autem dicitur amice de ægritudinibus aurium, iam oſtẽdi illud in libro de ingenio ſanitatis, & in alijs libris.

Ablutio capitis cerebrum confortans. Cap. 12

Dico igitur quod quandoq; accidunt naribus ægritudines quæ prohibent ab olfactu & inſpiratione. Dico aũt quod prohibẽs ab illo, non eſt ex ægritudine neruorũ. quoniam duæ extremitates anterioris cerebri ſimiles duobus capitibus mamillarũ. & ſunt illæ quas diximus in eo quod præterijt de ſermone noſtro, quod ſunt lenes, & quod

A ipſæ nõ numerant̃ in numero neruorũ. cõplẽt inſpiratiõnẽ & expirationẽ ſine medicatione neruorũ. & ad ipſas aſcendit odor ex foramine quod eſt in chartilagine intra coronã. Medicinæ cuius deſcriptionẽ ſcripſi Coſtæ monacho, & fecit ipſam. & ſimiliter ſcripſi deſcriptionem eius kili kideo et Feſtito, & excuſauit eos ab omni cura. & abſcindit nocumenta attracta ad caput, & confortat cerebrũ, & cauterizat ipſum, & expellit nocumentũ ab ipſo, & ſeparat inter ipſum & uapores & humiditates ex quib. ꝓueniunt coryzę, & delet ſodam.

Modus ablutionis confortans cerebrum.

℞. ſalis gemmæ, ſalnitri cõbuſti, ſpumæ maris, baurach albi, omnium ana partem unam. ellebori albi partem mediam, cõdiſi, ſtaphiſagriæ, ſinapis,
B fæcis uini. i. tartari cõbuſti, omniũ añ. partẽ unam. ſulfuris, roſ. gallarum, ſumach, alchannæ, ſquinanti, praſij, gummi arabici, olibani, gariofilorũ, xyloaloes, lycij, arſenici, aluminis, folij, ſpicæ, nucis muſcatæ, omnium ana partẽ s. terantur, & cribellent̃, & ſoluantur in aqua ſaponis cõmunis partes iiij. cum aceto uini antiqui, & conficiant̃ cum eo medicinæ, & percutiat̃ in mortario, & ſit acetũ bulliens quãdo ſoluis ipſum cum ſapone. & fiant trochiſci, ſitq; unus trochiſcus ʒ.v. & exiccent̃ in umbra. Quãdo igitur neceſſarij ſunt, teratur unus trochiſcus, & ſoluatur cum aqua calida, & abluat̃ caput cum eo, & caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculum, & ſit natura lenis.

Ad fluxum ſanguinis narium. Cap. 13

C Et conqueſtus eſt mihi uir ex illis bonis de Roma, in primis quando hoſpitatus fui in ea. & erat quadragenarius, & erat delitioſus, teneri corporis, complexioq; eius decliuis ad caliditatẽ & humiditatem, & hæc eſt cõplexio Romæ, quod ipſe fluxum ſanguinis narium patiebatur ſuperfluum. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, & non cõtulerat eorum medicina. Cõpoſui ergo ei hanc medicinam, cuius deſcriptionem acceperam à patre meo, & iuuaui eum ſtatim. & ego quidem permutaueram me à domo eius, ſed ipſe permutauit me ad eã. & hæc fuit prima domus in qua quieui.

Modus medicinæ ad fluxum ſanguinis narium.

℞. chartæ indæ, id eſt de papyro, cucurbitæ ſiccæ cõbuſtæ, atramenti uiridis combuſti, olibani,
D opij, aluminis uſti, omniũ ana ʒ.i. terantur, & puluerizentur, & cribellentur ſuper liciniũ quod ſubmerſum ſit in aceto, & ſupponatur in nares ex eo de foris. & ponatur ſuper tempora & frontẽ lutũ armenũ tritũ, confectũ cum aceto. & ligentur ſtricte manus, & pedes, & duo adiutoria cũ ligamentis, & teſticuli etiã. & ſugatur cum uentoſis ſupra hepar ſine inciſione & ſuper ſplenẽ. & cephalica phlebotomet̃ ex parte ſanguinis. & embrochentur pedes cum aqua calida, ut attrahat̃ ſanguis ad inferiora, & dormiat ſupra dorſum ſuũ. & fundat̃ ſuper faciem eius aqua frigida cũ aceto. hoc enim eſt ſecretum magnum. ſerua igitur ipſum. hæc quidem medicina abſcindit ſanguinem à quocunque membro. & ſi ſubmergantur in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad mollificationem linguæ. Cap. 14

Et conquestus est mihi uir senex mollis corporis de mollificatione in lingua sua, & fuit de quadam uilla ex uillis Romanis. Composui igitur ei hanc medicinã, & sanatus est usq; ad paucos dies, qui fuerunt minus tribus septimanis.

Modus pilularum ad accidentia phlegmatica.

℞. albotiz, opopanacis, altit dulcis, nucis muscatæ. omnium ana partem unam. terantur donec fiant sicut pasta. & fiant sicut cicer pilulæ. & ponatur sub lingua una post unam, & sugatur. & assiduetur gargarismus cum sinapi. & balneatio cum aqua non dulci. & sanatus est.

Ad nauseam, & malitiam digestionis, & combustionem in stomacho, & retentionem urinæ. Cap. 15

Et conquestus est mihi uir quadragenarius cuius complexio erat decliuis ad caliditatem & siccitatem (fuit in Alexandria regione) de nausea, & malitia digestionis, et combustionis in stomacho, & retentione urinæ. Composui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus est ea statim.

Modus syrupi de fructibus

℞. succi basilici, succi granati dulcis, & succi granati acetosi, aquæ tamarindorum, aquæ casiarum, aquæ citrulorum, aquæ melonum, aquæ cydoniorum, omnium ana lib. i. rob uuæ uere dulcis, & est carenum, lib. iiij. decoquantur donec fiat ei spissitudo eius malitiam securans, id est ne putrefiat. & sumatur de ea omni die cochlearium unum cum aqua frigida.

Ad debilitatem stomachi, & uomitum, & solutionem uentris. Cap. 16

Rob de fructibus conferens debilitati stomachi, & uomitui, & solutioni uẽtris superfluæ, & angustiæ, & adustioni quæ fit in stomacho. Composui quidem hanc medicinã Rufo propinqui temporis, qui fuit Persa. Cuius permistio. ℞. granati acetosi, cydoniorum, amborum ana xx. numero, pirorum, iuiubarum, amborum ana c. numero, sumac aur. xl. granorum myrti. centaureæ. terantur omnia, & ponantur in uase bireno scilicet lebete, & fundatur super illud aquæ xx. kist. & decoquatur decoctione bona, & exprimatur fæx & proijciatur, & sumant lib. iij. mellis, & ponatur ipsum cum illa aqua, & accẽdatur sub ea ignis donec fiat sicut mel spissum, & coletur. & reponatur. cuius dosis cochlearium unum cum aqua frigida.

Ad febrem adustam, & sitim, & adustionẽ in stomacho. Cap. 17

Et conquestus est mihi uicenarius adolescens de febre adusta, & siti, & de adustione in stomacho. Composui ergo ei hos trochiscos.

Modus trochiscorum fe. adustæ.

℞. seminis citrullorum excorticati. se. portulacæ, liquiritiæ decorticatæ, omnium ana ʒ. viij. dragaganti ʒ. iiij. terantur, & molliantur, & cõficiantur cum mucilagine psyllij, & fiant inde trochisci, sitq; omnis trochiscus ʒ. i.

Ad febrem tertianam trochisci. Cap. 18

Trochisci boni quos ego sum expertus, & quos composui uiro ex bonis qui habebat fe. tertianam & medietatem quotidianæ, & iuuatus est eis cito iuuamento ueloci. ad fe. tertianam, & feb. incensiuam, & febribus permistis calidę causæ, & sunt nobilis quantitatis. serua ergo eos.

Trochisci fe. tertianæ.

℞. rosarum ʒ. xx. spodij ʒ. v. amyli ʒ. iij. dragaganti ʒ. ij. croci danich ij. terantur & cribellentur, & conficiantur cum aqua, & fiant inde trochisci. sitq; omnis trochiscus ʒ. i. & sumatur in potu cum aqua & syrupo acetoso.

Ad stricturam anhelitus, & dolorem stomachi, & dolorem duorum laterum, & malitiam digestionis, & eructationem acetosam, & dolorem hepatis & splenis. Cap. 19

Et conquestus est mihi Herodes religiosus de illis de Roma de strictura anhelitus, & dolore stomachi sui, & dolore duorum laterum, & malitia digestionis, & corruptione hystimbræ, & eructuatione acetosa, & dolore hepatis sui & splenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infrigidatus ætatis quadragenarius. composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea multum usque ad hebdomadem.

Modus syrupi iuuatiui.

℞. scyllæ lib. ij. zz. se. fœniculi, petroselini, anisi, pyrethri, hyssopi, se. ocimi, gariofilati, costi, asari, omnium ana ℥. i. se. apij, piperis, cymini carmeni, omnium ana unc. ij. dauci, ammeos, libystici, cardamomi, omnium ana unc. iiij. ocimi hortulani, saturei. i. aceti acetosi kist. i. mellis kist. ij. rob kist i. tere medicinas, & infunde eas in aceto tribus diebus. deinde coque ipsum donec consumatᷣ medietas aceti. deinde ꝓijce super ipsum uinũ, & coque ipsum donec consumatᷣ quantitas medietatis uini. deinde remoue ipsum, & cola ex ipso medicinas, & dimitte ipsum donec infrigidetur bene. deinde infunde super ipsum mel despumatũ, & accende ignem sub ipso donec fiat sicut mel subtile. & repone ipsum. sitq; potio eius cochlear unum cum aqua frigida. & si uolueris ipsum solutiuum, tunc bibatur ex eo cochlear unum cum aqua tepida & duobus danich scãmonię. est enim mirabile.

Ad frigus stomachi, & corruptionem eius. Cap. 20

Et conquestus est mihi uir qui erat in ætate & cõplexione sicut ille qui pręcessit ante hunc, composui ergo ei hanc medicinam ad frigus stomachi eius, & ad corruptionem eius, & ad malitiam hystymbræ eius, & febrem quartanam quæ erat à putrefactione phlegmatis, propter debilitatem quæ euenerat in corpore eius, & in manibus eius, & ipsius renibus.

Decoctio ad febrem quartanam.

℞. uini antiqui boni odoris albi lib. iij. mellis lib. i. zz. ʒ. v. heyl. cardamomi, omnium ana danich ij. & s. croci ʒ. ij. musci, piperis, macropiperis, omnium ana danich i. & s. terantur, & cribellentur, & puluerizentur super syrupum, & dimitte eum in sole dieb. multis. deinde utere ex ipso cochleari i. cum aqua frigida.

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia multa. Cap. 21

Et conquestus est mihi uir infrigidati & humectati corporis, mutati coloris ex fluxu sanguinis superfluo, qui accidit ei propter syncopen & frigus in hepate suo, et suo corde, et debilitate in suo stoma-

stomacho, & corruptione in uenis suis, & solutione uentris superflua, & uomitu multo. Composui igitur ei hanc medicinam sublimem.

Modus confectionis.

℞. costi, folij, calami aromatici, gariofilorum electorum omnium ana ℥. ij. casiæ ligneæ, salis romani, amborum ana ℥. i. galliæ, acaciæ, foliorum ro. spodij, fausel, thuris masculi, omnium an̄. ℥. s. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum rob cydonioru, & reponatur, & sumatur ex ea ad magnitudinem nucis quando necesse fuerit. est enim ultima primaria ualde.

Ad tristitiã, & cogitationẽ, & debilitatem, & angustiã. Cap. 22

Et conquestus est mihi uir adolescens ex filijs regum (et erat teneri corporis, & delitiosus) de debilitate nimia, & subtilitate eius, & angustia, & tristitia, & cogitatiõe. & erat cõtinens nos aer autũnalis corruptus, alteratus. et locus in quo cõuenerat, erat horizon ciuitatis Lucæ, super cuius aerẽ uincebat caliditas & humiditas. Cõposui ergo hanc medicinam, & exiuit ab ægritudine sua uelociter.

Modus confectionis magnæ.

℞. se. ocimi, buglossæ siccæ, foliorum proprie mentæ siccæ, lapidis azuli adusti abluti, margaritarũ paruarum tritarum, karabi marini abluti, coralli albi, lapidis armeni, setæ cõbustæ, omniũ ana ʒ. x. galliæ. spicæ indæ, myroba. epithymi cretẽsis, cinnamomi, thuris, mastiches, zedoariæ, doronici, been albi & rubri, folij, cardamomi, gariofil. electorum, usneæ, castorij, liquir. excorticatæ, croci, se. lactucæ. se. hyoscyami, ozanorsi, id est squinanti, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauetseni, se. armel. nucis muscatæ, darsessahã, carnub, felinia felifelias, id est agni casti, se. coriãdri, ana ʒ. v. limaturæ argẽti ʒ. iiij. limaturæ auri ʒ. s. camphoræ, ʒ. i. rosarum, spodij, amborum ana ʒ. vij. musci aur. i. terantur omnia, & cribellentur, & leniantur cum ℥. i. olei ros. & quarta ℥. olei balsami, & adiungatur ei tantum sachari triti & cribellati quantum sunt omnes medicinæ. & conficiatur totum cum miua, & reponatur sex mẽsibus in primis. & sumatur ex eo omni die sicut abundachari assidue.

Ad tussim, & ad asthma. Cap. 23

Et conquestus est mihi uir quinquagenarius, cuius complexio erat æqualis, decliuis ad caliditatem & humiditatem, crassi corporis. & erat regio eius multorum uentorum meridianorum. de tussi, & anhelitu latitudinis, & asthmate antiquo. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea in hebdomade una.

Modus medicinæ.

Recipe hyssopi sicci, ocimi, capilli ueneris, prasii, liquir. decorticatæ omnium ana ʒ. vi. funde desuper mensuram sacraiati unius de aqua, & coque ipsam donec perueniat ad medietatem. deinde cola, & funde super ipsam cochlear i. mellis. deinde da ei in potu.

Ad sputum sanguinis, & solutionem uentris. Cap. 24

Et cõquestus est mihi Iesas qui erat ex Armenis de sputo sanguinis, & uẽtris solutione. & erat adolescens trigenarius, extenuati corporis, & calidi, A & eius regio calida ualde. Composui ergo ei hanc medicinã. Trochisci nobiles. ℞. carabi marini adusti, acaciæ ablutæ, gummi arab. spodij, rosarũ, therathit, omnium ana ʒ. x. opij, ʒ. i. mastiches ʒ. iij. coralli ʒ. iiij. terantur & cribellentur, & conficiantur cum mucilaginibus granorum cydonioru, & fiant trochisci. sitq; omnis trochiscus eius drach. i. Cuius dosis sit trochiscus unus cum aqua frigida apud somnum. & si dimiseris hos trochiscos donec aggregentur partes eorum diebus aliquot, erunt completiores ad operationem suam.

Ad retentionem menstruorum, & multa alia. Cap. 25

Et conquesta est mihi mulier cuiusdam amicorum meorum, quæ erat ex sapiẽtibus mulieribus. & pepererat & retenta erant ei menstrua, & minoratum fuerat lac eius. & acciderat ei sputũ sanguinis, & saniei. & tussis. & anhelitus dilatatio. Composui ergo ei hanc medicinam. & iuuit eam.

B

Modus electuarij.

℞. succi prasii ℥. vi. boni uini ℥. i. mellis ℥. i. piperis albi, thuris, myrrhæ, omnium ana drach. i. coniungatur aqua prasii & uinum in olla, & coquantur donec consumatur duæ partes tertię. & tunc proijciatur super ipsum mel. & accendatur sub ea ignis donec coaguletur & fiat sicut mel. terantur ergo medicinæ & puluerizentur super ipsum. deinde misceatur super ipsum. Quando igitur permiscentur, tũc repone ipsum in uitreato. & lambat ex eo infirmus cochlearium unum ieiunus. iuuata est ergo hac medicina in spacio breui.

C

Ad sputum sanguinis, & solutionem uentris, & sanguinis. Cap. 26

Emplastrum quod ego composui. & ponitur super pectus. et abscindit fluxum sanguinis. & super ipsum stomachum ex solutione uentris. & super caput ex fluxu sanguinis nariũ. Cuius permistio. Recipe myrrhæ, thuris, aloes, omnium ana drach. iiij. balaustiorum, sanguinis draconis, acaciæ, sief, memithe, feluzaharagi & loco eius chohol caubem, omnium ana drach. viij. opij, radicis spicæ, hyoscyami, omnium ana drach. iij. aluminis abluti, lacunæ sigillatæ, atramenti, omnium ana drach. ij. sumach, gallarum, granatorum summitatum scilicet balaustiorum, omnium ana ʒ. vi. tere illud, & cribella ipsum cũ cribello subtili, & confice ipsum cum uino passularum bono, aut cum aceto uini permisto, donec fiat sicut mel spissum. deinde line super pectus ex sputo sanguinis. & super caput ex fluxu sanguinis narium. & super omnem locum ex quo egreditur sanguis. & line ipsum super stomachum ex solutione uentris. & hoc ultimum est in eo quod diximus. serua ergo ipsum.

D

Ad uentositatem uentris, & apostema in hepate, & hydropem, & menses ciendos. Cap. 27

Et conquesta est mihi mulier de uentositate ex uẽtre suo, & apostemate in hepate suo in superioribus eius, & inceptione hydropis. & erat mulier tricenaria, aut quasi tantum. & erat causa eius retentio menstruorũ. & erat uincens continens nos aer calidus & humidus. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuata est ea usq; ad xxx. dies.

Confectio quæ prouocat menstrua, & expellit uentositatem.

Recipe eupatorij, spicę, corticum casiæ ligneę, croci, seminis apij montani & domestici, liquir. squinanti, carpobalsami, rubię omnium ana 3.iiij. rauetseni 3.iij. mastiches, laccę quæ non est operata, spodij, rosarum rubrarum, aristolo. omniũ ana aur.i. terantur omnia, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato, de quo sumatur omni die pondus 3.ij.

Ad icteritiam nigram. Cap. 28

Et cõquesta est mihi mulier religiosa quam extenuauerat religiositas & abstinentia, de icteritia nigra multũ apparente. & erat corporis macri, quæ iam transierat 50. annos. & erat tempus autũni. & erat eius regio romana, in diebus in quib. ego fui ibi. Composui ergo ei hãc medicinã. & accepit ex ea aur.i. & exiuit ex ægritudine sua exitu bono.

Medicina ad extrahendum melancholiam.

℞. aloes pondus 3.vij. mastic. 3.viij. agarici, polypodij, cartami, epithymi, omnium ana pondus drach.ij. folij, casiæ ligneæ, spicæ, omnium ana 3.ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. sitq; dosis eius aur. i. cum uino, si non fuerit febris.

Ad icteritiam citrinam. Cap. 29

Et conquestus est mihi uir tricenarius, qui erat monachus bonus, multæ lectionis in libris, & erat calefactus de icteritia citrina multum apparente. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea uelociter.

Medicina ad extrahendum choleram.

℞. amygdalarum amararum, amygdal. dul. spodij, folij, rosarum, absinthij, mastiches, spicæ, anisi, omnium ana 3.iiij. seminis scariolæ drach.x. coriandri syluestris, drach.ix. aloes, drach.vi. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum uino. Et sit dosis omni die 3.ij. pondus.

Ad duritiem splenis, & apostema in hepate, & aquam citrinam, & dolorem stomachi, & renum, & tussim cum icteritia. Cap. 30

Et conquestus est mihi uir ex amicis meis ex bonis religiosis de duritie in splene suo. & apostemate in hepate suo. & aqua citrina. & dolore in stomacho suo. & dolore renum. & ex tussi cum icteritia. Composui ergo ei hanc medicinam.

Confectio ad ægritudinem uentris, uel uacuitatis.

℞. spicæ indæ, costi, corticum casiæ ligneæ, omniũ ana pondus drach.ij. fœniculi 3.iij. piperis, seminis apij, acori, andachocæ, ireos, xylobalsami, omniũ an. 3.iiij. uenarũ cappar. 3.v. passularũ mundatarum à granis suis 3.x. terantur donec fiant sicut medulla. & terantur medicinæ, & cribellẽtur, & conficiãtur omnia cum melle despumato. & sumantur ex eo omni die 3.iij. cum aqua capparorũ & çalaminthes, & secaniabin pauci aceti. iuuatus est ergo ea iuuamento manifesto in spacio paruo.

Ad duriciem splenis & hepatis emplastrum. Cap. 31

Emplastrum conferens duriciei splenis & hepatis. ℞. ammoniaci, bdellij, ireos, sepi uaccini, omnium ana 3.x. ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drach.viij. piperis cl. grana, ceræ, picis siccæ, amborum ana 3.xx. aluminis iameni, sulphuris, myrrhæ, omnium ana 3.x. pyrethri, radicũ

A capparis, amborum ana 3.v. uisci, aristol. croci, cordumeni, amomi, olei nardini, omnium ana 3.iij. terantur bene cum aceto, & conficiãtur cum eo donec permisceãtur, & liquefiat cera, & permisceantur omnia terendo in mortario donec fiat corpus unum, & ponatur super splenem.

Ad febrem quotidianam, & fluxum uentris, & tenesmon, & tussim. Cap. 32

Pilulæ quas ego composui uiro oratori qui habebat quotidianam, & fluxum uentris superfluũ, & punctionẽ, & tenesmon uehementem, & tussim. & iã erat desiccatus. & desperauerat se, & sperauerat mortem. iuuatus est ergo his uice una. quarum permistio hæc est. Recipe castorij, myrrhæ, amborum ana aur.i. & s. se. hyoscyami albi drach. iij. se. apij drach.viij. tere illa, & confice cum uino,

B & fac inde pilulas sicut piper, & sicca eas. sitq; dosis eius grana.v. cũ rob myrti & aqua. inquit Gal. non est nobis necessarium rememorari in hoc libro radicum ægritudinum, quoniam iam eas diximus in alijs libris. hunc autem librum nõ fecimus nisi ad descriptionẽ propriè: & quamuis nos confortemus per ipsum rationes empiricorũ, tamen quãdo ego cogito, ratione certa agnosco quia est unum de secretis medicinæ, & thesaurus ex thesauris eius. & omnem medicinam eius iam expertus sum uicibus multis in eo qui aptus est, & cui conuenit & est conueniens complexioni eius.

Ad dolorem ani, & tenesmon, & uentris solutionem, & puncturam. Cap. 33

C Licinium quod supponitur in ano & efficit opus pilularum, imò melius. ℞. myrrhæ, thuris, mastiches, croci, omnium ana partem unam. terãtur, & cribellentur, & conficiantur cum uitellis ouorum, aut cum succo alefinis, id est psyllij. & facinde quod sit simile glandi. & pone in uno quoq; eorũ filũ. Quãdo ergo facis illud, inunge ipsum ante oleo rosaceo, & pone ipsum in ano, & præcipe ut teneat ipsum nocte tota. Quando igitur uoluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipsum. hæc autem medicina est sublimis ad dolorem ani, & tenesmo sanguineo, & solutioni uentris, & puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad colicam, & uomitum, & dolorem stomachi. Cap. 34

Medicamen ad colicam, quod composui adolescenti tricenario, cui acciderat colica quæ dicitur ileos, & uomitus, & exiccatio fortis, & dolor

D stomachi. Cuius permistio ℞. myrobal. cit. & nigrorum, mastic. anisi, ammeos, seminis apij, corticum casiæ ligneæ, medullæ seminis cartami, omnium ana partem unam, salis indi partem s. aloes scotrensis ad pondus omnium medicinarum. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua foliorum citri humidorum, & fiant inde pilulæ. sitq; dosis eius aur.ij. cum aqua calida ante cibum, est enim bonum ad digestionem cibi. & lenit uentrem, & ad colicam, & uentositatem, & dolorem dorsi, & crudum humorem.

Ad lapidem renum. Cap. 35

Et conquestus est mihi uir de lapide quem habebat in renibus suis, & quandoq; exierat in urina,

& narrauit quia egeſsit eum. hoc autem longinquum eſt: uerumtamen ego audiui quòd Archigenes in quibuſdam libris dixit hoc, ſed neſcio cauſam eius. Compoſui ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea uſque ad xxx. dies.

Confectio ad lapidem.

Recipe ariſtol. dauci, floris ſquinanti, carpob. ſpicæ, croci, meu, phu, apij, caſiæ, chamædryos, ſcorodon, ammeos. praſii, dragagāti, enulæ, ireos, origani montani, carui, ſeſeleos, corticum radicū capparis, gariofil. cymini, ſe. fœniculi, ſcyllæ aſſatæ, ſinapis, myrrhæ, ſeminis erucæ, condiſi, omniū ana partem i. pinearum decorticatarū ex cortice ſuo, quantum eſt pondus omnium. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato. ſitq; doſis eius omni die drach. iij.

B *Ad debilitatem coitus, & dolorem ueſicæ, & lapidem, & dolorem in utriſq; lateribus. Cap. 36*

Et conqueſtus eſt mihi adoleſcēs teneri corporis ex filijs regum philoſophorum ex amicis meis de coitu, de ueſica, de dolore in ea, & lapide, & de dolore in utriſq; lateribus. Compoſui ergo ei hāc medicinam, & iuuatus eſt ea uelociter.

Confectio ad coitum.

℞. pinearum excorticatarū de cortice ſuo libræ unius quartam, medullæ ſeminis melonū, medullæ ſeminis cucurbitæ, been. ru. & citrini, ſeſami decorticati, galangæ, zingiber, ſeccacul, ſeminis alphagdi, ſepi ſcinci, omnium ana ʒ. x. ſeminis urticæ, ſeminis ſinapis, ſeminis cepæ albæ, aniſi, ſeminis papaueris albi, liquir. decorticatæ, ſeminis baucíæ, omnium ana drach. vij. penidiorum quantum eſt pondus omnium. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato, & accipiatur ex ea mane, & apud ſomnum quantum eſt nux. & præcipe ei ut fiat hoc ſibi cibarium diebus quibus accipit cōfectionem. ℞. bauciarum mundatarum ex uenis ſuis & cortice ſuo medietatem libræ. elixetur ergo donec diſſoluatur. & proijciatur in ea oleum omphacinum & mel. fermentetur cum uitellis v. ouorum. & quandoq; decoquuntur cum eo paſſeres. & coloretur cum croco & zingibere. & aromatizetur cum muſco.

Ad ſatyriaſin. Remedium uidetur ad excitandū coitum. Cap. 37

Medicamen cui non eſt ſimile ſuper terrā in ſatyriaſi, & eſt uelocis ſanationis. Cuius permiſtio ℞. olei ſambucini uel de zambach. i. de ieſemino libram unā. formicarū habentiū alas mille. nemere ſin unā, & eſt fœmina parua uulp. quæ in Sabano morat. cū formicis miſceatur. & inunganī cū hoc unguēto mirach, & duo teſticuli, & uirga, poſtq; ſuſpenditur in ſole duabus hebdomadibus.

Ad dolorem teſticulorum, & apoſtema, & uentoſitatem in eis. Cap. 38

Et conqueſtus eſt mihi uir ex bonis religioſis ex amicis meis de apoſtemate in teſticulis, & ramice, & uentoſitate in eis, & dolore eorū. Compoſui ergo ei hoc emplaſtrū, & iuuatus eſt eo iuuamēto magno. Cuius permiſtio ℞. maſtiches, ſete, thuris, ſarcocollæ, omnium ān. ʒ. vi. terantur, & cribellentur, & incorporentur cum uino, & liniatur ſuper

A apoſtema. & annectatur ſuper ipſum cottū, & dimitte ipſum donec exiccetur. deinde accipe pannum, & liga duo oua ad duas ancharum pyxides.

Ad pruritum teſticulorum. Cap. 39

Ad pruritum in duobus teſticulis, ſumatur ceruſæ ʒ. vi. ſulfuris citrini ʒ. ij. opij ʒ. i. terantur omnia cum aceto uini permiſto cum aqua, & pone ipſum tribus uicibus.

Ad apoſtema teſticulorum. Cap. 40

Et ad apoſtema in duobus teſticulis, ſumantur ciceris partes duæ, altheæ pars una. terantur cum aceto, & liniantur ſuper apoſtema. eſt enim bonū.

Ad dolorem iuncturarum. Cap. 41

Et ſcripſi ad Glauconem philoſophū, qui erat ex bonis & puris amicis meis. & erat eius ætas adoleſcentia. & erat teneri corporis delicatus. & ipſius regio Beneuentum. inuaſeratq; eum dolor iuncturarum, & carnium quæ ſuper dorſo in directo ancharum ſunt, & podagra, & dolor ancharū. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & eſt una ex illis quam accepi ab Archigene: & addidi in ea, & rectificaui eam. iuuatus eſt ergo ea uſque ad lxx. dies, & non redijt ad ipſum. & eſt ſecretum magnum ex ſecretis medicinæ.

Pilulæ ad dolorem iuncturarum.

℞. myrobalanorū kebul. & indorū. & corticum cucumeris aſinini. buzarā loco cuius ponitur zingiber, et colocynthidis interioris, ſalis indi, hermodactylorū, aloes ſcotrenſis, omniū ān. ʒ. i. ſagapeni, drach. ij. terantur, & pulverizentur, & conficiātur cum aqua foliorum kekengi, & aqua albuzaran. & fiant pilulæ ſicut piper, & deſiccētur in umbra, & bibatur ex eis omni nocte tertia ʒ. iij. cum aqua calida. Et ſumat poſt illud hæc medicina, cuius modus eſt. ℞. buzidem. i. ſatyrionis partē i. hieræ picræ partes ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle. & bibantur ex ea drach. iij.

Ad iſchiadem. Cap. 42

Et conqueſtus eſt mihi uir ex una uillarū romanarum, ſupra cuius aerem erat uincēs humiditas, et uincēs ſuper cōplexionē uiri ſimile illi de iſchiade, purgaui ergo corpus eius ſemel cum hac medicina. & excuſaui ipſum à cauterio & unguento.

Medicina ad iſchiadem.

D ℞. hermodactylorum, turbith carnoſi, buziden, id eſt ſatyrij, ſenæ, medullæ ſeminis cartami, pulpe colocynthidis, medullæ ſeminis citruli omnium ana ʒ. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum butyro & melle. & eſt hæc potio una.

Ad humorem crudum lapidoſum (in ægritudinibus iuncturarum) & mollificationē & ſtuporē cruriū, & debilitatē corporis. Cap. 43

Et conqueſtus eſt mihi Abyn, qui erat exiccatus, cuius erat ætas adoleſcentia, mediæ habitudinis delicatus, de humore crudo lapidoſo, qui faciebat eum ſedere, & mollificatione crurium ſuorū. & debilitate corporis ſui. & ſtupore in utriſq;. Cōpoſui ei hanc medicinam, & uſus eſt ea per menſem, & redijt ad ſanitatem ſuam naturalem.

Medicina ad humorem crudum.

℞. myrobal. kebu. & emblicorū, & indorum & ſatureiæ, ammeos, apij, origani perſici, hermoda-

ctylorum, turbith gummosi in duabus extremitatibus. omniũ ana drach. i. buzaran, loco cuius ponitur zingiber ʒ.ij. senæ arabicæ lib. i. tertiam, spicæ, hehel, amomi, omniũ ana drach. viij. cinnamomi, neremisch, piperis, macropiperis, spodij, ro. salis naptici, omnium ana drach. iiij. nasturcij. ℥.s. salis ammoniaci aur. i. acori ʒ.iiij. berengi, doronici, zedoariȩ tertiam aur. i. terantur, & cribellentur, et leniantur cũ butyro uaccino, præparato cum clississa tritici. i. simila, donec eijciat ipsum. & adiungatur media libra penidiorũ, & conficiatur cum melle despumato. & sumatur ex eo omni die ʒ. s. cum aqua in qua decocta est acorus. & utat̃ hoc oleo. est enim ultimum in ægritudinibus iuncturarum, & mollificatione earum, & corruptione complexionis earum, & ipsarum dolore.

Oleum probatum cuius permistio.

℞. costi, carpobalsami, cortic. casiæ, omniũ ana ʒ.xxx. calami aro. buzaran, loco cuius ponit̃ zingiber, abrengi, loco cuius sagapenum, omniũ ana ʒ.xx. macropiperis ʒ.vij. cordumeni, zingiberis, staphisagriæ, omnium ana ʒ.vi. cyperi ʒ.xi. uenarum squinanti, ireos, amborũ ana ʒ.xij. cyperi, blactæ byzantiæ, foliorũ myrti, sampsuci, omniũ ʒ.x. tere medicinas cõ tritione crassa, & infunde eas in uino boni odoris, secundum mensuram qua cooperiat eas, die ac nocte, & pone ipsum in olla, et infunde super eam ex aqua quantum est mensura uini. deinde infunde super illud oleum sesami, & oleum lentiscinum, de unoquoq; x. asacraiati. deinde accende sub ipsa ignem lentum quantitate viij. horarum. deinde tolle eam ab igne, & permitte illud infrigidari. et funde oleum ab aqua. deinde accipe in decoctione eius secũda, assari spicæ, amomi ana ʒ.x. folij drach. vi. myrrhæ unc. i. tere omnia, & infunde ea die ac nocte. deinde cola eam in ollã, & funde super eam oleum. sitq; olla in qua decoques uice prima & secũda & tertia, olla limpida, in qua ponantur medicinæ & oleum. & accipe ollam magnam à loco masiam & funde in eam aquam. deinde pone ollam in qua sunt medicinæ & oleum in cõcauitate eius. & accende sub ea ignem lentum, donec decoquatur oleum & medicina per calorem aquæ. Quando ergo decoxeris ipsum secundum terminum quem narraui, & peruenerit ad finem, remoue ipsum ab igne, & permitte ipsum infrigidari: deinde cola ipsum oleũ, & coque ipsum tertio. & accipe gariofil. blactæ bizãtiæ, nucis muscatæ, omnium ana drach. iiij. bdellij drach. iij. mellis styrac. calamitæ drach. xxx. olei balsami drach. s. tere medicinas siccas, & infunde eas in uino die ac nocte. deinde cola eas in ollã. et funde super eas oleũ. & accende ignẽ sub eis secundũ quòd narraui tibi. deinde cola oleum, & repone. ipsum enim est ultimum in ægritudinibus iuncturarum. & in læsione fiat inunctio ex eo, & bibatur. soluit enim naturam. & extrahit humorem crudum. & cõfert colicæ, & ægritudinibus uiscerum.

Ad caninum appetitum, & singultum, & eructuationem acetosam. Cap. 44

Electuariũ dia trion pepereon quod ego composui Hedino, qui fuit ex bonis, & erat intra Romam, & erat septuagenarius. conquestus est de frigore in cõplexione, & humiditatibus superfluis, & canino appetitu, & singultu, & ructu acido. Cõposui ergo ei hanc medicinam, et iuuatus est in hebdomade. cuius permistio ℞. piperis albi, piperis nigri, macropiperis, omnium ana quartam libræ, xylobalsami ℥. i. spicæ, amomi, amborũ ana ʒ.iiij. s. apij, zingiberis, seseleos, keisim, casiæ mundatæ, enulæ, asari, omniũ ana ʒ.iij. tere omnia, & cribella, & confice cum melle despumato, & repone ipsum. & sumatur ex ipso quantum bundacha.

Ad tremorem cordis, & inquietudinem, & cogitationem. Cap. 45

Syrupus quem composui Demicrathi, quæ est mulier bona, multi ieiunij. cui accidit tremor cordis, & inquietudo, & cogitatio, & stoliditas, et mẽtis ablatio: & quãdoq; egrediebatur à ratione sua. & erat quadragenaria, constrictæ carnis albæ. cuius permistio ℞. buglossȩ exiccatæ, foliorũ rosarũ, foliorũ citri, foliorũ ocimi citrati, capilli ueneris, ocimi gariofi. omniũ ana hosmatũ i. quod est quarta libræ & tria grana, malorũ mandragoræ incisorum drach. octo, frustum panis karabe contriti, setæ crudæ incisæ, lazuli loti, abluti, contriti, nucis muscatæ contritæ, zedoariæ, doronici, been albi & rubri, sandalorum al. & rubrorum, margaritarum minutarum, coralli, spodij, berberis, xyloaloes boni, crudi, mastic. thuris masculi, omnium ana aur. i. terantur, & decoquãtur omnia in xiiij. libris aquæ fontis, donec consumantur duæ tertiæ. & comprimatur manibus pãnus in quo sunt species, & colentur, & aggregentur duæ libræ aquæ cum x. libris boni uini, & x. libræ mellis despumati. & coquatur, donec fiat spissitudo. & infrigidetur. & aromatizetur cum drach. i. musci contriti. & bibatur septimanis iiij.

Ad tremorem cordis linimentum.

Linimentum ad tremorem cordis ℞. thuris ro. xyloaloes. gariofil. spodij. sandalorum rubrorum. karabe marini. sandarachæ, omnium ana ʒ. i. aluminis iameni ʒ. s. terantur, & cribellẽtur, & conficiantur cum aqua ros. aut cum aqua malorũ, & ponatur super cor & stomachum. est enim ultimum.

Ad dolorem hepatis & splenis, & multa alia. Cap. 46

Et cõquesta est mihi mulier deuota magnæ quãtitatis nobilis. cuius cõplexio decliuis erat ad caliditatẽ. & eius anni xl. erant, de dolore stomachi, & hepatis, & splenis, & duritie in uẽtre, & apostemate, & inceptione hydropis, & dolore duorũ renũ, & pulmonis, & duorum laterũ, & uesicæ, & matricis, & dolore in omnibus mẽbris suis, & sputo sanguinis, & pleuritide. Cõposui ergo ei hoc emplastrum. Cuius permistio ℞. ceræ. helkalimbat. i. terebinthinæ. bdellij, thuris, ammoniaci, cordumeni, fructus myrti, fructus uitis, tortellarum de seni, amomi, spicæ, croci, myrrhæ, mastiches, omniũ ana ʒ.viij. olei uiolati, olei sesamini, amborum ana ʒ.xl. uini boni odoris quantitate qua infundat̃ donec fiat emplastrum. & accipe ammoniacũ, bdellium, & thus, & myrrhã, et tere. & in uino ea infun

de

de, & contere ea, & liquefac ceram cum duobus oleis. & bulliat: quando ergo liquefiunt, depone ea desuper ignem, & tere reliquas medicinas, & pulueriza super ea, & moue ea tandiu donec permisceantur adinuicem. deinde line ea super loca in quibus duricies est, & apostema, & dolor.

Ad uomitum immoderatum, & fluxum uentris. Cap. 47

Emplastrum quod composui mulieri religiosae deuotae, cui acciderat uomitus immoderatus, & solutio uentris superflua, & fe. conclusa, & sitis, & adustio uehemens. & erat trigenaria, & erat tempus aestiuum. Cuius permistio ℞. cydoniorũ mundatorum decoctorum cum aceto lib. i. gallae. seminis myrtae. sumach, acaciae, fructus uitis, myrrhae, masticheṡ. omnium ana iiij. tortellarum de seni ʒ. viij. aromatici drach. i. tere illud bene donec permisceatur, & funde super illud oleũ ros. & acetum uini, & aquam ro. tali mensura quod humectetur, & line stomachum, & iuuata est ea statim.

Ad febrem quotidianam trochisci. Cap. 48

Modus trochiscorum ad febrem quotidianam quando maturatur. Quorum permistio ℞. rosarũ, spodij, eupatorij, seminis cuscutae, berberis, seminis endiuiae, omnium ana drach. iiij. xyloal. dragaganti, absinthij, anisi, doronici, omnium ana ʒ. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua calida, & fiant inde trochisci, quorum unus sit ʒ. ij. & bibatur cum syrupo acetoso septem diebus, & eradicabitur.

Ad febrem tertianam decoctio experta. Cap. 49

Decoctio ad febrem tertianam post tres accessiones experta. Cuius permistio ℞. tereniabim. i. semen album habens saporem mannae, medullae casiae, tamarindorum, omnium ana ℥. s. myrob. ℥. i. decoquantur cum lib. i. & s. aquae donec consumantur duae tertiae, & coletur, & bibatur cum media ℥. olei sesami. ipsa enim eradicatur statim.

Ad febrem quartanam trochisci. Cap. 50

Modus trochiscorũ ad febrem quartanam. Inquit Gal. iam narraui in multis librorum meorum quod quartana quando inuadit in autumno, pertransit in uere: & quando inuadit in aestate, dimittit in vi. periodis, quando medicus est prudens: nã quando maturatur & utitur hac medicina, tunc facit eam redire tertianã: deinde medicatur tertianę cum eo quod dixi: quare eradicatur feb. tertiana hoc regimine, ante horam quam determinauerũt medici qui fuerunt ante me. Et ego quidem determinaui illud. uerum ego iam ingeniaui cum hoc, & est secretum magnum. Verumtamen nos non utimur nisi in corporibus fortibus. Quorum permistio ℞. eupatorij, absinthij, costi, zurumbet, doronici, ammeos, aristol. scordiũ, myrrhae, euphorbij, omniũ an̄. aur. i. aloes, bdellij, pyrethri, sagapeni, opopanacis, harmel, acori, amomi, omniũ ana ʒ. i. infundatur sagapenum & opopanax in uino, & moueãtur, & terantur medicinae, & cribellẽt, & conficiantur omnia, & fiant inde trochisci, sitq; trochiscus drach. i. & bibatur cum aqua raphani.

Ad hydropem pilulae. Cap. 51

Et conquesta est mihi filia Nicolai regis, & ipsa quidẽ monacha erat deuota. & senserat de hydrope horrida, & aqua citrina, in qua fatigati erãt medicantes & strictione naturae: praeparaui ergo ei hanc medicinam, & conualuit usque ad septimanas quatuor, et exiuit ab aegritudine sua egressione bona et sana.

Pilulae ad hydropem.

℞. spicae indae & romanae, amborũ an̄. ʒ. iiij. agarici, aristol. amomi, croci, ęris combusti, epithymi, mastiches, hyperici, costi, chamaedryos, omnium an̄. ʒ. iij. myrrhae, kerfe medicinalis, squinãti, tithymalli, omnium an̄. ʒ. i. aloes ʒ. viij. tere illud, & puluerizа ipsum, & cerne eum, & confice cum aqua, & fac de ipso pilulas, & inunge manus tuas incilini. sitq; dosis earum drach. ij. cum uino misto.

B

Ad ictericiam sparsam. Cap. 52

Medicamen ad ictericiã sparsam, scilicet super totum corpus, quod ego composui ℞. euphorbij, epithymi, aloes, sulfuris, omnium ana partem i. tere illud, & da in potu ex eo. ʒ. ij. cum aqua casei. est enim ultimum quando non est calida.

Ad icteritiam causae calidae.

Medicamen quod ego cõposui ad ictericiã calidae causae ℞. aquam lactis caprini coagulati cũ tamarindis lib. i. succi endiuiae lib. i. succi solatri librę quartam, aquae absinthij humidi ℥. s. berberis, sandalorum al. & machoziri. i. citrini, aloes, omnium ana ʒ. i. spodij, spicae, rauetseni, omnium an̄. ʒ. i. terantur, & cribellentur, & permisceantur omnia, & permaneãt in nocte, & bibatur ex eo omni mane lib. s. colato cum ℥. ij. iulep. postea ponas ipsum in loco frigido, aut sumatur cum galeniabin.

C

Ad descensum aquae in oculum, & uertiginem, & ischiadem. Cap. 53

Modus medicinae ad descensum aquae in oculum, quam ego cõposui uiro qui erat ex uiris religiosis qui multiplicauerat comestionẽ hordei, & assiduationẽ uigiliarũ. quare euenit super eũ malum ex descensu aquae in oculũ suum. & acciderat ei uertigo & ischias: iuuatus est ergo et conualuit. & ipsa quidem confert omnibus aegritudinibus melancholiae, & phlegmatis, & anginae, accidentibus ex crassitudine humorũ & morsum canis rabidi, & habentiũ uenenum, & praefocationi matricis. Cuius permistio ℞. epithymi aur. x. scãmoniae, prasii, stoechados, myrrhae, ellebori nigri, ana aur. iiij. scyllae assatae, euphorbij, aloes, croci, gentianae, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium an̄. aur. i. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhae, spicae, floris squinãti, calaminthes fluuialis, aristolochiae longae, omniũ an̄. aur. ij. teratur illud, & cribellẽt, & infundant gũmae in uino boni odoris, & conficiantur cum melle despumato quod sufficit, & dimittatur donec antiquetur. sitq; dosis eius aur. iiij.

D

Ad inquietudinem. Cap. 54

Ad inquietudinẽ, id est guesegues. Modus medicinae quam ego composui religiosae mulieri cui acciderat inquietudo, ut & sola loqueretur secũ, & syluestritas. & medicati fuerũt ei multi medicorum, & non ualuerat eorum medicatio in ea ita, quod iam desperauerat de se. Composui ergo hãc

medi

medicinam, & iuuata est per eam, cuius permistio ℞. scammoniæ, anisi, karabe, coralli combusti, xyloaloes puræ, seminis coriandri sicci, margaritarum minutarum, foliorum ro. spodij, mastiches, omnium ana ʒ. iij. myrob. indorum, citri. keb. omnium, post mundificationem ex nucleis suis, ana ʒ. x. turbith al. aur xij. agarici aure. viij. zedoariæ, doronici. omnium ana aur. ij. sachari tabarzet ad pondus omnium medicinarum. teratur illud totum, & cernatur cum orali, & permisceantur. de quo sumatur ʒ. v. in puluere. & sumatur diebus multis, & bibatur cum aqua frigida. Cibus autem sit illud quod lene est, sicut pulli. & alteretur aqua cum syrupo myrtino, aut cum syrupo de rosis recentibus.

B *Ad obliuionem, & frigus in renibus, et dolores in iuncturis & alia multa. Cap. 55*

Et conquestus est mihi uir aburosus religiosus qui erat amicus mihi. & iam consecutus fuerat de oratione sua quæ alius in suo tempore consecutus nō fuerat. & de ætate cōsecutus fuerat annos lxx. & erat propinquus mihi. & partes quidem frigoris iam uicerant super eum: quare acciderat ei obliuio, & frigus intensum, & dolores in iuncturis. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est iuuamento sufficienti, & exiuit ab ægritudine sua usq; ad duas hebdomadas: & ego quidem probaui eam in multis, & inueni eam conferre ægritudinibus uesicæ & humori crudo. & sanatio eius est ex omnibus ægritudinibus iuncturarum, & soda, generatis ex humoribus frigidis, & quod eleuabatur ad cerebrum ex uaporibus ab illo humore, & à tussi phlegmatica. & præparat stomachum ut coria præparantur galla, & rectificat ipsum, & fugat uentositatem crassam ex eo, & digerit cibus, & excitat appetitum, & resoluit quod ex phlegmate incrassatur in stomacho: & aliquando abstergit uisum, & acuit mentem, & delet obliuionem, & clarificat uocem, & tardat caniciem. et dissoluit podagram frigidæ causæ. & quicunq; senex utitur ea, non indiget alio in conseruatione sanitatis.

Confectio dia trion pipereon secunda.

℞. piperis al. & nigri. macropiperis, galangæ, casiæ ligneæ, calami aro. croci. spicæ Indæ, gariofil. cardamomi, carpob. asari, zingiberis, seminis myrti siccę, omnium ana partem unam. mastiches partes v. terantur medicinæ, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato, et deponatur in uase uitreo leuigato. de quo sumatur aur. i. apud somnum. & est ex secretis magnis.

Ad dolorem iuncturarum, & complexionem corruptam.

Et conquestus est mihi arsatus & religiosus, qui erat amicus, & erat orator: & iam consecutus fuerat annos lxx. & dicebatur de eo quod nunquam irascebatur, neque contrarius fuerat alicui. & erat multæ taciturnitatis, & dilatatæ scientiæ, de dolore in omnibus iuncturis suis. & uidi cōplexionem eius corruptam. Et alterata erat ei mens, præcepi ergo ei ut uteretur hac medicina. Hiera magna. ℞. chamepityos, scorodon añ. ℥. s. seminis apij, ammeos, hasce, agarici, omnium añ. ℥. i. gentianæ aure.

A iiij. centaureæ minoris ℥. s. myrrhæ, spicæ, calaminthes montanæ, spodij, petroselini, prasii, omnium ana ℥. ij. seminis rutæ, hyperici, hyssopi sicci, phu, omnium ana aureos iiij. chamædryos ℥. iij. folij ℥. i. terantur omnia, & cribellentur cum orali, & leniantur cum ij. ℥. olei balsami, & conficiantur cū sufficientia mellis origani despumati. & repone in uase leni interius. & dimittatur sex mensibus. ipsa nanq; iuuat. hæc enim medicina est melior. Montee si scíueris mensuram eius, excusabit te ab alijs. Ego enim uidi ipsam conferre ei. et est complexio eius sicut tyriaca. huic quidem uiro redijt sanitas eius. deinde posui ut experirer ipsam. inueni ergo in quibusdam iuuamentum eius, quia excitat uirtutes naturales & præcipue digestiuam. & extrahit melancholiam cum uapore. & subtiliat phlegma, & attenuat ipsum. & alleuiat exitum eius ex corpore, & refrenat choleram citrinam. & confert omnibus ægritudinibus hepatis & splenis: quoniam aperit oppilationem. & si profundatur in uenis, mirabiliter ualet. ita quòd forsitan est ex mundificatione sanguinis, & conseruat ipsum ad substantiam suam, si fuerit seruans sanitatē: quoniam uadit in uenas & arterias. & consumit quod inuenit in eis de superfluitatibus crassis. & mundificat meatus. propter illud frangit lapidem, & mundicat fæcem humorum ex corpore, propter subtilitatem suæ operationis. Deinde non soluit superflue propter suam frigiditatem. & eius potio integra est aureum unum cum aqua calida.

C *Ad maciem, & dispositionem senectutis. Cap. 56*

Et fuit mihi ò Montee amicus ex bonis, qui erat æqualis complexionis subtilium humorum, extenuati corporis: & ipse quidem multiplicauerat lectiones librorum, & ieiunium, & orationem. & laborabat multū. & erat parum obuians cibo. & uigilabat plurimū noctis. & erat trigenarius die qua cognoui eum: quare minorata est humiditas corporis eius, & addita est ei macies & siccitas complexionis. & non consecutus fuerat xl. annos: et iā superauerant ei modi ægritudinū, & albificatum erat eius caput, & debilitati erant motus eius innati, & factus erat in dispositionibus senectutis ultimæ. præcepi igitur ei comedere: quare humectatus est hora post horam, & paulatim secundū gra-

D dationem. Composui ergo ei hanc cōfectionem, & præcepi ut uteretur ea. excitauit ergo eius caliditatem innatam. & rectificaui ex dispositionibus eius multum. & ambulabat super pedes suos. & confortata est quidem uirtus. & est bona senibus multum. quoniam aperit oppilationes. & confortat caliditatem innatam in eorum corporibus. & resoluit humiditates corruptas. & confortat digestionem. & confert uentositati. & resoluit phlegma à stomacho, & à iuncturis. & confortat, & expellit nocumentum frigoris. & prouocat urinam.

Modus confectionis.

℞. piperis, macropiperis, cinnamomi calidi, id est acuti, floris squinanti, spicæ Indæ, galangæ, ammeos, cymini carmeni, omnium ana aur. v. mastiches, seminis fœniculi, anisi, zingiberis sicci, calaminthes

minthes fluuialis ſicci, omniũ ana aur. x. folij indi, cyperi, croci, aſari, caſiæ ligneæ, coſti dul. ſeminis apij hortulani, omniũ añ. aur. iij. gariofi. cardamomi minoris, cubæ, nucis muſcatæ, maceris, xylobalſami, carpobalſami, pyrethri, foliorum agni caſti, zarneb, id eſt roſmarini, acori, omniũ ana aur. ij. terantur medicinæ, & cribellentur, & ponatur cum eis ſachari tabarzet libræ tertia. & cõficiãtur omnia cũ duplo ſui cũ melle deſpumato. & reponat̃ in brumati leni. & ſumat̃ ex eo ab aureo. i. uſq; ad aureos ij. ante cibum & poſt cibum.

Ad anginam emplaſtrum optimum. Cap. 57

Iſte aũt eſt modus emplaſtri quod accepi ex lib. antiquo, & rectificaui ſecundũ ſententiã meã, & probaui ipſum in apoſtematib. gutturis, & inueni ipſum mirabile, & nõ uidi quod uelocius cõferret ipſo. & eſt ex magnis ſecretis. ℞. ℥. merdaſengi, id eſt plũbi uſti, ſuper quod proijciat̃ ex oleo ſeſamino, & oleo uiol. quo coaguleẽt: poſtea accipiat̃ mucilaginis pſylij, mucilaginis ſeminis lini, et ſeminis alteæ, ſeminis almaru, omniũ ana ℥. s. ouorũ trium, gummi amygdalarũ ℥. i. infundantur in aqua coriandri die ac nocte. deinde coletur, & proijciat̃ in ea chamæmeli meliloti amborũ ana ℥. iij. aggregeẽt & percutiant̃ percuſſione bona. deinde fiat corpus unum. & fiat ex eo emplaſtrum.

Ad omnes ægritudines emplaſtrum Cap. 58

Emplaſtrũ mirabile cõferens omni ægritudini fit hoc modo. ℞. olei, aceti uini, amborũ añ. lib. iiij. merdaſengi lib. i. et s. cechalceumenu ʒ. xx. ziniar. ʒ. xvi. colchotar, quod eſt atramentũ album, chalcanthi, corticũ æris, id eſt batitura, omnium añ. ʒ. xvi. decoquat̃ acetũ & oleũ, et remoueat̃ ab igne, & proijciat̃ in eis lithargyrũ & reliquæ medicinæ. deinde reducatur ad ignẽ, & decoquatur donec inſpiſſentur et rubeant: deinde utatur in omnibus uulneribus, & ulceribus, & apoſtematibus.

Ad morſum canis rabidi. Cap. 59

Illud autem quod ſanat à morſu canis rabidi eſt, id quod dico tibi. & eſt ex medicinis nobilibus & ſecretis magnis. & eſt medicina quã faciebat Aſinius ſenex antiquus, qui uituperabat medicinas per eam. et ipſe quidem nõ uidit aliquẽ, quem momorderit canis rabioſus & biberit eam, mori, & ſi non conſequebat̃ ipſum in principio quãdo momorderat eum canis. dabat ergo in potu ex ipſo cochlearia duo, & potabat ipſum ex ea xl. diebus integris. & emplaſtrũ faciebat loco morſo, quod dicam poſt medicinam.

Modus medicinæ morſus canis rabidi.

℞. cineris cancrorum partes decem, gentianæ partes vij. thuris partem unam, doſis eius eſt cochlear unũ magnum. & pulueri zetur ſuper aquã, & bibatur, & non bibatur ex ea minus ʒ. iij.

Modus emplaſtri.

℞. aceti uini, kiſt. i. opopanacis ℥. ij, picis lib. iij. aggregetur illud, & fiat emplaſtrũ ex eo. et emplaſtretur ex eo loco morſus. eſt enim mirabile.

Ad ſtrangulationem prouenientem ex fungis. Cap. 60

Qui aũt ſanat ex comeſtione fungorum illum cui accidit præfocatio dixit Galen. ego uidi medicũ de terra Alexãdriæ, qui utebat̃ ſtercore gallinæ in medicatione ſtrangulatiõis eius qui comederat fungos. uſus fui iſto & probaui ipſum. qd' fuit, quia exiccaui ipſum & contriui ipſum, & dedi in potu ipſum in aceto, & aqua, & melle, & uino. & uomuit ſtatim humorẽ craſſum & phlegmaticũ. & ſedatus eſt & quieuit, & inuenit trãquillitatem integrã, et euaſit ab accidẽte quod ei acciderat.

Ad petram medicamen. Cap. 61

Medicamen ad petram quod ego cõpoſui uiro ex regibus Alexãdriæ cui euenerat lapis, & laſsi erant medicantes, donec deſperauerat de ſe ipſo. Cõpoſui igitur ei hãc medicinã, & iuuatus eſt per eam, & exiuit ab ægritudine ſua egreſsione integra. Et eius modus eſt ℞. opij ʒ. iij. acori, dauich. i. & s. pyrethri, euphorbij, caſtorij, corticis radicum capparis, ſeminis hyoſciami, galãgæ, omniũ añ. ʒ. i. cinnamomi, ſeminis bauciæ ſylueſtris, ſeminis apij, coſti, petroſilij, caſiæ ligneæ, mentæ, myrrhæ, chamæpityos, calaminthes fluuialis & montanæ, gentianæ romanæ, radicis liquiritiæ, enulæ, chamædryos, praſii, ſcolopendriæ, ariſtolochiæ, ro. ſe. ammeos, maſtiches, radi. lilij cœleſtis, cymini carmeni, gariofil. ſeminis fœniculi, ſcyllæ aſſæ, ſinapis, granorũ pini, aniſi, carpob. ſeminis erucæ ſylueſtris, cordumeni, ſeminis rutæ ſylueſtris, ſeminis agni caſti, aniuden nigri, ana danich. i. & s. terãtur omnia, & cribellentur, & leniantur cum oleo balſami, quantitate quartæ unius unciæ, & conficiantur cum melle deſpumato. doſis eius eſt kiſt. i. & s. uſq; ad ʒ. s. deinde probaui illud poſt illud, & inueni ipſum frangere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod aũt dicunt omnes homines de lapide iudaico, iam expertus ſum, & nõ inueni in lapide ueſicæ operationem. uerum ipſe in lapide renum eſt fortis, & ualde mirabilis operationis. & ipſe quidem eſt lapis ualde albi coloris, in quo ſunt fila nigra, qui lapis inuenitur in Palæſtina. & modus dandi ipſum in potu, eſt ut fricet̃ ſuper cotem uiridem, donec ex eo reſoluatur aliquid. deinde aggregetur limatura illa, & abluatur & detur in potu cum aqua calida.

Ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & morpheam. Cap. 62

Decoctio mirabil. quam cõpoſui ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & ad morpheam ſparſam, & icteritiã, & uentoſitatẽ, & humorem crudum, uiro quinquagenario. cuius hæc eſt permiſtio ℞. ſpecierũ trium mirobal. abſinth. epith. cũ ſemine ſtœchados, ſuchaa, bedeguard, floris uiolarũ, ſeminis aniſi, ſeminis fœniculi, polypodij, turbith carnoſi, cartami, agarici, centaureæ, chamæpytios, chamædryos, omniũ ana ʒ. s. capilli ueneris, fumi terræ, omniũ añ. cabdati unũ, tamarindorũ quartam libræ unius, ſebeſten quinquaginta, iuiubas totidem, cõtundantur medicinæ, & infundantur in x. lib. aquæ bullientis die & nocte. & decoquantur lento igne, donec conſumantur duæ tertiæ, & confricentur digitis, & colentur cum æquali pondere de rob. & reponatur. Doſis eius eſt quarta lib. unius cum quarta libræ

aquæ calidę,& guttis olei ſeſami, & põdere duo-rũ denariorũ ſcamoniæ antiochenæ. cibus eius ſit caro ouis annualis. & potus ſit ſyrupus de melle.

Ad multam infrigidationem & humectationem corporis, & uentoſitatem. Cap. 63

Electuarium dia trion pipereon quod ego cõpoſui Fortuno, qui iam proceſſerat in ætate, & erat magni corporis humectati, multæ uẽtoſitatis infrigidati corporis. Cuius permiſtio. ℞. piperis nigri et albi quod eſt leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, ſeminis fœniculi, aniſi, aſari, maſtiches, omniũ ana ℥.i. xylobal. carpobal. ſpicæ, cortic. caſiæ ligneæ, amomi, omniũ ana ℥. i. cardamomi minoris, ſeminis apij, ammeos, croci, gariofilorũ, coſti, maſtiches, omniũ ana quarta ℥.i. terantur & cribellent̃, & cõficiant̃ cum melle deſpumato. & ſumatur ex eo omni mane pondus ʒ.ij. cũ aqua mẽtę & maſtiches, & aniſi. & ſit cibus tenuis.

Ad dolorem frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem. Cap. 64

Trifera quam ego cõpoſui Monteo qui habebat dolores frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionẽ. Vſus eſt ergo ea diebus aliquot, & ſanatus eſt ea ab ægritudine ſua. Cuius permiſtio. ℞. ſpecierũ trium myrobalanorũ, & emblicorũ, & ſitarabegi, & eſt butyrum conditũ cũ melle & lacte, omniũ an̄. aureos x. terant̃, & cribelent̃, & leniantur cũ oleo de amygdalis dulcibus: deinde ſumatur zingiberis, maſtiches, cinnamomi, piperis, aſari, croci, omniũ an̄. aur. x. coſti dul. macropiperis, ſetaragi indi. cortic. caſiæ ligneæ, omniũ an̄. aur. iij. nucis muſcatæ, maceris, cardamomi, xyloal. indæ, cubebarũ, calami aro. omniũ an̄. aur. ij. penidiorũ ℥.ij. terantur, cribellent̃, & leniant̃ cum oleo balſami. & conficiantur cum melle deſpumato. Et ſumatur ex ea omni die aureus.i.

Ad anxietatem & humectationem. Cap. 65

Trifera quam cõpoſui filio regis, qui erat religioſus, anxioſus, humectatus. ℞. myrobal. kebul. bell. emblicorũ, omniũ ana quartã libræ unius. coquantur in x. lib. aquæ donec cõſumant̃ tres quartæ, & colet̃, & proijciat̃ illa aqua ſuper myrobal. & bell. & emblicos, & ponat̃ in ſufflatione uenti ſeptentrionalis donec bibatur aquoſitas: deinde exiccentur, & pulverizentur, & cribellent̃, & leniãtur cum oleo bal. deinde addatur turbith gummoſi pondus ʒ.xxx. poſtquã teritur, & lenitur cũ oleo de amygdal. dul. maſti. bdelij. hoch. i. mora celſi, ammeos, granorũ nerę, cinnamomi, aſari, xyloaloes indæ, ſeteragi indi, ligni pæoniæ, omniũ an̄. ʒ.iiij. terant̃ omnia, & conficiant̃ cũ melle originali deſpumato. & ſumatur ex eo omni die ʒ. iij. cum aqua mentæ. eſt ẽm ultima ad epilepſiam, & melancholiam, & colicam quæ eſt ileos.

Ad diabetem. Cap. 66

Conqueſtus eſt mihi uir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Compoſui igitur ei hanc medicinam. Iuuatus eſt uſq; ad hebdomadem.

Medicina ad hanc læſionem.

℞. ſpodij, xyloal. uſtæ, ſandali, ſeminis portul. dragagãti, gummi arab. turbith, berberis, ſeminis

A endiuiæ, boli arm. omniũ an̄. ʒ.iiij. maſtiches, cinnamomi, origani, omnium ana ʒ.iij. ſachari ℥.i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum geleniabin, & reponatur & ſumetur ex ea omni mane ʒ.viij. Cibus aũt eius, ſit aqua hordei, & robub fructuum, & emplaſtretur dorſum eius taratit trito & confecto cum aqua roſarum.

Ad retentionem menſtruorum, & dolores. Cap. 67

Cõqueſta eſt mihi mulier cui ætas erat. xxx. annorũ de retẽtione mẽſtruorũ cũ dolorib. et erat ęqualis cõplexionis per cõparationẽ. Cõpoſui ergo ei hanc medicinam, & iuuata eſt ea cito.

Medicina ad prouocationem uenſtruorum.

B ℞. ſpicæ Indæ & Romanæ, & corticẽ caſiæ ligneæ & rubiæ tinctorũ, aſari, aniſi, omniũ an̄. iiij. ℥.i. medullę ſeminis melonũ, medullæ ſeminis cucurbitarũ, medullæ granorũ faſeolorum, ſeminis apij, rutæ, ciceris nigri, ſeminis endiuiæ, berberis & euberberis, id eſt coſti, omniũ an̄. aur. i. teratur, & cribellentur, & leniantur cum melle deſpumato, & ſumatur ex eo ante euentum menſtruorum octo diebus ʒ. iiij. omni die cum aqua in qua decoquuntur cicera aut faſeoli.

Ad dolorem iuncturarum & podagras, et uentoſitatẽ 68

Et cõqueſtus eſt mihi Afflius, qui erat ex Manchara. & habebat corpus ſtrictũ, ad æqualitatem propinquus: de dolorib. iuncturarũ, & ægritudine podogræ, & uentoſitate. Cõpoſui ergo ei hanc medicinã quæ eſt mirabilis medicina ad podagrã ℞. acori, dactili albi recentis ʒ. i. oſſium uetuſtorum, lentis excorticatæ, turbith, ſenæ, omniũ ana

C ʒ.i. ſachari ℥. i. terantur, & cribellentur, & bibant̃ ex ea omni die ʒ.iij. cum aqua calida.

Ad uarices Cap. 69

Et conqueſtus eſt mihi uir prædictus nuper de quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de ægritudine uaricum in cruribus ſuis. Cõpoſui ergo ei hanc decoctionem.

Modus decoctionis ad uarices.

℞. epithymi cretenſis, myrobalanorũ, keb. amborum an̄. ℥.i. polypodij excorticati, ſucchaha, bedeguard, floris uiolarũ, tamarindorũ, abſinthij romani, ſquinãti, centaureæ, herbæ eupatorij, omnium ana ℥. s. paſſularum enucleatarum quartam libræ unius. cõtundantur, & decoquantur cum tri-

D bus libris aquæ, donec conſumãtur duæ tertiæ. & confricentur manibus, & colentur, & bibatur ex ea tertia libræ cũ ℥. i. olei amygdalini amari in omni die tertio. & fiat emplaſtrum ſuper crura cum emplaſtro de adipibus.

Emplaſtrum de adipibus cuius iſte eſt modus.

℞. adipis agni, adipis porci, adipis urſi, uituli, cerui, hirci, aſini ſylueſtris, anatis, gallinæ, uulturis, ana omnium ℥.i. olei ſeſami, olei de kerua, olei lentiſcini, medullæ cruris uaccini, olei amigdal. amari, ceræ al. omnium ana ℥.s. ce. ru. butyri uaccini, amborum ana lib. unam. liqueſiat, & coletur & adminiſtretur.

Ad hæmorrhoidas. Cap. 70

Et conqueſtus eſt mihi uir qui mecũ conuerſabatur. & erat multi ieiunij, ſicci corporis, ſuper

quem

quem uicissim eueniebant hæmorrhoides quę erant in interioribus eius & ipsius exterioribus. & illud erat propter multitudinē ciborū suorum frigidorum, sicut est farina hordei, & comestio lentis. & acciderat ei cum illo tremor uehemens. Cōposui ergo ei hanc medicinam, & euasit ab ęgritudine sua usq; ad decem dies.

Confectio ad hæmorrhoidas.

℞. myrobalanorum, kebulorū, citri. bell. serem blegi omniū ana ℨ.i. terantur, & cribellenť cum ij. ℥. olei amygdalarū dulciū, donec proijciāt ipsum. deinde adiungatur ei bdelij indi quarta lib. i. foliorum rosarū, spodij, granorū myrti torrefactorum, scoriæ ferri infusæ scilicet in aceto, karabæ, mastiches, xyloal. neruik, abrengi, plumbi usti cum sulfure, omnium ana ℨ. iiij. terantur cum rob coagu-
B lato. & sumatur ex eo omni die ℨ. vi. cum aqua calida. & utatur hoc emplastro.

Modus emplastri ad hæmorrhoidas

℞. plumbi usti cum sulphure et cerusa, lithargyri, cineris uitis, cineris corticum, nergil, balaustiorum, omniū ana ℨ.i. ceræ albæ, olei sesami, butyri, omniū ana quartam libræ unius, adipis porci ℥. ij. medullæ cruris uaccini ℥. ij. liquenť, & colenť dū calētin mortario de plumbo nigro, & fit manica eius ex ipso. & siccentur in sole diebus aliquot, donec accipiat ex plumbo uirtutē. Emplastrū aūt de adipibus nuper prædictū, est magnorū iuuamentorum ad uentositatē gibbositatis, & dolorib. iuncturarum. & ægritudinibus earū. & ad uentosita-
C tes et ad spasmū qui nominať tortura, & ad omnē spasmū in neruis. & ad paralyticos siccorū corporū. et similiter hoc emplastrū in quo diximus plūbum, confert omnibus ægritudinihus ani & ægritudinibus neruorum. & ulceribus melancholicis, & administratur in ægritudinibus multis, quādo medicus est prudens.

Ad cogitationem & timorem. Cap. 71

Descriptio electuarij dia pepereon, quod cōposui uiro ex regibus qui erat Caron. & erat septuagenarius. & erat magnus. & acciderat ei cogitatio & timor. Cōposui ergo ei hanc medicinā. & iuuatus est ea plus alijs medicinis. Cuius permistio ℞. piperis albi & nigri, macropiperis, neremisk, galangæ, zingiberis, spicæ Indę & Romanę, keisim, amomi, carpobalsami, xylobalsami, corticum ca-
D siæ ligneę, masticheṣ, xyloaloes, gariofilorū, asari, cinnamomi, keffati abrengi, corticū citri siccorū, omnium aā. ℥.i. been albi & rubri, zedoariæ, doronici, ammeos, radicū liquiritiæ, margaritarū minutarum, karabi, coralli, lazuli abluti, sandarachæ, croci, nucis muscatæ, aristolochiæ longæ, seminis portulacæ, seminis apij, coriandri, setæ crudæ incisæ, omnium ana ℥.i. & s. maceris, fausel, galliæ, omnium ana iiij. ℥. unius, musci. ℨ. ij. teratur, & cribellentur, & leniantur cum duabus ℥. olei amygdal. & conficianť cum melle de fauis, postquā auferť spuma eius, & sumatur ex eo omni die ℥. ij. hoc em̄ stat loco cōfectionū magnarū cum medicinæ speciales sint uelocioris iuuamenti alijs medicinis, propter susceptionem à natura.

Ad torturam, inclinationem, & spasmum in facie. Ca. 72

Et cōposui hanc medicinam puero paruo, cui acciderat tortura, & inclinatio, & spasmus in facie sua, à casu uirtutis mouentis lacertos, exeuntis à uentriculis cerebri.

Medicina ad spasmum & inclinationem faciei.

℞. calaminthes ro. cinnamomi, zedoariæ, gariofil. omnium ana aur. i. sandal. xyloaloes, amborum ana ℨ.i. musci ℨ.s. terantur, & cribelentur, et lineantur oleo balsami. & conficiantur cum melle despumato. & bibatur ex eo omni mane quarta ℨ. i. usq; ad ℨ. unam cum syrupo de calaminthe, cum quo sigillať liber iste. iuuatus est ergo ea usq; ad hebdomadam.

Odoramentum conferens spasmo & torturæ.

Odoramentum quod est caputpurgiū, spasmo conferens, & inclinationi quæ dicitur uentositas torturæ. & ipsum confert statim.

Caputpurgium ad torturam.

℞. castorij, doronici, been al. & ru. cōdisi, opopanac. abrengi, spicæ, baurach, omniū ana partem unam. terantur, & cribellentur, & aromatizentur cum musco, & fit sternutatio cum ipso.

Syrupus acetosus, quo conseruatur sanitas corporis. Ca. 73

Syrupus acetosus purus, quo cōseruať sanitas. ℞. aceti albi libras x. mellis despumati lib. x. rob lib. x. decoquantur omnia donec fiat eis spissitudo mellis. hoc est enim ultimum.

Syrupus de calaminthe, cuius descriptionem conditionauimus in fine libri qui est iuuatiuus spasmo, et alijs pluribus. Cap. 74

Syrupus de calaminthe, cuius descriptionē cōditionauimus in fine libri. qui est iuuatiuus spasmo accidenti pueris, & decrepitis, et medijs, & hydropicis, & asthmaticis, & anhelitui dilatationis, & ægritudinib. phlegmaticis, & melācholicis. & est gloriosioris quantitatis medicinis omnibus in hoc modo. Cuius permistio ℞. calaminthes fluuialis, calaminthes montanæ, uenarū radicis liquiritiæ, radicis squinăti, radicis endiuiæ, radicis scariolæ, radicis lilij cœlestis, polij, centaureæ, omnium ana iiij. lib. unius. contundantur, & decoquantur cum uiginti libris aquæ, donec consumantur duæ tertiæ, & remaneat tertia. & fricetur manibus, & coletur. & sumatur pannus lenis, & ponatur in eo spicæ Indæ & Romanæ, et rauedseni, croci, mastiches, squinanti, gariofil. electorū, nucis muscatæ, cyperi, arakieri, cubebæ, omnium ana aur. i. terantur & ponantur in panno præparato ad modū bursæ, & ligentur ligamento mollificato. & decoquantur cum eo quod clarificatur ex aqua. & fit sicut aqua mellis despumati. & sit medietas eius de rob. & decoquatur donec fiat spissitudo: & coletur, & reponatur, & administretur quādo necesse fuerit ad omne quod narrauimus. Inquit Hunayn filius Isaac. Istud est quod inuenimus ex libro religiosorum Galeni. & est religiosioris benedictionis q̃ libri eius alij, & iuuamenti. quod si acciderit alius liber ab ipso, transferam ipsum.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS, CVI titulus eſt, Medicinalis experimẽtatio.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Procœmium. De uarijs Empiricis, quorũ alij alia mira experimẽta habuerint: & quòd incerta periculoſaq; ſint abſq; arte et methodo. Et quòd nõ remedia ea quæ in uulgari uſu ſunt, ſed ſecretiora tamen hic cõmemoraturus ſit. Cap. 1. Aſtoronis cuiuſdam experimenta. 2. Medicinæ quas accepit ab aduena Aegyptiaco. 3. Medicamen acceptum à ſene quodam: & alia duo à quodam Empirico. 4. Agargei medicamẽta. 5. Ad fluxum uentris tres compoſitiones. 6. Remedia quædam ab Acaſtro accepta. 7. Medicinæ breues, quibus utebatur Caſion Arenenus. 8. De medicinis Caulinæ medici Lithois regis. 9. De medicinis Socionis maximi Græcorum medicorum. 10. Azariconis philoſophi experimenta 4. 11. Gereonis experimenta 11. 12. Experimenta 3. Betarnem Siciliæ. 13. De medicinis Achaaſos experimentationis Athenarũ, 30. ſimplicibus, & 3. cõpoſitis. 14. Experimenta quinque Andrezeos philoſophi. 15. Alia quædam experimẽta diuerſorum. 16. Zenonis Athenienſis remedia 20. 17. Remedia aliquot, quæ author ipſe multoties expertus eſt. 18. Epilogus medicamenta cum cibis exhibenda eſſe: uel alioqui cõmixta cum ijs quæ odorem ſaporemq; commendant. De euacuatione breues ſententiæ generales.

B

PROOEMIVM

IGNIS qui de cœlo deſcendit ſuper altare, cõbuſsit libros regis. & cum his cõbuſsit plurimos libros medicorum. Mihi autẽ combuſsit plurimos libros. quorum quidam erãt completi, & quidam quos inceperam componere. & non doleo de illis libris, quantum de quibuſdam experimentis medicinæ quæ erant ibi. quæ acquiſiueram à quibuſdam bonis uiris experimẽtatoribus: & forte pro uno experimento acquiſito dabam multa bona experimenta. & forte dabam pecuniam. Et ſcio unum qui curabat lapidẽ in ueſica perfecta curatione, & hoc in multis hominibus. & lucrabatur infinitam pecuniam per hoc: & ſolummodo per hanc medicinam acquiſiuerat ſibi nomen optimi philoſophi. Et ſcio alium qui curabat ficum in ano perfecte. & lucrabatur infinitam pecuniam, & aliquem docere nolebat. Et ſcio alium qui curabat morſum rabidi canis perfecte, & alij medici uocabant Bezar, id eſt à morte liberantẽ. Et forte medicus ex iſtis medicinis poterit cõgregare multa. Et bonus medicus ex Græcis, quando ſciuit aliquem hominem ſcire aliquod experimẽtum, tribuit illi magnam pecuniam ut ab eo doceretur. Et Thamar de regiõe Aethiopia, qui fuit ex bonis experimentatoribus, habebat bona experimenta experta. quæ ſic cuſtodiebat, quòd nullus in tempore uitæ ſuæ potuit ea habere: & poſtquam mortuus fuit, peruenerunt illæ medicinæ in manu Satiriorum, qui per ea, mirabilia faciebant: & exaltauit eis nomẽ inter medicos. Et nos non laudamus hominem ignorãtem artem ut habeat has, quoniam uellet prodeſſe forte, & nocebit. Et propter hoc oportet hominem ſcire complexiones, cauſas, & accidẽtia, ut cognoſcat ægritudines, & earum accidentia. quoniam qui ignorat hæc, non eſt ſecurus quin noceat plurimum, & pro maiore parte. Et ſi aliquãdo proderit etiã, hoc erit ex fortuna. Et fortaſsis eſt aliqua medicina, compoſita ex magna ſcientia experti uiri, aut ad fluxum uentris, aut colicam paſsionem, aut ad ſedandum dolores, aut ad alias ægritudines: & quoniam utetur illa medicina non in ſuo tempore, nec in ſuo loco, ideo nocebit. uerbigratia, ponatur quòd aliquis patiatur fluxum uẽtris iam dudum, donec corpus extenuetur, aut ex humore qui alterat cibum, aut ex frigore interiorũ membrorum ita, quòd non attrahant cibum, aut ex de-

C

bilitate cyſteos fellis in attrahendo choleram, ita quòd cohlera impellitur ad inteſtina, & facit fluxum, aut ex apoſtemate duro, ex genere apoſtematum melancholicorũ, in concauitate hepatis ita, quòd cibus nõ poteſt peruenire ad ipſum, ſed ad inteſtinum facit fluxum uentris, uideretur tibi quòd cura ſit eadem, tamen nõ eſt. Ego aũt dico, quòd medicina experta laudata, quando uſurpata fuerit ubi non conuenit, cum eo quòd non prodeſt, etiam nocet. Quare nos laudamus medicos altarium, qui curant cum cibis ſacrificiorum: quoniam error uelociter corrigitur. error aũt medicinæ, forte ducit ad mortem. quare oportet ut medicus conſideret complexiones & curationes cõſideratione perfecta. Et ego compoſui hunc librum ex medicinis expertis, quas ego probaui, &

D

acquiſiui ex bonis medicis, & magnæ ſolicitudinis. Et nõ ponam in hoc libro id quod notum eſt iam medicis, ſicut hieræ, opiatæ, & tyriaca, & aliæ medicinæ quæ ſunt notæ omnibus hominibus, & non ponam in eo niſi medicinas quas ferè omnes ignorant. hunc etiam librum fecimus unius tractatus. Et ſi accidat poſtea quòd experiar aliquas medicinas, ſcribam eas.

Prima compoſitio ex eis eſt medicina quam accepi ab Aſtorone experimentatore, qui erat de ciuitate Tereſte. & curabat cum ipſa febres antiquas, & ualet ad complexionem corruptam, & aperit uenas, & prouocat urinam, & adiuuat digeſtionem. cuius hæc eſt confectio. Recipe cinnamomi ℥.i. ſpicæ nardi ℥.ij. xyloaloes ℥.i. & ſ. maſtiches ℥.i. aniſi ℥.ij. ſpatanæ, gariofilorum, ana ℥.

s. Conficiātur cum melle optimo, & accipe ex eo quantū auellana una, cū aqua calida. & qui est frigidæ cōplexionis, & habet oppilationes, cū aqua fœniculi & anisi. Et iste Astoron, quādo aliquis patiebatur dolorē acutū, coquebat chamæmelū, & dabat aquam ad bibendū, & curabat̄. & nos experti sumus multoties, & inuenimus esse uerū. & experti fuimus medicinā primā sæpe, & nō fefellit ex eis quæ nominata sunt in laude. & testificat̄ hoc ratio ex cōpositione eius: quoniā cinnamomum contra operatur putrefactioni. illi aūt est bonus odor. quare cōfert mēbris interioribus, & subtiliat. & spica nardi habet bonū odorē, & stypticitatem, & operatio eius est quasi propinqua operationi cinnamomi: sed cinnamomum est subtilius. lignum aloes cum eo quòd ualet ad hoc quod ualet cinnamomum, est utilissimum ad frigiditatem stomachi, purgans id quod est in humiditatibus per mirabilem eius proprietatem. et mastiche dol. sedat in stomacho, & digerit humi. anisum prouocat urinā, & aperit oppil. est em̄ ualde subtile. & liquefacit superfluitates. & facit dol. quiescere. spatana aperit oppilationes, & ualet spleni utilitate magna. gariofili desiccāt humiditates extraneas, & confortant membra interiora. & dabat ad potandū aquam in qua decocta fuerat radix iridis, patientibus oppilationem crassam, & prima hora curabatur. Et ego dico ꝙ decoctio absinthij, & centaureæ minoris faciunt hæc. sed radix iridis fortius operatur.

2 Alia medicina quam accepi ab aduena Aegyptiaco, qua curabat oppilationes antiquas, & febres, & asthma antiquum, & non est ei similis, et iste aduena acceperat ab uno medicorum altarium. Cuius hæc est confectio. Recipe radic. iridis, aristolo. longæ, & ro. succi marubij, ana ʒ. iiij. succi gasit, myrrhæ, chamædryos, & camphoræ, ana ʒ. i. spicæ nardi, spatanæ, ana ʒ. ij. grana balsami, ligni aloes, ana ʒ. ij. & s. puluerizent̄, & conficiant̄ cum syrupo mel. qui sit secundū hūc modum. Recipe gar. cinna. carda. myrrhæ, ana ʒ. i. & s. liga has medicinas in panno raro, & pone in i. lib. aquæ die ac nocte, deinde cola, & colaturæ admisce lib. i. mellis boni, & coque super prunas sine fumo et flamma, coque donec fiat syrupus: postea confice cum oleo alias medicinas, & serua. & da ex eo in ægritudinibus quas diximus, in modum auellanæ uel castaneæ. hoc electuarium est de melioribus medicinis quas uidimus. Et uidi hunc medicum curare multas ægritudines per medicinas simplices. & ex eis quas dabat est ʒ. i. aristolo. ro. asthmatico. & dabat decoctionem epithy. epileptico ex melancholia. & accipiebat ʒ. i. ex eo & ponebat in aqua calida per noctem. mane colabat, & apponebat à sexta parte ʒ. scammoniæ, usque ad octauam partem ʒ. nos aliquando addimus agarici ʒ. i. & dabat ad bibendū decoctionē agar. contra dolorē capitis. & dabat ammoniacū cōtra dolorē iūcturarū ex humore crasso. & sæpe curabat taliter. Ego aūt semper soleo dare de succo marrubij et stœchados, mistis cum aqua in qua decoctū fuerit marubiū uiride & chamædrios. & dabam asthmatico. & ex eo sanaui multos. Aliud medicamen quod accepi ab aduena, cui nō est simile. ualet epilepticis, & anhelosis, & tussientibus. & est expertissimum ad epilepsiam. ℞. hyssopi sicci, ireos, myrrhæ, piperis nigri & lon. carda. sed in loco eius ponit̄ nastur. & carui, an̄. ʒ. ij. spicę nardi, costi, ammeos, an̄. ʒ. i. cōfice cū aqua in qua decoctū sit squinan. & si uolueris ꝙ purget, cum melle confice. & da ex eo tantū à ʒ. i. usq; ad iij. & ultimū est ad hoc. Et dicamus decoctiones quas probauimus, & lucrati sumus ab isto medico. decoctio squināti, & granorū balsami, quādo biberit ex ea epilepticus, & qui habet hu. crassos, quotidie, cōfert ei. Aqua in qua decocta est assa, quādo biberit tristans curabit̄. Decoctio agarici, quā si quis biberit qui habet dolorē antiquū capitis, sanabit̄. Decoctio carui, et seminis apij, prouocat urinā & mēstrua fortiter, & subtiliat humores crassos. Decoctio cētaureæ curat ischiadā. Decoctio corticis fistici cōfortat stomachū, & mūdificat canales pulmonis & hepatis. Decoctio asari prouocat urinā, & mēstrua fortiter. Decoctio mastiches cōfortat stomachū debilē ualde. Istas ergo decoctiōes accepimus ab aduena Aegyptio expertas: probauimus eas, & inuenimus esse ueras.

3 Medicamen quod accepi à quodam sene, curat splenem durum. Et si positū fuerit super scrophulas, dissoluit. & est sublime ualde. ℞. ammoniaci ʒ. iiij. dissoluatur in succo chamæmeli, aut in succo anethi, aut in decoctione floris chamæmeli, & misce cum eodem rad. capparis. conficiant̄, & da ad bibendum ʒ. ij. cum decoctione carui. Medicamen expertum, quod habui & accepi à quodam uiro experimētatore, ualens ad splenem. Recipe scolopendriæ, grana balsami, grana tamarisci, rubiæ ana ʒ. ij. confice cum melle. & dentur ex eo ʒ. iij. & postea bibat acetum in quo cocta fuit spatana, id est acorus: ita quòd de spatana ʒ. ij. mittant̄ in octo ʒ. aceti. & coque usq; ad iiij. ʒ. Medicamē quod accepi ab eo etiam, & ualet stomacho frigido. prouocat urinam. apperit oppilationes. & est minus forte. Recipe cinnamomi ʒ. i. folij, corticis fistici, cardamomi, absinthij, agarici, squināti, granorum balsami, ana ʒ. ij. succi stœchados, seminis fœniculi, anisi, asari an̄ ʒ. iiij. myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, radic. iridis, mastiches, ana ʒ. i. confice cum melle bono. & sume ʒ. ij. cum aqua in qua decoctum sit asarum & semen fœniculi.

4 Aliud medicamen qđ recepi ab Agargeo cōfortat membra frigida. & ualet spasmo, & mortificationi membrorū, & generaliter omībus passionibus cerebri frigidis, & neruorum ℞. agarici, ammoniaci, succi stœcchados, piperis triū generum, squināti, carui, an̄. ʒ. ij. castorij, asari, scyllæ assatæ ana ʒ. i. radic. iridis, & mastiches, & seminis apij an̄. ʒ. s. spatanæ, scordium, zingiberis an̄. ʒ. i. & s. confice cum melle bono, & sumat ex eo drach. ij. cum aqua calida: & iste Agargeus fuit de sapientibus qui fuerint tēpore suo. & erat qui habebat unam medicinam, quam neminem docere uolebat

bat: dabat enim eam habẽtibus fortem dolorem. A & statim prouocabat urinam, & uentositatem expellebat. ita quòd mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc est. Recipe iridis, chamedryos, seminis fœniculi, anisi, apij, asari, ana ℥.ij. cinamomi, zingiberis, carui, florum chamæmeli, ana ℥.i. succi stœchados, gentianæ, marrubij, ana ℥.ij. puluerizentur, & conficiantur cum decoctione asari, squinanti, seminis fœniculi. fac pilulas ℥.i. & da cum aqua in qua decoquitur flos chamæmeli. hæc etiam medicina est fortis ualde. & non est ei similis in prouocando urinam, & subtiliando humores, & aperit oppilationes. & stomachum frigidum temperat & confortat. Aliud medicamen quod accepi ab eo. & ualet ad febres compositas. & digerit humores crudos. ℞. seminis apij, seminis fœniculi, radicis iridis, aristolochiæ longæ & B rotundæ, fol. chamæpityos, meu, phu, ana confice cum oxymelite scyllæ. et sumat ex eo cum aqua calida in qua decoquitur semẽ apij. Aliud ad febres cõpositas & chronicas expertum, & iam probaui multoties. ℞. assæ fœtidæ bonæ, piperis nigri & longi, & seminis apij, anisi, fœniculi, puluerizentur, & conficiantur cum uino antiquo. & da de eo cum aqua decoctionis fœniculi. Aliud expertum prouocans urinam. ℞. asari, seminis fœniculi, rubiæ, costi, ana ℥.i. satureiæ, hyssopi sicci. añ. ℥.ij. pulu̇erizentur, & formentur pilulæ. & detur ex eis ℥.i. cum aqua decoctionis fœniculi & anisi.

Aliud ad puncturas scorpionis. ℞. assæ fœtidæ, scorodon, centaureæ minoris, ana ℥.ij. seminis rutæ, castorij, añ. ℥.iiij. puluerizentur & conficiãtur C cum uino antiquo. Experimentũ probatũ quod laxat humores uiscosos. & est optimũ cõtra ischiadem. & est de experimentis Irini Romani. ℞. satureiæ, mastiches, rad. ireos, succi stœchados, zurungem ana ℥.i. agarici, turbith, ana ℥.iiij. conficiantur cum succo fœniculi, fac pilulas & da secundum uirtutem patientis.

5 Aliud constipans naturam arostrocamet, ualens ad fluxum uẽtris, quãdo fit ex debilitate uirtutis retẽtiuæ. cõfortat intestina & mẽbra interiora. ℞. ro. pul. granorũ myrtæ, sumac, luti armenici, ana. conficiantur cum succo plantaginis, & fac pilulas ℥.ij. & da cũ aqua decoctionis granorũ myrtæ. Aliud ualẽs ad fluxũ ex debilitate hepatis. & D est expertũ. ℞. ligni al. ros. spicæ nardi, cinnamomi, berberis, añ. ℥.ij laccæ, rhu barbari, gariofil. añ. ℥.s. conficiantur cum aqua decoctionis rosarum. & da ℥.ij. Aliud, & est ad fluxũ prouenientem ex causa frigiditatis membrorũ, & iste modus fluxus quando accidit, uix separatur. & ista medicina est nimis utilis ad hoc. ℞. cinnamomi, ligni al. gariofilorũ, anisi, carui, chamædryos, aristolochiæ rotundæ, spatanæ, ana ℥.i. puluerizentur, & cõficiantur cum aqua decoctionis ligni al.

6 Medicamen aliud quod accepi ab Acostror, qui fuit socius Astrocani: & uocabat ipsum electuarium ligni al. & non est ei simile. & iam probaui eum sępe, & ualet ad debilitatem membrorum interiorũ. & ad fluxũ hepatis, & apperit cannales, & subtiliat humores, & confortat hepar ualde. ℞. rhu barbari, laccę, spicæ nardi, asari, champęytios, galangæ, gariofil. anisi, ana ℥.iiij. rosmaioranę. mastiches, granorum balsami, phu, meu, ana ℥.i. squinanti, drach. i. & s. ligni aloes, chamædryos, succi stœchados, ana drach. i. conficiantur cum aqua decoctionis ligni aloes, & spicæ nardi. postea misce mel quod sufficit, & malaxa. & sume ex eo drach. ij. uel iij. cum aqua decoctionis ligni aloes & spicæ nardi. & hæc medicina est de nobilioribus medicinis ad ea quæ diximus. quoniam prouocat urinam, & confortat membrum, & aperit canales, & ualet ad lapidem. & iste Acastror dabat ad potandum decoctionẽ chamęmeli ei qui patiebatur dolorem fortem ex frigida causa. & ponebat patientem in balneo eiusdem herbæ. & dabat decoctionẽ utriusq; aristolo. asthmatic. & ad prouocationem menstruorum. & dabat sacharum ros. habentibus flammam in stomacho.

7 Medicinæ breues quibus utebatur Caseon, qui erat ex Armenia anteriori. & fuerũt expertæ, & bonæ inuentę sunt. Medicamen ualens ad morsum scorpionis. Recipe assæ fœtidæ, galbani, conficiantur cum decoctiõe scordij, & aristoloch. ro. & accipe ex eo auellanam cũ aqua calida. Medicamen ualẽs asthmaticis. ℞. marubij, aristolo. añ. ℥.ij. laccæ ℥.iij. conficiantur cum melle. & da ℥.iij. Aliud subtilians humores. & ualet cõtra putrefactionem. Recipe spicæ nardi, cinnamomi, gariofil. aristolochiæ longæ. cõficiantur cum uino odorifero, aut cum aqua decoctionis aristolochiæ rotundæ, & gasit. Aliud ualens ad hepar, & canales eius. & extenuat pingues homines. Recipe aristolochiæ ro. laccæ. rhu barbari, spicæ nardi, añ. drach. iij. conficiantur cum melle. & da drach. iij.

Medicamen prouocans urinam fortiter. & est ualde bonum contra fe. phlegmaticas & melancholicas. Recipe casiæ, laccæ, anisi, apij, ana. cõficiantur cum melle, & da drach. iiij. cum aqua calida in qua coctum fuerit anisum. Medicamen dissoluens naturam cito. & dissoluens uentositates. Recipe mastiches, anisi, zingiberis, ana drach. i. turbith drach. iij. puluerizentur, & conficiantur cum melle bono. & da drach. ij. Aliud huiusmodi expertum. Recipe turbith, agarici, ana drach. i. mastiches, anisi, ana drach. i. & s. conficiantur cum melle. & da drach. iij. Aliud purgans choleram. & datur in qualibet hora. & dissoluit cito. accipe scammoniæ, drach. ij. mitte in coctano, & assa sub cinere calido. postea extrahe, & mitte cum scammonia in cydonio drach. i. mastiches, postea pinse, & fac trochiscos à drach. i. usque ad iij. & da i. istæ ergo sunt medicinæ confectæ, & sunt ualde bonæ, & expertæ.

De medicinis Catilinæ. Cap. 8

Medicinæ Catilinæ qui fuit medicus Lithois regis. Medicamen expertũ ualens hydropi dissoluens uentositates crassas. & confortans stomachum debilem: & est sicut bezahar ad has ægritudines quas diximus. Recipe anisi, iridis, laccæ, spicæ nardi, ligni al. gariofi. agarici, ana drach. iij.

carui,hermel,fœniculi, ana drach.ij. aristolochiæ lon.& rotundæ,centaureæ minoris,satureiæ,ammeos,myrrhæ, origani, ana drach. iiij. mastiches ro.ana drach.viij. rhu barbari, gentianæ ana 3.v. squinanti,myrtæ siccæ,ana drach.vi.conficiantur cum melle bono. & sume 3. ij. usque ad iij. cum aqua decoctionis carui & aristolo. & hæc medicina est nobilis ad ea quæ diximus. & eius compositio hoc ostendit. Electuarium expertum ualens se.antiquis. & uentositatibus crassis. & purgat urinam. ℞.floris chamæmeli, anisi, laccæ,aristolo. rotun.ana drach.iiij.mastiches,drach.i.rosf. 3. ij. rubiæ drac.i.cōficiant̄ cum melle, & utere. Aliud ℞.floris chamæmeli,anisi, rubiæ, fœniculi, asari,an̄. conficiant̄ cum melle. & sume ex ea drach. ij. cum aqua decoctionis anisi. Aliud prouocās urinā. ℞.asari,rubiæ, seminis cucumeris & cymini,seminis apij, an̄. conficiant̄ cū syrupo facto ex marubio & melle. Medicamen expertū ualde hydropi,dissoluit enim inflationē. ℞.iridis, aristolo. agarici, an̄. conficiantur cū syrupo facto ex asaro,carpobal.& melle,& sumat drac. ij. cū decoctione fœniculi. Aliud prouocans urinam.

℞.amygdal.dulciū,se.cucumeris, asari,aristolochiæ longæ,an̄.drac.i. conficiantur cum aqua decoctionis rubiæ. & detur cum aqua decoctionis fœniculi & apij. Aliud ad hydropem et asthma.

℞.iridis, succi marubij, aristo. longæ & rotundæ,laccæ,an̄.conficiantur cum decoctione iridis. & detur cum aqua calida decoctionis gentianæ. Aliud prouocans urinam. Accipe saliuncæ,seminis cucumeris, laccæ rubræ, ana.confice cum melle,& detur ex eo 3.iij. Aliud cōfortans hepar confortatione magna.& ualet cōplexioni frigidæ & humidę.& est mirabile. ℞. rhu barbari, laccæ,gariofil.ligni aloes, rosf.rubię an̄.cōficiātur cum aqua decoctionis corticis fistici & gafit. & dentur drachmæ duæ ex eo cum aqua decoctionis aristolo.rosa.& gafit. Aliud expertū ad splenem. ℞.scolopen.ammoniaci,radicis capparis, ana.confice cum melle & aceto. & dentur ex eo drach.iij. cum decoctione aristolochiæ rotundæ. Aliud ualens contra lapides. ℞.sanguinis hirci sicci,lapidis iudaici, saliuncæ, lapidis qui inuenitur in cysti fellis uaccæ,asari, amygdalarum amararum,seminis cucum.bdelij,costi, an̄. conficiantur cum aqua & melle,in quibus sunt decocta rubia & costum.& dentur drach.ij.cum aqua decoctionis asari & floris chamæmeli. Aliud expertum contra lapidem renum. ℞.sanguinis hirci sicci,lapidis citrini qui inuenitur in cysti fellis uaccæ,fœniculi,saliuncæ,amygd.amararum,ana.confice cum uino antiquo,uel aqua decoctionis radicū apij & fœniculi.forma trochiscos unius drachmæ.Et da.i.cum syrupo de saliunca.

9. Medicinæ Socionis. Iste fuit maximus medicorū Græcorum,qui habebat experimēta plurima in fine nobilitatis quæ nos acquisiuimus à discipulis eius, scilicet Teranoz & Hargemez & Harcoz. medicamen magnæ nobilitatis & utilitatis,laxans & dissoluens crassas uentositates, &

A non est ei simile, quod etiam iam probauimus. Accipe agarici 3.iij.ellebori nigri 3.ij. & s.mastiches 3.x.folij,ligni aloes, asari, radicis iridis, turbith, squinanti an̄. drach. ij. anisi, carui, fœniculi, ammoniaci, ana drach. i. scyllæ assatæ 3. quatuor. rosarum 3. vi. scammoniæ 3.i. confice cum melle bono,& da de eo quasi auellanæ pondus. Decoctio purgans matrices mulierum, dissoluēs uentositates, & prouocans menstrua. Recipe florum ammeos, harmel, asari, florum chamæmeli, fœniculi, gentianæ, spicæ nardi, squinanti, chamępityos,chamędryos,anisi,rubię,an̄.3.x.coquātur in iij.lib.aquę donec remaneat lib.una. deinde amoueatur ab igne, & dissoluatur in eadem aqua calida 3.i.ammoniaci,& detur de eo,quoniam est mirabile. Decoctio ualens nimis in declinatio-
B ne febris quotidianæ. ℞.gentianæ, radicis apij, radicis fœniculi,rubiæ,agarici, turbith,asari, rosarum,spicæ nardi,an̄. 3.i. ponatur in caldario cum tribus libris aquæ, & coquatur super ignē leuem sine fumo & flāma,donec remaneat lib.i. & soluatur in ea calida 3.i.laccę,& utatur. Aliud prouocans urinā cito. ℞.phu,rubię. terātur,& dentur ex eis 3.ij.& s.cū aqua decoctionis hyssopi, & satureiæ calida. Aliud dissoluens omnes durities, curat & duritiē splenis,& scrophulas. ℞.draganti,floris chamæmeli,& pic.liquidæ,ammoniaci,medullæ cruris uituli,galbani,an̄. conterantur, & dissoluatur ammoniacū in aceto antiquo.lique fiat medulla & pix,& cōficiantur pulueres,& misceātur,& super locum ponantur. Aliud huius-
C modi. Accipe foliorū capparis, ammoniaci,galbani, capillorum ueneris, floris chamæmeli, medullæ cruris ceruini,ana. conficiantur, & ponantur super locū durum. Aliud quod cito laxat & dissoluit inflationem, & prouocat urinā, & ualet hydropicis. ℞.turbit,agarici,fœniculi,anisi, an̄. 3.i.scammonię octauam partem 3.i.radicis iridis, laccæ,spinæ romanæ,rubiæ,phu,ana 3.i.& s. conficiantur cum syrupo facto cum melle, hyssopo, origano,& satureia,& utatur. Aliud ualde bonum,subtilians humores. bonum contra asthma, & laxat humorem uiscosum. ℞.aristolochię rotundæ,rhu barbari, succi marubij, laccæ turbith, ana drach.i.mastiches drach.ij.agarici 3.unā.con-
D ficiantur cum syrupo facto ex melle & marubio, & utatur. Aliud ualde bonū,& dicitur electuarium iridis. & est multarū utilitatum, & est ualde mirabile contra hydrop. & cōtra debilitatem hepatis.& prouocat urinā & menstrua. & laxat humores diuersos. ℞.aristoloch.rotun.laccæ,squinan.marubij,ana 3. iij.ligni aloes, rosarum ana 3. iiij.agarici drach. viij. radicis iridis ℥. i. conficiantur cum bono melle. & detur secundum uirtutem cum aqua decoctionis spatanæ & satureiæ. Aliud electuarium, & dicitur electuarium rhu barbari. & confortat hepar, & est nimis expertum, & nos iam probauimus ipsum sæpe. Recipe aristolochiæ rotundæ, ligni aloes, laccæ, spicæ nardi, folij, rosarum, ana drach.x. rhu barbari 3.xx. conficiantur cum syrupo facto ex melle. & detur ex eo

quasi auellana cum aqua calida decoctionis folij & gariofilorum. est enim optimum in confortatione hepatis, & omnium membrorum interiorum. Aliud electuariũ aristolochiæ ad remouendum typum in febribus chronicis. Recipe assæ fœtidæ, zingiberis, folij, chamæmeli, piperis nigri & longi, centaureæ, harmel, ana ʒ.i.aristolochiæ rotundæ, ad pondus omnium. Conficiantur cum syrupo facto ex melle, & aristolo. & utatur secundum uirtutem patientis à ʒ.i. usq; ad drach.ij.

Aliud dissoluens uentositates. Recipe assæ fœtidæ, rutæ, satureiæ, castorij, ana ʒ.ij.anisi, fœniculi, ana ʒ.i. conficiantur cum melle. & utatur cum uino puro. Aliud dissoluens uentositates, & prouocans urinam fortiter & menstrua.

Accipe anisi, laccæ, aristolochiæ rotundæ, rubiæ, gentianæ, meu, phu, spicæ nardi, costi. conficiantur cum melle. & dentur ex eo ʒ.iij.cum aqua calida decoctionis fœniculi.

De medicinis Azariconis philosophi. Cap. 10

Medicinæ Azariconis. Iste uir quãuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamen ab eo quatuor medicinas nimiũ expertas. Primũ medicamen ualet ad fe. chronicas, quæ fiunt ex humore crasso, & aufert typũ, & soluit uentositates & laxat humorẽ uiscosum, & ualet paralysi. Recipe iridis ʒ.decem, piperis nigri & longi & albi, assæ fœtidæ, scordij, castorij, folij, seminis rutæ, asari, ammoniaci, galbani, satureię, sanguinis anseris sicci, sagapeni, xylobals. carpobal. ana ʒ.s. spicæ nardi, croci, ana ʒ.iij. chamæpityos, chamædryos, ammeos, mentæ, maioranæ, foliorum rubi agrestis, carui, gariofil. ligni aloes, cinnamomi, anisi, ana ʒ.iij. turbith, ad pondus omnium, agarici ʒ.x. terantur & confice cum syrupo facto ex melle, & detur ex eo ʒ.i. & s. cum aqua calida decoctionis gentianæ & asari. istud enim medicamen est ualde expertum contra infirmitates frigidas iuncturarum, & asthma, & dolores frigidos, & dissoluit uentositates, & sæpe probauimus ipsum. Medicamen confortans membra interiora, & est ualde bonum ad fluxum chronicum, & confortat stomachum, & aufert uomitum. Recipe nuc. cypressi, ligni aloes, tamarisci, ana ʒ.iiij. rosarum, mastiches, laccæ, cinnamomi, ana ʒ.ij. confice cum aqua decoctionis rubiæ & myrtæ. & da cum aqua decoctionis cypressi. Tertium medicamen ualet ad lapidem renum & uesicæ, & aperit oppilationes, & expellit fæces per urinam. & est expertum. ℞.capilli ueneris, cineris scorpionis, gentianæ, uitri adusti, lapidis iudaici, seminis cucume. & cucurbi. anisi, radicis lilij cœlestis. puluerizentur, & cõficiantur cum aqua decoctionis chamæmeli uel melilo. & melle. & sumatur cum decoctione agarici. Quartum medicamen ualet hydropic. & frigiditati hepatis, & citrino colori. ℞.agarici, lilij cœlestis, laccę, aristolo. lo. & rotun. succi stœchados, succi marubij, olibani, phu, chamædryos. chamæpityos, cinnamomi, ana drach. ij. folij, gariofil. ana drach. v. rhu barbari, anisi, añ. ʒ.iij. ligni aloes, ad pondus omniũ. puluerizẽtur,

A & conficiantur cum melle. & dentur ex eo ʒ.iij.

De medicinis Gereonis. Cap. 11

Medicinæ Gereonis Græci. ab isto uiro habuimus xi. medicinas expertas ad diuersas ægritudines, quas nos probauimus, & inuenimus ipsas esse mirabiles. Primũ medicamẽ ualet ad infirmitatem stomachi frigidi, & cõfortat ipsum, & est nimis mirabilis. Recipe trium piperum. spicænardi, zingiberis, ro. ana ʒ.x. ligni aloes, ad pondus omnium. confice cum melle. & da cum decoctione ammeos, & mentæ, & gariofil. Secundũ ualet ad dolorem fortem. & iam probauimus ipsum.

℞.floris chamæmeli, squinãti, cẽtaureæ, aristo. rot. cõfice cum melle. & da ʒ.iiij. cum aqua calida.

Tertiũ huiusmodi est. sed pręcedẽs securius est.

B ℞.croci, spicæ nardi, opij thebaici, ana ʒ.ij. chamæmeli ʒ.ij. cõfice cũ melle. & da ʒ.s. cũ aqua calida. Quartũ huiusmodi. & est mirabile. ℞.succi coronæ regiæ, chamæmeli quãdo fuerit uiridis añ. ʒ.iiij. Et si istæ herbæ nõ fuerint inuẽtę uirides, accipe earũ decoctiões, et pone octauã partem ʒ. croci, et squinãti ʒ.iij. & bulliãt usq; ad medietatẽ. & da bibendam colaturam. Quintum ualet ad dolorem ex oppilatiõe. ℞.radicis lilij cœlestis, agarici, ana ʒ.iiij. aristolo. lon. & ro. chamæpi. ana drach. v. coquantur, & ponãtur in lib.iij. aquæ & bulliant super ignem leuem, donec remaneat lib. i. & appone laccæ ʒ.i. & s. & da bibẽdum tepidũ.

Sextũ dissoluit uentositates. & ualet colicæ ex uentositate. ℞.cymi. fœnicu. carui, anisi, ana. terantur, et conficiantur cum syrupo facto ex melle

C & ammi & satureia & origano. & sumat ex eo cũ aqua decoctionis radi. apij, & cũ ʒ.i. agarici. Septimũ huiusmodi. ℞.anisi, cumini, agarici, absint. centaureæ. terant. & dentur de illis ʒ.iij. quando uentositates fuerint multæ, & passio fortis.

Octauũ laxat humorẽ uiscosum. et est nimis bonũ cõtra epilepsiã et paralysin. quo ego semper utor. ℞.agar. absint. colocynthid. añ. ʒ.i. anisi. ligni al. masti. añ. ʒ.ij. spatanę, ammoniaci, sagapeni, assę fœ. rad. lilij cœ. ana ʒ.i. & s. aggregent, et cõficiant cũ aqua decoctio. anisi, arist. lon. & ro. & melle, & sumat ex eo quasi auellana. Nonũ ualet tristib. & timidis. ℞.radicis aristolochiæ rot. gariofilorũ. ligni aloes, ana ʒ.iij. conficiant cum melle & aqua maioranæ. & da de eo ʒ.iij. Decimum ualet la-

D pidi renũ & uesicæ. dissoluit uentositates. & laxat diuersos humores. & est bezahar. ℞.turbith, agarici, uitri usti, zingiberis, lapidis iudaici, sanguinis hirci sicci, anisi, fœniculi, trium piperum, chamædryos, chamæpityos, bdelij, ana ʒ.iiij. confice cũ bono uino decoctionis agarici, & carui. Vndecimũ ualet ad asthma. ℞.turbith, agarici, aristolo. ro. ana ʒ.i. cõfice cum decoctione marubij. & da cũ decoctione asari. Istę sunt medicinę quas probauimus sæpe, & inuenimus eas optimas.

De medicinis Betarnem. Cap. 12

Modo dicam medicinas Betarnem Siciliæ, & sunt tres, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas esse ueras. Primum ualet contra medicinas mortiferas, & est nimis experta. ℞.laureolæ, luti sigil-

tisigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana ℥.i. rutæ, xylobalsami, carpobalsami, ana ℥.ij. confice cũ melle. & da ℥.i. & s. debilibus uel ℥.ij. fortibus.

Secundum ualet ad morsum scorpionis. & calefacit corpus. & aufert tremorem in febribus.

℞. castorij. drach. i. scorodon ℥.ij. costi amari ℥.i. & s. zingiberis ana ℥.i. conficiantur cum melle. & detur drach. i. & s. cum uino. Tertium prouocat urinam & menstrua. ℞. pulegij, cymini, radicis lilij cœlestis, aristolochiæ rotundæ. Conficiantur cum melle. & dentur drach. iij. Medicamen quod composuit Amaloz de Macedonia. ualet ad fe. phleg. & dissoluit humores. liquefacit eos. & est bonum duritiei splenis. ℞. scolopen. squinanti, chamæpityos, castorij, trium piperũ, spicæ nardi, folij, asari, ana drac. i. turbith, radicis lilij cœlest. carpob. xylobal. pulverizentur, & conficiantur cum melle decoctionis asari, squinanti, opopana. & detur de eo quasi auellana. Medicamen squilitũ, quod ualet morsibus scorpionis. ℞. aristo. lon. & ro. ana aur. i. cymini drach. i. assæ fœtidæ, carui, seminis rutæ, ana drac. ij. castorij drach. iiij. Confice cum melle. & da drac. ij. cum aqua calida decoctionis gentianæ, uel arist. uel cum bono uino. Medicamen melius quod ualet ad dolores fortes. & iam probauimus ipsum, & inuenimus melius quàm tyriaca. ℞. cymini, carui, assæ fœtidæ, aristo. chamæmeli, coronæ regiæ, absinthij, agarici, ana drac. x. trium piperum, opij, ana drac. i. croci, carpobalsami, squinãti, cinnamomi, ana drac. ij. asari, gentianæ ana aur. i. pulueriza, & confice cum syrupo facto ex melle & squinanto & chamæmelo & corona regia & aniso. Et da cũ aqua decoctionis anisi.

De medicinis Achaasos. Cap. 13

Medicinæ sumptæ ab Achaasos experimentatore Athenarũ. ab isto nobilissimo medico accepimus tres medicinas cõpositas, quibus semper usi sumus postq̃ nouimus eas. sunt enim mirabiles. Et ab eo acquisiuimus xxx. medicinas simplices expertas in diuersis ægritudinib. Primũ medicamen cõpositum ualet ad asthma antiquũ. & aperit oppilatiões. ℞. asari aur. i. succi marubij, hyssopi, styra. sicci, castorij ana ℥.s. trium piperũ, anisi, ana aur. ij. cõficiantur cum oxymelite scyllitico. & detur ex eo à ℥.iij usq; ad iiij. Medicamẽ secundũ ualet ad fluxũ antiquum qui contigit ex frigiditate membrorum. ℞. nu. cypressi, folij, ligni aloes, spicæ nardi, rosarum ana ℥.ij. Cõfice cũ aqua decoctionis ligni al. Et da de eo ℥.iij. cum decoctione rosarũ. Medicamen tertiũ confortans uirtutẽ retentiuam. ℞. gallarum, sumach, berberis, ana aur. i. gummi arabici usti, ligni al. ana ℥.i. rhu barb. drac. iij. confice cum decoctione se. lapathij acuti, & granorum myrti. & detur cum decoctiõe cypressi. Iste uir curabat ęgritudines multas cũ medicinis ex quibus elegimus xxx. medicinas ueraces. Primo dabat mastichen ad dolorẽ stomachi. Secundo dabat drac. ij. assæ fœtidæ cõtra morsum scorpiõis. Tertio dabat ℥.iij. aceti fortis calidi cõtra morsum tyri. & est fortis operationis. Quarto mittebat succũ yari & intromittebat contra maculam oculorum. & sæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drac. iij. radicis lilij cœlestis. Sexto dabat drac. i. asari, & curabat stranguriam. Septimo dabat chamæmelum pulverizatam & malaxatam cum melle, ad dolorem uentris & renum, propter frigidos humores existentes in illis instrumentis. & prouocabat urinam. & curabantur. Octauo dabat drac. duas laccæ contra oppilationes hepatis.

Nono dabat. ℥.iij. ammoniaci splenetico. & curabat eũ omnino in paucis diebus. Decimo dabat lac leprosis, & curabat multos. Sed in hoc requiritur scientia in cognoscendo causam lepræ in qua lac cõueniat. Vndecimo dabat rhu barbarum ad debilitatẽ hepatis de frigida causa. & curabat omnes omnino. Duodecimo dabat ℥.ij. cubebarum ad aperiendum oppilationes quæ accidunt in mẽbris interioribus. Tertiodecimo dabat ℥.iij. maioranæ cum drachmis duabus rubiæ ad prouocandũ menstrua. Quartodecimo dabat drach. duas asari ad prouocandum menstrua.

Quintodecimo dabat carui romanum contra ischiadẽ cum calida, et curabant. Sextodecimo dabat castoriũ contra lapidem renum. Decimo septimo dabat drac. iiij. laureolæ cum aceto. & curabat morsus scorpionũ. Decimooctauo dabat ℥.iij. zingi. ad infirmitates frigidas, & calefaciebat, & est nimis forte. Decimonono dabat ℥.ij. aloes contra tristitiã, & ad confortandũ os stomachi, & curabantur usitãdo. Vigesimo dabat centaureã minorẽ ad ischiadem, & curabant. Vigesimoprimo dabat pulverẽ gariof. cõtra debilitatem uirtutis digestiuæ. Vigesimosecundo dabat decoctionẽ casith cõtra debilitatẽ hepatis, & oppilationes. & curabat omnes. Vigesimotertio dabat oleum uiride contra spasmum ex siccitate. Vigesimoquarto dabat decoctionem agarici contra ægritudines cerebri & hepatis. Vigesimoquinto dabat alfenid, id est penidias cõtra infirmitates pectoris, & curabat asthma. Vigesimosexto dabat decoctionẽ centaureæ & rutæ cõtra morsum rutelæ. Vigesimoseptimo dabat decoctionem iuniperi ad prouocandũ mẽstrua. Vigesimooctauo dabat decoctionẽ squinanti ad dolorem mulieris post partũ. Vigesimonono dabat decoctionẽ gentianæ ad frigiditatem mẽbrorum, & ad fluxum prouenientẽ ex ea. Trigesimo dabat galbanũ ad prouocandum urinã, & ad extrahendũ embryũ. Nos autem nõ scripsimus has medicinas, quãuis plures earũ cognoscantur ab omnibus, nisi ut nõ negligantur ab eis. quoniã si utatur de illis ut oportet, erũt mirabiles. Et quoties usus fui decoctione facta ex hyssopo, & asaro, & duabus aristo. curaui de epilepsia. Et cũ decoctione solius hyssopi, ex asthmate. Sed oportet medicum scire quando oportet dare has medicinas, & in quo tempore, & in quibus complexionibus ualet. aliter non ualent.

De medicinis Andrezeos. Cap. 14

Medicinę Andrezeos sunt hę. iste fuit philosophus

phus in tempore suo. & habebat multas medicinas compositas ex quibus elegi quinq; expertas. & dimisimus alias quæ cognoscuntur à pluribus.

Primum medicamen ualet hydropicis, & frigiditati hepatis. & prouocat urinã generaliter et fortiter. & dico quod nulla medicina est ei similis in apertione hepatis. ℞.radicis lilij cœlestis, agarici, calami aromatici, laccæ, asari, ros. spicęnar. cinnamomi, ligni aloes, añ. ʒ.i. gasit, fistici. ana ʒ.i. mastiches, anisi, ana ʒ.ij. pulverizenť, & misceanť cũ uino & melle. & dentur ʒ.iiij. cũ decoctione radicis lilij cœle. & gasit. Secundum medicamen ualet ad asthma, cuius causa est humor crassus. ℞. gentianæ, hyssopi, agarici, ana ʒ.s. mastiches ʒ.ij. Confice cum melle. & da ʒ.v. Et nõ est similis isti medicinæ. laxat enim humorẽ crassum & uiscosum. & scindit humores crassos. Tertium ualet ad dolorem membrorũ interiorũ. & liberat à colica passione quæ fit ex crassis humoribus in intestinis. ℞.agarici ʒ.viij. radicis lilij cœlestis, aristo.ro. hyssopi, mastiches, squinãti, carpob. anisi, ana. ʒ.i. turbith ad pondus omnium. Confice cum decoctione agarici. & da ʒ.iij. cum calida. Quartum ualet ad extrahendum embryum. et est ualde forte. ℞.arist.lon. & rot. assæ fœtidæ ana ʒ. v. spicæ nardi. agarici, ana ʒ.iij. myrrhæ ʒ.i. Confice cũ decoctione aristo.ro. & da ʒ.ij. Quintum est laxatiuum diuersorum humorum. ℞.turbith, agarici, mastiches, lilij cœlestis, ana ʒ.i. ellebori nigri, mastiches, scyllę assatæ, ana ʒ.i. colocynthidis ʒ.ij. scammoniæ ʒ.s. Confice & da ʒ.i. & non plus.

Electuarium quod ualet ad morsum scorpionis Cap. 15

℞.rutæ, sulfuris uiui non positi ad ignẽ añ. aur. vi. castorij aur.i. assæ fœtidę aur.s. pyrethri, storac. liquidæ. ana aur.i. Confice cum melle. & da ʒ.i. & s. cum uino puro. Electuarium bonum ad dolorem membrorũ interiorũ. quod habui à quadam muliere, quæ acquisiuerat illud à medic. altarium.

℞.croci aur.v. opij aur.ij. spicæ nardi, aur.iiij. spatanæ aur.ij. radicis lilij cœlestis, aur. vi. floris chamæmeli, aur.ij. Conficiantur cum bono melle, & utatur de eo. Aliud optimum ex compositione Games, et est nimis forte. ℞.cinnamomi aureos sex, croci aur.iiij. & s. piperis al. aureos quatuor, & s. galbani aur.iiij. costi aur. ij. & s. Confice cum melle. & da ʒ.ij. uel iij. in maiori fortitudine. Electuarium Zacharonis de Babylonia contra uentositates, & passionem colicam. & frangit lapidẽ. & laxat uẽtrem. & iam probauimus ipsum, & est ualde bonum, quando dubitamus in ægritudinibus utrum sit lapis uel cholica, quia commune est ambobus. Recipe turbith, spatanæ ana aureos sex, cymini, carui aureũ unum, agarici, radicis lilij cœlestis, aristolo. ana aur. vi. origani, hyssopi, ana aur.i. squinanti, mastiches, ana ʒ.i. Confice cum melle, & da quasi auellanam. Tyriaca ualens ad dolorem capitis chronicũ, & uentositates & est mirabilis, ℞.succi stœchados, succi marubij, absinthij, mastiches, rhu barba. chamæd. chamæpytios, ana ʒ.vij. hyssopi, aur.i. agarici, ad pondus omnium, pulueriza & confice cum melle. Et

A da de eo ad infirmitatem cerebri cum aqua calida decoctionis stœchados. & ad asthma cum uino bono. & ad prouocandum menstrua, cum succo iuniperi & fœniculi. Et ad dolorem fortem, cum aqua decoctionis chamæmeli. & ad oppilationem, cũ decoctione absinthij. Et ad epilepsiã, cum decoctione pyrethri. Et ad ischiadẽ cum decoctiõe centaureę minoris. Et ad lapidem cum decoctione rad. lilij cœlest. Electuariũ laccæ, ualẽs contra oppilationes chronicas. & prouocãs menstrua. & est bonum ualde. Est etiam utile ad asthma chronicum. & ad tussim chronicam. ℞.laccæ aur.xx. pip.lon. & nigri, centau. mino. aristol.rot. costi, galbani, ammoniaci, añ. au.x. maru. asari. añ. aur.iiij. folij, rad. lilij cœle, liquir. ana aur. vij. pulue-
B riza, & confice cum bono melle. & da quasi auellana cum aqua calida. Electuarium laccę magnũ quod habuimus ab Aridione filio Meliz. & est expertum. & est multæ utilitatis. ualet asthmati. & tussi. & prouocat urinam. & sedat dolorem fortẽ, liquefaciendo phlegma. & aufert tristitiam. et dissoluit uentositatem. & est mirabile ad tremorem cordis, & melancholiam, & aquam oculorum. & contra morsum canis rabidi, & cõtra puncturam tyri. Et generaliter dico ꝙ ualet omnibus puncturis mortiferis. ℞.arist.ro. rad. lilij cœlest. ana aur. x. squinanti, aur.ix. asari, aur.xv. piperis nigri & albi, ana aur.vij. chamæpityos, succi marrubij, succi stœchados, ana aur. viij. spicæ nardi, spicæ romanæ, mastiches, ammoniaci, galbani, scyllæ assatæ,
C ana aur.x. ros. iuniperi, ana aur.ij, turbith, agarici, cyperi, ana aur.x. folij, ligni aloes, rhu barbari, croci, olibani, centaureæ minoris, ana aur. xx. laccæ, aur.i. Conficiantur cum melle ro. & detur ex eo secundũ quod cõuenit ægro. Et est hęc medicina nimis mirabilis ad dolorẽ fortem. & laxat humores sine labore. & cõfortat cor, hepar, & stomachum.

Electuariũ asisitri, calefaciẽs corpus, ualens oppilationibus hepatis, & splenis. ℞.aristolo.rot. aur.xx. marubij, chamædryos, gasit, ana aur. v. assæ fœtidæ, costi, triũpiperũ, ana aur.x. mastiches, aur.viij. pyrethri aur. iiij. Confice & da cum uino.

Decoctio squinãti, ualens ad febres chronicas, & aperit opilationes. & prouocat urinam. & soluit uentrẽ. ℞.squinãti ʒ.viij. marubij. ʒ.ij. absin-
D thij, radicis lilij cœlestis, ana ʒ.iij. aristolo. rotũdæ aur. vi. agarici aur. iij. radicis fœniculi, carui, ana aur.x. costi, aur.ij. mastiches, aur.iiij. ponanť in caldario. Et cum lib.iij. aquę decoquanť donec remaneat tertia pars. Et denť de eo ʒ. iij. hæc decoctio est ualde mirabilis habentibus ægritudines phlegmaticas & debilitatẽ interiorũ membrorũ ex causa frigida. Decoctio asari cõfortans membra debilia ex frigore. & auferẽs dolores. & scindens humores crassos. & aperiẽs oppilationes. Et est expertissima. ℞.asari au.iiij. anisi au.viij. absinthij, gẽtianę. añ. aur. iij. se. fœniculi, cẽtau. minoris, añ. aur.ij. ponanť cũ iij. lib. aquæ, & bulliãt donec remaneat tertia pars. & da de eo ʒ.iiij. Decoctio aristo. ualens ad lapidem. ℞.arist. aur.x. asari aur.ij. marubij aur.i. radicis lilij coel. aur. iiij. saliuncæ, seminis

minis cucumeris, aniſi, ana aur. vi. coquantur cum duabus libris aquæ donec remaneat tertia pars. Et da de eo ʒ iiij. Decoctio agarici, ualens ad epilepſiam. & purgans matrices. & prouocans urinam. ℞. agarici ʒ. x. turbith ʒ. i. aniſi ʒ. iij. harmel, ʒ. ij. radicis apij ʒ. v. radicis lilij cœleſtis ʒ. iij. maſtiches ʒ. ij. radicis pæoniæ ʒ. vij. coquantur cum tribus libris aquæ donec remaneat medietas. Et dentur qualibet die quatuor drach. utilis enim eſt ualde, & in epilepſia expertum eſt. Decoctio aſſæ fœtidæ, ualens ad opilationes aperiendas. & eſt utilis ualde, ℞. aſſæ fœtidæ, radicis lilij cœleſtis, radicis apij, radicis fœniculi, ariſtolochiæ rotundæ, ana ʒ. x. coquantur cum lib. iiij. aquæ ſufficienter. et dentur de eo ʒ. iiij. Decoctio pæoniȩ, quȩ aperit craſſas oppilationes, & eſt ualde experta.

B Recipe pæoniæ ʒ. decem, radicis pentaphylli drach. v. ariſtolochiæ rotundȩ ʒ. vi. coquãtur cum lib. iij. aquæ ſufficiẽter. et dentur ʒ. quatuor. Decoctio perfecta ariſtolochiæ, & eſt mirabilis hydropic. et cito curans eos. Recipe duarũ ariſtol. centaureæ minoris, chamædryos, ſquinanti, laccæ, ligni aloes, ro. ana aureos decem. ſpicæ nardi, phu, meu, apij, aniſi, radicis lilij cœleſtis, radicis apij, fiſtici, cubebarũ, hyſſopi, gariofil. marubij, ſtœchados, cinnamomi, ana aureos viij. ammeos, myrrhæ, ana aureos quinque, coſti, aureos duos. coquantur in libris tribus aquæ ſufficienter. Et dentur ʒ. quatuor cum drach. iiij. iſtius electuarij.

Recipe ariſtolochiæ rotundæ, granorum iuniperi, centaureæ, ana ʒ. ij. ligni aloes, aur. unum, ſpicæ nardi ʒ. i. marubij drach. iiij. Conficiantur cum prædicta decoctiõe. Decoctio chamȩmeli, prouocans menſtrua, & auferens dolorem fortem.

C Recipe chamȩmeli, aur. ix. ariſtolo. aur. iiij. laccæ drac. ij. ſpicæ nardi, cinnamomi, radicis lilij cœleſtis, ligni aloes, ana drach. i. coronæ regiæ, drac. decem. Decoquantur cum libris x. aquæ in igne lento & ſufficienter, donec remaneat tertia pars & dentur drach. quinq;. Decoctio hyſſopi, contra paſſiones pectoris, & tuſſes chronicas, & ægritudinem aſthma, & anhelitum malum. Recipe hyſſopi, agarici, radicis lilij cœleſtis, liquiritiæ, ſquinanti, pæoniæ, aſari, ariſtolochiæ rotundæ, ammoniaci, ſeminis fœniculi, ſucci ſtœchados, ſucci marubij, laccæ, ana aureos duos, decoquantur in libris tribus aquæ ſufficienter. Et dentur ʒ. quatuor in mane. Electuarium optimum contra ægritudines diuerſas. & ualet ſcotomiæ & uertigini. & ſcindit phlegma uiſcoſum, & purgat ipſum, & aufert dolorem frigidum. Et eſt bonum contra uenena. & aperit oppilationes. & prouocat menſtrua & urinam. & calefacit corpus. & ualet ad febrem chronicam. & purgat matrices.

D Recipe agarici, ariſtolochiæ rotundæ, ſucci marubij, laccæ, ana drach. quinque, aſſæ fœtidæ, galbani, rhu barbari, ſpicæ nardi, phu, ſeminis fœniculi, radicis apij, triũ piperum ana drac. vi. ligni aloes drach. iiij. turbith aur. decem. Confice cum ſyrupo facto ex melle, & aſaro, & agarico, & ſpica nar. & lacca. Et dentur drach. quatuor cum aqua

A calida. Electuarium expertum contra oppilationes matricis. Recipe ariſtolochiæ, laccæ, radicis lilij cœleſtis, ana. Confice cum decoctione gafit. & dentur drach. quatuor cum aqua calida.

Electuarium curans lapidem in ueſica. Et eſt expertum. Recipe ſquinanti, ſtœchados, ana drach. i. ſanguinis hirci ſicci, drach. vi. lapidis iudaici, drach. ij. aniſi, drac. iiij. pulu erizentur, & confice cum decoctione radicis apij. Aliud ad lapidem. Recipe ſanguinis hirci ſicci, aniſi, ariſtolochiæ rotundæ, de lapide inuento in felle tauri, uitri combuſti, ſaliuncæ, agarici, lapidis iudaici, amygdal. amararum, ana. puluerizentur & conficiantur cum melle. Et dentur drach. iiij. cum aqua decoctionis ſe. apij. Aliud mirabile contra uentoſitatem fortem. Recipe aniſi, cymini, ſatureiæ, carui, ana. conficiantur cum melle. & dentur cum decoctione agarici, quæ ſic fit. Recipe agarici, cyperi, folij, radi. ſquinanti, ariſtol. long. & rot. radicis apij ʒ. vi. ponantur in caldario in lib. i. aquæ ſuper ignem leuem. & dentur ʒ. iiij. cum duabus ʒ medicinæ prædictæ. Medicamen bonũ contra aſthma chronicũ. Recipe laccæ aur. x. ariſt. lon. aur. vi. ſucci marubij aur. vij. Conficiantur, & dentur quaſi nux cũ aqua calida. Medicamen quod accepimus ab Acritone contra frigiditatẽ ſtomachi, & contra humiditatem eius. ℞. ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, ſpicæ nardi, maſtiches, cardamomi. Confice cum decoctione roſarum & nucũ cypreſsi. Et detur quaſi nux. Aliud ualens ad colicam ex uentoſitate & humore craſſo. ℞. aniſi, cinnamomi, abſinthij, cymini, floris camæmeli ana ʒ. decem. agarici ʒ. xx. ſcammoniæ ʒ. i. maſtiches ʒ. v. Conficiantur cum decoctione carui. Et dentur ʒ. iij. cum aqua decoctionis gafit.

Aliud ad dolorem capitis & contra cephalæã, quod eſt expertum. ℞. ſucci ſtœchados ʒ. viij, gafit, ſpatanæ, ligni aloes, ana ʒ. quatuor, maſtiches ʒ. vi. agarici, ad pondus omnium. Conficiantur cum decoctione roſarum & maſtic. & detur à ʒ. ij. uſq; ad iij. drach. Aliud quod ualet in principio deſcẽſionis aquæ ad oculum, quo ſæpe curaui multos. & eſt expertum, & uelocis curationis. ℞. ſpicæ nardi aur. x. cinnamomi aur. viij. agarici aur. ix. maſtiches, ad pondus omnium. Conficiantur cum bono melle. & ſumantur de eo quotidie ʒ. ij. eſt enim mirabilis operationis.

De medicinis habitis à Zenone numero 20. Cap. 16

Medicinæ Zenonis de Athenis. Iſte fuit unus de magnis medicis. ego autẽ non uidi ipſum, quia non fui temporaneus eius. ſed magiſter meus uidit ipſum. & ille habebat experimenta bona. ex quibus diſcipulus eius dedit nobis uiginti experimenta experta, Et nos probauimus ea ſæpe, & nuenimus ipſa optima. Primum medicamen quod dicitur electuarium ſpicæ nardi, cõfortat hepar debile & cor. & ualet contra uomitum chronicum. ℞. ſpicæ nardi, aur. c. ſpicæ romanæ, aur. x. abſinthij, aur. viij. cinnamomi, aur. quindecim. laccæ mundatæ, aur. ix. gariofil. aur. quinq;, gafit, aur. xvi. marubij, aur. duodecim. ariſtolochiæ rotundæ

tundæ,rhubarbari ana aur.ſexdecim.Cōfice cum
melle.& da aur. duos cum aqua calida. Medica
men ſecundum. quod dicitur electuarium centau
reæ, ualet ad podagram, & ad omnes paſsiones
iuncturarum,cui non eſt ſimile in hoc. Nam pro-
uocat urinam. laxat craſſos humores & diuerſos.
Et ſedat dolores. & aperit opilationes.& eſt opti-
mum ad lapidem.& liquefacit phlegma. & mun-
dificat ſuperflua à pulmone & pectore.hoc medi-
camē dedit Zotion de ſcriptis Zenonis,qui com-
poſuerat id per uerſus. ℞.cētaureę minoris,aur.
c.zirungē aur.decem, aniſi,fœniculi, apij,ana aur.
vi.olibani,gariofil.ana ℥.i. agarici, radicis lilij cœ-
leſtis,ana aur.unum, cubebæ, galbani, ammonia-
ci,caſtorij,trium piperum,ſpicæ romanæ,ana aur.
xx.ſpicæ nardi,turbith, añ aur.triginta. aloes ſuco
trinæ,aur.xvij. carpobalſami, xylobalſami, ſcyllæ
aſſatæ, ana aure. xvi. maſtiches, croci, ana aureos
x.ſcammoniæ,aur.viij.puluerizentur, & confici-
antur cum melle, & ſubmittantur in hordeo per
ſex menſes. & dentur ex eo ℥.iiij. Et hoc medica-
men eſt de maximis medicinis quas habebat ille
medicus. Medicamen iij. quod dicitur electua-
rium colocynthidis, quod laxat humores aquo-
ſos,& phlegma,& melancholiam.et cum hoc pro
uocat urinam. Et uere dico quod non eſt ei ſimile
ad acuendum uiſum, quia eſt in hoc mirabile. ℞.
colocynthidis, ſcyllę aſſatę, aſari, trium piperum,
ana aur.vi. ſpicæ romanæ,aniſi, apij,fœniculi, car-
pobalſami, gaſit, croci, añ. aur. duos, ſpicæ nardi,
chamædrios,chamæpityos,ariſtolochię rotundę,
gentianę.ana aur.ſeptem.puluerizentur,& confi-
ciantur cum melle.& ſubmittantur in hordeo per
ſex menſes. & detur à drach.ij. uſq; ad iij. Medi-
camen quartum quod dicitur electuariū ſquinan-
ti.ualet ad dol.fortes.& prouocat urinam. & ape-
rit oppilationes, & confortat hepar confortatio-
ne maxima.& frangit lapidem.& ualet ad fe. chro
nicas. ℞. ſquinanti,aur.ccc.ariſtolochiæ rotun-
dę,aur.ſex.ligni aloes,aur.xiij.gaſit,aur.xiij.croci,
ſpicæ nardi, carpobalſami, opij, ana aureū unum.
maſtiches,aureos iij.trium piperum,folij,chamæ-
pityos,ana aure.vij.Conficiantur cum bono uino.
& detur de eo quaſi auellana cum eo quod conue
nit tali ægritudini. Medicamen quintum quod
dicitur electuarium capillorum ueneris, ad pur-
gandum quod eſt in pectore ex humore craſſo.&
eſt nimis expertum. Recipe capillorū ueneris,
aur. xxv. radicis lilij cœleſtis, liquiritiæ, pæoniæ,
carpobalſami,marubij, floris chamæme. ariſtolo-
chiæ rotundæ ana aureos quindecim. pulueriza,
& confice cum ſyrupo facto cum melle & capillis
ueneris. Et dentur drachmæ iiij. cum decoctione
chamæmeli. Medicamen ſextum quod dicitur
electuarium folij. ualet ad ægritudines fortes quę
accidunt mulieribus in matricibus earum.& pro-
uocat menſtrua. & ualet ad dolorem matricis. &
calefacit renes. Recipe folij indi aureos uiginti,
cinnamomi,ſpicæ nardi,ſpicæ romanæ, rubiæ ca-
ſtorij, trium piperum, gariofilorum, ligni aloes,
añ.drachmas uiginti,rhu barbari, maſtiches, thy-

A mi,ana aureos ſexdecim, confice cum melle.& de
tur quaſi auellana. Medicamen ſeptimū, quod
dicitur electuarium ariſtolochiæ.ualet contra do
lorem matricis.ualde prouocat menſtrua.& con-
fortat ſtomachum debilem. & intercipit fluxum
chronicum.& eſt mirabilis operationis.& non eſt
ei ſimile.& ſæpe probauimus ipſum. & iſte Zeno
utebatur ipſo. Recipe ariſtolochiæ longæ & ro
tundæ,ana aureos uiginti, radicis lilij cœleſtis,lac
cæ,ſquinanti,marrubij, ana drach.ix.rhu barbari,
drach.uigintiquinq;, ſpicæ nardi, ligni aloes, ana
aure.uiginti. puluerizentur, & conficiantur cum
melle.& dentur drach.iiij. cum aqua calida. Et ad
fluxū intercipiendū, cum decoctione xyloaloes.
Et ad menſtrua prouocāda, cum decoctione ari-
B ſtolochiæ rotūdæ.Et ad dolorē matricis, cū de co
ctione chamæmeli & aſari. Medicamē octauū
quod dicitur electuarium olibani, quod eſt ualde
utile contra humiditatem ſtomachi. & liquefacit
phlegma. & conuenit ſenibus, quia confortat ca-
lorem naturalem in corporibus eorum. Recipe
olibani,aure.decem,maſtiches,aur.iiij. ſquinanti,
ariſtolochiæ,ana aureos duos, ligni aloes, laccæ,
ana aureum unum, radicis lilij cœleſtis drach.i.ro
ſarum,rhu barbari, añ. aur.v. aniſi aur.vi.pulueri-
zentur,& cum melle conficiantur. & detur ex eo
quaſi auellana. Medicamē nonū quod dicitur
electuarium gaſit. ualet ad hepar, quia confortat
ipſum,& aperit oppilationes eius. & ualet hydro
picis,et cōtra corruptionē cōplexionis. Recipe
C gaſit,au.xx.laccæ,aur.x.ligni aloes,aur.vi. gariofi
lorum aur.ij.cinnamomi,aureos xxi.ſquinanti,cu
bebæ,rhu barbari, añ. aur.xvi. roſarum,aur. xviij.
aloes non abluti,aur.ij. agarici, aur.iij. maſtiches,
aur.x.puluerizentur,& confice cum ſyrupo facto
ex melle & agarico. Et eſt medicamen ualde no-
bile. Medicamen decimū quod dicitur electua
rium rhu barbari. maxime ualet fluxibilitati ſto-
machi.& confortat hepar.& ualet hydropicis. &
non eſt neq; fuit aliquod ſimile in hoc. & Zenon
nemini uolebat dare.Cuius compoſitio nō lateat
medicos,quoniam eius cōpoſitionem acquiſiuit
eius compoſitor cum magna ſolicitudine. Re-
cipe rhu barbari,aur. centum, laccæ aureos uigin
ti.ligni aloes,aur.triginta ſex, cinnamomi, aur.xi.
D ariſtolochię lon.et ro.aur.xxx.fiſtici,aur.quinqua
ginta.ſquinanti,aur. lxxx. maioranæ, aniſi, luti ſi-
gillati,ana aur.xx.agarici,folij,añ.aur.vi.gaſit,aur.
xxx.ſpicæ nardi,aur.xvi.trium piperum, zingibe
ris,ana aur.x. ſtœchados,origani,añ, aur. ix.radi-
cis lilij cœleſtis,radicis endiuiæ,añ.aur.ſex.hyſſo-
pi ſicci,maſtiches,croci, añ aur.vij. carpobalſami,
xylobalſami,ana aur.xvij.puluerizentur,& confi
ciantur cū melle,et detur à.℥ iij.uſq; ad iiij. Me-
dicamen xi.quod dicitur electuariū capparis.ua-
let ad duritiem ſplenis.et aperit opilationem eius.
& eſt optimę operationis. ℞.capparis aur.xx.o-
poponac.ſcolopē.marrubij.añ au.v.gaſit.aur.xvij.
ammoniaci aur.x.ſagapeni, aur. viij. puluerizen-
tur,& conficiantur cum bono aceto.& da ℥.ij. cū
decoctione carui et capparis et gaſit.Medicamen

xij.quod

xiij. quod dicitur electuarium scolopen. ualet ad duritiem splenis. & est expertum. ℞. capparis ʒ. xx. marubij ʒ. v. scolopendriæ, aur. xvi. confice cũ aceto, & fac trochi. & da ʒ. ij. cũ decoctiõe tamarisci & gasit. Medicamen xiij. quod dicitur electuarium turbit. ualet ad fe. chronicas. & laxat humores uiscosos. & calefacit renes. Et est optimum ad passionem colicam ex uẽtositate. & prouocat urinam. & est mirabile. ℞. turbit, aur. l. agarici, aur. xvi. croci, masticheS, ana aur. vi. squinanti, aristolochiæ rotundæ, stœchados, ana aur. viij. Confice cum melle, & detur à ʒ. ij. usq; ad tres. Medicamen xiiij. quod dicitur electuarium ellebori. ualet contra uertiginẽ. Recipe ellebori nigri, aur. uiginti. ligni aloes, aur. i. & s. croci, aur. i. anisi, aur. ij. mastiches, aur. iiij. maioranæ, aur. i. agarici, aur. vi. radicis lilij cœlestis, stœchados, aã. aur. viij. turbith albi & gummosi, aur. quatuor. Confice cum melle. & da ʒ. iiij. Medicamen xv. quod dicitur electuarium agarici. ualet contra cephaleam ueterem. & stomachum confortat & hepar. Recipe agarici, aur. xvi. pæoniæ, cent. minoris, aã. aur. sex. laccæ, ligni aloes, ana aur. viij. gasit, anisi, chamædryos, chamæpityos, squinanti, floris chamæmeli, mastiches, ana aur. vij. rhu barbari, spicę nardi. ana aur. ij. turbith. aur. iij. Confice cum melle, & da ʒ. i. & s. usq; ad ʒ. ij. cum aqua calida. Medicamen xvi. quod dicitur electuarium scyllæ. ualet ad asthma, & ad oppilationes, & uẽtositates. Sed non debet dari habentibus uulnus in membris interioribus. ℞. scyllæ assatæ, aur. vi. stœchados, aur. iij. agarici ʒ. xvi. mastiches ʒ. ij. gasit, costi, trium piperum, ana aur. x. radicis lilij cœlestis, aur. v. capil. ueneris, aur. iij. floris chamæmeli aur. iiij. Confice cum decoctione agarici & melle. et da ʒ. ij. cum aqua calida. Medicamen xvij. quod dicitur electuarium gummi. & ualet contra passiones frigidas, & uentositates crassas. & ad dolorem iuncturarum. & ischiadem. ℞. ammoniaci, sagapeni. opopana. ana aur. x. sarcocollæ, aur. ij. mastiches, aur. iiij. anisi, cymini, assæ fœtidæ, aã. aur. iij. euphorbij ʒ. ij. aristolo. lon. & rot. radicis lilij cœlestis, ana aur. iij. pone gummi in succo fœniculi, uel in decoctione eius. & reliqua terantur, & conficiantẽ cum melle. & da à ʒ. ij. usq; ad iij. cũ aliquo quod cõueniat passioni. Medicamẽ xviij. quod dicitur electuariũ luti. & est utile cõtra uenenum.

℞. luti sigil. anisi, salis indi, agarici, ana ʒ. ij. rhu barbari, auellanarũ, radic. pæonię. ana aur. iij. pulueriza, & cõfice cũ melle. & detur quasi auellana.

Medicamen xix. quod dicitẽ electuariũ assę fœ. ualet contra morsum scorpionis. & contra febres chronicas. & liquefacit phlegma uiscosum. & dissoluit uẽtositates. ℞. assæ fœ. costi amari & dulcis, ana aur. v. aristolo. ro. zz. asari, ana aur. ij. castorij, cinnamomi, aloes, ana ʒ. iij. radic. lilij cœlestis, sarcocol. ana ʒ. i. & s. arist. gẽtianę, aã. ʒ. vi. pulueriza, et cõfice cũ bono uino et melle ru. et denẽ ʒ. iij.

Medicamẽ xx. quod dicitur electuariũ rosarũ. ualet in fine quotidianæ. & hydropicis. & dissoluit uentositates. ℞. rosarũ ʒ. lx. radicis lilij cœlest. ʒ. i. & s. agarici, aur. ij. marubij ʒ. iiij. laccæ, rhu barb. ligni aloes, cinnamo. anisi, se. fœnicu. cymini, absinthij, mastiches ana ʒ. vi. spicę nardi, aristo. ro. ana aur. i. confice cum melle. & da ʒ. iij.

17 Istæ ergo sunt medicinæ Zenonis. & iam probauimus ipsas. Nunc uolumus scribere medicinas quas multoties experti sumus. et deinde abscindetur tractatus. Medicamen subtilians humores, & præparans ad exitum, in principijs ægritudinum frigidarum ante acceptionem laxatiui.

Recipe absinthij, anisi, seminis fœniculi, aristolo. ro. squinanti, carpobalsami, folij, cyperi, agarici, radicis lilij cœlestis, ana. pulueriza, & confice cum melle, & detur quantũ auellana. Electuarium quod dicitur euadens. ualet ad dolor. chronicos, & confestim. Recipe spicæ nardi, aur. xvi. myrrhæ, opij, laccæ, opopana. castorij, olibani, ana aureos vij. galbani, aureos. vi. mastiches, aur. v. folij, aur. vi. piperis longi ij. croci, aur. x. squinanti, aur. ix. ammeos, cinnamomi, ana au. quatuor, scordij, aur. ij. bdelij, aur. i. radicis lilij cœlestis, agarici, ana aur. xvi. pulueriza, & cõfice cum melle. Istud electuarium expertum est multoties, & cõfestim aufert dolorem. Sed non debes dare plusquam drach. ij. Medicamen Amaronis regis. ualet cõtra podagram, & dolores iuncturarum ex phlegmate uiscoso, quo destruitur motus. & ualet ad repletionem, & ad debilitatem neruorum. Et est optimũ mulieribus in quibus abundant superfluitates phlegmaticæ. Et etiam ualet cõtra lapidem. & generaliter dico quod compositio huius electuarij est per adiuuamen diuinum, quod infinitis uicibus probaui, & à me nõ separaui nec in ciuitatibus, nec in uillis. Recipe radicis lilij cœlestis, aur. xx. galbani, aur. vi. & danich quatuor, ammoniaci, aur. decem, & drach. ij. ellebori nigri, aureos vi. aristolo. long. aur. v. rosarum, aur. xx. turbith, aur. vi. liquiritiæ, aur. x. stœchados, aur. viij. satureiæ, centaureæ minoris, ana aur. viij. & s. squinanti, aur. viij. croci, aureum unum, meu, aureos vi. phu aur. iiij. gasit, aureum unum, eupatorij, aur. xvi. zirungem, aur. xx. & drach. viij. xylobalsami, carpobalsami, ana aur. viij. olibani, aur. ij. chamæpityos, aur. xvi. chamædryos, aureos duos, mastiches, aur. vi. anisi, asari, granorum iuniperi, aã. aur. v. spatanæ, hyssopi, ana aur. v. harmel, cymini agrestis, maioranæ, scyllæ assatæ, ana aur. viij. sagapini, ammoniaci, aloes succotrinæ, aã. aur. v. costi, gentianæ, ana aureos duos, origani, aur. vij. nasturtij, calami aromatici, ana aur. iiij. Confice cum melle. & submittatur in hordeo per sex menses. Et detur quasi auellana cum aqua calida decoctionis satureiæ & duarum aristolo. Medicamen Asiritæ romani ualet ad lapidem uesicæ, & prouocat urinam. Recipe amygdal. dulcium, semen cucurbitæ & cucu. lap. iudaici, agarici, floris chamæmeli, gentianæ ana drach. quatuor. aristolo. capil. ueneris. saliuncæ, sanguinis hirci sicci, uitri combusti, lapidis qui inuenitur in felle uaccæ, anisi, radicis apij, bdelij, myrrhę, ana aureos quinq;, pulueriza, & confice cum melle. Et dentur ʒ. iiij. cum aqua

decoctionis radicum apij & foeniculi.

18 Dixit Galenus, iam dicimus in hoc libro nostro, quem uocamus librum experimentationis medicinarum, quas probauimus, & accepimus à sapientioribus hominibus, & habentibus solicitudinem erga artes. & nos idcirco cõposuimus hũc sermonem, ut semper medicus habeat considerationem ad ipsum. Scias autem quod medici altarium curabant per cibos sacrificiorum. unde nobiliores probentur alijs medicis. Optime enim debemus laudare uirum, qui illa facit per cibum, & plusquam illum qui curat per medicinã. quia corpora quæ curantur per exhibitionem diætæ, reducuntur melius ad temperantiam quàm quæ curantur per medicinam. Et medicus pro uirili sua debet considerare ut cibus & materiæ quæ debent propinari, sint propriæ naturæ patientis uel accipientis. Et sint boni saporis, ut æger delectetur in ipsis & diligat. Et non debet uti eadem medicina diu, ne fiat ei quasi naturalis. Et caue ne præbeas

A medicinas mali saporis. quoniã medicina quam infirmus habet in odio, plus nocet quàm prosit. unde & medici dignum duxerunt cum medicinis miscere res dulces, & res saporitas, sicut nos fecimus in rob nucũ, quod accepimus ad anginã. Et similiter ingeniati fuerunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua quæ stomachũ confortãt. & debes cauere in curatione malitiæ cõplexionis sine materia, ab euacuatione, & econuerso. & debes laxare naturã à leuiorib. cõsuetis generaliter, sicut diximus in libro interiorũ. Sed semper quando uolueris euacuare, primo subtilia, post euacua parũ deinde mediocriter, deinde fortius. Et caueas à medicinis nõ expertis. Sed utaris expertis & usitatis à bonis physicis & expertis. Et scias quod omnes istæ medicinę sunt bonę in locis suis, scilicet

B ubi conueniunt. Et sunt uenena in suis contrarijs. Nos autẽ iam diximus in hoc tractatu de istis medicinis plures expertas. & si postea acquisiuerimus alias, scribemus eas in fine huius tractatus.

DE MELANCHOLIA, EX GALENO, RVFO ET POSIDONIO, AB AETIO CONSCRIPTA

Iano Cornario medico interprete.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Hic liber etiã inter notha Hippocratis opera legitur, et apud Aetium lib. 6. cap. 9. Qui uolet conferet, in singulis enim sunt quæ differãt, et quædam plus minus' ue in uno quàm altero leguntur. Cap. 1. Melancholiam fieri uel toto sanguine affecto: uel capite tantum si

C ue ibi nato siue aliunde transmisso melancholico humore aut uapore. Transmitti autem solet ut plurimum ab hypochondrijs et ore uentriculi, quod cum male affectũ est, caput simul et alias partes in consensum trahit.

CAPVT PRIMVM

QVEMADMODVM in apparentibus corporis partibus, aliquando omnibus, eadem temperatura apparet, uelut in malo corporis habitu, elephantiasi, & hydropisi: Aliquãdo uero una quædam pars, aut amaræ bilis, aut pituitæ, aut atræ bilis humore suscepto, ipsa solum temperaturam mutat. Sic etiã circa cerebrũ fieri potest, ut aliquando toto in uenis sanguine atrabiliario facto, ex communis detrimenti ratione, etiam cerebrum lædatur. Et rursus ut alio tempore, sanguine in toto homine illæso permanente, is solum qui iuxta cerebrum est alteretur. Et contingit hoc dupliciter, aut aliunde cõfluente in ipsum, aut generato in loco atræ bilis humore. Generatur autem à caliditate multa indigena, aut flauam bilem, aut crassiorem & atriorem sanguinem adassante. Plerunque uero partes circa præcordia primariò affectæ, caput ad consensum perducunt, & delyrium efficiunt, aut ipsa bile cerebrum occupante, aut aliqua uaporis melancholici exhalatione: quemadmodum in morbo flatuoso & præcordiali appellato. Nihil enim rationi nostræ obstat, aliunde & ex alia parte principium & generationem affectionis esse. Nam os uentris quomodocunque affectum facile ad consensum ducit cerebrum, ob cognationem, per maximos duos neruos qui ex supernis ad ipsum deferuntur. Perducit etiam ad cõsensum cor ipsum, ob uicinitatem. Similiter quoque septum transuersum, quod etiã ipsi inseritur & adnatum est. Communitas est etiã stomacho ad spinalem medullã, qua parte incumbit, & colligatur uerticulis colli.

2 Principium itaq; eiusmodi melancholiæ plerunq; ex cruditatibus est. Flatus enim ipsis succedunt multi, qui facile eleuantur, & circa præcordia diutius morantur, & ructus ipsis acidi consequuntur, nullo eiusmodi cibo accepto. Ventres

D plerunq; ipsis sicci sunt, somni parui diuulsi, insomnia turbulenta & peregrina, palpitationes corporis aliæ aliàs, uertigines capitis, & flatuum sonitus circa aures. Et alijs quidem caput plenum et graue esse uidetur, alijs uero leue & uacuum, alijs siccũ. Quidã neq; caput se habere putauit, ad quẽ excogitasse dicit Philotimus supra reliquã curationẽ, plumbeũ pileũ, à quo grauatus caput se habere intelligeret. Fiunt etiam mente tristes, & timidi, & misericordes, & lachrymantur, ac deserta persequuntur. Quidam etiam dæmones ab inimicorum præstigijs sibi immissos esse putant. Alij uenenosum pharmacum accepisse suspicantur, & suspicionem ipsorum confirmant uirosi ac peregrini ructus qui ipsis adsunt. Verum alijs alia uidentur. Et est morbus hic omnifarius, & non facile enu-

le enumerabilis. Velut uerbi causa circa timores, alius amicissimos timet, alius omnes homines. Et alius in lucem prodire timet, & tenebras persequitur. alius fugit caliginosos locos. Plerique tamen in tenebricosis locis degere cupiūt, & in monumētis ac solitudinibus. Quidam uero etiam aquam timent, & uinum, & oleum, & omnem liquorem, uelut qui morsi sunt à rabioso cane. Et in summa, melācholica delyria multiformia quidem sunt, ob corruptas particulares imaginationes. Vnum uero omnibus ipsis commune est, timor & tristitia. Tristantur enim omnes præter rationem, & neq; si interroges, habent quod dicant cur tristentur. Non pauci uero ipsorum mortem timent, & alia quædam nullo timore digna. Sunt etiam qui mortem uehementer exoptant.

3 Quòd igitur ob atrā bilem rationalis animæ principia occupantē, timor fit & tristitia, & mortis formido, nihil miri est. Videmus eñ etiā extra corpus, nihil nobis ita horrendum, uelut sunt tenebræ. Quum igitur uelut caligo quædam rationali animæ parti circumfusa fuerit, necesse est timere hominem, ut qui causam timoris secum in corpore circumferat. Sicut enim in profundis tenebris pueri timēt, itemq; adulti imperiti: Ita etiā atræ bilis color, uelut tenebræ, rationis locum obumbrans, timores efficit. Quapropter omnium symptomatum singulis accidentium causas enarrare impossibile est. Pleraq; enim multā difficultatem habent, ueluti uerbi gratia, Cur fugiunt uelut horrenda, quæ nō sunt horrenda: alia uero persequuntur uelut bona, quæ non sunt bona. Et cur alius domesticos timet, alius uero oēs homines, & huiuscemodi plurimorū uero symptomatū causas medicū dicere, nōn est difficile. Velut, qui sibi uidet uas fictile esse, propter siccitatē hoc patitur: frigidus eñ & siccus est melācholicus humor. Similiter etiam qui cutem suam siccis pellib. similē esse putat. Qui uero putabat se caput non habere, fortassis ob leuitatem hoc passus est, quam flatus uentosus sursus latus ipsi exhibuit. Cur uero appetunt melancholici plures cibos? Num quia frigescit ipsis os uentris. Cur autē ipsorū aliqui uini potores sunt? Num quòd frigiditas calfactiōe opus habet. Cur autem occidūt seipsos? Num quia à maioribus malis liberari se putant. Nisi fortassis talem opinionem induūt, quòd mori bonum est, quod Barbaris quibusdā uidetur. Cur autem cruditates assidue ipsis fiunt? Num quia turbatum & superfluitatibus plenum est ipsorū corpus, & propterea etiam uenter intemperatus, ut qui semper ex atræ bilis humore perfrigeratur. Cur autem alui plerunq; ipsis siccantur? Num quia flatus superne circa præcordia consistunt, & non ualde infra secedūt. Necesse itaq; est ob hoc ipsum etiā uētres siccos esse. Ex multa uero retētione, aliquādo coaceruata ac colliquata egerunt. Oculis autem plerunq; nictant, & oculi ipsis procidunt, & crassa labia habent, propter crassum flatū. Atri uero coloris sunt, propter humoris diffusionem. Hirsuti uero pleriq; ipsorū sunt, propter multitudinem crassarum superfluitatum. Veloci uero plerunq; lingua sunt, & balbi, & gracili uoce præditi, ob linguæ incontinentiam. Motus enim concitationes à flatu fiunt. Quicquid autem concitate mouetur, cito defluit. Et procliue sanè fuerit etiam aliorum symptomatum causas reddere, si quis ex his progressum facere uolet. Porrò nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus. Nam quale quiddam patiuntur carbones, dum uruntur lucidissimi ob flammam existentes, extincta autem flamma nigrescentes: tale quiddā circa clarum sanguinis colorē frigiditas facit. Videmus enim etiam in externis, quædam corpora liuida fieri ac denigrari à frigiditate. Et rursus excessus caloris resiccans ac consumens humiditates, à quibus calor nutritur, humores nigrefacit, quemadmodum etiam sol fructus, & hominū corpora. Hæc igitur sunt quæ ante curationem medicum cognoscere oportet.

4 Quæ uero discenda sunt, ut quis ita ægrotātib. opē ferre possit, iam tēpus est subiūgere. Non parū autē refert ad curationē, nosse unde morbus initiū habuit. Cognoscere itaq; oportet, quòd duplex est melancholiæ species. Quidā eñ ex natura & tēperatura ab initio atrā bilē habēt. Quidam uero ex mala diæta postea id tēperamentū acquisiuerūt. Et est hæc species segnis semper, & tristis. Qui uero ex flaua bilis superassatione in delyriū incidunt, audaciores & iracundiores alijs sunt, & percussores, & omnia horrenda facientes, & maxime illo tempore quo bilis superassatur. Quo uero tempore ipsa extincta fuerit, tristes, mœsti ac timidi fiunt. Quum igitur totum corpus melancholicum sanguinem fuerit, à uenæ sectione curationes principium facere conuenit. Quum autem solum cerebrum, æger uenæ sectione non habet opus, nisi multo sanguine redundarit, & præseruationis gratia detractionē faciamus. Cognitio uero an totum corpus melancholicum sanguinē habeat, aut iuxta solum cerebrum talis sit, ex his à te fiat. Nigriores & hirsuti, & qui uenas amplas habent, aptissimi sunt ad atræ bilis generationē. Aliquando etiam homines colore rubicundi, confertim in melancholicam temperaturā transeunt. cōsequenter autem ab ipsis flaui, & præsertim ubi uigilijs, & laborib pluribus, & curis, & tenui uictu, aut melācholicis edulijs fuerint usi. Ad hæc si suppressa est hæmorrhois in sede, aut alia excretio cōsueta, aut mulieribus menses. Nec parum confert anni tempus, & aeris status, & regio, & ægri ætas ac studium. His omnibus præconsideratis, ubi speraueris in totius corporis uenis melancholicū sanguinem contineri, certissimū experimentum adhibeto, ex uenæ cubiti medię præsertim sectione. Si enim effluens sanguis non uidebitur atrabiliarius esse, statim cohibeto. Si uero talis apparuerit, quantum pro ægri corporis habitu, satis fore putaris euacuato.

5 At uero tertia melancholiæ differētia, cuius principium à uentre hærere diximus, & quæ affectio præcordialis appellatē, sæpe ex relatis cogno-

ſcitur. Primum enim incipiunt uentris ſymptomata, uelut ſunt inflatiões, rugitus, ructus acidi ac uiroſi, & quòd uenter reſiccatur, & quòd in ſeceſsibus ac uomitibus & ructibus alleuantur, & quòd ipſi ægri percipiunt omnes uexationes circa præcordia conſiſtere. Quemadmodũ igitur dum quibuſdam ſæpe ex uentre fuliginoſa quædam aut fumoſa, aut omnino craſſorum uaporum exhalatio ſurſum fertur, uelut in ſuffuſos oculos habẽtibus, aliqua ob oculos uerſantur. Eodem modo etiam nunc dum melancholica exhalatio ad cerebrum, uelut fuligo aut fumus fertur, melãcholica quoq; ſymptomata contingent. Quum igitur melancholici delyrij propria ſymptomata apparuerint magna, circa uentrem uero aut nihil moleſti, aut minimum fuerit, in his cerebrum primario affectum eſſe putandum eſt, uelut prædictum eſt.

6 Melancholiã igitur ex cerebro primario affecto obortam, per balnea aſsidua, & diætam boni ſucci humidam ac flatus exortem curare oportet, citra aliud efficax auxiliũ, niſi ob tẽporis longitudinẽ humor affligẽs ægre euacuetur: quando ſanè magis uarias ac fortiores curationes adhibere oportet. Incipientem autem affectionẽ curare cõuenit. Nam iterata ac acuta, ægre curabilis euadit. Rufi Siue autem cerebrum primario affectum fuerit, ſiue præcordia, communia ſunt ſubducentia uentrem auxilia. Primum igitur bonæ concoctionis curam habere oportet. Poſtea uero purgare, primũ epithymo & aloe. Horum enim etiamſi parum quotidie acceperit, prodeſt tamen moderate & paulatim ſubducendo. Poſidonij. In quibus ſanguis redũdare apparuerit, ſtatim ab initio uena ſecetur in cubito, & præſertim in quibus cõſuetæ ſanguinis excretiões ſunt ſuppreſſæ. Verum in mulieribus quibus menſes defecerunt, uenam in malleolo ſecare oportet, & in ſingulis pro uiribus ſanguinem euacuare. In quibus autem uitiati humores magis redundant, præparatum per uictum ægrũ purgabis per Hieram Rufi, aut Archigenis, aut Iuſti. Si uero utriq; redundent, facta prius uenæ ſectione purgato. Poſtea interpoſitis aliquot diebus, aluum per clyſteres euacuato, primum cum furfurũ ſucco, ſpumaq; nitri ac melle. Deinde etiam polypodij radices cõtuſas, aut epithymum, cum furfuribus coquito.

7 Poſt triduũ à clyſteris uſu, detꝛ ipſis picra ex aloe cõpoſitio, quę ſupra reliqua oĩa, etiã epithymũ accepit. præparanda eſt aũt uelut Themiſon iubet, ita ut aloes accipiat drach. c. maſtiches, croci, ſpicæ nardi, cinamomi, aut caſsiæ duplũ, aſari, carpobalſami, ſingulorũ unc. i. His uero etiã epithymi ſextans addatur. Detur autẽ cochlearij magni copia, cum aqua mulſa. Deturq; ipſis ex modicis interuallis iterũ atq; iterũ. Deinde rurſus per uictum reparatis uiribus, rurſus date hierã Rufi, aut Archigenis, aut Iuſti. Sit autem pondus drac. iiij. cum aqua mulſa, & ſalis cochleario paruo. Melius eſt autẽ per euacuantia quotidie leniter uentrẽ ſubducere. Atrã uero bilem ducit amaracus, & cunila appellata drac. ij. pondere aquæ mulſæ

A inſperſa & pota. Conducit & lactis ſero aluũ ſubducere. Sed nõ de caſeis dandũ eſt ſerũ. Præſtat enim id quod à lacte per cocturam ſeparatꝛ. Sit autem lac equinũ, aut ſi nõ poſsit haberi, bubulum. Lac ipſum in ollam nouã mittatur, & fici ramulo agitetur. Poſtq; autẽ ter aut quater ebullierit, acetum mulſum irroretur. Deinde percolatũ in potu detur. Et primũ quidem ammiſcẽdũ eſt mel. Quũ autem uenter ſubire incœperit, non amplius mel. Accipiat autẽ æger hoc ſerũ per heminas, nõ infra quinq; heminarũ menſurã. Ab omni uero euacuatione utendũ eſt maluæ ſemine leuiſsime trito, duarũ drach. pon. cũ aquæ cyathis tribus. Egregie eñ facit. Quare ſæpe ipſo utendũ eſt. Optimũ eſt & pulegij decoctũ ſæpe bibere, & ante purga-

B toria, et poſt ipſa. Et ſimiliter cẽtaurij parui. Abſinthij autẽ decoctũ & aſsidue, & cõſequenter præbe. Stomacho enim & uẽtriculo in his cõmodum eſt. Et neq; flatũ multum in uentre fieri permittit, neq; ſeceſſum penitus reſiccari, et urinã ciet, & cõcoctionẽ probe adiuuat, adeo ut ego ex huius ſolius uſu nouerim quoſdã à morbo liberatos. Danda ſunt etiã urinam mouentia, aniſum, daucus, petroſelinũ, aſarũ, nardus, & his adhuc amplius fœniculi magni ſylueſtris ſemen, & radix. Chamæpitys aũt & chamædrys promptius accipiẽda ſunt, ita ut ſingula hæc cum aqua coquanꝛ, aut arida trita inſperganꝛ. Commoda ſunt autẽ euacuationes per ſudorẽ, & laborẽ, & balnea fientes, & per illitiones in ſole, qualis eſt quæ cum oleo chamæme-

C lino fit, & cum oleo ac nitro. Quòd ſi habitus permiſerit, rurſus per hieram purgato.

8 Conuenit autẽ neq; præcordia negligere, & maxime ubi acceſſerit medicus curationis ipſorũ coniecturã faciet. Fomenta igitur cõueniunt ex oleo, in quo cocta ſunt, ruta, anethũ, ſerpillũ, abſinthium, artemiſia, pulegiũ, uiticis ſemen, baccæ lauri, aut folia tenera. Hæc enim dolores mitigãt, & flatus minuũt. At uero inflationibus ſtomachi cum morſu, cuminũ & pulegiũ in aceto coquere oportet, & per ſpõgias ſtomachũ fouere. Aliquãdo etiã alumen aceto inſpergimus. Cataplaſmata autẽ habeant aut aniſum, aut apiũ, aut cuminũ in oleo præcoctũ. Et cyperus leuiſsime trita, & iris, & libanotis cataplaſmati addatur. Permittantur

D autẽ diutius & ante, & poſt cibũ. Ablato uero cataplaſmate, præcordia contegantur, aut lana ampliſsima, aut leuiſsima & pura pelle agnina, præillitis locis ex nardino. Vtendum eſt etiã cucurbitarũ adhibitione, ad flatus quidẽ inaniũ, ad inflammationes uero ac duricias, cũ ſcarificatione. Poſtea uero ceratis ex cyprino utendũ eſt, & polyarchio, et quod ex ſtyrace paratur, et quod ex ſeminib. fit, & ſimilibus. In progreſſu autẽ curationis, etiã rubificatiõe ex caricis ac ſinapi uti, ualde proderit, & cõcoctiones reuocat. Nam & uentri robur addit, & ſi quis dolor in præcordio reſtat, eum eximit. Vtendum eſt etiam acribus ſmegmatis ad præcordia, & picatorũ medicamento, hoc eſt pice ſicca per ſeipſam liquefacta, aut oleo modico. Calida autẽ excipitur pelle, & uentri ac dorſo im-

so imponitur, ac sinitur donec sua sponte decidat. A Quare licet cũ ipsa lauari, & quod paulatim dispa ratur forfice auferre. Valde uerò prodest eis stercus bubulũ aridũ aceto mulso infartum ac imposi tum, prosunt etiã bulbi cum nitro aut alumine tri ti ac impositi. Sed & his ad bubulum stercus ammixtis utile fit cataplasma, & præsertim ubi morsus ab ipsis circa stomachum percipitur.

9 Cæterũ in quibus conuulsiones assidue corpori adsunt, cõfert etiã castorij potus, & illitio cor poris ex castoreo cũ oleo sicyonio. Conuenit & moueri & exerceri ipsos pro uiribus ante cibum. Balnea uero probe cõcoquenti nõ sunt ualde necessaria, nisi lassitudini alicui mederi uelis. Qui ue ro non bonũ uentrẽ habet ad concoquendũ, huic cõducit frequẽtius lauari, aut ieiuno, aut post per B fectam concoctionẽ. Post balnea cibos damus cõ coctu faciles, flatus exortes, ex aluo secedentes, exacta cõsideratione facta quõ ex singulis homo afficitur. Non enim omnes ad omnes cibos simili ter dispositi sunt. Plerũq; tamen conueniũt panes clibano cocti probe præparati. Volucres nõ pingues, nõ uirosæ, mõtanæ. oua gallinarum mollia. pisces petrosi & molles carne. Echini uero marini plurimũ prẹstant ad iucunditatẽ & utilitatẽ. Vi tanda sunt omnia in stagnis degentia, & in paludi bus. Ex carnibus conueniunt hœdinæ, & lactentiũ animaliũ, & ex his magis extremæ partes probe coctæ. Non inutiles sunt etiã uuluæ, & uentriculi, & pedes suilli. Ex oleribus ad cõmunẽ uictũ conferunt dulcia. Acriora uero aliquando danda sunt pharmaci loco, uelut est asparagus palustris, C petroselinũ, et similia. Moderata uero copia oĩa accipiũtur. Vinũ sit tenue & albũ, & nõ ualde uetus. Non autem aceruatim detur potus inter cibũ, neq; magna copia potus exhibeatur, ut ne cibi in uẽtre fluitent. Acetũ quoq; acerrimũ cochlearij mensura post omnem cibũ absorbeatur, ubi iam uult dormire. Sed & pleraq; obsonia in aceto tincta edere conuenit. Præstat autẽ aceto ammiscere parũ de scilla, & ruta, & aristolochia tenui.

10 Posidonij. Commodũ est autem ad inflationes oxyporiũ tale prẹparare. Ligustici, seminis apij, zingiberis, thymi, singulorũ unc. i. mellis despumati quantũ satis est. Dato cochlearij dimidiũ mane, & uesperi similiter. Quòd si mellis dulcedinem auersentur, salem cõcoctoriũ eiusmodi ipsis præparato. Scillæ assatæ unc. i. salis ammoniaci quincuncẽ, seminis apij, fœniculi, thymi, petroseli ni, anisi, sinonis, zingiberis, singulorũ drach. iiij. panis puri sicci quincuncẽ, piperis sesquiunciam. Ex hoc cochlearij mensurã edendũ dato cum cibo, prout uoluerit. Detur etiã ipsis antidotus theriaca ex quibusdam interuallis, & præsertim hyeme, & inchoante uere.

11 Rufi. Vomãt ex longioribus interuallis etiam à cibis. Verũ à raphanis, aut origano, aut thymo ieiuni. Non tamẽ fortioribus uomitorijs utendum est. Sunt eñ talia nociua in his, ærumnã stomacho ac uẽtri addentia, iam antea ex morbo afflictis. Videntur enim aliqui ex efficacioribus uomitorijs melãcholia correpti. Proinde operæpretium est nosse, quòd multi sic ægrotantes, in tẽpore curationis nihil cõmodi perceperunt. Dimissa uero curatione restituti sunt, natura ante curationem præualente contra morbos debiles ex medela factos. Quapropter naturæ remissionẽ dare oportet. Videtur enim unà cum curationibus affligi. In quiete uero inualescere, & superare morbos iam antea attenuatos.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE CVRA ICTERI.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Caput 1. De phlebotomia, purgatione, uomitu, & hypochondriorum cataplasmate. 2 De uentosis: Ce roto, et alio cataplasmate. 3. De absinthio et diuersis alijs simplicibus medicamẽtis. 4. De ratione uictus, balneo, cibis, uino, &c. Et quid tardante ægritudine faciendũ. 5. De uenereis. 6. Duo mala signa in omnibus morbis. 7. Ad purganda uestigia icteri à facie.

CAPVT PRIMVM

AD icteri curã prima quidem duo sunt maxime necessaria D auxilia, scilicet phlebotomia & purgatio. Sed purgatio quidẽ est propinqua, eo q̃d cholera & non sanguis abun dat in ictericis: fiet autẽ & ali quãdo phlebotomia propin qua, quãdo simul cum cholera abũdat sanguis. & quãdo hepar uel splen ab inflãmatione tendit & dolet, sicut multoties accidit. nihil eñ est aptius phlebotomia in dolore uiscerũ. Alius aũt & phlebotomãs curabat, sicut & Praxagoras. sed non distinguebat quos erat phlebotomandum, & quos nõ. purgationes uero magis appropiatẹ sunt huic ægritudini. & plus iuuant patiẽtes quãdo purgan tur iuxta principia. Ego aũt euphorbio miscẽs epi thymũ, & aloen, & petroselini, & dauci semen, & piper albũ, purgo ictericos, & ut plurimũ quidẽ solũ hoc sufficit. Bene uero purgat & scammonia cũ aloe, & sicyoma, & quicquid aliud acutius eua cuat, maxime autẽ quæcũq; cholerã ducunt. Debiliora uero subductori fortassis nõ cõferunt, eo quod nõ curanť faciliter icterici propter uentris siccitatẽ, nec omnino descẽdit cholera ad intestinũ. Quibus aũt in impedimẽto est aliquid ut purgenť, his cõfert uomere per raphanidas frequẽter. aliquãdo aũt & post cœnã. & enim hepar ad ambas euacuatiões, eam scilicet quæ per subductoria, & eam quæ per uomitus, nõ improprie ducendũ est. Et hypochondriũ, ut utiq; mollius existẽs, cataplasmandũ, miscẽdo farinẹ hordei de rore ma rino, et scinco, et artemisia, et absinthio, et abrota no, & gramine, & ruta, & cardamo, & chamæpi-

tye,& allio,& centaurea.Hæc enim alterutra urinas mouent, quod ægritudini est maximum bonum,& contrahitur uiscus.

2 Ventosarũ autem appositionẽ uidi prę manibus existere in medicis,quãdo carẽt eis quæ propria sunt ægritudini.Nõ tamẽ ualde laudo neq; uitupero eã.sed secũdũ tẽpus.In eis em̃ scilicet icteris qui à uẽtre,post eos qui ab hepate puto cõferre.secũdario uero eis qui ab hepate,quãdo tumorẽ aut dolorem habet.In eis aũt qui à splene,nihil prodest uẽtosa.Hepar em̃ & uẽter applicata phrenibus,possunt euacuari per uentosam uersus hypochondriũ,propter continuitatẽ.Splen aũt nullum cõmune habet cum phrenibus, sed multum ab eis distat. Nequaquam igitur oportet eos qui à splene icteros curare uentosis. Mitigatis uero B febribus, cerotũ apponere, primum quidem ceram & resinam coquendo cum cyprino,id est alcanna, & mellíloto,& bdelium,& ammoniacum miscendo. Ignita uero hypochondria nequaquã lædes & farinam hordeí cum floribus uitis albæ, & mellíloto cataplasmans.Coquere autẽ oportet mellilotum in dulci. & terere cum farina, effundendo de ipso dulci. Fit autem id & absq; farina per panem mollem.

3 Bibere oportet pharmaca in hac ægritudine, succũ absinthij infundens in aqua cũ nardo. Fortius aũt oportet coquere absinthiũ in aqua.et colatum dare ictericis. Optimũ enim est pharmacũ si quis animose offerat,nõ attendens ad amaritudinem.Et nimirũ apparebit tibi magis dulce q̃ amarũ esse absinthiũ.Amariora em̃ noui hoc aristolochiã,gentianã,centaureã,& alia multa.Nempe & prætermittere quid iuuantiũ propter gustũ,ingeniosum est.sicut & assumere quid nocuum propter delectationẽ,nefandũ.Et nimirũ patiunt̃ icterici quid incõueniens,Amara em̃ eis apparẽt quę sunt dulcia. Vnde amaritudo quę inest absinthio, C à passione obtusa erit. Bonũ autẽ est bibere ad icterũ & hoc, calaminthen, peristereonẽ, uocant aũt sacrã herbã, acetosulam,lapathiũ acutũ, quod est rubrũ in stipite & frondibus. & stipes est quadrangularis,plenus semine,radix uero eius est lutea.Hoc aũt per se comestũ,& decoctio radicis bibita, cito iuuat. Iuuat autẽ & domesticũ lapathiũ similiter.Comedere autẽ oportet & de eo in prandio,& de decoctione radicũ bibere. Nullo aũt minus est anchusa,& silphiũ,& chamæpitys, & erythrodani radix, & rosmarinus, & uocatũ hemionium,& subtilis aristolochia,& adiantũ, & serpyllum,& hypericon,& struthion.horũ enim singulum bibere licet coquendo in aqua uel cum uino. uel incisum permiscere cũ melicrato, uel uino antiquo.ut plurimum uero pondus uniuscuiusq; est drach.i. Bonũ autẽ est & terere ipsa in aqua ut in magnitudine fabæ.Expurgãt autẽ bene in icteris & sulfur cum ouo sorptũ.& allia, assa & cruda comesta, & cepæ, & raphanides. Et melicratũ per se est optimũ.& cicerũ decoctio. & cichoriũ cum uino.& caulis succus,& staphylini radices,& cornu cerui abrasum, & in uino bibitũ, & amygdalæ a-

A marræ coctæ in ptisana. & petroselini, & smyrnij molles radices & anisum,& meu, a corus, & radices de Ponto odoriferæ. maxime autem asarũ, & nardus,& solatri succus, & chamæmelus, & mercurialis;& tamariscus.Hæc enim om̃ia sunt pharmaca ictericis purgatiua.Et offerre ipsa oportet sicut ego cum multa experientia scripsi.

4 Non aũt in solis pharmacis faciebã curã,sed diætans q̃ maxime. aliquibus em̃ sola diæta præbuit quod quærebat. Optimũ aũt est post exurrectionẽ mane à somnis, tẽtare fricari moderate cum oleo puro. Coquant̃ autẽ in oleo saluia, uel amaracinũ,uel artemisia,uel bacca lauri, uel chamęmelus,uel iris,uel nardus,uel casia li.uel costus. Expurgant em̃ prædicta colorationes, & sudores mouẽt.Deinde absterso suauiter,ut remaneat pinguis,apponere hypochondrio cerotum uel malagma Amathonis,uel Polyarchi, uel alicuius taliũ. quæ primo quidẽ remittere habent. deinde cyprinum cerotũ,& tecto hypochõdrio,& superaccincto patiẽte, ad deambulationẽ oportet exire.modicũ uero moto bibere de prædictis pharmacis. Supra potũ autẽ,modico motu quiescere. deinde ire ad balneum.& ibi prius moto & uocitãte,balneari cũ aqua multa et calida. simul enim sudores sic cõferũt.Simul aũt & pruritus cessant. & maxime si nitro et fæce uini usta abstergat̃ cutis.In balneo aũt & melicratũ bibitũ confert. Cibaria uero ictericis & pulmẽta,sunt panes bene fermentati, & nõ multũ puri. Ad secessiones em̃ ij cõferunt. Pulmenta uero; præsuccũ garizicũ, uel byzanticum antiquum. & raphanides, & capparis cum oxymelite,& pisces mollium carnium, & petrini assi, & cum cocco cnidio, & coriandro, & aniso cocti, & eritio, & cum melicrato. Hæc autem & ut pharmacũ prosunt,ducentia ad urinas. Quando autem & terrestris fuerit eritius, non oportet abstinere. Quando autem pisces non adsunt, cicera coquendo, bibere oportet aquam. Comedere autem salsuginosa.& bibere uinum album odoriferum. neq; ab oleribus oportet abstinere. sed & horum proprie quàm maxime oportet sumere, quæ suauissime mouent minctionem. Sunt autẽ talia,pastinaca,& cartamũ,& struthij germina, & scandix,id est endiuia, & cyminum, & sisarum, & D molles cardui, & fœniculus, & eryngij radix, id est uitiale porrũ, & asparagus, & smyrnij stipites, & mercurialis, & omnia talia. Bonũ est autem & origanum uiride.domesticorũ uero olerũ,aptissimum est caul.& orininũ eius,& siclum, & raphanis,& rapa, & cepa hortensis, & germen sinapis, tritio quæ est de semine eius,& de allio. Carnium autem,syluestres sunt meliores domesticis.& elixæ magis quàm assæ. Appendant autem selini semen,& anethi, & cymini. Domesticas uero assas oportet comedere,quæ sint iuuenescentium.Excipere autem oportet omnia paludosa, & aquatilia, et gallos,nisi moderate carnosi fuerint. Fructuum uero uentosi quidẽ omnes non sunt apti.sed qui sunt uisceribus familiares, & urinas prouocant,absq; quod sint cibabiles. Dactylorum uero

bala-

balani, id est fructus ita sunt diuretici, ut si quis uirides comederit, sanguinosas urinas copiose faciat. De tragematibus autem, frixa cicera sunt optima. Vinorum autẽ, alba, & substyptica, & subtilia, & non ualde antiqua. & iuuenum melius est oblationem facere post labores et balnea, cauẽdo à repletione, sicut & ab indigentia. ambæ em̃ ictericis sunt pessimæ. Repletio quidẽ, propter indigestiones, & eo quod obstruit hepar. indigentia uero, propterea quod cholericiores ostendit humores. & propter inanimositates quæ sequuntur ægritudinẽ secundum multã necessitatem. Vbiq; igitur quod est moderatũ est optimum. hoc aũt magis ubi & excessus & defectus nocumentũ nõ paucum infert, semel aut bis assumpti. Oportet autem & tardante ægritudine, peregrinationes tentare, & appensiones, & equitationes, & in sole nudari, & per se natis balneis uti. maximum enim est ab unoquoq; eorum iuuamentum.

5 Venerea uidi quosdam quidem medicorum laudantes in hac ægritudine. manifestum aũt est quod siquidem utendum est eis, in ultimis declinationibus competunt. Melius uero est magis sobrie diætari in alijs, & in uenereis. Non enim possunt tantum iuuare remissione & lætitia mentis, quantum nocent imbecillitate & infrigidatione corporis. Vltra aũt quod infrigidant, tristiores faciunt. Omnino autẽ bonum animum & mansuetudinem sistunt, excitando quod contristat. Hæc quidem est diæta ictericorum.

6 Scire autem oportet timendum esse, si hoc te faciente, & pharmacis & adinuentionib. nihil ad melius addunt, sed magis fiunt peiores habitibus hi quidem aquosati, alij aũt exsiccati. Duæ enim sunt hæ uersiones malignæ & difficile tractabiles secundum ægritudinem. idcirco & à longe prohibere oportet, & obuiare eis, & obsistere. humidiores quidem, per purgationes quę per diuretica, & labores, & solares stationes, & per sudorum eductiones siccando. sicciores uero, per bonam nutricationem humectando.

7 Si aũt quid remanet in uultu de ictero, quod fieri solet, effusionibus quæ ad nares oportet uti. Fortissimum autem est ad hæc electarium & cyclamini succus permisti cum lacte, ut non molestent repleto ore aqua. debilior autem est anagallis, & siclum, & nigella. non tamen sunt inutilia. Eligat uero medicus quę conueniunt ægritudini. Purgentur autem primo quidem mucilago. deinde cholera crassa, sicut uitellina. Licet autem his & post balneũ uti. citius enim euacuant. & simul balneum consolatur, & est minus mordax. & hæc est cura ictericorum.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CVRA LAPIDIS

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEQVENTIS.

Cap. 1. Quantum noceat dolor: deq; eius præcautione, tempore æstatis. 2. De remedijs autumni, quo tẽpore aer frigidior & pluuius fit. 3. De remedijs quæ lapidem demoliuntur, in uictu & alijs. 4. Compositiones duæ ad lapidem. 5. Ad lapidem in uesica 6. Ad incontinentiam urinæ remedium: nempe, uinum, in quo cocta sint, ruta, castoreum, cupulæ glandium, semen myrti & thus: Et quam multis uarijsq; morbis utilis hic potus sit.

CAPVT PRIMVM

CANON quem scripsit Alguazir Albuleizor filius Abumelech Filuzer imperatori Saracenorum Anly filio Ioseph filij Resaphin de curatione lapidis. Accidẽtia à quibus conuenientius est cauere, & à quorum tractatione cautela est adhibenda, sunt dolores, propter timorẽ qui est in eis. debilior nanq; eorũ prosternit uirtutem, & soluit inter hominẽ & inter suas salutes. Et ipsi quidẽ non sunt sicut accidentia in quorum curatione interuenit latitudo. Et ego iam multoties eo præsente dixi quod hoc accidẽs est sicut inimicus. Et oportet licet det inducias, ut abscindat in ipsis suis inducijs, propter suã debilitatẽ in resistendo. & nõ sit contentus in debilitando ipsum, sed abscindat ipsum cum eo quod acquirit ei uires aut præparationẽ. Et canon cõferens in segregatione causę huiusmodi accidẽtis, per cuius assiduationẽ confido quod securabitur ab eo, est iste. Dum tẽpus æstatis perseuerat usq; quo pertranseat plurimum temporis autumni, & descendat pluuia multa, tũc acceptio ℥.xv. de syrupo acetoso, facto cum aceto expressionis uuæ puræ, et medietatis eius de syrupo uiolato cum v. ℥. aquæ in qua bullierint cortices radicũ fœniculi, 3.xv. & cubebæ contritæ 3.i. donec consumpta sit aquæ pars quinta, & colata est cõuenienter, sumat hoc omnibus modis in omnib. xv. diebus. Et acceptio aquę ciceris secundum quod dixi, est bona & benedicta. Et si inueniatur aqua, & misceat cum ea decoctione eius acetum, quod destruat ipsius caliditatem, & roboret eius incisionem, & ipsius abstersionem, & ad ultimum quando inuenitur in acuitate complexionis, exquirat studiũ in infrigidando, sumat hunc syrupum, siue medicinas decoctas in aqua quam narraui. & utatur syrupo endi-

uiæ, & syrupo acetoso, & syrupo nenufaris. & ponatur in omnibus temporibus in aquam cibariorum factorum ei aqua ciceris nigri, nisi apud uehemētiam caliditatis aeris. decoquatur ergo cum aceto quod decoquatur cū aqua ciceris. & sit cum aceto cucurbita. uerum in cibarijs de cucurbita multiplicetur origanum.

2 Quando ergo aduenerit autumnus, & non intelligo per autumnum illud de quo absolute dicitur hoc nomen: quoniam tota autumni natura est ex natura tēporis æstatis, sed uolo per ipsum quādo cōplectitur cōplexio aeris gradatim ad frigus & associat ad illud ut humectetur aer per descensionē pluuiæ: sumat de cōfectione quā feci ei nūc quatuor drach. cū decoctione ciceris nigri, cōdita cū sale & pauco piperis, die una, et interpolet diē, quatuor uicibus, aut quasi illis. Quādo ergo uehemēs fit frigus aeris et figit hyems, accipiat de tyriaca magna omnib. x. dieb. aut quasi illis ℥. i. cum tanta aqua calefacta quantum capit os semel, permisto ei de syrupo de corticibus citri. Et quādo possibile est ut utatur cibario facto ex olere urticæ, fiat ei cibariū oleum decoctū factum cum carne hœdi, quod sumat in principio suæ comestionis. Hoc regimen sufficit ad auferendas causas huiusmodi accidētis. Et de illis quæ oportet ipsum in cibo sumere, est lepus, postquam confirmatur hyems, & defectus pluuiæ. & in uere die aliquo in diebus. At uero adolescens est multo melior quàm aries bimus in istis duobus temporibus propriè. Et de illis quibus oportet conseruari sanitas ab omnibus accidentibus, quæ de proprietate caloris est ut faciat accidere, aut ut accidāt causa eius in tempore autumni, est ut ut sumat in mense Maij circa finem eius, & in principio Iunij, istud. Hordei excorticati & contriti, & florum nenufaris, & oculorum uaccæ mundatorum ex suis interioribus, omnium ana ℥. viij. seminis scariolæ, & uolubilis exiccatæ, & medullæ seminis croci hortulani, & medullę seminis melonis, omniū ana drach. quatuor. florum uiolarū, & capilli ueneris, corticū apij, radicis recentis omnium ana ℥. ij. rhu barbari electi recentis, quartā ℥. unius. terantur quæ sunt terenda & infundantur omnia nocte una in mensura libræ aquæ feruentis, & in mane ponantur super ignem leuem, quandoq; inceperint bullirę, confricentur manibus calida, & colentur, & confricent manibus in colatura de condito rosato ex sacharo drach. xij. & de medul. casiæ fistulæ mundatę à suis interioribus & suis tunicis drach. quatuor. & coletur, & misceatur cum eo tertia ℥. de syrupo iuleb ex sacharo. & sumatur mane alto. & quiescat die assumptionis eius, & secunda.

3 Illud uero quod aufert esse lapidis, & eius prohibet generationē, est esse contentum in cibo pane fermētato spongioso, cuius farina mundata fuit in proximo, cum auibus laudabilibus, sicut pullis, & perdicibus. & interpolatione lepore, & asparago, quando possibile est. & cibariū olerū ex urticis, & sicla est benedictum. & non repleat comestione multū. imò dimittat de saturitate sua parū.

A & non laboret post comestionem penitus. et si est necessarium ut frangat illud quod generatum est ex eo, et extrahat illud, sumat de hac confectione. ℞. corticum radicum asparagi exiccatarū. & corticum radicum fœniculi exiccatarū, & polij, & scolopendriæ, & cubebæ, omnium ana drach. v. ebeni, & gummi prunorum, & lapidis iudaici contriti super cotē, & casiæ, & cyperi de harach, & bdelij uarij, & ammeos, omnium ana ℥. ij. terantur singulariter, & cribellentur, & conficiantur cum syrupo de sacharo. & sumatur ex ea ex tribus ℥. usq; ad illud quod est quasi illud, cū aqua calida in qua bullitum fuerit parū fœniculi. Et similiter ad uentositatem, & dolorem lapidis, & dolorem capitis, & stricturam anhelitus, & dolorem brachiorum

B confert ei. Ad uētositatem sufficit regimen quod ego præcepi ad prohibendam eorum generationem penitus. Ea uero ex quibus generantur sunt permistio in cibo, & intromissio cibi super residuum cibi, & labor post comestionem. Illud aūt quo est utēdum apud uehementiā doloris. nam dolor prædictus non accidit nisi à generatione lapidis stantis in aliquo meatuum urinæ. & quod ego determinaui ei, prohibet eius generationē, si ei alligetur ita, ut de eo nunquam conqueratur. & non accidit aliquid ex eo, si alligato ceciderit iteratio mundificationis renum. uerūtamen non est possibile, nisi imperium mandati auditur administratū in huiusmodi dispositionem, & est istud. ℞. fœnigræci ℥. iiij. seminis apij, se. dauci, amborū ana du-

C as tertias. ℥. i. bulliat totum in vij. unc. aquę, donec redeat ad medietatē. deinde confricetur manibus donec aliquantulum uiscosum fiat. & in colato fricetur manibus de condito uiolato & sacharo ℥. i. s. fricatione ultima. & coletur. & sorbeatur in hyeme super medietatem ℥. i. de tyriaca magna. & in æstate et suo simili de temporibus aeris calidi, sine tyriaca penitus. & uaporetur locus totus cū hoc. Olei anethini ℥. iij. sumātur in quo liquefiat adipis gallinæ unc. i. demum submergatur in eo lana succida, & uaporet cum ea tepefacta locus multis uicibus post potum medicinæ præcedentis. demum administretur sternutatoriū bis uel quater.

Dolor uero capitis quando inuenit, tunc si fuerint in tēpore caloris, sumat istud quod narro. Cō-

D diti rosati ex sacharo drach. xij. medullæ casię fistulæ mundatæ à suis interioribus & à suis tunicis ℥. vi. fricentur ambo in v. ℥. aquæ calidæ, & colentur. & addatur colato syrupi uiolati de sacharo ℥. i. s. sumatur in mane. & ungātur frons, & anterior pars capitis cum oleo rosato, concusso cum tertia parte sui ex aceto forti. & infrigidetur. & sit effusio eius super caput cū uase stricti oris ab altitudine mensuræ palmi: quoniam est melius & uelocioris iuuamenti: Si autem accidat in tempore frigoris, sumant hanc medicinam. Agarici uehementis albedinis ℥. i. & tertia, raud. seni. ℥. i. terātur ambo, & cōficiantur cum syrupo acetoso de sacharo. & sumat super illa duo istud quod ego narro. Casiæ contritæ, & anisi, uniuscuiusq; ℥. i. serueant cum vi. ℥. aquæ donec consumat ex ea mensura tentiæ,

& coletur

& coletur. & misceatur in ea syrupi acetosi ℥.i.s. & sorbeatur. & bulliant chamæmeli & meliloti uniuscuiusq; ma.iiij.in aqua quæ cooperiat ea, donec uehemens fiat eius calefactio. demũ inclinentur frons & tẽpora super illum uaporem ascendentẽ ex ea. Cum ergo tepuerit aqua in qua bullitũ fuit illud quod dixi, submergatur in ea pãnus lenis, & uaporetur cũ eo ubi inuenit dolor in capite. Stricturæ uero anhelitus nõ est causa nisi additio carnis. & dimissio exercitij in ieiuno. & conseruatione illius eleuat. Illud uero quod accidit de dolore brachijs & membris, inunganĩ quãdo inuenitur illud cũ oleo anethino, quoniam destruet illud.

Suffuf ad lapidem. Cap. 4

Et est ei iterum descriptio suffuf ad lapidem. ℞. gummi prunorum, & cubebæ, & lapidis iudaici, ana ʒ.iiij. corticis radicis asparagi, & ebeni, ana ʒ. ij. seminis dauci. drach. s. terantur, & cribellentur, & adiungatur ei media ℥. sachari. & bibatur de eo omni die. ex ʒ. ij. usq; ad circuitum eius cum aqua in qua misceaĩ syrupus acetosus. Et sit cibus tafea ex lepore, aut fœniculũ, & cibariũ olericũ ex urticis. Et est ei descriptio infusionis illa ad illud. ℞. corticum radicum apij, corticũ radicum fœniculi, ana ʒ. ij. corticum radicũ asparagi, drach. iiij. rubiæ tinctorum, drach. unam. terantur omnia, & bulliant in vi. ℥. aquæ, donec minuatur medietas eius. & coletur & misceatur cum ea de syrupo acetoso scillitico ℥.i semis, & bibatur.

Ad lapidem in uesica. Cap 5

Valet lapidi in uesica, id est frangit illũ in uesica hoc modo. Accipe cortices radicum petroselini, fœniculi, semina eorum. milium solis, semen maluæ, & malauisci, fœnigreci. omnia uniuersaliter habere poteris, & bulliant in aqua, & colabis. in parte istius colaturæ pones. ℥. i. prædicti olei, & totum tepidũ dabis ad bibendum, siue in balneo. & hoc ieiuno stomacho post aliquã horam post cibum, & hoc freqũeter quousq; totum lapidem emittat. Veruntamẽ si fuerit iuuenis, & siccus, aut macilentus & in æstate, dabis ei cum decoctione seminis melonis, citruli, cucumeris & cucurbitæ, lactucæ seminis, maluæ & malauisci, omniũ æqualiter. ualet ægritudinibus uesicæ quando impeditur urina ex humore frigido oppilãte collum uesicæ, quod percipies, quando non sentit calorẽ circa partes illas, nec ardorem in urina. & quòd calidis iuuatur, & frigidis læditur, & quando sentit frigiditatẽ circa pectinẽ certior eris. Item quando sanies uulnerata, uel sanguis cõgelatus est in uesica, dabis cũ aqua mellis: sed caue ne uulnera recentia sint in renibus, de antiquis ne timeas.

Ad incontinentiam urinæ Cap. 6

Item si urina præter uoluntatẽ emittatur, da ad bibendum de uino ubi decocta sint ruta, castorium, cupulæ glandiũ, semen myrti, & thus. ista eadem facias si mingat lente, partes illas freqũeter ungens. Prouocat urinam ex humoribus frigidis, uel sanie, uel sanguine cõgelato, aut lapide, in collo uesicę, meatus urinales, aut ipsum collum uesicæ oppilantibus, uniuersa curabit, sicut scriptum

A est. Item ualet doloribus frigidis, passionibus aurium frigidis, ualet paralysi, tremori mẽbrorum, & torturę oris bibitum. debes ungere membrum læsum in his tribus prædictis passionibus. Sed primo & præcipue principia membrorum patientium, scilicet occipitium, & totam spinam dorsi frequenter. Sed in paralysi, nõ in principio, sed post quatuor uel quinq; dies tũc præsumitur quòd humores non sint superflui. Verum in paralysi sanguinea nequaquam fiat nisi in declinatione: & tunc cum cautela, ne sanguis aduratur, & febricitet infirmus, & periclitetur. In alijs duabus in ipso principio usq; ad finem. Aut bibitur in hunc modum. Mentam, saluiam, calaminthen, nucem muscatam, galangam facies bullire cum pingui gallina: & in ipsa bulitione pone de oleo. si copiam

B non habes olei, ad medietatem ponas olei communis: postea de illo iure bibe ieiunus. & differas prandium per duas horas: deinde ipsam gallinam comedas cum suo iure: si tantam copiam non habes olei, in parte illius iuris si quod habueris facias bullire, & haurias. prædicta disciplina poteris cum piscibus uti, addens cum prædictis herbis & speciebus origanum & pulegium. Si etiam piscem eo unctum assaueris, utile erit. Itẽ hoc idem oleum cum aceto calido sumat in ore qui patitur torturam oris uel paralysin. & colluat os frequenter. maximum enim consequitur iuuamentum. Valet etiam ischiadicæ passioni, quando frequenter locus læsus ungitur, & per clystere mittitur. ualet etiam podagricis, & arthriticis ex frigida causa, cum quo fiat frequens inunctio pedum uel articulornm, addito modico aceti calefacti, & postea in fine ægritudinis sine aceto. Valet dolori

C dorsi emplastrum ex eo, & ammoniacũ in eo dissoluitur. & dorsum emplastretur cum eo. hoc etiam emplastrũ apostema splenis & eius duritiem dissoluit modico spacio temporis, & omnes duritias & omnia apostemata dura. Iniectum in naribus, ualet epilepsiæ. Et quando epilepticus cadit, destilla in aures eius cum penna aliquas guttas, & apprehende nares cum manu tua, & agita caput; & si agitatur, sinatur post unam horã. in tempore interpolationis iniectum, multum confert. Valet oppilationi narium, quando nares oppilantur ex frigido humore. quod intelligas per absentiam caloris: & ipse infirmus sentit nares frigere. & asserit istud sibi accessisse. & calefacit cerebrum quando ex eo unguis pollicem, fricans palatum, uel coronam & tempora eo inungis: aut cum cibo sumis, aut cum iure parum ex eo usq; ad ij. drach. bibas. Valet contra obliuionem, id est delet eam, quando tu radis occipitium, & ungis frequenter illud. & etiã sumptũ per os, siue in cibo, siue in uino in quo bulliat castorium & saluia & olibanum. ista frequentare debes quousq; iuuamentum sentias; & hoc intelligas in omnibus operationibus istius olei. & sedat dolorem dentium, quando est ex frigido humore, uel ex frigiditate cuiuslibet rei. & inungendo dentes uel gingiuas eo, parum calefacit. & iniectum in matricem, prouocat menstrua,

D

quādo in matricē, cum pessario immittitur, prius ad ignē calfactū. Aperit orificia uenarū, sumptū scilicet per os, sicut superius diximus, & dissoluit sanguinem congelatum in stomacho & in uesica, quando sumit sicut diximus ubi locuti sumus qua

A liter iuuat renes, & soluit urinā, & frāgit lapidem in uesica. Valet anhelosis ex frigidis humorib. in pulmone cōtentis, sumptū cum decoctiōe hyssopi & ficuū siccarum & liquiritiæ. aut alicuius istorum ad pondus 3. ij. ieiuno stomacho.

CL. GALENO ASCRIPTA QVAESITA IN HIPP. DE VRINIS.

QVID significat tenuis & pallida urina? nempe incoctam substantiam, colore cōctā, imbecillitatemq; naturæ. Colore namq;, quod facilem cōcoctu concoxit. nō utiq; substantia, quòd sit colatu difficilis. Quod si ita diu feretur, à periculo immunis perdurare homo non poterit quoad morbus concoquatur. Ad modum namq; tenuis urina perniciosam significat cruditatē, quatenus calor quod tenuium partiū est depascitur. Quid significat tenue & fuluum? nēpe tenue substantia, & fuluum colore, melius est pallido, sed tamen substātia incōcocta. Quid significat rufa urina? nempe inconcoctionem, non interitum, sed non tam cito concoquitur. est namq; ex sanguine putrido, qui necdum perfectam accepit concoctionem, nec etiam suum colorem. ob hoc morbum significat diuturniorem. In continuis autem febribus ui multa sanguinis excitatis excernitur urina rufa & crassa cum hypostasi rufa. manifestumq; ex colore & profusionis substantia quod asisitit incoctum esse. ægritudinis certe incoctę urina flaua quidem colore, substātia uero tenuis. Quid significat tenue mictum, & foris turbulentum? utique inconcoctum ex circūfluentia crassi flatus. significat uero naturā incepisse cōcoquere. Quid significat crassa mictura & permanēs crassa? talis mictura ita permanens est ut iumētorum. pubescere ac uigere significat crassos humores & spiritus ut feruorem. In his capitis dolor aut iam præstò est, aut mox affuturus, propter perturbationem, ac fumidas exhalationes, quæ sunt in humoribus. Quid significat crassum emictum, & deinde perdurans? quiescere quidem in humoribus ebulitionem & attenuari. moderatam enim significat quantitatē. hinc discernendi esse principium. Quid significat mictum tenue, & idem perdurans? extremam incoctionem id significat: nam si natura ad concoctionem inclinare tētasset, neutiquam tale excreuisset. Hoc autem fit aut uirium imbecillitate, aut obstructione oppilationeq;, aut ob ægritudinis longitudinem. Nam quoniā longa quartana est, in principio ob multitudinē & materiæ difficultatem, urina directu difficilis tenuis mingitur. Verum tenuis mingitur ob oppilationē iecoris, aut renum. cæterum ex loci dolore dignoscitur. Mingitur sanè tenuis & alba etiam in æstuosis febribus quæ causi nominantur. significatq; amentiam imminere. Causus namq; febris, copiam significat bilis. at diuturna urina non est. manifestumq; facit in uasis bilem non manere, sed sua ad cerebrum euolui ac uolitare leuitate. ac si amens non sit, hinc noris fore. quod si iam est, mingitq; tenuem & albam cum interclusa febri, mortem proxi-
B mam fore prædicito: neq; enim cerebri uires sustinebunt per febrim æstuosam immisse bilis acorē & discerptionem iam putrescentis. Vndenam oleosæ gignuntur urinæ? Consueuit febris primo quidem pingue liquefacere, deinde carnem: postremo solida exurit corpora. pingui ergo exusto, oleosæ excernuntur urinæ, sensim autem eliquescit pinguedo. inde principium habet, & ascēsum, & uigorem. In principio itaq; colliquefactionis oleosi coloris urinas facit, ut ambiguum sit aquosæ ne sint an oleosæ. At in ascensu oleum esse apparet, ut olei mistionem iam habere uideatur. Verum in uigore iam tam colore quàm substātia oleum esse dixeris. idq; renum est duntaxat, aut totius corporis. ac si renū sit duntaxat, aceruatim hu-
C iusmodi excernitur multitudo, cum multo caloris sensu circa renes: sin totius corporis, pedetentim sumit incrementum. Quid significant eruosæ hypostases? cum iam depasta pinguitudo est, & reliqua eliquescit caro, etiam eruosas in urinis excernit hypostases. Cæterum aut renum est, aut totius corporis. ac si ex renibus fuerit, urina etiam concocta est, & eruosas excernit hypostases. si cruda, totius corporis est malū. Quid significant furfuraceæ hypostases? cum febris depasta fuerit pinguedinē ad uasorum profundum in putrefactione, tum tales euadunt, angustiores foliosis, eis tamen crassiores excernuntur quandoq; ex uesica. at si febris affuerit, totius corporis est malum. sin minus, uesicæ solius. ac si urina fuerit incōcocta,
D morbus totius est corporis. sin cōcocta, solius uesicæ. uerum locum suum obtinet dolor. Quid pronunciant foliosæ? cum solida oblanguescunt, primo namq; multum abraduntur. ac si cum febri, uniuersum affligitur corpus. sin secus, sola uesica. Ex uesica quidem sunt concoctæ. ex toto autem corpore crudæ. Quid portendunt in urinis hypostases crimnodes, id est farinæ crassiori similes? cū febris profundum uasorum comprehenderit. & maiorem latitudinem assumpserit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypostases, uocanturq; crimnodes. Cæterum crimina duo significant. aut enim sanguinis torridam uim pronunciant, aut solidorum corporum ualidam colliquefactionem. ac si alba sit hypostasis, solidorum est corporū languor. sin rufa, id à sanguine est. Quid

significat grauiter olens? tabem, & naturæ futurã extinctionem. Quid atræ significant urinæ? Cunctæ profecto hæ & crassæ omnino sunt & perniciosæ. Rarissime, aut prorsus nunquam atra inuenitur tenuis urina. Nigrum certe corpus aut propter tostum efficitur sanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaq; hæ sunt differentiæ quæ crassissimas obtinent substantias, ac crassæ inueniantur atræ urinæ necesse est. In acutis profecto ægritudinibus perniciosa ut plurimum atra urina est. Cum male olens, & hypostasis atra fuerit, in ægritudinem acutam lapsum talem urinam emingentem, nõ mori impossibile est. Si sublatio sit atra, minus malum. similiter si nebulam, uel subnebulam habeat similem, mitius est malum. Siquidem atrum quandoq; frigiditatem ostendit, quandoq; caliditatẽ, seu quoquomodo uim torridam.

A Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatẽ obtinet. Si fuluum antecesserit, inde in atrum cõuertatur, tostum ex nimio calore ostendit sanguinem atrum euasisse. Nos utique ne prætereat quartana & melancholica dissoluta amentia, atras excerni urinas & crassas. Lienosi namq; tales frequenter emingunt, cum languens ita lien apparet. Nullam namq; digestionem, & apparitionem intendit in redundantiam melancholicam. At nos ista perniciosa esse pronunciamus in acutis ægritudinibus: cum tam uiris quàm fœminis atræ urinæ existunt, esse pessimas. at infantibus, si aquosas. Minus uero erunt perniciosę atræ urinæ lienem habentium inualidum: ac non ex æstuatiõe, at ex frigiditate atratus liuescit quo

B dammodo sanguis, sicut aliorum quorun dam. at id ex humoris melancho lici refusione.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.
a b c d e f g h i k l m n o p q r s.
Omnes terniones.

BASILEAE APVD HIERONYMVM FROBENIVM ET NICOLAVM EPISCOPIVM. MENSE MARTIO. ANNO M D XLIX.

FRO BEN.